

A PÉCSI M. KIR. ERZSÉBET-TUDOMÁNYEGYETEM NEMZETKÖZI JOGI INTÉZETÉNEK

KIADVÁNYAI

Igazgató: Faluhelyi Ferenc dr. egyetemi ny. r. tanár.

22. szám.

NEMZETKÖZI SZOCIÁLPOLITIKA.

I. KÖTET.

SZOCIÁLPOLITIKAI SZERVEZET.

ÍRTA:

MATHEOVITS FERENC dr.

ÜGYVÉD.

— 1934. —

A SZERZŐ KIADÁSA.

KERESKEDELMI ÉS HÍRLAP-NYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG SZOMBATHELY.

ELŐSZÓ.

A nemzetközi élet legnagyobb szervezetének, a Nemzetek Szövetségének s a világgazdaság vérkeringésének kettős válsága idején éveken át folytatott előmunkálatok eredményeképpen jelenik meg igénytelen munkám. Halk szóval hívja fel a nemzetközi intézmények életrealitásában hitüket veszítették figyelmét egy eddig életképesnek bizonyult világszervezetre, a Nemzetközi Munkaiügyi Szervezetre s egy sugarat vetít e szervezetnek az egyetemes szociálpolitikát felölelő értékes tevékenységére.

A nemzetközi politikai és gazdasági élet jövő kialakulásában szinte megfellebbezhetetlen határozottsággal lehet rámutatni arra a ténykörülményre., hogy az államok belső életében mind inkább fokozódik a szociálpolitikai kérdések jelentősége. Ezeknek az országhatárokon is túlterjedő átütő ereje nemcsak irányt szab, hanem a rideg öncélúságon felül tartalmat is ad a jövő szociális államának.

E problémákat igyekszik munkám, a mai államok túlnyomó részének a genfi állandó Nemzetközi Munkaiügyi Szervezet égisze alatt végzett tizenctéves összműködésével kapcsolatban, tárgyilagosan és kritikailag feldolgozva ismertetni. Aktualitásukra a jövő eseményei fognak feleletet adni.

Könyvem kibocsátásakor az őszinte kegyelet szavaival kell megemlékeznem néhai Pap Dezső h. államtitkár úrról, akinek a szociális kérdések iránt fogékony, nemes szíve tárgykörömnek kezdeti nehézségcin átsegített. Köszönettel adózom a Magyar Külügyi Társaságnak is, amely a Nemzetközi Munkaiügyi Hivatal kiadványait évek során át rendelkezésemre bocsátotta s ezáltal e munka megjelentetését számomra lényegesen megkönnyítette.

Szombathely, 1934. március hava.

TARTALOMJEGYZÉK.

R Ö V I D Í T É S E K :

- N. M. Sz. = Nemzetközi Munkaügyi Szervezet.
N. M. H. = Nemzetközi Munkaügyi Hivatal.
NMA. = A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Alapokmánya.
N. Sz. = Nemzetek Szövetsége.
E. O. = A Nemzetek Szövetségének Egyességokmánya,
Á. N. B. = Állandó Nemzetközi Bíróság.
tr. bsz. == trianoni békeszerződés.

Előszó	
Irodalom.....	11
Bevezetés	23

I. RÉSZ.

A nemzetközi szociálpolitika és történeti fejlődése.

I. Fejezet.

A nemzetközi szociálpolitika lényege.

1. A szociálpolitika fogalma.....	31
2. A gyakorlati szociálpolitika feladatköre és fontossága	35
3. Szociálpolitikai eszközök	36
4. Nemzetközi szociálpolitika	38
5. A nemzetközi szociálpolitika helye a tudományban.....	40

II. Fejezet.

A nemzetközi szociálpolitika történeti fejlődése..... 45

<i>iV</i> A nemzeti szociálpolitika korszaka. (1802 — 1877.).....	46
2/A nemzetközi kooperálás korszaka. (1877—1919.)	
a) A svájci 1877. évi gyári törvény. Az első jelentősebb európai szociálpolitikai mozgalmak	51
b) A berlini nemzetközi munkaügyi konferencia.....	55
c) XIII. Leó pápa „Rerum novarum“ encyklikája.....	56
d) A zürichi munkásvédelmi kongresszus s a brüsszeli konferencia. (1897.).....	62
e) A párizsi munkásvédelmi kongresszus (1900.) s a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete	63
f) A két berni nemzetközi munkásvédelmi konf.(1905. és 1913.)	69
3. Az új nemzetközi szociálpolitika korszaka 1919-től napjainkig.	
A) Szociálpolitikai konferenciák a világháború alatt.....	74
a) Értekezlet Leedsben (Stockholm)	75

	Oldal
b) Az első berni kongresszus (Buffalo, London).....	78
c) A második berni kongresszus.....	81
B)A béketárgyalások ideje	
a) A Szövetséges és Társult Hatalmak Szociálpolitikai Bizottsága.....	82
b) A német szociálpolitikai javaslat.....	85
C)A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Alapokmánya a Párizs-környéki békeszerződésekben és keletkezési időpontja ...	92

II. RÉSZ.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet alkotmánya.

III. F e j e z e t .

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet keletkezése és alkotmánya a Párizs-környéki békeszerződésekben.

1. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet keletkezése és tagsága..... 97
2. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet alkotmánya a Párizs környéki békeszerződésekben 105

IV. F e j e z e t .

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet állandó szervei.

I. Állandó központi szervek.

1. A közgyűlés.
 - a) A közgyűlési képviselők
 - aa) Általános rendelkezések..... 108
 - bb) A megjelenés kötelezettsége 109
 - cc) Szavazategyenlőség 110
 - dd) Műszaki tanácsadók 112
 - ee) Kinevezés a „legszámottevőbb szervezetekkel“ egyetértően 114
 - b) A képviselők felszólalási és szavazati joga 122
 - c) A kiküldött visszautasítása 125
 - d) A közgyűlési tagok exterritorialitása 126
 - e) A közgyűlés hatásköre..... 127
 - f) A közgyűlés helye..... 136
 - g) A közgyűlés ideje..... 137

Kimutatás a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák helyéről, idejéről és elnökeiről..... 139
 - h) A közgyűléssel kapcsolatos kérdések táblázatos összefoglalása..... 140
2. Az igazgatótanács.
 - a) Az igazgatótanács megalakulása, tagjainak száma..... 141
 - b) „ „ póttagjai és helyettes tagjai..... 145
 - c) „ „ tagsági helyeinek szaporítása A békeszerződések idevonatkozó szakaszának megváltoztatása 147
 - d) „ „ hatásköre 151
 - e) „ „ bizottságai „„„..... 155

I. Igazgatótanácsi tagokból alakult bizottságok . . .	156
II. Az igazgatótanács vegyes bizottságai.....	158
III. Az igazgatótanács szakértői bizottságai.....	159
f) Az igazgatótanács üléseinek ideje és helye	160
g) Rendkívüli ülészakok.....	161
h) Táblázatos kimutatás az igazgatótanáccsal kapcsolatos kérdésekről.....	162
3. A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal“	
a) A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal jellege és székhelye . .	163
b) „ „ „ „ személyzete	165
c) „ „ „ „ meliékshivatalai, levelezői	166
d) „ „ „ „ η hatásköre	167
e) „ „ „ „ belső tagozódása . .	168
f) „ „ „ „ kiadványai	171
g) „ „ „ „ érintk. a kormányokkal	175
h) „η „ „ „ v budgetje	{77
i) „ „ „ „ „ jellegének és tevékenység- gének összesítő kimutatása	182
4. A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal igazgatója.....	183
II. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet állandó külső szervei.	
A munkásvédelmi törvények felügyelő hatóságai.....	187
a) Táblázatos kim. az igazgató s az iparfelügyelet jogköréről	193

V. F e j e ζ e t.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet időszaki vagy kisegítő szervei.

1. A vizsgálóbizottságok.	
a) A panasz eljárás.....	194
b) A vizsgálóbizottság és megalakulása	198
c) A vizsgálóbizottság feladatköre	200
d) Szemléltető áttekintés a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet vizsgálóbizottságáról	203
2. Az Állandó Nemzetközi Bíróság.	
A) Az A.N.B. s a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Alapokmá- nyának rendelkezései.....	204
a) Az A.N.B. személyi hatásköre munkaügyekben	205
b) „ „ különl. tárgyi hatásköre nközi munkaügyekben	207
c) „ „ statútumai, szervezete, munkaügyi külön tan.	212
d) „ „ munkaügyi külön tanácsában hozott határozatok jellege	216
e) „ „ külön tanácsa által hozott határozatok végre-hajtása, a végrehajtás megszüntetése	220
B) Összesítő kimutatás az Á N.B. szervezetéről és tevékenységéről nemzetközi munkaügyekben s a munkaügyi külön tanácsokról.....	222
3. A Nemzetek Szövetségének főtitkára.	
a) A főtitkár ügyköre a N. M. Sz.-tel kapcsolatban.....	223
b) A főtitkár szerepe a nemzetközi egyezmények beiktatá- sánál. A beiktatás joghatálya	224
c) A főtitkár ügykörének szemléltető táblázata.....	229

III. RÉSZ.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet jogalkotásainak jellege, hatásköre és kapcsolata a Nemzetek Szövetségével.

VI. Fejezet.

A nemzetközi szociálpolitikai jogalkotások jogi jellege.

1. A nemzetközi munkaügyi egyezménytervezetek és javaslatok jogi jellege 233
 - a) A nemzetközi munkaügyi egyezm. terv, és javaslatok lényege 234
 - b) A nemzetközi szociálpolitikai jogalkotások keletkezése; szerkesztésüknél követett irányelvek 235
 - c) A tagok kötelezettségei az egyezménytervezetekkel és javaslatokkal szemben..... 236
2. A nemzetközi munkaügyi egyezmények viszonya az általános nemzetközi szerződésjoghoz..... 240
 - a) A nemzetközi szerződések s a munkaügyi egyezmények keletkezési módja.....241
 - b) A munkaügyi egyezmények s az általános nemzetközi szerződések ratifikációja247
 - c) A nemzetközi munkaügyi egyezmények s az általános nemzetközi szerződések végrehajtása.....251
3. Eljárási szabályok az egyezménytervezetek és javaslatok meghozatalánál s azok módosításánál257
 - a) Az eljárás lényege új egyezménytervezet esetében258
 - b) Eljárás az egyezménytervezetek módosításánál.....260

VII. Fejezet.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet s a Nemzetek Szövetsége.

A N. M. Sz. szabályozott és problematikus hatásköre.

1. A N. M. Sz. kapcsolata a Nemzetek Szövetségével..... 263
2. A N. M. Sz. jogi jellege 271
3. A N. M. Sz. személyi hatásköre 275
4. A N. M. Sz. tárgyi hatásköre..... 284
5. A N. M. Sz. hatáskör kibővítésének problémája. A szociális és gazdasági kérdések kölcsönhatása..... 297

FÜGGELÉK.

- I. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Alapokmányának (NMA.) szövege. A trianoni békeszerződés XIII. — munkaügyi — része..... 305
 - I- Táblázat a NMA-ról s a Párizs-környéki békeszerződések munkaügyi részéről..... 318
- ÜGYRENDEK
- III/a. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet közgyűléseinek ügyrendje..... 323
 - III/b. A konferencia bizottságainak ügyrendje..... 339
 - III/c. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet igazgatótanácsi ügyrendje..... 344
 - III/d. Panasz esetében követendő eljárási szabályok 352
 - III/e. A hágai Állandó Nemzetközi Bíróság munkaügyi külön tanácsaira vonatkozó statútumok és ügyrendi részek..... 356
- A N. Sz.-nek közgyűlése által 1920. dec. 13-án elfogadott statútumok.
 Az A. N. B.-nak 1922. március 24-én elfogadott ügyrendje.....357
 Az A. N. B. és a különleges tanácsok előtti eljárás 358

IRODALOM.

- Anzilotti*: Lehrbuch des Völkerrechts, 1929. Leipzig.
- Apponyi* emlékkönyv.
- Augagneur* Victor: Erreurs et brutalités coloniales, 1927.
- Ayiimwa* Iwao F.: Législation et conditions du travail dans l'industrie au Japon. Genève. 1926. (Bureau Internat, du Travail. Études et documents).
- Barnes* George N.: History of the International Labour Office. Préface by Emile Vandervelde. London. (Williams and Norgate). 1926.
- Bencs* Zoltán dr.: A munka alkotmánya Olaszországban (Carta del Lavoro). Budapest. Stadium kiad. 1928.
- Berger* E.: Internationales Arbeitsrecht. I. Stuttgart. 1929.
- Berthelot* Marcel: Les lois du travail en Allemagne. Avant-propos de Henri Lichtenberger. Paris. (Crès et Cie) 1924. (Le nouveau monde politique, économique et social. Enquêtes de musée social).
- Borner*: Die Weltstaaten — Project des Abbé de St. Pierre. 1913.
- Bottai* Giuseppe: Az olasz corporatív államrendszer és a munka alkotmánya. (A Magyar Külügyi Társaságban tartott előadás). Budapest, (Kir. Magyar Egyetemi nyomda), 1928.
- Bottai* Giuseppe: La carta del lavoro. A munka alkotmánya. Fordította Pallai Aladár dr., Budapest, 1929. (Gondos nyomda).
- de Bustamente y Sirvén*: La Cour permanente de justice internationale. — La Haye. 1925.
- Chateau* Jean: De la compétence de l'organisation internationale du travail en matière de travail agricole. Thèse. Paris. 1924. (Faculté de droit de l'université de Paris).
- Chesterton* G. K.: The Outline of Sanity.
- Colin*. The war against war and the enforcement of peace. 1917.
- Dietze* Charles: Abbé de St. Pierre. 1914.
- Drechse!* Max: La traité de Versailles et le mécanisme des conventions internationales du travail. Préface de Albert Thomas. Bruxelles (L'Eglantine). 1926.
- Drucker* György: A nemzetközi szervezetek, Budapest, 1933. A Magyar Külügyi Társaság kiadása.
- Dr. Eckardt* Paul und *Kuttig* Ewald: Das internationale Arbeitsrecht im Friedensvertrage (Veröffentlichung aus dem Kommentar zum Friedensvertrage von. Prof. Dr. Walter Schücking). Berlin, (Franz Wahlen) 1922. — 2. kiadás.
- Fahimji*: A választott bíraskodás, Budapest, 1920.
- Faluhelyi* Ferenc dr.: Az örök semlegesség és a világhaóru. Pécs, Dunántúl Rt., 1923.
- Faluhelyi* Ferenc dr.: Magyarország békeszerződései. Rendszeres összefoglalás. Pécs, Dunántúl Rt. 1923.

Fehlinger Hans: Internationale Sozialpolitik. — Die Internationale Arbeitsorganisation und ihre Ergebnisse. (Allg. Deutsche Gewerkschaftsbund, Berlin, 1924.).

“ *Fehlinger* Hans: Erfolge der internationalen Arbeitsorganisation. Leipzig, 1924.

Fehlinger Hans: Die siebente internationale Arbeitkonferenz 1925. in Genf. -- Berlin (Allg. Deutsche Gewerkschaftsbund), 1925.

Fehlinger Hans: Internationaler Arbeiterschutz. Berlin (Heymann). 1926.

Földes Béla: A socialismus. T.—IL, Budapest, 1910. A Magyar Tudományos Akadémia kiadása.

Fried: Die zweite Haager Konferenz, ihre Arbeiten, ihre Ergebnisse und. ihre Bedeutung. 1908.

Gcöcze Bertalan dr.: Nemzetközi bíróságok hatásköre. A Magyar Jogászegylet kiadása, Budapest, 1931.

Godari Justin: Les clauses du Travail dans le traité de Versailles et les décisions de la Conférence de Washington — Paris. 1920.

Goedeckmaijer: Die Idee vom ewigen Frieden, 1920.

Güerreau Maurice: Une nouvelle institution du droit des gens. L'organisation permanente du travail. Paris. (Rousseau), 1923.

Günther Adolf dr.: Deutsche und französische Sozialpolitik. Ein Beitrag zum sozialpolitischen Programm des Friedenskongress und des Völkerbundes. München-Leipzig (Duncker Humblot), 1919.

Günther Adolf dr.: Theorie der Sozialpolitik. Berlin — Leipzig (Gruyter), 1922.

Hanna G.; Frauenarbeit und internationales Arbeitsamt. Berlin. 1930.

Hafner Wilhelm: Motive der internationalen Sozialpolitik. Berlin és Leipzig, 1922.

Heller Farkas: Közgazdaságtan L, II. Budapest, 1925. (Német József könyvkiadó-vállalata).

Herr: Die Untersuchungskommissionen der Haager Friedenskonferenz, 1911.

Heijde Ludwig dr.: Die Sozialpolitik im Friedensvertrag und im Völkerbund. — Jena, 1919. Gustav Fischer.

Hold—Ferneck: Lehrbuch des Völkerrechts. Leipzig, 1930.

Holtzendorf: Die Idee des ewigen Völkerfriedens, 1882.

Horn József dr.: Közgazdasági ismeretek L—IL, Budapest, Franklin társulat kiadása, 1928.

Innes Kathleen E.: The League of Nations and the world's workers. An introduction to the work of the international labour organisation. London (Woolf), 1927.

Irk Albert dr.: Uj nemzetközi jog. I.—II. kötet.

Irk Albert dr.: Az államok szuverenitása és a Nemzetek Szövetsége. (Jogtudományi Közlöny 1925. évi 16. és 17. sz.)

Irk Albert dr.; Nemzetek Szövetsége. Pécs, Danubia, 1926. II. ladas,

Jerome Harry dr.: Migration and Business Cycles. Wisconsin. J. S. A.)

Johnston G. A.: International social progress. The work of the international labour organisation of the League of Nations. London (Allen and Unwin), 1924.

Keim Karl dr.: Das internationale Arbeitsrecht in der Seeschifffahrt. Berlin. Völkerrechtsfragen 8. füzete. (Férd. Dümmler), 1925.

Kinzinger Ernst: Der Einfluss der Sozialpolitik der Nachkriegszeit auf die Arbeitsmaktlage insbesondere in Ludwigshafen a Rh. (Ein Beitrag zum Problem der Arbeitslosigkeit). Heidelberg. (These), 1926.

Kiss János dr.: A szentszék és Olaszország kiegyezése. Kalocsa. (Árpád nyomda.), 1929.

Kraus és *Rödiger*: Urkunden zum Friedensvertrage von Versailles vom 23. Juni 1919, I. Teil. Berlin, 1920—21. (Aus dem Kommentar zum Friedensvertrag, herausgegeben von Sehücking.)

Lammasch: Lehre von der Schiedsgerichtsbarkeit, 1914.

Lammasch: Die Lehre von der Schiedsgerichtsbarkeit in ihrem ganzen Umfange, Berlin, 1914.

Lammasch: Das Völkerrecht nach dem Kriege, Kristiania, Nobel intézet kiadása, 1917.

Lammasch: Völkermond oder Völkerbund? 1920.

Lange L Christian: Histoire de l'Internationalisme I. (Krisztiania, 1919.)

Lange L. Christian: Die amerikanischen Friedensverträge, 1916.

Lazard Max: L'organisation permanente du travail. Paris. (Association française pour la lutte contre le chômage et l'organisation du marché du travail Rivière). 1922.

Lenz—Fabian. Die Friedensbewegung, 1922.

XIII Leó pápa: körlevele a munkáskérdésről (fordította Geosits Lajos, Haladás nyomda rt., Pécs, 1924.)

XIII Leó pápa: Apostoli körlevele a munkások helyzetéről (fordította Prohászka Ottokár). Szent István Társulat kiadása, Budapest, 1931.

Lorwin L. L.: Labour and internationalism. Londres, 1929.

Magyary Géza dr.: A nemzetközi bíraskodás, Budapest, Franklin Társulat, 1928.

Magyary Géza dr.: Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde. Berlin, 1922. Liebmann kiadás.

Mahaim Ernest: L'organisation du travail de la Société des Nations et la conférence de Washington (Bruxelles, 1920.)

Mahaim. Ernest: Les avis de la Cour permanente de Justice internationale au sujet de l'interprétation de certains articles de la Partie XIII. du Traité de Versailles. (Revue de Droit international et de Législation comparée, 1922.)

Mahaim Ernst: Rechtsfragen internationaler arbeitsrechtlicher Übereinkommen, Berlin, 1930.

Meurer: Die Haager Friedenskonferenz, I. II. 1907.

Meiden Jakob, ter: Der Gedanke der internationalen Organisation 1300—1800. Haag, 1917.

Meyer P.: Die Idee des ewigen Friedens bei Kants Zeitgenossen, 1903.

Moldenhauer P.: Internationale Fortschritte der Sozialversicherung. Vorträge gehalten im Frühjahrskursus, 1912. (Beiträge zur staats- und rechtswissenschaftlichen Fortbildung. 7.)

Montgomery B. G. De.: British and continental labour policy. The political labour movement and labour legislation in Great Britain France, and the Scandinavian countries. 1900—1922. London. (Kegan Paul [Trench, Trubner et Co.] 1922.)

Moor Gyula dr.: A pacif izmus útján. Pécs. Dunántúli nyomda. 1929. (A Magyar Társadalomtudományi Társulat kiadása).

Navratil Ákos dr.: A társadalmi gazdaságtan és a közháztartás-tan vázlata. Budapest, (Grill K.) 1908.

Nemzetközi Munkaügyi Hivatal kiadványai (1933. év végéig) Genf¹⁾, Abänderung des Übereinkommens über den Schutz der mit dem Beladen und mit dem Entladen von Schiffen beschäftigten Arbeitnehmer gegen Arbeitsunfälle, Die Teilweise. (Kék könyv.) 1932.

Abänderung des Übereinkommens über die Nacharbeit der Frauen, Teilweise 1931. (Jelentés).

Allgemeine Grundsätze für die Arbeitsaufsicht zur See. 1926. (Kérdőív.)

Alter für die Zulassung von Kindern zur Arbeit in nicht gewerblichen Betrieben, Das. (Kék könyv.) 1932.

Alters — und Invalidenversicherung, Die. (Szürke könyv.) 1931.

Amtliche Nachrichten — Bulletin Officiel — Official Bulletin. Vol. I.-XVIII.

Arbeitsaufsicht, Die. (1923.)

Arbeitslosigkeit, Die. 1920—1928. /1929.)

Arbeitslosigkeit und öffentliche Arbeiten. 1931.

Arbeitsvertragsrecht der Landarbeiter Deutschlands, Österreichs und Ungarns, Das. 1930.

Arbeitszeit der Angestellten, Die. (Szürke könyv.) 1929.

Aufhebung der Büros für entgeltliche Arbeitsvermittlung. (Kék könyv.) 1932.

Aufhebung der gewerbsmäßigen Arbeitsvermittlungstellen, Die. (1931. Szürke könyv.)

Automatische Kupplung und Sicherheit der Eisenbahnarbeiter. Auszug aus dem Verhandlungsbericht der Internationalen Arbeitskonferenz. (Évenként.)

Aspects Sociaux de la Rationalisation, Les. (1932.)

Beitrag zu einer Untersuchung des internationalen Vergleichs der Lebenshaltungskosten. 1932.

Benützung der Freizeit der Arbeiter, 1924. (Kérdőív.)

Bericht über die Arbeitslosigkeit (1929.)

Bericht des Direktors an die Hauptversammlung. Rapport du Directeur. (Az egyes konferenciák alkalmával.)

Bericht über den Schutz der mit dem Beladen und Entladen vom Schiffen beschäftigten Arbeiter gegen Unfälle. (1929.)

¹⁾ A csupán német nyelvűnek feltüntetett kiadványok túlnyomó részben francia és angol nyelven is megjelentek.

- Bericht über die Arbeitszeit in der Schifffahrt. (1929.)
- Bericht über die Verhütung von Arbeitsunfällen. (1929.)
- Zusatzbericht über die Verhütung von Arbeitsunfällen. (1929.)
- Beseitigung der gewerbmässigen Stellenvermittlung, Die. (1931)
- Bezahlter Urlaub für Bergarbeiter der Steinkohlenbergwerke. (1930.)
- Beziehungen zwischen Arbeitgebern und Arbeitnehmern in den Vereinigten Staaten, Die. H. B. Butler. 1927.
- Bibliographie der Arbeitslosigkeit. (1930.)
- Bibliographie d'hygiène industrielle- Bibliography of industrial hygiene — Literatur der Gewerbehygiene, Vol. I—VI. (negyedévenként).
- Chronique de la Sécurité industrielle — Chronik der Unfallverhütung, (2 hónaponként).
- Dauer der Arbeitszeit an Bord, Die. (1929).
- Dauer der Arbeitszeit der Angestellten, Die, (kérdőív és jelentés), 1930.
- Dauer der Arbeitszeit in der Kohlenbergwerken, (kérdőív és jelentés), 1931.
- Denkschrift über die Arbeitszeit in den Kohlenbergwerken.
- Denkschrift über die Löhne.
- Denkschrift über die wichtigsten Arbeitsbedingungen ausser Arbeitszeit und Löhne.
- Documents de la Conférence internationale du Travail — Dokumente der internationalen Arbeitskonferenz. (Évenként.)
- Entschädigung von Berufskrankheiten, Die. (1925.)
- Entschädigung von Betriebsunfällen, Die (1925.) és külön kérdőív.
- Entwürfe von Übereinkommen und Empfehlungen, (1930. óta évenként.)
- Erhebungen über den europäischen Braunkohlenbergbau. 1930.
- Ergebnisse einer Erhebung über Löhne und Arbeitszeit in der Kohlenbergbauindustrie im Jahre 1927., Die.
- Études et Documents.
- Europäische Braunkohlenbergbau, Die, (különlenyomat az I. R. d. A.-ból), 1931.
- Feststellung all gemeiner Grundsätze für die Arbeitsaufsicht. Kérdőív. 1923.
- Förderung der Wohlfahrt der Schiffsleute in der Häfen. (1929.)
- Fünf Denkschriften über die Regelung der Lohnberechnungsverfahren in den Kohlenbergwerken in Belgien, Deutschland, Frankreich, Grossbritannien und Polen.
- Génauai konferencia stenografált jegyzőkönyvei.
- Gesetzliche Regelung der Frauenarbeit. (1932.)
- Gewerkschaftsbewegung in Sowjetrussland, Die. (1927.)
- Grundfragen des Schlichtungswesens. (1931.)
- Heuervertrag der Seeleute, Der.
- Hygiène du travail.
- Informations sociales- Industrial and Labour Information. (Hetenként.)
- International Enquiry into Costs of Living, An. (1932.)
- Internationale Kodifikation der Heuervertragsbestimmungen der Seeläute. 1929. Kérdőív és jelentés külön-külön.

Internationale Rundschau der Arbeit — Revue internationale du Travail — International Labour Review. (Havonként).

Internationale Sammlung der Arbeitsrechtssprechung. (1920-tól évenként).

Internationales Arbeitsjahrbuch. 1932, 1933.

Internationales Jahrbuch der Sozialpolitik 1930-1933. (1931-től évenként)

Invaliden-, Alters- und Hinterbliebenen Versicherung. 1932. Külön kérdőív 1933.

Kérdőívek az egyes konferenciák tárgysorozatahoz.

Landwirtschaftliche Berufsausbildung. (1931.)

Leistungen der deutschen Krankenversicherung im lichte der sozialen Hygiene, Die. Dr. F. Goldmann és Dr. Grotjahn. 1928.

Literatur der Gewerbehygiene. (3 havonként.)

Löhne und Arbeitszeit in den Steinkohlenbergwerken. (1928.)

Löhne und Arbeitszeit in den Steinkohlenbergwerken im Jahre 1927. (Külön lenyomat).

Löhne und Arbeitszeit in der Steinkohlenbergwerken, (aussereuropäische Länder), 1930.

Löhne und die Regelung der Arbeitsbedingungen in Sowjet-russland. 1930.

Methoden der statistischen Erfassung der Unfälle im Kohlenbergbau, (1931.)

Methoden der statistischen Erfassung der Unfälle im Eisenbahnbetrieb. (1930.)

Milzbranderkrankungen in dem Gerbereien. H. Leymann, 1923.

Mindestalter für die Zulassung von Kindern zur Arbeit in nicht-gewerblichen Berufen, (szürke könyv), 1931., (kérdőív és jelentés), 1932.

Mindesterfordernisse betreffend Befähigungsnachweise der Schiffsführer und Wachoffiziere auf Handelsschiffen. (1929.)

Nachtarbeit in den Bäckereien, 1924. (Kérdőív).

Obligatorische Krankenversicherung, Die. 1927. Ismertetés, kérdőív és jelentés külön-külön.

Occupation and Health. 1932.

Organisation Cooperatives, — Cooperative Organisations — Genossenschaft Organisationen.

Presse — Mitteilungen. (3 havonként).

Problem der Arbeitslosigkeit, Das, 1929.

Probleme der Arbeitslosigkeit im Jahre 1931. (1931.)

Problem der Arbeitslosigkeit in den Vereinigten Staaten. (1931.)

Projet de conventions et recommandations. 1928.

Recht der beruflichen Vereinigung, Das. I.—V., 1929.

Rechtsfragen internationaler arbeitsrechtlicher Übereinkommen. (Ernest Mahaira). 1930.

Regierung der Dauer der Arbeitszeit an Bord von Schiffen, Die. (Szürke könyv.); 1929., jelentés 1931.

Regelung der Frauenarbeit, Die. 1932.

Reglementation des Migrations, Les. I.—III. 1929.

Résumé mensuel des travaux de l'organisation internationale du travail — Monthly Summary of the International Labour Organisation (Genf) — Pressemitteilungen des Internationalen Arbeitsamtes (Berlin) — havonként.

Satzungen und Geschäftsordnungen. 1933.

Séries législatives — Legislative Series ~ Gesetzreihe. Évenként.

Sicherheit bei der Herstellung und Verwendung von Azetylen. (1931.)

Silicosis. 1931.

Sozialen Auswirkungen der Rationalisierung, Die. 1932.

Studien über die Beziehungen zwischen Arbeitgebern und Arbeitnehmern I—IL kötet. 1932.

Schlichtungswesen, Das. 1932.

Schutz der Seeleute im Krankheitsfalle, einschliesslich der Behandlung Verwundeter an Bord. (1929.) Kérdőív és jelentés különkülön.

Schutz der mit Be- und Entladen von Schiffen beschäftigten Arbeiter gegen Unfälle, kérdőív 1929; jelentés 1929.

Schutz des Arbeiters an Pressen für Metallarbeit, Der. (1930.)

Statute et réglemens constitution and rules. (1928.)

Tests de vision des couleurs, Les. (Prof. Dr. Oscar Oblath), 1929.

Unfallverhütung in den gewerblichen ^Betrieben.

Untersuchungen über die Beziehungen zwischen Arbeitgebern und Arbeitnehmern. (1931.)

Übersicht vom internationalen Arbeitsamt. 1929.

Verbesserung der Aufenthaltsbedingungen der Schiffsleute in den Häfen. (1929.)

Verfahren zur Festsetzung von Mindestlöhnen. (1927.) Kérdőív és jelentés 1928.

Verhandlungsbericht der Tagung der Hauptversammlung in Washington.

Verhandlungsbericht von Genua.

Verhütung von Arbeitsunfällen und Holzbearbeitungsmaschinen in Grossbritannien und der Schweiz, Die. (1925.)

Verhütung von Unfällen in gewerblichen Betrieben. (Kérdőív). 1929.

Versicherung gegen Arbeitslosigkeit. (Különlenyomat az I. R. d. A.-ból). 1931.

Vorbereitende technische Konferenz über die Arbeitsbedingungen im Kohlenbergbau, Arbeitszeit.

Vorläufiger Verhandlungsbericht der Genfer Hauptversammlung. (1921.)

Wanderungsbewegungen, Die. 1929.

Wanderungsstatistik, Die. 1932.

Wohnungspolitik in Europa, Die. 1932.

Wöchentliche Betriebsruhe in Glashütten mit Wannenöfen,, Die 24 ständige. 1924. (kérdőív.)

Zehn Jahre Internationale Arbeitsorganisation. 1931.

Zentrifugen, ihre unfallsichere Konstruktion und Ausrüstung. (IW)

Zulassungsalter von Kindern zu nichtgewerblichen Arbeiten, Das. 1931. (Szürke könyv.)

Zwangsarbeit 1929. (Szürke könyv.)

Zwangsarbeit. Ergänzungsbericht (1929.) Szürkekönyv, kérdőív és jelentés külön kötetekben.

Nippold: Die Fortbildung des Verfahrens in völkerrechtlichen Streitigkeiten, 1907.

Nippold: Die zweite Haager Konferenz I—II. 1908—1911.

Nitti: Francesco: A béke. Budapest, Pallas kiadás.

Nilti: Francesco: Bolsevizmus, fasizmus, demokrácia, Budapest, Pallas kiadás.

Oppenheim: Die Zukunft des Völkerrechts (Festgabe für Binding). 1911.

Oppenheim: International Law. The future of international Law. 1926.

Országos Társadalombiztosító Intézet: A magyar társadalombiztosítás tíz éve 1919—1929. (Világosság Könyvnyomda Rt.) Budapest, 1926.

Pap Dezső dr. A békeszerződés és a munkaügy. — Budapest. (Magyar Könyv és Lapkiadó Rt.) 1920.

Pap Dezső dr.: A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet és Magyarország. Budapest, (A Magyar Nemzeti Szövetség kiadása), 1925.

St. Pierre, Abbé de: Projet de traité pour rendre la paix perpétuelle entre les souverains chrétiens etc. 1713.

Piganiol Pierre: Le traité de travail franco-italien du 30 septembre 1919. Toulouse (Guitard). 1932.

le Play Frédéric: A munkáviszonyok reformja. (Fordította: Geöcze Sarolta és dr. Wildner Ödön). Budapest. 1903. (A Magyar Tudományos Akadémia kiadása).

Politis N.: La justice internationale. Paris. (Hachette). 1924.

Pribram Karl: Die Probleme der internationalen Sozialpolitik. Leipzig. (Hirschfeld.) 1927. (Zeitfragen aus dem Gebiete der Soziologie. III. 3.)

Procés-verbaux, rapport et documents de la commission de la législation Internationale du Travail. Roma. (Tipográfia délie Cartiere Centrali). 1921.

Rabinowitz R.: Arbeitszeit und Arbeitslohnpolitik in der Sowjet-russischen Industrie. Rostock. 1931.

Reichsversicherungsordnung, Verlagsgesellschaft deutscher Krankenkassen m. b. H. Berlin — Charlottenburg, 1930.

Renault: Les deux conférences de la paix. Recueil des textes arrêtés par ces conférences et de différents Documents internationaux. 1909.

Reeve B. H. F.: The Black Republic, 1923.

Ritzmann Friedrich dr.: Internationale Sozialpolitik. Mannheim, Berlin, Leipzig, (J. Bensheimer). 1925.

Scott: The Hague Peace Conferences of 1899. and 1907. 1909.

Schücking: Das Werk vom Haag. I. kötet, der Staatenverband der Haager Konferenz, 1912.

Schücking: Das völkerrechtliche Institut der Vermittlung Kristiania, 1923.

Schücking—Wehberg: Die Satzung des Völkerbundes, 1924.

Somló Bódog: Állami beavatkozás és individualizmus. Budapest Politzer kiad. 1903.

Spiropoulos J.: Die allgemeinen Rechtsgrundsätze im Völkerrecht, 1928.

Staudinger: Kant's Traktat zum ewigen Frieden. A Messer kiad. Waihingers Kantstudien I. füzet 3. szám. 1924.

Stein Lőrinc: Gesellschaftslehre. (1856.) »System der Staatswissenschaften« c. munkájának második kötete.

v. *Stengel*: Der ewige Frieden, 1899.

Stoddard Lothrop: Lázadás a civilizáció ellen. Fordította dr. Horváth Dániel, Budapest. A Magyar Jogászegylet kiadása, 1931.

Tänzler Fritz dr.: Internationale Sozialpolitik. Berlin, Fr. Zillesen, 1926.

Teghcz Gyula: Nemzetközi jog. Debrecen. 1930.

Thiersch Henrik: Der christliche Staat. 1875.

Thomas Albert: Quelques notes sur Robert Owen et la législation internationale du travail. Librairie Istra- Strassbourg et Paris, 1921.

Thomas Albert: Rerum Novarum und die internationale Sozialpolitik. (Das Neue Reich X. évf. 43. sz. 1928. Jul. 21.)

Thomas Albert: The international labour organisation. Londres-1932.

Tczercas von Tilly Helmuth dr.: Internationales Arbeitsrecht. (Sammlung Göschen.) Berlin—Leipzig. 1924. (Walter Gruyter).

Tröger R.: Organisation der Arbeit und Weltarbeitsrecht. Thèse (Leipzig). Meuselwitz. 1930.

Vabre Albert: Le droit international du travail. Préface par Étienne Antonelli Paris. Giard. 1923. (Bibliothèque de l'Institut de Droit comparé de Lyon. Etudes et Documents, 5.)

Vecchio. Il fenomeno della guerra e l'idea della pace. 1911.

Verdross: Die Verfassung der Völkerrechtsgemeinschaft. Wien-Berlin. (J. Springer). 1926.

Verhandlungsbericht der achten Delegiertenversammlung des Komitees der Internationalen Vereinigung für gesetzlichen Arbeiterschutz. Jena. (Fischer.) 1920.

Wehberg: Die gerichtlichen Entscheidungen (Schücking: Das Werk von Haag II. kötete).

Weiss Raymond: Un précurseur de la législation internationale du travail. Daniel le Grand (1783—1859). Son oeuvre sociale et internationale. Paris (Rivière.) 1926.

v. *Wiese Leopold dr.*: Einführung in die Sozialpolitik. Leipzig. (G. A. Gloeckner). 1921. 2. kiad.

Wilson: Memoárok. 4. rész.

Wittmann: A nemzetközi viszályok elintézésének eszközei. Budapest 1912.

Zanten Hugo Van: L'influence de la partie XIII. du traité de

Versailles sur le développement de droit international public et sur le droit interne des états. (L'organisation permanente du travail. Thèse. (Amsterdam.) Leiden. 1927.

Folyóiratok.

- American Labour. Review. IX. kötet.
 Arbeitslosenversicherung, Die, szerk.: Dr. Fischer, Nürnberg; Kohlhammer W. Stuttgart kiad. 1929—1930. évi
 Boletim da Agencia Geral des Colonias, 1919. évf.
 Budapesti Közlöny, 1920—1933. évf.
 Bulletin d'Information. 1920—1921. évf.
 Bulletin der internationalen Vereinigung für gesetzlichen Arbeiterschutz. 1925. Jena. — Gustaw Fischer.
 Bulletin of the Women's Bureau. Washington. Govt. Printing Office. 1928.
 Deutsche Allgemeine Zeitung. 1921. évf.
 Deutscher Reichsanzeiger. 1919. évf.
 Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik. 1923—1933. évf.
 Közgazdasági Értesítő. 1887. évf. (A földművelés- ipar- és kereskedelemügyi minisztérium közlönye, VI. évf.)
 Közgazdasági Szemle. 1924—1933. évf.
 Külügyi Szemle. (A Magyar Külügyi Társaság kiadása), Budapest, 1928—1933. évf.
 Lej cahiers de la République des Lettres des Sciences et îles Arts. 1928. ápr. szám.
 Magyar Kultúra, 1929—1933. évf.
 Magyar Szemle. 1931. évf.
 Munkaügyi Szemle, 1928. évf.
 Magyar Statisztikai Évkönyv. 1929—1933. évf.
 Recueil des arbitrages internat. I. —II.
 Reichsarbeitsblatt. 1919—1924. évf.
 Revue de droit international de sciences diplomatiques, politiques et sociales. Genève. A. Sotille.
 Revue générale de droit international public. Paris. A. de Lapradelle — N. Politis. (Aux éditions internationales).
 Soziale Praxis. 1921 — 1922. Szerk.: Dr. L. Heyde, Jena. (Gustav Fischer kiad.)
 Statisztikai Havi Közlemények. 1931—1933. évf.
 Társadalombiztosítási Közlöny. 1929. évf.
 Társadalomtudomány. A magyar Társadalomtudomány folyóirata, Budapest, 1927—1933. évf.
 The American Journal of International Law. 1929. évf.
 The Monthly Labour Review of the Bureau of Labour Statistics. United Staates Departement of Labour. 1919 .
 Weltwirtschaftliches Archiv. Jena. 1924.
 Zeitschrift für internationales Recht. 1901.
 Zeitschrift für Ostrecht. Berlin, 1929.
 Zeitschrift für Völkerrecht. Breslau. (Fleischmann — Schücking — Strup, szerk.) J. M. Kern kiad.

JEGYZET: A Nemzetközi Munkaügyi Szervezetre, közgyűléseire szociálpolitikájára vonatkozó *irodalomról* teljes és a megjelenés országai szerint részletezett kimutatást közöl a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal kiadásában évenként 3 (francia, angol, német) nyelven megjelenő »Bibliographie de l'Organisation internationale du Travail- Bibliography of the International Labour Organisation — Bibliographie der Internationalen Arbeitsorganisation« c. könyvjegyzék.

BEVEZETÉS.

Másfél évtized pergett le immár a világtörténelem eddigi legvéresebb háborúját befejező Párizs-környéki békeszerződésekkel megrajzolt új Európában. Ez a nemzetek és országok történetében aránylag rövid időszak a legyőzött országok lakosságának lelkében a véget érni nem akaró szenvedések érzetét keltette. Az egyének millióinak elégedetlensége izzásba hozta a társadalmakat s ezeken keresztül a társadalom legmagasabb formáit, az államokat is. Új civilizációk keletkeznek, régiele dőlnek romba. Mintha a népvándorlás korának államokat és társadalmakat pusztító s azok romjain újakat kialakító szelleme támadt volna fel! Hasztalan akarnók letagadni, *a társadalmi s az állami átalakulások korát éljük*, amelynek megindító rugójaként nem utolsó helyen szerepelnek a Párizs-környéki békeszerződéseknek Európa népei nagy tömegét sújtó igazságtalan rendelkezései.

Ennek a ténynek a felismerése, amely ellenállhatatlan erővel a nemzetközi politikai életben is mind inkább tért hódít, elvezet annak a további kérdésnek a vizsgálatához, hogy van-e olyan része a Párizs-környéki békeszerződéseknek s ha igen, melyik az, amely a teljesen tárgyilagos kritika alapján a civilizáció érdekében továbbra is fenn-tartandó lenne.

A Párizs-környéki békeszerződések egyes részeinek politikai, társadalmi, gazdasági stb. hatásai nemcsak merőben eltérők egymástól, hanem egymással is ellentétesek. Míg u; i. e szerződések területi, politikai, katonai, hadihajózási, léghajózási, gazdasági, jóvátételi, büntető stb. rendelkezéseit joggal tekintik »sírbolt«-nak¹⁾, amelybe jobb sorsra érdemesebb s évszázadokon át a haladás és a kultúra előharcosainak bizonyult nemzeteket fektettek, addig azoknak a »Munká«-val foglalkozó részén nagy kultúrák termékenyítő lehellete érzik, amiből ok-szerűen levonható az a következtetés, hogy a békeszerződéseknek ez utóbbi része a többi részek visszafejlesztési vagy teljes eltörlési szükségességével ellentétben — a most követett irányban tovább fejlesz-tendő.

Az állam, a társadalom és az egyén egymásra gyakorolt kölcsön-

¹⁾ Így Mussolini is Rothermere lord előtt tett nyilatkozatában (ld. a Daily Mail 1928. március 27-i számát).

hatásából ugyanis az az elvitathatatlan igazság vonható le, hogy az állam nem élhet öncélú életet, mert függvénye annak a társadalomnak, amely viszont az egyén törekvéseiből nyeri karakterisztikumát. Az állam s a társadalom viszonyában történelmi szemlélet alapján megállapítható, hogy a karakterisztikumot kialakító vezérlő tényező nem az állam, hanem a társadalom, amiért is ezt kell megszervezni β arra a magaslatra felemelni, amely a történelmi szükségesség pillanatában a nemzet jólétén munkálkodó hatalmi gépezetet, az államot is megerősítheti. A két tényező közül a súlypont⁴⁴ tehát a társadalmon van, s ez annál értékesebb, erősebb és ellentállóbb, minél megelégedettebb és boldogabb életet él az egyén, mert ez a maga tömevével a társadalom alkotó eleme. Így válik az egyén s a család jóléte végeredményben az állam erő tényező] évé vagy olyan elemmé, amely azt szétbomlasztja.

A modern állami tevékenység tehát, amely az eddigi mesterséges, lélek nélküli, bürokratikus és gépies államszerkezet helyébe a társadalom megerősítését s az egyén szociális helyzetének a feljavítását tűzi ki céljául s hatalmi szervezetét ezeknek a céloknak »szolgáltatába állítja, végeredményben a »társadalmi állam« vagy a »szociális állam« karakterisztikumát fogja magára öltetni s így rideg öncélúsága helyett a nemzetet alkotó milliók gyámolítója, felemelője és megerősítője lesz.

A helyes társadalmi fejlődésnek s így végeredményben a nemzet megerősítésének az útja azonban a szociális kiengesztelődés mezején vezet keresztül. Ez az ösvény a kietlenség Szaharájának zsákutcájába jut akkor, ha üres és tartalmatlan jelszavakkal csak a kevés kiválasztottak jóléte felé törekszik s nem hallja vagy talán el is némitja 'a Szenvedő milliók panaszait, ellenben feltétlenül az elérni kívánt célhoz vezet, ha megértő szívvel törli le a könnyeket. Ez az út pedig β mindenkin segíteni akaró s a segítség útját az állam hatalmi szavával is egyengető, a gyakorlati krisztianizmuson felépülő szociálpolitikának az útja.

A békeszerződések munkaügyi részei alapján megszervezett Nemzetközi Munkaügyi Organizáció eddigi másfél évtizedes működésével beigazolta, hogy az emberiség előhaladását s az egyén jólétét szolgálja. Ezzel a ténnyel életrealitásának olyan bizonyítékát szolgáltatotta, amely nemcsak fennmaradását, hanem eddigi irányban folytatott tevékenységének további kiépítését is teljes mértékben indokoltá teszi.

Nekünk, a többi »legyőzött« országgal együtt, semmi okunk sincs a reánk kényszerített békeparancsokért vagy azok egyes rendelkezéseiért különösebben lelkesednünk. Nem is célok ilyen »lelkedést«

kelteni, csupán objektív szemlélettel, hűvös tárgyilagossággal reámutatni a békeszerződés keretében helyet foglaló azokra az intézkedésekre, amelyek elfogadhatók, amelyekkel — egyetemes érdekeket szolgálva — a legteljesebb mértékben érdemes foglalkozni, sőt azoknak további egészséges irányú kialakításában fáradozni.

A Párizs-környéki békeszerződéseknek egyedül ezek a munkaügyi rendelkezései olyanok, amelyek felett még a magyar békedelegáció vezetője, néhai *Apponyi Albert gróf* is örömét fejezhette ki Clemenceauhoz, a békekonferencia elnökéhez Neuillyből, 1920. február 12-én intézett levelében, elismeréssel adózva a békeszerződésben intézményesen is kifejezésre juttatott annak a törekvésnek, hogy az a munkaügyek nemzetközi szabályozását is megoldja *).

A békeszerződésekben lefektetett új nemzetközi szociálpolitikának mindhárom legközvetlenebbül érdekelt faktora — kormány, munkaadók és munkások — hazánkban ezek ellenére különböző magatartást tanúsított a Munkaügyek Nemzetközi Szervezetével szemben.

A kormányok bizonyos rezerváltsággal fogadták a békeszerződések szóban levő intézkedéseit, ami egy erőszak-diktálta intézkedéssel szemben teljesen érthető is. Ha a kormányok, miként nálunk is 1919. után, nemzeti talajból táplálkoznak, kényszerhelyzetükben nem helyezkedhetnek szembe a nemzeti önérzetet mélyen sértő s eddig, a többi intézkedéseiben csak elkeseredést fakasztó békediktátum szellemével, nem fogadhatják el akkor az ilyen szerződésnek még azokat a részeit sem, amelyek az általános emberi eszmének a szolgálatában állnak. Ez már magában is elegendő ok a hivatalos körök tartózkodó álláspontjának megértésére. Azonban van egy másik, magyar talajon is nagyra *nőtt* árny: az átkos emlékű kommunizmus, amelynek három navi hazai rémuralmában a félrevezetett munkásságnak nagy szerepe volt. Az a társadalmi osztály, amely a háborútól amúgy is mélyen sújtott hazája ellen fegyvert fogott, a bizalmat csak hosszas türelem útján szerezheti újból vissza. Érthető, hogy helyzetének javítása — ilyen előzmények után — nem volt a legsürgősebb kormányzati érdek.

Agrár jellegű hazánkban elsősorban is a mezőgazdasági *munkaadók* mindenkor kifejezésre igyekeztek juttatni a munkásaikkal való együttérzést. E tekintetben a munkaadó és munkás szolidaritása példaadó lehetett a többi agrárországban is. De ezenfelül is a magyar munkaadók törekvése mind a köz-, mind pedig a magánüzemekben az volt, hogy emberies munkafeltételekkel elviselhető munkásviszonyokat teremtsenek. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet a magyar munka-

¹⁾ Lásd *Gombó Istvánnak* »Magyarország és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet« c. cikkét a *Külgügyi Szemle* 1930. évi VII. évf. 1. számában (56. I.)

adóknál az azonos elgondolás és törekvések folytán szimpatikus fogadtatásra talált. Ott, ahol a fent vázolt szociális bánásmódot hasztalan keressük, azt is megállapíthatjuk, hogy a magyar vállalkozó szociális érzésével és érzékével ellentétes munkaviszonyoknak a megteremtője az idegen talajon felnőtt és ideszármazott munkaadók merőben sajátos, hazai viszonyainktól elütő mentalitása volt.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet harmadik tényezőjének, *a munkásságnak* végre be kell látnia, hogy helyzetének jobbra fordulásában a demagógiának immár semmi köze, mert ez a múltban icsak vérontásba vezette őt és pusztulást hozott hazájának. Ez az út tehát az anarchia, az ország és állampolgárai teljes anyagi és erkölcsi csődjének az útja. Tekintetét tehát más felé kell irányítani, oda, ahol a jelenben — s ha az irányt megmarad, — a jövőben is a szociális, munkásvédelmi és munkásjóléti intézkedések egész sora igyekszik, neki és családjának az államhatalmon keresztül megélhetést, jólétet biztosítani. De ennek az útja az *államhatalmon át*, azon keresztül vezet ¹⁾ s azt semmiféle szakszervezettel, legyen az még olyan »nemzetközi« jellegű is, megkerülni nem lehet.

A szociálpolitikában sűrűn hangoztatják, hogy a szociálpolitikához józan ész és meleg szív kell, mert csak így segíthetünk a szükségét szenvedő emberiségen. És valóban, ha a kritika szemüvegén át vizsgáljuk a nemzetközi szociálpolitika utolsó évtizedének munkásságát, úgy nemcsak azt látjuk, hogy a nemzetközi s azon Tteresztül az egyes országok szociálpolitikája a realitások, a mindennapi élet szociális szükségességét vonta a rendezés körébe, hanem azt is, hogy ez a szabályozás humánus és vallás erkölcsi ideák érzékelhető behatása alatt történt. Ennek jótékony hatása azután az egyes nemzetek azonos törvényhozási alkotásain is kimutatható, mert ma már a nemzetközi s a nemzeti szociálpolitika egymáshoz viszonyított helyzeti energiája a múlthoz képest teljesen megváltozott. Míg ugyanis eddig — vagyis pontosan a Párizs-környéki békéig — a szociálpolitika nemzetközi szabályozottsága a nemzeti szociálpolitikáknak mintegy biztosítéka gyanánt jelentkezett, addig ma már a nemzetközi jog által szabályozott nemzetközi szociálpolitika a tagállamokkal szemben úttörő, kezdeményező munkát végez. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezetnek ez az átütő tevékenysége mind szélesebb körben terjed s talán nincs is

¹⁾ A gondolatot igen hatásosan juttatja kifejezésre a Magyar Országos társadalombiztosító Intézet budapesti székházának homlokzatán elhelyezett 4 m magas relief, amelyen munkás és munkaadó Hungária szobra alatt egymásnak Kezet nyújtva azt szimbolizálják, hogy a szociális biztosításra irányuló közös és együttes szervezkedésüket a magyar állam védelme alatt kívánják megvalósítani.

a beláthatatlan jövő távlatában az az idő, amikor valósággá válik a tizenkettedik konferencia elnökének, a német *Brauns* dr.-nak elnöki zárószavaiban kifejezésre juttatott az a megállapítása, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet kezdi immár az egész világot magába felölelni ¹⁾).

Minden remény megvan arra, hogy hazánk, amely az emberiség nemes eszméinek befogadásában és megvalósításában mindenkor előljárt, miként eddig, úgy ezután is a többi kultúrnemzettel karöltve végzett vállvetett munkával fogja kivenni az őt megillető részt ebből, az emberiség javára folytatott közös harcból a nemzetközi szociálpolitika továbbfejlesztése által.

¹⁾ Auszug aus dem Verhandlungsbericht des I. A. K. Zwölfte Tagung-Genf, 1929. jún. 22-i 31. szám, 8. 1. Ld. még az Internationale Rundschau der Arbeit, 1929. aug. (8.) számát, 751. s köv. lap.

1. RÉSZ.

**A NEMZETKÖZI SZOCIÁLPOLITIKA
ÉS TÖRTÉNETI FEJLŐDÉSE.**

I. FEJEZET.

A nemzetközi szociálpolitika lényege.

1. A szociálpolitika fogalma.

Az állami keretek között élő egyén az állami közület szempontjából a történelmi kor messzi távlatában s a jelenben egyaránt kettős életet él. Mialatt érdekeinek, hajlamainak, tehetségének és vágyainak megfelelő *individualisztikus célok* elérésére törekszik, nem függetlenítheti magát az őt környező világ behatásaitól. Egyéniségének szabad kifejlődését bizonyos fokban mindenkor determinálja az embereknek közös egyéni érdekei által keletkezett kapcsolata, amely *a társadalmat* alkotja s 'amelynek fejlesztésére maga is törekszik. Már Plato bölcsészetiében is alapjelentőségű tényként jelennek meg az egyenlő hivatású, munkájú és foglalkozású egyének »szoros összefüggésű csoportjai«^{x)}, amelyekben belül az individualisztikus célok felé törekvő ember egyetemes mivolta is állandóan kifejezésre jutott. Az ember tehát a maga egyéni céljai mellett egyetemesebb célokat is követ vagy a kifejtettekre aplikálva: társadalmi célok elérésére is törekszik. A kettő annyira szorosan összefügg egymással, hogy el sem választható, vagy amiként *Heller Farkas* igen találóan mondja: »Az ember öncélúságánál fogva a társadalmi szerkezetbe is *csak általános emberi szempontjait* figyelembe véve lehet beletagolható«²⁾.

A középkor rendi társadalmának megszűnte után az eddig szilárd keretű társadalmi osztályok a kultúra fejlődése s általánosabbá tétele folytán elmosódtak, összevegyültek. Az alsóbb társadalmi osztályok, amelyek addig a kultúra áldásaitól részben vagy egészben el voltak zárva, ekkor kezdtek politikai és gazdasági téren olyan követeléseket hangoztatni, amelyek egyrészt egy még ma is tartó harcot eredményeztek, másrészt hivatva vannak a társadalmat teljesen új alapokra fektetni. Az emberi jogok s a politikai jogegyenlőség követelése nem

¹⁾ V. ö. *Concha*: Politika I. köt. 24. s 97. I. Grill, Budapest, 1907.

²⁾ »Közgazdaságtan« II. kötet, 413. I. Németh József kiadása, Budapest, 1923.

egy véres forradalom emlékeit idézik fel s ki venné tagadásba, hogy a harc — habár csak a parlamentekben vagy az érvek fegyvereivel — de még mindig folyamatban van.

Telítettség esetén a politikai és gazdasági követelmények szülte társadalmi evolúció a társadalmi kereteket is szétrobbanással fenyegeti. A társadalmi osztályok egymáshoz való viszonya a társadalom egyetemességének létét is veszélyezteti s ezért az állami beavatkozás feladata a társadalmi osztályok közti ellentétet kiegyenlítő politikával lemérsékelni. Ez az osztályközi, kiegyensúlyozó tevékenység az állam *szociálpolitikája*, amelynek célja, hogy egyrészt az alsóbb társadalmi Rétegek színvonalának emelésével, másrészt a fényűző életmód s a nagy jövedelmek súlyosabb megadóztatásával az egyes társadalmi osztályok ellentétei között a kiegyenlítés kivezető útját megtalálja.

Az elmondottakból már az első pillanatra is szembeötlő a szociálpolitikának a gazdasági kérdésekkel való szoros összefüggése. Mert akár úgy formulázzuk a szociálpolitika alapelvét, hogy az embernek — már pusztán, az élethez való jogán is — joga van a kenyéréhez, az egészségéhez s a kultúrának bizonyos fokához, akár — más oldalról szemlélve — azt mondjuk, hogy a fokozott vagyon és a túlzott jövedelem a társadalmi ellentétek elsimítása szempontjából, tehát közérdekből is nivellálandó, mindenképpen szembeötlő a gazdasági kérdések domináns szerepe a szociálpolitikában. Ennek a ténynek a felismerése a XVIII. század második felének az eredménye, amikor is a forgalmi viszonyok s egyben a népesség nagymérvű emelkedése következtében beálló gazdasági változások a céhrendszer addig megdönthetetlennek vélt falait is lerombolták. Helyébe állították a gazdasági liberalizmusnak a »laissez faire — laissez aller« jelszavát követő azt a rendszerét ¹⁾, amely végeredményben a mai kapitalisztikusnak nevezett gazdasághoz vezetett.

Ennek jellemző sajátosságai: az ipari szabadság, a munkásság függetlenítése a munkahelytől és alkalomtól (megengedett vándorlás, költözködés) s végül a kereslet és kínálat alapjára helyezett szabad szerződés-kötési jog bármennyire is ideális eszközöknek mutatkoztak, a gyakorlati életben visszas helyzetet teremtettek, amelynek hátrányai a munkásságra nehezedtek. A vállalkozó u. i. az ipari tőke birtokában a termelő eszközöket és a munkásokat igen könnyen felcserélhette, a munkásokat gépekkel, a szakképzett munkásokat a technikai berendezések következtében kevésbé képzett munkásokkal, avagy

¹⁾ Somló Bódog szerint is a laissez faire nem annyira az állami szabályozás, mint inkább a céhrendszer ellen irányult. (Állami beavatkozás és individualizmus — Budapest 1903., Politzer kiadása, 158. 1.)

teljes munkaerő helyett csak annak töredékeivel helyettesíthette, a felnőtt férfimunkások helyébe női- és gyermekmunkásokat alkalmazhatott s így végeredményben a munkapiac kialakulását tetszése szerint irányíthatta. A vagyontalan vagy kevésbé vagyonos munkással szemben, vagyoni helyzetéből kifolyóan a termelés korlátozásának, sőt teljes beszüntetésének fegyverével is élhetett, ha nézete szerint a munkabérek emelkedésének lehetősége következtében a munkásra egy kedvezőbb konjunktúra bekövetkezése volt várható. Ezzel szemben a munkaalkalomhoz, munkahelyhez, családjához kötött vagyontalan vagy a legjobb esetben is csekély vagyonnal rendelkező munkásj aki még ezenfelül a többi munkapiac szükségletét, bérvizonyait sem ismeri, nincs abban a helyzetben, hogy a reá nézve kedvezőtlen munkaviszonyt megszüntesse, hogy abból szabaduljon s így kénytelen munkarejét *árúként* a termelőnek rendelkezésére bocsátani¹⁾. A tőkés a munkásnak ezt a kényszerhelyzetét tényleg nem egyszer ki is használja.

Ebből a fonák viszonyból a politikai liberalizmus s a gazdasági individualizmus virágzásának kezdetén főleg az ipari telepek környékén aggasztó helyzetek keletkeztek²⁾, amelyeknek szükségképpen a veszélyeztetett társadalmi osztályok reakcióját kellett magukból kiváltaniuk. Ide nyúlnak vissza a szociálpolitika első gyökérszállai, mintegy visszahatásaképpen annak a határtalan gazdasági individualizmusnak, amely végeredményben a munkásosztály vagyoniilag gyengébb helyzetének, szervezetlenségének kihasználásával zsákutcába jutott. — Ebből a gazdasági harcból a kivezető útnak az osztályellentétek kiegyenlítésének, a gyengébbek védelmének étikai tartalommal átszőtt politikájához, konkrétan: a munka és a munkásvédelem politikájához kellett vezetnie.

Az etikai tartalom — ha a cél egy társadalmi osztálynak s az általa produkált munkának a védelme volt — természetesen csakis szociális irányban nyilvánulhatott³⁾. Ha most Conchának a po-

¹⁾ V. ö. a trianoni békeszerződés 355. cikk 1. pontjában is hangsúlyozott elvvel, hogy „a munka nem tekinthető csupán árunak vagy kereskedelmi cikknek.“ — Lásd részletesen a VII. fejezetben a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet tárgyi és személyi hatásköre c. cikkeket.

²⁾ A német közgazdaságtani tudomány művelői (G. *Schmoller* 1838—1917.; A. *Wagner* 1835—1917.; Fr. *Schaffte* 1831—1903.) mutattak rá a jövedelemeloszlás mai rendjének a hibáira és jelölték meg azokat az eszközöket, amelyekkel e hibák megszüntethetők. E tudósok a *korlátlan versenyszabadsággal szemben az állami beavatkozás szükségességét* hirdették s alapos munkásvédelmi törvényhozást, valamint a tulajdonnak a közösség érdekében való korlátozását is követelték.

³⁾ A „szociális“ kifejezés tartalmi meghatározásához talán legkönnyebben úgy juthatunk el, ha a vele fogalmilag ellentétes „egyénies — individualisztikus

litikárai adott definícióját¹⁾ változtatás nélkül elfogadjuk, úgy az elmondottak alapján a *gyakorlati szociálpolitika* fogalmát olyképpen határozhatjuk meg, hogy az a *nemzetnek olyan önirányzó tevékenységét kifejező működése, amellyel a társadalom védelmére szoruló elemek (munkások, aggok, nők, gyermekek, betegek, rokkantak stb.) helyzetének javítását célozza*²⁾.

kifejezéssel szembe állítjuk, amikor is a szociális érzés, tevékenység merőben ellentéte lesz a túlnyomórészt önzésből fakadó s csak a saját, egyéni érdekeit szem előtt tartó cselekvésnek, gondolkozásnak. (V. ö. Dr. Leopold v. Wiese: „Einführung in die Sozialpolitik“, G. A. Gloeckner 2. kiad., Leipzig 1921, 7. 1.)

¹⁾ „Politika“ 2. kiadás, Grill, Budapest 1907., I. kötet 5. 1.: „A politika tárgya . . . a nemzet önirányzó működése“.

²⁾ A szociálpolitika fogalmi meghatározására annak tartalmát veszi fel Dr. Adolf Günther „Theorie der Sozialpolitik“ (Gruyter, Berlin és Leipzig 1922.) c. munkájában, amikor azt a gazdasági, társadalmi, népességi politikával, társadalmi és fajhygiéniával, érdek- és osztálypolitikával, a szétosztás s az elhasználás politikájával, a szociális praxissal, az etikával, a népjóléti- és kultúrpolitikával, a szocializálással s a szociális reformokkal veszi egyenrangúnak. Ennek alapján a szociálpolitikát abban a javító tevékenységben látja, amely egy távoli, talán egészen soha el nem érhető cél felé törekszik ezzel egybeforrott praktikus intézkedések segítségével (»praktisch durch Anpassung«). Vagy még tovább: „Sozialpolitik ist eine Summe von Betätigungen, Anstalten und Methoden, die sich freilich den beanspruchten Vorzug, im eigentlichen Sinne „sozial“ gerichtet zu sein, in jedem Falle immer wieder von neuem erringen müssen.“ (466. 1.) Ha valahol, úgy a szociálpolitika — eddig még — beláthatatlan birodalmában nem lehet a fogalmat taxatívól kimeríteni, mert az új Nemzetközi Munkaügyi Szervezetnek már az eddigi másfél évtizedes története is folyton újabb és újabb olyan területeket tár fel, amelyek eddig nem voltak az államok szociálpolitikai gondoskodásának a tárgyai. Második meghatározása nem szabatos, mert az állam javító tevékenysége pl. pénzügyeire, kereskedelmi mérlegére s az államháztartásnak még számos olyan ágára is kiterjedhet, amelyeknél a szociális motívum és cél teljesen hiányzik. Végül a harmadik definíció önmagával magyarázza a fogalmat s így végeredményben semmit sem mond . . . Ugyanezzel, idem per idem« mel definiál Dr. Fr. Ritzmann is, aki »Internationale Sozialpolitik« c. munkájában (J. Bensheimer kiadása, Mannheim, Berlin, Leipzig 1925.) a szociálpolitikai törekvésekben szociális állapotokra vagy mozgalmakra irányuló szervezett cselekvést lát. (10. 1.) Sokkal találóbb dr. Horn József meghatározása, aki (Közgazdasági Ismeretek II. kötet, Franklin Társulat T928. 114. 1.) az államnak a gazdaságilag gyengébbek védelme és gazdasági helyzetének javítása érdekében kifejtett politikáját: társadalmi- vagy szociálpolitikának nevezi. Horn dr. azonban itt ugyanabba a hibába esik, mint legtöbb e tárgykörrel foglalkozó író, akik nem vonják meg a pontos határ vonalat társadalmi, politika' és szociálpolitika között; az előbbit tágabb értelemben vett szociálpolitikának tekintvén, alatta mindazon tevékenységek összefoglalását értik, amelyek az emberek társas (társadalmi, állami, községi) életének és viszonyainak a szabályozására vonatkoznak, ami végeredményben — az állami élet szemszögéből nézve — nem más, mint társadalompolitika. Heller Farkas dr. a szociálpolitikában az állam kiegyensúlyozó, osztályközi politikáját látja, amely minden osztály számára emberhez méltó megélhetést óhajtván biztosítani, ez alapon keres kiegyenlítést az osztályok ellentétei közt (Közgazdaságtan, II. kötet, Budapest, Németh József kiadása, 1923. 415. 1.). E meghatározást, habár a szükségesnél többet látszik mondani, mégis teljes mértékben elfogadhatjuk.

2. A gyakorlati szociálpolitika feladatköre és fontossága.

A szociálpolitika gyakorlati feladatkörének meghatározásánál a szociálpolitika definícióját — mint célmeghatározást — vehetjük kiinduló alapul. E szerint az állam életének minden olyan irányú megnyilvánulása, amely a társadalom védelmére szoruló elemek helyzetének a javítását célozza, bele foglalható a szociálpolitika feladatkörébe. A nemzet tagjainak életmódja u. i. gazdasági szempontból vizsgálva, a legnagyobb eltéréseket mutatja. Elég e helyen a fényűzés és a nyomor két ellentétes pólusára reá mutatnunk, hogy e két szélsőség közti számos fokozatot ne is említsük.

A kapitalisztikus gazdasági szervezetben ennek következtében kialakult s az alsóbb néposztályok munkaerejének egyoldalú kihasználására vezetett rendszer katasztrofális hatásainak kiküszöbölése már is irányt szabott a szociálpolitika feladatkörének, amennyiben elsősorban is oda utalta a *munkásvédelmet*.

E téren azután szinte önként adódott a megoldandó feladatkör, csak védelmi szándékkal és célzattal kellett hozzáfogni mindazoknak a veszélyeknek elhárításához és kiküszöböléséhez, amelyek a munkások közigazgatásilag értékes osztályának öncélúságát veszélyeztették, így adódott feladatképpen az iparban alkalmazott gyermekek korhatárának, munkaidejének meghatározása s az éjjeli munkától való eltiltása. A következő lépés a fiatalok és női munkások hasonló munkaviszonyainak a rendezése s e védelmi intézkedések ellenőrzése végett az iparfelügyelet megszervezése. A bér munkások szükséghelyzetének okait kutatva, a szociálpolitika azok megszüntetése végett feladatkörébe vonta a technikai munkásvédelmet, a “balesetbiztosítást s az ipari hygiéniát, azonos bérrendszerek felállítását s a munkaszerződésekre vonatkozólag törvényes normákat követelt. Általában feladatkörébe vonta a munkásexistenciák biztosítását, baleset-, aggkori és munkanélküliség esetére érvényes biztosítások létesítését, végül az egyesülési jog elismerésével és rendezésével a munkásérdekek védelmét igyekezett kiépíteni ott, ahol a munkásviszonyból eredő kérdések törvényhozási szabályozása egyáltalában nem, vagy csak részben történhetett meg.

Mindezekkel az intézkedésekkel, amelyek főleg a munkásosztály színvonalának emelését, ezek emberesebb életstandardjának kialakítását s így a különböző társadalmi osztályok közti feltűnő ellentétek kiegyenlítését célozzák, az államok szociálpolitikájukat juttatják kifejezésre.

Kapitalista termelési rend mellett tehát az állam szociálpolitikája főleg és elsősorban a munkásosztály érdekében nyilvánul meg, még pedig az állami produktivitás karakterisztikuma szerint: iparúzó államokban túlnyomólag az ipari-, agrárállamban pedig a mezőgazdasági munkásosztály érdekében.

Ezzel azután kellőleg körvonalaztuk is az állam szociálpolitikájának feladatkörét, mert a *középosztály* védelme, noha szintén szociálpolitikai jellegű és a szociálpolitika körébe vágó feladat, a kifejlődött jogszokások alapján nem sorolható a szűkebb értelemben vett szociálpolitika tárgykörébe. Igen találóan jegyzi meg *Heller dr.*: hogy »indokoltabbnak látszik... (a szociálpolitikát) ... csak arra a területre szorítani, amelyen az ember öncélúságának megóvása szempontjából szól bele az osztályok egymásközötti viszonyába«¹⁾.

Hogy a társadalom *felső osztályai* az állam közvetlen szociális védelmére nem szorultak rá, felesleges bizonyítani.

A munkásosztállyal szemben követett szociálpolitika hatásait közvetett úton az összes többi társadalmi osztályok is érzik, annál $\frac{3}{4}$ szoros összefüggésnél fogva, amellyel a társadalomban élő egyének egymással vannak. Így a szociális higiénia minél fokozottabb megvalósítása megelőzését jelenti mindazoknak a fertőző betegségeknek, amelyek a munkás ipari produktuma révén a társadalom tagjaihoz — a fogyasztókhoz — eljuthatnak. A helyzetével megelégedett riúncásosztály a társadalomnak alkotó, hasznos tömege, az elégedetlen munkáselem pedig ennek felforgató s a többi társadalmi osztály helyzetét is állandóan veszélyeztető rétege lesz. A cél tehát az, hogy az elégedetlenek tömege minél kisebb legyen s a társadalom rendjét és békéjét ne veszélyeztesse.

Így a szociálpolitika az összes társadalmi osztályok érdekét, tehát a közép- és felsőosztályoknak az érdekét is szolgálja akkor, amikor látszólag csupán a munkásosztály helyzetének javítását karolja fel.

Gyakorlati szociálpolitikát folytatni tehát a társadalmi szükségesség követelménye. Így azután az sem lehet kétséges, hogy *az állam szociálpolitikájához egyetemes kormányzati érdek, a konstruktív társadalmi osztályok nyugodt, harmonikus élete kiegyensúlyozásának és fenntartásának eminens érdeke fűződik.*

3. Szociálpolitikai eszközök.

Az államnak a maga szociálpolitikai céljai megvalósítására több-tele eszköz áll rendelkezésére.

¹⁾ Közgazdaságtan 11. kötet, Németh József kiadása, Budapest, 1923., 2. Kiadás, 424. 1.

Legkézenfekvőbb, hogy maga az államhatalom igyekszik munkásvédelmi törvényeivel illetve rendelkezéseivel a társadalom védelmére szoruló elemek helyzetének javítását célzó intézkedéseket fogadtatósítani. Annál a szoros összefüggésnél fogva, amely a szociálpolitika s a mindenkori gazdasági viszonyok között fennáll, kétségtelen, hogy a *hatósági szociálpolitika* által kezdeményezett és követett jogi szabályozás bizonyos fokban a gazdasági fejlődést s a termelés intézményeinek az alakulását is determinálja.

Gondoljunk e téren a munkabér, munkaidő, munkáshigiéniá kötelező alkalmazásának hatósági szabályozására, amely látszólag a vállalkozói nyereség rovására megy, végeredményben azonban a fogyasztót terheli és aminek viszont a fogyasztás mértékére s így in ultimo analísi, a gazdasági fejlődésre is kihatása van. — Éppen így determinálja a gazdasági fejlődést az a tény is, hogy a higiénikus viszonyok mellett, munkaidejének kellő beosztásával foglalkoztatott munkás többet produkálhat annál a munkásnál, akinél ezek a kedvezőbb munkaviszonyok hiányzanak stb., stb.

Az állam munkaügyi bíróságok szervezésével a munkaviszonyokból eredő vitás kérdések elintézését, kiegyenlítő intézményeivel, egyeztető hivatalaival pedig a felmerült ellentétek elsimítását előmozdíthatja, a hatósági ipari felügyelet révén pedig a munkásvédelmi törvények végrehajtása felett örökodik, a munkásvizonyokat megfigyeli, az iparfejlesztést elősegítheti.

A hatósági szociálpolitikának nem annyira ellentétes irányai, mint inkább kiegészítói *a munkaadók és ezeknek, valamint a munkásoknak önkéntes társulás alapján alakult szervezetei*. Ez utóbbiak azáltal, hogy a szociálpolitika által legjobban érintett munkásosztálynak érdekképviseletai s így a szociális problémák felszínén tartására elsősorban hivatottak, abban a helyzetben is vannak, hogy a vállalkozókkal, azok szervezeteivel felveendő érintkezésük és összhangzásban végzett tevékenységük révén az állam szociálpolitikáját kiegészítsék, sőt azt bizonyos irányban pótolják is.

A munkásosztály erői szabad kifejlődésének és érvényesülésének azt az irányát, amely az alsóbb osztályok szervezkedésétől várja azok emberi céljának a megvédését, *szociálliberalizmusnak* nevezik. Mint kizárólag az önszegély elvén álló irányzat azonban a mai szociálpolitikai eszközök közé nem sorolható és ma, a hatósági szociálpolitika fejlődésének korában, már tisztára önszegélyre alapított szociálpolitika nem is lehetséges!).

¹⁾ A tisztán hatósági szociálpolitika a konzervatív irányzat, míg a szociálliberalizmus a marxizmus híveinek a programja.

Aminthogy nem várhatunk eredményes szociálpolitikát kizárólag az államhatalomtól a munkásszervezetek kiegészítő munkája nélkül, éppen úgy hasztalan igyekeznék gyökeres és mélyreható szociálpolitikai eredményeket felmutatni az állami organizmus segítő támogatását nélkülöző munkásszervezet, bármilyen hatalmas is. Jegyen az. Ha ellenben az államhatalom s a munkásszervezetek közös munkája egymással karöltve törekszik a cél felé, ez egymagában olyan garancia, amely az eredményes és sikeres szociálpolitika biztos megvalósítását rejti magában.

Az egyetemek, a szociálpolitikai és karitatív egyesületek, az elméleti szociálpolitikusok s a szaklapok tevékenységét sem hagyhatjuk e téren figyelmen kívül. Ez intézmények és faktorok valamennyien fáradhatatlan kutatói a szociális bajoknak s a mellett hogy azok okaira reámutatnak, az orvoslás eszközeit is igyekeznek megtalálni. Mindezt különösen az utóbbi évek gazdasági válsága illusztrálja, amely a figyelmet az ipari és szociális problémákra, valamint azok megoldásának szükségességére fokozottan ráirányította. A felsorolt testületek, intézmények és egyének alkotják szociálpolitikai téren az állam élő lelkiismeretét, mert a mellett, hogy a tudomány s a gyakorlati élet politikamentes fegyvereivel veszik bonckés alá a kormányzat ez irányú intézkedéseit, azt állandóan az adott viszonyok javítására, orvoslására ösztönzik. E tényezők segítségével az államhatalom szociálpolitikai tevékenysége a legjobb esetben is csak félmunka lenne.

A kulturállamok ma már mind a hatóságig szociálpolitika eszközeivel igyekeznek ez irányú politikájukat megvalósítani. Ez a politika annál eredményesebb és sikeresebb lesz., minél nagyobb mértékben igyekeznek a most ismertett összes tényezőket a szociális intézkedések meghozatalába belevonni.

4. Nemzetközi szociálpolitika.

Az állam szociálpolitikájához, miként az előzőkben reámutattunk, egyetemes kormányzati érdek fűződik.

A társadalmi osztályok harmonikus életét kiegyensúlyozó ez az állami tevékenység azonban nem korlátozódhatott az államok relatíve szűk kereteire. Ahogy a kapitalisztikus termelési rendszer államhatárookra való tekintet nélkül szociális problémákat vetett fel és termelt ki, azonképpen vált szükségessé ezeknek a kérdéseknek egyöntetű s az államhatárokon túl terjedő szabályozása. Maga a közvetlenül érdekelt munkásosztály is sürgette a reá annyira súlyosan nehezedő kérdéseknek egységes, államközi rendezését, de ezenfelül is az államraison s a politikai szükségesség követelménye lett a társadalmi osz-

tályok közti ellentétek kiegyensúlyozása s a harmonikus életfeltételek egyöntetű megteremtése mindazokban a főleg elsősorban érdekelt ipari államokban, amelyekben ez a probléma felmerült s romboló erejét éreztette. A megoldásra váró szociális problémák az általuk érintett államokban többé-kevésbé hasonló okokból keletkeztek, jelentkezési formájuk is csaknem azonos, amiért is a kormányok attól az elgondolástól vezéreltetve, hogy szociálpolitikájuk csak megfelelő egyöntetű eljárás esetén lehet hatályos, azokkal szemben ugyanahhoz a védekezéshez és orvosláshoz folyamodtak.

Ennek a *politikai szükségszerűségnek* felismerése érlelte meg a szociálpolitikai kérdéseknek az állami kereteken túl terjedő, előbb egyes államok közötti, majd általános nemzetközi szabályozását, míg végre eljutott a jogi szabályozottság mai fokához, ami azonban hosszabb fejlődési processzus eredménye ¹⁾ így lett az államok határain átcsapott gazdasági liberalizmusnak egy világot átfogó, egyetemes szociálpolitika a következménye, amelynek kiindulási pontja az a gondolat volt, hogy azokat a szociális előfeltételeket, amelyek mellett a munkás a maga munkaerejét rendelkezésre bocsátja, valamennyi ipari kulturáltamban egyöntetűvé kell tenni.

E törekvés kezdetleges gyakorlati megnyilvánulása az államok közötti kétoldalú szerződéses forma volt; tartalmilag pedig a nemzeti szociálpolitikai törvényhozás alkotásainak az idegen, szerződést-kötő állam polgáraitra való kiterjesztését jelentette. Ezek az államszerződések az egyes nemzetek törvényhozása által kodifikált és szociálpolitikai tartalmú jogalkotásokból indultak ki, e téren tehát az állami szuverenitás korlátozására akkor még nem gondoltak.

Ezzel szemben az új nemzetközi szociálpolitika mai szerveztségében teljesen ellenkező képet mutat. Külső megjelenési formája a kétoldalú államközi szerződés helyett a Párizs-környéki békeszerződések munkaügyi részeinek rendelkezései alapján, a nemzetközi szociálpolitikai feladatok megoldására alakult *Állandó Nemzetközi Munkaügyi Szervezet* közgyűlése által elfogadott egyezménytervezetek ratifikációja, amelynek megtörténtét azután a tagállamok a Nemzetek Szövetsége főtitkárának bejelenteni tartoznak.

Így azután a nemzetközi szociálpolitika jogalkotásainak mai formájában messze túlhaladja a két állam érdekközösségéből keletkezett *egyes szerződések* formáját, amennyiben az több állam azonos célú

¹⁾ A szociálpolitika — egy évszázadnál nem sokkal nagyobb — történetének csaknem négy évtizedét a probléma nemzetközi szabályozása iránti törekvés jellemzi. (Lásd a következő fejezetben a szociálpolitika történetének 1877—1914-ig terjedő ismertetését.)

akarathatározására felépített *csoportszerződésekben* jelentkezik¹⁾. A nemzetközi szabályozásra megérett szociálpolitikai probléma felvetője, kiindulási pontja sem a nemzeti törvényhozás, ilyen irányú jogalkotása, hanem a nemzetközi szerződéskötő államoktól független Szervezet, amely a mindennapi élet követelményei szerint a gyakorlati élet s a tudomány köréből felvetett szociálpolitikai problémákat a Párizs-környéki békeszerződésekben megjelölt hatáskörben igyekszik szabályozni.

Az államok szociálpolitikája tehát nemzetközi viszonylatban az említett békeszerződésekben egységes jogi szabályozást nyert a nélkül, hogy ezáltal a nemzetek külön sajátos munkáját e téren korlátozni szándékoznék²⁾. A Párizs-környéki békeszerződések az államokat közösen érdeklő és számos esetben egységes szabályozást igénylő szociálpolitikái beillesztették a nemzetközi jogi életbe.

Ez az új s az eddigi szabályozottságtól merőben eltérő megjelenési forma a szociálpolitika *alanyai* között is lényeges változást jelentett. Míg a munkaadók, valamint ezeknek és a munkásoknak szervezetei mellett az államok kormányai csak nagyon szerény keretek közt vettek részt a szociálpolitika nemzetközi irányításában³⁾, addig az új nemzetközi organizáció tagjai csakis az államok lehetnek s az egyes érdekképviselők is csak államaik útján küldhetik be delegátusaikat a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet közgyűlésébe. Ezek mellett természetesen ez az új Szervezet sem nélkülözheti a szociálpolitikai egyesületek s az elméleti szociálpolitikusok előkészítő és kritikai tevékenységét, bármennyire is igyekszik a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Hivatala az előbbi munkakört felölelni, az utóbbit pedig a közgyűlések vitája által pótolni.

5. A nemzetközi szociálpolitika helye a tudományban.

A nemzetközi szociálpolitikának eddig tárgyalt gyakorlati szemlélete után annak a mai tudományban elfoglalt helyét is meg kell határoznunk. A kiindulási pont a szociálpolitika tudományának, mint tisztán elméletnek a vizsgálata lehet.

1. A szociálpolitikának bizonyos gazdasági viszonyokkal való szo-

¹⁾ V. v. *Liszt—Fleischmann*: Das Völkerrecht — Springer, Berlin, 1925. 12. kiadás, 248. 1. „Einzelvertrag — Gruppenvertrag.“

²⁾ Sőt e tekintetben a Párizs-környéki békeszerződések kifejezetten is fölebe helyezik a nemzeti törvényhozások által a munkásoknak már nyújtott védelmet a Nemzeti Munkaügyi Szervezet hasonló tárgyú intézkedéseinek, amennyiben kimondják, hogy ez utóbbi által hozott rendelkezések az előbbiek jelzett irányú jogalkotásait nem csökkenthetik. (Trianoni békeszerz. 333. cikk, ut. bek.).

³⁾ V. ö. a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületéről a köv. fejezet 2. cikkében e) alatt elmondottakkal.

ros összefüggésére már az eddigiek során reá mutattunk. Ez utóbbiak eredői azok a szociális problémák, amelyek megoldására a gyakorlati szociálpolitika törekszik. Gyakorlat és elmélet tehát e téren szoros összefüggésben áll egymással. Miként a gazdasági élet ferdeségei felvetik a szociális problémákat s ez utóbbiaknak állami beavatkozás formájában vagy más úton történő mérséklése visszahat a gazdasági életre is, éppen úgy a gazdasági élet törvényszerűségeinek ismerete nélkül nem lehet szociális kérdéseket gyökeresen és megnyugtatólag elintézni, mert ez utóbbiak keletkezési oka és forrása a gazdasági problémákban keresendő. A gazdasági és szociális kérdések e szoros összefüggése következtében megállapíthattuk mindenekelőtt, hogy *a szociális kérdések a gazdasági viszonyoknak a függvényei.*

A gazdasági életben u. i., miként a társadalmi életben, a főlé- és alárendeltségi viszonyok egész sorával találkozunk. E viszonyok keletkezésének oka nem az ember egyetemes céljainak megvalósítása, hanem az egyéneknek sokszor a ritfeg önzés által vezetett gazdasági céljai: a nagyobb nyereség elérése, a vagyonosodás. Ez a lörekvés természetszerűleg a legtöbb esetben elnyomja az embernek, az egyének egyetemes célok felé törekvő szándékát és csupán a gazdasági szempontot tartja szem előtt. Ebből keletkeznek a munkarendszerek ferdeségei: a munkások munkaerejének a végletekig vitt kihasználása, a nők s a gyermekek olcsó munkájának igénybevétele, a murikakényszer vagy a kényszermunkának legtipikusabb esete, a rabszolgaság, amelyek legtöbbször a munkás emberi mivoltát figyelmen kívül hagyva, kizárólag a munkaadó egyéni és önző gazdasági előnyeit szolgálják.

A gazdasági életben tehát a gazdasági cél elérésének biztosítása a lényeg, noha maga a gazdálkodás nem öncél, mert csupán az ember egyéb céljainak elérésére kívánja a megvalósítás eszközeit előteremteni. »Nem azért élünk, hogy gazdálkodjunk, hanem azért gazdálkodunk, hogy megélhessünk«.

Az ember, az egyén azonban magasabbrendű célokat követ. Társadalmi, vallási, kulturális céljai is vannak, erkölcsi ideák behatása alatt él akkor is, ha csupán egyszerű munkása a gazdasági életnek. *Az ember e magasabbrendűségének megvédése végett van szükség a szociálpolitikára.*

Az a további kérdés, hogy szükség van-e az egyéniségnek ilyen fokozott védelmére, már a társadalombölcselet terére vezet. Két világnézet vívja ití harcát. Az egyik, amely szerint a társadalom a lényeges, míg a benne élő egyén csak mint az egésznek kiegészítő része jöhet tekintetbe (univerzalizmus), a másik pedig ezzel ellentétben, az embernek a társadalomtói független öncélúságát hangsúlyozza (individualizmus).

Kétségtelen, hogy a társadalom célszerű szerkezete, bármennyire is lényeges feladata az államkormányzatnak, végeredményben az egyes embereken épül fel. Az államok bizonyos magasabb kulturális színvonalán, az egyének magasabbrendűsége szükségszerűen követeli a védelmet. A jelenkor története bizonyítja, hogy az egyének elégedetlensége társadalmakat bomlaszt (Oroszország), míg az ember magasabbrendűségének védelme a fejlődés magas fokára emeli a társadalmakat (Anglia).

A szociálpolitika tehát végeredményben a kultúra kérdése; a műveltség általános elterjedése szükségszerűleg veti fel a társadalmi kérdéseket és sürgeti azok megoldását. Igen helyesen állapítja meg *Heller*, hogy »minél magasabb kultúrális színvonalra emelkedik az emberiség, annál erősebben domborodik ki az egyén öncélúsága és annál inkább kíván az a társadalomban is figyelembevétel«¹⁾.

A szociálpolitika mint tudomány tehát a gazdasági politikának a függvénye, azonban — a kifejtettek szerint — »kiemelkedik a tiszta gazdasági politikából«²⁾ és belenyúl a társadalombölcseletbe.

A szociálpolitika tudománya tehát a gazdasági politika s a "társadalombölcselet között helyezkedik el.

A szociálpolitikának a tudományban elfoglalt helyét megismerve, s a gyakorlati szociálpolitikáról elmondottakat szem előtt tartva, nem lesz nehéz a szociálpolitika tudományát meghatározni. A tudomány ugyanis a jelenségek és a tények állandó összefüggését kutatva³⁾, azokat rendszerbe foglalva igyekszik megismertetni, taglalni s a kritika szemüvegén át megvizsgálni. Ezek alapján *a szociálpolitika, mint Tudomány a? állam mindazon életjelenségeinek megismerésével, azok állandó összefüggéseinek a kutatásával és rendszerbe foglalásával foglalkozik., amelyekkel az (t. i. az állam) a társadalom védelmére szoruló elemek (munkások, elaggottak, stb.) gazdasági és társadalmi helyzetének javítására törekszik.*⁴⁾

¹⁾ Közgazdaságtan, II. kötet, 2. kiadás, Budapest, 1923. (Németh József kiadása), 415. l.

²⁾ U. o. 419. l.

³⁾ V. ö. Concha id. munka I. kötet, 6. l.

⁴⁾ A szociálpolitikának, mint tudománynak meghatározásánál a külföldi írónál szabatos definíciót aligha találunk. Így *dr. Pribram* genfi professzor a *Soziale Praxis* 1925. évi I—4. számában megjelent: "Begriff und Aufgabe der Sozialpolitik und die Soziologie" c. cikkében a következően határozza azt meg: »Sozialpolitik als Wissensgebiet ist der Komplex der Bestrebungen und Massnahmen, die darauf abzielen, die sonst grundsätzlich anerkannte Selbstverantwortlichkeit des Einzelnen zu beeinflussen, zu beschränken, sei es durch Eingriffe der Staatsgewalt, sei es durch die Wirksamkeit frei gebildeter Verbände.«

2. A Párizs-környéki békeszerződések által életrehívott s a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet útján már részben kialakult, igen nagy részben azonban még csak fejlődés útján haladó *nemzetközi szociálpolitikai tudomány* más utakat követ. A világháború után kialakult új nemzetközi szociálpolitikának mintha formailag és lényegileg is a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Jenné a privilegizált letéteményese, mert nemcsak születése, léte és megjelenési formája van elválaszthatatlan kapcsolattal ezzel a világszervezettel összefűzve, hanem megfordítva is, e Szervezet alanyiságát kitevő tagállamok is ettől a nagy központi szervezettől kapják szociálpolitikájukhoz a legszámottevőbb impulzusokat. A gyakorlati szociálpolitikai kérdések elméleti előkészítése és megvitatása is e világszervezet hatáskörébe tartozik, így a nemzetközi szociálpolitikának nemcsak gyakorlati, hanem elméleti téren is *hivatalos szerve* lett a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet.

Ez a megállapítás azután a nemzetközi szociálpolitikának a helyét a tudományban is meghatározza. Igaz ugyan, hogy a szociálpolitika tudománya akkor is csak a gazdasági politika függvénye marad, ha elméleti megállapításait egy magasabb, államközi organizáció szolgáltatába állítjuk — s így végeredményben itt is részben a gazdasági politika, részben a társadalombölcselet között helyet foglaló tudományággal állunk szemben, azonban mivel ez a nemzetközi szociálpolitika a Nemzetek Szövetségének alkotó részét képező (trianoni békeszerz. 320. cikk) s a Nemzetek Szövetsége főtítkáranak támogatása mellett (tr. bszerz. 326.) működő, nemzetközi szerződés által szabályozott világszervezet (tr. békeszerz. XIII. rész) útján, nemzetközi jogszabályok formájában (egyezmények) juttatja kifejezésre e nemzetközi szerződésekben szabályozott (tr. békeszerz. 355. és 23. cikkek) és szociális kérdésekre vonatkozó anyagi jogot, végeredményben semmi okunk sincs arra, hogy a szociálpolitikát a nemzetközi jog által történt ilyen alaki és anyagi szabályozottsága mellett

A formulázás nem helytálló, mert teljesen egyoldalúan az egyéni szabadságba történő beavatkozás komplexumait látja meg a szociálpolitikában s ezzel szemben figyelmen kívül hagyja, hogy a beavatkozás révén a védelemre szoruló társadalmi rétegek helyzetének a javítása a főcél. A fogalomzavart legtöbbször az egyes tudományágak összezavarása okozza. Társadalomtudomány (szociológia) és szociálpolitika merőben különböző tudományágak, mert az előbbi az emberi társas együttélés *alak-, élet-, és lélektana*, a társadalmi fejlődés törvényeinek — vagy legalább jelenségeinek egyes ágai közti összefüggéseknek — a tudománya. Az elnevezés a pozitivista iskola megalapítójától, Comte Ágostontól (1798-1857.), *Saint* Simon tanítványától és munkatársától származik. A társadalomtudomány alapjait *Stein* Lőrinc tette le 1856-ban megjelent »Gesellschaftslehre« c. művében, amely a »System der Staatswissenschaften« c. munkájának második kötete volt.

a nemzetközi jogtudományok közé, a nemzetközi szociálpolitika tudománya elnevezéssel be ne sorolhassuk.

Fennmaradna még annak a kérdésnek az eldöntése, hogy ennek a megállapításnak van-e s — ha igen, — mennyiben van tudományos értéke? *Concha* megcáfolhatatlanul mutat rá a tudományos értékelés fokmérője, amikor megállapítja, hogy »a tünemények bizonyos körére nézve külön tudományt alkotni csak akkor van helyén, ha az ily körből új igazságokat meríthetni, gyümölcsöző új tételeket állíthatni fel«¹⁾. A szociálpolitika számtalan kérdésének egységes, nemzetközi úton történő rendezése nemcsak intenzívebbé teszi a törekvést a szociális problémákból keletkező társadalmi ellentétek kiegyenlítésére, hanem e problémák gyökeres megoldására s a velük szorosan összefüggő gazdasági ható okoknak minél kevesebb zökkenővel történő eliminálására is reá mutat. Ez a védekező, kiegyenlítő, segítő processus számtalan olyan szociálpolitikai kérdést vet fel és hasonlóan számtalan megoldási lehetőséget nyújt, amelyek nemzetközi úton leendő megoldása a problémának merőben más perspektíváját adja, mint a tagadhatatlanul szűkebb keretű, országonként vagy pláne “érdekszervezetenként történő szemlélet. Hogy ez a körülmény a tudománynak csak elősegítője lehet, nem szorul bővebb bizonyításra, amiért is a nemzetközi szociálpolitika tudományának értékmérője csakis pozitív lehet. A nemzetközi szociálpolitika tudománya a fenti követelményeknek (*Concha*) a legteljesebb mértékben megfelel.

Mindezek után még csak a nemzetközi szociálpolitika tudományának meghatározása van hátra. A gyakorlati és elméleti szociálpolitikáról, valamint ennek a nemzetközi jog szempontjából történt fejtegetéseiből megállapítható, hogy *a nemzetközi szociálpolitika mint tudomány a nemzetközi jogtudománynak az az ága, amely a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetbe tartozó tagállamok mindazon életjelenségeinek a megismerésével, azok állandó összefüggéseinek a kutatásával és rendszerbe foglalásával foglalkozik, amelyekkel az Organizáció a tagállamokon keresztül a társadalom védelmére szoruló elemek (munkások, aggok, munkásnők, gyermekek, betegek, rokkantak, stb.) gazdasági és társadalmi helyzetének javítására törekszik.*

¹⁾ Politika, I. kötet, 189. l. Grill, Budapest 1907.

II. FEJEZET.

A nemzetközi szociálpolitika történeti fejlődése.

A szociálpolitika a történelem folyamán külső megjelenési formáját tekintve részben csak az egyes országok törvényhozásának részben pedig nemzetközi szabályozásnak tárgya volt. Ez utóbbi gondolat csak nehezen, annak felismerése után törhetett utat magának, hogy az ipari államok közt a munkaviszonyok egyöntetű szabályozása közös érdeke ez államoknak. Természetes, hogy a közös szabályozás szükségességének felismerése is először csak kevés államban hódított a nélkül, hogy még csak megközelítőleg is megnyerhette volna az államok többségét. A szociálpolitikának valamennyi államra kiható egyetemességre való törekvésével csakis a Párizs-környék békeszerződéseiben találkozunk.

Az államok közti minél szélesebb körben, tehát minél kiterjedtebb nemzetközi szabályozásra irányuló szándék már a XIX. század szociális újtóinál (Sozialreformer) is megvolt s hogy az elhítt gondolat az egyes iparilag érintett államokban előbb csak szórványosai tudott termékeny talajra találni s csak később jutott el az államok közti — tehát nemzetközi — szabályozásig, az nem az újtóknál kétségkívül nemes törekvésén múlt.

A kifejtettek szerint — tisztán a nemzetközi jog szemszögéből nézve — a nemzetközi szociálpolitika három korszakáról beszélhetünk

1. A nemzeti szociálpolitika korszakáról, amikor az egyes államot külön, ez irányú szeparált törvényhozási intézkedéseivel találkozunk a szociális kérdések nemzetközi szabályozásának gondolata ugyan mindjobban előtérbe került, azonban a megvalósításig még nem jutott el. — Ez a korszak a világ első munkásvédelmi törvényének meghozatalától, az angliai 1802. évi törvénytől 1877-ig (svájci *gyári* törvény) terjed.

2. A nemzetközi szociálpolitika következő korszakát az u. n. »kooperáció« korszakának nevezhetnők, amikor a szociálpolitikának nemzetközi szabályozása immár élő valósággá lesz; kongresszusokon

konferenciákon igyekeznek az egyes érdekelt államok megegyezésre jutni a szociálpolitikának közös szabályozást igényelhető kérdéseiben. Megállapodásaik eredményeit nemzetközi egyezményekbe foglalják, sőt azok minél tökéletesebb végrehajtására nemzetközi intézményeket is állítanak fel.

A szociális problémáknak e nemzetközi szabályozásánál karakterisztikum az, hogy a kérdésben leginkább érdekelt államok kötik e megállapodásokat, tehát az államok kisebbik része s viszont csak egyes, legégetőbbnek bizonyult kérdések megoldására vonatkoznak.

Ez a korszak 1877-től — a svájci interkantónális gyári törvény meghozatalától — 1919-ig, a Párizs-környéki békéig terjed.

3. A nemzetközi szociálpolitika legújabb korszaka a genfi Nemzetközi Munkaügyi Szervezet létesítésével kezdődik, amelyet — tudvalevőleg — a Párizs-környéki békek u. n. »Munkaügyi részei« állítanak fel. A békeszerződések hivatkozott részei azáltal, hogy egy, a világ legtöbb államát magában egyesítő állandó, külön nemzetközi központi szervezetet létesítettek, amelynek feladatkörébe utalták az elképzelhető összes szociális problémákkal való foglalkozást, s azok megoldásának és nemzetközi végrehajtásának módjait is meghatározták: *új nemzetközi szociálpolitikának* vetették meg az alapjait.

1. A nemzeti szociálpolitika korszaka. (1802—1877.).

Annak a felismerése, hogy az állam lakosságának nagy rétege, a munkásság az állam gondoskodásának körébe vonandó, csak a legújabb kornak, a XIX. század kezdetének az eredménye. — A nagytőke nagy üzemi termelési rendszere »eltömegesítette« az' addig individuálisan foglalatost munkást is s amíg ez a maga egyéni fel fogásával néha az iparnak olyan remekműveit alkotta meg, hogy azok még ma is méltán az elismerés, — ha nem a csodálat — érzését váltják ki a szemlélőből, addig a tőketermeléssel szükségképpen velejáráó gépek felhasználása a munkást e gépek egyszerű kiszolgálójává formálta. Eltűnt a lélek, hogy helyet adjon az anyagnak s vele együtt tűnt el a munkaeredményt a maga egészében élvező alkotó-tehetség, hogy helyébe lépjen a munkának csak töredék-résztét előállító mechanizmusnak, az ipari gépnek az embere. Munkájának eredménye az eddigi egyéni alkotások helyett a gépek által előállított nagy mennyiségű termelés lett s ezzel együtt előtérbe nyomult a tömegprodukciónak mozgató rétege: a munkásság is a maga nagy számával.

Az állam gondoskodása népességének e hatalmas rétegével, a gyári munkássággal szemben nem maradhatott el, annak bizonyos történelmi szükségességgel be kellett következnie, mihelyt a munkásság folyton növekvő tömege az államra nézve érzékelhetővé, majd a vállalkozóval szemben a munkás végnélküli kihasználása elleni védekezés felismerése s egyben keresztülvitele is közérdekűvé vált.

Európában a XVIII. század fordulóján Anglia már az ipari államok s az egyetemes kultúra élén haladt. Nem pusztán véletlen tehát, hogy az ipari átalakulásnak most vázolt folyamata s annak minden következménye ott vált legelőször érzékelhetővé. — Anglia volt az első állam, amely 1802-ben törvényt hozott a munkásvédelemről¹⁾ *Róbert Peel*, a későbbi államtitkár és két ízben is miniszterelnök²⁾ indítványára. — Ez a törvény a tanoncok részére 12 órás munkanapot hozott be, a fiatalokéknál éjjeli munkájára tilalmat állított fel és kötelező továbbképző oktatást vezetett be.

A nemzetközi munkásvédelem első harcosául *Owen Robert*-et (1771—1858), a skóciai New-Lanarkban levő gyapotszövőde tulajdonosát tekinthetjük, aki 1816. Jan. 1.-én a gyárában létesített gyermekvédelmi intézet és munkásotthon megnyitásakor annak szükségességét hangoztatta, hogy az általa már alkalmazott rendszabályok a 12 órás munkanapra s a gyermekeknél a munkánál megkövetelt korhatárra, valamint az elemi oktatásra vonatkozóan ne csak egész Angliára ki-

*) Szociális érzékről bizonyosságot tevő törvényekkel és (egyházi) intézkedésekkel már jóval előbb is találkozunk, így *V. Károlynak* 1526-ban és 1543-ban hozott, az indiánokat védő törvényeivel; a rabszolgakereskedést ismételtelen egyházi átok alá helyezik: *III. Pál* (1537); *VIII. Orbán* (1639); *XIV. Benedek* (1711) pápák. Az Egyesült Államok elnöke, *Jefferson Tamás* (1801—1809) által még elnökségének ideje előtt 1788-ban és *Wilberforce* által 1792-ben az Egyesült Államok angol gyarmataiban, illetve Angliában megindított rabszolgakereskedés ellenes mozgalom, amely a bécsi kongresszus 1815. február 8-i híres néger rabszolgakereskedés elleni határozatához, majd a későbbi, ez irányú nemzetköz megállapodásokhoz (az öt nagyhatalom által 1841. dec. 20-án, a 16 állam által 1885-ben aláírt Kongószerződés, az 1889. évi brüsszeli konferencia eredménye képpen létrejött 1890. július 2-i szerződés) vezetett, mivel a tárgyalóktól eltérő viszonyokat szabályoz, nem sorolható a nemzetközi szociálpolitika érdekkörébe. *Már közelebbről érinti a kérdést Jaques Necker* (1732—1804.) a francia állam pénzügyek főintézője és később XVI. Lajos pénzügyminisztere, aki kijelenti vasárnapi munkaszünetről 1788-ban megjelent „De l'importance des opinions religieuses“ c. könyvében, hogy „cette institution ne peut se maintenir qu'à la condition d'être observée dans tous les pays“. A felvetett eszme tisztán vallásos elgondolásból eredt.

²⁾ *Sir Peel Róbert* (1788—1850) előbb képviselő, majd 1812—21. írást államtitkár, 1821—27. belügyi államtitkár. A katolikusok emancipációjának lelki vezére 1834—35., majd 1841—46. miniszterelnök.

terjedően alkalmaztassanak, hanem minden országban törvényhozással is biztosítsassanak,

Owen indítványát csakhamar magukévá tették az angol gyárosok is. Így Lee György manchesteri gyáros már 1816. június 14-én kijelentette, hogy a munkásvédelmi törvények már a tőkének és a munkásoknak állandó vándorlása miatt is nemzetközi szabályozást igényelnek. Ezért a munkásvédelmi törvények csak abban az esetben nem fogják az angol iparra káros hatásukat éreztetni, ha a többi államok is hasonló törvényeket hoznak. Így különösen a tervezett gyermekvédelmi törvény az angol tőke kivándorlását fogja maga után vonni, ha Anglia magára marad ennek a kérdésnek törvényes rendezésével.

Lee-nek, Sismondi-nak (»Kritika a szaporodó proletariátusról«) Pestalozzinak — a modern pedagógia egyik megalapítójának, — és másoknak, így svájci természettudósoknak és orvosoknak a hatása alatt és segítségével Owen 1818. szeptember 20-án emlékiratot szerkesztett és küldött az európai és amerikai kormányokhoz, amelyben főleg az ipari üzemek veszélyeire hívja fel figyelmüket s őket gyárában már életben levő munkásjóléti intézmények megvizsgálására s ennek alapján közös egyetértéssel megalkotandó reformok megvalósítására szólítja fel. A következő hónapban, 1818. októberében újabb emlékirattal fordul az Aachenben összegyűlt »Szentszövetség« diplomatáihoz, amelyben az iparban alkalmazott női és gyermekmunkások részére védelmi intézkedéseket sürget. Ezméinek megvalósításától a nemzetközi gazdálkodásnak olyan átalakulását reméli, hogy abban béke és egyetértés fog elterjedni, amelynek jótékony hatása az egész emberiségre érezhető lesz. Javaslatának megvizsgálására nemzetközi bizottság felállítását kérte, amely a diplomaták kongresszusának vizsgálatai eredményéről beszámolna.

Owen nemes szándékú vállalkozása a hatalmaknál teljesen eredménytelen maradt s törekvéseit Európa közvéleménye sem kísérte megértéssel ¹⁾.

Noha Owen vállalkozása nemzetközi viszonylatban kudarcot vallott, Angliában annál nagyobb sikerrel folytatta megkezdett szociális tevékenységét. 1819-ben sikerült a gyapotgyárakra kötelező tör-

¹⁾ Albert Thomas, a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal első igazgatója a „Quelques notes sur Robert Owen et la législation internationale du travail“ Librairy Istra — Strassbourg et Paris 1924-ben megjelent munkájában Owen jelentőségét inkább egy új szociális rend kialakítása iránti törekvésében, mintsem egy nemzetközi munkásvédelmi politika inaugurálásában látja. Ezzel a fel-fogással szemben azonban Owen javaslatának kiinduló pontja s azoknak a gyakorlatban leendő alkalmazása végeredményben mégis csak nemzetközi munkásvédelem volt s így ez irányú jelentőségét elvitatni nem lehet.

vényt hozatnia, amelyben főleg a 9 éven aluli gyermekek foglalkoztatásának tilalma s a 9—16 éves gyermekekre vonatkozó 12 órás munkanap nyert szabályozást. Ez a törvény volt az 1847-i angol munkásvédelmi törvényeknek kiinduló pontja.

Az időközben elszegényedett és 1823-ban Amerikába vándorolt Owennek nemzetközi munkásvédelmi javaslatait a kontinensen *Le-grand* (Le Grand) Dániel, egy elzászi szövőde tulajdonosa karolta fel. Az 1830-as júliusi forradalom meggyőzte őt a munkásság jogtalan helyzetéről s annak szükségességéről, hogy e téren állami beavatkozást kell sürgetnie. Az 1839-ben megalkotott porosz gyári törvény (amely a fiatalok ipari munkások védelmét is felölelte) hatása alatt 1840. december 5-én nyílt levélben hívta fel a francia és svájci kormányokat, valamint a német Zollvereint és ebben a fiatalok ipari munkások védelmére Közép-Európa részére egyöntetű eljárást hozott javaslatba. A következő évben, 1841-ben Franciaországnak, 1847-ben pedig a porosz-, osztrák-, orosz- és savoyai kormányoknak négy nemzetközi munkásvédelmi egyezményre vonatkozó javaslatot küld, hogy ezeket terveinek megnyerje. Nemzetközi szabályozás szükségességét hangoztatta, főleg a munkások gyermekeinek elhanyagolt oktatása és nevelése, azoknak a műhelyekben történő korai alkalmaztatása, a túl hosszú munkaidő, az éjjeli és vasárnapi munkaszünet, a különböző nemű munkások közös műhelyének és lakásának, valamint a nem elégséges lakás és aggkori segély kérdéseinek megjavítása érdekében. Javaslati, akár csak Owené — főleg a februári forradalom szülte politikai feszült légkör következtében — nem találtak meghallgatásra, habár reámutatott arra is, hogy a munkásvédelem elhanyagolása a forradalmi szocializmus előretörését fogja maga után vonni.

Owen és Legrand felvetett problémáinak nemzetközileg tehát egyetemes szabályozásának szükségességét az erkölcs és a kereszténység követelményeiből vezették le, pmitt Owennek a »béke és egyetértés« szellemére való hivatkozása s Legrand javaslatait bevezető következő kitételei is bizonyítanak: »une loi internationale, sanctionnée par le sceau du Christianisme et de la Famille... Ce grand acte de justice... exercera une influence bienfaisante sur la moralité et le bien-être des peuples et il sera la garantie la plus solide de l'ordre et de la sécurité publique« »amit vállalkozásuk helyes szemszögből való megítélése végett is szükséges megállapítani.

¹⁾ Ld. „Zukunft der Arbeit“, a Bulletin der internationalen Vereinigung für gesetzlichen Arbeiterschutz 1925. évi jubileumi számában. Jena—Gustav Fischer.

Legrand-nal egyidőben mások, így *Blanqui* Adolf 1839-ben az összes ipari államok részére nemzetközi munkásvédelmi szerződések megkötését, a munkanapnak 15 órától 13 órára való leszállítását sürgette, majd ugyanazon évben *Horner* Leonhardt iparfelügyelő a gyermekeknek ipari munkásvédelméről írt röpiratában azt fejtegette, hogy az ez irányú 1833-as angol törvény példáját a többi nemzeteknek is követniök kell.

Az 1848-as provizórikus francia kormány március 2-án Párizsra kiterjedőleg 10 órás, a vidékre vonatkozólag 11 órás munkanapot állapított meg.

Minden valószínűség szerint Legrand-nak 1847-iki akciója következményeképpen adott IV. Frigyes Vilmos 1850-ben két miniszterének, Manteuffel-nek és von der Heydt-nak olyan értelmű utasítást, hogy a nemzetközi munkásvédelem érdekében beavatkozásra bírják Angliát. Lord Palmerston meg is kezdte ilyen irányú tárgyalásait Franciaországgal, amely hajlandóságot mutatott a kérdés javasolt elintézésére, egyben azonban a verseny nemzetközi védelmét is szabályozni akarta a munkavédelem mellett. Ennek következtében azután a további tárgyalások megszakadtak.

Legrand fellépése után Franciaországban, valamint Svájcban is többen sürgették a munkásvédelem terén a nemzetközi együttműködést, így *Audiganne* Armand és *Camélinat*, úgyszintén *Bluntschli* (1808 — 1881.), a svájci születésű német professzor, a genfi nemzetközi jogi intézet megalapítója (1878.), *Wolowsky* Louis, Németországban *Hahn M.*, aki 1856-ban Brüsszelben egy jótékonyági kongresszuson szállott síkra a nemzetközi szociálpolitika gyakorlati megvalósítása érdekében. *Wagner* Adolf (1835—1917.), a nagy német közgazdász először 1864-ben, majd később ismételtén, így 1871-ben is a szociális kérdésekről tartott beszédeiben sürgette ilyen értelmű intézményeknek a létesítését. *Schöriberg* Gusztáv, *Brater*, *Lorenz von Stein*, valamint az u. n. tanszéki szocializmus többi művelője, így különösen *Brentano* Lujo müncheni professzor és *Adler* György is propagálták e gondolatot, e két utóbbi különösen a XIX. század 80-as éveiben.

Az osztrákok közül pedig *Kleinwächter* Frigyes, *gróf Kufstein* és mások fejtettek ki ez irányú tevékenységet.

A sürgető gondolatok csakhamar valóra váltak és tettekben is megnyilvánultak. Már az 1864. évben megtartott londoni kongresszuson megalakul (szeptember 28-án) az *Első Nemzetközi Ipari Szövetség* abból a célból, hogy »minden ország munkásosztályát felszabadítsa«. Egyidőben hozzák be Angliában a tíz órás munkanapot is. Már két évre reá, a Szövetségnek 1866-ban megtartott genfi kongressz-

szusán megvitatás alá kerül a nyolcórás munkanap és a nők, valamint a gyermekek ipari foglalkoztatásának kérdése, majd 1867-ben a Szövetség a munkaviszonyokból eredő viszályok elintézésére békéltető bizottság felállítása érdekében száll síkra. A következő két évben, 1868—69-ben a Nemzetközi Ipari Szövetség Olaszország, Ausztria, Spanyolország és az Egyesült Államok csatlakozása következtében rendkívüli módon megnövekszik; 1869/70-ben megszervezi a Creusot (Sehneider)-művek nagy sztrájkjait, azonban nemsokára rá, a német és az angol ipari szervezetek közt keletkezett konfliktus következtében feloszlik.

1871-ben *Bismarck*, a nagy német kancellár Ausztriával egyöntetűen akarta megoldani a szociális reformokat. Ez a törekvése azonban az osztrák kormány tartózkodó magatartása következtében hajótörést szenvedett.

1872-ben a »Deutscher Verein für Sozialpolitik« egyik, a nemzetközi munkásvédelem tárgyában megtartott megbeszélésén *Friedberg* professzor, a porosz államminisztérium későbbi helyettes elnöke azt a kijelentést tette, hogy a nemzetközi munkásvédelem már nem csupán eszme, hanem a gazdasági élet reális szükségleteinek a követelménye. »Nemzetközi gyári törvényt követelünk, mert azt látjuk, hogy a nemzeti talajon e téren semmi előrehaladás nincs«^x). Ez az elgondolás vezette *Thiersch* Henrik theologust is 1875-ben »Der christliche Staat« című munkájában I. Vilmos német császárhoz intézett felhívása megírására, hogy tegye lehetővé egy nemzetközi munkásvédelmi konferencia összejövetelét »annak dacára, hogy jelenleg egy kongresszus az egyöntetű hadijog szabályainak megállapítása végett tartja üléseit«²).

2. A nemzetközi kooperálás korszaka. (1877—1919.)

a). A svájci 1877. évi gyári törvény. — Az első jelentősebb európai szociálpolitikai mozgalmak.

A nemzetközi munkásvédelem problémájának immár a XIX. század kezdete óta húzódó megoldásában 1876-ban a svájci kormány elhatározó lépésre szánta el magát. A svájci nemzetgyűlés elnöke, *Frey* Emil ezredes a tárgyalás alatt álló gyári törvény vitájában június 5-én felszólalt s kifejtette, hogy a munkások érdekében életbeléptett

¹) Geschichte des Vereins für Sozialpolitik (50. Jubiläumstag-ung in Eisenach, 6. Okt. 19(22.) — Soziale Praxis 1922.

²) Célzás az 1874. évi brüsszeli nemzetközi konferenciára, amely a hadijog kodifikálása végett ült össze.

könnyítések, ha azokat csupán egyes államok alkalmazzák, mennyire károsan befolyásolhatják az illető államok iparának versenyképességét. Ezért azt javasolta, hogy igyekezzenek Svájc minden ipari államot a munkaviszonyok egyöntetű és nemzetközi szerződések útján történő szabályozásának szükségességéről meggyőzni. Ez a nemzetközi szabályozás, ha nem is következett be a fogalom mai értelmében, szűkebb keretek, a svájci kantonok között mégis csak valósággá vált az 1877. évi svájci gyári törvény meghozatalával, amely így államközi — interkantonális — joghatállyal¹⁾ a munkaviszonyból eredő kérdések *több állam közti egyöntetű szabályozásának legelső megnyilvánulása volt s mint ilyen, egy új korszak kezdetét jelenti a nemzetközi szociálpolitika történetében.*

Frey 1876. június 5-i beszédében kifejezésre juttatott aggodalma a gyári törvény életbeléptetése után rövidesen valóra vált, amennyiben a gyárosok — a nemzetközi versenyben őket a törvény rendelkezései folytán érhető károkra való utalással — a leghevesebb ellenállást fejtették ki a törvény végrehajtásával szemben. A másik oldalon viszont a munkásmozgalom hatalmas fejlődésnek indult, — az állami presztízs kérdésétől eltekintve — a gyári törvény elejtéséről tehát már ez okból sem lehetett szó. Svájc számára nem kínálkozott más kivezető út, mint a munkásvédelemnek a szó mai értelmében vett nemzetközi alapra való helyezése.

Újból *Frey Emil* volt az, aki ez irányban a mozgalmat megindí-

¹⁾ Habár az interkantonális gyári törvény nem is viseli magán a nemzetközi szerződéseknek a nemzetközi jog által megkívánt minden kellékét, mégis alig vonható kétségbe, hogy az mind külső megjelenési formájában, mind pedig lényegében többet jelent annál, mint amit valamely országos törvény jogi jellege kifejez. Az 1874. évi május 29-i alkotmány szerint u. i. Svájc államformája a szövetséges állam (Bundesstaat), amely államkapcsolatnál — az államszövetséggel ellentétben — a részállamok nemzetközi jogalanyisága tudvalevőleg beleolvad az állami főhatalomba. Ennek dacára azonban a részállamoknak bizonyos irányú, de mindenesetre korlátolt nemzetközi jog- és cselekvőképessége lehet. Az 1874. évi svájci szövetségi alkotmány 9. cikke szerint a kantonoknak ez a nemzetközi cselekvőképessége abban a kivételes jogosultságukban jelentkezik, hogy államgazdasági jellegű, a szomszédos forgalomra s rendszetre vonatkozó szerződéseket köthetnek a külállamokkal. Az 1877. évi gyári törvény is ilyen gazdasági jellegű szabályozást tartalmazván^ annak az egész szövetséges állam területére kiterjeszteni szándékolt joghatálya a kantonok egymásközti megegyezését tette szükségessé. Így a hivatkozott gyári törvény nemzetközi szerződést tükröz vissza, de mégis, hogy a szóhasználatban ettől megkülönböztethető legyen, a legmegfelelőbbnek látszott a szövetséges állam jogi jellegét is feltüntető „interkantonális“ kifejezés, ami a jelen esetben nem akar többet mondani, mint-hogy itt *formailag* egy közbeeső, t. i. a törvényi és a szerződéses jelleget is magában egyesítő jelenségről van szó. Ez azonban nem érinti azt a *lényeg*et, hogy a szóban levő szociális kérdésnek több — noha egy szövetséges államban élő — részállam közti egyöntetű jogi szabályozásával állunk szemben.

totta. 1880. dec. 9.-én javaslatot nyújtott be a svájci Szövetségtanácshoz egy nemzetközi alapon alkotandó »gyári törvény« kezdeményezése végett. A Szövetségtanács ennek következtében már 1881. ápr. 30 -án körkérdezt intézett Anglia, Belgium, Francia-, Német-, Olaszország és a Magyar—Osztrák Monarchia kormányaihoz, amelyek akkor még a »tisztá manchesterismus« alapján állottak s Belgium kivételével valamennyien a gyári törvény nemzetközi szabályozása ellen foglaltak állást. A nevezett államok kormányai u. i. teljes mértékben magukévá tették a munkaadó és munkáskörök önző álláspontjait. A munkaadók minden olyan intézkedés ellen tiltakoztak, aminek az a színezete volt, hogy a termelést korlátozza, a munkások pedig a személyes szabadság sérelmének tekintették a maguk és családjuk munkaereje kihasználásának korlátozását. Ezenfelül a nemzetközi megállapodások lehetőségei ellen éghajlati különbségeket, valamint a gyermekeknek ennek következtében beálló különböző időbeli fejlettségét is felhozták. Azzal is érveltek, hogy a nemzetközi egyezmények végrehajtása az egyes államok törvényhozási és az alkotmányra vonatkozó rendelkezései következtében csaknem lehetetlen. Nem csekély mértékben jött számításba az az érv is, hogy az egyes államok különböző fokú ipari fejlettsége következtében a munkásvédelmi intézkedések a tervezettel ellenkező hatást fognak elérni, nevezetesen a nemzetközi versenyben a szándékolt egyenlő viszonyok helyett egyenlőtlenségeket fognak előidézni. Végül utaltak arra is, hogy a munkásvédelmi intézkedéseknek csak erős felügyelet mellett van hatályuk, a megkötött egyezmények megtartásának nemzetközi felügyelete pedig az egyes államok szuverenitásába ütköznék.

A kormányok elutasító álláspontjával ellentétben azonban annál nagyobb tevékenységet fejtettek ki az egyes országok *érdekképviseletei* a nemzetközi munkásvédelem terén. A hatvanas évek végén Aachenben *Sching* rk. lelkes agitációjára megindult keresztényszociális mozgalom 1879-ben a németországi keresztényszocialista párt megalakításához vezetett. 1882-ben a német katolikusok nagygyűlése a munkásvédelem kérdésének a megvizsgálására katolikus szociálpolitikusokból összeállított bizottságot alakított, ugyanazon év végén a »Verein für Sozialpolitik« nemzetközi munkásvédelmi konferencia egybehívását kívánta. — 1883. szeptemberében a Zürichben megtartott általános svájci munkásnapon Német¹⁾ és Franciaország munkás

¹⁾ Németországban ekkor volt kialakulóban az 1914-ben már 800.000 tagot számláló *Volksverein* (végleges megalakulása 1890-ben) a Franz Brandts München-gladbachi textilgyáros — a németek Owen Róbertje — és Franz Hitze u. o. plébános alapította „Arbeiterwohl“ nevű egyesületből. Az egyesület sike-

egyesületei, amelyekhez később az angol ipari egyesületek kongresszusa is csatlakozott, sürgetik a gyári törvényhozás nemzetközi úton történő szabályozását. Nemzeti — és nemzetközi munkástörvényt, rövidebb munkaidőt stb. sürget a II. Internationale u. azon évben megtartott kongresszusa is.

Franciaországban is katolikus-szociális munkásszövetség működik *Mim* Albert gróf vezetése alatt, aki 1881. januári képviselőházi felszólalásában sürgeti a szociális reformoknak nemzetközi szabályozását. — Ugyanez a kívánság a francia (Camélinat, Gilly, Basly, Proudhon, Hugues) és a német képviselőházak szocialista pártfrakciói részéről is (Auer, Bebe], Liebknecht, Singer) felmerül.

'Svájcban 1886-ban az u. n. Grütli egyesület (Scherrer) és a katolikus munkásegységek (dr. Decurtins) fuzionáltak egy egységes szociális reformprogram érdekében. 1887. szeptemberében a bécsi 6. nemzetközi higiéniai és demográfiai kongresszus az egészségre káros üzemanyagok, az arzén és a sárgafoszfor ellen foglal állást. Az 1887-ben és 1889-ben megtartott párizsi munkáskongresszusokon a 14 éven aluli gyermekek ipari munkára való felhasználásának eltiltását, mindkét nembeli fiatakorúak részére hat órás munkanap behozatalát, az éjjeli munka beszüntetését, 36 órás heti munkaszünetet, a truckrendszer eltörlését, ipari munkaközvetítést, a munkások bevonásával megvalósítandó munkafelügyeletet követelnek. — 1889-ben megalakul Párizsban — a németek nem csekély közreműködése mellett — a Munka-balesetek és a Szociális Biztosítás Állandó Nemzetközi Bizottsága.

A tudományos és társadalmi egyesületek-, érdekképviseletek- és

rei felkeltették az erősen szociális gondolkozású hannoveri miniszternek, Windhorst-nak a figyelmét, akinek támogatása mellett a kis, helyi jelentőségű egyesületből az egész nyugat-német katolikuságot átfogó és szociális gondolkodását átalakító országos organizáció lett. Ennek továbbfejlesztésével August *Pieper dr.*, majd *Sonnenschein* professzor, a németek Prohászka-ja érték el jelentős eredményeket. Az alapítás óta a katolikus szociológusok, tudósok és politikusok egész sora került ki a *Volksverein* tagjai sorából, akik lassan egész tudományos rendszert építettek fel a katolikus embernek a modern társadalmi közönségben helyet foglaló szociális kötelességeiről. (Ld. a tárgyról bővebben a „Magyarország“ 1929. dec. 24. 293. (2656.) számában Oláh Györgynek; „Válságban a mozgalom, mely az egész német katolicizmust megreformálta“ c. cikkét. 7. 1.) A *Volksverein*, amely a politikában magasabb erkölcsi alapra, a polgári társadalom megreformálásában krisztusi társadalmi rendre és szemléletre, a munkáskérdések megoldása terén pedig az intézmények egész sorával (Ketteler-Haus Kölnben, Franz Hitze-ház a westfaliai Paderbornban, Görres-Haus — Köln, napilapok, folyóiratok alapításával) gyakorlati téren igyekszik annak megoldására, nagy befolyással volt a szociálpolitika nemzetközi kialakulására is.

politikai frakcióknak e lázas munkája közben az államok kormányai között szociálpolitikai kérdések egyöntetű megoldását célzó konferenciák nincsenek, Svájc az 1881. évi ez irányú balsikerű kísérlete után közel egy évtizedig semmit sem tett e kérdés megoldására, mígnem dr. Decurtins és Favon nemzeti tanácsstagok együttes emlékirata alapján 1889. szeptember havára előkészítő nemzetközi diplomata konferenciát tervezett, amelyet 1890. május 5. kezdettel Bernben nemzetközi munkakonferencia követett volna a következő főbb program-pontokkal: a gyárakban és a bányákban foglalkoztatott gyermekek legkisebb korhatára, az éjjeli munka eltiltása gyermekekre és nőkre vonatkozólag, a nők távoltartása bizonyos meghatározott veszélyes munkáktól, vasárnapi munkaszünet, a fiatalok munkások munkaidéjének korlátozása, nemzetközi tudósító iroda felállítása, amely a kormányokat az esetleg megkötött nemzetközi egyezmények végrehajtásáról értesíti.

b). A berlini nemzetközi munkaügyi konferencia.

A svájci kormány meghívására a Magyar-Osztrák Monarchia, Franciaország, Belgium és Hollandia beleegyező, Oroszország elutasító választ adott, Anglia és Olaszország a megjelenést feltételekhez kötötték, Németország nem is válaszolt, aminek kézenfekvő magyarázata abban a tényben keresendő, hogy II. Vilmos német császár maga is szándékozott egy európai munkaügyi kongresszust egybehívni. A svájci kormány, értesülvén az uralkodónak erről a szándékáról, az ügy érdekében elállott saját kezdeményező tervétől. Így 1890. március 15—29. között megtarthatták a berlini nemzetközi konferenciát a tervezett bernivel majdnem azonos tárgysorozattal.

A konferencián a következő tizennégy állam diplomatái vettek részt: Anglia, Belgium, Dánia, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Magyar-Osztrák Monarchia, Németország, Norvégia, Olaszország, Portugália, Spanyolország, Svájc és Svédország. Elnöke Poroszország akkori kereskedelemügyi minisztere: Berlepsch báró volt, aki később, mint a német hivatalos szociálpolitika egyik vezető embere s a »Deutsche Gesellschaft für Soziale Reform« elnöke a munkásvédelem terén elévülhetetlen érdemeket szerzett magának.

A berlini nemzetközi konferencia tárgysorozatán a bányász munka, a vasárnapi munkaszünet, a gyermek- és fiatalok munkájának s a női munkának a szabályozása, valamint a konferencia által elfogadott határozatok végrehajtási módjának megvitatása szerepelt. E programnak megfelelően azután a konferencia nem is

hozott az államokra kötelező nemzetközi egyezményeket, csupán a munkásvédelem terén kívánatos egyöntetű eljárás módozatairól tanácskozott s az eredménye is abban merült ki, hogy törvényhozási szabályozást »ajánlott« az egyes államoknak. Így többek között a bányában a női munka eltiltása s a 14 éves (délen 12 éves) korhatáron aluli gyermekek munkájának tilalma érdekében ezek részére a hat órai maximális munkaidőt s részükre, valamint a 16 éven aluli korban levő fiatalok részére a vasárnapi és éjjeli munkaszünetet, az egészségre ártalmas üzemekben pedig a fiatalok részére a 10 órai, a nőkre vonatkozólag pedig a 11 órai maximális munkaidő behozatalát, a nők éjjeli munkájának a tilalmát, hetenkint egy pihenő nap s a szülés után négy hétig terjedő kíméleti idő behozatalát, kellő számú iparfelügyelő alkalmazását s a munkás-védelmi törvények kölcsönös kicserélését javasolja.

A berlini konferencián résztvett államok törvényhozásainak a konferencia után fokozott gondja volt a munkásvédelmi törvényalkotás, ami a berlini konferenciának nem lekicsinylendő eredménye. S ha ehhez hozzávesszük azt az elvitathatatlan tény, hogy az egyes államok törvényhozásának e téren éppen a berlini konferencia jelölte meg az utat, szabta meg az irányt, amelyet követniök kell, ennek eredményességét elvitatni nem lehet ¹⁾. Mind inkább előtérbe lép annak a felismerése, hogy az *államnak* kell a maga fejlett organizmusával, berendezéseivel a szociálpolitikát megvalósítania s hogy a különböző társadalmi egyesületek, érdekképviselők ez irányú sürgető követelése elöl nem zárkozhatik el.

c). XIII. Leó pápa „Rerum novarum“ encyklikája.

Az egyes államokban fokozott ütemben meginduló szociálpolitikai törvényalkotásnak a keresztény felfogás és erkölcs szellemében s ennek alapján leendő megvalósítására irányítólag hat a nagy államfőnek és egyházpolitikusnak, *XIII. Leó pápának* 1891. május 15-én megjelent, a munkáskérdéssel foglalkozó »Rerum novarum« kezdetű körlevele.

Már egymagában az a tény, hogy a berlini konferenciának a szo-

¹⁾ Ezzel szemben a német írók közül többen kétségbe vonják a berlini konferencia sikerét, mert gyakorlati eredményt — nyilván a munkásvédelem *nemzetközi szabályozása* terén — nem tudott felmutatni. Így *Ritzmann*: Internationale Sozialpolitik (J. Bensheimer, Mannheim; Berlin; Leipzig 1925.) 26. 1. — *H. Fehlinger*: Internationaler Arbeiterschutz. (Heymanns Verlag Berlin 1926.) 3. 1., — *Dr. P. Eckardt* és *E. Kuttig*: Das internationale Arbeitsrecht im Friedensvertrage-Kommentar (Fr. Vahlen, Berlin, 1922.) 8. 1., — *Dr. F. Tänzler*: Internationale Sozialpolitik (Fr. ZiUessen, Berlin 1926.) 11. 1.

ciális kérdések megoldása terén tett és irányjelző javaslatait közvetlenül követő időben látott napvilágot a katolikus egyház fejének »De conditione opificum« körlevele, bizonyítja a berlini konferenciának az aktualitás homlokerében levő problémák megoldására gyakorolt ösztönző hatását. Mintha a konferencia megkezdésekor küldött pápai áldás abban a tényben érezte volna fokozott hatását, hogy az eddig tisztán a materialismus alapján kezelt munkáskérdésekre a pozitív hit s a keresztény erkölcs reflektora is reá világított! A megjelent körlevél ennek fénye mellett, a kiélesedett harc bántó éleit jelentékenyen le-
tompítva, mutat reá a megoldás eszközeire.

Egész Európa Róma felé nézett és várta, hogy a főleg politikai kérdések miatt széthúzó irányzatokat egységesítse. Az állami intervenció érdekében, valamint az ellene küzdő, de a munkásproblema megoldására törekvő politikai pártharcok főleg Franciaországban és Angliában (intervencionisták), azután Belgiumban és Németországban (intervenció ellenesek) élesedtek ki.

Az 1878. évben a pápai trónt elfoglaló *XII. Leó* már a jezsuiták viterbói kollégiumában, majd később mint brüsszeli pápai nuncius (1843—1846.) és azután mint Perugia püspöke is élénk figyelemmel kísérte a kor szociális problémáit. Első encyklikája, az 1878-ban kibocsátott »Inscrutabili Dei concilio« kezdetű is a társadalmi bajokról, az ugyan-ezen évben kiadott »Quod apostoliéi muneris« kezdetű pedig a házasság s a család védelméről szól, elítélve egyben az akkor már mind jobban terjedő szociáldemokrata, kommunista és nihilista eretnokségeket. A szocialismus elleni harcban a leikészek teljes erejű munkáját kívánta az 1886. évben kibocsátott s a porosz püspökökhöz intézett »Jam pridem Nobis« kezdetű encyklikájában. Ennek a kérdésnek fontosságára különben 1888-ban, papi jubileuma alkalmából kibocsátott »Exeunte iam anno« kezdetű körlevelében is reámutatott. Ilyen előzmények után született meg a »Rerum novarum« kezdetű pápai körlevél, a berlini kongresszus által szociálpolitikai törvényalkotásokra ösztönzött államok ez irányú munkájának megkezdése előtt, tehát mondhatni a legalkalmasabb időpontban, ami *XIII. Leónak* nemcsak megfontolt előrelátását, hanem kiváló diplomáciai érzékét is bizonyítja.

A pápai körlevél bevezető soraiban reámutat a politikai élet mezejéről a gazdasági térre átcsapott *harc okaira*, amelyeket az ipar gyorstempójú fejlődésére, a vállalkozók és munkások között kölcsönösen megváltozott viszonyra, a tőkének kevesek kezében történt felhalmozására s ugyanakkor a nagy tömegek nyomorba süllyedésére, a munkásság öntudatra ébredése folytán szervezetekbe való tömörülésére s végül az erkölcsök lezüllésére vezet vissza. A szociális forrongás

következménye, hogy mind a törvényekből, mind pedig az állami intézményekből eltűnt az előző kor vallásos szelleme, aminek további következménye lett azután, hogy a munkásság magára hagyatva védtelenül állott a munkaadók szívtelenségével s a konkurrencia hatalmas tökéjével szemben. A termelés és a kereskedelem kevesek monopóliumává lett s a kevésszámú gazdag a vagyontalanok nagy tömegét valóssággal rabszolgájáromba hajtotta.

E bevezetés után a körlevél négy főrésze osztható. Az első részben reámutat arra, hogy *a kérdés békés megoldása* csakis az igazságosság s a méltányosság alapján lehetséges, amiért is teljesen helytelen utakon jár a szociáldemokrácia, amely a magántulajdon jogosulatlanságának hirdetésével ennek megszüntetését követeli s az egyénekről való gondoskodásnak az államra történő áthárításával igyekszik a kivezető utat e problémából megtalálni. Ezzel szemben azonban a magántulajdon a természetjog és isteni törvény alapján is megilleti az egyént, aki munkájával, annak eredményeképpen jut ahhoz, földjét igen gyakran saját maga míveli, amiért is annak hozadékát jogosén leszedheti. Így a birtok csak a munkabér egyik alakja, amit ha elveszünk a munkásoktól, nemcsak családi jólétüktől, hanem a kedvezőbb viszonyok elérésének reményétől és lehetőségeitől is megfosztjuk őket. De a családi élet természete is a magántulajdon mellett szól, mert a természetnek »szent törvénye«, hogy a családapa gyermekeiről is gondoskodjék, akik életét mintegy halála után is folytatják s őket a nyomortól megóvjá. Ezt pedig csakis az örökölhető birtok útján teheti és érheti el.

A gyermekek apai hatalom alatt állanak, ezt a jogkört az állam sem el nem törülheti, sem át nem veheti. A gyermekek a családon keresztül lépnek a polgári társadalomba, így a családi kötelék mindenképpen fenntartandó. Midőn tehát a szocialisták annak megszüntetését s helyette az állam „gondviselését sürgetik, a természetjog ellen vétének s végeredményben kölcsönös meghasonlást idéznek elő. Ennek elkerülése végett is fenntartandó a magántulajdon, amelyet a nép szociális helyzetének feljavítása érdekében is védelmeznünk kell.

A körlevél második része a bajok orvoslásával foglalkozik s reámutat arra a tényre, hogy az egyház a maga törvényeivel az ember erkölcsi életét is szabályozza és így a probléma helyes megoldásánál *az egyház közreműködése nem mellőzhető*. Az egyház a maga karitatív intézményeivel az alsóbb néprétegek jólétét igyekszik emelni s e cél elérésére minden rendű és rangú ember segítségét igénybe veszi.

Az *egyház tanításaival* is segít a probléma megoldásán, amikor az ész és az igazság nyílt arculcsapásának bélyegzi azt a felfogást, amely a bajok okául az egyes társadalmi osztályokat jelöli meg s azokat mint született ellenségeket állítja szembe egymással, holott ezek egymásra vannak utalva, mert a töke és a munka egymásra való kölcsönhatása elvitathatatlan. A természet szerint is állami egységet kell a társadalmi osztályoknak alkotniok s egymást kölcsönösen kiegészítve kell az államban az egyensúlyt fenntartaniok, mert csak az egységen épül fel az egységes rend; az örökös harc felfordulást és pusztulást eredményez.

De az egyház nevelő hatásával is fáradozik a kérdés megoldásán, amikor a munkás részéről a bérszerződésben megállapított kötelességek lelkiismeretes teljesítését, a munkaadó vagyonának és személyének megbecsülését, az erőszak eszközeitől, a lázadástól, a szélsőséges elemek szövetkezésétől való tartózkodást követeli, a munkaadó részéről pedig a munkás személyes méltóságának a megbecsülését kívánja, őt a munkás munkaerejének kizsákmányolásától eltiltja s kötelességévé teszi, hogy a munkás vallási és szellemi szükségleteire is tekintettel legyen, neki a jog s az igazság követelte tisztességes munkabért megadja, a munkás nyomorából nyereséget ne szerezzen s végül, hogy a munkást megtakarított vagyona békés használatában senki se háborgassa. Az egyház ezeket a kötelességeket rója a munkásra s a munkaadóra.

A körlevél ezután az emberi jogoknak és kötelességeknek a keresztény életbölcseseg által hirdetett alapelveit sorolja fel s amikor azt fejtegeti, hogy az egyház az örökkévalóságra intő tanításaival is hozzájárul a kérdés megoldásához, egyes részleteiben ódái magaslatoakra emelkedik. »Amiért is — folytatja a körlevél — *ha van orvosság a társadalom számára, azt egyedül a keresztény élet és intézmények visszaidézésében kereshetjük, ... mert az eredeti céltól eltérni annyi, mint hanyatlani s ahhoz visszatérni annyi, mint meggyógyulni.«

Az egyház elveit a szegényügy körül egybefoglalva: a vagyontalankokat jobb sorsba kívánja juttatni, a szegények jólétéről kíván gondoskodni, ezt a tevékenységét semmi sem pótolhatja, mert »nincs és nem lesz soha emberi erő, amely az önfeláldozó felebaráti szeretetet pótolhatná«. Ennek a célnak elérése végett szerzetesrendeket alapított s a karitást intézményesen biztosította.

De az egyháznak e segítő tevékenysége mellé az állami támogatást is be kell állítani a szociális kérdés megoldásának nagy munkájába.

A körlevél harmadik része az állam kötelességeit foglalja egybe. E téren — a körlevél szerint — az állam közreműködésének oly törvények s állami intézmények megteremtésére kell irányulnia, amelyeknek nyomában a köz- és magánjólét felvirágozzék.. A kormányzat feladata hogy a közjóról gondoskodjék s az állampolgárok minden osztályát egyenlő védelemben részesítse. A munkások saját egyéni jólétükre való törekvésük mellett egyetemes érdekekért, a közjóért is dolgoznak, amiből viszont az is következik, hogy a munkásságon is segíteni kell, mert közérdek, hogy ne nyomorogjanak azok az osztályok, amelyek az említett célokért értékes szolgálatot teljesítenek, így különösen a bér munkásokról való gondoskodás, az elnyomott és vagyontalan néposztály érdekeinek a megvédése kell az állami gondoskodás tárgya legyen, biztosítani kell számukra a magántulajdon s a családi élet szentségét a felbujtókkal szemben, szabályozni a munkabeszüntetések kérdését, az ünnep- és vasárnapi munkaszüneteket, korlátozni a munkaerő nagyfokú kihasználását, amikor a munkaidő tartama az egyes nehezebb munkát igénylő üzemekre való tekintettel meghatározandó, végül a női- és a gyermekmunka s a munkabér kérdése — lehetőleg vegyes bizottságok útján — szintén szabályozandó. Főelv, hogy a magántulajdont, sziklaszilárd alapokon hagyjuk, mert ez

a szociális kérdés szerencsés megoldásának leglényegesebb előfeltétele. Ezt az állami törvényhozásnak mindenkor kellő figyelembe kell vennie, sőt intézkedéseivel az alsóbb néposztályok s az elnyomott tömegek vagyonosodását is elő kell segítenie. Ennek az állami szabályozásnak és szociális törvényalkotásnak jótékony hatásai nemcsak a különböző társadalmi osztályok egymáshoz való közeledésében, hanem a föld terméshozadékának a fokozásában és abban a tényben is jelentkeznenek, hogy az emberek szívesen és örömmel maradnának otthonukban, hazájukban, aminek következtében a vándorlások s ezek káros szociális következményei is korlátozódnának, illetve idővel teljesen elmaradnának.

Végül a körlevél negyedik — befejező — része azokat az intézményeket foglalja egybe, amelyeket a munkaadók és a munkások a szociális kérdések megoldása végett saját erejükből felállíthatnak. E téren mindenekelőtt a céheket s más hasonló szövetkezeteket kell megváltozott kor igényei szerint átalakítani. Karitatív társulatokat és testületeket kell létesíteni s azokat tovább fejleszteni és vallásos szellemben vezetni. Majd olyan munkásegyletek megszervezését is kívánja a körlevél, amelyeknek a tagok kölcsönös támogatása, a munkások özvegyeinek és gyermekeinek felsegélyezése, a rokkantak s a betegek gyámolítása a célja. Megszervezendők még az ifjúság nevelését célzó alakulatok, valamint a halottak eltemetésével foglalkozó társulatok is. Majd ezeknek az egyesületeknek időszerűségére és szervezési módjára is reá mutatva, azok főcélját a körlevél abban jelöli meg, hogy a tagok ne álljanak munka nélkül. Létesüljenek szövetkezetek is tagjaik felsegélyezésére, gazdasági krízis, betegség, öregség vagy baleset bekövetkezése esetére.

De az aktuális munkáskérdésnek megnyugtató és végleges megoldása az állam szempontjából is a legnagyobb jelentőségű lévén: az államhatalomnak is be kell állania ebbe a munkába a maga törvényeivel és rendszabályaival éppen úgy, miként a munkásoknak s a munkaadóknak. A munka eredményes, megnyugtató és sikeres megoldása csakis a keresztény felfogás és erkölcs alapján képzelhető el. Az egyház a maga segítségével és támogatásával ott áll készségesen a kérdés megoldására, hogy a kölcsönös szeretet alapján a várt boldogulást előmozdítsa ³⁾.

A »Rerum novarum« encyklika tehát a szociális kérdések megoldása érdekében sorompóba állítja az államot, az egyházat s a társadalmat egyaránt, egyben azonban a munkásság önsegélyezését is igénybe óhajtja venni. Talán nem túlozunk, ha megállapítjuk, hogy

¹⁾ A körlevél latin és német szövege: Sanctissimi domini nos tri Leonis divina Providentia papae XIII. litterae encyclicae de conditione opificum — Freiburg im Breisgau, Hedersche Verlag-shandlung, Berlin, stb. kiadásban. — Magyar szöveg-e: XIII. Leó pápa apostoli körlevele a munkások helyzetéről. Fordította: Prohászka Ottokár, Szent István Társulat kiadása, Budapest, 1931. és XIII. Leó pápa körlevele a munkáskérdésről. Fordította: Geosits Lajos, Pécs, 1924. Haladás nyomda kiadása.

annak tartalma nem is annyira szociálpolitikai program, mint inkább *a szociálpolitika bölselete a keresztény erkölcs s a hagyományok talaján*. Maga Albert Thomas, a N. M. Hivatal volt igazgatója is kénytelen elismerni, hogy »az a nagy mozgalom, amely a katolikus Egyház kebelében a Rerum novarum encyklikából kinőtt, csorbítatlanul érvényesíti gyümölcsöző erejét«. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet pedig tagadhatatlanul nagy segítséget talál a körlevélnek különösen az igazságom munkabérre, a jogos sztrájkra, a békéltetésre s a munkások szolidaritására vonatkozó fejtegetéseiben¹⁾.

A pápai körlevél jelentőségét mi sem bizonyítja ékesszólóbban, minthogy a kibocsátás 40-ik évfordulóján, 1931-ben azt az e[^]ész keresztény világ jubilálta s XL Pius pápa »Quadragesimo Anno« kezdetű külön encyklikával méltatta, mintegy interpretálva az abban részletezett szociális problémákat s egyben reámutatva az eltelt negyven évnek e téren elért eredményeire.²⁾

A »Rerum novarum« hatása és lényeges befolyása aligha vitatható, ha az egyes államokban a berlini konferencia után fokozott ütemben megindult törvényalkotásoknak és intézkedéseknek a szellemét megvizsgáljuk. Nemcsak a katolicizmus, hanem az egész kereszténység modern szociális világszemléletének kialakítására irányítólag hatott ennek megjelenése, s ezért méltán dicsősége nemcsak a katolicizmusnak, hanem a keresztény világnak is.

A Rerum novarum ott ragyog ércbevésvé a lateráni bazilika kertjében XIII. Leó szobrának talapzatán, örök időkre hirdelve a nagy szellem hozzá méltó alkotását³⁾.

¹⁾ Ld. Das Neue Reich X. évf. 43. számában (1928. júl. 21.) „Rerum Novarum und die internationale Sozialpolitik“ c. cikkét.

²⁾ A körlevél méltatására vonatkozólag ld.: *Kerékgyártó Árpád*: „A Rerum Novarum“ jelentősége, *Mihelics* Vid dr.: XIII. Leó és a szociális állam, majd u. attól: XI. Pius szociális körlevele c. cikket a „Magyar Kultúra“ 1931. évi ápr. 20-i, 1928. aug. 5-i és végül 1931. aug. 20-i számaiban.

³⁾ Ennek ellenére hasztalan keressük ezzel a tárgykörrel foglalkozó írók munkáiban ennek a történelmi jelentőségű ténynek — a Rerum Novarum encyklikát a most ismertett kihatásában tárgyaló — kritikai méltatását.

Ezzel kapcsolatban reá kell mutatnunk G. K. *Chesterton*-nak „The Outline of Sanity“ c. nemrégén megjelent könyvére, amelyben a modern kapitalizmus problémájával foglalkozva, hasonlóképpen a Rerum Novarum konklúziójára jut. Könyvében u. is megállapítja, hogy a „Distributiv állam“, vagyis a paraszt, a kistőkés, a kertvárosok és a kereseti részesedések állama egyedül és kizárólag olyan körülmények között jöhet létre, amikor a materiális sűrűdások és komplikációk minden megoldásért egy, a materializmustól független s az ilyen érdekek felett álló *erkölcsi elvhez* apellálnak, a kapitalista rendszeren nyugvó világ helyett egy újra kialakuló s *lényegesen keresztényebb szellemű* világban. A könyv végső konklúziója az, hogy a társadalom s a kultúra számára, ha nem akar elpusztulni, nincs más, ettől eltérő megoldás.

d) A zürichi munkásvédelmi kongresszus s a brüsszeli konferencia.
(1897.)

A svájci szövetségtanács 1897. január 16-án újabb kísérletet tesz a bieli munkásnap határozatához képest a kormányoknál egy általuk fenntartandó s közigazgatás-politikai hatáskörrel felruházott Nemzetközi Munkahivatal megszervezésére. A javaslat nem talál meghallgatásra. A gondolat azonban annyira átütő erejű volt, hogy a nemzetközi munkásvédelem érdekében felállítandó szervezet létesítése már nem késhetett sokáig. Ha állami iniciatívára még nem is lehetett azt megvalósítani, a magánosok szervezetei vették kezükbe annak kezdeményezését.

Még ugyanebben az évben két nemzetközi munkásvédelmi értekezlet ül össze, az egyik *Zürichben* (1897. augusztus 23—28.), a másik a következő hónapban *Brüsszelben* (szeptember 27—30.).

Az előbbi tárgysorozatán tágkörű munkásvédelmi programú szerepel, így a 15 éves életkorig a gyermekmunka eltiltása, a 15—18 évesek számára a nyolcórás munkanap behozatala, ezek számára kötelező továbbképzés, maximalis — lehetőleg nyolc órából álló — munkanap behozatala a felnőttek számára, heti 42 órás munkaszünet, a szülés utáni kíméleti idő s a nők éjjeli munkájának eltiltása (kivéve ez utóbbi alól az állandó üzemeket), gyermekek, fiatalkorúak és nők részére a túlórázás, valamint az egészségre ártalmas és a bányauzemekben való alkalmaztatás eltiltása, az egészségre ártalmas üzemekre vonatkozó különleges rendszabályok életbeléptetése, az ipari üzemekben a helyettesíthető mérges anyagok kiküszöbölése, azonos üzemekben férfiakra és nőkre egyenlő munkabérek stb. Ez a kongresszus, — amelyet a Federation Ouvrière Suisse hívott egybe — egy bizottságot állított fel, hogy ez a nemzetközi munkásvédelmi törvényhozás előmozdításának központi szerveként működjék.

A brüsszeli konferencia, amely közgazdákból és szociálpolitikusokból alakult, nem hozott ugyan a munkásvédelem körébe vágó határozatokat, ellenben *Raffalovich* orosz delegátus indítványára a nemzetközi munkásvédelem előmozdítása céljából alakítandó nemzetközi egyesület s egy nem hivatalos Nemzetközi Munkahivatal létesítése mellett foglalt állást, hogy ezáltal is a nemzetközi munkásvédelem eszméinek megvalósítására ösztönözze a kormányokat. A létesítendő egyesület alapszabályainak kidolgozására Ernest *Mahaim*, Viktor *Brants* professzorokból és von *Urselből* bizottságot alakítottak, akikkel egyönte-

tüen dolgoztak a cél érdekében Bécsben *Philippovich* udvari tanácsos, Berlinben *Berlepsch* és Bernben *Frey*. A brüsszeli bizottság érintkezésbe lépett *Cauves* és *Jay* párizsi professzorokkal, az intervencionisták vezetőivel, akik a világkiállítás esztendejére, 1900-ra munkásvédelmi kongresszust hívtak egybe Párizsba, hogy a brüsszeli kongresszus által létesített egyesület részére alkotmányt adjanak.

e). A párizsi munkásvédelmi kongresszus (1900.) s a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete.

A most vázolt előzmények után ült össze *Párizsban* a szociálpolitikusoknak a zürichi (1897.) után sorrendben második kongresszusa (1900. július 25—28.) A. *Millerand* kereskedelemügyi miniszter elnökle mellett. A kongresszus tárgysorozatán a »Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületé«-nek megalakítására, a munkaidő korlátozására, az éjjeli munka eltiltására s az iparfelügyeletre vonatkozó kérdések szerepeltek. A Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének (»Association Internationale pour la Protection Légale des Travailleurs — International Association for Labor Legislation«) alapszabályait a belga delegátusok terjesztették elő, amelyeket a kongresszus elfogadott s az Egyesület megalakítását kimondotta. Az Egyesület székhelyét *Bázelben* állapította meg, vezetését pedig egyelőre egy ideiglenes nemzetközi bizottságra bízta, amelynek elnökéül *Scherrert*, főtítkárául a belga *Mahaimet*, tagjaiul pedig *Berlepschet*, *Cauvést*, *Philippovichot* és *Toniolót* választotta meg.

Az Egyesület félhivatalos jellegét nyert azért, hogy tagjai nemcsak magán- és jogi személyek (munkásvédelmi egyesületek) lehettek, hanem abban a kormányok is »képviselthették magukat. Viszont a közgyűlésen, amely az Egyesület végrehajtó szerve volt, csupán az egyes országok munkásvédelmi szervezetei és a kormányok vehettek részt delegátusaik útján.

A párizsi kongresszus napirendjének további pontjaira vonatkozó határozatokat csak évek múlva hozta meg az 1905-ben és az 1913-ban összeült *berni* nemzetközi szakértői konferencia¹⁾.

A Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének *első alkotmányozó-közgyűlése*²⁾ a következő évben, 1901-ben (szeptember 27. és 28.) *Bázelben* ült össze, amely az Egyesület ügyeinek vezetésére

¹⁾ Ld. részletesen a következő (f.) cikkben.

²⁾ A „közgyűlés“ kifejezést a delegátusoknak két évenként ismétlődő gyűléseinél is megtartom, megkülönböztetésül a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet évenkénti „Nemzetközi Munkaügyi Konferenciá“-tól.

mindenekelőtt egy állandó Nemzetközi Bizottságot választott az eddigi ideiglenes helyébe. Ebben minden államra, amelyből legalább ötvenen tagjai az Egyesületnek, hat tagsági hely jut, minden további 50 tag után egy további, de legfeljebb tíz tagsági hellyel. A kormányokat pedig felkéri, hogy egy-egy tagot küldjenek a Bizottságba tagsági joggal. A bizottság minden két évben közgyűlést tart s ennyi időre választja meg irodájának főtisztviselőit (elnökét, ennek helyettesét, főtitkárát s pénztárosát) is.

Az Egyesület főfeladatait a *Mohaim* professzor által összeállított szabályzat következőkben jelölte meg: 1. Összekötő kapocsként kíván működni mindazok között, akik az egyes ipari államokban a munkásvédelmi törvényhozás szükségessége mellett foglalnak állást. 2. Nemzetközi Munkahivatalt állít fel azzal a feladattal, hogy német, angol és francia nyelven minden ország munkásvédelmi törvényeiről időszakonként megjelenő gyűjteményt adjon ki (»Baseler Bulletin«). 3. Az egyes országok munkásvédelmi törvényhozásához szükségelt tanulmányokat megkönnyíti s tagjainak felvilágosítást nyújt az ez irányú, hatályban levő törvényekről. 4. Emlékiratok kidolgozása útján, valamint más, célravezető módon igyekszik a különböző országok munkásvédelmi törvényeit összhangzásba hozni s a nemzetközi munkásstatisztika kérdését megoldani. 5. Nemzetközi Munkásvédelmi kongresszusokat fog egybehívni.

Ezután az egyes országokban is megalakultak a nemzeti munkásvédelmi egyesületek, így Magyarországon a »Törvényes Munkásvédelem Magyarországi Egyesülete«, Németországban a »Gesellschaft für Soziale Reform«, amelyeknek titkárai egyben a Nemzetközi Egyesület levelezői is voltak. Az évi tagdíj országonként minimálisan 1.000 svájci frank volt, amelyen felül az Egyesület tényleges kiadásainak fedezésére még szubvenciókat is igénybe vett.

Az Egyesület állandó adminisztratív szerve: a bázeli Nemzetközi Munkahivatal, a párizsi kongresszus határozata alapján már 1901. május 1-én megkezdte működését dr. Stephan *Bauer* baseli professzornak az igazgatása alatt ¹⁾. A Nemzetközi Munkahivatal szabályzatát (règlement) pedig a rákövetkező évben *Kölnben* megtartott *második közgyűlés* állapította meg, amelyen már csak az Egyesület delegátusai vettek részt.

¹⁾ A bázeli nemzetközi munkásvédelmi szervezet megjelölésére a Nemzetközi Munkahivatal, míg ezen hivatal jogutódjára, a Párizs-környéki békével létesített genfi hivatalra vonatkozólag a „Nemzetközi Munkaügyi Hivatal“ kifejezés látszik megfelelőbbnek, az előbbihez viszonyítva lényegesen kibővített és a munkaügyet egész terjedelmében felölelő hatásköre miatt.

A szabályzat 1. §-a szerint a Nemzetközi Munkahivatal tudományos, jellegű intézet s feladatkörébe tartozik a Nemzetközi Egyesület illetve annak bizottsága által hozzáutalt ügyeknek szigorúan a politikai semlegesség alapján leendő elintézése. 2. §. Díjtalan felvilágosítást nyújt a kormányoknak, az egyes csoportok tagjainak s az Egyesületnek a munkásvédelem kérdéseiről. A nemtagok részére teljes diszkréció mellett a felvilágosítás megadása s az érte járó tiszteletdíj megállapítása a Nemzetközi Egyesület irodájának a belátásától függ. Az Egyesület közgyűlése elé terjesztendő emlékiratokat csakis irodájának felhívására szerkeszt a hivatal, egyes csoportok felkérésére csakis abban az esetben, ha a csoportok elnökségeinek a többsége ahhoz hozzájárult vagy bizonyos meghatározott időn belül ez ellen nem emelt kifogást. 3. §. A Nemzetközi Munkahivatal igazgatója évenként jelentést tesz a bizottságnak az elmúlt évben végzett tevékenységéről s minden közgyűlésen előterjeszti a következő közgyűlési időköz munkaprogramját, valamint havonként elszámol az elnöknek a megtörtént kiadásokról. A 4. § az alkalmazottak jogairól és kötelességeiről, az 5. § az igazgatóról, a 6. § a Hivatal tisztviselőinek alkalmaztatásáról rendelkezik. A 7. § szerint az igazgató az elnöknek, illetve az Egyesület bizottságának közvetlen ellenőrzése mellett működik, alapszabályszerű feladatkörének végrehajtása közben közvetlenül érintkezik a hatóságokkal, szervezetekkel és az egyénnel. Minden fontosabb ügyben tartozik az elnökkel, mint a bizottság szervével érintkezésbe lépni s annak utasításait követni.

Ha a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületét s a vele kapcsolatban megalakult Nemzetközi Munkahivalt szervezetükben s a nagy háború után alakult Nemzetközi Munkaügyi Szervezettel, illetve a Nemzetközi Munkaügyi Hivatallal egybevetve tesszük vizsgálódásunk tárgyává, első pillanatra szemünkbe ötlük a két intézmény hasonlósága. Az utóbbi a munkásvédelmi szervezetnek a természetes fejlődés következtében beállott magasabb fokát, hatalmasabb fejlődését — sőt csaknem teljes kifejlődését jelenti. Az Egyesület kormánydelegátusok-, szociálpolitikusok- és szakegyesületeknek még félhivatalos jellegű társulása, az 1919-es alakulás pedig szuverén államoknak hivatalos nemzetközi szervezete, amelynek magánosok vagy magánosok szervezetei nem is lehetnek a tagjai. Míg az Egyesület céljainak primitív elgondolásával csupán »összekötő kapocs« kíván lenni mindazok között, akik a munkásvédelem törvényes szabályozását szükségesnek tartják, — addig a Párizs-környéki békéből megszületett Nemzetközi Munkaügyi Szervezet a szociális igazságosság, a munkaviszonyok teljes reformja alapján felépülő világbéke megalapítását tűzte ki céljául. Mérföldes

távolság a nem is egészen két évtizeddel később felállított Szervezet célkitűzésében!

Igaz, hogy az első alakulás erői is csak szerények voltak, 1902-ben még csak 2300 tagja van, de már a világháború előtt, 1914-ben az Egyesület kötelékébe 24 állam és 15 önálló szervezet tartozik, amelyeknek évi tagdíján felül anyagi hozzájárulást az európai nagyhatalmokon és az Egyesült Államokon kívül csak korlátozott számban kapott¹⁾, míg az új Szervezet csaknem a világ összes államait magában egyesítő organizációjával, a tagok létszámától teljesen független (a Nemzetek Szövetsége által fedezett) anyagi megalapozottságával, kellő telítettséggel törekedhetik a felfokozott cél felé.

A bázeli Nemzetközi Munkahivatal a munkásvédelem lényeges kérdéseit tartalmazó nemzetközi egyezmények részére értékes és praktikus előmunkákat végzett, e tekintetben a hatáskört az új Nemzetközi Munkaügyi Hivatalnak csak ki kellett bővítenie, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet világkereteihez s annak nagy célkitűzéseire képest hivatásának kellően megfelelhessen. A dolog természetében rejlett, hogy amíg az új Nemzetközi Munkaügyi Szervezetet új célkitűzéséhez és kereteihez képest teljesen új alkotmánnyal kellett reorganizálni, addig a genfi új Nemzetközi Munkaügyi Hivatal — bár kibővített feladat- és hatáskörrel — de ugyanott folytatta munkáját, ahol a bázeli Munkahivatal abbahagyta. Így azután érthető, hogy a nagyrészt adminisztratív munkakört betöltő Hivataloknál is simább volt az átmenet, mint magánál a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetnél.

Az Egyesület második közgyűlése egyébként a nemzetközi Munkahivatal alkotmányának és feladatkörének meghatározásán kívül még:

1. a nők éjjeli munkatiltásával,
1. a fehér (sárga) foszfornak a gyújtógyártás terén való tiltásával.
2. az ólomfestékek előállítása és felhasználása közben az egészségre előállható veszélyekkel, végül
2. az otthoni munkával is foglalkozott.

A két első kérdést egy szakbizottság elé utalták, amelynek előkészítő munkálatai után azok az első *berni* konferencián elfogadott

¹⁾ A törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete állami szubvencióban a következő hatalmaktól részesült; Anglia, Belgium, Északamerikai Egyesült Államok, Franciaország, Magyar-Osztrák Monarchia, Németalföld, Németország, Olaszország, Svájc, Svédország, összesen (1914-ben) évi 64.000 svájci frank összegben. Ugyanekkor 7011 taglétszám mellett 85000 svájci frank volt az egész bevétele.

nemzetközi egyezményekhez vezettek, míg a másik két kérdés szabályozása már csupán a Párizs-környéki békeszerződésekkel életrehozott Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákon történt meg.

A Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete további közgyűléseit az alkotmány rendelkezéseinek megfelelően két évenként tartotta.

A delegátusok részvételével megtartott *harmadik* közgyűlés 1901-ben Bazelben folyt le s a következő kérdésekkel foglalkozott: a fiatalok munkásaira vonatkozó éjjeli munkatiltalom, az iparban, a kereskedelemben foglalkoztatott felnőttekre vonatkozó maximális munkanap a hazai munkások külföldi szociális biztosítása, (erre vonatkozólag az üzem helyén érvényes s nem a munkás állampolgársága szerint hatályos törvényt vették irányadóul). E határozat következtében bal-észetbiztosítási szerződéseket kötöttek egymással: Belgium, Franciaország, Hollandia, Németország és a szomszédos államok.

A két első kérdés ideiglenes szabályozását az 1913-ban megtartott második *berni* nemzetközi konferencia végezte el, azonban a nemsokára bekövetkezett világháború miatt a harmadik közgyűlésen szereplő valamennyi problémának végleges rendezése a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet konferenciáira maradt.

Az Egyesület harmadik és negyedik közgyűlése közötti évben[^] 1905-ben folyt le az *első* berni nemzetközi munkaügyi *szakértői* konferencia, amely a nemzetközi szociálpolitikai jogfejlődést hatalmas lépéssel vitte előbbre.

Az 1906-ban *Genf*-ben megtartott *negyedik* közgyűlésen az egyes országok iparfelügyeleti módszereinek nemzetközi nyomozásairól, a gyermekvédelemről, az ólommérgezések megakadályozásáról, a fiatalok éjjeli munkatiltalmáról, a maximális munkanapról s a szociális biztosításról tárgyaltak. Ez utóbbi három pont az előbbi közgyűlés tárgysorozatán is szerepelt.

Az Egyesület 1908. évi, *Luzern*-ben megtartott *ötödik* közgyűlésén az iparfelügyeleti rendszerekről beérkezett jelentésekkel, a gyermekvédelemmel, az iparban a 14 éves, a mezőgazdaságban pedig a 13 éves legkisebb korhatár megállapításával, az egyes országok munkabérmegállapító hivatalainak felállításával, az ipari mérgek jegyzékének összeállításával, végül a szociális biztosításnak nemzetközi alapon történő felépítésével foglalkoztak.

Két év múlva, 1910-ben *Luganóban* gyűlt össze a *hatodik* közgyűlés, amelyen megvitatásra került: az önműködő vasúti kapcsoló szerkezetek bevezetésére vonatkozó indítvány, az iparfelügyeleti hiva-

talok összehasonlító jelentései, a nők és fiatalkorúak tíz órai maximális munkaidejére vonatkozó emlékirat megszerkesztése, az állandó üzemekben levő munkaidő, a kerámiai és a nyomdaiparban előforduló ólommérgezések elleni óvórendszabályok megállapítása s a minimális munkabérvitalok kérdése.

A törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének a világháború előtti — s egyben utolsó, — sorrendben *hetedik* közgyűlése 1912-ben *Zürich-ben* folyt le. A közgyűlés programja a következő volt: a nőkre és a fiatalkorúakra kiterjedő szombat délutáni korai munkaszünet nemzetközi szabályozása érdekében szerkesztendő emlékiratok előkészítése, vasúti és kikötői munkásvédelem, a higiénikus munkanap, munkásjogok és szabadságolások, a folytonos üzemekben bevezetendő nyolc órás munkatagozódás érdekében nemzetközi konferencia egybehívása iránti indítvány, a vasszilícium kezelése közben előállható veszélyek leküzdésére alkalmas módozatok megbeszélése, az alagutáknál és kőbányáknál alkalmazott munkások védelme, bizottságok alakítása: a lépfene nemzetközi leküzdésére, az iparban bekövetkező higanymérgezések, a puskapor előállításánál s a bűvároknál előforduló veszélyek ellen; a munkások betegségével és elhalálózásával foglalkozó összehasonlító nemzetközi statisztika felállítása, a külföldi munkások szociális biztosításának kiegészítése.

Az Egyesület hét közgyűlésén tárgyalt problémák közül a világháború előtt csupán az első berni konferencián elfogadott két egyezmény (A nők éjjeli munkájának eltiltása s a Foszfortalom) jutott el a nemzetközi szabályozásig. A többiek közül további kettőt a második berni konferencia letárgyalta ugyan, (A fiatalkorú munkások éjjeli munkatilalmáról s Az ipari munkásnők és a fiatalkorú munkások maximális munkaidejéről), azonban a világháború megakadályozta ezeknek ratifikációját. Így ez utóbbiakat s a közgyűléseken tárgyalt valamennyi többi munkásvédelmi kérdést a Párizs-környéki békeszerződések által életrehívott Nemzetközi Munkaügyi Szervezet szabályozta. Ennek dacára csak az elismerés hangján szólhatunk a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének aránylag rövid ideig tartó érdemi munkájáról. Mert nemcsak állandóan ébren tartotta a közvélemény figyelmét a munkáskérdésekkel kapcsolatban, hanem a közgyűlésein letárgyalt problémák révén az egyes államok törvényhozását is a munkásvédelmi intézkedések bevezetésére ösztönözte, a részletekbe is mélyen behatoló munkájával pedig megkönnyítette az államok törvényhozásainak ez irányú jogalkotó tevékenységét.

Egy másik, nem kevésbé jelentős érdeme, hogy megkönnyítette az átmenetet a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet munkájára s ennek következtében a világháború utáni nemzetközi szociálpolitikai jogszabályozás minden zökkenő nélkül megkezdhető, — illetve folytatható — volt.

Az Egyesületnek talán egyik legnagyobb sikereképpen könyvelhetjük el végül, hogy a két *berni* nemzetközi munkásvédelmi konferencia összehívásának kezdeményező lépéseit meglette s munkájának érdemi sikerét a szabályozandó munkásvédelmi kérdések alapos előkészítésével is biztosította.

f) A két berni nemzetközi munkásvédelmi konferencia.

(1905. és 1913.)

I.

A Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének Kölnben, 1902-ben megtartott második közgyűlésén szereplő napirendi kérdések közül a nők éjjeli munkatilalmára és a foszfortilalomra vonatkozó két pontot tárgyalás és javaslatétel végett egy külön bizottsághoz utalták. Ez a bizottság 1903-ban Bázelen ülésezett, amikor is utasította a Nemzetközi Munkahivatalt, hogy megfelelő emlékirattal forduljon a svájci Szövetségnek ácsához egy nemzetközi munkaügyi konferencia egybehívása végett, amely az említett két munkásvédelmi problémát nemzetközi egyezmény formájában szabályozná.

E feladat megoldására adva volt a kedvező légkör, mert a konferencia összehívásának előkészületi munkálatai közben, 1904. április 15-én kötötte meg Olaszország és Franciaország az *első kétoldali munkásvédelmi szerződésű*), amely kölcsönösen védi a bel- és külföldi munkások megtakarított vagyonát, a balesetet szenvedett külföldi munkások és hozzátartozóik részére még hazájukba történt visszatérésük után is biztosítja a baleseti járadékot, »patronázbizottságokat« állít fel az olasz gyermekkereskedelem ellen s annak érdekében, hogy ezeknek a gyermekeknek a francia üveghutákban történő alkalmaztatását megakadályozza; Olaszország pedig ígéretet tesz a nők munkaidejének kedvezőbb szabályozására s arra is, hogy hathatós iparfelügyeletet fog rendszeresíteni.

A svájci Szövetség tanács a Nemzetközi Munkahivatal beérkezett

¹⁾ Olaszország részéről *Luzalt*, Franciaország részéről pedig Arthur *Fontaine* munkaügyi miniszter — mindketten az Egyesület kormánydelegátusai — voltak a szerződés aláírói.

emlékirata alapján körkérdéssel fordult saját külföldi képviselőihez a tervezett konferencia összehívása tárgyában. Az erre adott kedvező válaszok után pedig 1901. dec. 30-án kelt köriratában az európai államokat (Oroszország s a Balkán államok kivételével) Bernbe egybe-hívta az *első nemzetközi szakértői munkásvédelmi konferenciára*, amelyet 1905. május 8—17-ig tartottak meg. A konferencia tárgysorozatán két kérdés szerepelt u. m. a nők éjjeli munkájának eltiltása az iparban és »a bányászatban és a fehér (sárga) foszfornak a gyufagyártás terén való felhasználási tilalma. Mindkét kérdésben határozatokat hoztak, amelyeket azután az 1906. szept. 17—26-ig tartott berni *diplomata konferencia* véglegesen is megszövegezve, elfogadott.

1. Az első, y>A *nők éjjeli munkájának tilalmára* vonatkozó, 1906. szept. 26-iki *egyezmény* korra való tekintet nélkül eltiltja a nőknek az éjjeli munkánál való foglalkoztatását minden olyan ipari üzemben, amelyben tíznél több munkást vagy munkásnőt alkalmaznak. A tilalom azonban nem vonatkozik azokra az üzemekre, amelyekben egy és ugyanazon családnak a tagjai vannak alkalmazásban. Az »ipari üzemek« fogalmát maguk a szerződő államok határozzák meg, ezek közé azonban a bányák, kőbányák s a nyers anyagok feldolgozásával foglalkozó üzemek minden körülmények között felveendőek. Az állami törvényhozások fogják a határvonalat az ipar, a kereskedelem s a mezőgazdaság között megvonni. (1. §). Az éjjeli pihenő időnek legkevesebb 11, egymást követő órán át s az esti 10 órától hajnali 5 óráig terjedő időt is magába foglalóan kell tartania. (2. §). Az éjjeli munkatiltalom hatályon kívül helyezhető: vis major, könnyen romlandó nyersanyagoknál szükséges azonnali feldolgozás esetében (3. §). Az egyezmény megengedi, hogy az évszakok befolyása alatt álló munkáknál vagy rendkívüli viszonyok mellett az éjjeli pihenő idő évenként 60 napon át 10 órára korlátoztassék. (4. §). Az egyezmény rendelkezései a gyarmatokra, protektorátusokra csak abban az esetben hatályosak, ha nevükben az anyaállam megfelelő nyilatkozatot juttat el a svájci Szövetségtanácshoz, azonban az esetben is a bennszülött munkások kivehetőek ezeknek hatálya alól (6. §).

A különleges éghajlati, valamint a bennszülött lakosság viszonyai következtében az Európán kívüli államokban, valamint a gyarmatokban és protektorátusokban az éjjeli szakadatlan pihenés ideje az egyezményben megszabott legkisebb időtartamnál is alább szállítható, amikor is azonban napközben iktatandó be a megfelelő pihenő idő. (7. §). A ratifikációs okiratokat legkésőbb 1908. dec. 31-ig kell a svájci Szövetségtanácsnál letétbe helyezni, s az egyezmény a letétbe helyezésről felvett jegyzőkönyv keltétől két év alatt lép életbe, kivéve a nyers cukrot előállító, a gyapjúfésülő és szövőgyárat, valamint a periodikusan dolgozó bányüzemeket, amelyekre vonatkozólag a hatálybalépés ideje 10 év. (8.§). Az egyezményhez bármelyik állam csatlakozhatik. (10.§). A felmondási idő az aláírástól vagy a csatlakozástól számított 12 év után, amely idő alatt az egyezmény fel nem mondható, egy év. (11. §).

A magyar országgyűlés az 1908. évi LIII. t.-c.-kel iktatta törvényei közé »Az iparban alkalmazott nők éjjeli munkájának tilalma iránt Bernben 1906. évi szeptember 26-án kötött nemzetközi egyezmény«-t s a megerősítő okiratot, az egyezmény 8. §-ában megszabott határidőnek megfelelően, 1908. december 30-án helyezte letétbe Bernben¹⁾.

Magyarország azonban már a 24 évvel azelőtt meghozott 1884: XVII. t.-c.-ben (u. n. régi ipartörvény) eltiltotta a 16 éven aluli mindkét nembeli tanoncok éjjeli ipari munkáját (65. §), úgyszintén az egészségtelen és veszélyes iparágakban való foglalkoztatásukat is (116. l.), így a berni nemzetközi egyezmény hazánkban csupán az e korhatáron felüli nőkre vonatkozólag jelent új szabályozást.

A szóban levő egyezmény rendelkezéseit lényegesen kiterjesztette »Az iparüzemekben alkalmazott nők éjjeli munkájának eltiltásáról«-szóló 1911: XIX. t.-c., amelyet a szociális követelményeknek minden irányban megfelelő 1928: V. t.-c.-nek (»Az iparban, valamint némely más vállalatban foglalkoztatott gyermekek, fiatalok és nők védelméről«) határozatai hatályon kívül helyezve, ujakkal pótolta²⁾. E törvény a nemzetközi egyezménnyel együtt jelenleg is hatályban van.

2. *A fehér (sárga) foszfornak a gyufagyártás terén való felhasználását tiltó 1906. szeptember 26-i egyezmény* értelmében a szerződést aláíró hatalmak kötelezik magukat, hogy területeiken a fehér (sárga) foszfort tartalmazó gyufáknak az előállítását, behozatalát és eladását eltiltják. Az egyezmény az aláíró hatalmak részére a ratifikáló okmány letételéről felvett jegyzőkönyv keltétől számított 3 év múlva, a később csatlakozott hatalmak és a gyarmatok részére a csatlakozástól számított 5 év múlva lép életbe s öt évnél előbb nem mondható fel³⁾.

A konferencia a foszforos gyűjtőkkel kapcsolatos tilalom kimondását ahhoz a feltételhez kötötte, hogy ahhoz Japán is hozzájáruljon. Ez a csatlakozás azonban Japán részéről elmaradt s ezért az 1906. évi szeptemberben Bernben tartott diplomáciai konferencián az előző évi foszfortilalmi határozathoz csak azok az államok adták hozzájárulásukat, amelyekben azonos tilalom már fennállott, míg a többi állam, köztük Magyarország is hozzájárulását megtagadta.

Ettől függetlenül azonban Magyarország az 1911. évi V. t.-c.-ben nemcsak a fehér (sárga) foszforral való gyűjtőgyártást s az ily módon készült gyűjtők behozatalát és árusítását tiltotta el, hanem lelhat-

¹⁾ Az Országos Törvénytárban kihirdetve: 1908. december 31-én.

²⁾ Részletes ismertetésüket ld. a II. kötetben, „Magyarország szociálpolitikai jogalkotása“ c. cikk keretében, részben N. M. Sz.-i tagsága előtti, részben az ezutáni jogalkotások ismertetésénél.

³⁾ Az egyezmény teljes szövegét ld. a II. kötet függelékében, az első Nemzetközi Munkügyi Konferencián hozott 6. javaslattal kapcsolatban.

mazást adott a kereskedelemügyi m. kir. miniszternek arra is, hogy megtilthassa minden más egészségi vagy biztonsági szempontból veszélyes összetételű gyújtóanyagok és máznak használatát gyújtóáru iparszerű előállítására s ilyen gyártmányok forgalomba hozatalára vonatkozólag.

Magyarországnak az 1906. évi berni foszfortilalmi egyezményhez történő csatlakozása csupán a világháború után, részben az 1919. évi első washingtoni Nemzetközi Munkaügyi Konferenciának ezirányú javaslatára (6-ik), részben pedig a trianoni békeszerződés 223. cikkének 1. pontjában foglalt kötelezettség alapján 1925-ben következett be (1925: XLIX. t.-c). Magyarország e ratifikációjával a már fennálló tényleges és jogi helyzetet nemzetközi vonatkozásban is szankcionálta.

Sajátságos, hogy az első berni szakértői nemzetközi munkásvédelmi konferenciának 1906. szeptember 26-án kelt mindkét egyezményére vonatkozólag Magyarországon két-két hatályos törvény rendelkezik, ami kétségtelen bizonyítéka annak a ténynek, hogy hazánk a berni konferencia által szabályozott két munkásvédelmi kérdésről nemzetközi kötelezettségén túlmenőleg is gondoskodni kívánt.

II.

A Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete hetedik közgyűlése után két emlékiratot is intézett a svájci Szövetség tanácsához egy újabb munkásvédelmi konferencia egybehívása végett. Ezek alapján a Szövetség tanácsa 1913. szeptember 15—25. napjaira, tehát az első után nyolc évre összehívta a *második berni munkásvédelmi konferenciát*, egyelőre kizárólag szakértőkből. A konferencia tárgysorozatán két kérdés, ú, m. a fiatalok munkájának tilalma és az ipari munkásoké s a fiatalok munkájának maximális munkaidéjének a megállapítása szerepelt¹⁾. A határozatok el is készültek s

¹⁾ A konferenciának 1913. szept. 25-én kelt s a *fiatalok munkájának éjjeli ipari munkatiltalmáról* szóló határozata szerint ez a tilalom 16 éves életkor betöltéséig áll fenn, a betöltött 14 éves életkorig minden körülmények között feltétlen s minden olyan ipari vállalatra vonatkozik, amely 10 munkásnál és munkásnőnél többet foglalkoztat. Ellenben nem terjed ki olyan üzemekre, ahol kizárólag családtagok foglalkoztatnak. A szerződő államoknak meg kell határozniuk az „ipari vállalatok“ fogalmát, de mindenképpen ide sorolandók a bányászati és a kőbányák, valamint az anyagok feldolgozásával és megmunkálásával foglalkozó üzemek. (1. §.) Az éjjeli pihenésnek legalább is 11 egymást követő órán át, az esti 10 órától a hajnali 5 óráig terjedő időt is magában foglalóan kell tartania. Ez alól csupán a kő-, valamint a barnaszénbánya és a sütőiparban van kivételnek helye. (2. §.) A 14 évet betöltött fiatalok éjjeli munkájának tilalma csupán a) államérdekből vagy más fontos közérdekből, vagy b) előre nem látott és időszakonként nem ismétlődő, vis majorra visszavezethető üzemi megszakításoknál függeszthető fel. (3. §.) Jelen egyez-

az 1914. szeptember havában Bernben megtartani szándékolt diplomata konferenciának kellett volna (miként az 1906-ban már történt) azokat véglegesen elfogadnia. Nem szenved kétséget, hogy az egyezményeket tényleg meg is kötik, ha a diplomaták konferenciájának összeállítását végleg meg nem hiúsítja az időközben kitört világháború.

Ezek után — természetsszerűleg — Magyarország ratifikációi is elmaradtak, noha már az 1884: XVII. t.-c. (régii ipartörvény) 64., 65. és 116. §§-ában megtörtént a törvényszerű gondoskodás a 16. életévüket be nem töltött mindkét nembeli ipari munkások védelméről.

Az 1914-ben ilyképpen megszakadt munkásvédelmi szabályozást az 1919-ben összeült első (washingtoni) Nemzetközi Munkaügyi Konferencia folytatta¹⁾.

ménynek határozatai a 16 éven aluli női munkásokra csak abban az esetben alkalmazhatók, ha ezek számukra kiterjedtebb védelmet biztosítanak, mint aminő az 1906. szept. 26-i egyezményben foglaltatik. (4. §.) Az Európán kívüli államokra, gyarmatokra stb. vonatkozóan a 11 órasi éjjeli pihenés ideje leszálítható, a nők éjjeli munkájának tilalmáról szóló egyezmény 7. §-ában foglalt előfeltételek és kautela mellett. (5. §.) Az egyezmény a ratifikálási okmány letételéről felvett jegyzőkönyv keltétől számított 2 év múlva lép hatályba; ezt a határidőt a 14 évet betöltött fiatalokú munkásokra vonatkozóan 10 évre meg-hosszabbítják: 1. az üvegyiparban a hutáknál foglalkoztatott munkásokra; 2. mindazokra a hengerüzemekre és öntődékre vonatkozólag, amelyek folytonégő kályhák segítség-évei dolgozzák fel a vasat és az acélt, végül 3. mindazokra a munkásokra vonatkozólag, akik a kályhaüzemmel közvetlen kapcsolatban álló munkákat végzik, de csak azzal a feltétellel, ha ezek a munkák szakképzésüket előmozdítják és életükre vagy egészségükre nem veszélyesek. (6. §).

Az ipari munkásnők és fiatalokú munkások maximális munkaidéje az 1913. szept. 25-i határozat szerint a női munkásokra korra való tekintet nélkül, a fiatalokú férfi munkásokra vonatkozóan pedig a betöltött 16 éves életkorig nem terjedhet naponkint 10 óránál többre. Ez az idő naponkint 10¹/₂ órára emelhető, azonban hetenkint a 6 munkanap mellett 60 óránál többet nem tehet ki. A többi rendelkezés azonos az éjjeli ipari munkatiltalom 1. §-ében foglaltakkal (1. §). A munkaidőt naponkint egy vagy több pihenővel kell megszakítani, a) kivéve, ha a napi munka 6 órát nem halad túl, b) ha pedig a 6 órát túlhaladja, úgy ez alatt vagy közvetlenül az első hat óra után legkevesebb fél órasi pihenőt kell beiktatni (2. §). Kivételek: a) államérdek, közérdek, b) vis major (mint fenn 3. § alatt), c) könnyen romló nyersanyagok feldolgozása esetén, d) időszakii üzemknél, e) minden üzemnél előre nem látott, rendkívüli körülmények esetén. (3. §). A munka teljes tartamának, a túlórákat is beleértve, nem szabad a napi 12 órát túlhaladnia a hal-főzelék- és gyümölcs-konzervgyárak kivételével. A túlórázások évi 140 óráit tehetnek ki, azonban 180 órára emelhetők: téglá, férfi-, női- és gyermekruha-, divatárudísztoill- és művirág- és a (már említett) konzervgyártásnál. Túlórázásnak azonban semmi esetre sincs helye 16 éven aluli mindkét nembeli fiatalokú munkásnál. Ez a cikk a 3. § a) és b) eseteiben nem nyer alkalmazást (4. §). Az egyezmény (néhány kivétellel) a ratifikálási okmány letételéről felvett jegyzőkönyv keltétől számított 2 év múlva lép hatályba. (5. §).

¹⁾ Ld. részletesen a II. kötet I. fejezetében.

3. Az új nemzetközi szociálpolitika korszaka 1919-től napjainkig.

A) Szociálpolitikai konferenciák a világháború alatt

A világháború a szociálpolitika megindult békés fejlődését egy időre természetesen megakasztotta. A szociálpolitikai gondoskodás helyébe négy évig a világháború borzalmai léptek. Ebben a világégésben a hazájához hű ipari és mezőgazdasági munkásság egyaránt igen nagy véráldozatot hozott¹⁾. Ezért nemcsak a méltányosság követelte, hogy a munkásságnak a háborúk okozta érzékeny sebeit behegesszék, hanem annak a szükségszerűségnek a felismerése is, hogy az elpusztult nemzeti erők újjáépítését éppen ennél a társadalmi rétegnél kell megkezdeni. Előrelátható volt u. i., hogy az államoknak a háború után újult erővel fellendülő féktelen gazdasági vetélkedése éppen a munkások erejét fogja korlátlanul igénybe venni, aminek felhasználása következtében lehetetlenné válik majd a világháború veszteségeitől amúgy is sokat szenvedett emberiség fizikai regenerálása.

Az egyes államokban gazdasági s más érdekeik védelmére szakszervezetekbe tömörült, főleg ipari munkásság már idejében felismerte az őt e téren fenyegető veszélyt s annak érdemi, intézményes elhárítását a békeszerződésekbe felveendő nemzetközi szociálpolitikai intézkedésektől remélte. Ez pedig technikailag annál könnyebben elérhetőnek látszott, mert alaposan kiépített szakszervezetei révén már a világháború folyama alatt adva volt az a reprezentatív szerv, amelyen keresztül kívánságait érvényesíthette.

Noha a szociálpolitika eredményes továbbépítésére a világháború légköre nem mutatkozott megfelelőnek, mégis már annak első évében, az 1914. év végén az *American Federation of Labour* elsőként állította fel azt a követelést, hogy a békekongresszussal egyidőben és annak helyén nemzetközi munkáskongresszus is tartandó, hogy a békeszerződésekre a munkásság is kellő befolyást gyakorolhasson s azokban a munkás érdekek is kellő méltánylást nyerjenek. Ez a gondolat a világháború folyamán mind jobban elhatalmasodott s előbb a két hadviselő csoport külön értekezletén, majd a háború befejeztével azok együttes konferenciáján konkrét javaslatok formájában jelentkezett is.

¹⁾ Így pl. a Trianon utáni Magyarország háborús veszteségének (halottak és eltűnteknek) az ipari és kereskedelmi foglalkozásúak 23 %-át, az őstermeléssel foglalkozók pedig 69 %-át tették ki.

a) Értekezlet Leedsben. (Stockholm)

Az európai nagy entente-államok munkásszervezetei — a Federation of Labour elgondolását magukévá téve — előbb 1916. május 1-én Párizsban, majd 1916. július 5-én az angol Leedsben állapították meg azt a szociálpolitikai programot, amelyet a békeszerződésekbe is fel akartak venni. Az angol, belga, francia és olasz munkásszervezetek képviselői által elfogadott s a Jouhaux által kidolgozott program a következőket tartalmazta:¹⁾

2. A békeszerződésnek, amely a jelenlegi háborút befejezi s a népeknek szabadságot, valamint politikai és gazdasági függetlenséget fog adni, egyúttal minden ország munkásosztálya részére is biztosítania kell az erkölcsi és anyagi természetű garanciáknak minimális mértékét, amely a gyülekezési és szabad költözködési jogra, a szociális biztosításra, a munkaidőre, higiéniára és munkavédelemre vonatkozik, hogy a munkásosztályt a nemzetközi tőkeverseny támadásaitól megvédje«.

Éppen ezért kívánságaikat a következőkben részletezték:

1. *A munkára és az egyesülésre vonatkozó jog* terén azt óhajtják, hogy bármilyen nemzetiséghez tartozó munkásnak joga legyen azon a helyen munkába állania, ahol alkalmazást talál s hogy bármelyik országban dolgozzék is, élvezze az ipari munkának mindazon garanciáit, amelyek a belföldi munkásokra is érvényesek. Iparának vagy hivatásának körébe tartozó cselekmények miatt egy munkás se legyen kiutasítható; a kiutasításokkal szemben a rendes bírósághoz jogorvoslatért lehessen fordulni. A külföldi munkás se kapjon kevesebb munkabért vagy ne legyen alkalmazható kedvezőtlenebb feltételek mellett annál a belföldi munkásnál, aki ugyanazon városban vagy a környéken ugyanabban a munkakörben s hasonló munkafeltételek mellett dolgozik. Ezeket a munka- és bérszerződéseket a vállalkozó- és munkásszervezetek, esetleg ezek képviselőiből alakuló paritásos bizottságok állapítják meg.

2. *A munkások ki- és bevándorlását* a nemzeti munkaközvetítő szervezetek igénybe vételével kívánja megszervezni. Erre a célra minden országnak a kormánya, a munkaadó- és munkásszervezetek képviselőiből különleges bizottságot kell alakítania. Idegen országokban a munkások toborzása csak akkor engedhető meg, ha az érdekelt országok bizottságai, amelyek a toborzás szükségességét és mértékét

*) Ld. Kraus és Rödiger: Urkunden zum Friedensverträge von Versailles vom 23. Juni 1919., I. Teil, Berlin, 1920/21, aus dein Kommentar zum Friedensvertrag, herausgegeben von Schücking, 224. s. köv. 1,

az illető iparág vagy környék szükségletét tekintve s abból a szempontból is felülvizsgálták, hogy a toborzási szerződések a fenti bér-es munkafeltételeknek megfelelnek-e, azt kedvezően véleményezik. A kivándorlók toborzását annak az országnak munkásszervezete ellenőrizze, amelyből a kivándorlás történik, a munkaszerződések végrehajtásának megtartása felett a bevándorló ország munkásszervezetei őrködjenek. A színes munkások részére is hasonló rendszabályokat kíván életbe léptetni. A munkaadó köteles legyen saját költségén az állami közoktatásügy ellenőrzése mellett az alkalmaztatás helyén használt nyelven beszéd-, írás- és olvasási-tanfolyamokat fenntartani.

3. *A szociális biztosítás* terén a balesetet szenvedett munkásokat és hozzátartozóikat az ebből eredő kártérítés tekintetében nemzeti-ségükre és lakhelyükre való tekintet nélkül teljesen egyenlő elbánásban óhajtja részesíteni a belföldi munkásokkal. Azokban az országokban, amelyekben a betegség, aggkori, rokkant- vagy munkanélküliség eseteére szóló biztosítás még megszervezve nincs, ezt rövidesen meg kell szervezni, úgyhogy a biztosításokban nemzetiségre való tekintet nélkül minden munkás a belföldiekkel egyenlő arányban részesüljön. Arról is gondoskodni kíván, hogy azok a munkások, akiknek lakóhelyeiket változtatniuk kell, megszakítás nélkül élvezhessék a biztosításokat még az ország határain kívül is mind ellenőrzés, mind pedig a táppénznek kifizetése tekintetében. A betegség elleni biztosítás életbe léptetéséig is a foglalkozás közben szerzett betegségeket a kártalanítás szempontjából minden országban azonos elbírálás alá kell venni a munka közben ért balesetekkel.

4. *A munkaidő korlátozása* tekintetében a gyermekek ipari, kereskedelmi vagy mezőgazdasági munkálatok elvégzésére csupán 14 éves életkoruk elérése után legyenek alkalmazhatók, ugyanez a korhatára az iskolából való elbocsátásnak is. Tilalmat kíván felállítani a nőknek, valamint a 18-ik életévet még be nem töltött fiatalokéknak az éjjeli és a folytonos üzemek munkájára való alkalmaztatása terén. A hetenkinti másfél napos (lehetőleg a szombat délutánra s a vasárnapra kiterjedő) munkaszünet kötelező kimondását óhajtja. A naponkinti munkanap minden munkásra vonatkozólag tíz óra, ez azonban bányákban, állandó vagy egészségre ártalmas üzemekben maximum napi 8 óra lehet.

5. *A higiénia és a munkásvédelem* terén kötelezővé teszi az államok részéről megfelelő törvényhozási intézkedések életbe léptetését s azt az ipar minden ágára ki akarja terjeszteni. Az egyes országoknak állandó tartalmú megállapodásra kell jutniuk az ipari mérgek, a veszélyes munkamódszerek s a foglalkozás gyakorlásából eredő be-

tegségek közös leküzdésére vonatkozólag. Lehetőleg 2—5 év alatt az összes államok vasútjainál be kell vezetni az egységes és valamennyi vasúti kocsinál alkalmazható automatikus kapcsoló szerkezetet.

6. *Ellenőrzés és statisztika.* Minden országot kötelezi az ipari felügyelet megszervezésére vagy tökéletesítésére, amelynek feladatköre lenne: a munkaidőre, a higiéniára, a munka és munkások biztonságára vonatkozó törvények és nemzetközi szerződések megtartásának ellenőrzése, nemzetközi klauzulák folytán életbe léptetett vagy javasolt törvények, rendeletek s ezeknek alkalmazásáról a kormányok részéről kiadott évi jelentések kölcsönös kicserélése. A munkásszervezetek aktív közreműködését ebben az ellenőrzésben biztosítani kell.

Nemzetközi bizottságot óhajt felállítani a szociális biztosításra, a vándormunkásügyre, a munkaidőre, higiéniára és a munkások biztonságára vonatkozó törvények felügyelete végett. A bizottság ezenfelül jogosítva legyen minden hozzá intézett kérdés és panasz ügyében véleményt mondani, amit minden érdekelttel közölni fognak. Feladatkörébe tartozzék továbbá mindazon későbbi konferenciák előkészítése és megszervezése, amelyeket az egyes országok kormányai a munkás törvényhozás javítása és továbbfejlesztése végett egybehívnak. A vitás kérdéseket bármelyik érdekelt fél kívánságára végső fokon egy nemzetközi választott bíróság döntése alá kell bocsátani.

Kimondja, hogy *nemzetközi munkahivatalt* szerveznek, amely a különböző vizsgálatokat, statisztikákat intézi, tanulmányokat végez a munkástörvények alkalmazásáról, a különböző nemzetektől beérkezett jelentéseket egybefoglalja; ezenfelül a statisztikai módszerek egységesítésére, a nemzetközi egyezmények összehasonlító ismertetésére, nemzetközi vizsgálatok előkészítésére s mindazoknak a tanulmányoknak elvégzésére kell törekednie, amelyek a munkástörvényhozás továbbfejlődésére és alkalmazására s a munka védelmére, higiéniájára és biztonságára vonatkoznak. A Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete által létesített Munkahivatal megbízható a most vázolt programra keresztülvitelével.

A Confederation Générale du Travail a világháború által a végletekig kiélesedett német-francia ellenségeskedés dacára 1917. elején vállalkozott annak közvetítésére, hogy a leedszi határozatokat a semleges államok munkássága útján közli a német szakszervezetek központjával. Ennek következtében 1917. július 18-ára *Stockholmban* újabb nemzetközi értekezletre hívták össze a szakszervezeti központok titkárait, amelyen a svájci ipari szervezetek (O. Schneeberger) részéről felvetett és határozattá emelt indítvány folytán még ugyanazon év őszére Bern-be újabb nemzetközi kongresszust hívtak egybe.

b) Az első b e r n i kongresszus, (Buffalo, London.)

Míg a leedszi értekezlet az antant hatalmak munkásainak kongresszusa volt, addig a semleges államok s a központi hatalmak munkássága 1917. október 1—4. napjain *Bern*-ben tartotta meg kongresszusát. A leedszi értekezleten részt vett 4 hatalom képviselőivel szemben ezen a berni konferencián a következő 9 állam delegátusai vettek részt: Ausztria, Bulgária, Dánia, Hollandia, Magyarország, Németország, Norvégia, Svájc és Svédország.

A kongresszus tanácskozásának alapjául a leedszi megállapodásokat véve, azokat tovább fejlesztette s általánosságban a következő határozatokat hozta:

1. *Az egyesülési jogra* (v. ö. a leedszi 1. sz. határozattal) vonatkozólag mindazoknak a törvényeknek és rendeleteknek hatályon kívül helyezését kívánja, amelyek e tekintetben egyes munkásosztályok előnyére kivételes helyzeteket teremtenek a többiekkel szemben, vagy csak azok számára biztosítják az egyesülésnek és gazdasági érdekeik védelmének a jogát. Az egyesülési jog gyakorlásának megakadályozását büntetendőnek kívánja kimondani.

2. *A szabad költözködési jog* (leedszi 2. sz. határozat) terén nem engedi meg, hogy kivándorlási vagy általános bevándorlási tiltó rendelkezéseket bocsássanak ki. Ez a rendelkezés azonban nem érinti az államoknak azt a jogát, hogy *a)* a gazdasági depressziók alkalmával mind a belföldi mind pedig a külföldi vándormurikások érdekében a vándorlás elé korlátokat állíthasson; *b)* az általános közegészségügy érdekében a bevándorlást korlátozhassa s azt időszakonként be is tilthassa; *c)* nemzeti kultúrája védelmében a bevándorlókra vonatkozólag az anyanyelvükön történő írni és olvasni tudás bizonyos minimális követelményét ne állíthassa fel. Szükségesnek tartja a nyilvánosan megszervezett munkaközvetítés alapján a munkakereslet és kínálat statisztikájának a kiépítését egy nemzetközi központ útján s lehetőleg rövid időközönkénti kicserélését ama munkások védelmére, akik a kevés munkaalkalommal rendelkező országokba szándékoznak kiutazni.

3. Helyesnek tartaná, ha *a szociális biztosításra* (Id. Leeds 3. sz. hat.) vonatkozó minden okmányt és bizonylatot díjtalanul állítanának ki s ezek mentesek lennének a kincstári illetékektől is. A nemzetközi

¹⁾ Ld. *Kraus* és *Rödiger*: Urkunden zum Friedensvertrage von Versailles vom 23. Juni 1919., I. Teil, Berlin, 1920/21, aus dein Kommentar zum Friedens-Vertrag, herausgegeben von Schücking, 228. s köv. 1.

szerződésekbe fel kell venni egy olyan rendelkezést, hogy a foglalkozásokból eredő betegségek egyenlő elbírálás alá essenek az abból eredő balesetekkel.

4. *A munkaidővel kapcsolatban* (Id. Leeds 4. sz. hat.) az államokat olyan értelmű törvényes rendszabályok kibocsátására akarja kötelezni, hogy a napi munkaidő fokozatosan csökkenjen s egy bizonyos meghatározott idő után általánosan elérje a nyolcórás munkanapot. Esti 8 óra és reggeli 6 óra közti időben az éjjeli munkát minden olyan üzemben eltiltja, amely speciális berendezésénél vagy technikai okoknál fogva nincs az éjjeli munkára utalva. De azokban az üzemekben sem szabad a munkaidőnek munkatagozódás szerint a nyolc órát meghaladnia, amelyekben az éjjeli munka megengedett.

5. *Hygiénia és balesetvédelem.* (Id. Leeds 5. sz. hat.) Az ipari mérgekről a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete által vezetett lajstromot a hivatásos hygiénia szempontjából is figyelembe kívánja részesíteni. E mérgek közül az ipari üzemekből kivonandók azok, amelyek kevésbé veszélyes anyagokkal pótolhatók. Az egészségre ártalmas üzemekben a munkaidő maximumát rendelettel vagy törvénnyel pontosan szabályozni kívánja.

6. *Az otthoni munka szabályozása.* (Leedsben a kérdést nem rendezték). A munkásvédelmi téren hozott mindennemű törvényt és rendeletet a házi iparra vonatkozóan is megfelelően alkalmazni akarja s erre a szociális biztosítás hatályait is ki kell terjeszteni. Megtiltja az otthoni munkát olyan munkáknál, amelyeknél súlyos egészségkárosítások vagy mérgezések fordulhatnak elő, valamint az élelmiszer és élvezeti cikkek előállításánál is, beleértve a becsomagolásukra rendelt papírzacskók, zacskók és kartondobozok elkészítését is. Kötelezővé teszi minden fertőző betegség bejelentését, az otthoni munkánál foglalatostkodó fiatalokorra vonatkozó orvosi vizsgálat bevezetését az iskolai inspekciókkal analóg módon, továbbá az otthoni munkáknál elfoglalt valamennyi munkás és felügyelő jegyzékbe foglalását s a névsor ellenőrzését. Minden munkásról munkabérekönyv vezetendő. A paritásos munkabérhivatalok részéről a jogilag is kötelező munkabértételek megállapítandók. A munkahelyiségekben a munkabérlisták kifüggesztendők.

7. *A gyermekvédelemmel kapcsolatban* (Id. a 4. leedszi hat.) eltiltja a 15 éven aluli gyermekeket minden jövedelemmel járó tevékenységtől. A 15—18 éves fiatalok részére 8~ órás munkanapot állapít meg, még pedig 4 órai folytonos munka után másfél órai pihenővel. Kimondja, hogy a férfi és női fiatalok részére reggel 8 és esti 6 óra közti időben szak- és továbbképző tanfolya-

moskat kell tartani s ezek látogatására szabad időt kell a rendelkezésükre bocsátani. A fiatalokúakra vonatkozólag esti 8 órától reggel 6 óráig, továbbá vásár- és ünnepnapokon az egészségre ártalmas s a nappali bányászatokban munkatilalmat kell behozni.

8. *A munkásnők védelme* (Leeds 4. sz. hat.). A munkásnők s a nagy- és kisiparban, a kereskedelemben, a szállítmányozó és forgalmi üzemekben valamint az otthoni munkában foglalatokodó női alkalmazottak munkaidejét legfeljebb napi 8 és heti 44 órára kell korlátozni, legalább 42 órás, szombat déli 12 órától kezdődő szakadatlan munkaszünettel. A kivételek pontosan meghatározandók. Hasonlóan kötelező az esti 8 óra és a reggeli 6 óra közti időben a munkaszünet a nők részére, valamint arra vonatkozó tilalom, hogy a munkásnők s a női alkalmazottak a befejezett munkaidő után munkát vihessenek haza magukkal; a nőkre vonatkozó általános munkatilalom az egészségre ártalmas és a bányászatokban; a nők ipari foglalkoztatásának a tilalma 10 hétig a szülési időszakban, amelyből a szülés utáni időre legalább hat hétnek kell esnie; anyasági biztosítás legalább is a törvényes betegáppénz összege szerint. A férfiak és nők azonos munkateljesítményéért ugyanazt a munkabért kell fizetni.

9. *Hajósok és tengerészek védelme* (Leedsben nem szabályozták). A tengerészek szervezeteinek bevonásával nemzetközi jellegű hivatásuk védelmére külön nemzetközi tengerészjogi és védelmi intézkedéseket tart szükségesnek.

10. *A munkásvédelem végrehajtása* (Id. Leeds 6. sz. hat.) véget az ipari felügyelettel megbízott hivatalnokok számának elégségesnek kell lennie minden üzem félénként legalább egyszeri megismerésére s őket végrehajtási joggal és függetlenséggel kell felruházni. A női munka s az erre vonatkozó rendszabályok felügyeletével női felügyelő hivatalnokok alkalmazandók. A felügyelő hatóságok évenkénti jelentésben foglalják össze észleleteiket.

A Bázélban székelő Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületét a békeszerződésben kifejezetten a nemzetközi munkásvédelem végrehajtó és továbbfejlesztő szervezetének akarja elismertetni. A Federation Ouvrière Internationale részére a Nemzetközi Munkahivatalban képviselést kell biztosítani. A Nemzetközi Munkahivatal a munkásvédelem és a szociálpolitikai törvényhozás továbbfejlesztése érdekében egybehívja a szerződő államok részéről hivatalos jellegűeknek nyilvánított időszakos nemzetközi kongresszusokat. A szerződéses kormányokat a kongresszusokon hozott határozatok végrehajtására kötelezi. Kimondja, hogy a Nemzetközi Munkahivatal költségeit a szerződéses államok viselik.

Még ugyanazon év következő hónapjában (1917. november 12—14.) tartotta meg az American Federation of Labour 37-ik közgyűlését *Buffalóban*, amelyen az amerikai munkásság is kifejezésre juttatta a békeszerződésbe foglalandó, részletesen kidolgozott nemzetközi szociálpolitikai követeléseit.

Végül a háború utolsó évében, 1918. év szeptember havában *Londonban* a Szövetséges és Társult Hatalmak szocialistái részéről megtartott kongresszus is leszögezte az általuk képviselt munkásság nevében ezt a követelést,

c). A második b e r n i kongresszus.

Amíg a világháború alatt az abban résztvevő államok munkásai hatalmi csoportosulások szerint külön-külön tanácskoztak s egymástól szeparáltan igyekeztek a békeszerződésekbe felveendő, nemzetközi jogilag szabályozandó szociálpolitikai követeléseiket megállapítani, addig a háborút követő fegyverszünet ideje alatt — az együttes tanácskozás akadályai ledőlven — egy közös konferencia megtartását már semmi sem gátolta. A világháborúban semleges Svájc látszott erre a célra legalkalmasabbnak. 1919. február 5.-én össze is ült Ber^l-ben — közvetlenül a háború befejezése után — az a most már nemzetközi jellegű kongresszus, amely minden hadviselt és semleges állam ipari munkássága meghívott képviselőinek jelenlétében megtartott öt napos tanácskozásán a leedszi s az első berni kongresszus határozataira támaszkodva, a békeszerződésbe felveendő szociálpolitikai minimális követelésekre vonatkozó új programot állított fel.

A programm lényege a következő:¹⁾

Annak előrebocsátásával, hogy a munkásvédelem terén a különböző nemzeteknél észlelhető egyenlőtlenségeket a régóta szükségessé vált nemzetközi munkásvédelem rendszerének kiépítésével kell kiküszöbölni, ami kétszeresen szükséges most a háború és annak következményeiképpen jelentkező hatalmas átalakulások s a nemzeti erő borzalmas pusztulásai következtében, követeli: a felsőbb s a tudományos *oktatás szabadságát* és hozzáférhetőségét mindenki számára. Anyagi előfeltételekkel senkinél a képesség vagy hajlam kifejtését korlátozni nem szabad. (1.)

Kimondja, hogy 15—18 éves-korban *levő fiatalkorúakat* napközben legfeljebb 6 órán át lehet foglalkoztatni, 4 órai folytonos munkaidő után legalább másfél órai órai pihenővel, továbbá hogy mindkét nembeli

¹⁾ *Kraus és Rödiger* id. munka I. Rész 233, s köv. 1.

fiatalkorúakat naponként legalább 2 órán át szak- és továbbképző oktatásban kell részesíteni. (3.) (Id. Leeds 4., Bern 7. sz. hat.).

A munkások *munkaideje* nem haladhatja túl a napi 8 s a heti 48 órát. Minden országban a szombat délután szabaddá tételére kell törekedni. Az éjjeli s a vasárnapi munkát nagyobb díjazásban óhajtja részesíteni. (4, — Id. Leeds 4. és Bern 4. sz. hat.)

Az egészség védelmére s a balesetek elkerülése végett az egészségre ártalmas üzemekben a veszély mértékéhez képest a munkaidőt 8 óránál rövidebb időben állapítja meg (Leeds 4., Bern 4.). A gyufagyártásnál megtiltja a fehér (sárga) foszfornak s a belső és külső mázolás munkáknál az ólomfehérnek (Bleiweiss) használatát. (6. — Id. Leeds 5. és Bern 5. sz. hat.)

A program követeléseinek közé tartozik az is, hogyha a *külföldi munkás* azt az országot, amelyben alkalmazva volt, elhagyja, járadék helyett végkielégítést kapjon, ha hazája s a most megjelölt ország között erre vonatkozóan nemzetközi jogilag kötelező szerződés kötött. (12. — Id. Leeds 2.) Jelen szerződés végrehajtása s a nemzetközi munkásvédelem továbbfejlesztése végett létesítsenek a szerződő államok állandó bizottságot, amely a Nemzetek Szövetsége tagjait alkotó államok és a nemzetközi munkásszervezetek egyenlő tagszámú képviselőiből alakuljon. A bizottság feladata legyen a tagállamok részéről a nemzetközi munkásvédelem továbbfejlesztése végett évenként megtartandó kongresszusok előkészítése és egybehívása. A konferencia szavazatra jogosult tagjai felének az egyes országok iparilag szervezeti munkásainak képviselőiből kell kikerülnie. A konferenciák a reájuk ruházott hatáskörben kötelező határozatokat hozhatnak. Az állandó bizottságnak állandóan együtt kell működnie a bázeli Nemzetközi Munkahivatallal s a Nemzetközi Ipari Szervezettel (15. *- Id. Leeds 6. és Bern 10. sz. hat.).

A második — nemzetközi jellegű — berni kongresszussal le is zárult a világháború alatti szociálpolitikai konferenciák sorozata, hogy átadják helyüket a Párizs-körüli békét előkészítendő béketárgyalásoknak s az ezek keretében előterjesztett szociálpolitikai javaslatoknak.

B). A béketárgyalások ideje,

a). A Szövetséges és Társult Hatalmak Szociálpolitikai Bizottsága.

A Szövetséges és Társult Hatalmak Legfelsőbb Tanácsa 1919. január 31.-én a békeszerződésekbe felveendő szociálpolitikai rendelkezések előkészítése végett egy szociálpolitikai bizottság (Commission of International Labour Legislation) felállítását határozta el, amely

a Legfelső Tanács utasítása folytán a Szövetséges és Társult Főhatalmak 2—2 delegátusából s a többi antanthatalom által választandó 5 képviselőből alakul. Ez utóbbiak csoportjában Belgiumnak 2 hely, Csehszlovákiának, Kubának és Lengyelországnak 1—1 hely jutott. Jellemző a »győztes hatalmak« mentalitására, hogy a békeszerződéseknek a napi politikán s a hatalmi érdekek körén kívül eső, kizárólag szociálpolitikai intézkedéseikhez való beleszólástól is kínos aggodalommal tartották távol a volt Központi Hatalmakat, amivel azután sikerült is elérniök, hogy ez utóbbi hatalmi csoporthoz tartozó országok még most, a »békekötés« másfél évtizede után is érthető bizalmatlansággal és tartózkodással viseltetnek a meghallgatásuk nélkül reájuk erőszakolt »békeszerződéseknek« szociálpolitikai intézkedéseivel szemben is, noha ezekből — a dolog természeténél fogva — elmaradtak a világtörténelemben eddig legkegyetlenebbeknek tartott békeszerződéseknek igazságtalanságai.

Az antanthatalmak által felállított szociálpolitikai bizottság elnöke az amerikai ipari szervezetek, American Federation of Labour — azóta már elhalt — elnöke: Samuel *Goraperz* lett, helyettese: az angol Georg A. *Barnes* s a francia munkaügyi miniszter: *Colliard*, főtitkára a szintén francia: Arthur *Fontaine* államtanácsos és munkaügyi igazgató, helyettese pedig H. B. *Butler*; az angol munkaügyi minisztérium államtitkárja volt.

Az antant 10 nagyhatalmi és 5 kishatalmi képviselőiből összeállított 15 tagú. szociálpolitikai bizottság 1919. január 27-től március 24-ig Összesen 35 ülést tartott. Tárgyalási alapul a bizottság az angol ipari szervezetek által is elfogadott angol tervezetet vette, amelynek javaslata két lényeges pontban domborodott ki: az államközi szociálpolitikai szövetség s a nemzetközi munkaügyi szervezet létesítése iránti propozícióban.

A bizottság tárgyalásain figyelmen kívül hagyta a francia delegátusok által magukkal hozott s az angolokénál kevésbé kidolgozott javaslatot s ezért szigorúan ragaszkodva az utóbbi tervezethez, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetre vonatkozó nemzetközi egyezményről újabb tervezetet készített.

A bizottság tárgyalásain véleménykülönbség csupán az alábbi kérdésekben volt.

A tervezet szerint nemzetközi szociálpolitikai konferenciák lettek volna tartandók, amelyekre minden állam három szavazatvezető delegátust küldene, még pedig egy kormánykiküldöttet, akinek két szavazata s a vállalkozók és munkások delegátusait, akiknek egy szavazata

lenne. Végül is kevés szótöbbséggel úgy határoztak, hogy a kormányok két, a vállalkozók egy-egy küldöttel vesznek részt a konferenciákon s minden delegátusnak egy szavazata lesz.

A konferencia határozatainak életbe léptetési módja is vitára adott alkalmat. Az eredeti javaslat szerint a konferencia nemzetközi egyezménytervezeteket hozhatott, az államok kormányai pedig kötelesek lettek volna a konferencián kétharmad szótöbbséggel hozott egyezménytervezeteket ratifikálni, ha az illetékes törvényhozó szerv egy éven belül azt kifejezetten nem utasította volna vissza. A francia és olasz delegátusok még tovább mentek a javaslatnál, amikor azt kívánták, hogy az államok minden körülmények között kötelesek legyenek az egyezménytervezeteket ratifikálni és csupán felülvizsgálati joguk legyen a Nemzetek Szövetségének tanácsához; ha ennek részéről az egyezménytervezet jóváhagyatnék, úgy az felülvizsgálatra való tekintet nélkül lépjen hatályba. Mivel e tervezet ellen főleg az amerikai delegátusok azzal érveltek, hogy annak elfogadásával az állami szuverenitás szenvedne károkat, az államok szabad elhatározására bízták az egyezmények elfogadását vagy visszautasítását, azonban kötelezték őket, hogy legfeljebb 18 hónapon belül kérjék ki az egyezménytervezetekre vonatkozólag törvényhozásaik véleményét. Egyben a belga, francia és olasz delegátusok indítványára a Bizottság a következő határozatot fogadta el:

»A bizottság kifejezésre juttatja azt a kívánságát, hogy a Magas Szerződő felek, mihelyt lehetséges, lépjenek egymással olyan irányú megállapodásra, hogy a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia a Nemzetek Szövetségének irányítása mellett hatalmaztassék fel, megszabott előfeltételek mellett nemzetközi jogerejű határozatok meghozatalára«.

A szövetséges államokra való tekintettel, amelyeknél a tagállamok illetékesek a szociálpolitikai törvényhozásra s a szövetségi kormányoknak ilyen jellegű egyezmények ratifikálására nincs hatásköre, a nemzetközi munkáskonferenciáknak kétféle munkajogi határozatát tervezték, még pedig egyezményeket, amelyek valamely állam ratifikálása folytán jogi hatályt nyernek és az állami törvényhozás számára készült javaslatokat, amelyeket a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet akaratnyilvánításaképpen kell felfogni. A szövetséges államok ezeken felül a konferencia egyezménytervezeteit állami törvényhozásuk szempontjából javaslatokként kezelhetik.

A békekonferencia szociálpolitikai bizottsága nem érezte hivatottnak magát az anyagi munkajog megalkotására. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet tervezetének függelékében azonban az irányelvekre vonatkozó javaslatot tett ilyen jogszabályoknak a békeszerződésbe leendő felvételére.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezetet is — miként a Nemzetek Szövetségét — első elgondolás szerint csupán a Szövetséges és Társult Hatalmak intézményeként tervezték, amelyhez a többi államok — mielőtt a Nemzetek Szövetségének tagjai lettek — csatlakozhatnak. A bizottság Vandervelde belga delegátus indítványára — amelyet a francia Jouhaux is támogatott — elhatározta, hogy jelen javaslatait a békekonferencia útján a semleges államoknak állásfoglalás végett megküldi. De Planches báró olasz delegátus ezenfelül kivétel nélkül az összes államok részvételét kívánta az új államközi alakulatban. Jouhaux a francia ipari szervezetek (Confederation Générale du Travail) nevében pedig azt indítványozta, hogy az első Nemzetközi Munkaügyi Konferencián minden nemzet képviselve legyen. A bizottság azonban mindkét indítványt elutasította.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezetnek az antanthatalmak szociálpolitikai bizottsága által javasolt új tervezetét a békekonferencia negyedik teljes ülése 1919. április 11-én elfogadta s a békeszerződésbe azok külön részeként beiktatta a nélkül, hogy a volt Központi Hatalmakkal ez irányban is — akárcsak az egész békeszerződésnél történt — behatöbb tárgyalásokba bocsátkozott volna¹⁾.

b). A német szociálpolitikai javaslat.

A Központi Hatalmak közül különösen Németország már a világháború végső szakában nagyban készült arra, hogy a háború alatt lezajlott munkáskonferenciákon hangoztatott elveket, szociálpolitikai jellegű határozatokat a »világbékekongresszuson« érvényesítse. Miksa badeni herceg, birodalmi kancellár 1918. október 5-én tartott beszédében kifejezetten hozzájárult az első berni konferencia határozataihoz, A következő hónap végén pedig a »Deutsche Gesellschaft für Völkerrecht« három tagú — Francke, Janson és Manesből álló — bizottságot jelölt ki, amely ki is dolgozta a jövő népszövetségi alkotmány szociálpolitikai részének tervezetét. (»Entwurf für den sozialpolitischen Teil einer künftigen Völkerbundssatzung«). Részben ennél a tervezetnek, részben pedig a második berni konferencián, sőt a Leedsben és Buffalóban hozott határozatoknak alapján *Bauer* birodalmi munkaügyi miniszter elnöklete alatt 1919. február havában újabb, a nemzetközi munkajog 1919. április 23-i egyezménytervezetét (»Ent-

¹⁾ A Szociálpolitikai Bizottság jegyzőkönyveit ld. „Procès-verbaux, rapport et documents de la commission de la Législation Internationale du Travail, Roma, Tipografia délie Gartiere Central! Via Appia Nuova 246—248., 1921.“ c. gyűjteményben.

wurf eines Abkommens für ein internationales Arbeitsrecht vom 23. April 1919.) dolgozták ki.

Ez a végleges német tervezet...h[^]tjr[^]ojtb.a.n..Jüügljdia.jo[^]sze a szociálpolitikai követeléseket, amelyeknek célja lenne valamennyi iniamlmm-Kássaga részére emberséges életfeltételeket s a hivatás gyakorlásának örömet biztosítani. Minimális követeléseként¹⁾ kívánja a munkásság részire:

1. a) *a költözködés szabadságát*, amelyre vonatkozólag magáévá teszi a leedsi javaslatot, mely szerint »minden munkásnak jogában áll ott dolgozni s huzamosabban tartózkodni, ahol foglalkozást talál. Ennek következtében nem szabad kivándorlási, valamint általános bevándorlási tilalmakat felállítani, kivéve ha közegészségügyi szempontok azt szükségessé teszik. Hasonlóképpen korlátozható a bevándorlás időleges munkanélküliség esetében s az általános kultúra érdekében is, amikor is a bevándorlóktól bizonyos minimális írni- és olvasnitudás követelhető.

b) A bevándorolt munkásnak ugyanarra *a munkabérre és feltételekre* van igénye, amelyeket az ipari szervezetek különböző *foglalkozási csoportjának* a munkaadóival megállapítottak, ha ilyen megállapodások nincsenek, úgy a helyi szokásnak megfelelő munkabérek és feltételek az irányadók. Külföldi munkásokkal kötött ezzel ellenkező megállapodások semmisek, hasonlóképen tilos a külföldi munkások toborzása, állasközvetítése és kivándorlása, ha jelen rendelkezésekkel ellentétben állanak s ezért a hajóstársaságok is ellenőrzendők. E tekintetben a német javaslat eltér a leedsi programtól, amely a külföldi munkások toborzását a kivándorló állam s a munkaszerződések teljesítésének ellenőrzését a bevándorló állam munkásszervezeteinek ellenőrzése alá kívánta helyezni²⁾ és közeledést jelent a nemzetközi ipari szervezetek krisztianiai (1907.) és budapesti (1911.) konferenciáján hozott határozatokhoz.

c) *Az egyesülés szabadságát* isis kívánja a német program minden országra kiterjedően; erre vonatkozóan a bevándorolt munkásoknak teljesen egyenlő joguk legyen a belföldiekkel.¹⁾ Azok a rendszabályok, amelyek az egyesülési jogot csupán egyes munkáscsoportoknak tartják fenn, valamint a külföldi munkások kiutasítása ipari cselekmények miatt, érvénytelenek⁴⁾, minden kiutasítási paranccsal szemben annak végrehajtása előtt a bírósághoz kell fordulni. (Leedsi javaslatok).

¹⁾ Ld. részletesen: Dr. Ludwig- Heyde „Die Sozialpolitik im Friedensvertrag und im Völkerbund“ — Jena 1919., Gustav Fischer, 18—44. 1.; Dr. Helmuth Tczercas v. Tilly: Internationales Arbeitsrecht, Sammlung- Göschen, Berlin und Leipzig 1924., Walter de Gruyter 43. 1. (a 7. pontra vonatkozóan.)

²⁾ A Nemzetközi Munkásszervezetek egyben azt is hangoztatták, hogy az ipari szervezeti mozgalom — Dániát kivéve — még⁴⁾ sehol sincs annyira kifejlődve, hogy ennek a feladatkörnek az ellátásával meg lehetne bízni.

³⁾ Franciaországban az 1884. évi syndikátusi törvény a szakegyesületek vezetését kizárólag francia állampolgároknak tartja fenn.

⁴⁾ Igen gyakori az az eset, hogy a sztrájkoló külföldi honos munkásokat mint „nem kívánatos idegeneket“ kitoloncolják, aminek elejét akarta venni a német javaslat.

2. *A munkaközvetítés* hatályosabbá tétele végett minden országnak munkástatisztikát kell felállítania, amelyet egy központi szerv rövid időközökben kölcsönösen kicserélne, hogy ilyen módon óvják a munkásokat a csekély munkaalkalmakkal rendelkező országokba való kiutazástól. A statisztikai tudósítások az ipari szervezeteknek is megküldendőek.

3. *A szociális biztosítás* kötelező kiterjesztését¹⁾ kívánja a német programrnbn betegség, üzemi baleset, aggkor, munkanélküliség sé rokkantság esetére, továbbá elhalálozás esetében az életben maradtok javára is, végül az anyasági biztosításra s az otthoni munkára is kiterjedőleg. A külföldi munkások a szociális biztosítás járulékaik és szolgáltatásai tekintetében a belföldiekkel egyenlő elbírálás alá eszenek. Az ország területén kívül időszakonként dolgozó vagy szállító üzemekben alkalmazott munkások abban az államban érvényes biztosítási törvényeknek legyenek alávetve, amelyben a vállalat székhelye van. Külföldre távozó s táppénzre jogosult munkások ez igényüket ne veszítsék el, ha az érdekelt államok között a viszonyosság fennáll. A foglalkozás gyakorlásából eredő betegségek s az üzemi balesetek egyenlő hatályúak legyenek a biztosítás szempontjából, amelynek minden okmánya illetékmentes. (Berni és leedszi program.)

4. *A munkavédelem és az ipari higiénia* terén alapos, csaknem minden részletre kiterjedő programot ad a német javaslat, amelynek élére azt az általános elvet állítja, hogy minden állam kötelezzék az általános munkáshigiénianak minden üzemre kiterjedő, a baleseteket és betegségeket megelőző intézkedéseknek törvényhozási úton leendő kiépítésére. A követelés a berni s a leedszi programban is bennfoglaltatik. Ennek keretén belül a következőket javasolja:

a) A különösen veszélyes üzemekben foglalkoztatott munkások részére minden államban hatályos higiénikus rendszabályokat kell életbe léptetni e veszélyek megelőzése s a munkások egészségének megóvása végett. Ilyen veszélyes üzemek közé sorolandók — a további kiegészítésig — a bánya, vashámor, hengerüzemek, az acélművek, az állandóan üzemben lévő, valamint az ipari mérgeket előállító és feldolgozó vállalatok, az alagútépítés s a víz alatt préselt levegővel dolgozó munkák. Mindezeknél a munkáknál tilos legyen bármilyen korú női, valamint 18 évet be nem töltött fiatalok munkásokat alkalmazni s a napi munkaidő maximálisan 8 óra lehessen. Az ipari mérgek jegyzékbe foglalandók s használatuk, ahol lehetséges, kevésbé mérges anyagokkal pótolandók. Baleset ellen bevált óvintézkedéseket s a tengerészek részére — szervezeteik útján — különleges intézkedéseket kell életbe léptetni.

b) A nem veszélyes üzemekben minden munkás és alkalmazott részére a napi munkaidő 8 óránál több nem lehet; a munkásnők

¹⁾ A világháború befejezésekor kötelező biztosítás csupán Francia — és Olaszországban állott fenn s ezekben az országokban is csupán a munkásság egy részére. Az európai országok legnagyobb részében aggkor, rokkantság és betegség esetére szóló, csupán önkéntes biztosítás volt. A munkanélküliség esetére szóló biztosítás csak Angliában volt bevezetve állami kényszerbiztosítás formájában.

szombaton legfeljebb 4 órát dolgozzanak, déli 12 órától kezdve a szombat délután szabad legyen. Amennyiben az üzemek különbözősége ettől eltérő szabályozást kíván, úgy a női munkások részére minden héten megfelelő szünetet kell adni¹⁾.

c) A gyermekmunkát a német javaslat a kézműves, az ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági bér munkánál, valamint az iskolából történő elbocsátás korhatárát a betöltött 14. életévhez köti; az európai államok gyakorlata e téren a 12—14. életév között mozgott, noha ez mindjobban eltolódott a 14. életévhez. (Leedsben 14., Bernben 15. év volt a követelmény). A 14—18 éves fiatalok munkások részére szak- és továbbképző tanfolyamok bevezetését is sürgeti a német javaslat²⁾.

d) A női munkásokra vonatkozó kíméleti időt a szülés tartamára 10 hétben kívánja a javaslat megállapítani, amelyből legalább 8 hét a szülés utáni időre essék³⁾.

e) A női munkásoknak befejezett munkaidejük után tilos otthonra munkát adni⁴⁾.

f) A női munkások részére azonos munkateljesítményért a férfi munkásokéval azonos munkabért kíván⁵⁾.

g) A vasárnapi munkaszünetet illetően a munkásoknak és alkalmazottaknak egyfolytában legalább 32 órából álló, hetenkinti törvényes pihenőnapot követel, amely rendszerint szombattól hétfő reggelig tartson. Ez utóbbi alól csakis olyan esetben enged kivételt, ha a másnap felveendő üzem előkészítő munkálatai vagy pedig állandó, tehát technikai okokból meg nem szakítható üzemek munkái azt szükségessé teszik és a munkák a nép továbbképzésére vagy üdülésére szolgálnak. Ilyen esetekben is biztosítandó azonban a munkanapokon a heti 32 órás szakadatlan pihenő. Az állandó üzemekben ennek biztosítására tartalék csoportokat kíván alakítani s ezeket olyképpen szándékozik beosztani, hogy a munkások részére legalább minden harmadik vasárnap szabad legyen⁶⁾.

¹⁾ Leedsben 10 órás, Bernben a fokozatosan — előre meghatározandó időn belül — életbelépő 8 órás munkanap iránt hoztak határozatot s ezért a német program a háborúban elpusztult nemzeti erők remédiamaként mint a nemzetközi szükségesség követelményét állítja be ezt a buffalói konferencián is hangoztatott kívánságot.

²⁾ Leedsben a továbbképzésről nem volt szó, Bernben azonban már azzal a hozzáadással határoztak róla, hogy a oktatásnak napközben kell történnie s a fiatalok részére azok látogatására szabad idő engedélyezendő. Mindkét helyen a fiatalok munkások *éjjeli munkatiltalmát* is kimondták, amit a német javaslat külön azért nem hangsúlyoz, mert az olyan üzemeket, amelyekben az éjjeli munkát még megengedhetőnek tartja, a „különösen veszélyes üzemek“ közé sorozza (a. pont), amelyekben pedig a 18 éven aluli munkások alkalmazása — e javaslat szerint — tilos.

³⁾ Csaknem valamennyi állam e kíméleti idő mögött maradt a háború végén, csupán Szerbia és Natal intézkedései haladták azt túl.

^{4—5)} Ld. a berni programot.

⁶⁾ Megegyezik a berni programmal azzal az eltéréssel, hogy ebben heti 36 órai pihenőidő a követelmény. A leedszi határozat heti másfél napos pihenőt

5. *Az otthoni munkára* is alkalmazandók — megfelelő eltéréssel — a munkásvédelmi törvények és rendeletek. Az otthoni munka köréből el kell tiltani a súlyos egészségháborítással vagy a mérgezés veszélyének következményeivel járó, valamint azokat a munkákat is, amelyek élelmi és élvezeti cikkek, valamint ezek elcsomagolására szolgáló tárgyak előállításával foglalkoznak. Azokra a lakásokra, amelyekben otthoni munka folyik, fertőző betegség fellépése esetén bejelentési kötelezettség áll fenn s ha ennek következtében az otthoni munkát beszüntetik, a károsodott személyek kártalanítandók. Az otthoni munkánál alkalmazott fiatalok egészségügyi állapotát ellenőrizni keil a munkaadók a munkások névjegyzékének s a munkabér lajstromoknak kifüggesztésére kötelezendők. A házi ipari munkásokkal szemben kötelező minimális munkabérek megállapítása végett paritásos munkabérvitalokat kell felállítani¹⁾

6. *Az ipari felügyeletet* a munkásvédelem érdekében a német javaslat minden országban rendszeresíteni akarja, amelynek hivatalnokait szakértőkből, tehát férfi és női munkásokból, valamint alkalmazottakból kívánja kineveztetni olyan számban, hogy minden üzemet hathatósan ellenőrizhessenek; legyenek függetlenek és végrehajtási joggal felruházottak. Tevékenységükről évenként jelentést kell tenniük s a jelentéstételnek egységesen szabályozott és nemzetközi összehasonlításra alkalmas módon kell történnie. A külföldi munkások jogvédelménél a belföldi hatóságok nyújtsanak segítséget a hazai konzuli képviselőknek. A munkások védelme érdekében a hivatásos szervezeteket bizottságaik, ellenőrző szerveik vagy titkárságaik útján igénybe lehessen venni²⁾.

7. *A munkajog nemzetközi végrehajtása* terén a javasolt egyöntetűsége törekszik, aminek hiánya nagyban érezhető volt, de amit a munkaviszonyok egységes szabályozása is sürgetőleg követelt, hacsak a szabályozás nem akart illuzórius maradni. A berni program gondolatmenetéből kiindulva³⁾ a német javaslat mindazon vállalkozóknak, akik legalább is öt idegennyelvű munkást foglalkoztatnak, kötelességükké kívánta tenni, hogy a munkarendet s más előírt hirdetményt a munkások anyanyelvén is kifüggeszék, továbbá, hogy az idegennyelvű munkások részére az ország nyelvének elsajátítása végett nyelvi

kívánt, amely lehetőleg vasárnapra és szombat délutánra essék, — némely üzemben azonban más heti napra is eshetett.

A háború végén ez a kérdés az egyes államokban, még teljesen szabályozatlan volt.

¹⁾ Ez a program lényegileg egyezik a leedsivel, habár ezt lényegesen kibővíti. A programoknak az otthoni munka minimális munkabér megállapítására vonatkozó kívánalmai az angol 1909. évi, ez irányú — jól bevált — törvény rendelkezéseit tartják szem előtt.

²⁾ Nagyjában egyezik a berni programmal s csupán néhány — kizárólag a technikai keresztülvitel módjára vonatkozó — intézkedésben tér el a leeds határozaitól. A háború előtti viszonyokkal szemben jelentős haladás az ipari felügyeletről szóló jelentések összehasonlítására vialó törekvés.

³⁾ A leeds határozat a (bennszülött) színes munkásokra vonatkozólag tartalmaz hasonló rendelkezéseket.

tanfolyamokat rendszeresítsenek, hogy ezt a nyelvet legalább az üzemekben használatos mértékig elsajátíthassák. Különben is annak a reménynek ad a javaslat kifejezést, hogy a szerződő felek megtalálják a munkásjogviszonyok nemzetközi és lehetőleg tágkörű szabályozásának módját. A tengerészeket is nemzetközi jogvédelemben kell részesíteni, amelynek megalkotásánál a tengerész szervezetek megkérdezendők. A szerződő felek nemzetközi konferenciákon vesznek majd részt abból a célból, hogy az egyes nemzetek sajátos munkásvédelmi törvényhozási alkotásait a lehetőség szerint összeegyeztessék s a szociális biztosítás terén az érdekelt országokban minden munkással szemben lehetőleg egyenlő elbánást biztosítsanak. A konferenciák szükség szerint, de legalább is minden öt évben ülésezzenek, kötelező határozatok a szavazásnál résztvevő országok négyötöd szótöbbségével legyenek hozhatók.

A konferenciák munkálatainak előkészítése, az ott hozott határozatok tárgyilagos végrehajtásának ellenőrzése s a szociálpolitikai kérdésekről nyújtandó felvilágosítások végett — a svájci kormány hozzájárulásának kieszközlése után — Bernben állandó bizottságot állítanak fel, amely jelen szerződés ratifikálása után legkésőbb hat hónapra egybegyűl. A szerződést kötő hatalmak, a Nemzetközi Ipari Szervezet s a bázeli Nemzetközi Munkahivatal egy-egy delegátust küldhessenek a bizottságba. A bizottságnak állandó érintkezésben kell állania a most említett Munkahivatallal s annak szerveit a lehetőségig fel kell használnia. Viszont a Nemzetközi Munkahivatal is tovább végzi az eddigi keretek között feladatát, amelyet a szociális biztosítás ágára is kiterjeszt s a szerződő felek ezt a tevékenységet pénzbeli hozzájárulásukkal is igekeznek előmozdítani¹⁾.

A német javaslat sorsára vonatkozólag már a fentebb I. alatt tárgyaltakból is levonható a következtetés. A német delegációnak a békefeltételeket Versaillesben 1919. május 7-én nyújtották át s így Németország volt a Központi Hatalmak közül sorrendben az első, amelyhez azokat eljuttatták. Három napra reá, május 10-én nyújtotta át a német delegáció vezetője, *Brockdorf-Rantzau gróf* válaszigjegyzék kíséretében a most ismertett német szociálpolitikai javaslatokat Clémenceau-nak azzal a megjegyzéssel, hogy a német békedelegáció nézete szerint erről a kérdéstről folytatandó tárgyalásoknál a leedszi és berni határozatokat is figyelembe kell venni.

A Szövetséges és Társult Hatalmaknak május 14-i jegyzékére Németország május 22-én válaszol, de az antanthatalmak május 31-én

¹⁾ A nemzetközi bizottság beállítása a leedszi programban is szerepel, míg a berni konferencia annak tervbe vett hatáskörével a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületét kívánta felruházni, ami által egy magánegyesület bizonyos tekintetben hivatalos jelleggel lett volna felruházva. Mindkét konferencia programja kiváló helyet kívánt juttatni a nemzetközi szociálpolitika új alakításában a már addig is elismerésre méltó módon működött Nemzetközi Munkahivatalnak.

adott végleges válasz jegyzékükben a német javaslatokat elutasították¹⁾). Ebben a jegyzékben Clemenceau reámutat arra a három főkülönbségre, ami a német javaslat s a békeszerződések tervezete között fennáll; az előbbi u. i. öt évben állapítja meg a két konferencia közti maximális időt, az utóbbi egy évben, — amaz minden országnak egy szavazatot kíván juttatni, ez minden delegátusnak egyet tekintet nélkül arra, hogy kormánykiküldött, munkaadó- vagy munkásképviselő-e, végül a német javaslat négyötöd szótöbbséget kíván, a békeszerződés megelégszik kétharmaddal²⁾). Majd a jegyzék kilátásba helyezi, hogy Németországot nyomban az 1919. évi washingtoni konferencia után a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet és igazgatótanácsának tagsági jogaival és előjogaival fogják felruházni³⁾).

A német szociálpoliUKai javaslat nemzetközi jogi jelentősége kétsős. Ez a jelentőség egyrésztől abban az el nem vitatható tényben keresendő, hogy a tervbe vett német javaslat a Nemzetek Szövetségének munkakörében s annak szigorúan vett keretén belül Igyekezett a szociálpolitikát a többi feladatkörrel egyenrangú tényezővé emelni, miáltal annak értékét lényegesen felfokozta, másrésztől ezen törekvése által a nemzetközi jog ilyen irányú kialakulásának útját egyengette s így megvalósulása esetén éppen olyan jelentős faktorává vált volna a nemzetközi jog ez irányú fejlődésének, mint ahogyan a békeszerződések által létesített Nemzetközi Munkaügyi Szervezet is azzá vált. Noha ez a szándék a javaslatnak hatalmi szóval történt visszautasítása folytán nem is valósulhatott meg s a nemzetközi jogfejlődés vázolt iránya az erőszak diktálta békeszerződések által létesített organizációhoz fűződik, mégis a legnagyobb elismerés hangján kell a német javaslatokról megemlékeznünk, amely — ha élő valósággá lehetett volna — a német tudományos felkészültség és gyakorlati ismeretek szárnyain kibontakozva, a mai szociálpolitikai fejlődésnek talán egészen más — s joggal feltehető, hogy kedvezőbb — képét mutatná.

¹⁾ A hivatkozott jegyzékváltásra vonatkozólag ld. *Kraus und Rödiger; Urkunden zum Friedensvertrage von Versailles vom 23. Juni 1919.* Berlin, 1920/21. aus dem Kommentar zum Friedensvertrag, herausgegeben von Schücking. I. rész, 223., 245., 259., 549. 1.

Az a német javaslat sem talált meghallgatásra, hogy a béketárgyalásokkal egyidőben a munkásszervezetek kiküldöttei is tarthassanak konferenciát.

²⁾ Clemenceau nem vette figyelembe, hogy a német javaslat a közgyűlésen hozott határozatokat kötelező erővel kívánta felruházni, amikor is a négyötöd szótöbbség indokolt lett volna. A békeszerződésben megkívánt kétharmad szótöbbséggel nem hoz a közgyűlés ilyen kötelező erejű határozatokat. (ld. a VI. fejezetet).

³⁾ Ami tényleg meg is történt. Ld. később a IV-ik fejezetben (2. cikk).

**c). A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet alapokmánya
a Párizs-környéki békeszerződésekben és keletkezési időpontja.**

I. A volt Központi Hatalmakkal elfogadott Párizs-környéki békeszerződések mindegyikébe teljesen azonos szöveggel vétettek fel »Munka — Travail — Labour« cím alatt a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetre vonatkozó rendelkezések, még pedig a trianoni, versaillesi és a st.-germaini békeszerződések XIII., a neullyi és a sièvres*i békék XII. részeként. A 41. cikkből, egy bevezetésből s egy függelékből álló rész további két *címre* oszlik, a 40 cikkből álló első cím négy fejezetben a munka szervezetét tárgyalja¹⁾, míg a második cím, amely csupán a munkaügyi rész utolsó (41.) cikkből áll, általános elveket foglal magában. Így az előbbi cím alaki és formai, az utóbbi pedig anyagi rendelkezéseket tartalmaz, aminek magyarázata abban kerekesendő, hogy ez utóbbiak megbeszélésére az antanthatalmak Szociálpolitikai Bizottsága csupán tárgyalásainak befejezési időszakában tért át, amikor is tevékenységét a különösen lényegesnek látszó alapelvek meghatározására kellett fordítania.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezetre vonatkozó rendelkezések a Párizs-környéki békeszerződésekben a következő beosztásokban szerepelnek:

Trianon XIII. rész 315—355. cikkek; szoc. biztosítás a 258. cikkben.
Versailles XIII. rész 387—427. cikkek; szoc. biztosítás a 312. cikkben.
Sf. Germain XIII. rész 332—372. cikkek; szoc. biztosítás a 275. cikkben.
Neully XII. rész 249—289. cikkek;
Sèvres XII. rész *nem ratifikáltak*²⁾.

Mindezek a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet felépítésére, tagoltságára, munkakörére s ennek elhatárolására, valamint eljárási szabályaira és követendő alapelveire vonatkozó rendelkezések az összes felsorolt békeszerződésekben teljesen azonosak, amiért is azokat közös elnevezéssel *a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Alapokmánya-ként* jelölhetjük meg²⁾.

¹⁾ A munka megszervezésének szükségességét tárgyaló *általános* résznek helyesen az I. Cím előtt és nyomban a „XIII. Rész—Munka“ főcíme után kellett volna következnie. Ezzel az utóbbi helyes beosztással találkozunk a Nemzetek Szövetségének Egyezségokmányát tárgyaló I. résznél is, ahol nyomban a főcíme után a Nemzetek Szövetségének célját és az Egyezségokmány létrejöttének a szükségességét indokolják meg a szerződő felek.

A XIII. munkaügyi résznél azonos beosztás követése mindenesetre logikusabb lett volna a jelenleginél, ami nem annyira szándékosságnak, mint inkább a békeszerződés több helyén is kimutatható felületességnek tudható be. (Ld. erről még szerzőnek „A magyar-román birtokper“ c. munkáját (78. l.) is.)

²⁾ A Lausanne-ban, 1923. július 24-én kötött békeszerződésbe nincs felvéve.

³⁾ Állandó rövidítése a továbbiakban: NMA., szemben a Nemzetek Szövetségének Egyezségokmányával, amely a következőkben EO. megjelöléssel szerepel.

A NMA. I. címe a következő négy fejezetében, (Szervezet (I. fej. 1—13. cikkek), Eljárás (II. fej. 14—34. cikkek), Általános szabályok (III. fej. 35—37. cikkek). Átmeneti rendelkezések (IV. fej. 38—40. cikkek)!, egy évszázadnál hosszabb fejlődés után tényleg felállítja azt a hivatalos organizációt, amelyet a munkásság s ennek szakegyesületei a szociálpolitika nemzetközi irányítása és vezetése végett követeltek. A II. cím Általános elveiben, a bevezetésben s a függelékben pedig egy meghatározott feladat megoldását tűzi maga elé^ amely célkitűzésben még szimpátiát is képes ébreszteni s mint ilyen teljesen egyedül álló rész a békeszerződések nyomasztó, lealázó rendelkezései között.

A békeszerződésekben kodifikált N. M. Szervezet egyben a világháborút követő korszak *modern nemzetközi munkajogának is alapja lett*. A Szervezet az addigi magán, vagy Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesületének félhivatalos szervezetével szemben immár *teljesen hivatalos jellegű s a Nemzetek Szövetsége szervezetének ah köző részeként működik*.

A nemzetközi munkaügyi politika alapelvei a Párizs-környéki békeszerződésekben nemcsak lényegükben és belső tartalmuknál fogva mutatnak határozott fejlődést a háború előtti hasonló irányzattal szemben, hanem tekintve azt az egységességet, amellyel e téren a jövő feladatai, az eddigi szórványos emberbaráti, szociális egyezményekkel szemben megszabják, ezek állandó tovább fejlesztéséről a Nemzetek Szövetségének alkotó részét képező Nemzetközi Munkaügyi Szervezet útján gondoskodnak s végül azt a tagállamokkal végre is hajtadják, egy *új nemzetközi szociálpolitikának* vetették meg az alapjait.

A múlt kísérleteivel és félmegoldásaival szemben tehát e téren pozitív valóságot s elég tökéletes megoldást jelent az új államközi organizáció, minden okunk meg van tehát, hogy annak létesítésével összekapcsoljuk az új nemzetközi szociálpolitika korszakának kezdetét, amely biztató jövő zálogát rejti magában.

II. Ha most — ezek után — a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet *keletkezésének időpontját* akarjuk meghatározni, úgy kétféle alapítási időpontot kell tekintetbe vennünk.

Az egyik, a *tényleges* keletkezési időpont az a nap, amelyen a békekonferencia negyedik plenáris ülése a Szövetséges és Társult Ha-

A továbbiakban, az egyes Párizs-környéki békeszerződésekbe felvett szociálpolitikai tartalmú cikkekre való utalás helyett a NMA. (a zárójelben pedig a trianoni békeszerződés) megfelelő cikkeire történik a hivatkozás, amelyek áttekinthetőségét a 2. Függelék táblázata könnyíti meg.

talmak Szociálpolitikai Bizottságának a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetre vonatkozó javaslatát elfogadta. Mivel ez a javaslat változatlanul került a békeszerződésekbe, az új Organizáció tényleges keletkezési időpontjául 1919. április 11. napja veendő.

Jogilag pedig az alapítási időpont az a nap, amelyen a Szövetséges és Társult hatalmak a versaillesi békeszerződést s így annak XIII. Munka részét is először aláírták, tehát 1919. június 28-a¹⁾.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet *életbeléptetésének időpontjául* pedig, mivel az a békeszerződésekkel szorosan összefüggő s azoktól el nem különített Szervezet azt az időpontot kell elfogadni, amely az időrendben először életbe lépett békeszerződés hatályba lépésének az időpontja volt. Így nevezetesen a Párizs-környéki békeszerződések utolsó cikkei (miként a trianoni 364. cikke is) a békeszerződések életbelépésének időpontjául a megerősítő okiratoknak Párizsban történt letételéről felvett, első jegyzőkönyv keltének időpontját jelölik meg.

Az első jegyzőkönyvet pedig akkor kell — a hivatkozott cikk szerint — felvenni, amikor a békeszerződést egyrészt a legyőzött állam, másrészt a Szövetséges és Társult Főhatalmak közül három megerősítette.

Időrendi sorrendben a békeszerződések közül először a versaillesit írták alá 1919. június 28-án, amelynek ratifikációja a Szövetséges és Társult Főhatalmak közül Franciaország, Olaszország és Japán részéről már 1919. októberéig megtörtént. A Németország részéről is megtörtént ratifikálási okmány letételéről az első jegyzőkönyvet 1920. január 10-én vették fel, amely időpont a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet életbelépésének is dátumául tekinthető²⁾.

¹⁾ A volt Központi Hatalmak Nemzetközi Munkaügyi Szervezeti tagságának kezdetéről ld. a III. fejezetet, amely szerint a tagság kezdete általában összeesik a Nemzetek Szövetségében elfoglalt tagság kezdetével. Kivétel volt Németország és Ausztria, amely államokat már az 1919. októberi első konferenciára teljes jogú tagokként hívták meg.

²⁾ V. ö. az újabb nemzetközi jogi irodalomban a nemzetközi szerződések kettős, nemzeti (belső, állami) és nemzetközi (külső, extern) joghatályosságának sorrendi kérdése körül felmerült véleményeket (Dr. Melitta Grim: Staatsverträge des Deutschen Reiches seit 1918 — Zeitschrift für Völkerrecht XIV. k. 494. s köv. 1.)

II. RÉSZ.

**A NEMZETKÖZI MUNKAÜGYI
SZERVEZET ALKOTMÁNYA.**

III. FEJEZET.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet keletkezése és alkotmánya a Párizs-környéki békeszerződésekben.

1. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet keletkezése és tagsága.

A békeszerződések a NMA. bevezetésében megjelölt feladatok megvalósítására a Nemzetek Szövetségéhez hasonló állandó nemzetközi világorganizációi, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetet¹⁾ létesítették. Egyben a két Szervezet tagságát is a legszorosabb kapcsolatba hozták egymással, amikor kimondták, hogy a N. Sz.-nek eredeti tagjai alkotják a N. M. Sz. eredeti tagjait; a jövőre vonatkozólag pedig az előbbi Szervezet tagságának a megszerzése egyben az utóbbi Organizáció tagságát is maga után vonja. Ennek következtében az Állandó N. M. Sz. tagsága is — egyezően a N. Sz. tagságával — kétféle, ú. m. 1. eredeti 2. később megszerzett tagság.

A Szövetséges és Társult hatalmaknak a Párizs-környéki békeszerződések munkaügyi részeinek előkészítésével megbízott Szociálpolitikai Bizottságban Olaszország megbízottja azt az indítványt terjesztette elő, hogy a békeszerződések aláírásának megtörténte után hívják meg az összes államokat a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet első közgyűlésére. Az indítvány mellett főleg *des Planches* báró, az olasz kormány megbízottja és *Leon Jouhaux*, a francia ipari szervezetek, a Confédération Générale du Travail elnöke szállottak síkra, azonban leszavazták-). E helyett *Vanderuelde* belga miniszter javaslatára csupán azt az óhaját fejezte ki a békekonferencia, hogy a N. M. Sz.

¹⁾ A továbbiakban a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetet; N. M. Sz.; a Nemzetek Szövetségét: N. Sz.; a Nemzetközi Munkaügyi Hivatalt pedig: N. M. Hivatalként jelöljük meg.

²⁾ *Ld.* a N. M. Hivatal kiadásában megjelent „Die Zulassung Deutschlands und Österreichs zur internationalen Arbeitsorganisation.“ c. brossurát, valamint a Procès verbeaux 35., 36., 39., 146., 176. és 176-1.

tervezetét még a békeszerződések aláírása előtt közölik a semleges államokkal.

Ez megtörténvén, a svájci Szövetségtanács 1919. augusztus 4-én a szövetségi gyűlés elé terjesztett véleményében annak a nézetének adott kifejezést, hogy a N. M. Sz.-nek csupán a N. Sz.-nek tagállamai legyenek a tagjai. Ezt a nézetet *Clemenceau* is osztotta, noha azt később oda módosította, hogy már a washingtoni első konferencián (1919. október—november) vegyék fel Németországot a N. M. Sz. teljes jogú tagjai közé.

A washingtoni konferencia azután, amelynek a tagfelvétel kérdésében teljesen szabad kezet adtak, 1919. október 30-i¹⁾ ülésében 71:1 szavazatarányban²⁾ elhatározta, hogy nemcsak Németország, hanem Ausztria képviselői is résztvehetnek a konferencia munkálataiban s a N. M. Sz. tagságával együtt járó mindazokat a jogokat gyakorolhatják, amelyek a Nemzetek Szövetségének nemcsak eredeti, hanem azokat a tagjait is megilletik, amelyeknek a felvétele kilátásba helyeztetett. Mint érdekességet kell kiemelnünk, hogy e javaslat előadója: Arthur *Fontaine*, a francia kormány képviselője volt s azt Leon *Jouhaux*, szintén francia és *des Planches* olasz delegátusok támogatták a legerélyesebben.

A konferenciának Németország és Ausztria meghívására vonatkozó ez a határozata egyben azt is magában foglalta, hogy e két hatalmat a N. M. Sz. tagjai közé is felvették. Így e két állam már* olyan időben tagja lett e Szervezetnek, amikor a N. Sz.-nek tagjai közé még nem léptek be.

A volt Központi Hatalmak közül sem *Magyarországot*, sem pedig Bulgáriát nem hívták meg a washingtoni konferenciára. Magyarország első ízben csupán az 1922. évben megtartott negyedik (genfi) konferenciára kapott meghívót, mivel tagfelvételi kérése ez időben már a N. Sz. előtt feküdt. A negyedik (genfi) Nemzetközi Munkügyi Konferencia után rövid időre, 1922. szeptember 18-án már tagja is leit a N. Sz.-nek s ezzel egyidejűleg a N. M. Sz.-nek is.

Az ismertetés teljességéhez tartozik meg, hogy sem Németország, sem pedig Ausztria képviselői a háború utáni leromlott forgalmi és anyagi viszonyok következtében a washingtoni konferencia, különben is későn érkezett meghívásának nem tehettek eleget. Ausztria

¹⁾ T i l l y dr. szerint az ismertetett határozatot a közgyűlés old. 31-i ülésén hozta. Ld. „internationales Arbeitsrecht“ c. munkájában, Gruyter kiad. Berlin, 1924., a 47. lapon.

²⁾ Ellene szavazóit Guèrin francia munkaadó képviselő, míg a belga Cartier tartózkodott a szavazástól.

már a következő évben, 1920-ban tagja lett a N. Sz.-nek, tehát ezt megelőzőleg egy évig volt a N. M. Sz. tagja, míg Németország csaknem hét évig gyakorolta Munkaügyi Szervezeti tagsági jogát, míg 1926. szeptemberében ő is belépett a N. Sz.-be¹⁾.

A washingtoni konferencia különben eldöntetlenül hagyta azt a kérdést, hogy a N. Sz.-be nem tartozó tagállamok tagjai lehetnek-e a N. M. Sz.-nek. Ellenben a következő — 1920. — évben Génúában megtartott konferencia kimondotta, hogy a NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikkének utolsó bekezdése értelmében a N. M. Sz. közgyűlésének hatáskörébe tartozik annak eldöntése, hogy az olyan államot, amely a N. Sz.-nek nem tagja, felvegye-e a Szervezetbe vagy sem²⁾.

A *szuverén* államokat illetőleg talán nem is fog nehézséget okozni ilyen esetben a határozathozatal. Így az 1929. évi február 11-i, u. η »Lateráni Szerződésekkel« létesített *Vatikán Állam**) a NMA. 1. cikkének 2. bekezdése értelmében nyomban, ipso facto tagja lesz a N. M. Sz.-nek, mihelyt a N. Sz.-hez csatlakozik. Ez a csatlakozás 1934. februárjáig nem történt meg. De ettől függetlenül is tagja lehet a N. M. Sz.-nek, mihelyt ez irányú szándékát bejelenti s a Szervezet közgyűlése a felvételi kérésnek eleget tesz⁴⁾.

Ezzel szemben azonban nyomban komplikálódik a tagfelvétel kér-

¹⁾A N. M. Sz. közgyűlése azonban már kevésbé volt előzékeny Finnország felvételét illetőleg. Finnország u. i. már 1920-ban tagja lett a N. Sz.-nek s így automaticæ a N. M. Sz.-nek is, azonban már ezt az időpontot megelőzően kérte a Munkaügyi Szervezet tagjai sorába leendő felvételét. A közgyűlés azonban ezt a kérését nem teljesítette s ezért képviselője csak mint megfigyelő vehetett részt a Szervezet munkájában. (Ld. az igazgatónak az 1921. évi harmadik — genfi — közgyűléshez intézett jelentését, 4—5. 1.). Miután Finnország külön államisága a világháborút közvetlenül követő időkben alakult ki, indokoltnak látszott a N. M. Sz. közgyűlésének tartózkodó álláspontja a kialakulás átmeneti idejében.

²⁾Ld. az igazgatónak a harmadik konferenciához — Genf, 1921. — intézett jelentését, 5—7. 1.

³⁾A lateráni szerződések hatályba lépésének időpontja: 1929. évi június 7. napja, araikor is a pápa és Olaszország kicserélték ratifikáló okmányait az A), ú. n. politikai szerződés 27. s a C) szerződés, ú. n. concordatum 45. cikkei értelmében.

⁴⁾A „Lateráni Szerződések“ azzal a ténnyel, hogy államterülethez juttatják a pápát, egy csapásra megoldották a pápa szuverenitásának a nemzetközi jogban addig sokat vitatott, kétségen kívül kényes kérdését. Azok, akik & szuverenitás mellett foglaltak állást, abból indultak ki, hogy az 1871. évi május 13-i ú. n. olasz garanciatörvény, amelynek területi rendelkezései (5. pont) a vatikáni s a lateráni palotáknak csupán „haszonélvezetét“ biztosítják a pápa részére, területi felségjogait pedig megszüntetik, kifejezetten és elismeri a pápa felségjogait, amelyek egyházfői szuverenitásából kifolyólag őt megilletik. A pápa azonban a garanciatörvényt visszautasítva, ettől függetlenül gyakorolta felségjogait, mini konkordátumok kötését, nunciások küldését slb. Sőt már a bécsi kongresszus

tíése, mihelyt *nem teljes szuverenitása* államokról van szó. Amiként az Állandó Nemzetközi Bíróság is oda nyilatkozott 18. számú véleményében, hogy Danzig szabad város különleges „helyzetére való tekintettel ez idő szerint nem léphet be tagként a N. M. Sz.-be¹⁾).

A békeszerződéseket aláíró harmincegy hatalom²⁾ a N. Sz.-nek tagságával egyidejűleg a N. M. Sz. tagságát is megszervezte. A N. Sz.-be *később* felvett államok, Ausztria és Németország kivételével, ezzel a tagságukkal egyidejűleg szerezték meg a N. M. Sz. tagságát is. Ennek következtében a N. M. Sz.-nek az eredeti 44, (a 31 szignitarius s a N. Sz. EO.-ához való csatlakozásra meghívott 13) valamint az időközben felvett 17 taggal együtt 61 tagja kellene legyen az alábbiak szerint.

által 1815. március 19-én elioadott „Règlements sur le rang entre les Agents diplomatiques“-nek az 1. cikke is a követek első osztályába, tehát a nagykövetek közé sorolja a papai legátusokat és nunciosokat. Idők folyamán kialakult gyakorlat alapján a nunciosok a diplomáciai testület doyenjei lettek.

Mindezeket a felségjogokat a pápa, mint a katolikus egyház feje gyakorolta, amiért — e felfogás szerint — a lateráni szerződések hatályba lépte előtti időben akadálytalanul tagja lehetett volna a N. Sz.-nek s ezen keresztül, vagy attól függetlenül a N. M. Sz.-nek is. (Ld. többek között Kari *Strupp-nnk* „Die Regelung der römischen Frage durch die Lateran verträge“ c, a kérdés minden vonatkozását kimerítő értekezését a Zeitschrift für Völkerrecht XV. évf. 531—622. lapjain).

Ezzel szemben főleg *Liszt* (Völkerrechtjében, 1925. kiad. 93. 1.) azt vitatja, hogy a pápa (e.z 1871—4929 közötti időben) a szuverenitás kellékeivel, államterülettel, néppel és főhatalommal nem rendelkező, az előbbieken vázolt „quasi internationalas“ jogállása mindezeket a követelményeket nem pótolhatja. Ezért a konkordátumok nem állnak a nemzetközi jog szabályai alatt s a pápának a nemzetközi jogból eredő igényei (így pl. meghívásra az államok közötti kongresszusokra) nem lehetnek.

A pápai szuverenitás kérdésében keletkezett ellentétes nézeteket a lateráni szerződések életbe léptéig nem sikerült kiegyenlíteni, mégis — kizárólag a N. Sz.-nek tagsági lehetősége szempontjából — ez utóbbi felfogáshoz (Lisztéhez) kell csatlakoznunk annál is inkább, mert a tagság az „állam“ és nem a „szuverén“ fogalmában merült ki. Így azt a most már csupán teoretikus kérdést, hogy a pápa 1929-ig tagja lehetett volna-e a N. M. Sz.-nek, kizárólag ebből „at szempontból vizsgálva, nemlegesen kell eldöntenünk, noha aligha lehet kétséges, hogy a pápa esetleges belépési szándékát a N. M. Sz. közgyűlése éppen a pápaságnak a szociálpolitikai kérdések kialakulását döntőleg befolyásoló elvitathatatlan történelmi szerepénél, valamint az egész keresztény világnézetet irányító nagy valláserkölcsi súlyánál fogva honorálta volna.

*) Kivonatos ismertetését ld. az V. fejezetben „Az Állandó Nemzetközi Bíróság különleges tárgyi hatásköre munkaügyekben“ c. cikknél.

²⁾ A békeszerződések az Északamerikai Egyesült Államokat is a N. Sz.-nek eredeti tagjai közé sorolják (az EO. Függelékében), azonban a Párizs-környéki békék aláírása az Unió részéről — az EO. 10. cikkében foglalt rendelkezés és a Santung kérdés miatt — elmaradván, azok signatariusai így a N. M. Sz.-nek eredeti tagjai is csak 31 hatalom lett.

a) A N. M. Sz. *eredeti* tagjai (alfabetikus sorrendben):

1. Argentina.	
2. Ausztrália.	23. Kolumbia.
3. Belgium.	24. Kuba.
4. Bolívia.	25. Lengyelország.
5. Brazília.	26. Libéria.
6. Brit birodalom.	27. Németalföld.
7. Cseh-Szlovákország.	28. Nikaragua.
8. Csile.	29. Norvégia.
9. Dánia.	30. Olaszország.
10. Délafrikai Unió.	31. Panama.
11. Ecuador.	32. Paraguay.
12. Franciaország.	33. Peru.
13. Görögország.	34. Perzsia.
14. Guatemala.	35. Portugália.
15. Haiti.	36. Románia.
16. Hedzsasz.	37. Spanyolország.
17. Hondurasz.	38. Svájc.
18. India.	39. Svédország.
19. Japán.	40. Szalvador.
20. Jugoszlávia.	41. Sziám.
21. Kanada.	42. Ujzéland.
22. Kína.	43. Úruguay.
	44. Venezuela.

- b) A N. M. Sz.-be *később*, esetről-esetre felvett tagállamok
 45., 46. 1919-ben: Ausztria, Németország¹⁾;
 47—51. 1920-ban: Albánia, Bulgária, Costa-Rica, Finnország, Luxemburg.
 52—54. 1921-ben: Észtország, Lettország, Litvánia.
 55. 1922-ben: *Magyarország* (szeptember 18.).
 56., 57. 1923-ban: ír Szabad Állam, Aethiopia.
 58. 1924-ben: S. Domingo.
 59. 1931-ben: Mexiko.
 60., 61. 1932-ben: Törökország, Irak.

A felsorolt államok közül azonban Ecuador és Hedzsasz a békeszerződéseket nem ratifikálták, Costa-Rica 1927. január 1-i hatállyal, Németország pedig 1933. októberében kiléptek a N. Sz.-ből s a N. M. Sz.-ben viselt tagságukról is lemondottak, amiért is a Szervezet tagállamainak száma jelenleg (1934. év elején) 57-et tesz ki.

A N. M. Sz. *tagságának megszűnése* a NMA. 1. (tr. bsz. 315.) cikkének 2. bekezdése értelmében *általában* kapcsolatos a N. Sz.-ben

1) Ausztriát 1920-ban, míg Németországot csak 1926-ban vették fel: N. Sz.-be. A többi itt felsorolt államnál a két Szervezetben foglalt tagság kezdő időpontja egybeesik.

viselt tagság megszűnésével, mivel a két Szervezet tagsága — a szövegezés szerint — »együtt jár«¹⁾. Miként azonban a N. M. Sz. tagsága az általános rendelkezéstől eltérőleg előbb is megszerezhető, mint a N. Sz.-nek a tagsága, éppen úgy — megfordítva — a N. M. Sz. tagsága a N. Sz.-ben viselt tagság megszűnése *utáni* időben is megtartható. Ezt Spanyolország, Brazília és legújabban Japán állásfoglalása is bizonyítja.

Az előbbi két ország u. i. 1926-ban, Japán pedig 1933. márciusában kilépett a N. Sz.-ből²⁾, azonban a N. M. Sz. munkájában való további részvételüket kifejezetten is fenntartották. Időközben Braziliának a N. Sz.-ben viselt tagsága 1928. január 13-án de jure is megszűnt³⁾, míg Spanyolország 1928. március 22-én a főtitkárhoz küldött értesítésében a N. Sz.-be újból belépett. Japán pedig a N. M. Sz.

¹⁾ Ld. az EO. 1. és 26. cikkeinek 3. bekezdéseit, az előbbit a kétéves», az utóbbit az EO.-ra vonatkozó módosítás elutasítása esetében bekövetkező *felmondásra végül* az EO. 16. c-nek ut. bek.-t, a *kizárásra* vonatkozólag.

²⁾ A kilépést Japán 1933. március 27-én jelentette be a N. Sz. közgyűlésének 1932. márc. 11-én hozott, reá nézve sérelmes határozata következtében. A N. Sz. u. i. a Lytton-bizottság jelentése alapján nem fogadta el véglegesen a japán katonai műveletek eredményeként Mandsuriában teremtett helyzetet; nem ismerte el, hogy Japán önvédelemre hivatkozna tik s végűi Mandsuriát továbbra is Kína szuverenitása alá tartozó területinek tekinti. (Ld. Külügyi Szemle 1933. évf. 175—176. 1.).

³⁾ Brazília — de facto — továbbra is gyakorolja a N. M. Sz.»i tagságával együtt járó összes jogait, résztvesz a konferenciákon, ratifikálja a munkaügyi egyezményeket, eleget tesz kötelezettségeinek s fizeti tagilletményét, éveakint mintegy 250.000 svájci frankot (ld. részletesen a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal budgetjo c. cikknél). Tagilletményét közvetlenül a N. M. Hivatalhoz juttatja s ébben is eltér a többi tagállamtól, amelyek egységenkénti összegekkel járulnak hozzá a N. Sz. s azon keresztül a N. M. Sz. költségeinek fedezéséhez. A N. Sz.-nek főtitkára ezzel kapcsolatban *hivatalos nyilatkozatot is tett a N. Sz.-nek à-ik* (Gazdasági *bizottságában*, amelyben reámutatott arra, hogy Brazília tagsági illetményének a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal költségvetésébe történt beállítása s az összegnek ennek részéről történő elfogadása semüyen irányban sem prejudikálhat annak a jelenleg még megoldatlan jogkérdésnek, amely a N. M. Sz.-nek a békeszerződésekben lefektetett alkotmányával (s így végeredményben Braziliának ezzel a tagsági jogával) áll szoros összefüggésben. E szerint pedig (NMA. 6. cikke) a N. M. Sz. a N. Sz.-nek, illetve önnök az Organizációnak egyik része. A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal igazgatója, „a N. M. Sz. és Brazília jogainak megóvása végett“ szükségesnek tartotta, hogy a főtitkár előbbi nyilatkozatára reflektáljon. Válaszában kifejtette, hogy téves következtetésekre vezethetne, ha annak az egyszerű ténynek, hogy Brazília tagsági járulékát a N. M. Sz. költségvetésébe beillesztették, alapvető és sarkalatos jelentőséget tulajdonítának. A főtitkár nyilatkozatát éppen ezért nem lehet azok ellen a jogkövetkezmények elleni tiltakozásként felfogni, amelyek e járulék fizetésének tényéhez fűződnek. A nyilatkozat tehát semmi esetre sem befolyásolhatja károsan Braziliának mindazon jogait és kötelezettségeit, amelyek Nemzetközi Munkaügyi Szervezeti tagságából folynak. A főtitkár s az

igazgatótanácsának 1933. évi április havában megtartott 62. ülészá-
kán *kormányképviselője: Yoshisaka útján jelentette be hivatalos for-*
mában, hogy a N. Sz.-ből történi kilépése dacára is résztvesz a
N. M. Sz. további munkálataiban, »amelynek nagy jelentőségét mélt-
tányolja. Ezt a munkát politikai befolyásoktól mentesen kell folytatni
s abban minden országnak részt kell vennie«¹⁾. Tehát egyik állam
kilépése sem érintette a N. M. J Sz.-ben viselt tagságuk kérdését.

Legújabbán, 1933. október 19-én *Németország* is kilépett a N. Sz.-
ből, »mert a hatalmak nem akarják megvalósítani a Németország
részére 1932. decemberében a leszerelési konferencián biztosított jog-
egyenlőséget a katonai fegyverkezések terén«-). A kilépést *Neurciih*
külgügyminiszter közölte a N. Sz. főtitkárával s a leszerelési konfe-
rencia elnökével.

Ezt köveíőleg hét napra, 1933 október 26-án *Seldte* munkaügyi
miniszter *H. Butler-nek*, a N. M. Hivatal igazgatójának tudomására
hozta^ hogy Németország részéről a N. Sz.-vel szemben bejelentett ki-
lépés joghatálya N. M. Sz.-i tagságára is vonatkozik³⁾. Ez a külön

igazgató 1930-ban teltek meg fenti nyilatkozataikat és még ugyanabban az év-
ben publikálta is a? t a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal igazgatója a XIV. genfi
konferenciához intézett jelentésében (42. és 43. l., 32. pont).

E nyilatkozatok tehát Brazília tagságával összefüggő jogi kérdést nem
tisztázták. Még ugyanazon évben, 1930. aug. 26-án a probléma, noha más vo-
natkozásban, — *Danzig szabad állam N. M. Sz.-i tagságával* kapcsolatban
az Állandó Nemzetközi Bíróságot is foglalkoztatta. (Részletesen ismertette az
V. fejezetben az Á. N. B. különleges tárgyi hatáskörénél). Noha az Á. N. B.
Danzig szabad állam ez irányú felvételi kérelmét éppen különleges jogi helyze-
ténél *íogva* nem tartotta teljesíthetőnek, a jogi vélemény ellen az elnök, Anzi-
lotti különvéleményt *jelentett be* s ennek indokolásában arra az álláspontra
helyezkedett, hogy csupán a N. M. Sz.-be, tehát a N. Sz.-től szeparálva, tag-
ként belépni nem lehet. A tagfelvétel szoros kapcsolatban áll a N. Sz.-
nek tagságával s ez utóbbi tagsága a N. M. A. 1. cikke értelmében ipso jure
maga után vonja a N. M. Sz. tagságát is. (A különvélemény részletes ismerte-
tését Id. a Zeitschrift für Völkerrecht XVI. kötetének 280. s köv. l.).

Tény, hogy az Á. N. B. által eldöntendő jog-kérdés a Szervezetbe tör-
ténő elkülönített f e l v é t e l r e vonatkozott s ezért Brazília Szervezeti
tagságát csak részben érinti, mivel ez már tagja volt a N. Sz.-nek s a N. M.
Sz.-nek is, mégis, miután előbbi tagságát kifejezetten megszüntette s az utóbbi-
ban viselt tagságát fenntartva, azt konkludens tények által állandóan gyakorolja
is, de jure is olyan helyzetet teremtett, amelynek következtében a N. Sz.-lől
elkülönített N. M. Sz.-i tagság kérdését, legalább is ez idő szerint, fenn-
á l l ó n a k kell vennünk.

¹⁾ Internat. Rundschau der Arbeit 1933. jún. száma, 552. l. „62. Tagung
des V. R. des I. A. A.“ c. tudósításban.

²⁾ *Hitler* német birodalmi kancellár indokolása a kilépésről a német nép-
hez intézett felhívásában. (Külgügyi Szemle, 1934. jan. «i szám, 44. l.).

³⁾ U. o. a „Nemzetközi szociálpolitikai szemle“ c. ismertetés keretében,
85. l. Seldte és Butler levélváltásának szövegét Id. az Internat, Rundschau der
Arbeit, 1933. dec. füzetének 1153. l,

aktus egyben újabb bizonyítéka annak a ténynek, hogy a N. Sz.-ből történő kilépés nem vonja ipso jure maga után a N. M. Sz.-i tagság megszűnését is.

A N. M. Sz.-nek igen érzékeny hiánya és lényeges szépséghibája az a tény, hogy az *Északamerikai Egyesült Államok* mai napig sem tagja annak s a N. Sz.-től is távortartja magát. Pedig a Párizsi-környéki békeszerződések előkészítő bizottságában annak idején nemcsak az Északamerikai Unió képviselője vette ki tevékeny részét, hanem még e Bizottság elnöke is az amerikai delegáció vezetője: *Gompers* Sámuel volt. A N. M. Sz.-nek első konferenciája a békeszerződések (trianoni 354. cikk függeléke) rendelkezése alapján szintén az Egyesült Államok fővárosában, Washingtonban folyt le s annak elnöke is az Unió egyik reprezentánsa: *W. B. Wilson* lett. Mindezek dacára a N. M. Sz. nem sorolhatja tagjai közé az Északamerikai Egyesült Államokat, aminek okát *Tänzler dr.* e kérdésről írt munkájában¹⁾ elsősorban az amerikai állampolgárnak sajátos nemzeti karakterében látja, aki függetlenségét minden körülmények között meg akarja óvni s nem engedi az Európa részéről jövő nemzetközi befolyásokat érvényesülni.

Az Északamerikai Egyesült Államok e távolmaradásának okát tüzetesebben megvizsgálva, alig látszik elfogadhatónak a most ismertett indokolás, mert a haladás s a belső reformok útján mérföldekkel Európa előtt haladó Északamerikai Unió pusztán nemzeti büszkeségből aligha utasítaná el magától a szociális reformok megalkotásának politikai kihatásában hálás, tartalmilag pedig szociális gondolkodástól áthatott szerepét pusztán azért, mert *azokban Európáé az iniciativa*. Az Unió távolmaradása a N. M. Sz.-től inkább logikai folyománya annak az elhatározásának, hogy a Párizs-körüli békeszerződéseket nem ratifikálván, nem kíván a győztes hatalmak érdekeit szolgáló N. Sz.-ben sem résztvenni. Minthogy nem tagja a N. Sz.-nek, az ezzel szervezetileg is szorosan összefüggő N. M. Sz.-nek sem óhajtott tagja lenni¹⁾.

Az Északamerikai Unió csak a legutóbbi időben engedett ebből

¹⁾ „Internationale Sozialpolitik“, Berlin 1926. (Zillessen), 17. 1.

²⁾ A szociális jogalkotás az Északamerikai Unióban az egyes államok törvényhozásának jogkörébe tartozik, noha időleges államközi konferenciákon a jogszabályozást e téren szélesebb körre is kiterjesztik. Így pl. 1931. jún. 18. és 19-én *H a r r i s b u r g*-ban (Pennsylvania) az Unió tíz államára kiterjedőleg egységesen szabályozták a munkástörvények végrehajtásának, a női munkának, a fiatalok védelmének az ipari balesetek kártalanításának, a munkásstatisztikának s az ipari higiéniának a kérdéseit. (Ld. részletesen az *Internat. Rundschau der Arbeit*, 1931. okt. számában 981—984. 1.)

a merev álláspontjából, amennyiben az 1933. évben megtartott XVII. Konferenciára »hivatalos megfigyelőket« küldött ki. Az 1919. évi washingtoni konferencia óta ez volt az Unió részéről a hivatalos érdeklődés első megnyilvánulása a N. M. Sz. munkája iránt, amit az Igazgatótanács 63. ülészakán megfelelően méltattak is a felszólalók.¹⁾

A N. M. Hivatal — szerintünk helytelenül — *Szovjetország*-gal is igyekszik az összeköttetést felvenni, amennyiben kiadványait oda állandóan elküldi, a *Revue Internationale du Travail*-ban, valamint ennek angol és német nyelvű társlapjaiban behatóan és ismételten közli a Szovjetunió munka- és munkásviszonyainak ismertetését, sőt a N. M. Hivatal elhalt igazgatója, *Thomas Albert* 1928-ban személyesen is beutazta Oroszországot az ottani »szociális helyzet tanulmányozásávégett. Legújabban pedig *Jouhaux*, a munkáscsoport francia igazgatótanácsai képviselője az igazgatótanács már említett 63. ülészakán (1933. június 6.) azt az óhajtát is kifejezte, hogy kívánatosnak tartaná a Szovjet közreműködését a N. M. Sz. munkájában²⁾.

A Szovjetunió azonban, hivatalos nyilatkozatok szerint, sem a N. Sz.-nek, sem a N. M. Sz.-nek nem akar tagja lenni, ez utóbbit az imperialista központ függelékének tekinti³⁾.

Szovjetország azáltal, hogy az ázsiai bolsevizmus karjaiba vetette magát, önként kizárta magát a népek kultúrközösségéből s így ezeknek szociális irányú nemzetközi tevékenységében, újabb belső átalakulásáig aligha működhetik sikeresen közre⁴⁾.

2. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet alkotmánya a Párizs-környéki békeszerződésekben.

N. M. A. I. és II. fejezete, amely az 1—34-ig terjedő cikkeket foglalja magában, az I. címében megjelölt szociálpolitikai feladatok megoldására állandó Nemzetközi Szervezetet létesít, amely a hivatkozott cikkek rendelkezései szerint a következően épül fel:

¹⁾ Ld. u. o. az 1933. júl. füzetben „63. Tagung des VR. des IAA.“ c. tudósítást (641. 1.).

²⁾ U. o.

³⁾ Ld. az igazgató 1929. évi jelentését a 11. lapon, 8. pont.

⁴⁾ Legélénkebben illusztrálja ezt a felfogást az a tény, hogy noha a lefegyverzés kérdésében Közre akart működni a N. Sz.-nek ez irányú munkálkodásában, álláspontjának őszintesége csaknem általános kételkedést váltván ki, első javaslatát elvetették, míg a második még csak tárgyalásra sem került.

A vázolt okokból nem foglalkozunk e munka keretében a Szovjet munkásviszonyainak részletes ismertetésével sem, csupán egyszerűen utalunk a jogi szabályozásra ott, ahol annak szükségessége felmerül. (Pl. a 7 órás munkanapnál, az állami ipari üzemeknél stb., a II. kötetben).

A) *Állandó szervek* NMA. 1—13. és 41. cikkek, (tr. bsz. 315—327. és 355.) — ez utóbbi 9. pontja] — azok, amelyeknek állandó vagy szabályszerű Időközökben rendszeresen visszatérő tevékenysége útján végzi az Állandó N. M. Sz. a maga szociálpolitikai feladatait.

E szerveket a N. M. Sz.-tel való összefüggésük foka szerint ismét két csoportba sorolhatjuk, ú. m. *belső* vagy *központi* szervekre és *külső* szervekre vagy *expositurákra*.

Ennek megfelelően

A 1. belső vagy központi szervek:

I. a Közgyűlés vagy az Egyetemes Értekezlet, [NMA. 2. (tr. bsz. 316.) c. 1. bek., 3—5.~(tr. bsz. 317—319.) cikkek],

II. az igazgatótanács, [NMA. 2. (tr. bsz. 316.) c. 2. bek., és 7. (tr. bsz. 321.) cikk],

III. a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal, [NMA. 2. (tr. bsz. 316.) c. 2. bek., továbbá 6., 9—13. (tr. bsz. 320., 323—327.) cikkek], amelynek élén az igazgatótanács által megválasztott

IV. Igazgató [NMA. 8. (tr. bsz. 322.) c] áll.

A III. és IV. alattiak a N. M. Sz.-nek állandóan működő, permanens szervei.

Míndezek a (I—IV. alatt felsorolt) szervek *közvetlen* kapcsolatban állnak az Állandó N. M. Sz.-tel, tevékenységük, a Szervezet nemzetközi jellegének megfelelően, kizárólag nemzetközi természetű funkciók ellátására hivatott¹⁾.

Ezzel szemben

A 2. külső szervek vagy ex posit uruk:

V. a Munkásvédelmi Törvények Felügyelő Hatóságai (NMA. 41. tr. bsz. 355. cikk 9. pont) a Szervezetet alkotó tagállamok szerint külön-külön, tehát mint állami közhivatalok látják el ügykörüket, amiért is — e jogi jellegüknek megfelelően — csupán saját kormányaik útján, ennek mintegy közvetítésével van meg többé-kevésbé laza kapcsolatuk a N. M. Sz.-tel. Ez a *közvetett* kapcsolat abban a tevékenységben jut kifejezésre, amelyet a saját törvényhozásaik által ratifikált nemzetközi munkaügyi egyezmények és elfogadott javaslatok alapján országukban életbeléptetett szociálpolitikai tartalmú törvények és rendeletek végrehajtásának ellenőrzése körül kifejtenek. Nyilván-

¹⁾ Ez a felosztás azonban nem jelenti egyben azt is, hogy a központi szervek kizárólag a N. M. Sz. székhelyén (ez idő szerint Genfben) végzik munkájukat, mert a közgyűlés s az igazgatótanács ülései más helyeken is megtarthatók (NMA. 5. cikk és igazg. tanácsi ügyrend 12. cikk), aminthogy az igazgatótanács gyakran változtatja tanácskozásainak helyét.

való, hogy, mint állami hivatalok, e téren csakis kormányaik utasítását követhetik, amely ezen a módon közvetítheti számukra a N. M. Sz. szándékát és akaratát. Ezek tehát nemzeti hatóságok, nemzetközi — bár közvetett — hatáskörrel.

B) *Időszaki vagy kiegészítő szervek* [NMA. 12., 25—34. (tr. bsz. 326., 339—348.) cikkek, azok, amelyeket a N. M. Sz. a szükséghez képest, csupán esetről-esetre vesz igénybe, hogy ezáltal a Szervezet hatékony tevékenységét biztosíthassa. Ilyenek:

VI. a Vizsgálóbizottság, [NMA. 25—29. (tr. bsz. 339—343.) cikkek, felügyeleti jogkörrel,

VII. az Állandó Nemzetközi Bíróság [NMA. 29—34. (tr. bsz. 343—348.) cikkek], bírói hatáskörrel, és

VIII. a N. Sz.-nek főtitkára, [NMA. 12. és 29. (tr. bsz. 326. és 343.) cikkek], a N. Sz. s a N. M. Sz. közti közvetítő (részben .támogató) tevékenységével.

A N. M. Sz. akaratának funkciói e szervek között a következően jutnak kifejezésre:

a törvényhozás a közgyűlés útján,

a végrehajtás az igazgatótanács, a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal, az igazgató, a vizsgálóbizottság, a N. Sz.-nek főtitkára, s az egyes tagállamok Felügyelő Hatóságai révén,

a bíraskodás az Állandó Nemzetközi Bíróság útján.

Az állandó N. M. Sz.-nek, mint teljesen demokratikus berendezésű organizmusnak minden egyes tagállama részes a Szervezetet megillető s a szociálpolitikai törvényalkotásra korlátozott hatalomban, a tagállamok e megszorítással valóban a közhatalom birtokosai s akaratuk »dönti el a belső elhatározásnak cselekvéssé válását s a cselekvésnek alkalmazkodását a belső elhatározáshoz«¹⁾, amiért is a kormányzói hatalom a N. M. Sz. nyújtotta feladatkörön belül szintén náluk összpontosul.

¹⁾ *Concha*; Politika, Budapest, Grill, 1907. I. kötet, 287. 1.

IV. FEJEZET.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet állandó szervei.

I. Állandó központi szervek.

1. A közgyűlés, a) A közgyűlési képviselők.

a.) *Általános rendelkezések.*

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet határozathozatalra hivatott testülete a közgyűlés (Egyetemes Értekezlet — Nemzetközi Konferencia). A francia terminológia a közgyűlést »une conférence générale des représentants des membres«-nek, vagyis a tagállamok képviselőiből alakult gyűlésnek, konferenciának nevezi, ami annak összeállítását tekintve ebben az esetben a fogalmat teljesen fedi is.

A tagállamok u. i. egyenként négy-négy képviselőt küldenek a közgyűlésre, akik közül kettő kormánykiküldött, a másik kettő közül az egyiket az illető tagállam munkavállalkozói, a másikat pedig a munkások (illetve azok szervezetei) delegálják s a tagállamok kormányai nevezik ki. E két tekintélyes társadalmi osztályt — munkaadókat és munkásokat — eminens érdekek fűzik a nemzetközi szociálpolitika kialakulásához. A konferenciákon való részvételükkel a szociálpolitikai alkotások létrehozásában eredményesen működhetnek közre s így az ez irányú törvényalkotás jelentős faktoraivá válnak.

A delegátusoknak ezt az arányszámát azonban a Szövetségi Bizottságban csupán csekély szótöbbséggel határozták el, mert az amerikai, a francia, az olasz és a kubai kiküldöttek a delegátusok egyenlő száma mellett szállottak síkra. Az eredeti angol javaslat három szavazatvezető delegátust akart beállítani, akik közül a kormányképviselőnek két szavazata lett volna.

A N. Sz.-nek közgyűlése az EO. 4. cikkének első bekezdése szerint »a Szövetség tagjainak képviselőiből áll«, s e cikk 4. bekezdése szerint minden egyes tagnak csak egy szavazata és legfeljebb három képviselője lehet. A N. M. Sz. közgyűlésén mind a négy delegátusnak szavazati joga van.

A NMA.-ban nem találunk arra vonatkozó rendelkezést, hogy *női delegátusok* is részt vehetnek-e kiküldötti minőségben a közgyűlésen. A kérdést a NMA. 3. (tr. tjs. 317.) cikk 2. bekezdésének analógiája alapján, amely a nőket különösen érdeklő kérdésekben kötelezőleg írja elő a női szaktanácsadó jelenlétét, továbbá a NMA. 41. (tr. bsz. 355.) cikk 9. pontjának ama rendelkezése folytán, hogy a munkásvédelmi törvények és szabályok országonkinti felügyeletében nők is résztvesznek s így a nemzetközi szociális tevékenységben való közreműködésük több irányban kötelezőleg szabályoztatott: igenlően kell eldöntenünk, amint hogy a gyakorlatban, a N. M. Sz. közgyűlésem női delegátusok de facto állandóan részt is vesznek.

β) A megjelenés kötelezettsége.

A közgyűlésen való *megjelenés kötelezettsége* a tagállamokra vonatkozólag jogi szabályozást nem nyert, úgyszintén távolmaradásuk sincs semmi joghatállyal összekötve. E tekintetben az államok csupán morális kötelezettség alatt állanak. A részvételnek ez az erkölcsi kötelezettsége általánosságban a NMA. (tr. bsz. XIII. rész) I. címének bevezető s a 41. (355.) cikk befejező soraiból, különösképpen pedig a NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikk harmadik bekezdéséből (»A tagok kötelezik magukat...« stb.) is következtethető. Nemcsak a hetedik s a nyolcadik konferenciák mandátum-igazoló bizottsága, hanem az igazgató is a konferenciák elé terjesztett évi jelentéseiben ismételtén reámutatott NMA. utóbbi (3.) cikkének a jelentőségére, amely a bizottság s az igazgató véleménye szerint is a kormányok kötelességévé teszi, hogy a konferenciákon teljes taglétszámú delegációval jelenjenek meg¹⁾,

¹⁾ A teljes taglétszámú delegáció kérdését *Mertens* belga és *Baldesi* olasz munkásdelegátusok már a harmadik konferencián (Genf, 1921.) felvetették, amennyiben a NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikk első bekezdésének rendelkezései szerint kötelezni kívánták az államokat teljes, vagyis négy tagú delegációnak a kiküldésére. Ilyen értelmű javaslatot tett különben a Commission du Règlement de la Conférence (a közgyűlés javaslati bizottsága) is. A tagállamok ilyen értelmű kötelezettségének kimondása azonban elmaradt nemcsak abból az elvi okból, hogyha a munkaadók, vagy a munkások valamely országban nem rendelkeznek megfelelő érdekképviseléssel, akkor az illetékes kormány sem kötelezhető azok delegátusainak kijelölésére, mivel ilyen esetben teljesen kétséges lenne, vajjon a kiküldött de facto a munkaadók, illetve a munkások hivatott

anélkül azonban, hogy a közgyűlésről való elmaradáshoz fűződő esetleges jogi szankciót is érintették volna. Így a közgyűlésről való távolmaradáshoz csupán az az elvitathatatlan *morális* hátrány fűződik, hogy problematikussá válik annak a célnak az elérése, amely a világ békéjét és összhangját veszélyeztető kérdések megoldását az összes érdekeltek — kormányok, munkaadók és munkások — óhajának és kívánóságának leginkább megfelelő módon, közmegnyugvást keltően kívánja rendezni.

y) *Szavazategyenlőség.*

Az egyes tagállamok *szavazatainak egyenlősége* ismételten vitára adott alkalmat¹⁾, mert az iparilag jelentősebb²⁾ és szociális téren előrehaladottabb államok, aminők pl. Anglia, vagy Németország, éppen úgy csak négy szavazattal rendelkeznek, mint az e téren elmaradott ázsiai vagy amerikai államok. A tagállamok e két kategóriájának érdeke a tárgyalás alatt levő szociálpolitikai kérdésben homlokegyenest ellenkező lehet. A kérdés annál kényesebb, mert a nem teljes létszámú delegátussal megjelenő tagállamok eddig még valamennyi közgyűlésre nagyobb számban küldöttek el kormányaik képviselőit, mint a munkaadó- és munkásdelegátusokat s így ez utóbbiak érdekképviselői igen gyakran mellőzésben részesülnek. Ez pedig a Szervezet céljával áll ellentétben.

képviselőjének tekinthető-e, hanem, főképpen arra a gyakorlati szempontra való tekintettel, hogy az államok figyelme a N. M. A. fent hivatkozott szakaszában meghatározott teljes delegációval való megjelenésre ismételten is felhívható. *Ezért az igazgatótanács — a javaslati bizottság által szándékolt közgyűlési ügyrend módosítása hely eilt — 1923-ban csupán annak kimondásaira szorítkozott, hogy mindazok a tagállamok, amelyek nem teljes delegációkat küldenek a közgyűlésre, a kiküldöttek elmaradásának indoklására hivatkozva s az illető állam megjelölt delegátusától erre vonatkozó felvilágosítás legyen kérhető. A közgyűléseken ez ismételten meg is történt.

A konferencia hatodik ülészakán, 1924. július 2^{án} hozott határozatával utasítást adott a N. M. Hivatalnak, hogy az összes tagállamokhoz intézzen sürgős felhívást, amelyben a nem teljes létszámú delegációk kiküldéséből származó hátrányokra reámutatva, minden eszközzel igyekezzék őket a NMA.-nak rendelkezése folytán ez irányban rájuk háruló kötelezettségek megtartására szorítani. Egyben felhívja a Hivatalt az egyes országok munkaadó- és munkás, szervezeti helyzetének megvizsgálásából beérkezett adatok gyűjtésére. Ennek megfelelően a N. M. Hivatal 1924. nov. 15-én a tagállamok figyelmét a konferenciának erre a határozatára felhívta. (Ld. Auszug aus dem Verhandlungs-Gericht, Genf, 1929. dreizehnte Tagung, 2. sz. 13—14. 1.)

¹⁾ Nemcsak a békeszerződések előkészítő bizottságában (Ritzmann: International Sozialpolitik 1925. — J. Bensheimer — Mannheim 44. 1.) hanem a N. M. Sz. közgyűlésein és bizottságaiban is (Vorläufiger Verhandlungsbericht der Genfer Hauptversammlung v. 1921. — 142. 1.)

²⁾ Ld. alább részletesen. ,

Az egyes államoknak a megtartott konferenciákon való részvételéről, valamint a nem teljes taglétszámú delegációkról a következő kimutatás nyújt áttekintést¹⁾:

K o n f e r e n c i a helye és ideje	Teljes számú delegációval	Csupán egy v. két kormány- kiküldöttel	Más összeállítású nem teljes delegációval	Összesen
I. Washington 1919.	24	14	2	40
II. Genua (tengerészeti) 1920.	16	7	4	27
III. Genf (rendes) 1921	25	14	0	39
IV. „ „ 1922	20	17	2	39
V. - „ 1923.	23	15	3	42
VI. „ „ 1924.	24	14	2	40
VII. „ „ 1925.	29	13	4	46
VIII „ „ 1926.	23	8	3	39
IX. Genf (tengerészeti) 1926.	27	8	3	38
X. „ (rendes) 1927.	32	8	3	43
XI. „ „ 1928.	35	8	3	46
XII. „ „ 19 9.	35	13	2	50
XIII. „ (tengerészeti) ²⁾ 19 9.	22	9	3	34
XIV. „ (rendes) 19 0.	33	16	2	51
XV. „ „ ³⁾ 1931.	29	17	3	49
XVI. „ - 1932.	30	15	4	49
XVII. „ - 1933.	?	12	?	49

¹⁾ Az Internationales Jahrbuch der Sozialpolitik-ban közölt hivatalos adatok (Genf, 1933., 427. 1.).

²⁾ Magyarországnak nem lévén tengerpartja, eddig⁴⁾ egyetlen tengerészeti konferencián sem képviseltette magát.

³⁾ A közgyűlés előtt a Délafrikai Unió teljes delegációját ugyan kinevezte, a konferencián azonban csak a kormánydelegátus jelent meg. (Ld. Auszug aus dem Verhandlungsbericht, Fünfzehnte Tagung — Genf, 1931. 52. 1.).

A kormánykiküldöttek szavazattúlsúlya folytán előállhat az a gyakori eset — mondják az ellenvetések, — hogy a bizottságokban hozott határozatokat a plénumban a kormányképviselők — majoritásuk folytán — felborítják, sőt egységes állásfoglalásuk esetén az egyezménytervezetek s a javaslatok elfogadása is veszélyben forog, miután azok a közgyűlés kétharmad szótöbbségével szankcionáltatnak.

Mindezek az ellenvélemények azonban teljesen figyelmen kívül hagyják azt a tényt, hogy egyrészt a kormánykiküldöttek, másrészt pedig a munkaadó- s a munkásérdekeltségek delegátusai teljesen egyenlő számmal vesznek részt a konferenciákon¹⁾. Viszont aligha állja meg helyét az a további ellenargumentum, hogy a jelzett csoportosításon belül a munkaadók s a munkások érdekei sem mindig azonosak, sőt igen számos kérdésben ellentétesek (aminthogy ez a tengerészeti konferenciákon, majd a péküzemek éjjeli munkájának problémájánál tényleg észlelhető is volt²⁾), amiért is a társadalmi érdekeltségek szavazatainak a megoszlása még inkább fokozza ezt a szavazatbeli egyenlőtlenséget. Ez az ellentét azonban csak látszólagos, mert a hangsúly, a lényeg azon van, hogy a nemzetközi jellegű szociálpolitikai törvényhozás súlypontja a Párizs-környéki békeszerződések életbeléptetése óta határozottan a N. M. Sz.-en s annak is a közgyűlésén nyugszik, amelynek alkotó munkájában a munkaadók! s a munkások képviselői aránytalanul nagyobb számban vesznek részt, mint, néhány kevés kivételtől eltekintve, országaiknak ez irányú törvényhozásában. Ezért az érdekképviselők irányító befolyása a nemzetközi szociálpolitikai jogalkotás terén igen jelentékeny. A szavazategyenlőtlenség látszólagos ténye tehát e *lényegbeli* előny következtében kiegyensúlyozódik, de az még fokozódik annál a *helyzeti* előnynél fogva, amelyben a N. M. Sz. közgyűlése az egyes tagállamok hazai törvényhozásával szemben áll olyan értelemben, hogy amíg a szociálpolitikai törvényalkotások kezdeményező lépése tőle indul ki, addig a hazai törvényhozásoknak csupán azok ratifikációja illetve a javaslatokkal mozgásba hozott törvényhozási intézkedés, technikailag tehát csupán másodrangú szerep, jut osztályrészül.

o) *Műszaki tanácsadók.*

A delegátusoknak jogukban áll az ülészak ugyanazon tárgyára vonatkozólag legfeljebb két *szaktanácsadót* magukkal hozni, viszont kötelezik magukat, hogy nem kormánykiküldötti minőségben meg-

1) Igen találóan jegyezte meg *Vandervelde* belga kiküldött az előkészítő bizottsági tárgyaláson, hogy a kormánykiküldötteket mint az összesség, tehát többek között mint a fogyasztók képviselőit is kell tekintenünk s ezért igazságos, hogy ők a szavazásnál egyenlő erősek legyenek a termelők képviselőivel.

2) Ld. részletesen a II. kötetben, a második, hetedik, kilencedik s a tizen, harmadik konferenciánál,

jelenő delegátusaikat országuk munkaadóinak és munkásainak a körülményekhez képest legszámottevőbb szervezeteivel egyetértően nevezik ki.

Mivel így a szaktanácsadók (szakértők) száma a delegátusokénak kétszerese lehet, egy-egy tagállam részéről ugyanazon tárgysorozati pontra vonatkozólag nyolcnál több nem szerepelhet, viszont azonban a tárgysorozatba felvett minden egyes kérdéssel kapcsolatban nyolc-nyolc különböző személy is bejelenthető szaktanácsadónak¹⁾, akik így megbízásukat nem a tagállamoktól, hanem a delegátusoktól nyerik,

A delegátusok által magukkal hozott szaktanácsadóknak a közgyűlésen csupán felszólalási joguk van, de ez is csak abban az esetben, ha az a kiküldött, aki mellé be vannak osztva, őket arra felhívja s a közgyűlés elnöke a felszólalásra külön engedélyt ad. Szavazati joguk azonban nincs.

A szaktanácsadó a saját kiküldője részéről helyettes delegátusként is kijelölhető, amikor is e minőségben nemcsak felszólalási, hanem szavazati jog is van. A helyettes kijelölése a közgyűlés elnökéhez intézett s a megbízó delegátus részéről kiállított írásbeli meghatalmazással történik. (NMA. 3. tr. bsz. 317. cikknek 4. és 5. bek.).

A tagállamok kormányai kötelesek az összes kiküldöttek és szaktanácsadók neveit a N. M. Hivatalnak bejelenteni.

A nőket, illetve a női munkásokat érintő kérdések (tilalom az ipari munkánál, korlátozások a mezőgazdasági munkánál, szülés előtti és utáni foglalkoztatásuk az iparban s a mezőgazdaságban, az anyaság védelme, a kivándorló női munkások felügyelete a hajókon, ólommérgezésük elleni prevenciós intézkedések stb.) tárgyalásánál egy női szaktanácsadó bevonása kötelező. A női munkásokkal illetve munkával foglalkozó szociálpolitikai kérdések tárgyalásánál így azután elégséges, ha mind a négy közgyűlési delegátusnak csupán egy és ugyanaz a női szaktanácsadója van. (NMA. 3. tr. bsz. 317. c. 2. bek.).

Ennél több korlátot a békeszerződések a műszaki tanácsadókra vonatkozóan nem írnak elő, noha a XII. genfi konferencia mandátumigazoló bizottsága 1929. június 6-án kelt jelentésében annak a kívánásának adott kifejezést, hogy a kormányok az érdekeltségek delegációját (kiküldötteket, szaktanácsadókat) a lehetőséghez képest egyenlő számarányban állítsák össze?)

¹⁾ Ha pl. a tárgysorozat napirendjén 3 kérdés szerepel, úgy legfeljebb 24 műszaki tanácsadót nevezhetnek ki a delegátusok 12—6—6 taggal.

²⁾ E kérdésre *Vichna*, Lettország munkásképviseelője hívta fel a bizottság figyelmét, mivel országának munkaadó-delegációjában szereplő egyik műszaki tanácsadó egyúttal helyettes delegátusi minőségben is szerepelt, míg ugyanakkor a munkásidelegációnak csak egyetlen tagja volt s ez is szaktanácsadó nélkül jelent meg a közgyűlésen.

Minden tagállam köteles e rendelkezések betartására, viszont azok elmulasztása semminemű joghátránnyal nem jár.

£) Kinevezés a »legszámtovább szervezetekhez egyetértően.

Lényegesebb jelentőségű a NMA.-ba felvett az a rendelkezés, amely szerint a tagállamok kötelezik magukat arra, hogy az érdekképviseletek, tehát nem a kormányok delegátusait, valamint azok szaktanácsadóit az illető ország munkaadóinak és munkásainak »legszámtovább szervezeteivel«, egyetértően (»avec les organisations les plus représentatives — with the industrial organisations, ... which are most representative«) jelölik ki. Bz a kötelezettség a tagállamokat azonban csak akkor terheli, ha az országban ilyen szervezetek vannak.

Ilyen szervezetnek tekinthető minden országban az a hivatás-szerű szervezet, amely az illető ország munkaadó illetve munkás-érdekeltségek összességét vagy legalább is majoritását egyesíti magában¹⁾. Nem sorolhatók tehát e szervezetek közé a mezőgazdasági,

¹⁾ MUNKAADÓSZERVEZETEK: az egyes országok munkaadóinak foglalkozási ágak szerint elkülönített egyesülései, amelyek rendszerint az illető országra kiterjedő központi szövetségben tömörülnek. Az országos központok pedig nemzetközi szervezetekben helyezkednek el. (Ipari Munkaadók Nemzetközi Szövetsége, Katolikus Munkaadószervezetek, az Építészek s a Közmunkavállalkozók, a Gyapotipari Munkaadók, a Gyapjúipari Munkaadók, a Selyemgyárosok, a Villamoserők Termelőinek és Elosztóinak, a Szállodásoknak, a Színházi Üzemeknek Nemzetközi Szövetsége stb.).

MUNKÁSSZERVEZETEK: az ipari alkalmazottak országos központjai politikai világnézet alapján igyekeznek a munkásságot tömöríteni, amit szembe-ötlenül bizonyít néhány állam munkásságának szakszervezeti elhelyezkedése 1932. január 1-én:

	szabad	ker. szoc.	kommunista	syndikalista	semleges	más
EURÓPA	szervezet					
Ausztria	607.187	111.939	—	—	—	—
Belgium	565.710	238.799	—	—	—	—
Cseh-Szlovákia	618.277	214.785	130.498	—	—	547.879
Dánia	336.664	—	—	—	—	—
Franciaország	890.300	102.000	250.000	2.000	—	—
Lengyelország	225.879	306.445	—	—	—	213.872
MAGYARORSZÁG	88.780	52.100	—	—	—	—
Nagybritánia	3.899.949	—	—	—	—	—
Németország	4.758.991	1.291.897	—	7.000	573.186	1.053.257
Norvégia	144.595	—	—	—	—	—
Olaszország	—	—	—	—	—	3.646.928
Spanyolország	778.599	—	—	1.012.138	—	—
Svájc	217.864	44.577	—	—	2.750	—
TINGEREN TÚL :						
Argentína	215.000	—	—	40.000	—	—
Brazília	14.854	—	8.600	5.000	—	392.607
É. A. Egyesült Á.	—	—	—	—	—	2.988.261
Japán	312.000	—	10.000	11.000	—	—
Kanada	158.285	—	—	—	—	47.473
Mexikó	—	—	—	—	—	500.000

azután a kereskedelmi és iparkamarák, valamint a kézműves kamarák sem, mert ezek nem a munkásság független egyesülése alapján keletkezett hivatásszerinti szervezetek, hanem hatósági intézmények.

Az érdekképviselői közgyűlési delegátusok kijelölése illetve kinevezése a gyakorlatban úgy szokott történni, hogy a most megnevezett központi szervezetek egy vagy több alkalmas személyt terjesztenek fel kinevezés végett a kormányhoz, tehát a szó technikus értelmében »jelölnek«, s az így előterjesztett javaslatban megnevezett személyt vagy azok egyikét a kormány »kinevezi«, illetve az érdekképviselővel megbízza.

A »legszámtöbb szervezetek« ezt a kijelölési jogukat azonban nem gyakorolhatják merőben önkényesen, kormányaik intencióival ellentétesen, ami nemcsak a NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikkének 3. bekezdésében foglalt rendelkezésből (ők is kötelesek a kormánnyal egyetértőleg működni), hanem a dolog természetéből is következik, miután a kormánnyal nem egyetértőleg történt jelölésnél a kormány sem köteles a jelöltet kinevezni. Mindebből azonban az is következik, hogy mivel a kormányoknak az érdekeltségi delegátusok személyének kijelölésére befolyásuk van, ott kormányakarat érvényesül.

Ez a kormánybefolyás több konferencián élénk vitát vont maga után, amikor is — főleg a mandátumok igazolásának kérdésénél — a kormányok követett magatartását tették kritika tárgyává. (Ld. a II. kötetben az egyes konferenciáknál). A XII. konferencián az észtorzági munkaadó-delegátus mandátumával kapcsolatban merült fel ez a kérdés. Az észti munkaadók u. i. *Pukh Joachimot* delegálták a közgyűlésre, megbízása jogszerűsége ellen azonban az észti iparosok egyesülete azon az alapon emelt kifogást, hogy az észti kormány által az 1929. május 7-én egybehívott jelölő értekezletre mint munkaadók részben földműves szervezetek, részben kereskedelmi és ipari szervezetek hívták meg, már pedig ezek egyike sem kifejezetten

A munkásság országos szervezetei foglalkozási ágak és világnézet szerint *nemzetközi titkárságokba* tömörültek, ez utóbbiaknak *központi nemzetközi szervei*: a Nemzetközi Ipari Szervezet (Internationaler Gewerkschaftsbund) Berlinben, 13.682-811 taggal s a Keresztény Szakszervezetek Nemzetközi Szövetsége (Internationaler Bund der christlichen Gewerkschaften) Utrechtben, 1,505.776 taggal. A kommunista ipari szervezetek központja: a moszkvai Vörös Ipari Internacionale, 12,910.000 taggal. A szindikalisták központja: Berlin, (Internationale Arbeiter Assoziation), a semlegeseké: Utrecht, (Internationaler Bund neutraler Gewerkschaften névvel); Amerikában a Pánamerikai Munkásszövetség, Washingtonban. Taglétszámuk ismeretlen. (A részletes adatokat ld. a N. M. Hivatal kiadásában, 1933-ban megjelent „Internationales Jahrbuch der Sozialpolitik“ c. kiadványban, 433—445. 1.) A legújabb időben van kialakulóban a fasiszta munkásszervezetek nemzetközi szövetsége, Magyarországon pedig a nemzeti alapon álló magyar munkásság Nemzeti Munkaközpontja.

ipari munkaadó szervezet, az utóbb említettek különösen azért sem, mert ipari szervezet Észtországból alig van. Így tehát *Pukh* nem a békeszerződés szóban levő rendelkezése szerint nyerte el mandátumát annál kevésbé, mert a Tallinban előbb, 1929. április -29-én megtartott kandidáló értekezlet, amelyen az észti kis- és középipari szervezetek és kereskedők központi szervezetei jelentek meg, *Mauritz* Konrád jelöltsége mellett foglalt állást. Az észti kormány ez utóbbi jelölését azonban, mert bűnvádi eljárás alatt áll (noha az elsőbíróság őt felmentette, viszont a vádhatóság részéről bejelentett felbontás folytán ügye még másodfokú bírói elbírálás előtt áll), nem fogadta el s így egy újabb jelölő értekezlet *Pukh* Joachimot hozta javaslatba.

A konferencia mandátumvizsgáló bizottsága az érdemi határozathozatalt a közgyűlésnek tartotta fenn azzal az indoklással, hogy a szóban forgó esetben az észtek belügyéről van szó.

Az észti kormánydelegátus, *Sonin* rámutatott arra, hogy *Pukh* jelölése őt olyan ipari szervezet részéről történt, amelyek közül legalább három a maga szakmájában az ország legszámottevőbb szervezete. A kereskedők központi szervezete Észtország tizenkét kereskedői egyesülését foglalja magában igen tekintélyes taglétszámmal. Mindezek után és azért is, mert *Mauritz* jelölését a jelzett személyi okból kormánya el nem fogadhatta, *Pukh*ot kellett a munkaadók részéről delegátusként kiküldeni.

A közgyűlés 1929. június 11-én megtartott ülésében névszerinti szavazással 41:15 szavazataránnyal *Pukh* mandátumát igazolta¹⁾.

A most ismertetett esetből is megállapítható, hogy gyakorlatilag a kormánybefolyás érvényesülésének kérdése nem is olyan egyszerűen megoldható probléma, amint az első pillanatra látszanék, főleg nem abban az esetben, ha több olyan központi egyetemes szervezet is van, amelyek mindegyike egyesíti magában a munkaadó vagy munkásérdekeltségeket. Ilyenkor a kisebbség képviselői igényét sem lehet teljesen figyelmen kívül hagyni, amikor is a legszámottevőbb szervezettel, mint a NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikkében megjelölt szervezettel leendő békés megegyezés lenne a dilemmából kivezető út. A kérdés mind az első washingtoni, mind pedig a második génuai konferencián ismételtelen nehézséget okozott²⁾, míg végre az 1921. évi harmadik

¹⁾ Auszug aus dem Verhandlungsbericht 1929. jún. 4-i 7. sz. 10—11. 1.
1929. jún. 6-i 8. sz. 1—5. 1.
1929. jún. 11-i 12. sz. 1—2. 1.

²⁾ Verhandlungsbericht von Washington, 202—204 1. és ennek bizottsági jelentése, 49. 1. U. a. a génuai konferenciáról, 496. 1.

genfi konferenciával kapcsolatban az Állandó Nemzetközi Bíróság határozatát is kiprovokálja.

A holland kormány ü. i. a két első konferenciára a legnagyobb hollandi ipari szervezetnek, a 218.000 tagot számláló »Nederlandsch Vak Verbond«-nak a tagjai közül nevezte ki a munkásdelegátust, míg a harmadik konferenciára, szakítva az eddigi gyakorlattal, három más, összesen 280.000 tagot kitevő keresztény ipari szervezet által kijelölt egyént küldötte ki ilyen minőségben. A »N. V, V.«, valamint a nemzetközi ipari szervezetek tiltakoztak a holland kormány eljárása ellen azzal az indokolással, hogy a NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikkének 3. bekezdése értelmében szervezetükből, amely a »legszámottevőbb«, küldendő ki a munkásság érdekképviselője a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákra.

Mivel a hivatkozott rendelkezés nem egészen világos, a kérdés eldöntése a NMA. 37. (tr. b[^]z. 351.) cikkének rendelkezése folytán az Á. N. B. elé került, amely a NMA. »értelmezésére« hivatott tetsület.

Az eldöntendő jogkérdés ebben az esetben az volt, hogy a kormányok a NMA. 3. (tr. bsz. 317.) c-nek 3. bek. értelmében a »legszámottevőbb szervezettel« avagy »szervezetekkel« egyetértően tartoznak-e az érdekeltségi delegátusokat kinevezni¹⁾.

Az Á. N. B. 1922. július 31-én hozott B. 1. sz. véleményében (avis) kimondotta, hogy a keresztény s a nemzeti munkásszervezetek kiküldöttjének kinevezése a békeszerződések hivatkozott rendelkezéseinek intencióit mindenben fedi s így a hollandi kormány magatartása helyes volt. A vélemény indokolása szerint a kormányoknak nemcsak erkölcsi, hanem szerződéses kötelességük is a »legszámottevőbb« szervezeteket az érdekeltségi delegátusok kinevezése előtt meghallgatni. Az, hogy melyik szervezet a »legszámottevőbb«, az egyes országokban esetről-esetre a kinevezés időpontja szerinti állapotnak megfelelően döntendő el. Általánosságban a legtöbb tagot számláló szervezet a »legszámottevőbb«, azonban ez nem az egyedüli jellemzője; éppen ezért mindenkor az illetékes kormány feladata lesz, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján ez irányban döntsön. Az Á. N. B. véleménye szerint a vitás rendelkezés helyes értelmezése nem lehet más, minthogy nem csupán egyetlen munkaadó- vagy munkásszervezettel, hanem ezek közül a »legszámottevőbb« szerve-

¹⁾ Vorläufiger Verhandlungsbericht der Hauptversammlung in Genf, 1921. (19-26. 1.)

zetekkel egyetértően kell kinevezni az érdekeltségek közgyűlési képviselőit, («avec les organisations professionnelles les plus représentatives»), hogy a kinevezett érdekeltségi közgyűlési kiküldött felfogása a munkaadók illetve a munkások felfogásait, nézeteit fedje. Ha tehát egy országban több ilyen számottevő szervezet működik, úgy valamennyi meghallgatandó a delegátusi kiküldetés kérdésében. Ez okból nem feltétlenül szükséges, hogy a taglétszám szerint legerősebb szervezet is azonosítsa magát a kiküldött jelölésével, mert ilyen esetekben ez a szervezet mindenkor megakadályozhatná a munkásság olyan többségének akarattnyilvánítását, amely a többi szervezetnek a tagja. Ha tehát a számbelileg legnagyobb szervezet bármi okból nem járul hozzá a delegátus kinevezéséhez, semmi akadályja sincs annak, hogy az a többi — bár egyenkint számbelileg jelentéktelenebb — szervezettel egyetértően történjék meg¹⁾.

A N. M. Hivatalnak ebben a kérdésben elfoglalt és hivatalosnak tekinthető álláspontja is az, hogy a hivatásos szakszervezetek közreműködésének a delegátus kijelölésénél nem lehet más célja, mint a lehetőség szerint biztosítani a kormányok részére azoknak a személyeknek a kinevezését, akiknek véleménye a munkaadóknak: s a munkásoknak véleményével azonos²⁾). Ennek alapján aligha lehet kétséges, hogy olyan esetben, amikor egy országban több ilyen számottevő szervezet van, a kormánynak a kijelölésnél valamennyit tekintetbe kell vennie.

A kérdés gyakorlatilag leghelyesebben úgy lenne megoldható, ha a »legsámottevőbb szervezet« adná az érdekeltség képviselőjét s az ehhez számban és szervezettségben legközelebb álló szervezet vagy szervezetek képviselői szaktanácsadói minőségben vennének részt a konferenciákon s egyes kérdésekben a NMA. 3. (tr. bsz.;317.) cikk 5. bekezdése értelmében mint helyettes kiküldöttek szerepelnének az ott számukra biztosított felszólalási és szavazati joggal. Németország nemzetközi munkaügyi delegátusai is az 1933-ban bekövetkezett belpolitikai átalakulásig többé-kevésbé a kifejtettek szerint vettek részt a N. M. Sz. munkájában³⁾, sőt szaktanácsadókként is a legsámotte-

¹⁾ Ld. e kérdésre vonatkozólag: Dr. J. H. W. *Verzijl*: Die Rechtssprechung des Ständigen internat. Gerichtshofes 1922., bis Mai 1926. c. cikkét a Zeitschrift für Völkerrecht XIII. kötetének 518—519. 1.; *Eckardt—Kuttig*: Das internat. Arbeitsrecht im Friedensvertrage, Berlin, Vahlen, 1922. 26. 1.; *Fehlinger*: Internat. Arbeiterschutz, Berlin, Heymann, 1926. 14—15. 1.

²⁾ Internationales Arbeitsamt. Mitteilungen, 5. kötet, 42. 1.

³⁾ A munkaadók kiküldöttjét a „Vereinigung der Deutschen Arbeitgeberverbände“, a munkásokét az „Allgemeine deutsche Gewerkschaftsbund“ jelölte. Mellettük azonban jelentős szerep jutott a kereskedelmi s a keresztyény, valamint a Hirsch — Dunker-féle ipari szervezeteknek is,

vőbb ipari szervezeteknek az érintett kérdéssel foglalkozó tagjait, nem pedig a megfelelő központi ipari szakegyesület tagjait nevezték ki. A genfi kilencedik konferencián (1926-ban) e gyakorlati kérdés helyessége felől az Á. N. B. véleményét is ki akarták kérni, azonban az erre irányuló indítványt elvetették.

A Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákon ismételten vitára adott alkalmat az Olaszországban 1926-ban életbelépett Carta del Lavoro és a kollektív munkaviszonyok szabályozásáról szóló törvénnyel¹⁾, valamint a különböző internacionalista munkásszervezetek feloszlátásával kapcsolatban a kiküldött munkásdelegátus kérdése. A vita anyaga minden esetben az, hogy Olaszország a Nemzetközi Munkaügyi konferenciákra fasciszta munkásszervezetekből küldi ki munkásdelegátusait, amit a többi olasz munkásszervezet azzal az indokolással kifogásol, hogy a fasciszta munkásszervezet nem tiszta munkásszervezet, hanem szoros kapcsolatban áll a vállalkozókkal. Ez a kifogás lényegtelen eltérésekkel az 1932. évben megtartott XVI. genfi konferenciáig tizenkét ízben hangzott el s azt mindenkor a Nemzetközi Ipari Szervezetek (Internat. Gewerkschaftsbund) terjesztette az egyes konferenciák elé két közgyűlési kiküldött (túlnyomó részben Leon *Jouhaux* francia és Corneille *Mertens* belga munkáskiküldöttek) ellenjegyzésével. A kifogás minden esetben *Rázza* olasz munkásdelegátus s az olasz szaktanácsadók mandátumának jogszerűsége ellen irányult azért, mert az olasz kormány értesítése szerint a fasciszta korporációk egyetemes szervezetét, amely eddig a munkásság legszámottevőbb szervezete volt, feloszlatták és ennek következtében az olasz munkásság már nincs olyan egységes szervezetben, amely a békeszerződések szellemének megfelelően.

Az olasz kormány a kifogásra adott válaszában ismételten kijelentette hogy *Razzát* az olasz fasciszta munkásszervezetek legszámottevőbb országos organizációi, az ipar, kereskedelem, földművelés, tengerészet, közlekedés munkásszervezetei választották meg s egyben azt a felfogását is kifejezésre juttatta, hogy a békeszerződések szelleme szerint nem szükséges a munkaadóknak vagy a munkásoknak egységes szervezetbe tömörítve lenniük.

A mandátumokat igazoló bizottság tizenegy esetben az olasz delegáció egyszerű igazolását hozta javaslatba, amit a közgyűlések plé-

¹⁾ „Disciplina giuridica dei rapporti collettivi del lavoro“.

numa gyakran heves vita után minden esetben el is fogadott¹⁾). Az 1932. évi XVI. konferencián emelt 12. kifogásnál azonban a közgyűlés eltért a kifogás sablonos elutasításának mindeddig követett gyakorlatától s ügyrendi módosítással igyekezett a jövőre vonatkozólag, egyelőre még csupán az olasz munkáskiküldött ellen irányuló és szinte megszokottá vált kifogások benyújtásának elejét venni. Az ügyrendi bizottság u. i. olyan irányú ügyrendi módosítást indítványozott, hogy a megbízólevéllel szemben ne lehessen névtelenül vagy olyan "kifogást benyújtani, amelynek tényállításait avagy indokolását a közgyűlés egy ízben már letárgyalta s annak tartalmi és jogi tarthatatlanságát azonos tényállás alapján lefolytatott vita után már kimondta. E tekintetben elsősorban a meghatalmazásokat igazoló bizottság dönt, amelynek határozata végérvényes, ha egyhangúlag a kifogás elfogadását mondja ki, ha pedig az egyhangúság a szavazásnál nem érhető el, úgy a kifogás sorsa felől a közgyűlés minden vita mellőzésével dönt, mert rendelkezésére áll a bizottság tárgyalásairól felvett jegyzőkönyv s a többségi, valamint a kisebbségi vélemény.

¹⁾ A vitákban főleg *Jouhaux* francia kiküldött védte a bizottsági javaslattal szemben benyújtott és politikummal sűrűn átszótt kisebbségi véleményét, amely lényegében a következőket tartalmazta: a) Az olasz munkásságnak nincs meg a békeszerződések munkaügyi részeiben ünnepélyesen biztosított szervezkedési joga. b) A békeszerződések minden tagállamban a kormány mellett a munkaadók és a munkások külön szervezeteinek fennállását követelik meg. Az olasz fascista ipari szervezetek nem biztosítják az olasz munkásság érdekeinek független képviselését, mert egy, az állam által felállított és ellenőrzött szervezettel állunk szemben, amelyet kizárólag kormányérdekek irányítanak, c) Olaszországban a szakszervezeti szervezkedés szabadsága teljesen hiányzik, mert az olasz munkásság nem választhatja ki azt a szervezetet, amelyhez csatlakozni akar. Csupán a fascista szervezeteket ismerik el, csak azoknak van jogi személyisége, minden más egyesülésnek, így pl. a *Confederazione Generale di Lavoro*-nak is külföldre kellett székhelyét áthelyeznie s aki ennek nevében beszélni mer, azt börtönbe zárják, d) A fascista ipari szervezet nem független egyesülése a munkásságnak, hanem állami intézmény, amit az „*Il Lavoro Fascista*“ c. hivatalos munkáslap és a *Carta del Lavoro* is elismernek, sőt irányításuk, ellenőrzésük, vezetőik kinevezése a *Corporációk* minisztériumának, tehát a kormánynak az ügykörébe tartozik, e) 1928. november 26-án az olasz miniszterelnök sajtóirodájára a fascista ipari szervezetek jogi személyiségének megszüntetését közölte azzal, hogy ezeket iparágak szerint elkülönítik s a munkásság egyetemes szervezetében tömörítik. Ez azonban nem történt meg, hanem helyette hat független szervezetet állítottak fel, amelyek vezetőit a kormány nevezte ki. f) A fascista ipari szervezetek központi orgánusának feloszlata a békeszerződések szellemével áll ellentétben, mert ennek folytán a munkások egységes szervezete megszűnne, a delegátusok nem is lehetnek a munkásság képviselői. (Ld. részletesen Auszug aus dem Verhandlungsbericht 1928. évi június 11-i 12. számának 10—14. 1. s a június 15-i 17. szám J—7, lapjait).

Az ügyrendi bizottságot e javaslat megtételénél főleg az az elgondolás vezette, hogy a közgyűlés érdemleges munkájából aránytalanul sok időt von el az állandóan ismétlődő kifogások tárgyalása, míg ezzel szemben a munkásdelegátusok a NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikkével érveltek, amely szerint a mandátumok felülvizsgálatának a joga a közgyűlés hatáskörébe tartozó alkotmányjogi kérdés s ezért ezt a jogot más testületre nem is lehet átruházni. Éppen ezért az ügyrendi módosítás ellen foglaltak állást s álláspontjukat még azzal a további indokolással is alátámasztották, hogy mindenkor nehézséget fog okozni annak a kérdésnek az eldöntése, hogy a közgyűlés valamely kifogásnak mely tényállításait avagy indokolását utasította-e mint alaptalanokat. Minden körülmények között azonban csak egy megnevezett személlyel kapcsolatban lehet az állásfoglalást jogérvényesnek kijelenteni s minden újabb közgyűlési kiküldött mandátuma elleni kifogás, esetében újabb határozatot kell hozni.

A bizottság ezek dacára 13:7, a közgyűlés pedig 89:31 szavazatarányban fogadta el a japán kormányképviselő által javasolt ügyrendi módosítást. Tehát a munkáskiküldöttek valamennyien ellene szavaztak¹⁾ sőt Rázza megbízólevelének igazolási tárgyalása során tiltakoztak az ügyrendi módosítás alkalmazhatósága ellen, mert — szerintük — a kifogást április 12-én nyújtották be s aznap iktatták is, míg az ügyrendi módosítás csak hat nappal később, április 18-án történt. Így a módosításnak visszaható ereje nem lévén, a kifogás elbírálására az addig érvényes ügyrendi szabályokat kell alkalmazni. A többség azonban mind a bizottságban, mind pedig a plénumban a módosítások azonnali végrehajtását határozta el s ezek után a kifogást 69 szavazattal 24 ellenében elutasította.

Az elfogadott ügyrendi módosításokat pedig a közgyűlési ügyrendbe annak 3. cikk 6. és a 7. cikk C) fej. 2. és 3. pontjaiként beiktatta.

A NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikkének 3. bekezdése alapján a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákon az a gyakorlat alakult ki, hogy a közgyűlés — igen gyakran a bizottsági jelentéssel ellentétben — a kiküldött kinevezésének jogosultságát még abban az esetben is elismeri, ha az nem is történt e cikkben foglalt rendelkezés szigorú betartásával. »A közgyűlés u. i. nem kötelezhető arra, hogy a delegátusnak a közgyűlésen való részvételét megtiltsa« — miként ezt *Vilalonga* jogi véleményében kifejezte¹⁾.

¹⁾ Vorläufiger Verhandlungsbericht von Genf, 1921. 760. 1.

A mandátumoknak a közgyűlés megnyitása előtt 15 nappal kell a N. M. Hivatalhoz beérkezniük. (Közgyűlési ügyrend 3. cikkének 1. bekezdése).

A mandátumok igazolásának megkönnyítése végett célszerű lenne, ha a tagállamok kormányai a beküldött megbízó-levelekkel együtt a munkaadó- s a munkásdelegátus kijelölésének a körülményeit is közölnék, nevezetesen azt, hogy milyen érdekszervezet javaslatára történt a kinevezés s az országban ezen kívül még milyen számottevő szervezetek vannak, végül, hogy milyen elvek alapján történt a »legszámottevőbb szervezet« kijelölése. Ezek az adatok nagyban megkönnyítenék a közgyűlésnek a megtámadott mandátumok jogszerűségének kérdésében hozandó határozatát.

b) A képviselők felszólalási és szavazati Joga.

a) A NMA. 17. — tr. bsz. 331. — cikkének 1. bekezdése értelmében a közgyűlés maga állapítja meg tanácskozási rendjét. Ennek alapján a közgyűlési ügyrend 10. cikke a közgyűlési képviselők *felszólalási fogát* is részletesen szabályozza.

A közgyűlésen a kiküldöttek csakis akkor szólalhatnak fel, ha előbb erre az elnöktől engedélyt kértek és kaptak, aki az engedélyt a jelentkezés sorrendjében adja meg. Ugyanahhoz a határozati, vagy módosító javaslathoz, indítványhoz minden delegátus csakis egy ízben szólalhat fel az indítványozó kivételével, aki a zárszó jogán másodszor is felszólalhat. Ügyrendi kérdésben bármikor fel lehet szólalni s az elnök kötelessége ilyenkor az ügyrendnek megfelelő választ megadni. A felszólalás időtartama legfeljebb 15 perc, ami a közgyűlés engedélyével meghosszabbítható.

Az ügyrend a képviselőkön s a műszaki tanácsadókon illetve helyetteseken kívül még felszólalási jogot enged azoknak a minisztereknek és államtitkároknak, akiknek a tárgyalási anyag ügykörükbe tartozik, az igazgatótanács tagjainak s végül a N. M. Hivatal igazgatójának vagy helyettesének, amennyiben az elnök őket erre felkéri vagy felhívja. (10. c. 8. bek.)

β) A Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákon az egyes tagállamok *szavazati jogának* gyakorlási módja a nemzetközi konferenciákon bevett szokástól eltérően nem a résztvevő államok szerint kollektive, hanem a képviselők szerint egyénenkint és olyképpen történik, hogy mindegyik kiküldött teljesen önállóan gyakorolja szavazati jogát. (NMA. 4. — tr. bsz. 318. — cikk 1. bek.). Így azután ugyanannak a tagállamnak négy delegátusa a napirenden levő kérdésben egymástól eltérőleg is szavazhat. A NMA. 3. és 4. (tr. bsz. 317. és 318.) cikkeinek értelméből

az is következtethető, hogy a tagállamok, a kormányképviselőktől eltekintve, az érdekképviselők kiküldöttjeinek állásfoglalásukat illetően utasítást nem adhatnak.

Ezt az utóbbi kívánságot a Szövetséges és Társult Hatalmaik Nemzetközi Szociálpolitikai Bizottsága is kifejezésre juttatta a békeszerződések munkaügyi részeinek tárgyalásairól kiadott jelentésében, ahol álláspontját a következőképpen indokolja:¹⁾ »A Bizottság szilárd meggyőződése volt, hogy amennyiben a közgyűlés a valóságban is kifejezője akar lenni az iparban résztvevő valamennyi érdekeltiségnek és számít ezek bizalmára, úgy meg kell adni a munkaadóknak s a munkásoknak azt a lehetőséget, hogy véleményeiket teljes szabadsággal kifejtthessék, amiért is el kell tekinteni a nemzeti egységek szerinti, különben szokásos szavazási módtól. Hasonló módon alakul ki az a vélemény is, hogy a munkaadók s „a munkások kiküldöttjei a kormányképviselőktől függetlenül szavazhatnak«³⁾.

¹⁾ Közölve: *Eckardt—Kuttig*: „Das internationale Arbeitsrecht im Friedensvertrage“ c. kommentár 29. 1. B. I. alatt. — F. Vahlen kiadása, Berlin, 1922.

²⁾ Mindezt szemléltetően illusztrálja az alábbi táblázat; amely az 1929. évi XII. konferencián a *magyar kiküldöttek* részéről a névszerinti szavazásoknál leadott szavazatok megoszlását mutatja:

A szavazás ideje	A névszerinti szavazás tárgya	Kormány- kiküldöttek	Munkaadó	Munkás kiküldött
jún. 11.	Pukh észtországi munkaadódelegátus mandátumának igazolása	2 igen	—	—
jún. 15.	Rázza olasz munkáskiküldött mandátumának igazolása	2 igen	igen	nem
jún. 18.	Munkásbalesetek elhárítására vonatkozó s a munkáscsoport részéről benyújtott indítvány	2 nem	nem	igen
jún. 19.	U. azon indítványnak a szerkesztő bizottsághoz való áttétele	2 igen	—	igen
jún. 19.	Be- és kirakodó hajómunkások baleset elleni védelméről szóló egyezménytervezet	—	igen	nem
jún. 20.	Munkakényszer kérdőívének módosítása	2 igen	—	igen
jún. 20.	Munkakényszer kérdésének az 1930. évi konferencia napirendjére tűzése	2 igen	—	igen
jún. 21.	Alkalmazottak munkaideje	1 igen	—	igen
jún. 21.	Munkabalesetek elhárítása (javaslattervezet)	2 igen	—	igen
jún. 21.	Hajókon szállítandó nehéz áruk súlymegjelölése	2 igen	—	igen
jún. 21.	Felelősség a motorikus erővel hajtott gépek védelmi berendezésénél (javaslat)	2 igen	—	igen
jún. 21.	Be- és kirakodó hajómunkások baleset elleni védelméről szóló egyezménytervezet	—	—	ig-en
jún. 21.	Fenti kérdésben viszonyossági javaslat	—	—	igen
jún. 21.	Fenti kérdésben szakegyesületek megkérdése	—	—	igen

Ezzel szemben a kormányképviselők kormányaik utasítását követni tartoznak s mivel a kormányakarat ugyanabban a kérdésben — a dolog természete szerint — csakis egységes lehet, a szavazás alkalmával mindketten szintén csak egységesen szavazhatnak. Amennyiben azonban szavazataikat a kapott utasítástól eltérőleg adják le, úgy ez okból a szavazat érvényessége meg nem támadható, ilyen esetben csakis az őket kiküldő kormánnyal szemben felelősek.

A közgyűlési kiküldöttek szavazati jogára vonatkozó sajátságos rendelkezéssel találkozunk a NMA. 4. (tr. bsz. 318.) cikkének második bekezdésében. E szerint u. i. a munkaadó- vagy a munkásdelegátus kinevezésének az elmaradása megfosztja a másik jelenlevő érdekelt-ségi képviselőt közgyűlési szavazati jogától a nélkül, hogy a tanácskozásokban való részvételi joga bárminemű korlátozást is szenvedne. Ez a rendelkezés, amely a kormányképviselőkre nem vonatkozik, azt célozza, hogy a munkásságot még az iparilag elmaradott, valamint az olyan államok részéről is képviselőhöz juttassa a N. M. Sz. közgyűlésén, amelyekben a munkásság még szervezetlen¹⁾. Igaz ugyan, hogy *Mahaim* belga kormánydelegátusnak, az 1923. évi konferencia mandátumigazoló bizottsági elnökének megállapítása szerint a kormányoknak jogukban áll a munkásdelegátusokat azokban az országokban is kinevezni, ahol a munkásságnak számottevő organizációja nincs, ez a kinevezés azonban csakis annak a feltételezésével történhetik meg, hogy a kinevezett de facto a munkásság véleményét képviseli. Ugyanez áll a munkaadódelegátus kinevezésére vonatkozólag is.

A kormányok tehát, ha a munkaadó-, vagy a munkásdelegátus bármelyikének kinevezését elmulasztják, nemcsak a másik érdekelt-ségi delegátust fosztják meg közgyűlési szavazati jogától, hanem e mulasztásukkal végeredményben a kormányakarat kizárólagosságát is biztosíthatják a konferenciákon. A kormányoknak ez a joga a békeszerződések alapján, tehát de jure elvitathatatlan, noha a gyakorlatban aligha tételezhető fel, hogy valamely kormány ilyen, — joggal — kicsinyesnek nevezhető módon akarná a N. M. Sz. szociálpolitikai munkáját sabotálni. E téren — de facto — csak szórványos esetekkel találkozunk. Így 1925-ben nem volt szavazati joga a konferencián megjelent holland munkáskiküldöttnek és 1929-ben a XII. konferencián Norvégia megjelent munkaadó kiküldöttjének, mert a másik érdekelt-ségi delegátus kinevezése mindkét esetben elmaradt. A kinevezés alatt

¹⁾ Ld. a békekonferencia Szövetségekői Bizottságának erre vonatkozó jelentéseit a Procès-verbaux, rapport et documents de la Commission de la Législation Internationale du Travail, Conférence de la Paix. Paris 1919. 53. 1.

itt szigorúan a NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikkének 3. bekezdésében megjelölt kormányaktus értendő, nem pedig egyúttal a már szabályszerűen kinevezett érdekeltségi képviselőnek egyik vagy másik ülésről, sőt esetleg az egész konferenciáról való elmaradása is.

Előállhat a NMA. 4. (tr. bsz. 318.) cikkének 2. bekezdésében megjelölt eset fordítottja is, nevezetesen, hogy munkaadó és munkásdelegátusok kinevezettek, azonban a kormánykiküldöttek kinevezése elmarad. Ebben az esetben az érdekeltség két kinevezett képviselőjének szavazati joga teljes mértékben fennáll. Ugyanígy nem lehet vitás mindkét kormánydelegátus szavazati jogának fennállása abban az esetben sem, ha a munkaadó- és munkáskiküldöttek együttes kinevezése marad el¹).

A közgyűlésen a szavazás a közgy. ügyrend 15. cikke értelmében vagy kézfelemeléssel, vagy névszerinti szavazással történik. Kézfelemeléssel szavaznak akkor, ha az ügyrend nem írja kötelezőleg elő a névszerinti szavazást, amely minden esetben elrendelendő, ha:

1. a NMA. rendelkezése szerint a szavazatok kétharmada szükséges;

2. legalább húsz közgyűlési képviselő ilyen értelmű írásbeli kérést terjeszt az elnök elé.

A névszerinti szavazásban résztvettek neveit az ülésről gyorsírással készült jegyzőkönyvben tüntetik fel.

A szavazáson eredményeit mindkét esetben a titkárság állapítja meg s az elnök hirdeti ki. Az elnök saját elhatározásából névszerinti szavazást csakis abban az esetben rendelhet el, ha a kézfelemeléssel történt szavazás eredménye kétséges.

c) A kiküldött visszautasítása.

A közgyűlés a kiküldöttek s a szaktanácsadók megbízóleveleit megvizsgálja s a jelenlevő közgyűlési delegátusok szavazása után kétharmad szótöbbséggel bármely kifogásolt kiküldöttet vagy szaktanácsadót visszautasíthat, ha kinevezését vagy kijelölését nem találja a NMA. rendelkezéseivel megegyezőnek. (NMA. 3. tr. bsz. 317. c. ut. bekezdés).

Minden olyan esetben, amikor a közgyűlés a mandátumokat igazoló bizottság javaslatának a meghallgatása után, a NMA. 3. (317.) cikkében meghatározott felülvizsgálati jogánál fogva s annak rendel-

¹) Ellenkező: *Eckardt—Kuttig*: Das internationale Arbeitsrecht im Friedensverträge, Berlin, 1922. — Franz Vahlen 28. 1. 7. pont. Azonos: Dr. Helmuth Tzerclas v. *Tilly*: Internationales Arbeitsrecht, Berlin, 1924., Gruyter 48. 1.

kezése alapján valamelyik delegátus mandátumát érvényteleníti, a NMA. 4. (318.) cikk rendelkezéseit olyképpen kell alkalmazni, mintha az illető kiküldöttet ki sem nevezték volna. Ha tehát a mandátum igazolása nem következik be, ennek a ténynek egyenlő joghatálya van a kinevezés elmaradásával, a részletesen ismertetett összes következményekkel együtt.

d) A közgyűlési tagok exterritorialitása.

A N. M. Sz. közgyűlésére a békeszerződések rendelkezései értelmében s ennek alapján megjelent delegátusok az Organizáció »ügyeinek ellátása közben a diplomáciai személyek kiváltságaiban és mentességeiben részesülnek«, tehát területenkívüliséget (exterritorialitást) élveznek. Már most hangsúlyoznunk kell azonban, hogy bár ez a területenkívüliség a N. M. Sz. közgyűlési kiküldöttjeire expressis verbis nincs megállapítva, azt mégis fennállónak kell vennünk a NMA. 6. (tr. bsz. 320.) cikkének rendelkezéséből levont következtetés alapján. E szerint u. i. a N. M. Hivatal (Le Bureau International du Travail — The International Labour Office) a N. Sz. szervezetének alkotó része s miután a N. Sz.-vel kapcsolatban a tagállamok képviselőinek személyes mentességéről az EO. 7. cikkének negyedik bekezdése a bevezető sorokban idézett módon rendelkezik, a területenkívüliséget a két Szervezetnek a békeszerződésekben szabályozott szoros szervezeti kapcsolatánál fogva, a N. M. Sz. közgyűlési kiküldöttjei részére is fennállónak kell vennünk¹⁾.

A NMA.-nak bevezető sorai egybehangzóan azt a kijelentést tartalmazzák, hogy »a N. Sz. az általános béke megvalósítását« tűzvéni ki céljául... a Magas Szerződő Felek a világ békéjének állandó biztosítása céljából N. M. Sz.-et állítanak fel, *amelynek tagsága együtt jár a N. Sz.-nek tagságával*. Az utóbbiak képviselői részére — miként láttuk — az EO. 7. cikke a területenkívüliséget megállapította, amiért is nem tételezhető fel, hogy az ugyanazon tagállamot megillető kettős szervezeti tagság egyikénél a békeszerződések kevesebb jogot és kiváltságot akartak volna a reprezentánsokra reáruházni, mint a másikon. Ha a békeszerződések megalkotóinál ez a szándék fennforgott volna, úgy ezt kétségkívül kifejezésre is juttatják az elég részletességgel megszerkesztett békeművekben. Ezzel szemben azonban a békeszerződésnek a N. M. Sz.-re vonatkozó részei úgy, amiként meg-

¹⁾ Azonos: Dr. Fritz Tünzler: Internationale Sozialpolitik. Berlin, 1926. 23.1. Eckardt—Kutfig: Das internat. Arbeitsrecht im Friedensvertrage. Berlin, 1922. — Vahlen, 28. 1.

szövegeztettek, valamint az a szoros kapcsolat, amellyel a Szervezet de jure és de facto a N. Sz.-vel összefüggésbe hozatott, éppen az ellenkező szándékot, nevezetesen az egyenlő jogok és kiváltságok alkalmazásának szándékát bizonyítják.

És valóban a gyakorlatban a N. M. Sz. közgyűlési kiküldöttjeinek területenkívülisége mindenkor elismertett¹⁾.

e) A közgyűlés hatásköre.

L A N. M. Sz. *jogalkotó* (törvényhozó) testülete a közgyűlés, amely a NMA. által megállapított jogkörén belül minden olyan kérdést megtárgyalhat s arról határozatot is hozhat, amely céljaiba beilleszthető s rendeltetésének megfelel. A közgyűlésnek ez az *anyagi* hatásköre a NMA. I. címének bevezető rendelkezéseiben, majd a 38. (tr. bsz. 352.) cikkhez fűződő függelékben, a NMA. 41. (tr. bsz. 355.) cikkében s végül az EO. 23. cikkének a)—c) és f) bekezdéseiben²⁾ nyert irányító szabályozást a nélkül azonban, hogy az abban foglalt jogok és kötelezettségek teljes részletességgel felsorolhatók lennének. A közgyűlés anyagi hatáskörének kereteit legáltalában a NMA. bevezető sorai jelölik meg s ennek alapján *»az emberek nagy tömegét annyi igazságtalansággal, nyomorral és nélkülözéssel«* sajtó munkaviszonyoknak, a NMA. által nyújtott kereteken belül, *szociális megértéssel történő szabályozása* tartozik a feladatkörbe. A N. M. Sz. közgyűlése e célnak megfelelően *egyezménytervezeteket és javaslatokat* hoz (NMA, 19—21. — tr. bsz. 333—335. — c), amelyeknek tárgyát, az előbbi megszorítással, a mindenkori nemzetközi szociálpolitikai szükségesség szabja meg. Mivel ezek az egyezménytervezetek és javaslatok egyrészt a világháború utáni nemzetközi szociálpolitikának legjelentősebb megnyilvánulásai, másrészt pedig az elméleti nemzetközi jogtudományba s a nemzetközi jogéletbe is mélyen belenyúló hatásuk miatt az új N. M. Sz. alapkövei lettek, indokoltnak látszik egy külön fejezet keretében leendő taglalásuk³⁾.

II. A NMA. a fenti célnak elérhetése végett a legteljesebb autonómiával ruházza fel a közgyűlést s annak mikénti gyakorlására vonatkozó *alaki* jellegű rendelkezéseivel kívánja a közgyűlés parlamenti jellegét kidomborítani. Itt azonban nem látszik feleslegesnek annak hangsúlyozása, hogy mindez csak külsőség megfelelő belső

¹⁾ A nemzetközi szokásjog“ alapján a területenkívüliség-ből folyó jogok részletes felsorolását ld. többek között *Liszt—Fleischmann: Völkerrecht-jében*, Berlin, 1925. (Springer), 198. s köv. 1.

²⁾ Ld. részletesebben alább, a VII. fejt. 1. és 4. cikkeiben.

³⁾ A vonatkozó ügyrendi szabályokkal együtt alább a VI. fejezetben.

lényeg és tartalom nélkül, amiért is teljesen megtévesztő dolog lenne a közgyűlésben egy szociálpolitikai világparlamentszerű törvényhozó testületet látni, éppen mert ennek leglényegesebb attribútuma: a törvényalkotások kikényszeríthetősége hiányzik¹⁾.

A NMA.-nak a közgyűlés alaki hatáskörét meghatározó s egyben határozathozatalát is elősegítő 16—18., 22. és 3. (tr. bsz. 330—332., 336. és 317.) cikkei s ez utóbbi végső bekezdésében foglalt rendelkezések alapján a N. M. Sz. szociálpolitikai feladatainak elérésére a közgyűlés tevékenysége a következőkre terjed ki:

aa) Az évi közgyűlésnek napirendje ellen benyújtott kifogások elintézése. A NMA. 14. (tr. bsz. 328.) cikkének rendelkezéséhez képesí az igazgatótanács által megállapított s az igazgató által a közgyűlés megnyitása előtt négy hónappal a tagállamok kormányaival közölt (NMA. 15. — tr. bsz. 329.) közgyűlési napirendbe felvett bármelyik kérdés ellen a tagállamok kormányaik útján a NMA. 16. (tr. bsz. 330.) cikkének 1. bekezdése alapján tiltakozást jelenthetnek be²⁾. A tiltakozó emlékirat az igazgatóhoz intézendő, aki azt valamennyi tagállammal közli.

A napirend elleni vétőjog azonban csak a tagállamokat illeti meg, nem pedig egyúttal a közgyűlési tagokat is, ilyen irányú tiltakozást még valamely tagállam összdelegátusai sem terjeszthetnek elő.

A tiltakozás a közgyűlésen kerül érdemi elintézés alá, amikor is a kifogásolt kérdés (vagy kérdések) napirenden marad, ha az igazgatótanács erre vonatkozó jelentésének meghallgatása után a jelenlevő közgyűlési tagok kétharmad szótöbbséggel ilyen értelemben határoznak. (16. ill. 330. cikk. 2. bek.; közgy. ügyrend 6. cikk 1. bekezdés).

A közgyűlés jelenlevő tagjainak ugyancsak kétharmad szótöbbségével bármely, a közgyűlés hatáskörébe tartozó kérdésnek a tárgyalását elhatározhatja, amikor is azt a következő közgyűlés napirendjébe fel kell venni. (NMA. 16. — tr. bsz. 330. — cikk 3. bek.)

A közgyűlés napirendje ellen benyújtott tiltakozás eldöntéséhez, valamint a tárgysorozat megállapításához szükséges kétharmad többség eddig a gyakorlatban ugyan még nem érezte káros hatását, azonban elképzelhető az azonos gazdasági politikát folytató vagy az

¹⁾ Ld. részletesebben a javaslatokról s az egyezménytervezetekről szóló VI. fejezetben.

²⁾ A francia kormány ezen az alapon emelt kifogást a mezőgazdasági munkaidőnek az 1921. évi közgyűlés tárgysorozatába történt felvétele s a kérdés tárgyalása ellen.

iparilag kevésbé jelentős államoknak érdekeik szerinti tömörülése valamely kérdésben tett napirendi indítványnál vagy tiltakozásnál, amikor is állásfoglalásuk esetleg bénítólag hathat a N. M. Sz. szociálpolitikai tevékenységére. Ebből a szempontból érintetlenül kellene hagyni az igazgatótanács jogkörét, hiszen a tárgysorozatba felvett kérdés sorsát az érdemi tárgyalás után elrendelt szavazás amúgy is eldönti, napirendi viták a közgyűlés idejét nem vennék igénybe s az érdem? tárgyalás a felvetett eszmék tisztázásához, vagy legalább is megvilágításához vezetne.

bh) A közgyűlés maga határozza meg tanácskozási rendjét (NMA. 17. — tr. bsz. 331. — cikk 1. bekezdés).

A közgyűlés e rendelkezés alapján az első (washingtoni) konferencia folyamán 1919. november 21-én tartott ülésében fogadta el ma is hatályban levő, összesen 22 cikkből álló ügyrendjét, amely azóta több ízben (az 1922-i, 1925-i, 1926 és 1927 óta a XIII. tengerészeti konferencia kivételével az összes konferenciákon) módosult¹⁾.

Az ügyrend meghatározásánál a békeszerződés csupán a szavazás eredményének, a határozatképességnek megállapításánál állít fel korlátokat. Így kimondja, hogy a közgyűlésen jelenlevő kiküldöttek minden ügyben egyszerű szótöbbséggel határoznak, kivéve azokat az eseteket, amelyekben a NMA. más cikkei kifejezetten többséget kívánnak-) (NMA. 17. — tr. bsz. 331. — cikk 2. bekezdése). Ha pedig a leadott szavazatok száma³⁾ kisebb a közgyűlésre megjelölt delegátusok felénél, a szavazás érvénytelen. (17. — 331. — cikk 3. bek.). Míg tehát az előbbi (2. bek.) rendelkezés a határozathozatal napján a közgyűlésen tényleg jelenlevő delegátusok szavazatai szerint állapítja meg a többséget, addig a 17. — 331. — cikk 3. bekezdése mindazokat a kiküldötteket tekintetbe veszi, akiknek megbízó levelét a közgyűlés igazolta, még ha nincsenek is jelen a szavazás alkalmával⁴⁾. Erre utalnak a hivatkozott cikkek francia (... les membres présents de la Conférence és... délégués présents à la session), valamint angol (the Delegates present — the Delegates attending...) kifejezései is.

¹⁾ Ld. a III-ik függelékben.

²⁾ Az utalás nyilván a tárgysorozattal összefüggő kérdések feletti határozathozatalra vonatkozik (ld. előbb), — amikor is a jelenlevő tagok kétharmad szótöbbsége szükséges az érvényes határozat létrejöttéhez.

³⁾ A közgyűlés interpretációja szerint a szavazástól való tartózkodás is e cikk értelmében „leadott szavazat“-nak számít. (Ld. Verhandlungsbericht von Genua 441. l.).

⁴⁾ Ld. Verhandlungsbericht von Genua, 440—441, 1. — főtitkári jelentés — s a közgyűlési ügyrend 16- cikkének 1. bekezdését a függelékben.

Egyebekben a közgyűlés tanácskozási rendjének a megállapításában teljesen szuverén s e tekintetben a békeszerződés semmiféle rendelkezési sem tartalmaz. Így a közgyűlés tanácskozási nyelvének igen lényeges kérdésében a washingtoni konferencián a közgyűlés hivatalos nyelvül a *francia és angol* nyelveket jelölte meg¹⁾ azzal a kiegészítéssel, hogy jogában áll bármelyik delegátusnak anyanyelven is felszólalnia. Az egyik hivatalos nyelven tartott beszédet a tolmácsok a másokra, s a delegátus anyanyelvén elhangzó hozzászólást a hivatalos nyelvek bármelyikére röviden összefoglalva lefordítják. Ez utóbbi esetben egy további lefordítás következett arra a hivatalos nyelvre, amelyen a beszédet még nem ismerték.

A beszédeknek ez a kettős lefordítása — különösen a N. M. Sz. első éveiben — a tolmácsok hiánya miatt lehetlenné tette volna a közgyűlések tanácskozásainak az ügyrend szerinti lefolytatását, ha már az ügyrendben nem történt volna gondoskodás a fordítás technikai részeinek zavartalan lebonyolítására. Így az egyes delegációk feladata volt a delegáció nyelvében s az egyik hivatalos nyelvben jártas tolmácsról gondoskodni, aki a kiküldött anyanyelvén tartott beszédet a hivatalos nyelvek egyikére lefordítja. Az 1927. évi konferencia május 30-i ülésében ezt a rendelkezést annyiban enyhítette, hogy az anyanyelvén felszólaló delegátus beszédének lefordítására a titkárság hivatalos tolmácsot is alkalmazhat, ha ilyen rendelkezésre áll (ügyrend 11, cikk 3. bek.)²⁾. A második hivatalos nyelvre történő további fordításról minden körülmények között a közgyűlés titkársága tartozik gondoskodni.

Már 1921-ben, a genfi konferencián indítványt tett *Morawite* osztrák delegátus arra vonatkozólag, hogy a német nyelvet is ismerjék el hivatalos nyelvül³⁾. Azóta iez a kérdés már több ízben is foglal-

¹⁾ Spanyolország' kormány kiküldöttje eredetileg a spanyol nyelvnek, mint harmadik hivatalos nyelvnek a bevezetését hozta javaslatba, azonban a közgyűlési ügyrend 11. cikke a javaslattal szemben a jelzett módon rendezte a nyelvi kérdést. (Verhandlungsbericht 210. s köv. 1.).

²⁾ Kétségtelen, hogy idővel mindig több és több ilyen „alkalmas“ hivatalos tolmács fog a N. M. Hivatal s így a közgyűlés rendelkezésére állni.

A spanyol nyelvet beszélő országok a módosítás kapcsán a spanyol kormányképviselő útján annak a kívánságuknak adtak kifejezést, hogy delegátusaik beszédjeinek lefordítására — miként a német nyelvre — kellő számú tolmács álljon rendelkezésre, amit a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal igazgatója kilátásba is helyezett. (Ld. Bericht des Direktors, Genf, 1928., 22. 1.).

³⁾ Az indítványt a bizottságban csak csekély szótöbbséggel 14: 12 arányban szavazták le. A francia s a svájci munkásdelegátusok is az indítvány mellett szavaztak.

koztatta a közgyűlést. A németek álláspontjukat azzal a súlyos érveléssel igyekeztek alátámasztani, hogy a közgyűlésen képviselt mintegy 25 millió szervezett munkás közül kb. 10 millió beszél vagy ért németül, így a hollandok, dánok, svédek, finnek, lengyelek is azért nemcsak az igazságosságnak, hanem a célszerűségnek is a követelménye, hogy a német nyelvet a közgyűlés tárgyalási nyelvül elismerjék. A német nyelv elismerésére vonatkozó törekvések újabb konkrét formában a 11. konferencián jelentkeztek, amikor is *Jouhaux* francia és *Mertens* belga munkásdelegátusok az iránt terjesztettek elő indítványt, hogy legyen a német is a közgyűlés és az igazgatótanács hivatalos nyelve és a N. M. Hivatal kiadványait ezen a nyelven szintén jelentesse meg. A javaslati bizottság az indítványozókkal egyetértésben az indítványt azzal a kiegészítéssel terjesztette a konferencia elé, hogy a spanyol, olasz és portugál nyelveket is tegyék a némettel egyenrangúvá, majd *Thorberg* svéd munkásdelegátus indítványára a konferencia felkérte az igazgatótanácsot, hogy a nyelvkérdést a maga egészében vizsgálja meg. Az igazgatótanács 1929. évi május 28-án megtartott 45. ülészakán a kérdést kizárólag gyakorlati — nem pedig politikai — szempontból fogta fel és kísérletképpen, csupán a konferencia 12. ülészakára és csakis a konferencia bizottságaira terjedő joghatállyal a következő javaslatot terjesztette a közgyűlés elé, amely azt 1929. június 1-én tartott ülésében egyhangúlag el is fogadta:

»Mindazokban az esetekben, amelyekben a *bizottság* tagjainak legalább egyötöde írásban kijelenti, hogy a két hivatalos nyelv egyikén sem tudja a tárgyalás menetét követni és egyben annak valamely más nyelvre leendő lefordítását kéri, a bizottság az illető nyelvben jártas tolmácsot kérhet abban az esetben, ha a Hivatal ilyent rendelkezésére bocsáthat.

Olyan kivételes esetekben, amikor a bizottsági vagy a szavazatra jogosult tagok egyötödénél kisebb része jelenti ki a bizottságban, hogy a tárgyalás menetét egy őket különösen érdeklő kérdésben nem követhetik, a bizottság, amennyiben ez a szükségesség tényleg fennforog, a Hivataltól rendkívüli tolmácsot kérhet, amennyiben ilyen rendelkezésre áll.«

Egyben a közgyűlés — az igazgatótanács javaslatára — egy albizottságot küldött ki azzal a feladattal, hogy az elfogadott javaslatnak a 12. közgyűlésen elért gyakorlati eredményeiről beszámoljon és annak alapján az esetleges további — a későbbi közgyűléseken figyelembe veendő — intézkedésekről javaslatot tegyen. E bizottság javaslata alapján azután az 1932. évi XVI. közgyűlés ügyrendjének 11. cikkébe beiktatta azt a rendelkezést, hogy amennyiben valamely *bizottság* tagjainak legalább egyötöd része egyénileg és írásban

a hivatalos nyelvtől eltérő tolmácsolást kér, úgy a bizottság tartozik e kérésnek eleget: tenni, ha pedig a tagok egyötödénél kevesebb része kéri nem hivatalos nyelven a tolmácsolást, úgy a bizottság maga dönti el, hogy helyet ad-e ennek a kérésnek. Mindkét esetben előfeltétel az is, hogy a konferencia titkárságának a megfelelő tolmácsok rendelkezésére álljanak. (4. és 5. pont).

Az 1933. évben megtartott XVII. konferencia a közgyűlés bizottságaira vonatkozólag 14 cikkből álló külön ügyrendet fogadott el, amelynek 7. cikkébe annak 4. és 8. pontjaiként e nyelvi rendelkezést eredeti szövegében beintatta. A bizottság nyelvhasználatára vonatkozólag, e pontok kivételével, a közgyűlésre érvényes általános rendelkezések az irányadók.

ce) A közgyűlés hatáskörébe tartozik az elnökség megválasztása. (NMA. 17. — tr. bsz. 331. — c. 1. bek.).

A közgyűlési ügyrend 4. cikke szerint az elnökség egy elnökből és a konferencián képviselt három érdekcsoport mindegyikének saját köréből javaslatba hozott egy-egy, tehát három helyetteséből alakul meg, akiknek különböző állampolgárságúaknak kell lenniök. A konferencia által megválasztott helyettes elnökök rangsora ülésenkint kormány, munkaadó- és munkáscsoport sorrendjében változik. Amennyiben valamely csoport ugyanolyan állampolgárságú helyettes elnököt jelöl ki, mint amilyent a rangsorban előtte álló csoport is kijelölj úgy az *előbbi* kijelölés hatálytalan. E tekintetben tehát a csoportok rangsora a döntő.

Az elnök jogköre az ügyrend 9. cikke értelmében az ülések megnyitására és berekesztésére, a tanácskozások vezetésére, a rend fenntartására s a szavazatok eredményének kihirdetésére terjed. Saját személyében a tanácsKOzásokban s a szavazásokon csak akkor vehet részt, ha maga is delegátus, amikor is maga helyett helyettes képviselőt jelölhet ki. A helyettes elnökök jogai az elnökével azonosak.

dü) A közgyűlés választja meg háromévenkint az igazgatótanács tagjait a NMA. 7. — tr. bsz. 321. — cikke értelmében¹⁾.

ee; A NMA. 22. (tr. bsz. 336.) cikkében foglalt rendelkezések alapján a közgyűlés letárgyalja az igazgató évenkinti jel2ntéseit, amelyeket a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal tevékenységéről, valamint a nemzetközi szociálpolitika időközi haladásáról a konferenciák elé terjeszt. Végül

¹⁾ E kérdést célszerűségi okokból részletesen „Az igazgatótanács megalkulása“ c. alább következő 2. a) cikkben tárgyalom.

ff) a közgyűlés tárgyalás alá veheti a közgyűlési tagok részéről benyújtott s a napirenddel összefüggő, a közgyűlés hatáskörét meg nem haladó *határozati javaslatokat vagy indítványokat*, amelyekkel kapcsolatban a közgyűlés vagy egyszerű határozatot (résolution-t) hoz, vagy pedig az indítványnak megfelelő óhajt, kívánságot (voeu-t) juttat kifejezésre¹⁾. Az ezekre vonatkozó részletes intézkedéseket az ügyrend 12. cikke foglalja magáoaan.

gg) *A közgyűlés bizottságai.*

A közgyűlés a NMA. 17. — tr. bsz. 331. — c. 1. bek. alapján *bizottságokat* küldhet ki bizonyos kérdések tanulmányozása és jelentéstétel végett.

A közgyűlési ügyrend 7. cikke, valamint a konferencia bizottságaira 1933-ban elfogadott külön ügyrend-) azután részletesen is meghatározza a bizottságok természetét, ügymenetét, tagjait és ezek helyetteseit s a tanácskozások időpontját, amelyek elvileg nem eshetnek egybe a konferencia üléseinek idejével. A bizottságok elnököt, két helyettes elnököt és egy vagy több előadót választanak. Az előadó a bizottság határozatainak közgyűlési előadója is. Minden bizottság mellé a közgyűlés főtitkára egy titkárt rendel ki a közgyűlés titkárságából, aki a bizottság üléseit a megalakulásig vezeti s a bizottság vagy annak elnöke részéről kapott utasításokat végrehajtja. (Bizotts. ügyr. 2. és 6. cikkei).

Minden bizottság saját kebeléből egy kormányképviselőből, egy egy munkaadó- és munkáskiküldöttből, egy előadóból s a konferencia jogtanácsosaiból álló különleges szerkesztő bizottságot alakít a bizottságokban letárgyalt előzetes egyezmény- vagy javaslattervezetek helyes megszövegezése végett. Ez a különleges szerkesztő bizottság a konferencia szerkesztő (fő) bizottságával közösen végzi munkáját (biz. ügyr. 4. cikke),

A közgyűlés bizottságainak külön ügyrendje egyebekben a közgyűlési ügyrend általános alapelvein nyugszik, azonban nem vonatkozik a mandátumokat igazoló, valamint a szerkesztő (s részben a javaslati) bizottságra sem, amelyeknek ügyrendjét a közgyűlési ügyrend 7. B), C) és D) fejezetei szabályozzák (Biz. ügyr. 1. c).

A bizottságok I. állandók és II. alkalmiak.

1. *Állandó bizottságok* (ügyrend 7. cikke B—E. pontok):

¹⁾ Ld. Bericht des Direktors, Genf, 1921., 181--137. I. és a Vorl. Verhandlungsbericht 558. 1.

²⁾ Szószerinti szövege a III/b. függelékben.

1. *A javaslati bizottság* 12 kormányképviselőből 6 munkaadó- és 6 munkásdelegátusból áll. A csoportok mindegyikében minden tag-állam csak egy-egy taggal lehet képviselve.

Feladata: a konferenciák munkaprogramrajának irányítása, amikor is az erre vonatkozóan hozott határozatok szem előtt tartandók, meghatározza a közgyűlések kezdetét és napirendjét és kijelöli azokat a javaslatokat, amelyeket a közgyűlésnek az egyes üléseken tárgyalnia kell. Az egyes bizottságok megalakítására vonatkozólag javaslatokat tesz (ügyr. 7. c. B) pont), amiért is, ha valamelyik közgyűlési kiküldöttet a saját csoportja valamely bizottságba nem delegált, úgy az illető a javaslati bizottságnál felebbezéssel élhet. A javaslati bizottságnak azután módjában áll az illető részére egy vagy több bizottságban helyet juttatnia. (Ügyr. 7. c. F. 2).

2. *A mandátumokat igazoló bizottság* mindegyik csoportnak egy-egy tagjából, összesen tehát három tagból alakul. Neveiket a javaslati bizottság terjeszti a konferencia elé. Feladatkörét már elnevezése is meghatározza. Amennyiben valamely beérkezett kifogással kapcsolatban egyhangú határozatot hoz, úgy határozata végleges. Egyhangúság hiányában a megbízás igazolásának kérdése a konferencia elé kerül, amely a bizottság jelentései s az esetleges többségi és kisebbségi vélemény alapján minden vita nélkül dönt. (Ügyr. 7. C) 2. pont).

3. *Szerkesztő bizottság* legalább három taggal, akiknek azonban a konferencián résztvevő képviselőkön és műszaki tanácsadókon kívül álló személyeknek kell lenniök¹⁾. Feladata a konferencia által hozott határozatoknak egyezménytervezet vagy javaslat formájába való átültetése, ezek francia és angol szövegeinek összhangzásba hozatala. A fordítást azonban a titkárság végzi. (Ügyr. 7. D) pont).

4. A napirendi kérdésekkel kapcsolatban nem álló határozati javaslatokat egy mindhárom delegátusi csoportból egyenlő taglétszámban választott *határozati biz DU sag* vizsgálja meg. A bizottság munkája nem csupán a javaslatok érdemére, hanem a konferenciának a javaslatokkal kapcsolatos hatáskörére is kiterjed. A javaslatokat nemcsak tartalmuk és jogi következményük szerint mérlegeli, hanem azt is megvizsgálja, hogy előterjesztésük alkalmával az időpontokat is be-

¹⁾ Az 1929- évi XII. konferenciának szerkesztő bizottsága a következő tag-okból alakult meg:

a konferencia elnöke, vezértitkára, ennek helyettese; a konferencia titkárságának a vezetője, ennek helyettese és két jogi szakértő.

tartották-e s mindezek után nyújtja be jelentését a konferenciának. Azok a határozati javaslatok, amelyeknek végrehajtása kiadásokkal jár, határozathozatal előtt véleményezés végett az igazgatótanács elé terjesztendő. (Közgy. ügyr. 7. E) c. 6. p.).

5. A Nemzetközi munkaügyi egyezmények végrehajtásáról beérkezett *kormányjelentéseket felülvizsgáló bizottság*. A tagállamok kormányai a NMA. 22. (tr. bsz. 336.) cikke értelmében kötelesek az általuk ratifikált egyezmények végrehajtása iránt életbe léptetett intézkedéseikről a Nemzetközi Munkaügyi Hivatalt értesíteni. Az így beérkezett kormányjelentéseket a közgyűlésnek ez a bizottsága vizsgálja felül. Összeállítása szükség szerint változó, a XII. konferencián 30 tagból, a XV. közgyűlésen pedig 42 (minden csoportból egyenlő szárnú) tagból alakult meg.

//. *Alkalmi bizottságok* (ügyrend 7. cikke, F) pont): Ha a közgyűlés az állandó bizottságok mellett valamely kérdés megvizsgálására és javaslattétel végett külön bizottság felállítását határozza el, a javaslati bizottság az egyes delegátusi érdekcsoportok részéről bekért s az ügyrend 7. cikk E) pontjának 1. bek. értelmében összeállított névjegyzék alapján javaslatot tesz a közgyűlésnek a bizottság megalakítására.

Az 1929. évi XII. konferencia a javaslati bizottság indítványára — s nagyrészt a tárgysorozatnak megfelelően — a következő hat külön bizottságot állította fel:

1. ügyrendi bizottság 36 (mindegyik csoportból 12—12) taggal,
2. a hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelmének kérdését tárgyaló bizottság 39 (csoportonként 13—13) taggal,
3. a kényszermunkakérdés bizottsága 36 (egy csoportból 12—12) taggal,
4. az alkalmazottak munkaidejének meghatározásával foglalkozó bizottság 78 (csoportonként 26—26) taggal,
5. a munkanélküliség leküzdésének kérdésével foglalkozó bizottság 36 (egy-egy csoportból 12) taggal,
6. a foglalkozásból előállható balesetek elhárításának kérdését tárgyaló bizottság 68 (34—17—17) taggal.

Az 1931. évi XV. konferencia pedig a következő alkalmi bizottságait alakította meg:

1. Ügyrendi bizottság 30, az érdekcsoportokból egyenlő számban választott taggal,

2. A szénbányák munkaidejét tárgyaló bizottság 32 (16—8—8) taggal,

3. A nők éjjeli munkáját szabályozó egyezménytervezet részbeni módosításának kérdésével foglalkozó bizottság 48 (24—12—12) taggal,

4. A nem ipari üzemekben alkalmazott gyermekek munkára bocsátásának korhatárát tárgyaló bizottság 56 (28—14—14) taggal¹⁾.

hh) A közgyűlés a részéről kiküldött bármely“ bizottsághoz *műszaki szakértőket is beoszthat*, akik szavazati jog nélkül vesznek részt a tanácskozásokon (NMA. 18. — tr. bsz. 332. — cikk²⁾). A közgyűlés ezeket a bizottsági szakértőket részben a N. M. Hivatal személyzetéből, részben a közgyűlési kiküldötteknek a 3. (317.) cikk 2. bek. alapján a közgyűlésre magukkal hozott szaktanácsadói sorából jelölheti ki³⁾ minden olyan felmerült kérdésben adandó szakértői véleményre, amely a közgyűlés megítélése szerint azt szükségessé teszi.

A közgyűlés bizottságaiba e cikk alapján beosztott szakértők száma semminemű korlátozásnak alávetve nincs, felszólalási jogukat a bizottságokban a közgyűlési ügyrend 7. cikkének 4. bekezdése biztosítja. Tehát a NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikk 2. bekezdésének számbeli s a 4. bek.-nek a feltételes felszólalási jogra vonatkozó megszorítása rájuk nem vonatkozik.

f) A közgyűlés helye.

A NMA. 5. és 6. (tr. besz. 319. és 320.) cikkei a N. M. Sz. két lényeges testületét, a közgyűlést s a N. M. Hivatalt szoros helyi kapcsolatba hozzák a N. Sz.-vel. Ez utóbbinak a székhelye u. i. a EO. 7. cikkének 1. bek. szerint *Genf*, amely a NMA. 6. (tr. bsz. 320.) cikke szerint egyben a N. M. Hivatalnak, mint a nemzetközi szociálpolitikai organizáció permanens testületének is a székhelye s így a szervezeti összefüggéstől eltekintve gyakorlati elgondolások is a mellett szóltak,

¹⁾ A bizottság“ személy szerinti összeállítását a XII. konferenciára vonatkozólag Id. Auszug- aus dem Verhandlungsbericht, Zwölfte Tagung“, Genf, 1929. május 31. 4. számában a S. s köv. 1., míg a XV. konferenciára vonatkozólag' e konferenciáról kiadott Auszug' 1931. június 1-4. számát.

²⁾ A NMA.-nak hivatkozót rendelkezését elvileg' áttöri a közgy. ügyrend 7. c-nek 4. bek., amely szerint a meghatalmazásokat igazoló s a szerkesztő (fő) bizottsághoz a közgyűlés nem rendelhet ki műszaki tanácsadókat. E rendelkezés azonban az említett bizottságok munkájának természetéből folyik, amely különös szakképzettséget nem igénylő, tisztán technikai tevékenység.

³⁾ Ellenkező véleményen van Justin *Godart*, aki szerint a bizottságokhoz a szakértők e l s ő s o r b a n az utóbb megjelölt csoportból osztandók be. (Les clauses du Travail dans le traité de Versailles et les décisions de la conférence de Washington, Paris, 1920., 159. 1. jegyzete).

hogy a közgyűlés is Geniben tartsa rendesen üléseit. A NMA. 5. (ír. bsz. 319.) cikke ezt kifejezetten ki is mondja, azonban hozzáfűzi, hogy a közgyűlés más olyan helyen is megtartható, amelyet a közgyűlés a megelőző ülészakon a jelenlevő kiküldöttek kétharmadrész szavazat-többségével kijelölt. A konferencia ezzel a jogával eddig csupán egy ízben, az első washingtoni konferencián élt, a következő konferencia helyéül Genuát jelölvén ki. Viszont az első konferenciát Washingtonban már a NMA. 38. (tr. bsz. 352.) cikkéhez fűzött »Függelék« első bek. alapján tartották meg¹⁾.

Az 1933. év végéig megtartott összesen tizenhét konferencia közül három (1920—1926-1929) kizárólag a tengerészek szociális kérdéseivel foglalkozott. A békekonferenciának nemzetközi munkaügyi törvényhozási bizottsága (Commission de la Législation Internationale de Travail de la Conférence de la Paix — Commission of International Labour Legislation of the Peace Conference) u. L elfogadott egy, a francia delegáció részéről előterjesztett olyan értelmű javaslatot, hogy a tengerészeknek nyújtandó minimális kedvezmények speciális kérdései a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák külön ülésein tárgyalassanak, amikor is kizárólag a tengeren végzett munka szerepeljen a napirenden.

g) A közgyűlés ideje.

A NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikkének 1. bek. a német javaslat ötéves időközével szemben, a közgyűlések évenkénti megtartását rendeli el, noha a szükséghez képest több is tartható. Annál a szoros kapcsolatnál fogva, amelyben a N. M. Sz. a N. Sz.-vel áll, észszerűnek és indokoltnak is látszik ez az időköz. A Nemzetek Szövetségének közgyűlése az EO. 4. cikk második bekezdése szerint »meghatározott időközben és ha a körülmények kívánják, más időpontban is összeülhet«. A közgyűlési ügyrend — Règlement intérieur de l'Assemblée azonban már a közgyűlésnek évenkénti (szeptember első hétfőjén) megtartását rendeli el. Logikus tehát, hogy a testvérszervezet, a N. M. Sz. közgyűlése időbelileg szintén lépést tartson az előbbivel annál is inkább, mert a két közgyűlés külön hatáskörébe tartozó, de egymással lényegileg összefüggő ügy elintézése igen gyakran kerül a két Szervezet üléseinek napirendjére.

¹⁾ Az 1931. évi XV. konferencián szóba került annak a lehetősége, hogy a következő évi XVI. közgyűlést, amennyiben annak időpontú az 1932. évi le szerelési konferenciával egybe esnék, Genf helyett máshol kell megtartani. Ennek szükségessége azonban nem merült fel.

A N. Sz.-nek közgyűlése már korlátolt hatáskörénél fogva¹⁾ is lassúbb ütemű, ritkábban felvetődő kérdések elintézésére hivatott, mint a N. M. Sz. közgyűlése, amelynek tárgyköre az anyagi nemzetközi-szociális jogalkotás egész terrenum a s így természetesen időbelileg gyorsabban előtérbe kerülő problémákkal kell foglalkoznia, mint a N. Sz. közgyűlésének. Ez szükségszerűleg fokozottabban teszi indokolttá a közgyűlés évenkénti megtartását, mint a N. Sz.-nél.

A mondott indokok egyben cáfolatok is azoknak a véleményére, akik hosszabb időközöt — legalább két évet — óhajtanának az egyes közgyűlések ideje között (Dr. Eckardt és Kuttig: »Das Internationale Arbeitsrecht im Friedensvertrage«, Vahlen — Berlin 1922., 23. 1.), azokat a nehézségeket hozván fel okul, amelyekkel a delegátusok kiküldése többé-kevésbé össze van kötve, továbbá, hogy a közgyűlésnek időtartama a nélkül is hosszúra nyúlik s végül, hogy az évenkénti gyűléseknek mindezek dacára túlszűfolt tárgysorozatuk van, aminek azután a nem eléggé alaposan kidolgozott egyezménytervezetek hozatalában jelentkezik a hátránya. Ennek további káros következménye a végrehajtás nehézsége, ami pedig végeredményben az intézmény, tehát a N. M. Sz. tekintélyének is árt.

Minderre szinte iskolapélda úz 1929, évi második genuai tengerészeti konferencia napirendjén szerepelt, a kereskedelmi tengerészek napi nyolcórás munkaidejét szabályozni kívánó (előzetes) egyezménytervezet, amelyet a következő évi genfi konferencián a mezőgazdasági munkásokra való vonatkozásban is felvettek a tárgysorozatba, noha az 1919. évi washingtoni konferenciának az ipari munkásság munkaidejét napi nyolc-, illetve heti negyvennyolc órában szabályozó egyezménytervezet rendelkezéseit a gyakorlatban nemcsak hogy nem sikerült addig keresztül vinni, hanem az igen sok tagállamban egyenesen csődöt is mondott. Erre való tekintettel azután az a gondolat vetődött fel, hogy a konferencia tartson váltakozva előkészítő, majd határozó gyűléseket, ami azonban a gyakorlatban nem vált volna be, amiért is a problémát úgy oldották meg, hogy az egyezménytervezetekre és javaslatokra vonatkozólag az *ismételt tárgyalási* módot vezették be-), amelynek következtében a konferencia évenkénti ülésezése mellett is sikerült a nehézségeket áthidalni.

¹⁾ Ld. az EO. 1. cikk 2. bekezdéséi, 4. cikk 1. bekezdését s a Reglement Intérieur 4. és 14. cikkei.

²⁾ Tartalmi összefüggés okából ld. az egyezménytervezeteket és javaslatokat tárgyaló VI. fejezetben.

Az eddig megtartott konferenciákról az alábbi táblázat nyújt vázlatos áttekintést:

A k ö z g y ű l é s

helye:	i d e j e :	e l n ö k e i :
I. Washington	1919. okt. 29—nov. 29-ig	W. B. WILSON (É. A. Egyesült Államok)
II. Génua (tengerészeti)	1920. jún. 15- júl. 10-ig	des PLANCHES báró (Olaszország)
III. Genf	1921. okt. 24-nov. 19-ig	lord BURNHAM
IV. „	1922. okt. 18—nov. 3-ig	(Anglia)
V. „	1923. okt. 22—okt. 29-ig	ADATCI (Japán)
VI. „	1924. jún. 16—júl. 5-ig	BRANTING (Svédország)
VII. „	1925. máj. 19—jún. 10-ig	Dr. BENES EDE (Cseh-Szlovákia)
VIII. „	1926. máj. 26—jún. 5-ig	Mgr. NOLENS (Hollandia)
IX. „ (tengerészeti)	1926. jún. 7—jún. 24-ig	lord BURNHAM (Anglia)
X. „	1927. máj. 25—jún. 16-ig	ATUL C. CHATTERJEE (India)
XI. „	1928. máj. 30—jún. 16-ig	C. SAAVEDRA-LAMAS (Argentína)
XII. „	1929. máj. 30—jún. 21-ig	Dr. BRAUNS HENRIK (Németország)
XIII. „ (tengerészeti)	1929. okt. 10—okt. 26-ig	E. AUNOS PEREZ (Spanyolország)
XIV. „	1930. jún. 10—jún. 30-ig	ERNEST MAHAIM (Belgium)
XV. „	1931. máj. 28—jún. 18-ig	SOKAL FERENC (Lengyelország)
XVI. „	1932. ápr. 12—ápr. 30-ig	GIDEON D. ROBERTSON (Kanada)
XVII. „	1933. jún. 8—jún. 30-ig	GUISEPPE de MICHELIS (Olaszország).

h) A közgyűléssel kapcsolatos kérdések táblázatos összefoglalása.

N e m z e t e k S z ö v e t s é g e .

Nemzetközi Munkaügyi Szervezet.

A 1) ÁLLANDÓ KÖZPONTI SZERVEK.

1. A k ö z g y ű l é s .

- a) Ö s s z e á l l í t á s a :
Tagéllarnonkint: 2 kormány-, 1 munká-
adó-, 1 munkáképviselő,
a tárgysorozat minden pontjára 2 (leg.
feljebb 8) szaktanácsadó. (NMA. 3. —
tr. bsz. 317. — c. 1. és 2. bek.).
- b) K é p v i s e l ő i n e k f é l s z ó -
lalási és szavazati joga:
a) felszólalási jog: (közgyűlési ügyr.
10. cikk);
β) szavazati jog: egyénenként, egyik
érdekképviselő kinevezésének elmara-
dása esetén korlátozott (NMA. 4. —
tr. bsz. 318. — c. 1. és 2. bek.).
- c) D e l e g á t u s v i s s z a u t a s í -
tása ²/₃-ad szótöbbséggel. (NMA.
3. — tr. bsz. 317. — c.).
- d) T e r ű l e t e n k í v ű l i s é g :
következtethető NMA. 6. — tr. bsz.
320. — s az EO. 7. c. 4. bek.-ből.
- cc) elnökválasztás^u az);
dd) az igazgatótanács tagjainak meg-
választása, (NMA. 7. — tr. bsz.
321. — c);
ee) igazgató évi jelentéseinek tárgya-
lása, (NMA. 22. — tr. bsz. 336-
— cikke);
fi) napirenddel kapcsolatos javaslatok
és indítványok letárgyalása (ügyr.
12. c);
gg) bizottságok kiküldése (NMA. 17. —
tr. bsz. 331. — c. 1. bek.);
hh) bizottságokhoz szakértők beosztása,
(NMA. 18. — tr. bsz. 332. — c).

f) Helye:

Genf. (NMA. 5. — tr. bsz. 319. — c).

g) I d e j e :

Évenként egy, esetleg kettő (NMA. 3.
tr. bsz. 317. — c. 1. bek.).

B i z o t t s á g a i :

I. Állandók:

1. Javaslati 24 taggal (ügyr. 7. c. B)
2. Igazoló 3 taggal (ügyr. 7. c. C)
3. Szerkesztő 3 taggal (ügyr. 7. c. D)
4. Határozati több „ (ügyr. 7. c. E)
5. Kormányjelentéseket felülvizs-
gáló 30 taggal, (NMA. 22.
— tr. bsz. 336. — a).

II. Alkalmiak:

A közgyűlési tárgysorozatnak meg-
felelően. (Külön bizottsági ügyr.-del).

- ?) H a t á s k ö r e
- i. anyagi:
egyezménytervezetek és javaslatok
meghozatala (NMA. 19—21. — tr.
bsz. 333—335. — c).
- II. alaki:
- aa) napirend elleni kifogások elintézése,
(NMA. 16. — tr. bsz. 330. — c. és
ügyr. 6. c. 1. bek.);
bb) közgyűlési ügyrend
(NMA. 17. megállapítása,
1. bek.); _ tr.
bsz. 331.

2. A z i g a z g a t ó t a n á c s .

3. A N e m z e t k ö z i M u n k a ü g y i H i v a t a l .

4. A z i g a z g a t ó .

A 2) ÁLLANDÓ KÜLSŐ SZERVEK:

A m u n k á s v é d e l m i t ö r v é n y e k f e l ű g y e l ő h a t ó s á g a i .

B) IDŐSZAKI (KISEGÍTŐ) SZERVEK:

1. A N e m z e t k ö z i M u n k a ü g y i S z e r v e z e t
vizsgálóbizottsága.
1. A z Á l l a n d ó N e m z e t k ö z i B í r ó s á g “ .
2. A N e m z e t e k S z ö v e t s é g é n e k f ő t i t k á r a .

2. Az igazgatótanács.

A N. M. Sz. törvényhozó funkciójának *előkészítő* munkáját, a végrehajtás túlnyomó részét, valamint a felmerülő konkrét vitás ügyekben a vizsgálat bevezetését a huszonnégy tagból álló igazgatótanács végzi, amelynek összeállításáról a NMA. 7. (tr. bsz. 321.) cikke, hatásköréről pedig ezenfelül a 7., 10. (4. bek.), 14., 22—26. és 31. [tr. bsz. 321., 324. (4. bek.), 328., 336—310. és a 348.1 cikkek rendelkeznek.

a) Az igazgatótanács megalakulása, tagjainak száma.

A N. M. Sz. igazgatótanácsa jelenleg *huszonnégy* tagból áll, akiknek fele, tizenkét tag kormányképviselő, míg a másik fele hat munkaadó- és hat munkásdelegátusból alakul meg. Így a konferencián résztvevő kiküldöttek 2:1:1 aránya az igazgatótanácsban is teljes mértékben fennáll.

Az eredeti tervezet szerint, a N. Sz. tanácsának analógiájára, az igazgatótanácsban a Szövetséges és Társult Hatalmak öt nagyhatalmának (Anglia, Északamerikai Egyesült Államok, Franciaország, Japán és Olaszország) képviselői minden körülmények között helyet foglaltak volna, míg a többi tanácstag a közgyűlés által kijelölt hét állam képviselőjéből került volna ki. Ezt a tervet azonban Belgium ellenzése folytán elejtették¹⁾. Aligha lehet kétséges, hogy az eredeti tervezet megvalósulása esetén az igazgatótanács, mint a győzők hatalmi és túlnyomólag politikai érdekeinek szolgálatában álló testület, szociálpolitikai céljainak és feladatkörének betöltésére csupán korlátozott mértékben lett volna alkalmas, amiként pl. nem mindig tud az egyoldalú politikai érdekek védelmén felül emelkedni a N. Sz.-nek tanácsa sem, amely a kifogásolt elvek szerint alakult meg²⁾.

A) Az igazgatótanács ez idő szerint tizenkét *kormányképviselőjének* megválasztása a következőképpen történik:

a) a *közgyűlés* a NMA. 7. (tr. bsz. 321.) cikknek 3. bekezdése, értelmében kijelöli a *nyolc* legnagyobb ipari jelentőségű tagállamot, valamint azt a többi *négy* tagállamot is, amelyeknek kormányképviselőiből az igazgatótanácsot megalakítani kívánja. Az előbbi nyolc ipari (helyesebben gazdasági) nagyhatalom kijelölésére vonatkozó ja-

¹⁾ Ld. Mahaim Ernest: L'organisation du Travail etc. 14—15. 1. és Procès verbaux, 28-1.

²⁾ *Meggvőző* példa erre a N. Sz. tanácsának a magyar-román agrarperben (helytelenül az u. n. optánsügyben) évek óta követett taktikázása a visszahívott román döntőbíró kijelölése tárgyában. (V. ö. szerzőnek „A magyar-román birtokper“ c. tanulmányát, Grill, 1929. VI—VIII. és X. fej.).

vaslatot mindhárom csoport együttesen (a javaslati bizottság útján), míg az utóbbi négy tagállam kijelölésére vonatkozót kizárólag a kormányképviselők terjesztik a közgyűlés elé, akik között azonban az iparilag legjelentősebb nyolc tagállam képviselői nem lehetnek jelen. (Közgy. ügyr. 20. c, 2. bek.).

b) A közgyűlés által így kijelölt *tagállamok* azután maguk nevezik ki az igazgatótanácsba kormányképviselőjüket.

Amennyiben a közgyűlés a legnagyobb ipari jelenlőségű nyolc államot nézeteltérés miatt kijelölni nem tudná, e kérdésben a N. Sz.-nek Tanácsa fog határozni. (NMA. 7. — tr. bsz. 321. — cikk 4. bek.).

A közgyűlés tehát csupán a tagállamokat jelöli ki, míg a kormányképviselők kinevezése az érdekelt tagállamok feladata.

A »legnagyobb ipari jelentőség« meghatározása a békeszerződésekben hiányzik s így ennek a körülménynek a mérlegelésénél nem csupán valamely ország ipari berendezkedését, felkészültségét, iparának fejlettségi fokát és terjedelmét, munkaadóinak és munkásainak számát, valamint szakképzettségét, hanem azt a gazdasági eredményt is figyelembe kell venni, amelyet az illető ország mindezekre való tekintettel s ipari fellendülése folytán a világgazdaságban elért.

Amikor a washingtoni konferencia az első igazgatótanácsba az iparilag nyolc legjelentősebb államot (Anglia, Északamerikai Egyesült Államok, illetve ennek a N. 14. Sz.-be történő belépéséig Dánia, Belgium, Franciaország, Japán, Német- és Olaszország, Svájc) kijelölte, Lengyelország, Svédország, India és Kanada tiltakozásukat jelentették be ez ellen az összeállítás ellen, mert mellőzöttnek érezték magukat. A versailles-i szerződést még nem írták alá, a N. Sz.-nek tanácsa sem alakulhatott meg s így nem volt fórum¹, amely e kérdésben határozhatott volna. Mivel azonban a többi négy kormánydelegátusi helyet Lengyelországnak, Spanyolországnak, Kanadának és Argentínának utalták ki, Lengyelország, valamint Kanada tiltakozásukat visszavonták, ugyanezt cselekedte Svédország is, miután az igazgatótanácsban egy munkásképviseleti helyet kapott. Csak India tartotta fenn tiltakozását, amire a N. Sz.-nek Tanácsa 1921. augusztus 5-i ülésében hozott határozata folytán megkereste a főtítkárt, hogy »az ipari jelentőség« kérdését a Nemzetközi Munkaügyi Hivatallal egyetértően tegye beható vizsgálat tárgyává. Erre egy hattagú vegyes bizottságot alakítottak (a N. M. Sz. igazgatótanácsának négy- s a N. Sz. főtítkárságának két tagjából), amely öt ülésén tárgyalta a kérdést, majd 1922. május 3-án kelt jelentésében a következő hét irányelvet állította fel »a legnagyobb ipari jelentőség« ismertető jeléül:

1. az iparral foglalkozó lakosság összlétszáma, a bányüzemeket és a szállítmányozást is beleértve;

2. az iparral foglalkozó bérmunkásoknak az összlakossághoz viszonyított arányszáma;

3. a motorikus erővel dolgozó üzemek száma (beleértve a víz- és a gőzerőt, a gőzmozdonyok és a hajók kivételével);

4. a motorikus erővel dolgozó üzemeknek a lakosság lélekszámához viszonyított száma;

5. a vasútvonalak tényleges hosszúsága;

6. a vasútvonalak hosszúsága 1000 négyzetkilométerenkint;

7. a kereskedelmi tengerészet nagysága¹⁾.

A közölt előmunkálatok után a N. Sz.-nek tanácsa 1922. szeptember 30-án tartott ülésében úgy határozott, hogy az iparilag legjelentősebb államok ez idő szerint a következők:

Anglia, Belgium, Franciaország, India, Japán, Kanada, Németország, Olaszország.

Ezeknek a tagállamoknak azóta is *állandó* tagsági helyük van a N. M. Sz. igazgatótanácsában. Németország kilépése folytán tagsági helye az 1934. évi XVIII. konferencián kerül betöltésre.

A NMA.-nak az a rendelkezése, amely a legnagyobb ipari (gazdasági) jelentőségű tagállamoknak egyharmad szavazatot juttat az igazgatótanácsban, teljes összhangban áll a N. M. Sz. szociálpolitikai céljaival, egyben azonban kizárja azt is, hogy ez a harmadrész politikai érdekek és szimpátiák alapján vonuljon be a Szervezet igazgatótanácsába. Az ilyen egyoldalú érdekek káros hatása azonban a jelenlegi összeállítás mellett sem érezhető, mert a nyolc ipari nagyhatalom egyharmad szavazatarányával aligha juthat döntő befolyáshoz az igazgatótanácsban. Ottani szerepük és súlyuk tehát ipari jelentőségüknek megfelelő arányban és formában jut kifejezésre.

¹⁾ A bizottsági jelentés egy másik módszert is ismertet, amelyet *Gini*, a főtítkárság bizottsági tagja nyújtott be (ezért „Gini-módszer“). Ez lényegileg a következők figyelembe vételét kívánja:

1. a nemzetközi szabályozás által védett munkások száma; 2. a be- és ki» vándorló munkások száma; 3. a teljes nettoprodukció értéke, vagyis az állampolgárok összbevétele, levonva ebből a külföldi forrásokból eredő bevételeket, ellenben hozzáadva a külföldieknek az illető országból eredő bevételeit; 4. a behozatali- és a kiviteli áruk értéke a tranzit kereskedelem figyelmen kívül hagyásával. Mindezek *abszolút* indíciumok lennének, míg a *relatívok* a következők: 1. a munkásságnak az összlakossághoz viszonyított arányszáma; 2. a be- és ki» vándorló munkásságnak a lakosság lélekszámához viszonyított arányszáma; 3. az össznettoprodukciónak a felnőtt lakossághoz viszonyított arányszáma; 4. a kereskedelmi bevételnek az össznettoprodukcióhoz viszonyított arányszáma. Mindkét módszerre vonatkozólag ld. a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal kiadásában megjelent „Amtliche Mitteilungen“, 1922. kiad. VI. kötetét.

Az igazgatótanács tagjainak *hároméves* mandátuma NMA. 7. (tr. bsz. 321.) cikk 5. bek. 1931-ben lejárt, amiért is az ugyanez évben összeült XV. (genfi) konferencia kormánykiküldöttjeiből álló esoportja, a fenti cikk 8. bekezdése értelmében, az iparilag legnagyobb jelentőségű és előbb felsorolt nyolc tagállam képviselőinek távollétében hozott határozatával Braziliát, Dániát, Lengyelországot és Spanyolországot ruházta fel a békeszerződések értelmében még szükséges négy kormányképviselő kinevezési jogával.

Λ ζ igazgatótanácsban a kifejtettek alapján helyet foglaló tizenkét kormányképviselőt az illetékes kormányok kinevezték, akik 1931-től kezdődő három évi időtartamra a következők:

1. Anglia:	<i>Leggel,</i>	7. Japán:	<i>Yoshisaka,</i>
2. Belgium:	<i>Mahaim,</i>	8. Kanada:	<i>Riddell,</i>
3. Brazília:	<i>de Rio Bianco,</i>	9. Lengyelország:	<i>S. Jurkiewicz,</i>
4. Dánia,	<i>Bramsnaes,</i>	10. Németország:	<i>Weigert,</i>
5. Franciaország:	<i>Pk-quenard,</i>	11. Olaszország:	<i>de Michelis,</i>
6. India:	<i>Clow,</i>	12. Spanyolország:	<i>J. Negrin.</i>

Talán felesleges annak hangsúlyozása, hogy a kijelölt tagállamok kormányai az igazgatótanácsí kormányképviselők kinevezésénél semmilyen irányban sincsenek megkötve s így olyanokat is kinevezhetnek, akik a N. M. Sz. közgyűlésén delegatus! minőségben nem szerepelnek.

B) Az igazgatótanács hat-hat munkaadó- és munkásképviseelő tagját ezeknek az *érdekeltségi csoportoknak közgyűlési kiküldöttjei* választják meg. A választás megejtésére a közgyűlési ügyrend 20. cikke értelmében (3. pont), a munkaadók, valamint a munkások képviselői külön-külön ülnek össze. A tagválasztás az említett mindkét érdekelt-ségi csoportnál *személy szerint* történik, ellentétben a kormányképviselőkével, mert itt a közgyűlés csupán a tagállamokat jelöli ki.

Mindhárom érdekképviseletnél azonos a közgyűlés elé terjesztendő s az igazgatótanácsí tagsági hely betöltésével kapcsolatos javaslat létrejöttének módja, amennyiben a kormányképviselőknél négy tagállamot, a munkaadó- s a munkásképviseelőkei pedig személy szeriül kizárólag azok a csoportok hozzák javaslatba, amelyekből a tagság bei öltésre kerül. Mindháromnál azonban a közgyűlés dönti el a javaslatok sorsát. Az ilyen közgyűlések 24 órával előbb bejelentendők a delegatusoknak, (Közgy. ügyr. 22. cikk 2. bek.).

A munkaadó- és munkásérdekeltségek közgyűlési delegatusainak javaslataira az igazgatótanácsba az 1931, évi XV. konferencián három

évi időtartamra, majd pedig az időközben megürült helyekre a hátralevő időre a következő két közgyűlés az alábbi tagokat választotta meg:

Munkaadó-kiküldöttek:

1. *Eridkar* (India),
2. *Lambert-Ribot* (Franciaország),
3. *Oersted* (Dánia),
4. *Olivetti* (Olaszország),
5. *Vogel* (Németország),
6. *Forbes-Watson* (Anglia),

Munkás-kiküldöttek:¹⁾

1. *Hay day* (Anglia),
2. *Johanson* (Svédország),
3. *Jouhau* (Franciaország[^])
4. *Leuschner* (Németország).
5. *Mertens* (Belgium),
6. *Moore* (Kanada).

A munkaadók s a munkások igazgatótanácsi képviselőit tehát a közgyűlésen a közgyűlési delegátusok választják meg. Mivel pedig a NMA. 3. (tr. bsz 317.) cikkének 3. bekezdése értelmében a munkaadók s a munkások közgyűlési delegátusait a tagállamok, illetve azok kormányai nevezik ki, az ezek által választandó hat-hat igazgatótanácsi tag megválasztására közvetve a tagállamok is befolyást gyakorolnak.

A foglalkozási érdekcsoportok szerinti szavazásnál egy másik érdekes jelenséggel is találkozunk, amikor is az egyes országok delegátusainak nemzetisége mintegy elmosódik vagy legalább is ebből a szempontból nem juthat élesen kifejezésre, mert az ilyen szavazásnál a delegátusok foglalkozási csoportjuk egyetemes érdekeit, nem pedig nemzetüket képviselik.

Mivel az igazgatótanács munkaadó- és munkásképviselőinek nem kell az iparilag legjelentősebb államok sorából kikerülniök, azok az államok is képviselőkhöz juthatnak, amelyeknek ipari jelentősége csekélyebb fokú.

b) Az igazgatótanács póttagjai és helyettes tagjai.

a) Az igazgatótanács ügyrendjének 3. cikke az igazgatótanácsban képviselt minden egyes kormányának megadja azt a jogot, hogy igazgatótanácsi rendes képviselője mellé egy *idegen állampogárságú póttagot* is kinevezhessen. Ezt a póttagot vagy a rendes tag kormánya

¹⁾ Az első washingtoni konferencia határozata értelmében ott a következő államok szerepeltek munkaadó-kiküldöttekkel: Anglia, Belgium, Franciaország, Olaszország, Svájc és Cseh-Szlovákia, míg munkáskiküldötteket a következő országok delegáltak az igazgatótanácsba: Anglia, Franciaország, Hollandia, Kainada (Egyesült Államok helyett), Németország és Svédország. (Ld. Verhandluigbericht der Tagung der Hauptversammlung in Washington, 128. és 129-1.) és Bericht des Direktors an die Hauptversammlung in Genf, 1921., 10—12.1.).

vagy pedig maga a rendes tag nevezi ki feltéve, hogy ez az utóbbi a saját kormányától erre vonatkozó szabályszerű felhatalmazással rendelkezik¹⁾.

Ugyanezt a jogot az igazgatótanács ügyrendje a munkaadó- s munkáscsoportoknak is megadja, amelyek mindegyike külön-külön hat póttagot jelölhet ki, akiknek úti- és tartózkodási költségeit a N. M. Hivatal megtéríti, míg a kormányképviselő igazgatótanács póttagokra vonatkozólag az ügyrend a költségmegtérítésről nem intézkedik. Az érdekképviseleti igazgatótanács póttagok megválasztásának módja és körülménye a munkaadó- és munkáscsoportok teljesen szabad elhatározásától függ.

A póttagok — akik az elnöknél írásbeli meghatalmazással legitimálják magukat — az igazgatótanács ülésein résztvehetnek s az elnök írásbeli engedélyével ott fel is szólalhatnak, szavazati joguk azonban nincs. A rendes tag jogai — tehát írásbeli engedély nélküli felszólalás és szavazati jog — csak abban az esetben illetik meg őket, ha a rendes tag vagy esetleges helyettese nincs jelen. (Igazgatótanács ügyrend 3. c. 3—6. p.).

E rendelkezések alapján az igazgatótanács póttagok száma is jelenleg csupán 24 lehet., 12:6:6 arányban. Az 1931. évi XV. konferencia mégis annyiban tér el ettől a rendelkezéstől, hogy a munkaadó csoport *hét* póttagot választott az igazgatótanácsba azért, hogy egyrészről a tengerentúli államokat is megfelelő arányú igazgatótanács képviselőhöz juttassa, másrészről pedig, hogy az ott képviselttel rendelkező európai államok számát se legyen kénytelen redukálni. Az így megejtett választás dacára sem haladhatja meg azonban az igazgatótanács ülésén *tényleg résztvevő* munkaadó csoportbeli póttagok száma a hatot. A kérdés megoldása a gyakorlatban úgy történik, hogy a jelenleg beválasztott két tengerentúli állam pótképviselőinek mintegy elsőbbségi joguk van a megjelenésnél s amennyiben mindketten részt vesznek az igazgatótanács ülésén, úgy az európai államok munkaadó pótképviselői közül csupán négyen jelenhetnek meg azon az ülésen²⁾.

¹⁾ Az egyes tagállamok kormányai részéről e. i. szerint kinevezett p ó t t a g o k :

B r a b l e c	(Cseh-Szlovákia)	a lengyel delegátus póttagja,
C a n t a c u z é n e	(Románia a francia	„ „
H a m m a r s k j ö l d	(Svédország)	a német „ „
M a n n i o	(Finnország)	a spanyol „ „
W u - K a i S e n g	(Kína)	a belga „ „

²⁾ Ld. az Internationale Rundschau der Arbeit 1931. októberi számában erre vonatkozólag megjelent és hivatalosnak tekinthető álláspontot. 960. 1.

β) Az igazgatótanács ügyrendjének 4. cikke megengedi azonkívül az egyes kormányoknak, hogy kiküldöttjeik mellé *ugyanazon* állampolgárok sorából egy-egy *helyettest* is kinevezzenek, akik az előbbieket távollétükben vagy akadályoztatásuk esetében helyettesítik. A helyettes is megjelenhet az igazgatótanácsi üléseken, azonban, ha a kormánydelegátus is jelen van, felszólalási joga nincs. A munkaadó- és munkáscsoport tetszésétől függ a helyettesek megválasztásának a módja. Így azután a gyakorlatban az igazgatótanácsnak munkaadó- és munkásdelegátusai a helyettesítésre rendszerint azokat az országokat jelölték ki, amelyeknek az igazgatótanácsban az érdekeltségek részéről nem jutott hely¹⁾.

Nem hagyhatjuk szó nélkül azt a körülményt, hogy *Magyarország* a N. M. Sz. igazgatótanácsában mindeddig nem jutott képviselőhez, noha annak munkájában tevékeny résztvesz. Ezzel szemben az országnkat körülvevő államok abban mind képviselőhez jutottak. Ezért a jövő feladatainak egyik sürgető problémája, hogy ebben a nemzetközi testületben valamilyen formában mi is helyet foglaljunk. Ennek a lehetősége ez idő szerint legalább is a póttagság kijelölésével adva van, amennyiben e kérdés megoldása a velünk barátságos államok révén könnyen keresztül vihető.

c) Az igazgatótanács tagsági helyeinek szaporítása.

A békeszerződések idevonatkozó szakaszának megváltoztatása.

Az Európán kívüli államok, miként arra már reámutattunk, már a washingtoni első konferencián kifogást emeltek az igazgatótanács összeállítása ellen. Nemcsak azt sérelmezték, hogy az iparilag legjelentősebb államok sorából kihagyták őket, hanem azt is, hogy az igazgatótanács 24 tagsági helye közül 20 kizárólag európai államnak jutott. A tagsági helyeknek ilyen majorizálásával szemben a Délafrikai

Az így megválasztott érdekeltségi p ó t t a g o k a következők:

munkaadó csoport:	munkáscsoport:
1. Curcin (Jugoszlávia)	1. Carrillo (Spanyolország)
2. Gérard (Belgium)	2. Joshi (India)
3. Cort van der Linden (Hollandia)	3. Schorsch (Ausztria)
4. Tzaut (Svájc)	4. Schüren (Svájc)
5. Vanek (Cseh-Szlovákia)	5. Suzuki (Japán)
6. Gemimil (Délafrikai Unió)	6. Zulawski (Lengyelország).
7. Miyajima (Japán)	

¹⁾ A munkáscsoport a következő helyettes tagokait választotta meg:

Cerutti (Argentína)	Nemecek (Cseth-Szlovákia)
Jensen (Dánia)	Roberts (Ujzélaiid)
Krekic (Jugoszlávia)	, Visnya (Lettország).

Unió már ott a konferencián felvetette a NMA. 7. (tr. bsz. 321.) cikke megváltoztatásának a gondolatát abban a formában, hogy az igazgatótanácsi tagsági helyek számát szaporítani kellene s így az Európán kívüli tagállamok is tanácstagsághoz jutnának.

A kérdés elvi megoldására irányuló első lépés az 1921. évi harmadik (genfi) konferenciától indult ki, amely határozatában annak a nézetének adott kifejezést, hogy az igazgatótanács megnyugtató reformja csakis a NMA. 7. /tr. bsz. 321. ill. versailles-i 393.) cikkének módosítása alapján érhető el, amiért is a kérdés megvizsgálására s a következő közgyűlésen előterjesztendő módosító javaslat elkészítésére kérte fel az igazgatótanácsot, egyben azonban addig is, míg a békeszerződések vonatkozó cikkének a módosítása bekövetkezik, azt javasolja a három (kormány, munkaadó és munkás) érdekcsoportnak, hogy az igazgatótanácsban a tizenkét kormányképviselői tagsági hely közül négyet, a többi érdekeltségi delegátusok 6—6 tagsági helye közül pedig egyet-egyet engedjen át a tanácstagsági választásokon az Európán kívüli tagállamoknak.

A kérdés érdemi megoldására vonatkozólag ugyanaz a "hattagú vegyes bizottság *tett* javaslatot, amely az iparilag legjelentősebb államokat kijelölte, v. i. a N. M. Sz.-nek négy igazgatótanácsi és a N. βζ.-nek két főtítkársági tagja. E javaslat alapján a Genfben 1922-ben megtartott negyedik Nemzetközi Munkaügyi Konferencia a NMA. 7. cikkének az igazgatótanácsi tagok számára vonatkozó rendelkezéseinek megváltoztatását ajánlotta. A módosítás a NMA. 7. cikkét, tehát a trianoni békeszerződés 321., a versailles-i 393., a sí. germaini 328, s végül a neully-i békeszerződés 255. cikkeinek három első bekezdéseit érinti s lényegében a következő:

Az igazgatótanácsnak az eddigi 24 tagja helyett 32 tagja lenne, még pedig az eddigi 12 kormányképviselő helyett 16 s a munkaaxló- és a munkásszervezetek 6—6 kiküldöttje helyett 8—8 delegátusa. Ezek közül 6 kormánykiküldötti s a munkaadó- és munkásérdekeltségek 2—2 delegátusi helyét, összesen tehát tízet az Európán kívüli tagállamok képviselői töltenének be. Tehát a tanácstagsági helyek számszerű felemelése után is megmaradna az egyes érdekcsoportok eddigi képviseleti aránya az igazgatótanácsban.

A módosítás hatályba lépte után megalakuló igazgatótanácsi rendes tagsági helyek elosztása következő lenne:

kormányképviselő:	16	ebből európai államból	10,	tengerentúliból:	6
munkaadó:	8	ebből európai államból	6,	tengerentúliból:	2
munkás:	8	ebből európai államból	6,	tengerentúliból:	2
Összesen:	32	ebből európai államból	22,	tengerentúliból:	10

Aligha lehet kétséges, hogy az igazgatótanácsi tagsági helyek szaporításának csakis kedvező eredménye lehet, mert mind a N. M. Sz. tekintélyének a növelése, mind pedig a tagállamoknak e Szervezethez fűződő érdeke szempontjából is egyaránt elsőrangú fontosságú, hogy az igazgatótanács munkájában minél több tagállam vehessen részt.

A módosítás *technikájára* vonatkozólag a NMA. 36. (tr. bsz. 350.) cikkének rendelkezése szerint: »A jelen szerződésnek ez a része (tehát csakis a munkaügyi rész) módosítható«, ha

1. a közgyűlés a jelenlevő kiküldöttek szavazatainak kétharmad szótöbbségével azt elfogadta; a módosítás pedig akkor lép hatályba, ha
2. a N. Sz.-nek tanácsában képviselt államok azt valamennyien és
3. a tagállamok háromnegyed része ratifikálja¹⁾.

ad 1. és 3. Ezek közül az előfeltételek közül az 1. alatti az 1922-i genfi konferencián megtörtént, míg a ratifikálások még kilenc év múlva (1931. decemberig) sem érkeztek be teljes számban a N. Sz.-nek főtitkárához. (EO. 18. cikk)*).

1931. év végéig a N. M. Sz. tagállamai közül u. i. 42 tag ijelentette be a módosítás elfogadását s így annak hatályosságához — ebből a szempontból — még csupán két ratifikáció hiányzott³⁾.

¹⁾ Az irodalomban sokáig vitdott kérdés volt, hogy „a tagállamok“ kifejezése alatt a N. Sz.-nek, vagy a N. M. Sz.-nek tagállamai értendők-e? Erre vonatkozólag az eredeti szöveg „trois-quarts des Membres — three-fourths of the Members“ sem nyújtanak szabatosabb támpontot. A kérdés gyakorlati jelentősége abban a körülményben domborodik ki, hogy a két Szervezet 'tagsága időbelileg nem esik szükségképpen egybe (Németország—Ausztia—Brazília), ahogyan azt a békeszerződések megalkotása idején a NMA. 1. (tr. bsz. 315.) cikkének 2. bek. alapján elgondolták.

Tekintettel arra, hogy a békeszerződések munkaügyi részeiben meghaltarozott szociálpolitikai feladatok megoldására a N. M. Sz. hivatott s a NMA. 36. (tr. bsz. 350.) cikke otít, ahol szükségesnek tartja, a N. Sz.-nek tanácstagságot külön is kiemelí, míg a tagállamok ratifikációjánál ezt nem teszi, kétségkívvül a *Nemzetközi Munkaügyi Szervezet* tagállamainak ratifikációja értendő e cikk utolsó mondatának szövegezésében. A hivatalos álláspont is ezt a nézetet vallja (az igazgatónak a XIV. közgyűlés elé terjesztett jelentésében, Genf, 1930., 29. 1. s a N. M. Hivatal kiadásában megjelent: Internationales Jahrbuch ber Sozialpolitik c. kiadványában, Genf, T932L, 23. 1.; azonos: Eckardt—Kuttig „Das internat. Arbeitsrecht im Friedensvertrage“ Berlin, 1922., Vahlen, 88. 1. és Tänzler „Inter*, nat. Sozialpolitik“, Berlin, 1926., 32. 1.; ellentétes: Ritzmann „Internat. Sozialpolitik“, Berlin, Bennisheimer, 50. 1. és Fehlinger „Internat. Arbeiterschutz“, Berlin, Heymann, 1926-, 29. 1.).

²⁾ Ld. alább az V. fejezet 3. cikkében.

³⁾ Ezzel kapcsolatban a XV. konferencia 1931. június 15-én megtartott ülésében C s u, kínai kormányképviselő indítványára hozott határozatában: „ . . . noha megnyugvással állapította meg, hogy 44 tagállam közül, amelyeknek ratifikációja szükséges, 42 a vonatkozó módosító javaslatot

ad 2. Az 1932. évben megtartott XVI. Nemzetközi Munkaügyi Konferenciáig a N. Sz.-nek tanácsában képviselt államok közül Olaszország (rendes tag) és Panama állam (póttag) ratifikációja hiányzott. Olaszországgal szemben minden ez irányú sürgetés eredménytelen maradt, sőt *de Michelis*, Olaszország kormányképviselője már az 1931. októberében megtartott 55-ik igazgatótanácsi ülészak folyamán bejelentette, hogy Olaszország a NMA. 7. cikkének további módosítását fogja indítványozni, amely nemcsak az Európán kívüli államoknak, hanem Olaszországnak is e téren felmerült kívánságait az 1922-i konferencián eszközölt módon túlmenőleg szándékozik figyelembe venni. Ezt az újabb módosítást Olaszország az 1932. januárjában megtartott 56-ik igazgatótanácsi ülés elé be is terjesztette, amely azt javaslattétel végett az ügyrendi bizottsághoz utasította. Ez az újabb módosító indítvány az 1932/33. évek folyamán megtartott igazgatótanácsi üléseken nem került tárgyalás alá s annak hivatalos szövege sem publikáltatott. Olaszország az 1922. évi módosítást nem ratifikálta s így a annak életbeléptetése az előzmények után, a most vázolt formában nyilván végleg elmarad¹⁾.

már szabályszerűen ratifikálta, s hogy a N. Sz.-nek tanácsába« képviselt egyik tagállam hajlandó is volt ahhoz nyomban csatlakozni, mihelyt a megkívántató alkotmányjogi formalításoknak eleget tett, mégis mélyeséges csalódásának ad kifejezést a miatt a tény miatt, hogy ez a módosítás még 9 év eltelte után sincs végrehajtva“

s ezért felkérte az igazgatótanácsot, hogy ennek a halogatásnak minden rendelkezésére álló eszközzel vessen végeit s ez irányú intézkedéseiről tegyen jelentést a következő közgyűlésnek. (Auszug aus dem Verhandlungsbericht, 15-te Tagung, Genf, 1931., 174. és 208. l.). A XV. konferencia után következett be Olaszország alább ismertetett újabb akciója.

¹⁾ A békeszerződések megváltoztatásának — *de lege lata* — e. i. szerint legegyszerűbb módja az, amely a NMA. 36. cikkében foglaltatik. Ennél lényegesen komplikáltabb a N. Sz. Egyezségokmányának megváltoztatására vonatkozó 26. (módosított) cikk, amely a módosításhoz a közgyűlés háromnegyed részének hozzájárulását kívánja meg, még pedig oly módon, hogy a módosítást elfogadó szavazatok között kell lenniök az ülésen képviselt tanácsstagok szavazatainak is. A módosítás pedig akkor lép életbe, ha a Szövetségnek azok a tagjai, amelyeknek képviselői a szavazás idejében a Tanácsot alkották s a Szövetség azon tagjainak a többsége, amelyeknek képviselői a közgyűlést alkottják, ezeket a módosításokat megerősítették. A módosításnak a közgyűlési szavazás utáni 22 hónapon belül meg kell történnie, különben a módosító határozat hatálytalan. Azok a tagok, amelyek a módosítás megtagadását a 22 hónapot követő egy éven belül a főtitkárral közlik, megszűnnek a N. Sz.-nek tagjai lenni.

A módosítás keresztülviteléhez, életbeléptetéséhez, elfogadásának időpontjához s megtagadásához fűzött számos feltétel lényegesen nehezkesebbé teszi az ÉO. módosító eljárását a NMA. megváltoztatásának technikai keresztülvitelével,

d) Az igazgatótanács hatásköre.

Az igazgatótanács a N. M. Sz. funkciójában az előkészítés, valamint a N. M. Hivatalnál a vezetés, illetve az ellenőrzés kettős munkáját a következő módon végzi:

1. Megválasztja elnökét s azok helyetteseit (NMA. 7. — tr. bsz. 321. - cikk 6. bek.).

Az igazgatótanácsi ügyrend 1. cikke ezzel kapcsolatban kimondja, hogy az elnök csakis a kormánycsoportból választható, míg helyettesei mindhárom csoportból választandók. Az elnökség csakis az igazgatótanács *rendes* tagjaiból alakulhat meg s megbízatása az őszi ülészek végétől a következő év megfelelő ülészekáig, tehát egy évre szól. Az ügyrend 1. c. 3. pontjának 1931-ben bekövetkezett módosítása következtében az egy ízben már elnöki tisztséget viselt kormánykiküldött mindaddig nem választható meg újból elnökké, amíg a többi kormány képviselői legalább egyszer nem viselték ezt a méltóságot. Az elnökválasztás sorrendje az, hogy előbb az igazgatótanácsban képviselt és iparilag legjelentősebb európai, majd Európán kívüli országok, végül a közgyűlés által választott országok kormánykiküldöttjei váltakozva töltik be az elnökséget¹⁾.

Az elnök ügykörét az igazgatótanácsi ügyrend 2. cikke s a közgy. ügyr. 3. cikkének 2. pontja szabályozza. (Ld. a II. s a III. függelékben).

2. A NMA. 7. (tr. bsz. 321.) cikk 5. bekezdésnek rendelkezése szerint betöltheti az igazgatótanácsnak a két tagválasztó konferencia közötti időben megürült tagsági helyeit »és más hasonló természetű

A NMA. 7. — tr. bsz. 321. — cikkének módosítására vonatkozó adatokat ld. az igazgatótanács az évi konferenciák elé terjesztett jelentéseiben, így a X-hez: Genf, 1927., 10. 1.; a XI-hez: Genf, 1928., 27--28. 1.; a XIM-hez: Genf, 1929., 27. 1.; s a XIV-hez: Genf, 1930., 29. 1. Az „Internat. Rundschau der Arbeit“, 1931. okt. sz. 959. 1., u. a. nov. sz. 1085. 1., u. a. 1932. febr. számánál 147- 1.; s a washingtoni konferenciáról kiadott francia nyelvű hivatalos jelentésben a 9—10., 128—129., 135., 191—192. 1., az 1921. évi konferencia elé terjesztett angol kérdőív 27—29. 1. s ez utóbbi konferenciáról kiadott német Verhandlungsbericht 772. és 883. lapjain, végül a már utalt munkák felhívott helyein.

¹⁾ Az 1931. év nyarán újból alakult igazgatótanács elnöke: Arthur Fontaine (francia) lett, aki azonban nemsokára (1931. aug. 3-án Párizsban) meghalt. Helyét Ernest Mahaim lüttichi professzorral és volt belga munkaügyi miniszterrel töltötték be. Az 1933. évi elnökség a következőkből alakult meg: elnök: Sir Atul Chatterjee (India), alelnökök: Bramsnaes, Oersted (Dánia) és Mertens (Belgium). Végül az 1934. évre a 64. ig. tan.,-i ülészekon az alábbi elnökséget választották meg: elnök B r a m s n a e s , díj Michelis (Olaszország), Oersted és Mertens alelnökök,

kérdéseket szabályozhat«. Mindezt azonban csakis a közgyűlés jóváhagyásának reményében teheti, amiből következik, hogy mindezek csak ideiglenes jellegű s a Szervezet munkája folytonosságának biztosítását célzó intézkedések lehetnek. Ilyen »más hasonló természetű kérdése lehel pl. a N. M. Hivatal költségvetésének a jóváhagyása.

3. Megállapítja tanácskozási rendjét (ügyrendjét) s az igazgatótanács üléseinek idejét (NMA. 7. — tr. bsz. 321. — cikk 6. bek.).

4. Megválasztja a N. M. Hivatal igazgatóját, őt utasításokkal látja el s a Hivatal vezetésében tehermentesíti¹⁾ (NMA. 8. — tr. bsz. 322. — cikk 1. bek.).

5. Meghatározza azokat a nyelveket, amelyeken a N. M. Hivatal a francia s az angol nyelveken kívül kiadványait megjelentetheti (NMA. 10. — tr. bsz. 324. — cikk 4. bek.).

6. A NMA. 14. (tr. bsz. 328.) cikke értelmében megvizsgálja mindazokat az indítványokat, amelyeket a tagállamok kormányai vagy a NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikke alapján elismert valamely szervezet a *közgyűlés napirendjére vonatkozólag* előterjesztett s megállapítja a konferencia minden ülészakájának tárgysorozatát.

Amíg a NMA. 10. (tr. bsz. 324.) cikkének 2. bekezdése a konferenciák tárgysorozatának általános előkészítését a N. M. Hivatal hatáskörébe utalja, amely a problémára vonatkozó adatgyűjtéssel, előtanulmányokkal stb. igyekszik e feladatának megfelelni, addig a közgyűlési ülészak napirendjének *részletes* megállapítása az igazgatótanács feladata. Az igazgatótanács e tevékenységében nem csupán a tagállamok kormányai, vagy az érdekeltségi szervezetek részéről beérkezett, hanem a N. M. Sz.-ben nem képviselt államok kormányai, szociálpolitikai egyesületek stb. részéről hozzá eljuttatott javaslatokat is figyelembe veheti. Ez utóbbiakra vonatkozólag azonban nem áll fenn azok tárgyilagos megvizsgálására irányuló kötelezettsége, a most feltüntetett helyekről beérkezett napirendi indítványokat minden további nélkül visszautasíthatja.

Az igazgatótanács eljárási módja a saját, valamint a közgyűlés tárgysorozatának megállapításánál lényegesen eltérő. Ügyrendjének 7. cikke szerint u. i. *az igazgatótanácsi* ülészak napirendjét az igazgatóval egyetértően az elnök állapítja meg (1. bek.), de az igazgatótanács is elhatározhatja valamely kérdés napirendre tűzését, amikor is azt a következő ülészak tárgysorozatába fel kell venni (2. bek.); ezzel

¹⁾ Ld. részletesen alább a 4. cikkben,

szemben az olyan indítványt, amely valamely kérdésnek a közgyűlési tárgysorozatba leendő felvételére vonatkozólag első ízben kerül az igazgatótanács elé, csupán akkor tekintik 'elfogadottnak, ha a jelenlevő tagok egyhangúlag az indítvány mellett szavaztak. Ha az egyhangúság el nem érhető, úgy az igazgatótanács a következő ülészakon hozza meg erre vonatkozó döntését, amikor is újabb tárgyalás s az igazgatótanácsai ügyrend 9/a. cikkében szabályozott különleges szavazási eljárás alkalmazása után dönt a napirendi indítvány sorsa felett. (7. c. 4. bek és 9/a. cikk). E rendelkezés nyilvánvaló célja az, hogy időközben módot nyújtsanak a kormányoknak s az érdekképviselteknek a kérdésben való állásfoglalásra.

Az igazgatótanács újabbi ülésén speciális szavazási eljárással határozza meg a konferencia napirendjét. Ha u. i. úgy határoz, hogy az összes indítványozott kérdéseket felveszi a közgyűlés napirendjébe, úgy már az első szavazás eldönti a napirendet. Ha ellenben az indítványozott kérdések külön választását határozza el, úgy szavazólapokkal s egyes pontok törlésével szavaznak a tagok. A napirendre a többséget nyert kérdéseket veszik fel, szavazategyenlőség esetében pedig sorshúzással döntenek. Ezt az eljárást mindaddig folytatják, amíg az összes indítványozott napirendi kérdések sorsa felett döntöttek. (9/a. cikk).

Ettől az esettől eltekintve az igazgatótanács tagjai rendszerint kézfelemeléssel szavaznak, kivéve az elnök s a N. M. Hivatal igazgatójának választásánál s ha tíz jelenlevő tag *titkos* szavazást indítványoz (9. c).

Azt a kérdést, hogy az igazgatótanács az általa megállapított s a tagállamokkal a NMA. 15. (tr. bsz 329.) cikke értelmében már közölt tárgysorozati pontot törülheti-e a közgyűlés napirendjéről, a NMA. 16. (tr. bsz. 330.) cikkének 2. bekezdése értelmében nemlegesen kell eldöntenünk, mert erről csak a közgyűlés határozhat¹⁾. Ezzel szemben azonban nem lehet elvitatni az igazgatótanácsnak azt a jogát, hogy a már közölt, de egy későbbi ülészakra halasztott tárgysorozat valamely pontját ezen újabbi ülészak előtt kiegészíthesse²⁾, aminek főleg a kellő szakértői előkészítés szempontjából van különös jelentősége. Napirendi kérdéseket tehát megszorítólag nem változtathat meg a szabályszerű közlés vagy még inkább a már megtörtént közgyűlési tárgyalás után.

¹⁾ Az E o k a r d I—K u i i g-féle kommentár (id. munka 49. 1.) e kérdést nem dönti el, azt kétségesnek (zweifelhaft) állítja be.

²⁾ Erre is fennáll természetesen a NMA. 15. (tr. bsz. 329.) cikke szerinti négy havi előzetes közlési kötelezettség.

Az igazgatótanács a közgyűléssel kapcsolatban még:

7. meghatározza a közgyűlési terem ülésrendjét (közgy. ügyrend 1. c. 3. pont, ill. 8 c.) és

8. kijelöli a konferencia titkárságának személyzetét, valamint főtitkárja támogatására a titkárokat a "N. M. Hivatal tisztviselői közül. (Közgy. ügyr. 5. c. 1. és 2. p.).

9. A NMA. 22. (tr. bsz. 336.) cikkében reáruházott jogosultságánál fogva meghatározza a tagállamok évi jelentéseinek alakját s részletes tartalmának kereteit. A tagállamok e rendelkezés alapján készült évenkénti jelentéseikben az általuk elfogadott nemzetközi munkaügyi egyezmények végrehajtása tárgyában tett intézkedéseikről számolnak be a N. M. Hivatalnak;

10. közreműködik a munkaadó- vagy munkásszervezetek részéről a N. M. Hivatalhoz benyújtott olyan panaszok elintézésénél, amelyeket valamely tagállam ellen azért tesznek, hogy ez az általa elfogadott nemzetközi munkaügyi egyezményeket nem kellő módon hajtott végre. (NMA. 23. — tr. bsz. 337. — cikk). Ha a bepanaszolt tagállam kormánya egyáltalán nem, avagy nem kielégítő tartalommal küldi be igazoló nyilatkozatát, úgy a panaszt s ezt az igazoló-nyilatkozatot nyilvánosságra is hozhatja (NMA. 24. — tr. bsz. 338. — cikke);

11. az egyezmények végrehajtásának elmaradása avagy hiányossága miatt a tagállamok részéről egymás ellen beérkezett panaszok elintézése végett az illetékes kormányokkal érintkezésbe lép vagy pedig a panaszt illetve a beérkezett kormány-értesítést megvizsgálás és jelentéstétel végett a vizsgálóbizottsághoz teszi át (NMA. 25. és 34. — tr. bsz. 339. és 348. — cikkek);

12. a NMA. 24. és 25. (tr. bsz. 338. és 339.) cikkek alapján eléje utalt ügyekben vizsgálóbizottság kiküldését határozhatja el (NMA. 25. — tr. bsz. 339. — cikk 3. bekezdése), az ő felhívására alakítja meg a N. Sz.-nek főtitkára a vizsgálóbizottságot a NMA. 26. — tr. bsz. 340. — cikk utolsó bekezdése szerint és végül a beérkezett panaszok ügyében tárgyalást is tarthat (NMA. 25. — tr. bsz. 339* — cikk utolsó bekezdése);

13. a vizsgálóbizottság tagjaiként a tagállamok részéről a NMA. 26. — tr. bsz. 340. — cikk 2. bekezdése alapján megnevezett személyek alkalmasságát megvizsgálhatja s a jelenlevő képviselők szavazatainak kétharmad részével visszautasíthatja azoknak a kinevezését, akiknek alkalmasságát nem találja e cikk rendelkezéseivel egybehangzóknak (NMA 26. — tr. bsz. 340. — cikk 3. bekezdése),

14. A N. M. Sz. igazgatótanácsának e *rendes* hatáskörén kívül még a volt Központi Hatalmak részéről az állami s a társadalmi biztosítás céljaira egybegyűjtött tartaléktőkék liquidálásával kapcsolatban *különleges* hatásköre is van. A Párizs-környéki békeszerződések azonos szövegű rendelkezései szerint u. i. e tőkéknek az ú. n. utódállamok részére eső hányadai ezeknek átadandók. Amennyiben az átadásra kötelezett hatalom s az utódállam kormányai között a megegyezés nem jönne létre, az átadás lebonyolítására, illetve e kérdések rendezésére kiküldött vegyes bizottságban az *Igazgatótanács* által kinevezett három tag is helyet foglal. (Tr. bsz. 258., versailles-i bsz. 312., st.-germaini bsz. 272., neuilly-i bsz. 203. cikkei.)¹⁾-

c) Az igazgatótanács bizottságai.

Az igazgatótanács a hatáskörébe utalt számos és sokoldalú tevékenység részletmunkájának elvégzésére, miként a közgyűlés is, különböző feladatkörrel ellátott bizottságokat állíthat fel, amelyek áttanulmányozzák a hozzájuk utalt kérdéseket s munkájuk eredményéről jelentéseikben számolnak be az igazgatótanács plenumának. A bizottságok összeállításuk szerint *három* főcsoportra tagozódnak, ú. m.:

¹ A trianoni békeszerződés 258. cikke a *szociális biztosítás céljaira szolgáló vagyon liquidálásáról* a következőképpen szól:

„A jelen Szerződés egyéb rendelkezéseinek sérelme nélkül a Magyar Kormány köilelezi magát, hogy minden Hatalomnak, amelyhez a volt Osztrák-Magyar Monarchiából területek csatoltattak, vagy amely a Monarchia feldarabolásából keletkezett, a maga részéről átadja a volt Osztrák-Magyar Monarchia kormányai vagy hatóságai, vagy az ellenőrzésük alatt működő nyilvános vagy magánszervezetek által felhalmozott tartalékoknak azt a hányadát, amely az illető területeken társadalmi és állami biztosítások működésének céljaira volt szánva.

Azok a Hatalmak, amelyeknek ezek az alapok átadatnak, kötelesek azokat ezekből a biztosításokból eredő kötelezettségek teljesítésére fordítani. Az átadás feltételeit a Magyar Kormány és az érdekelt Kormányok között kötendő külön egyezmények fogják szabályozni.

Ha ezek a külön egyezmények az előbbi bekezdésnek megfelelően a jelen szerződés életbelépésétől számított három hónapon belül nem köttetnének meg, az átadás feltételei minden egyes esetben ötagú bizottság elé terjesztendők, amelynek egy tagját a Magyar Kormány, egyikét a másik érdekelt Kormány, három tagját pedig a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal Igazgatótanácsa más Államok polgárai közül nevezi ki. Ez a bizottság megalkulásaitól számított három hónapon belül szavazattöbbséggel elfogadott javaslatokat fog a Nemzetek Szövetségének Tanácsa elé terjeszteni; a Tanács határozatait Magyarország és a másik érdekelt állam nyomban végérvényeseknek kötelesek tekinteni“.

(Németországra vonatkozólag a versaillesi bsz. 312. cikke, az EO. 22. cikke alapján létesített! s azelőtt Németországhoz tartozott mandátumterületeket is bevonja e. felszámolás körébe.)

I. kizárólag igazgatótanácsi tagokból összeállított bizottságokra, amelyek a szükséghez képest az állandó tagokon kívül szakértőket is bevonhatnak tanácskozásaikba, akik azonban csakis igazgatótanácsi tagok lehetnek;

II. részben igazgatótanácsi tagokból, részben pedig más szervezetek szakértőiből, vagy képviselőiből alakult vegyes bizottságokra, végül

III. kizárólag az egyes tagállamok szakértőiből alakított bizottságokra.

/. Igazgatótanácsi tagokból alakult bizottságok.

Feladataik szerint négy csoportba oszthatók.

a) *A N. M. Sz. s a N. M. Hivatal gazdasági és szervezeti kérdéseivel foglalkozó bizottságokra*, ilyenek:

1. A gazdasági vagy pénzügyi bizottság az igazgatótanács elnökének elnöklété mellett az érdekképviselők 4—4 tagjából, összesen 13 tagból. Feladatkörét az igazgatótanácsi ügyrend 13. cikke határozza meg.

2. A N. M. Hivatal épületének bizottsága. Elnöke u. a., tagjai 1—1 érdekképviselői tag, összesen 4 tag.

3. A mellékhivatalok bizottsága, amely a N. M. Hivatalnak az egyes országokban eddig működő mellékhivatalaival, valamint levelezőivel szemben követendő eljárás alapelveit határozza meg. A bizottság hat (2—2—2) tagból áll.

4. A N. M. Hivatal átszervezésének bizottsága. AH az igazgatótanács elnökéből és 3—3, összesen 10 tagból. A bizottságot 1932-ben állították fel.

b) *Az igazgatótanács ügyrendjével szorosan összefüggő kérdésekre alakított bizottságok*, amelyek a következők:

5. ügyrendi bizottság, 3x4=12 tagból s a

5. nyelvkérdés bizottsága, amely a közgyűlés, az igazgatótanács s a N. M. Hivatal Kiadványainak nyelvkérdéseivel foglalkozik s a problémát mind technikai, mind pedig pénzügyi szempontból vizsgálja, összesen 12 (4—4—4) tagból áll.

c) *Munka- és munkáviszonyokkal foglalkozó bizottságok:*

7. A létfenntartási költségek és munkabérek statisztikai bizottsága, amely e kérdéseket főleg az ipari államokban tanulmányozza¹⁾. A

¹⁾ A bizottságot a „Twentieth Century Fund“ nevű amerikai egyesület elnökének, F i l e n e-nek 25000 dolláros adománya hívta életre, amelyet a N,

minden érdekcsoportból 3—3, összesen tehát kilenc tagból alakult bizottság hatáskörét a Filene-adomány végrehajtása tárgyában végzendő munkálatokon felül még a munkabérek s az életszükséglet! költségek statisztikai adatainak feljavítását célzó vélemények adására is kiterjesztették.

8. A munkapiac kérdésével foglalkozó bizottság $3 \times 3 = 9$ taggal.

9. A textilipari munkafeltételek bizottsága $3 \times 4 = 12$ taggal, amely az 1928-i konferencián hozott határozatnak megfelelően a textiliparral összefüggő szociális kérdésekkel (munkaidő, nő- és gyermekvédelem, életfenntartási költségek, egészségügyi viszonyok, stb. tanulmányozásával) foglalkozik s a N. M. Hivatalnak e téren végzett kutató munkáját ellenőrzi.

10. A kőszénbányák munkafeltételeivel foglalkozó bizottság $3 \times 3 = 9$ taggal.

11. A vas- és ércipari munkafeltételek bizottsága $3 \times 4 = 12$ taggal. E két bizottság feladatköre azonos a 9. alatti bizottságéval.

12. Az ipari kérdések előkészítő albizottsága $3 \times 1 = 3$ taggal.

d) Egyéb kérdésekkel foglalkozó bizottságok:

13. Az államok szociális felkészültségének tanulmányozására alakított bizottság, amely a N. M. Sz. valamennyi tagállamára (tehát nem csupán a volt Központi Hatalmak utódállamaira) kiterjedő hatáskörrel támogatja a N. M. Hivatal az egyes államok »szociális terheU-vel kapcsolatos kérdések munkájában. A bizottság az egyes érdekképviseltek 2—2 tagjából, összesen tehát hat tagból áll²⁾.

14. A szakszervezeti szabadság kérdéseit tanulmányozó bizottság $3 \times 1 = 3$ taggal.

15. Az Európán kívüli országok kérdéseire alakult bizottságot 1932-ben állították fel. Tagjainak száma $3 \times 2 = 6$.

M. Sz.-nek egy szigorúan tudományos alapon végzendő vizsgálat céljára ajánlott fel. A vizsgálatnak meg kell állapítania azt az életmódot, amely Detroit-ban napi 6 dollár munkabér mellett elérhető, majd ennek alapján megállapítandó, hogy Európa különböző városaiban milyen nagyságú munkabér teszi lehetővé ugyanennek az életmódnak az elérését. A vizsgálatot számszerű adatokkal kell alátámasztani.

³⁾ A bizottság első ülését 1929. május 25-én tartotta, amikor is Anglia Francia-, Német- és Lengyelország,, valamint Csehszlovák-ország szociális terheit kellett volna megvizsgálnia. A bizottság azonban nem tudott megállapodásra jutni abban a kérdésben, hogy mi tartozik a „szociális terhek“ körébe, csupán a szociális biztosítás terhei-e, avagy a szociális támogatás minden más költsége is? Ezért ülését elnapolta s a N. M. Hivatal felhívta, hogy az egyes államokból a munkásság gazdasági és szociális szükségleteinek fedezeti módszereiről szerezzen be további adatokat. (Internat. Rundschau der Arbeit, 1929. júL szám, 653. 1.).

A bizottságok feladatkörét már elnevezésük is megjelöli.

//. Az igazgatótanács vegyes bizottságai.

1. A Paritásos Tengerészeti Bizottság. Összetétele: Elnök (az igazgatótanács elnöke), egy munkaadó s egy munkásképviseelő, a hajósvállalatok s a tengerészek 7—7 képviselője, összesen 17 rendes tag és 2—2 póttag. Feladata a tengeri hajózással összefüggő szociális kérdésekben a N. M. Sz.-nek véleményt adni¹⁾.

2. Mezőgazdasági kérdések vegyes bizottsága, áll az igazgatótanács 2—2 érdekképviseleti, tehát 6 tagjából és a Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet választmányának 6 tagjából, összesen tehát 12 tagból.

3. A munkásvándorlások állandó bizottsága az igazgatótanács 3x4 = 12 tagjából, továbbá 4 szakértő tagból.

4. A szellemi munkások tanácskozó bizottsága a következő összetételben:

A N. M. Sz. igazgatótanácsának 1—1 érdekképviseleti — 3 tagjából, a Szellemi Együttműködés Nemzetközi Bizottságának 2 tagja —, a Szellemi Munkások Nemzetközi Szövetségének 6 tagja —, a Nemzetközi Hírlapíró Szövetségnek, az Olasz Szellemi Munkások Szövetségének s az Ipari Munkaadók Nemzetközi Szervezetének 1—1, végül az Európán kívüli országok szellemi munkásainak két képviselőjéből, összesen 16 tagból.

5. A munkahigiéniá levelező bizottsága tulajdonképpen kettős tagozatú, az egyik a szorosán vett munkahigiéniával foglalkozik, míg a másik, amely az igazgatótanács 47. ülészakájának határozata értelmében (1930. febr. 4—8.) attól különváltan

6. a munkásbalesetek elhárítására alakult bizottság néven folytatja működését, az igazgatótanácsnak mindegyik bizottságban képviselt 3—3 tagján kívül szintén számos szakértő tagból alakul. A bizottságok céljait nevük meghatározza. Az egyik bizottság üléseiről a másik bizottság tagjait is értesíteni kell, hogy a két bizottság közötti együttműködést ezáltal is biztosítsák.

7. Az önműködő vasúti kapcsoló szerkezet kérdéseivel foglalkozó 27 tagú bizottság az érdekképviselők 8—8 tagjából²⁾ s az igazgatótanács érdekképviseleti csoportjainak 1—1 tagjából alakul.

8. A belhajózás kérdéseinek vegyes bizottsága három igazgatótanácsai és három, a N. Sz. forgalmi szervezeteinek képviselőiből - delegált tagból áll.

9. Az alkalmazottak kérdéseivel foglalkozó bizottság az igazgatótanács 1—1 érdekképviseleti tagjából s a különböző országokból választott 12 alkalmazotti képviselőből, összesen tehát 15 tagból alakul.

10. Az üveghuták munkafeltételei műszaki bizottságának felállítását az igazgatótanács 46. (1929. okt.) ülészakája határozta el. AH

¹⁾ Ld. részletesen a II. kötet I. fejjében a második (génuai) konferenciánál.

²⁾ A bizottság magyar tagjai: T o l n a y Kornél a munkaadók és G r e n c z e r dr. a munkásság képviselőjében.

az igazgatótanács 1—1 érdekképviselői tagjából, továbbá a kormányok és érdekképviselők részéről kijelölt 6—6, s az N. M. Hivatal igazgatója részéről delegált 1 szakértő tagból, összesen tehát 22 tagból.

11. A munkanélküliség leküzdésére alakult bizottság az Európai Unió kezdeményezésére az igazgatótanács 53. és 54. ülészakain alakult meg. A bizottság az igazgatótanács 3X2 s az Európai Unió tanulmányi bizottságának 6 tagjából, tehát 12 tagból áll. Feladata: a nemzetközi munkaközvetítésnek s az európai munkások vándorlásainak a munkanélküliséggel kapcsolatos összes kérdéseit megvizsgálni.

12. A közlekedés, az átmenő forgalom, a közmunkák s a termelő eszközök kérdéseivel foglalkozó bizottság három taggal vesz részt a N. Sz.-nek ezirányú bizottsági munkájában.

13. A női munkák levelező bizottsága legnagyobbbrészt női levelező tagokkal¹⁾.

III. Az igazgatótanács szakértő bizottságai.

1. A szociális biztosítás levelező bizottsága, amely az agkori- s a rokkantbiztosítás, a biztosítás keretében teljesítendő orvosi szolgálat-, a biztosítási rendszerek-, a vándormunkások járadék igényemek s a szociális biztosításnak technikai problémáival foglalkozik²⁾.

2. A bennszülöttmunkák szakértői bizottsága, amely a kényszer- vagy a köteles munkák kérdéseivel foglalkozik³⁾.

3. A tagállamok évi jelentéseit felülvizsgáló bizottság, amelynek feladata a tagállamok részéről ratifikált nemzetközi munkaügyi egyezmények végrehajtása tárgyában a NMA 22. (tr. bsz. 336.) Jtikke értelmében a N. M. Hivatalnak évenként beküldött jelentések átvizsgálása, valamint azokról a jelentéstétel.

4. A hajók berakodásánál és kiürítésénél foglalkoztatott (ú. n. dokk-) munkások baleset elleni védelmére alakult műszaki bizottság három taggal.

5. Az európai víziutak munkafeltételeinek szakértő bizottsága, amely a behajózási kérdések vegyes bizottságának kezdeményezésére alakult kilenc taggal, akik közül 4 igazgatótanács tag (2 munkaadó- és 2 munkáképviselő) és öt szakértő tag⁴⁾. A bizottságot az igazgatótanács 47. ülészakája állította fel.

6. A statisztikai szakértők bizottsága 1932-ben alakult meg 8 taggal.

Az igazgatótanács most felsorolt bizottságainak a száma a N. M. Sz. mindenkori célkitűzésének megfelelően változik. Jelenleg:, amikor a szociálpolitikai problémák egész sora vár megoldásra, ez a szám természetsszerűleg növekszik, aminthogy a vegyes s a szakértő

¹⁾ Magyarország részéről K é t h l y Anna és V a j k a i n é foglalnak helyet a bizottságban.

²⁾ A bizottság magyar szakértő tagjai: P a p Géza dr., K o v r i g Béla dr. és B a r l a - S z a b ó dr.

³⁾ Ld. a II. kötet III. fejbén a XIV. konferenciával kapcsolatban.

⁴⁾ Ezek között magyar szakértő: L e n g y e l Ervin.

bizottságok száma 1929-től, tehát négy éven belül éppen a kétszeresére emelkedett. Az igazgatótanácsi bizottságokra fordított kiadások is ennek megfelelően — a legutóbbi évekig — állandóan növekvő irányzatot mutatnak, amennyiben azok 1929-ben 100.000, 1930-ban 125.000 és 1931-ben 130.000 svájci frankkal szerepelnek a Szervezet évi költségvetésében. Viszont ezzel szemben 1932-ben már 95.600 s 1933-ban 100.000 sv. frankra redukálták e tételt. Talán a reájuk fordított tetemes kiadás az egyetlen hátránya e bizottságoknak, amellyel szemben szinte felbecsülhetetlen az az előny, amit a felmerült szociálpolitikai problémák minden ágában nyújtott szakszerű irányításuk a N. M. Hivatal s így végeredményben a N. M. Sz. munkájának jelent. Azáltal ú. i. hogy a bizottságok tagjai, akik között a világ tudományos tekintélyei foglalnak helyet, a tudomány legkülönbözőbb ágaiban elért eredményeket közül, a N. M. Sz. szociálpolitikai munkáját fejlesztik s annak belső értékét hathatósan növelik. Viszont a Szervezet is fenntartja az állandó kapcsolatot az étellel, annak követelményeivel és fejlődésével s így a tudomány, s a közvélemény képviselőivel állandóan érintkezve, valóban az élet reális szükségleteit igyekszik alkotásaiban: egyezmény tervezeteiben és javaslataiban megvalósítani.

f) Az igazgatótanács üléseinek ideje és helye.

Az igazgatótanács ügyrendje a 11. cikk 1. bek.-ben kimondja, hogy az igazgatótanács »legalább is minden három hónapban rendes ülést tart«. Az ülésezések helye rendszerint a N. M. Hivatal székhelye, hacsak az igazgatótanács máskép nem határoz (12. cikk).

Az 1920. március 23-án elfogadott s ugyanazon évben életbe léptetett ügyrend értelmében 1920. őszétől kezdve az ülések helye és ideje általánosságban ennek megfelelő volt. Az 1920. őszi ülés szak előtti tanácsülésnek helye és ideje a következő volt:

1. Tanácsülés: Washington, a konferencia ülészaka alatt,
2. Tanácsülés: Párizs, 1920. január havában,
3. Tanácsülés: London, 1920. március havában,
4. Tanácsülés: Genua, 1920. június havában, a második

konferenciával egyidőben. 1920. őszétől kezdve legsűrűbben Genfben tartják az igazgatótanácsi üléseket, azonban igen gyakran a tagállamok fővárosaiban is, ahová rendszerint az illető kormány meghívása folytán helyezi át az igazgatótanács esedékes ülészakát. Így ülésezett azután az igazgatótanács többek között Stockholmban (1921. júl.), Rómában (1922. ápr.), Berlinben (1927. okt), Havannában (1928. tavaszán), Varsóban (1928. okt.), Párizsban (1930. ápr.), Brüsszelben (1930. okt.), Madridban (1932. okt), stb.

Az évenkénti igazgatótanácsi ülések száma rendszerint négy, azonban gyakran ötöt is tartanak, amikor is két egymásutáni igazgatótanácsi ülés rövid, egy-két napi időközzel követi egymást. Így öt ülészak volt 1931-ben (51—55), valamennyi Genfben. Az 1932. évben öt rendes (56—60.) s két rendkívüli ülészakot (Id. a köv. cikkben) tartottak, amelyekből a 60. a spanyol kormány meghívására Madridban, a többi pedig Genfben folyt le. Végül az 1933. év végéig négy rendes ülészakra (61—64) jött össze az igazgatótanács, mindenkor Genfben. Az utolsó ülészak okt. 23—25-ig tartott.

g) Rendkívüli ülészakok.

A NMA. 7. (tr. bsz. 321.) cikkének utolsó bekezdése értelmében az igazgatótanács legalább tíz tagjának *írásban* előterjesztett indítványára az igazgatótanácsot rendkívüli ülészakra kell egybehívni. Ezt a számot már az 1920. év januárjában Párizsban tartott igazgatótanácsi ülés elé terjesztett ügyrendi tervezet is túlmagasnak tartotta, mert a rendkívüli ülészak ilyen szabályozása mellett a kevesebb taglétszámú munkaadó- vagy munkáscsoport egymagában soha sem hívathat össze rendkívüli ülészakot. Ezért azután az ügyrend 11. cikkének 2. bekezdésében az elnök jogkörébe vonták ezt a kérdést s azt olyképpen szabályozták, hogy a NMA. 7. (tr. bsz. 321.) cikkének utolsó bekezdésében foglalt rendelkezés érintetlenül hagyása mellett az elnök a rendkívüli ülészakot

a) összehívhatja, ha azt szükségesnek tartja¹⁾,

b) de tartozik azt összehívni, ha ugyanazon csoportnak legalább hat tagja által ellenjegyzett erre vonatkozó indítvány érkezik hozzá.

Az ülészakok idejének az elnöki jogkörbe történt illetően beutalása a NMA. 7. (tr. bsz. 321.) cikkének utolsó bekezdésében foglalt azon rendelkezés alapján történt, hogy az igazgatótanács maga állapítja meg tanácskozásainak rendjét és határozza meg üléseinek idejét.

¹⁾ Az 1932. július 1-re így összehívott rendkívüli tanácsülésen választották meg H. B. Butlernt — Thomas halála után — a N. M. Hivatal jelenlegi igazgatójává. (Ld. alább a 4. cikknél). Az 1932. szept. 21. és 22. napjain megtartott rendkívüli tanácsülés az olasz kormányképviselő (de M i - c h e l i s) javaslatára a munkaidő megrövidítésének kérdését tárgyalta. (Ld. a II. kötet I. fejt. 1. a. cikkében).

*h) Táblázatos kimutatás
az igazgatótanáccsal kapcsolatos kérdésekről.*

Ö s s z e á l l í t á s a :

a) Rendes tagok:

12 kormányképviselő, (ebből 8 állandó hely az iparilag⁴⁴ legjelentősebb tagállamoké, 4 hely a közgyűlés által kijelölt tagállamoké),

6 munkaadó⁴⁵ és személy szerint.

6 munkáképviselő
(NMA. 7. — tr. bsz. 321. — c. 3. p.)

b) Pót- és helyettes tagok:

Minden rendes tag- mellé 1—1 idegen állampolgárságú póttag, (kormányok: kinevezik, érdekeltségek: választják) (ígtan. ügyr. 3. c),

ugyanígy a helyettesek is (1931-től 7 munkaadó póttag, 2 tengerentúlról).

c) Tagsági helyek szaporítása:
[NMA. 7. (tr. bsz. 321.) c-nek módosítása esetére:]

32 rendes tag, ebből 16 kormány- és 8—8 érdekeltségi képviselő (22 európai, 10 a tengerentúli államokból). Módosítás előfeltétele: a) a közgyűlés ²/₃-ad többsége, b) a N. Sz. valamennyi tanácstagja elfogadja, c) a N. M. Sz. tagállamainak ³/₄-ed része ratifikálja.

d) H a t á s k ö r e :

1. Elnökség megválasztása (NMA. 7. — tr. bsz. 321. — c. 6. bek.),
2. megürrült igazgatótanácsi helyek betöltése, stb. (u. a. 5. bek.),
3. saját ügyrendjének s ülései idejének megállapítása, (u. a. 6. bek.),
4. a N. M. Hivatal igazgatójának megválasztása (NMA. 8. — tr. bsz. 322. — cl. bek.),
5. kiadványok nyelvének meghatározása (NMA. 10. — tr. bsz. 324. — c. 4. bek.),

6. közgyűlés tárgysorozatának meghatározása (NMA. 14. — tr. bsz. 328. — c),

7. közgyűlési terem ülésrendjének megállapítása (közgy. ügyr. 1. c. 3. p.),

8. konferenciai titkárság személyzetének kijelölése (u. a. 5. c. 1. és 2. p.),

9. tagállamok évi jelentéseinek formai és alaki előírása (NMA. 22. — tr. bsz. 336. — c),

10. az érdekképviselők szervezetei —, (NMA. 23. — tr. bsz. 337. — c.) és

11. a tagállamok részéről beérkezett panaszoknál közreműködés (NMA. 25. és 34. — tr. bsz. 339. és 348. — c),

12. ezekben vizsgálóbizottság kiküldése (NMA. 24. és 25. — tr. bsz. 338. és 339. — c),

13. vizsgálóbizottsági tagok alkalmasságának megvizsgálása (NMA. 26. — tr. bsz. 340. — c. 2. bek.),

14. részvétel a volt Központi Hatalmak utódállamai szociális bizt. hányadának megállapításában (tr. bsz. 258. cikk).

e) B i z o t t s á g a i :

I. Igazgatótanácsi tagokból:

a) Gazdasági és szervezeti kérdések:

1. Gazdaság vagy pénzügy	13
taggal,	
2. N. M. Hivatal épület,	4
3. Mellék-hivatalok	6
4. N. M. Hivatal átszerv.-se	10 „

b) Ügyrendi kérdések:

5. Ügyrendi	12 „
6. Nyelvkérdés	12 „

c) Munka- és munkaviszonyok:

7. Létfenntartás és munkabér	9 „
8. Munkapiac kérdései	9 „
9. Textilipari munkafelt.-ek	12 „
10. Kőszénben yai	9 „
II. Vas- és ércipari	12 „
12. Általános ipari kérdések	3 „

d) Egyéb kérdések:

13. államok szoc. felkészülts.-e	6 „
14. Szakszervezeti szabadság	3 „
15. Európán-túli országok	6 „

II. Vegyes tag-okból:

1. Paritásos Tengerészeti,
2. mezőgazdaság,
- „ „
3. munkasvandorlas,
4. szellemi munkások,
5. munkahygiéna,
6. munkásbalesetek,
7. önműködő vasúti kapcsolás,
8. belhajózás,
9. alkalmazotti kérdések,
10. üveghuták,
11. munkanélküliség,
12. közlekedés és átmenő forgalom, közmunkák, stb.,
13. női munkák.

III. Szakértőkből:

1. Szociális biztosítás,
 2. kényszermunka,
 3. tag-államok évi jelentései,
 4. dokkmunkások,
 5. európai víziutak,
 6. statisztika kérdéseivel foglalkozók.
- f) Ü l é s e k i d e j e és helye:
rendszerint 3 hónap és rendszerint
Genf.
- g) R e n d k í v ü l i ü l é s s z a k o t :
az elnök hívja egybe, ha azt szükségesnek tartja, vagy valamely csoport hat tagjának írásbeli kérelmére (ügyr. 11. c. 2. bek.).

3. A N e m z e t k ö z i M u n k a ü g y i H i v a t a l , a) Jellege és székhelye.

Az N. M. Sz. harmadik nagy testülete a közgyűlés és az igazgatótanács mellett, a NMA. 2. (tr. bsz. 316.) cikkének 12 pontjában foglalt rendelkezés szerint az igazgatótanács vezetése és ellenőrzése alatt álló *Nemzetközi Munkaügyi Hivatal* (N. M. Hivatal), amelynek szervezetről a NMA. 6., majd 9—13. (320., 323—327.) cikkei rendelkeznek.

A NMA. 6. cikkében foglalt rendelkezés szerint a N. M. Hivatal *Genf* székhellyel kifejezetten a N. Sz. szervezetének alkotó részeként szerepel. A *Bauer* professor vezetése mellett Bázelen működött Nemzetközi Munkahivatal tevékenységét megszüntetve, 1920-ban beolvadt a N. M. Hivatalba, amely az előbbinek irattárát és r tisztviselőinek egy részét is átvette¹⁾:

A N. M. Hivatal ekkor — 1920. januárjában — ideiglenesen *Párizsban* rendezkedett be, nemsokára azután a washingtoni első Nemzetközi Munkaügyi konferencia határozata értelmében a N. Sz.-nek a megszervezéséig, 1920. júliusig — szintén csak ideiglenesen — *Lon-*

¹⁾ Ld. a Bulletin d'Information 1920. szept. 22-i 3. számát, 19. l.; továbbá: Verhandlung-sbericht der achten Delegiertenversammlung des Komitees der Internationalen Vereinigung für gesetzlichen Arbeiterschutz, — Fischer, Jena 1920-, 32. és 47. l.

²⁾ Az Astoria szállóban.

donban működött. 1920. július havától véglegesen *Genf*be költözködött. Ezzel szemben a német javaslat annak székhelyét, nyilván eddigi nagy nemzetközi múltjára való tekintettel a svájci Bernben kívánta kijelölni¹⁾. A N. M. Hivatalnak a N. Sz.-vel történt szoros egybekapcsolása következtében csak logikus lépés volt a két lestvérorganizációnak székhelyét is ugyanabba a városba helyezni.

A N. M. Hivatalra, mint a N. Sz.-nek alkotó részére, a NMA. β. (tr. bsz. 320.) cikkéből kifolyólag egyenlő joghatályuk van ez utóbbi Szervezet EO. 7. cikkében foglalt rendelkezéseknek, így nevezetesen:

1. a N. Sz.-nek s így a N. M. Hivatalnak is a székhelye *Genf*;

2. a N. Sz.-nek tanácsa bármikor elhatározhatja, hogy a Szövetség; székhelyét máshová helyezi át, amikor is e határozat a NMA. 6. (320.) cikkének erejénél fogva a N. M. Hivatalra is kihat;

3. minden tisztség, amelyet a N. Sz.-nél, vagy azzal kapcsolatban (tehát a N. M. Hivatalnál is) el kell látni, ideértve a titkárságot is, férfival vagy nővel egyformán betölthető;

4. a N. Sz. tagjainak képviselői és hivatalnokai a Szövetség ügyeinek ellátása alatt a diplomáciai személyek kiváltságaiban és mentességeiben részesülnek (a N. M. Sz. közgyűlési kiküldötteinek extritorialitásáról ld. előbb) és végül

¹⁾ Bernben működött u. i. abban az időben: A Béke s a Szabadság Nemzetközi Ligája (1867), az Ipari, Irodalmi és Művészeti Tulajdont Védő Iroda (1885), a Fémmunkások Nemzetközi Szövetsége (1893), a Nyomdai Munkások Nemzetközi Titkársága (1892), a Világpostaegyesület (1874), a Vasutasok Nemzetközi Irodája (1893), a Nemzetközi Távíró Egyesület (1868), a Nemzetközi Áruszállítványok Központi Hivatala (1890) stb., amiért is a nemzetközi életben betöltött múltjánál és jelenlegi szerepénél fogva megfelelőnek látszott egy újabb és ennyire jelentős nemzetközi organizáció befogadására. Ebből a szempontból azonban Genf méltó versenytársa leítt Bernnek, mert a Svájcban székelő 96 nemzetközi szervezet közül 48-nak székhelye Genfben van, míg Bernben e. i. szerint 17 ilyen szervezet központja van.

Talán nem éreztelen felemlíteni, hogy a nemzetközi uniók száma napjainkban kb. 600-ra tehető. A legtöbb nemzetközi szervezet központja Franciaországban van (135), ebből Párizsban 125 székel. Majd államok szerint a sorrend következőképpen alakul: Svájc 96, Belgium 71 (Brüsszel 61), Nagybritánia 68 (London 57), Hollandia 54 (Hága 17, Amsterdam 14), Németország 42 (Berlin 24), Északamerikai Egyesült Államok 21 (Washington 8), Olaszország 17 (Róma 10), Ausztria (Bécs 16), Svédország 7, Dánia 6, Hawaii (Honolulu 2). A legtöbb többi államban, így Magyarországon is, (Fédération internationale de natation amateur) 1—1 nemzetközi Unió székel. (Ld. részletesen *Drucker György* „Nemzetközi szervezetek“ c. tanulmányában, Magyar Külügyi Társaság kiadása Budapest, 1933., a 166. s. köv. 1.).

5. a N. Sz.-nek vagy hivatalnokainak avagy az ülésekén résztvevő képviselőknek használatában álló épületek és egyéb ingatlanok sérthetetlenek (ld. u. o.).

b) A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal személyzete.

A N. M. Hivatal személyzetét, amelynek egy része nőkből áll, a NMA. 9. (tr. bsz. 323.) cikkének rendelkezése szerint az igazgató nevezi ki a különböző állampolgárságú egyének közül. E tekintetben az igazgatót csupán a Hivatal minél sikeresebb működésének érdeke korlátozza. Az állásokat pályázat útján töltik be, a pályázó rendszerint vizsgát tesz¹⁾ s egy évi ideiglenes szolgálat után, amennyiben gyakorlatilag is megfelel, véglegesítik. Ezeket és a 1. csoportba tartozó ügyosztály és más szolgálati ágak főnökeit, valamint az ügyosztály tagjait és segéderőit 21 évre, a többi személyzetet pedig 28 évre szóló szerződéssel alkalmazzák, de 60 éves életkoron túl senki sem maradhat szolgálatban. A szolgálati viszony felmondással bármikor megszüntethető, úgyszintén meg nem felelés esetén bármikor fel is mondható. Ez okból 1923-ban több tisztviselőnek felmondtak. Az illetmény törzsfizetésből s a megélhetési viszonyok szerint váltakozó és végül évenkénti szolgálati pótlékból áll. Nyugdíj igénye egy tisztviselőnek sincs, de bizonyos szolgálati idő után távozó tisztviselőnek a N. Sz. végkielégítést ad.

Hogy a N. JVL Sz. nemzetközi feladatainak minél sikeresebben megfelelőhessen, a személyzetet is a tagállamok állampolgáraiból állítják össze, akik hazájuk szociális viszonyait behatóbban ismerik s az illető ország nyelvén is beszélnek, bár 1932-ben a 411 főt kitevő tisztviselőknek háromötöd része francia (95), angol (72) és svájci (78) állampolgárokból állott, akiknek többsége a legfontosabb állásokat töltötte be. A fennmaradó létszámból: német 20, olasz 19 állampolgár, míg a többi nemzet csupán öt vagy ennél is kevesebb taggal van a N. M. Hivatalban képviselve²⁾. Ennek a feltűnő aránytalanságnak az az oka,

¹⁾ A fogalmazási szakra pályázóktól megkövetelik:

1. az egyetemi vagy azzal egyenértékű iskolázottságot,
2. a francia nyelvnek tökéletes ismeretét szóban és írásban, az angol nyelvnek alapos — és a német nyelvnek kielégítő ismeretét,
3. a közgyűléseken elfogadott egyezmények általános, mindazonáltal eléggé szabatos ismeretét,
4. általános jogi ismereteket, szociális kérdésekben való jártasságot.

²⁾ Ez utóbbiak állampolgárság szerint a következően oszlanak meg:

Ausztria, ír Szabad Állam és Oroszország 5—5, Hollandia, Kanada és Lengyelország 4;—4, Belgium, Japán, Jugoszlávia és Spanyolország 3—3, Cseh-Szlovákia, Dánia, Délafrika, India, Litvánia, M a g y a r o r s z á g , Norvégia

hogy a N. M. Hivatal hivatalos nyelve a francia és angol lévén, az első szervezéskor túlnyomórészt e két nemzet állampolgáraival és svájciakkal töltötték be az állásokat. 1932-ben összesen 34 nemzet állampolgáraiból állott a N. M. Hivatal személyzete, köztük két magyar is helyet foglalt, akik közül az egyiket 1929-ben alkalmazták ideiglenes szolgálatra.

A nőkei főleg a női s a gyermekmunkák, valamint az anyaság védelmére vonatkozó kérdések elintézésénél lehet igen előnyösen foglalkoztatni, sőt vezető állásokra is ki vannak szemelve.

Az igazgató az alkalmazottak választmányával egyetértően szabályozta az ügykezelés belső rendjét. Az alkalmaztatást, illetmény- és nyugdíjkérdések rendezése a költségvetés keretén belül INMA. 13. (tr. bsz. 327.) cikk 2. bek.) az igazgatótanács hatáskörébe tartozik.

c) A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal mellék hivatalai és levelezői.

A N. M. Hivatalnak a nagyobb államok fővárosaiban ez idő szerint *nyolc*, külön személyzettel ellátott mellék hivatala működik. Ezek feladatkörbe tartozik, hogy országuk szociálpolitikai eseményeiről a N. M. Hivatalt állandóan tájékoztassák s hogy közvetítő hivatalként szerepeljenek országuk kormánya és érdekképviselői, valamint a N. M. Hivatal között. Mellék hivatalok működnek jelenleg Angliában, az Északamerikai Egyesült Államokban, Franciaországban, Indiában, Japánban, Kínában (1931. óta), Németországban és Olaszországban¹⁾.

2—2 s a (többi állam polgárai 1—1 állást töltenek be (köztük egy nemzetiség nélküli is). (Ld. részletesen dr. *Czakó* István kimutatását a Külügyi Szemle 1931. épr. számában, 236. 1).

¹⁾ A N. M. Hivatal mellék hivatalainak vezetői s azok közelebbi címei:

Anglia: R. K. B ü r g e , London SW 1., Victoria Street 12.,
Északamerikai Egyesült Államok: L. M a g n u s s o n , Washington,
D. C. Jackson Place,

Franciaország: Mario R o q u e s > Paris, (7. e) Boulevard Saint-Germain 205-.,

India: P. P. P i l l a i , New Delhi, Chelmsford Club,

Japán: A ç a r i , Tokio, Shisei Kaikan Building, Hibiya Parie
Kojimachiku,

Kína: C h a n - C h u n g - S i n g , Shangai, Bubbling Well Road
868 (Nr. 109.),

Németország: W. D o n a u , Berlin, NW. 40, Scharnhorststrasse 35.,

Olaszország: A. C a b r i n i , Roma, Villa Aldobrandini, Via Panisperna 28.,

A kínai mellék hivatal felállítására szükséges 20.000 svájci frank a N. M. Hivatalnak már 1920. óta rendelkezésére állott, a hivatalt azonban csupán 1930-ban sikerült ott felállítani,

Az európai államok fővárosaiban a N. M. Hivatalnak egy-egy levelezője tevékenykedik: Bécsben, Brüsszelben, Budapesten¹⁾, Bukarestben²⁾, Madridban, Prágában és Varsóban, akiknek feladata az, hogy a N. M. Hivatalnak országaikban előforduló fontosabb szociálpolitikai kormányintézkedéseit hírül adják.

d) A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal hatásköre.

A N. M. Sz. adminisztratív ügykörének ellátása a N. M. Hivatal feladata. Ennek a főleg adminisztrációs tevékenységnek betölthetése végett a NMA. rendelkezései szerint hatáskörébe tartozik:

1. mindazoknak a felvilágosításoknak összegyűjtése és nyújtása, amelyek a munkásviszonyok és a munkarendszer nemzetközi szabályozására vonatkoznak (NMA. 10. — tr. bsz. 324. — cikk 1. bek.);

2. azoknak a kérdéseknek tanulmányozására vonatkozó adatgyűjtés, amelyeket nemzetközi egyezmények kötése céljából a közgyűlés elé kívánnak terjeszteni (u. o.);

3. a közgyűlések tárgysorozatának előkészítése (u. a., 2. bek.);

4. a közgyűlés által elrendelt mindennemű különleges vizsgálatnak a lefolytatása (u. a. 1. beß.);

5. a NMA.-ban meghatározott nemzetközi vitás kérdések elintézése (10. — 324. — cikk 3. bekezdése), így a 23. — 337. — cikk értelmében a munkaadó- vagy munkásszervezetek, a 25. — 339. — cikk 1. bekezdése szerint pedig a tagállamok részéről beérkező panaszoknak kivizsgálása, amelyeket valamely tagállam ellen azért nyújtottak be, mert ez az általa elfogadott egyezmény végrehajtását kellő módon nem biztosította;

6. nemzetközi érdekű ipari és munkáskérdések tanulmányozásával foglalkozó időszakos folyóiratok szerkesztése és kiadása francia, angol és más oly nyelveken, amelyeket az igazgatótanács megfelelőknek ítél, (NMA. 10. — tr. bsz. 324. — cikk 4. bekezdés);

7. a tagállamok részéről beérkező, mindazokról az intézkedésekről beszámoló évi jelentések átvétele, amelyeket a tagállamok a részükről elfogadott egyezmények végrehajtása tárgyában tettek (NMA. 22. — tr. bsz. 336. — cikk);

8. mindazoknak a teendőknek az elvégzése, amelyeket a közgyűlés reáruház. Ebből a célból még hatáskörén kívül eső rendkívüli hatalommal és jogosultsággal is felruházható (10. — 324. — cikk utolsó

¹⁾ Budapesten előbb Pap Dezső dr. ny. kereskedelmi államtitkár nagy szakértelemmel töltötte be 1931-ben bekövetkezett haláláig ezt a tiszttet; míg a jelenlegi levelező: Pap Géza dr. államtitkár.

²⁾ Bukarestben 1929. július óta van levelezője a N. M. Hivatalnak,

bekezdése). Így a N. M. Hivatal a génuai konferencia megbízása folytán a tengerészek munkaidejének kérdésével, betegség és baleset esetére szóló védelmi intézkedések ismertetésével stb. is foglalkozik. Mindezeknek a feladatoknak az elintézhete végett a N. M. Hivatal belső organizációja ez idő szerint a célnak megfelelően, az alábbiakban részletesen ismertetendő belső tagozódáson épül fel.

e) A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal belső tagozódása.

Az igazgató előterjesztésére az igazgatótanács a N. M. Hivatalt rövidesen felállítása után három főcsoportra osztotta be. Az igazgatóság mellett diplomáciai, tudományos kérdésekkel foglalkozó csoportokat s technikai ügyosztályokat állított fel. Ez a beosztás azonban nem felelt meg a követelményeknek s ezért a N. Sz. egy Szakértő Bizottságot bízott meg az átszervezésre vonatkozó javaslat megtételével. A beérkezett vélemény alapján 1922-ben a N. M. Hivatalt három főcsoportra (divízióra) osztották: diplomáciai, tudományos és értesítő főcsoportokra, amelyek mellett szerkesztő, kiadó s kezelő ügycsoport működik. Az igazgatóságot, korlátolt hatáskörrel, meghagyták. A technikai ügyosztályokat a különböző csoportokba osztották be. 1929-ben a kezelő csoportból főosztályt alakítottak s ügykörébe utalták az eddigi kezelési csoport s a kiadói ügyosztály teendőit.

Ez idő szerint a Hivatal belső tagozódása a következő:

Igazgatóság, áll az igazgatóból, helyetteséből, magántitkár- és Sajtófőnökből.

1. Diplomáciai főosztály a következő ügyosztályokkal:

a) általános és közgyűlési ügyosztály, három alosztállyal.

A közgyűlési alosztály a közgyűléseket készíti elő, összehívásukról gondoskodik, a kérdőíveket, jelentéseket, előzetes javaslatokat, egyezményeket és a közgyűléshez intézett igazgatói jelentéseket megfogalmazza, vezeti a közgyűlési delegátusok névsorát stb.

Az igazgatótanácsi és bizottsági alosztály az igazgatótanács és a következő bizottságok titkári hivatalaként működik:

A Paritásos Tengerészeti Bizottság, a Földművelési, az Iparhygiéniai, az Állandó Kivándorlási s a szociális biztosítási alapok átadására a trianoni békeszerződés 258. (illetve a versailles-i bsz. 312.) cikke alapján alakult bizottság.

Az általános levelezési alosztály a kormányokkal s a nemzetközi szervezetekkel való levelezést bonyolítja le, új tagállamok, a gazdasági blokádnak, diplomáciai előjogok, görög és orosz menekültek ügyeivel foglalkozik.

b) Munkaügyi egyezmények ügyosztálya két alosztállyal.

A *ratifikációs alosztály* a ratifikálások megkönnyítése és az egyezmények végrehajtása érdekében szükséges levelezéseket intézi, nyilvántartja a ratifikálásokat s az egyezményeket magyarázza.

Az *egyezmények végrehajtási alosztálya*: átveszi az egyezmények végrehajtásáról szóló jelentéseket, az egyezményeknek a gyarmatokra és a mandátum területekre való kiterjesztését intézi, a közgyűlések jegyzőkönyveit megszerkeszti, kiadja az Officiel Bulletint (Bulletin Officiel — Amtliche Nachrichten).

Az ügyosztály mellett jogi osztály is működik, amely a hozzá juttatott kérdésekben jogi tanácsokat ad s tanulmányok, kutatások közben felmerült jogkérdésekben támogatást nyújt.

Az ügyosztály ügykörébe tartozik még: a kivándorlás és a menekültek ügyei, a hajózással s a bennszülött munkákkal kapcsolatos kérdések.

2. *Tudományos főosztály* három ügyosztállyal s több technikai alosztállyal u. m.:

az 1. *ügyosztály* munkaköre felöleli a munkastatisztikát, a munkabéreket, a megélhetés s a munkásbiztosítás statisztikáját, valamint a statisztikai eljárás nemzetközi egységesítését és a lakáskérdéseket;

a 2. *ügyosztály* a munkajog kérdéseivel foglalkozik, kiadja a Legislative Series-t, összegyűjti a munkajoggal kapcsolatos tarifális szerződéseket és bírósági döntéseket, tanulmányokat dolgoz ki a szociálpolitikai törvényhozásról, közigazgatásról és igazságszolgáltatásról;

a 3. *ügyosztály* feladatköre a szociálpolitika különböző kérdéseinek, így a tanoncügy, a munkáslakások kérdései, a gazdasági helyzet s a szociális viszonyok, a pihenő idő, a szakoktatás, a nő- s a igyerw mekmunka valamint a szellemi munkások munkaviszonyainak problémáira terjed ki. Ide tartoznak még a mezőgazdasági munkáskérdések, a munkanélküliség, az ipari higiénia, a balesetmegelőzés, szociálist biztosítás s a rokkant munkások kérdései is. Ez az ügyosztály dolgozza fel a szovjetországi munkaügyekkel kapcsolatos adatokat is, végül pedig végzi az általános szociálpolitikai vonatkozású nyomozásokat.

3. *Hírszerző s a külső összeköttetések főosztálya* két ügyosztállyal.

Az egyik a munkaadó- és munkás-, valamint általában az alkalmazotti- s a női szervezetekkel, végül a szövetkezetekkel tartja fenn az összeköttetést.

A másik ügyosztály feladatkörébe tartozik a fontos szociálpolitikai eseményekről beérkező jelentések feldolgozása, a nyilvánosságra szánt felvilágosítások, valamint közlemények megszerkesztése, a különböző országokban megjelenő könyveknek és folyóiratoknak átnézése abból a célból, hogy azokat a hivatal kiadványaiban is felhasználhassák; hatóságok, vállalkozó-, munkás- és más szervezetek részéről érkező kérdezősködések megválaszolása, iratváltások, levelezés a mellék hivatalokkal s az egyes országokban levő levelezőkkel a hivatal működésére vonatkozó röpiratok és cikkek megfogalmazása, tehát a propaganda. A könyvtárt és az irattárt is ehhez az ügyosztályhoz csatolták.

4. Kezelési főosztály:

a) általános kezelési ügyosztály: a személyi, anyagi s a pénzügyeket intézi, felügyel a belső szolgálatra, a Hivatal organizációjára s a különböző kezelési ágak helyes összműködésére. Ide tartoznak: az iktató, a kiadóhivatalok, a pénzügyi ellenőrzés, a könyvelés, a személyi ügyek hivatala s az anyagkezelés;

b) szerkesztő és fordító ügyosztály feladata a Hivatal iratainak átvizsgálása, fordítása és nyomdába adása. Alosztályai: a szerkesztőség, fordító, nyomda és kiadó alosztályok¹⁾.

A N. M. Hivatalt ebben a sokfelé szétágazó tevékenységében mind a közgyűlés, mind pedig az igazgatótanács által beállított bizottságok a lehető legintenzívebben támogatják. A támogatás természetesen kölcsönös, amiből azután az óriási, több évtized munkásságát kitöltő szociális program minél alajposabb megvalósítására való törekvés is érthetővé válik.

A N. M. Hivatal ennek a célnak a szolgálatába állítja az időszaki folyóiratok, röpiratok s az egyes szakkérdésekkel foglalkozó tudományos munkáknak hatalmas tömegét, amelyek a Szervezet működését, a közgyűlésnek s az igazgatótanácsülésnek, valamint a N. M. Hivatal programját ismertetik, népszerűsítik és propagálják olyan intenzivitással, aminővel eddig egyik nemzetközi organizáció történetében sem találkoztunk.

¹⁾ A N. M. Hivatal személyzete 1932-ben az egyes főosztályok között a következően oszlik meg:

igazgatóság-	19
diplomáciai főosztály	51
tudományos főosztály	91
hírszerző főosztály	62
adminisztrációs főosztály	<u>188</u>
összesen	411

f) A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal kiadványai.

NMA. 10. (tr. bsz. 324.) cikkének 4. bekezdése kötelességévé teszi a N. M. Hivatalnak egy nemzetközi érdekű, az ipari s munkáskérdések tanulmányozásával foglalkozó időszakai folyóirat szerkesztését és kiadását. A Hivatal ennek a kötelességnek fokozott mértékben igyekszik megfelelni s kiadványaiban mind e tudományággal foglalkozók, mind pedig a pusztá érdeklődők egyaránt bőséges anyagot és felvilágosítást találnak.

A N. M. Hivatal időszakai kiadványai jelenleg a következők:

1. Official Bulletin — Bulletin Officiel — Amtliche Nachrichten hetenkint megjelenő és hivatalos közleményeket tartalmazó folyóirat;

2. International Labour Review — Revue Internationale de Travail — Internationale Rundschau der Arbeit — havonkint és három nyelven megjelenő, a szociálpolitika kérdéseit, a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet tevékenységét ismertető és tudományosan bíráló folyóirat;

3. Legislative Séries — Séries Législatives — Gesetzreihe az egyes országok fontosabb szociálpolitikai, valamint munkásvédelmi törvényeinek és rendeleteinek szintén havonkint megjelenő gyűjteményes ismertetése. Angol, francia és német nyelven jelenik meg, folytatásaként az 1919-ben megszűnt bázeli Nemzetközi Munkahivatal (Internationale Vereinigung für gesetzlichen Arbeiterschutz) kiadásában megjelent »Bulletin des Internationalen Arbeitsamtes« című időszakai iratnak. !

4. A szociálpolitikai törvények és rendeletek ismertetésének mintegy folytatásaképpen adja ki a N. M. Hivatal időszakonkint, — 1926-tól kezdve évenként — a munkajog körébe vágó s annak általános elveit érintő, egyébként nemzetközi vonatkozású bírói és közigazgatási határozatokat, hogy egyrészt a jogszolgáltatás munkáját megismertesse, másrészt pedig azok révén a gyakorlati életből vett "példákkai is illusztrálhassa az elméletet. (Internationale Sammlung der Arbeitsrechtsprechung).

5. Industria and Labour Information — Informations Sociales — Pressemitteilungen, az első kettő Genfben, az utóbbi Berlinben (a N. M. Hivatal mellékhivatala kiadásában) megjelenő heti s az egyes országokban a N. M. Sz.-ről, annak tevékenységéről napvilágot látott sajtóközleményeket, 1929. óta pedig az egyes országok munkáskivándorlását is ismertető folyóirat.

6. Etudes and Documents — Etudes et Documents — Studien und Berichte a nemzetközi szociálpolitika egyes kérdéseinek szakszerű ismertetését tárgyaló, esetről-esetre megjelenő értekezések. Különösen

említésre méltók a különféle statisztikai módszerekről, amelyek a munkaidőre és a munkabérre, a be- és kivándorlásra, a munkanélküliségre, az üzemi balesetekre vonatkoznak; az egyes országok iparának munkaidejéről, a vas- és acélipar hármás rétegződési rendszeréről s végül az egyes országokban 1914-től 1922-ig előállott munkabérhullámzásokról, családi pótlékról, egyesülési jogról, a rokkantak- s a munkanélküliekről s Európának a háború utáni lakásproblémáiról szóló tanulmányok.

1924-ben az önműködő vasúti kapcsolásról s a vasúti munkások biztonságáról, 1925-ben a famegmunkáló gépek okozta balesetek elhárításáról (Angliában és Svájcban) jelentek meg említésre méltó értekezések.

1925-ben *Milhaud* professor tollából »Enquête sur la production« című hat kötetes tanulmány jelent meg, amely az ipari termelés és áralakulás egymásra ható viszonyát, megoldásának módozatait tárgyalja. A munkát több oldalról kedvezőtlen kritikával fogadták.

1927-ben: Ipari mozgalmak Szovjetországban,, — A munkaadók és munkások közti viszony az Északamerikai Egyesült Államokban, — A hivatásos szakegyesületek jogai (I.), — A munka gazdasági szervezete Európában, — A minimális munkabéred megállapítása, — Az orvosi ipari felügyelet, — A fehér ólom, — *A kötelező betegbiztosítás, — Az önkéntes betegbiztosítás, — Lakásstatisztika;

1928-ban: A hivatásos szakegyesületek jogai (II—III.), — Tudományos üzemvezetés Európában, — Munkabér és munkaidő a kőszénbányákban, — A mezőgazdasági munkások szervezeteinek képviselője. — Az újságírók megélhetési és munkafeltételei, — A németországi betegség elleni biztosítás eredményei a szociálhygiénia megvilágításában, — Lakásstatisztika, — Kivándorlási törvények és rendeletek — problémáit ismertették a kiadványok;

1929-ban: A hivatásos szakegyesületek jogai (IV.) —, A munkanélküliség problémájának nemzetközi viszonylata —, A centrifugák balesetbiztos szerkesztése és összeállítása —, A mezőgazdasági szak kiképzés —, A szénbányákban előforduló balesetek statisztikai módszerei —, A vasúti üzemeknél előforduló balesetek statisztikai módszerei —, a be- és kivándorlás szabályozása —, A munkásvándorlások —, A hajómunkások (tengerészek) munkaidejéről jelentek meg tanulmányok.

7. A *Résumé Mensuel des travaux de l'Organisation Internationale du Travail* — havonként, nem hivatalos jelleggel közli a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal munkásságát.

8. Chronique de la Sécurité Industrielle — Chronik der Unfallverhütung kéthavonként jelenik meg s az ipari munka közben érhető balesetekkel, azok elhárítási módjaival s az egyes államoknak erre vonatkozó intézkedéseivel foglalkozik,

9. Bibliography of Industrial Hygiène — Bibliographie d'Hygiène Industrielle — Literatur der Gewerbehygiène, az ipari hygiéniával, az egészségre ártalmas munkafolyamatokkal foglalkozó, az egyes országokban megjelent szakmunkáknak negyedévenként megjelenő katalógusa,

10. Encyclopaedia of Industrial Hygiène — Hygiène du Travail angol és francia nyelven kéthavonként megjelenő s a munkások egészségét munka közben veszélyeztető körülményeknek s a munkahygiénia legújabb berendezéseinek szakszerű ismertetése,

11. Internationales Jahrbuch der Arbeit az egyes országoknak a szociális kérdésekkel foglalkozó minisztériumairól, munkaadó- és munkásszervezeteiről tájékoztató,

12. Report of the director — Rapport du Directeur — Bericht des Direktors a Szervezet évi munkájáról számol be a közgyűléseknek.

13. A konferenciák tárgyalásairól felvett gyorsírói, a csak hivatalos helyekhez eljuttatott, továbbá a bárki által is beszerezhető kivonatos tudósítások, kérdőívek, javaslatok, a konferencia tárgysorozatának egyes pontjaival behatóan foglalkozó különféle jelentések (szürke könyvek) és javaslattervezetek zárják be a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal kiadványainak gazdag és tartalmilag is értékes s amellet mindenkor érdeklődést keltő sorozatát.

A N. M. Hivatalnak kiadványai elárúsításából jelentős bevételei vannak, amelyeknek fokozatos növekedése a N. M. Sz. munkássága s a szociális kérdések iránt érdeklődők számának szaporodását is kifejezésre juttatja. A kiadványok nyers bevétele u. i.

1923-ban	99.000 svájci frank ¹⁾	1929-ban	170.000 svájci frank
1924-ben	121.400 „ „	1930-ban	180.000 „ „
1925-ben	133.500 „ „	1931-ben	230.000 „ „
1926-ban	149.500 „ „	1932-ben	230.000 „ „
1927-ben	220.100 „ „	1933-ban	210.000 „ „
1928-ban	241.500 „ „	1934-ben	165.000 „ „

(előirányzat) volt, ami e kiadványok iránti állandó érdeklődést bizonyítja.

¹⁾ A közölt adatokat 1923-28-ig Id. az igazgató 1930. évi jelentésének 60. lapján, 1929-től az Internait. Rundschau der Arbeit 1929. dec.-i, 1931. Jan. és dec.-i, végül 1933. és 1934. jan.-i számaiban

Az 1929. év folyamán ezernél több esetben kértek felvilágosítást a N. M. Hivataltól a kormányok, a parlamentek tagjai, munkaadó- és munkásszervezetek, valamint a magánosok a különböző szociális kérdésekről. Ezek az érdeklődések az egyes országok szerint 1929-ben így oszlottak meg: Angliából 142, Franciaországból 133, Németországból 113, Svájcban 101, az Északamerikai Egyesült Államokból 72, Olaszországból 64, Belgiumból 63 esetben kértek felvilágosítást a N. M. Hivataltól, hogy csupán e téren az élen haladó államokat említsük fel, ami a felsorolt országokban a szociális problémák iránti fokozott érdeklődést bizonyítja.

Hogy a N. M. Hivatal mennyire komolyan és lelkiismeretesen teljesíti a szociális kérdésekkel foglalkozó cikkek ismertetése körüli feladatát, arra legjellemzőbb a következő statisztikai adat: Az 1928. év folyamán a N. M. Hivatalhoz 136 országból 30 különböző nyelven megjelent, összesen 220.300 hírlap- és folyóiratpéldány érkezett, amelyekből 45.000 kivonatot készítettek. Az igazgatónak az 1930. évi XIV. konferencia elé terjesztett jelentése felemlíti, hogy naponta mintegy 800 beérkező hírlapot és folyóiratot dolgoznak fel s kilencvenből készítenek kivonatot és osztanak szét az egyes főcsoportok között.

A N. M. Hivatalnak különben 34.484 kötetből álló könyvtára is van, közte a volt bázeli Munkahivatalnak igen sok értékes könyve. A könyvtárszaporulát csak az 1929. évben 4.567 kötet (1923. óta 237%-os szaporodással), amelyet 1929-ben tudományos munkálkodás céljaira 260-an vettek igénybe, a legsűrűbben amerikaiak (44), svájciak (40) és németek (35). A magyar tudományos kutatókról nem sikerült adatokat szerezni.

A szociális problémák elterjedtsége- és egyben népszerűségére is jellemző, hogy a N. M. Hivatal 3150 olyan tárgyú filmet tart nyilván, amelyek szociális területen mozognak.

Végül a Hivatal jövőbeli nagyarányú munkaprogramjára jellemző az a terv is, hogy a munka nemzetközi szótárát, tehát egy olyan szótárt szándékozik kiadni, amely a munkajognak több nyelven is használatban levő kifejezéseit foglalná magában.

A kiadványok nyelve a NMA. 10. — tr. bsz. 324. — cikkének 4. bekezdése szerint francia, angol vagy más olyan nyelv is lehet, amelyeket az igazgatótanács megfelelőnek ítél. Az igazgatótanács német tagjainak 1920-ban tett javaslatára az igazgatótanács 1920. októberben tartott ülészakán felhatalmazta az igazgatót, hogy a Hivatal kiadványait a költségvetés keretén belül a hivatkozott cikk alapján a francia és angol nyelveken kívül más nyelveken is jelentesse meg

Részben azóta, részben későbbi időponttól kezdve német nyelven is megjelenik a szociálpolitikai törvények és rendeletek ismertetése (Gesetzreihe), a munkajogra vonatkozó határozatgyűjtemény (Sammlung der Arbeitsrechtsprechung), a balesetek megelőzésével foglalkozó Chronik der Unfallverhütung s a berlini mellék hivatal kiadásában az Internationale Rundschau der Arbeit, valamint a tanulmányok s az ú. n. szürke könyvek (jelentések) legnagyobb része.

Ez utóbbiak olasz és spanyol nyelven is megjelennek. Olaszul jelenik meg azonkívül az Informazioni Sociali havi folyóirat s az olasz kormány támogatásával az első tizenegy konferencián hozott javaslatok és egyezménytervezetek olasz fordítása is.

Spanyol nyelven a már megjelent tanulmányokon kívül (amelyekből évenként legalább hat jelenik meg) az igazgató évi jelentése is megjelenik. Az Informaciones Sociales és Latin-Amerika 1928. évi munkaügyi törvényeinek spanyol nyelvű gyűjteményes kiadása is megkezdődött. Az első, már megjelent kötet Argentína, Bolívia, Brazília és Chile szociális törvényalkotásait foglalja magában, a második kötet a többi latin-amerikai államok ez irányú törvényeit ismerteti. Címe: Legislación social de America latina.

g) A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal érintkezése a kormányokkal.

A tagállamoknak ipari- és munkáskérdésekkel foglalkozó minisztériumai a NMA. 11. (tr. bsz. 325.) cikke alapján közvetlenül érintkeznek a N. M. Hivatal igazgatójával, illetve közvetítésével a N. M. Sz.-tel. Ennek a hivatalos érintkezésnek közvetítője az illető kormánynak az igazgatótanácsban helyet foglaló kormányképviselője, vagy ennek hiányában a kormányok részéről erre a célra kijelölt s megfelelő képességgel rendelkező tisztviselő. Ez a külügyminisztériumok kikapcsolásával lebonyolódó érintkezési mód az ügymenet gyorsítását célozza. Amennyiben azonban a tagállamok ipari és munkáskérdésekkel foglalkozó minisztériuma valamely ügy darabban külpolitikai kérdést is érintene, úgy a dolog természete szerint érintkezésbe kell lépnie külügyminisztériumával.

Az ipari- és munkáskérdések reszortminisztériuma a N. M. Hivatallal *közvetlenül* az igazgatótanácsban helyet foglaló képviselője vagy pedig erre a célra kijelölt tisztviselője útján érintkezik. A tagállamok érintkezése a N. M. Sz.-tel pedig külön erre a célra kijelölt vagy ezzel megbízott külképviseleti (diplomáciai vagy konzulátusi) funkcionáriusok útján történik. Ez utóbbi Kategóriában:

a) állandó és kizárólag a N. M. Sz.-tel való képviseletet, ú. ft. »szociális attaché«-kat tart fenn két állam: Japán és Svédország;

b) a N. Sz.-nél s a N. M. Sz.-nél együttes és közös képviselője van a következő országokban: Albánia, Dánia, Délafrikai Unió, Görögország, ír Szabad Állam, Jugoszlávia^ Kanada, Kína, Kolumbia, Kuba, Lettország, Libéria, Perzsia, Portugália és Románia, (16);

c) a svájci kormánynál akkreditált diplomáciai, illetve berni vagy genfi konzuli képviselőjüket egyben a N. Sz.-nél s a N. M. Sz.-nél történő képviselettel is megbízták: Bulgária, Cseh-Szlovákia, *Magyarország*¹⁾, Norvégia és Olaszország, (5).

Az összes tagállamokban megtaláljuk a hivatalos összekötő szervet a nemzetközi kapcsolatok fenntartására egyrészt a külügyminisztériumban, amikor is annak hatásköre a genfi nemzetközi szervezetekre terjed ki, másrészt csak a munkaügyi minisztériumban, kizárólag a N. M. Sz.-tel való kapcsolat és érintkezés fenntartására korlátozva. A tagállamok érdeke lenne, hogy az egységes ügykezelés és a könnyebb áttekinthetőség végett ipari, szociális vagy munkaügyi minisztériumaikban a N. M. Hivatal ressortjába vágó ügyosztályt állítsanak fel, amely nemcsak a NMA. 11. (tr. bsz. 325.) cikke szerinti hivatalos érintkezést tartaná fenn a N. M. Sz.-tel, hanem a 22. (336.) cikk szerinti évenkénti kormányjelentéseket is megszerkesztené a ratifikált nemzetközi munkaügyi egyezmények végrehajtása tárgyában, az évenkénti konferenciák napirendjén levő kérdéseket figyelemmel kísérné, a N. M. Hivatalnak a szociálpolitikai problémákra vonatkozó kérdőíveit áttanulmányozná, megválaszolná s általában intézményesen bekapcsolódnék kormányának a békeszerződés munkaügyi részével kapcsolatos munkálataiba. Ilyen ügyosztály a magyar kormány kebelében még nincs felállítva.

Egyes államok külön bizottságot állítottak fel abból a célból, hogy országuknak a szociálpolitikai kérdésekben a N. M. Sz.-tel leendő összműködését ezáltal is biztosítsák. Ilyen bizottságok működnek: Angliában és Franciaországban 1927. óta, Svéd- és Olaszországban 1928. óta (ez utóbbi helyen a külügyminisztérium kebelében) és Romániában 1929. óta.

¹⁾ 1934. januárjától dr. T a h y László rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter személyében, aki az ugyanakkor felállított berni magyar követség élére került. A világháború befejezésétől a jelzett időig Magyarországnak a N. Sz.-nél s a N. M. Sz.-nél külön képviselője volt (legutoljára Pelényi János dr. megh. miniszter), míg a svájci képviseletet a bécsi magyar követség látta el.

Ami pedig viszont a N. M. Sz.-nek az egyes Kormányokkal; való érintkezési módját illeti, a N. M. Hivatal igazgatója vagy a szociális attache, vagy a különleges utasítással ellátott képviselő útján érintkezik a tagállamokkal. Ilyen képviselő hiányában vagy a N. Sz.-nek főtitkára útján lép érintkezésbe a tagállamokkal. A NMA. 12. (tr. bsz. 326.) c. értelmében a szokásos diplomáciai út (a N. Sz. melletti képviselők) betartásával, vagy pedig közvetlenül, a főtitkár kikapcsolásával a tagállamok ipari- és munkáskérdésekkel foglalkozó minisztériumával.

Más hatóságokkal vagy hatósági személyekkel azonban közvetlenül sem az igazgató, sem a N. M. Hivatal nem érintkezhetik, mert ez ellentétben áll a NMA. 11. (tr. bsz. 325.) cikkének rendelkezéseivel. Ezzel szemben azonban közvetlenül érintkezhetik a tagállamok munkaadóinak és munkásainak szervezeteivel, miként ez a N. M. Hivatal eddig is követett állandó gyakorlatából kivehető¹⁾. De közvetve a NMA. 10. (tr. bsz. 324.) cikkének azokból a rendelkezéseiből is következik, amelyelv a N. M. Hivatal kötelességévé teszi a munkásviszonyoknak, a munkarendszereknek s mindazoknak a kérdéseknek tanulmányozását, amelyek a közgyűlés elé terjesztendő egyezménytervezetek megtárgyalása végett szükségesek. Ez az adatgyűjtő és kutató tevékenység pedig kétségtelenül nagyobb eredményekkel kecsegtet az érdekszervezetekkel való közvetlen kapcsolat, mint a tagállamok kormányainak közvetítése útján.

A NMA. 11. (tr. bsz. 325.) cikkének rendelkezései nem érintik a tagállamok minisztériumainak azt a kötelezettségét, hogy a N. Sz.-nek főtitkárával, még a N. M. Sz.-re vonatkozó érintkezéseikben is, a diplomáciai utat tartoznak megtartani²⁾.

b) A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal budgetje.

I. A N. M. Sz. költségeit, a NMA. 13. (tr. bsz. 327.) cikkének 2. bekezdése szerint a N. Sz. viseli, amelynek főtitkára a N. Sz. általános költségvetésének terhére megtéríti az igazgatónak a Szervezet költségeit, még pedig:

¹⁾ Ld. a Bulletin Officiel III. kötetének 2. és 3. számaiban a N. M. Hivatal igazgatójának átiratát a hollandi kormányhoz és a Bericht des Direktors an die Hauptversammlung- in Genf, 1921., 255—256. 1.

²⁾ A tagállamoknak most felsorolt hivatalos reprezentánsain kívül a N. M. Sz. azok nem hivatalos szerveivel, illetve csoportjaival is fenntartja a kapcsolatot, így a Skandináv Államok évenkénti konferenciáin, a Pánamerikai kongresszusokon, a Pánázsiai konferenciákon, a Pánpacifista línió ülésein csaknem állandóan képviselteti magát és mindenkor részt vesz azoknak szociálpolitikai érdemleges munkáiban (így a betegség elleni biztosítás 1929. évi stockholmi, a baleset elleni biztosítás 1930. évi oslói konferenciáin stb., stb.).

1. a N. M. Hivatal-,

2. a közgyűlés- és

1. az igazgatótanácsnak azokat a költségeit, amelyek a NMA. 13. (tr. bsz. 327.) cikk 1. bekezdése szerint nem a tagállamok részéről viselendők,

A tagállamok u. i. csupán a közgyűlésen vagy az igazgatótanácsi üléseken résztvevő képviselőiknek, tehát kizárólag a kormánykiküldötteknek vagy azok szakértőinek, illetve helyetteseiknek utazási és tartózkodási, költségeit viselik, minden más költség, így a "munkaadó- és munkásszervezetek delegátusainak a gyűléseken történő megjelenésével felmerülő összes költség a N. M. Hivatal költségének terhére esik.

II. A N. M. Hivatal költségvetésének összeállítása és *ideiglenes* jóváhagyása az igazgatótanács jogkörébe tartozik [NMA. 7. (tr. bsz. 321.) cikk »... és más hasonló kérdések«], azonban *végleges* jóváhagyást a közgyűléstől kell kikérnie. A N. M. Sz. költségvetése a N. Sz.-nek általános költségvetéséből nyer fedezetet, amiért is annak összeállítása csupán ez utóbbi Szervezettel egyetértőleg történhetik¹).

*) A N. Sz.-nek kiadásait az EO. 6. c-nek ut. bek. értelmében tudvalevőleg a tagállamok viselik a közgyűlés által megállapító¹ It arányban. A legnagyobb arányban, 105 egységgel A n g l i a járul hozzá a N. Sz.-nek kiadásaihoz, amely 1933-ban 33.5 millió svájci frankot tett ki. Ebből a N. M. Sz.-re 9.06 millió, míg az Á. N. B.-ra 2 millió sv. frank esett.

A többi tagállam hozzájárulási arányszáma a következő:

Francia- és Németország	79—79	egység	Finnország, Új Zeeland	10—10	egység
Olaszország és Japán	60—60	"	Norvégia, Kuba, Peru,		
India	56	"	Sziám	9—9	"
Kína	46	"	M a g y a r o r s z á g		
Spanyolország	40	"	és Ausztria	8—8	"
Kanada	35	"	Görögország és Uruguay	7—7	"
Lengyelország	32	"	Portugália és Kolumbia	6—6	"
Csehszlovákia, Argentína	29—29	"	Bulgária, Perzsia, Venezuela		
Ausztrália	27	"		5—5	"
Hollandia	23	"	Litvánia és Bolivia	4—4	"
Románia	22	"	Ir Szabad Állam, Eszt-		
Jugoszlávia	20	"	és Lettország	3—3	"
Belgium és Svédország	18—18	"	Etiópia, Szalvador	2—2	"
Svájc	17	"	Albánia, Luxemburg, Libéria,		
Délafrika	15	"	S.-Domingo, valamint		
Chile	14	"	a Közép- és Délamerikai		
Dánia	12	"	tagállamok	1—1	"

Anglia és Dominiumai együttvéve 258 egységárral járulnak hozzá a N. Sz. költségvetésének fedezéséhez, ami az összköltségek egynegyedénél magasabb összeget, 26.2%-ot vagy 350.000 font sterlinget tesz ki. (Az összes tagállamok járulékaiknak egység száma 986.) Egy kvóta egység kb. 32.100 svájci frank.

Az aránykulcs megállapításánál az érdekelt országok területét, lakosainak számát, gazdasági jelentőségét s azt a körülményt is figyelembe veszik, hogy a háborús pusztítások s valutájuknak elértéktelenedése következtében milyen mértékben szenvedtek.

A hozzájárulás aranyértékben, a könyvelés azonban svájci frank értékkeléssel történik.

A költségvetés összeállítása olyképp történik, hogy az igazgató minden év márciusában megküldi az igazgatótanács tagjainak a következő évi költségelőirányzatot. A pénzügyi bizottság tárgyalása után a költségelőirányzat az igazgatótanács, majd a N. Sz.-nek öt tagból álló felügyelőbizottsága elé kerül, amelynek egyik tagja a pénzügyi szakérte.

A Felügyelő Bizottság azután az átvizsgált költségelőirányzatot saját külön javaslatával együtt eljuttatja a N_A Sz.-nek főtitkárához, aki azt a tagállamoknak szétküldi. Az igazgatótanács nyári ülészakán újból megtárgyalja a javaslatot s a költségelőirányzatot, amelyekhez, ha szükségesnek tartja, különvéleményét is csatolja. Végül szeptember havában az egész anyag a Pénzügyi Bizottsághoz s onnan a N. Sz.-nek közgyűlési plénuma elé kerül. A N. M. Hivatal igazgatója a költségelőirányzat tárgyalásánál a Pénzügyi Bizottságban felszólalhat. Ugyanez a jog a N. Sz.-nek közgyűlésén a költségvetés tárgyalásánál az igazgatótanács által kiküldött képviselőt is megilleti, aki ott felszólalási jogát az elnök felhívására gyakorolja.

A N. Sz. a pénzügyi szabályzat életbeléptetése (1922) óta pénzügyileg minden szövetségi intézményt szigorúan ellenőriz. Ebből a célból minden intézményhez számvizsgálókat és számellenőröket állított be. A számvizsgáló nem csupán a havi számadásokat vizsgálja át, hanem négyhónaponként az összes intézmények számláit is átrevideálja s észleleteiről jelentést tesz a N. Sz. irçeltett működő Ellenőrző Bizottságnak. E Bizottság előadójának különben jogában áll vizsgálat útján bármikor meggyőződést szereznie arról, hogy a Bizottság rendelkezéseit pontosan követik s azokat mindenben megtartják-e.

III. Ami a N. M. Sz. budgetjének számszerűségét illeti, úgy a kiadások és a bevételek előirányzata az 1934. évre, néhány megelőző év erre vonatkozó adatainak feltüntetésével, a következő:

K i a d á s o k (svájci frankban):				
	1929.	1931.	1933.	1934.
Közgyűlési és igazgatótanácsi ülések *)	535.000	456.000	473.000	426.000
Nemzetközi Munkügyi Hivatal . . .	7,879.640	8,453.715	8,290.442	8,037.505
Menekültek ügyei ²⁾	298.000	—	—	—
Ingatlanok karbantartása	70.000	93 000	92.000	68.000
Előre nem látott kiadások	—	155.000	150.000	150.000
Hozzájárulás a Nemzetközi Racionali- zálási Intézet költségeihez . . .	—	—	60.000	56.000
Összesen	8,782.640	9,157.715	9,065.442	8,737.50
B e v é t e l e k (svájci frankban):				
Kiadványok eladásából ³⁾	170.000	230.000	210.000	165.000
Különböző bevételek	—	3.000	1.470	5.200
Kamatok	—	10.000	2.000	1.500
Brazília hozzájárulása ⁴⁾	—	—	—	—
Összesen	170.000	253.063	213.470	207.829
Marad fedezetlen s a tagállamok által viselendő kiadástöbblet ...	170.000	496.063	213-470	479.629
	8,612.640	8,661.652	8,851-972	8,257.876

¹⁾ A N. Sz.-nek Ellenőrző Bizottsága (4-ik) az 1929. évi költségvetés tárgyalása során kimondta, hogy olyan esetekben, amikor ugyanazon évben két konferenciát is tartanak (pl. tengerészeti! is), ezek időpontjai takarékosági okokból essenek lehetőleg közel egymáshoz. (Ld. Bericht des Direktors an die 12-te Konferenz, Genf, 1929., 37. l.).

Az 1930. évi kiadási tételek között szerepel a N. M. Hivatalnak a szilikózis leküzdésére 1930-ban Johannesburgban (Transwaal) tartott konferencia költségeire 25.000 sv. frank összegű hozzájárulása is. A konferenciát a transwaali bányász kamarák mozgalmá hívta életre, ezek fedezték a költségek kétharmad részét is. (Ld. a II. kötet IV. fejezetét).

²⁾ A menekültek ügyeit az 1929. költségvetési év végével kivették a N. M. Sz. hatásköréből és azokat 1930. jan. 1-től kezdve a Menekültügyek Főbiztosságához utalták át.

³⁾ A nyomtatványokból a legtöbb kelt el 1928-ban: Németországban 37.000, Angliában és Franciaországban 25—25.000 sv. frank értékben.

⁴⁾ B r a z í l i a , miként említettük, kilépett a N. Sz.-tből, azonban továbbra is tagja maradt a N. M. Sz.-nek és ezért tagsági hozzájárulását is csupán az utóbbinak fizeti. Az 1933. évi költségvetésből a hozzájárulás összegszerűsége azért hiányzik, mert Brazília az 1933. év kezdetéig — az utolsó három év hozzájárulási díjaival — 397.573 sv. frankkal hátralékban volt. Ezért ezt a tételt csak a tényleges befizetés után állítják be a következő évi költségelőirányzatba. (Ld. az Iriternat. Rundschau der Arbeit 1933. jan.-i számában „Der Haushalt der IAO für das Jahr 1933“ c. cikkben (45. l.).

Az 1934. évben a megtakarítás az előző évhez viszonyítva 327,937 svájci frank, míg 1933-ban az 1932. évi költségvetéssel szemben 594.096 svájci frank volt¹⁾.

A N. M. Sz. költségvetési tételei, lényegtelen eltérésektől eltekintve, évenként csaknem azonosak. Az 1921. évi kiadások összege 8,762.500, míg 1924-ben csupán 6,721.889 svájci frankot tett ki. Ettől kezdve a kiadások s a bevételek, a két legutolsó évet leszámítva, állandóan növekvő irányzatúak voltak.

A fenti költségvetésekből fedezett néhány, érdeklődésre számot tartó kiadási tétel évek szerint és svájci frankban:

K i a d á s o k (svájci frankban):

	1929.	1931.	1933.	1934.
Közgyűlési és igazgatótanácsi ülések ¹⁾	535.000	456.000	473.000	426.000
Nemzetközi Munkaügyi Hivatal . . .	7,879.640	8,453.715	8,290.442	8,037.505
Menekültek ügyei ²⁾	298.000	—	—	—
Ingatlanok karbantartása	70.000	93.000	92.000	68.000
Előre nem látott kiadások	—	155.000	150.000	150.000
Hozzájárulás a Nemzetközi Racionali- zálási Intézet költségeihez	—	—	60.000	56.000
Összesen	8,782.640	9,157.715	9,065.442	8,737.505

B e v é t e l e k (svájci frankban):

Kiadványok eladásából ³⁾	170.000	230.000	210.000	165.000
Különböző bevételek	—	3.000	1.470	5.200
Kamatok	—	10.000	2.000	1.500
Brazília hozzájárulása ⁴⁾	—	253.063	—	307.929
Összesen	170.000	496.063	213.470	479.629

Marad fedezetlen s a tagállamok által viselendő kiadástöbblet 8.612.640 8.661.652 8,851.972 8,257.876

A N. M. Hivatal valamely költségvetési évben elért feleslegét nem viszi át a következő évre és nem fordítja a Hivatal terheinek csökkentésére, hanem a tagállamok által befizetendő fenntartási hozzájárulás aranszámát apasztja ezzel az összeggel, ami a nemzetközi organizációk háztartásában a szokásos, követett módszer.

A N. M. Hivatal igazgatójának a közgyűlések elé terjesztett évenkénti jelentései a N. M. Sz. mindenkori aktuális költségvetésével s a következő évi költségelőiránnyal is behatóan foglalkoznak s azt, ahol szükséges, magyarázattal is kísérik²⁾. A konferencia tagjainak a jelentés kapcsán módja és alkalma van a Szervezet költségvetéséhez általánosságban és részletesen is hozzászólni.

¹⁾ Ld. u. o. az 1934. jan.-i számban, 33. l.

²⁾ Ld. Bericht des Direktors an die 12-te Konferenz, Genf, 1929-, 37. s köv. lapjait grafikonokkal szemléli elve, majd a 144k konferenciához beterjesztett jelentésének 41—44. lapjait.

i) *A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal jellegének és tevékenységének összesítő kimutatása.*

i) *A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal jellegének és tevékenységének összesítő kimutatása.*

a) *Jellege:*

A N. Sz.-nek alkotó része (NMA. 6. — tr. bsz. 320. — cikke), az igazgatótanács vezetése és ellenőrzése mellett (NMA. 2. — tr. bsz. 316. — c. 2. bek.).

Székhelye:

1920. júliusáig Párizs, London, azóta Genf.

b) *Személyzete:*

igazgatói kinevezés (pályázat) folytán és egy évi próbaidő után fogalmazói szakban 21 évet, kezelők 28 évet szolgálnak, maximális korhatár: 60 év, létszám 1932-ben 411, ebből 2 magyar.

c) *Mellék-hivatalai:*

London, Párizs, Berlin, Róma, Washington, Tokió, Nanking, Delhi.

Levelezők:

Bécs, Brüsszel, Budapest, Bukarest, Madrid, Prága és Varsóban.

d) *Hatásköre:*

1. Tudakozóhely munkarendszerek és munkaviszonyok felől (NMA. 10. — tr. bsz. 324. — c. 1. bek.),
2. nemzetközi munkaügyi egyezményekre vonatkozó adatgyűjtés (u. a.),
3. közgyűlési tárgysorozat előkészítése, (u. a., 2. bek.),
4. a közgyűlés által elrendelt szociálpolitikai nyomozások lefolytatása, (u. a., 1. bek.),
5. egyezmények végrehajtása tárgyában benyújtott panaszok kivizsgálása (u. a., 3. bek. és NMA. 23., 25. — tr. bsz. 337., 339. — c. 1. bek.),
6. időszaki folyóiratok szerkesztése és kiadása (NMA. 10. — tr. bsz. 324. c. 4. bek.),
7. tagállamok évenkénti jelentéseinek átvétele, NMA. 22. — tr. bsz. 336. — cikk),
8. közgyűlési határozattal reáruházott egyéb ügyek elintézése, (NMA. 10. — tr. bsz. 324. — c. ut. bek.).

e) *Belső tagozódása:*

Igazgató.

Igazgatóság (19 személlyel).

<i>Diplomáciai főosztály (51 szem.)</i>	<i>Tudományos főosztály 91 szem.)</i>	<i>Hírszerző főosztály (62 szem.)</i>	<i>Adminisztrációs főoszt. (188 szem.)</i>
Levelezés a kormányokkal, közgyűlési előkészületek, annak titkársága, az igazgatótanács s a bizottságok titkársága, egyezmények végrehajtása, tengerészeti kérdések, bennszülöttek munkája, munkásvándorlások, jogi kérdések.	Statisztika, munkajog, nő- és gyermekvédelem, szaktanácskozások, lakásügyek, a gazdasági s a szoc. kérdések közötti összefüggés, munkanélküliség, szociális biztosítás, ipari hyg., baleset-elhárítás, mezőgazdasági és szellemi munkások kérdései, Szovjet-Oroszország munka-viszonyai,	Munkaadó- és munkásszervezetek, alkalmazotti- és női szervezetek, munkaadók és munkások közötti viszony, jótékonyági ügyek, tudakozódások elintézése, mellék-hivatalok és levelezők ügyiratai, általános levelezés, propaganda, könyvtár, irattár,	Gazdasági ügyek, személyzet (beállítás, adminisztr.), sokszorosítások, fordítások, szerkesztőség, iktatás, kiadmányozás.

<p>g) Érintkezése a kormányokkal:</p> <p>közvetlen: igazgatótanácsi tagok útján, közvetett: szociális attachék (2 állam), a Nemzetek Szövetségével együttes képviselet (16 áll.) és svájci kormánynál akkre- ditált képviselet (5 állam) út- ján.</p> <p>Diplomáciai út: N. Sz.-nek főtitékára s a tagállamoknak a N. Sz. melletti képvisellete.</p>	<p>h) Budgetje:</p> <p>fedez: a Nemzetek Szövetsége (az összes), a tagállamok csupán kor- mányképviselőik költségeit viselik, a tagállamok a N. Sz.-nek kiadásait hozzájárulási egységekben fedezik. A N. M. Sz. 1933. évi kiadása 9,065.442 svájci frank, ebből 213.470 sv. frankot saját bevételeiből fedez, a többi, 8,851.972 frankot, a tagállamok vi- selik.</p>
--	--

4. A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal igazgatója

A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal élén álló igazgató kezében jelentékeny hatósági jogkör összpontosul, amelynek mikénti alkalmazása igen lényegesen kihat a N. M. Sz. egész tevékenységére és politikájára. Sokoldalú és jelentős szerepe, amellyel őt a békeszerződések s az ügyrend egyaránt felruházzák, a nemzetközi szociálpolitika egyik legtekintélyesebb funkcionáriusává avatják. Habár utasításait az igazgatótanácstól kapja, mégis az ügyek érdemi elintézését túlnyomó részben saját belátása szerint végzi; az igazgatótanács u. i. évenként csak négy-öt ízben s ekkor is rendszerint csak néhány napra ül össze, aminek következtében őt az esetenként felmerülő összes kérdésekben utasításokkal nem láthatja el.

A békeszerződések rendelkezései szerint kötelességszerű funkciója a következőkre terjed ki:

1. A N. M. Hivatal vezetése az igazgatótanácstól kapott utasítások értelmében. Ezért az igazgatótanácsnak a Hivatal helyes ügymenetéért és a rábízott egyéb teendők végrehajtásáért felelősséggel tartozik. (NMA. 8. — tr. bsz. 322. — cikk 1. bekezdése).

2. Az igazgatótanács minden ülészakán jelentést terjeszt elő a N. M. Hivatal időközi tevékenységéről s javaslatot tesz annak jövőbeli munkálataira vonatkozólag. Ezért az igazgató vagy helyettese az igazgatótanács valamennyi ülésén tartozik megjelenni (NMA. 8. tr. bsz. 322. cikk 2. bek.), azonban ott szavazati joga nincs.

3. A N. M. Hivatal személyzetét a különböző állampolgársága személyek közül kinevezi. (NMA. 9. — tr. bsz. 323. — cikk).

4. A tagállamok ipari- és munkáskérdésekkel foglalkozó miniszteriumaival az érintkezést fenntartja. (NMA. 11. tr. bsz. 325. cikk).

5. Gondoskodik a N. M. Hivatal költségeinek, valamint a közgyűlés és az igazgatótanács üléseivel felmerült kiadásoknak a N. Sz. főtitkára részéről leendő megtérítéséről, akinek a kiutalt összegek szabályszerű felhasználásáért felelősséggel tartozik (NMA. 13., tr. bsz. 327. cikk, 3. és 4. bek.).

G. A közgyűlés főtitkáráként működik s annak napirendjét a közgyűlési delegátusoknak megküldi (NMA. 15., tr. bsz. 329. cikk).

Az igazgatónak e tekintetben arról kell gondoskodnia, hogy a tagállamok legalább négy hónappal a közgyűlés megnyitása előtt megkapják ennek tárgysorozatát. Az egyes kormányok feladata azután a tárgysorozat további szétosztása az egyes delegátusok között, ami természetesen csak azok kijelölése, illetve kinevezése után történhetik meg s ezért, különösen az egyes érdekeltségek képviselőivel szemben, csak a legkritikább esetben tartható be az említett időköz.

A NMA. nem intézkedik arról, hogy mi történik abban az esetben, ha az igazgató a tárgysorozat közlésére vonatkozó ezt a kötelezettségét egyáltalán nem, vagy csak elkésve teljesítené. Ilyen esetben a kérdést elbírálás végett a NMA. 37. (tr. bsz. 351.) cikk rendelkezésének megfelelően az Állandó Nemzetközi Bíróság elé kell terjeszteni.

7. A közgyűlés napirendje ellen a tagállamok kormányai részéről benyújtott tiltakozó emlékiratot átveszi s azt a Szervezet tagjaival közli. (NMA. 16. — tr. bsz. 330. — cikk 1. bekezdése).

8. A közgyűlés által elfogadott egyezménytervezet vagy javaslat egy példányát a közgyűlési elnökkel együtt hitelesíti s azt a N. Sz.-nek főtitkárához juttatja (NMA. 19., tr. bsz. 333. cikk 4. bek.).

9. A tagállamok részéről elfogadott (ratifikált) egyezménytervezetek végrehajtásáról beérkezett évi jelentésekből összefoglaló jelentést készít s; azt a közgyűlés legközelebbi ülészakán előterjeszti (NMA. 22., tr. bsz. 336. cikk).

10. A NMA. 39. (353.) cikke szerint a N. Sz.-nek megalakulásáig továbbítás végett átvette mindazokat a közleményeket, amelyeket a NMA.-nak rendelkezései szerint a főtitkárhoz kellett intézni. Az igazgatónak ez a kötelezettsége 1920. január 10-ével¹⁾, a N. Sz.-nek de jure történt megalakulásával megszűnt.

11. Az igazgatót ezenfelül a közgyűlés a NMA. 10., (324.) cikké-

¹⁾ A N. Sz. egyezség Okmányának a versaillesi békeszerződés szerint Németország, valamint három Szövetséges és Társult Főhatalom: részéről történt ratifikálási napja.

nek ut. bekezdése értelmében bármikor arra is kötelezheti, hogy a N. M. Hivatal tevékenységéről tegyen esetről-esetre jelentést. Az igazgatónak erről szóló évi jelentései — ez idő szerint — önkéntes elhatározásának eredményei s így a hivatkozott cikk gyakorlati alkalmazására még nem került sor.

12. Az egyes (közgyűlési és igazgatótanácsi) ügyrendek értelmében:

a) felelős a közgyűlés titkárságának helyes ügymenetéért (közgy. ügyr. 5. c. 2. bek);

b) átveszi a közgyűlés elé terjesztendő s a napirenddel kapcsolatban nem álló határozati javaslatokat (u. a. 12. c. 7 pont), amelyeket a közgyűlés megnyitása előtt legalább hét nappal keli hozzá eljuttatni;

c) az elfogadott egyezménytervezetokről és javaslatokról az érdekelt kormányok kívánságára *hivatalos* fordításokat készíttethet s jogában áll ezeket a N. Sz. főtitkáránál letétbe helyezni. Az érdekelt kormányok e fordításokat az egyezménytervezeteknek és javaslatoknak saját országukban leendő végrehajtásánál hiteles szöveggént («comme faisant foi») vehetik figyelembe (u. a. 6. c. 17. pont);

d) az igazgatótanács titkárát kijelöli (igazgatótanácsi ügyrend 1. cikk 5. pontja);

e) az igazgatótanács elnökét a N. M. Hivatal tevékenységéről, valamint minden fontosabb eseményről heti jelentéseiben tájékoztatja (igazgatótanácsi ügyrend 2. cikk 1. pontja);

/; az elnökkel egyetértőleg megállapítja az igazgatótanács üléseinek napirendjét (7. cikk 1. pontja);

g) az igazgatótanács ülésein felvett gyorsírástól jegyzőkönyvekről készült áttételeket — igazgatótanácsi jóváhagyás után — hivatalos kiadványok formájában a N. M. Sz. tagállamainak hatóságaival s mindazokkal a hivatalos helyekkel közölheti, amelyek a N. Sz.-vel s a N. M. Sz.-tel az összeköttetés fenntartását célozzák (8. cikk 3. bek.);

h) az igazgatótanács üléseiről a sajtótudósításokat megfogalmazza (8. cikk. 5. bek.).

Az igazgatótanács a N. M. Hivatal első igazgatójává 1920. januárjában véglegesen Albert *Thomas-t*¹⁾ választotta meg, aki helyet-

¹⁾ Született 1878. június 16-án a franciaországi Champigny sur Marne-ban, Főiskolai tanulmányait az École Normale Supérieure filozófiai fakultásain, majd a párizsi egyetemen vég-ezte (1902). Ezután a berlini egyetem hallgatója lesz, közben beutazza Krétát, Kúsásziát és Törökországot. Franciaországba történt Visszatérése után a Collège Sévigné tanárai között foglal helyet.

tesétül Harold Beresford *Butler*-t, az angol munkaügyi minisztérium volt alállamtitkárát kérte fel, akit az igazgatótanács Thomas elhalálása után, 1932. július 1-én tartott rendkívüli ülésén a N. M. Hivatal jelenlegi *igazgatójául* választott meg¹⁾. Működésének időtartamát az

Első művét, amely „Oroszország- mint gyarmatállam“ címen 1901-ben jelent meg, sűrű egymásutánban követik többi munkái. Így még u. azon évben kiadja a németországi ipari szervezetekkel foglalkozó művét: „Gondolatok az 1832—1834. évi szociális reformokról“ címmel. Majd Babeuf-ról, „A nyomdászok kollektív szerződéseiről,“ s a „Szocialista párt városi programjáról“ ad ki egy-egy munkát. „A szocializmus története“ c. nagy munkájában a második császársággal foglalkozik. 1913-ban kiadja a „Histoire anecdotique du travail“ c. munkáját, amely napjainkban másodszer lényegesen kibővítve újból kiadás alá ikerült.

Már 1904-ben újságíró lesz s fokozatosan az aktív politika terére lép. Ebben az évben hívja meg őt Jaurès a „Humanité“ ipari rovatának vezetőjévé, egyben munkatársra a „L'Information“ és a „Revue Socialiste“ c. folyóiratoknak is. 1903-ban megalapítja a „Revue Syndicaliste“, s 1908-ban a „L'Information ouvrière et sociale“ c. szakfolyóiratokat. — 1910-ben képviselői mandátumot kap s 1912-ben szülővárosa, Champigny polgármesterré választotta. 1914-ben másodízben is képviselővé választják s a világháború kitörése után rövidesen, a francia vezérkar s a közmunkaügyi miniszter közösen, a francia vasutak reorganizálásával bízzák meg. 1914. októberében pedig az összkormány felkérésére a hadi ipart, így elsősorban a muníciógyártást szervezi és intézi.

Ebben a minőségben 1915-ben a tüzérségi ügyek s a lőszergyártás alállamtitkára lesz. 1916-ban Briand második kormányában a hadi anyagok beszerzésének s a hadi felszereléseknek minisztere, s ezt a tárcát a következő — Ribot — kormányban is megtartja. Briand-nal 1916-ban Olaszországba, majd később Vivianival Oroszországba utazik, hogy ez államok és Franciaország között minél szorosabb kapcsolatot építhessen ki. 1917-ben, újabb oroszországi útja alatt a Kerenszki-kormány katonai aktivitását igyekszik újból megszervezni s Oroszországnak az entente szövetségben való bennmaradását keresztül vinni.

Albert Thomas később Painlevé kormányával szemben a parlamentben az ellenzék sorai közé került, azonban továbbra is aktivitásban maradt hazája védelmének megszervezésében. Beutazza a frontot, előadásokat tart a tartós béke fellételeiről s a népszövetségi eszméről. 1919-ben újból képviselővé választják, majd megalapítja a „Le Travail“ c. közlönyt.

A békeszerződések folytán összeült washingtoni — első — Nemzetközi Munkaügyi Konferencia (NMA. 40. tr. bsz. 354. — cikke utáni Függelék alapján) ülésezése alatt az igazgatótanács őt 1919. novemberében ideiglenesen, majd 1920. januárjában Párizsban megtartott második ülészakán véglegesen megválasztja a N. M. Hivatal igazgatójává. Ennek következtében 1921-ben lemond képviselői mandátumáról, s ettől kezdve egészen 1932. május elején Párizsban bekövetkezett halálaiig teljesen a N. M. Sz.-nek szenteli életét, amelynek — sorrendben és lényegileg is — egyik első megszervezője és továbbépítője volt, aki nemcsak páratlan hozzáértéssel, hanem nemes szívvel is végezte a szociális eszmék megvalósításáért és továbbfejlesztéséért folytatott emberbaráti tevékenységét.

¹⁾ H. B. Butler 1883. október 6-án született Oxfordban, ahol egyetemi tanulmányait is végezte. 1907-ben közigazgatási tisztviselő, majd egy évvel később a belügyminisztériumba kerül. Az 1910-ban Párizsban megtartott Nemzetközi Légügyi Konferencián az angol delegáció titkáraként, majd éveken keresztül a belügyminisztérium ipari ügyosztályában működik. 1917-ben a felállítandó

igazgatótanács 1933. évi 62. ülészakán (ápr. 27—29.) *tíz évben* állapította meg. Ugyanakkor a N. Sz. közgyűlésének 1932-ben kifejezett kívánságához képest az igazgatótól az ünnepélyes esküt is kivette¹⁾.

II. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet állandó külső szervei.

A munkásvédelmi törvények felügyelő hatóságai.

A nemzetközi munkásvédelmi törvények és szabályok alkalmazásának biztosítására, tehát azok végrehajtásának kellő „felügyeletére a NMA. 41. (tr. bsz. 355.) cikkének 9. pontja országonkint külön felügyelet rendszeresítését kívánja, »amelyben nők is résztvesznek«.

Európa legtöbb államában már hosszú idő óta ismert és jól bevált intézmény volt a hatósági gyárfelügyelet, majd később az iparfelügyelet, amely a munkásvédelmi törvények végrehajtása körüli ellenőrző feladatát Nagy-Britanniában már közel egy évszázaddal előbb is, a többi, iparilag jelentősebb európai államban pedig a múlt század utolsó évtizedei óta gyakorolta. *Anglia* u. i. az ipari munka

munkaügyi minisztérium szervező bizottságának tagja, majd 1919-ben u. ennek a minisztériumnak alállamtitkára. A békekonferencián a Nemzetközi Munkaügyi Törvényhozás Bizottságának főtítkáráként működik, s mint ilyen, gazdasági téren a nemzetközi együttműködést sürgeti. Az u. ebben az évben összeült washingtoni — első — konferencia főtitékája, majd 1920-tól kezdve Thomas helyettese a N. M. Hivatal igazgatásában.

Mint helyettes-igazgató beutazza Európa legtöbb országát, majd 1926-ban az Északamerikai Egyesült Államokat és Kanadát. Utazásának eredményeit „Az Egyesült Államok munkaadói és munkásai közti viszony“ c. nagyértékű tanulmányában foglalja egybe. 1927-ben Délafrikába és Rhodeziába utazik s ez országok gazdasági és szociális helyzetét ismertető részletes jelentését az igazgatótanács elé terjeszti. Az Északamerikai Unióban 1930-ban tett újabb útján végzett tanulmányai alapján kiadja „Az Egyesült Államok munkanélküliségének problémájáról“ szóló legújabb munkáját, amely aktualitásánál fogva nagy érdeklődést keltett. 1932. februárjában Egyiptomba megy, ahol a kormány meghívására az ország gazdasági és szociális viszonyait tanulmányozza, hogy a munkaügyi minisztérium felállításához szükséges szakvéleményt megalkothassa.

A N. M. Hivatalnál ez idő szerint (1934. márc.) helyettese még nincs kijelölve.

(Ld. bővebben Thomas -ra vonatkozólag! Az „Internationale Rundschau der Arbeit“ 1932. júniusi számában: Albert Thomas f, 501—504. 1.; u. o. H. B. Butler-től: Albert Thomas, der erste Director des Internationalen Arbeitsamtes, 1932. aug. szám, 701-707. 1.; Külügyi Szemle: Thomas Albert f, 1932. 3. szám. 319—320. 1.

H. B. Bu tl er-re vonatkozólag: „Internat. Rundschau der Arbeit“, 1932. szám, 657. 1.).

¹⁾ Internat, Rundschau der Arbeit, 1933. évi júniusi szám, 553. 1.

szabályozásáról s a munkások védelméről már 1802-ben és 1819-ben törvényeket hozott, amelyeknek szükségképpen maguk után kellett vonniok az iparfelügyelő intézmények kialakulását. És tényleg, a rendszeres angol ipartörvény meghozatalakor, 1833-ban, a parlament felhatalmazást ad a kormánynak, hogy az előbb említett két törvény végrehajtásának ellenőrzésére külön felügyelő személyzetről gondoskodna ssék. Azóta az iparfelügyeleti szervezet Angliában mind jobban fejlődik.

A következő állam, amely időrendi sorrendben Anglia példáját követte, *Poroszország* volt, ahol 1853-ban rendszeresítették az iparfelügyelői intézményt, amelyet 1870-ben újjászerveztek.

Németország egész területére kiterjedőleg az 1878. évi július 17-i németbirodalmi törvény szervezi meg ezt az intézményt.

Dániában 1873-ban szervezték meg az ú. n. munkafelügyelői intézményt, amelyet 1879-ben gyárfelügyeletté változtattak s a szervezetet az igazságügyminisztérium jogkörébe osztották be. *Franciaországban* 1874. óta, *Olaszországban* 1879. óta és *Svájcban* is ugyanezen időtől kezdve állanak fenn az iparfelügyelőségek, noha Svájcban már egy évvel azelőtt rendszeresítette egy szövetségi törvény az iparfelügyelőségeket¹⁾.

Ezeket az országokat nemsokára, 1883-ban *Ausztria*, majd 1889. májusában *Hollandia* s még ugyanazon év decemberében *Belgium* is követi az iparfelügyelőségek megszervezésében.

Magyarországon az iparfelügyelői intézmény megteremtésére az 1884. évi XVII. t.-c, az ú. n. ipartörvény 121. §-ában találjuk meg, Hollandiát és Belgiumot is megelőzve, az első törvényhozási intézkedést. A hivatkozott szakaszban foglalt rendelkezés szerint kötelesek az iparhatósági kiküldöttek az ipartörvény hatálya alá eső *gyártelepeket* legalább minden negyedévben egyszer megsemlélni s a törvény rendeleteinek megtartásáról meggyőződést szerezni. Vizsgálatuk eredményéről pedig évenként legalább egyszer kimerítő jelentést tartoznak beküldeni a földművelés, ipar és kereskedelemügyi miniszterhez. A gyárvizsgálatot az iparhatóság mellett és ettől függetlenül az iparosok által választott iparhatósági megbízottak is teljesíthetik. Így az iparosoknak a törvény megadta a lehetőséget, hogy a törvény rendelkezésinek megtartásában egymást ellenőrizhessék, mivel az iparhatósági megbízottat saját körükből választották.

¹⁾ Az első berni nemzetközi munkásvédelmi konferenciával kapcsolatban már reámutattunk arra, hogy az olasz-francia első kétoldalú munkásvédelmi szerződésben (1904.) Olaszország- hathatós, tehát az eddiginél fokozottabb mértékű iparfelügyelet rendszeresítésére is kötelezte magát,

À most hivatkozott ipartörvény a 121. §-ban még azt is kimondta, hogy az említett miniszter a fővárosban s a »nagyobb számú gyárakkal bíró vidékeken« a *gyárak megvizsgálásával* külön közegeket is megbízhat, akiknek alkalmazása a rendes évi költségvetéssel kapcsolatban a törvényhozás elé terjesztendő. Jelentéseiket pedig évenként megfelelő alakban nyilvánosságra kell hozniok. Ezekre a szakismerettel bíró ellenőrző közegekre vonatkozó intézkedéseket az 1893. évi XXVIII. t.-c. hatályon kívül helyezte.

Az 1884. évi XVII. t.-c. ismertetett rendelkezéseit megelőző időben, így nevezetesen már 1882-től kezdve, négy iparfelügyelő javadalmazását vették fel a költségvetés keretébe s ez időtől kezdve »hosszú ideig változatlanul visszatér e tétel minden költségvetésben«¹⁾. Ezeknek az iparfelügyelőknek hatásköre a munkásvédelmi törvények és rendeletek megtartásának ellenőrzésére még nem terjedt ki, hanem figyelemmel kísérték a háziipari egyesületek működését, ezeket szóval és írásban szaktanáccsal támogatták, meglátogatták a tanműhelyeket s ott meggyőződést szereztek a tanítás irányáról és menetéről. Mindezekről a minisztériumot is értesítették. Figyelemmel kísérték a kerületükbe eső népipart s ennek fejlesztése érdekében javaslatokat terjesztettek a minisztérium elé. Végül az új ipartelemek keletkezéséről is beszámoltak. Mindezek alapján az iparfelügyelők már az ipartörvény meghozatala előtt az iparfejlesztés tényezői, valamint ellenőrző és véleményező szakközegek voltak, akik az iparfejlesztéssel rokon ügyekben is tevékenykedtek. Az addig is teljesített gyárvizsgálati hatáskörüket az 1887. évben rendszeresítették, amikor is csekély létszámuknál fogva csakis az ipari szempontból jelentékenyebb kereskedelmi és iparkamarai kerületek jöhettek tekintetbe²⁾. Főfelügyeletükkel a kereskedelmi minisztérium ipari szakosztályának főnökét bízták meg. Hatáskörükhöz tartozott az ipari törvényhozás általános végrehajtása felett őrködni, azt fejleszteni és tökéletesbíteni s végül »a közegészséget és közbiztonságot nemcsak a gyárakban alkalmazott munkásokra való tekintettel, hanem általában s jelesen a gyártelep, szomszédjaira nézve is előmozdítani«³⁾,

¹⁾ Ld. az 1893. évi XXVIII. tc.-nek M o l d o v á n y i István dr. által magyarázatokkal és jegyzetekkel ellátott kiadását. Budapest., Pesti könyvnyomda rt, 1899., 10. 1. U. o. jegyzetben közli, hogy három iparfelügyelőnek egyenkint 1500 írt. fizetés és 500 írt. általány, egynek pedig 1200 írt. fizetés és 300 írt. általány volt előírányozva.

²⁾ A budapesti, brassói, kolozsvári és pozsonyi kereskedelmi és iparkamara területei.

³⁾ Közgazdasági Értesítő. A földművelés«, ipar« és kereskedelemügyi m. kir. minisztérium közlönye. VI. évf. 1887., 1110. old.

A gyárvizsgálat tehát mindazokra a gyárakra kiterjedt, amelyek gőz-, víz- vagy gázerővel dolgoztak, valamint azokra is, amelyeknél az alkalmazott és feldolgozandó anyagok minőségéből veszélyek keletkezhetnek (üveg, vegyszeti és gyufagyárak). A fejlődő gyáriparral karöltve az iparfelügyelők számát 1892-ben 6-ra, 1895-ben pedig 8-ra emelték fel (mindenkor még két segédfelügyelővel).

Az 1893. évi XXVIII. t.-c., az ipari és gyári alkalmazottak bal-eset elleni védelmével együttesen rendszeresíti és véglegesíti az iparfelügyeletet, amelynek folytán létszámukat 1899-ben tizenkettőre és a segédfelügyelőket hatra emelik fel. A törvény nem csupán a gyárvizsgálat kérdését rendezi, mert mindazok a gyár- és ipartelepek megvizsgálándók, amelyekben elemi vagy motorikus erő által hajtott gép van alkalmazásban, vagy ilyennek hiányában legalább húsz munkással dolgoznak, vagy ha ez sem áll fenn, az üzem természete az ott alkalmazott munkások életére vagy egészségére veszéllyel jár. Természetesen a gyárvizsgálattal mindenütt kapcsolatos a munkások egészségügyi ellenőrzése is (14—19. §§).

A törvény 17. §-a mindazokat az ipartelepeket taxatívén felsorolja, amelyeknek a megvizsgálása munkásvédelmi szempontból szükséges. Az iparfelügyelők feladatuk sikeres elvégzése érdekében az üzemben levő gyárakat bármikor, az üzemben levő részt éjjel is megtekinthetik s a vizsgálat körébe (tehát nem gyártási vagy üzleti titokra) vonatkozó kérdéseket intézhetnek a gyároshoz, úgyszintén okmányok, kimutatások, könyvek felmutatását kívánhatják. Vizsgálatuk közben igénybe vehetik a helyi hatóság, az iparhatóság, a hatósági orvosj az államépítészeti hivatal közreműködését¹⁾.

Nem esnek az iparfelügyelői vizsgálat körébe a közlekedési vállalatok (vasút, gőzhajó, csatorna) javítóműhelyei, a pénzügyminiszter által kezelt összes ipartelepek, bányatelepek, dohánygyárak, a bányászati és kohászati üzemek, amennyiben nyerstermények termelésén kívül e termények feldolgozásával nem foglalkoznak.

Különben az 1893. évi XXVIII. t.-c. 1. §-a részletesen felsorolja a mindazokat az intézkedéseket, amelyeket a munkaadó ipartelepén az alkalmazottak életének, testi épségének és egészségének lehető bizto-

¹⁾ Az iparfelügyelők tevékenységét Magyarországon a következő szám-
adatok illusztrálják: 1887—88. években felülvizsgáltak 938 gyártelepet, 1889-ben
555-t, 1890-ben 942-t, 1891-ben 972-t, 1892-ben 1096-t, 1894-ben 891-t és
1895-ben 1457-t. Az 1898-ban felülvizsgált ipartelepek száma kb. 4000 volt.
(Ld. az 1893. évi XXVIII. te. javaslatának az indokolását).

A kereskedelmi miniszternek az iparfelügyelet és a kazánvizsgálat tár-
gyában kiadott utasítását a 17.001/1901. sz. rendelet foglalja magában.

sítása érdekében foganatosítani tartozik. (Védő készülékek alkalmazása hajtó- és fogaskerekeken, körfűrészeken, felvonógépeken, gépek olajozása és a hajtószíjak alkalmazása, gáz- és kőolaj-lámpák mikénti használata, portalanítás, szellőztetés, respirátorok alkalmazása, köt- és gyógyszerek készenlében tartása stb.)

Az iparfelügyelet történeti fejlődéséből megállapítható, hogy a szociálpolitikának első hatósági külön szervei az egyes államokban a gyárfelügyelők voltak, akiknek feladata volt az egyes országokban kibocsátott munkásvédelmi törvények és rendeletek pontos végrehajtása felett munkaadóval s a munkással szemben is örködni s így a munkásvédelmi törvényhozás intézkedéseinek megtartását minden irányban biztosítani.

A kizárólag gyárak felügyeletére rendszeresített hatáskör később általánosabb, az ipar csaknem valamennyi ágára kiterjedő felügyeleti jogkörre bővült, amely igen számos országban a munkaadók s a munkások között felmerült viszályok kiegyenlítésének feladatát is hatáskörébe vonta.

Az iparfelügyelet tehát speciális *állami* közigazgatási Jogkör volt a N. M. Sz. létesítése előtt s az maradt a Párizs-környéki békeszerződések megalkotása után is. E tekintetben a meglévő helyzeten a békeszerződés hivatkozott része sem kívánt változtatni, az iparfelügyelet állami s a N. M. Sz.-től teljesen független jellege továbbra is megmaradt. A kapcsolat a genfi Munkaügyi Szervezettel csupán *a hazai* törvényhozás által ratifikált nemzetközi egyezmények vagy *a hazai* törvényekben akceptált s a nemzetközi munkaügyi javaslatokban kifejezett elvek *végrehajtásának* ellenőrzésében áll, tehát csak másodlagos, amennyiben a végrehajtandó akaratnyilvánítás mindig a hazai, a nemzeti törvényhozás megnyilatkozása, amely a Nemzetközi Organizáció szociálpolitikai egyezményeit illetve javaslatait az iparfelügyelet számára csupán *közvetíti* a hazai törvények vagy rendeletek formájában. Az iparfelügyeleti hatóságok tevékenysége feladatkörük betöltésénél azonban a N. M. Sz.-re is visszahat, amennyiben a nemzetközi munkaügyi egyezmények teljes és hatékony végrehajtásának a felügyelete végeredményben az egyetemes szociálpolitikai munkának eredményességét biztosítja. Ezért jegyezte meg igen találóan Arthur *Fontaine*, a N. M. Sz. igazgatótanácsának néhai elnöke az 1923. évi ötödik konferencián: »Ha az államok nem rendelkeznek jól megszervezett és hatékony felügyeleti rendszerrel, akkor a mi egyezményeink holt betűk maradnak, mert felügyelet nélkül a törvények nem hatályosak«¹).

¹) Ld. az 1923. évi fHk (genfi) konferencia gyorsírói jegyzőkönyveit. 12. l.

Az iparfelügyelet tevékenysége — miként már az elmondottakból is következtethető — a munkaadókra s a munkásokra szorítkozik s e tekintetben kötve van felsőbb hatóságainak utasításaihoz, tehát nem független hatóság¹⁾. Feladatkörét végeredményben a munkásság érdekében gyakorolja, ennek a törvényekben biztosított jogait képviseli a munkaadókkal szemben, akiket kötelességeik megtartására figyelmeztet. Ez a tevékenysége legalább is annyira túlnyomó, hogy feladatkörének jelentékenyebb része a mondott irány felé terelődik.

Az iparfelügyeletnek ez az országokkinti széttagoltsága nemcsak jelentékenyen megnehezíti a munkásvédelmi nemzetközi egyezmények és hazai törvények egységes végrehajtását, hanem azt csaknem lehetlenné is teszi. Ezért a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete már a világháború előtt egyik főfeladatául egy olyan nemzetközi egyezmény létesítését jelölte meg, amely az iparfelügyeletet az egyezményhez csatlakozó államok között egységes elvek alapján építené fel. Ebben a törekvésében nemcsak az az elgondolás vezette, hogy a munkásvédelmi törvények eredményeit a kellő felügyelettel biztosítva lássa, hanem az is, hogy az egyes államokban a munkásvédelmi törvények iránti bizalmat a kellő végrehajtás garanciája által is fokozza s így szociális törvények alkotását siettesse.

E tekintetben a leedszi s a berni konferenciák is hoztak határozatokat, valamint a béketárgyalások során előterjesztett német szociálpolitikai tervezet is tartalmaz javaslatot. A NMA. már hivatkozott 41. (tr. bsz. 355.) cikkének 9 pontja alapján azután a Washingtonban megtartott első Nemzetközi Munkaügyi Konferencia mondta ki egyik határozatában az iparfelügyelet rendszerítésének szükségességét mindazokban az államokban, amelyekben az eddig még nem történt meg s végül az 1923. évben Genfben megtartott ötödik konferencia részletesen is szabályozza meghozott javaslatában az iparfelügyelet részéről egységesen követendő elveket²⁾. A javaslat az iparfelügyelet eddigi jogi jellegén, nevezetesen, hogy az államonként mint állami; nem pedig mint nemzetközi hatóság szerveztessék meg, nem kívánt változtatni s így e tekintetben a felügyelet addigi karaktere változatlan maradt³⁾.

¹⁾ Ezzel ellentétes R i t z m a n n felfogása, (Internationale Sozialpolitik, 1925., Bensheimer kiad., 69. l-) amelyet azonban következő mondatában már maga is megcáfol: „Die Gewerbeaufsicht . . . ist zur Durchführung gesetzlicher Vorschriften berufen“. Mint speciálisan erre a célra rendelt, de végeredményben mégis csak közigazgatási hatóság, ezt csupán kormányának utasítására és a kormány felfogásának megfelelően teheti

²⁾ Ld. e munka II. kötetének I. fejezetében s u. o. annak függelékében az ötödik konferencián elfogadott javaslat szövegét.

³⁾ Így Magyarországon továbbra is a királyi iparfelügyelők hatáskörében maradt az iparügyekre vonatkozó törvények és rendeletek végrehajtásának ellenőrzése. Az iparfelügyelők a m. kir. Kereskedelemügyi Miniszternek alárendelt államhivatalnokok. (1893: XXVIII. te. 8. és 9. §§),

a) Táblázatos kimutatás
az igazgató s az ipar felügyelet jogköréről.

4. A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal igazgatója.

1. A Nemzetközi Munkaügyi Hivatalt igazgatótanácsi utasítások szerint vezeti. (NMA. 8. — tr. bsz. 322. — c. 1. bek.),
2. A Hivatal tevékenységéről minden igazgatótanácsi ülészakon beszámol, (u. o. 2. bek.),
3. a Hivatal személyzetét kinevezi (NMA. 9. — tr. bsz. 323. — c),
4. ipari- és munkaügyi minisztériumokkal érintkezik (NMA. 11. — tr. bsz. 325. - cikk),
5. a közgyűlés, az igazg. tanácsi ülések s a Hivatal költségeiről gondoskodik (NMA. 13. — tr. bsz. 327. c. — 3. és 4. bek.),
6. a konferenciák titkári teendőit végzi, meghívókat szétküldi (NMA. 15. — tr. bsz. 329. — c),
7. közgyűlési napirend elleni felszólamlásokat átveszi s a tagállamokkal közli (NMA. 16. — tr. bsz. 330. — cl. bek.),
8. az elfogadott egyezménytervezeteket és javaslatokat a főtítkárnak megküldi (NMA. 19. — tr. bsz. 333. — c. 4. bek.),
9. a tagállamok évi jelentéseiből összefoglaló jelentést készít, azt a közgyűlés elé terjeszti (NMA. 22. — tr. bsz. 336. — cikk),
10. a főtítkárhoz intézett közleményeket 1920. 1/10-ig átvette (NMA. 39. — tr. bsz. 353. — c),
11. a Hivatal tevékenységéről a közgyűlés elé jelentést terjeszt (NMA. 10. — tr. bsz. 324. — c. ut. bek.),
12. a) felelős a közgyűlési titkárság helyes ügymenetéért (közgy. ügyr. 5. c. 2. p.),
b) a közgyűlés elé terjesztendő határozati javaslatokat átveszi (ügyr. 12. c. 7-pont),
c) az elfogadott egyezménytervezetekről és javaslatokról hivatalos fordításokat készíttethet s azokat a N. Sz.-inek főtítkáránál letétbe helyezheti (közgy. ügyr. 6-c. 17. p.),
d) az igazgatótanács titkárát kijelöli (ügyr. 1. c. 5. p.),
e) az igazgatótanács elnökét a Hivatal tevékenységéről hetenkint értesíti (ig. ügyr. 7. c. 6. p.),
f) az igazgatótanács üléseinek napirendjét megállapítja (ügyr. 7. c. 1. p.),
g) az igazgatótanács üléseinek jegyzőkönyveit szétküldi (ügyr. 8. c. 3. p.),
h) igazgatótanácsi ülésekről a sajtót tájékoztatja (ügyr. 8. c. 5. p.).

A2. Állandó — külső — szervek.

5. A munkásvédelmi törvények felügyelő hatóságai.

Országonkint ellenőrzik hazájuk törvényhozása által ratifikált nemzetközi munkaügyi egyezményeknek s a hazai törvényekben akceptált, a nemzetközi munkaügyi javaslatokban kifejezett elveknek végrehajtását.

Az iparfelügyelet a hazai törvények szerint történik.

V. FEJEZET.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet időszaki vagy kiegészítő szervei.

1. A vizsgálóbizottságok.

A Párizs-környéki békeszerződések munkaügyi részei (NMA.) a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákon hozott szociálpolitikai egyezmények végrehajtásának megfelelő biztosítása céljából mindenekelőtt *a perenkívüli*, közigazgatási kiegyenlítés — s amennyiben ez nem vezetne sikerre, a bírósági, tehát *a peres* elintézés — módjait alkalmazzák. Az előbbi esetben az érdekelt kormány s az igazgatótanács közti panasz eljárás, valamint a vizsgálóbizottság előtti vizsgálati eljárás, az utóbbi esetben pedig az Állandó Nemzetközi Bíróság előtti peres eljárás vehető igénybe.

Lássuk ezeket egyenkint.

a) A panasz eljárás.

A NMA. 23—33. (tr. bsz. 337—347.) cikkeiben meghatározott *panasz el járást* lehet folyamatba tenni a N. M. Sz. minden olyan tagállama ellen, amely »... valamely elfogadott egyezmény végrehajtását bárminő tekintetben nem biztosította kellő módon.« (NMA. 23. — tr. bsz. 337. — cikk).

Az eljárás megindulhat

1. a közgyűlés összetételének megfelelően:

a közgyűlést alkotó tagállamok, (NMA. 25. — tr. bsz. 339. — cikk első bekezdése),

a tagállamok munkaadó- vagy munkásegyleteinek (NMA. 23. — tr. bsz. 337. — cikk)¹⁾ és

¹⁾ A NMA. szövegezése nem szabatos, amennyiben a panaszosoknak ezt a kategóriáját közelebbről nem határozza meg s csupán általánosságban munkaadók vagy munkások hivatásbeli szervezetéről beszél. A NMA. 25—27. — tr. bsz. 339—341. — cikkeinek behatóbb vizsgálata után azonban nem lehet kétséges, hogy ez a panaszjoga csakis a tagállamok érdekképviseleteinek van meg.

egyek közgyűlési tagoknak (NMA. 25. — tr. bsz. 339. — cikk 4. bek.) indítványára, vagy

2. hivatalból (u. o.).

A panasz a N. M. Hivatalhoz intézendő, amely azt további s a NMA.-ban meghatározott eljárás végett a N. M. Sz. igazgatótanácsához teszi át.

Az igazgatótanács 1932. ápr. 8-án tartott ülésében részletesen szabályozta az *érdekképviseltek* részéről beérkezett panaszok esetén követendő eljárást¹⁾. E szerint a N. M. Hivatal igazgatója a beérkezett panaszt a tényállásra vonatkozó s rendelkezésére álló adatokkal együtt megküldi az igazgatótanács tagjainak, hogy azt a legközelebbi tanácsülésen tárgyalás alá vehessék. (Külön ügyrend 2. cikk). Az igazgatótanács pedig mindenekelőtt egy háromtagú, 1—1 kormány-, munkaadó- és munkásképviseleből álló bizottságot választ, amely az igazgatótanácsnak határozatai meghozatala előtt javaslatokat terjeszt elő az eljárás egyes szakaszaiban alkalmazandó lépésekre vonatkozólag.

E bizottság meghallgatása után az igazgatótanács mindenekelőtt a panaszok elfogadhatóságának *alaki* kellékeit vizsgálja meg. Amennyiben az N. M. Hivatalhoz valamely tagállam munkaadó- vagy munkásszervezete részéről és írásban benyújtott panaszt kifejezetten a NMA. 23. (tr. bsz. 337) cikkére alapították s az egy olyan tagállam ellen irányul, amely a részéről elfogadott egyezményt a panasz benyújtásának idejéig nem hajtotta végre: a panasz alakilag helytálló (3. cikk) s az igazgatótanács a panasz *anyagi* kellékének megvizsgálására tér át.

E tekintetben az igazgatótanács jogköre a vizsgálat folyamán a következőkre terjed ki:

1. a panaszt alaptalannak nyilváníthatja, vagy

2. a panaszt a bepanaszolt tagállam kormányához egyszerően átteheti a nélkül, hogy attól válasznyilatkozatot kérne. Az eljárás mindkét esetben befejeződött.

3. A bepanaszolt tagállam kormányát a panasz áttételével megfelelő nyilatkozattételre hívhatja fel, (NMA. 23. — tr. bsz. 337. — cikk) s ennek határidejét is megszabhatja (külön ügyrend 4. és 5. c). E felhívás s a beérkezett válasz eredményéhez képest:

a) amennyiben a válasz *beérkezik* s az kielégítő, az eljárás befejeződött (k. ügyr. 7. c);

¹⁾ A „Panasz esetében követendő eljárási szabályok“ szó szerinti fordítását ld. a III/d. függelékben.

b) ha a bepanaszolt kormány felvilágosító nyilatkozata *nem érkezik be* a megszabott határidő alatt, úgy az igazgatótanács a hármas bizottság meghallgatása után vagy meghosszabbítja a határidőt vagy megkezdi a vitát a panasz felett (k. ügyr. 6. cikk), a NMA. 24. cikkének alkalmazása végett (panasz közzététele);

c) ha pedig a beérkezett válasz *nem kielégítő*, úgy az igazgatótanács kiegészítő nyilatkozatot kérhet az érdekelt kormánytól, vagy a NMA. 24. cikkének alkalmazása végett a vitát megkezdheti. (NMA 24. — tr. bsz. 338. — cikk). A vitában mindkét esetben (b és c) a bepanaszolt kormány is résztvehet meghatalmazottja útján.

Az ügy érdemi tárgyalása s a hármas bizottság meghallgatása után az igazgatótanács a következő *határozatokat* hozhatja:

a) az eljárást megszüntetheti,

a) kiegészítő nyilatkozatot kérhet be a bepanaszolt állam kormányától s annak beérkeztéig mindennemű további eljárást felfüggeszthet,

b) a panaszt jogosnak jelentheti ki s elhatározhatja annak, valamint az esetleges igazoló nyilatkozatnak közzétételét, amely esetben a közlemény alakját és keltét is megszabja s a bepanaszolt kormányt, valamint a panaszt tevő szervezeteket a hozott határozatról értesíti. (Külön ügyr. 11, és 12. cikkek).

A közzététel a Szervezet hivatalos lapjában, a Bulletin Officieiben történik. A méltányosság követelménye, hogy az igazságtalanul megtámadott tagállam kívánságára is el kell rendelni a közzétételt minden olyan esetben, amikor ez saját igazoltnak vélt eljárása publikálását szükségesnek tartja, tehát megfelelő nyilatkozatának beérkezése esetén is.

4. Az igazgatótanács azonban nem köteles a most ismertett egyik eljárási módot sem követni. A panasznak az érdekelt kormánnyal történő közlése helyett vagy amennyiben a megtörtént közlés után nem érkezik be a megszabott határidőn belül a kielégítő válasz, a panasz megvizsgálása és megfelelő jelentéstétel végett *vizsgálóbizottság* kiküldését határozhatja el. (NMA. 25. — tr. bsz. 411. — c).

Az igazgatótanács eljárása a beérkezett panaszokkal szemben tehát az 1—3. esetekben a bünvádi eljárások »nyomozó«, a 4. alatti esetben pedig azok »vizsgálati cselekményei«-hez lenne hasonlítható.

Az igazgatótanács jogköre az ismertett eljárási módok megválasztása tekintetében teljesen szabad, amit a NMA. határozott rendelkezésén (25. — tr. bsz. 339. — cikk 2—4. bek.) kívül azok stili-

zálása is bizonyít (a panaszt átteheti, a kormányt felszólíthatja, érintkezésbe léphet a kormánnyal, vizsgálóbizottság kiküldését határozhatja el, stb.)· E tekintetben az igazgatótanácsot kizárólag célszerűségi szempontok irányítják. Viszont a panaszosra nézve megnyugtatóbb a tényállásnak nyomozás vagy vizsgálat útján történő tisztázása minden olyan esetben, amikor kétség merülhet fel valamely ratifikált egyezmény végrehajtásának nem kellő módon történt biztosítása felől.

A NMA. 23. és 24. (tr. bsz. 337. és 338.) cikkeinek rendelkezései a munkaadók s a munkások érdekképviselői részéről beérkezett panaszok elintézése tekintetében csupán az igazgatótanács fenti, b) és c) alatti jogkörét veszik fel, ami behatóbb vizsgálat nélkül azt a látszatot keltheti, hogy az igazgatótanács az ilyen panaszok elintézésénél a vizsgálóbizottság kiküldését nem határozhatja el. A 25. (339.) cikk egybevetéséből azonban nem lehet kétséges, hogy az igazgatótanács a panasz s a reá beérkezett igazoló nyilatkozat nyilvánosságra hozatala helyett avagy ez utóbbi elmaradása esetén az eljárást hivatalból vagy egy közgyűlési kiküldött panaszára tovább folytathatja s ennek alapján a vizsgálóbizottságot is kiküldheti.

Noha az igazgatótanács az 1932. ápr. 8-án hozott külön ügyrendjével csakis az érdekképviselők részéről tett panaszokra vonatkozó eljárást szabályozta, mégis a más oldalról beérkezett panaszok elbírálása is általánosságban azonos elveken épül fel. Mindamellet mégis van bizonyos eljárásbeli különbség egyrészt az érdekeltségi képviselők által megindított, másrészt a tagállamok, a közgyűlési tagok s a hivatalból folyamatba tett panaszeljárások között. Ez utóbbiak alakosságánál a tagállam ellenjegyzése s az írásbeli forma elmaradhat, mivel a panasz a közgyűlésen szóval is előterjeszhető, vagy a hivatalból megindult eljárásnál az ellenjegyzés be sem szerezhető. A további különbség a NMA. 25. (tr. bsz. 339.) cikkének utolsó bekezdéséből következik. E szerint, ha a NMA. 24. és 25. (tr. bsz. 338. és 339.) cikkei alapján felmerülő kérdés az igazgatótanács elé kerül s a panasz által érdekelt tagállam az igazgatótanácsban nincs képviselve, ott kiküldöttje útján a szóbanforgó ügy tárgyalásain résztvehet. Ez a részvétel nyomban az eljárás kezdeti stádiumában megtörténhetik, míg az érdekképviselők részéről tett panasz esetében a jelenlét a külön ügyrend 5. cikkének 2. bek. értelmében csupán a panasznak nyilatkozattétel végett a tagállammal történt közlési időpontjától kezdődik¹⁾. A másik eltérés pedig az, hogy

¹⁾ V. ö. a NMA. 25. (tr. bsz. 339.) cikk 4. bekezdésének bevezető soraival: „Ha a 338. vagy a 339. cikkek alapján felmerülő kérdés . . .“, amely nem idézi a 337. cikket is,

az érdekképviselők részéről tett panaszoknál az igazgatótanács megengedheti a publikációt, bár az nem kötelező (... »joga van .. nyilvánosságra hozni«), míg a más módon folyamatba tett eljárásoknál a panasz s a nyilatkozat közzététele nem határozható el, e helyett az igazgatótanács a vizsgálóbizottságot küldheti ki¹⁾.

b) A vizsgálóbizottság és megalakulása.

A vizsgálóbizottság tagjainak kijelölése a tagállamok jogkörébe tartozik, amelyek a NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikk 3. bek.-nek megfelelően a munkaadó- és munkásszervezetekkel egyetértően ezek képviselőjeként egy-egy tagot, egy további harmadik tagot pedig a nevezett érdekelt²⁾ ségektől független egyének sorából neveznek meg. Az így megnevezett személyekről lajstromot állítanak fel s ebből a lajstromból választja ki a N. Sz.-nek főtitkára a vizsgálóbizottság tagjait.

A NMA. 26. (tr. bsz. 340.) cikke a tagállamok e kijelölési joga elé csupán azt az egyetlen feltételt szabja, hogy a vizsgálóbizottság tagjaiként kiszemelt tagoknak ipari ügyekben jártasnak kell lenniök. Ez a megszorítás indokoltnak látszott a békeszerződések létrejöttének idejében, amikor is az akkor uralkodó felfogás szerint a NMA. rendelkezései elsősorban az ipari munkásság javát kívánták szolgálni, azonban elavultnak mondható az Állandó Nemzetközi Bíróságnak 1922. augusztus 12-én hozott s ennek következtében a N. M. Sz. joggyakorlatába is teljesen átvitt B) 2. sz. döntése óta, amely a Szervezet hatáskörét a mezőgazdaságban alkalmazott munkások munkaviszonyainak nemzetközi szabályozására is kiterjesztette²⁾. Ez okból tehát a helyes megoldást a tagállam mezőgazdasági vagy ipari jellegének megfelelő tagkijelölés adná, amikor is a taglajstromból a kivizsgálandó konkrét eset sajátossága szerint jelölné ki a N. Sz. főtitkára a felvetett kérdésben jártas vizsgálóbírákat.

A tagállamok részéről így megnevezett személyek alkalmasságát az igazgatótanács megvizsgálhatja s a jelenlevő képviselők szavazatainak kétharmadrészevel visszautasíthatja azok kinevezését, akiknek alkalmasságát a mondott rendelkezések szerint nem tartja megfelelőnek. Ez a felülvizsgálat elsősorban is a kijelölés módjára terjed ki,

¹⁾ V. ö. NMA. 25. (tr. bsz. 339.) cikkel, amely a közzétételt egyáltalán nem említi. Ezzel ellentétes Eckardt dr. — Kuttig álláspontja „Das internationale Arbeitsrecht im Friedensvertrag-e“ c. kommentárban. (Franz Vahlen, Berlin, 1922-, 72. 1.), akik nyilván figyelmen kívül hagyják, hogy az említett cikk a 2. bek.-ben csupán a NMA. 23. (tr. bsz. 337-) cikkére utal.

²⁾ Ld. a Vu. Fejezet 3'. cikkében a személyi hatáskörnél.

nevezetesen, hogy a megfelelő érdekképviselletekkel egyetértően történt-e, másodsorban pedig a kijelölt tag szakképzettségére. Az igazgatótanácsnak ez a jogköre analóg a közgyűlésnek a delegátusok mandátumainak felülvizsgálására vonatkozó, a NMA. 3. — tr. bsz 317. — cikkének ut. bek.-ben foglalt jogkörével.

Az igazgatótanács által felülvizsgált és jóváhagyott lajstromba véglegesen felvett tagok¹⁾ közül azután a N. Sz.-nek főtitkára esetről-esetre három személyt nevez ki a vizsgálóbizottság tagjául és pedig a három csoport mindegyikéből egyet-egyet s ezek egyikét a Bizottság elnökéül ki is jelöli. A főtitkárnak ez a kinevezési joga a vizsgálóbizottság teljes pártatlanságát van hivatva biztosítani.

A főtitkár részére fenntartott kinevezési jognak csupán két korlátja van, nevezetesen

a) a vizsgálóbizottságba kinevezett három tag közül egyik sem lehet olyan személy, akit a lajstromba a panasz folytán közvetlenül érdekelt valamelyik tagállam jelölt ki (NMA. 26. — tr. bsz 340. — cikk 4. bekezdése) és

b) nem nevezhetők ki a vizsgálóbizottságba az igazgatótanács tagjai sem. A panasz eljárásnak vizsgálóbizottsági stádiumát megelőző igazgatótanács előtti eljárás u. i. lényegileg nem egyéb, mint egy, a vizsgálatot megelőző nyomozó eljárás, amelynek alapján az ügy megnyugtató befejezéshez nem jutván, az a vizsgálóbizottság előtt folytatódik. Az ügy kivizsgálásával természetesen együtt járó pártatlanság követelménye, hogy sem az érdekeit tagállam delegátusa, sem az ugyanazon eljárásban már egyszer résztvett tag annak az ügynek további kivizsgálásában részt ne vehessen³⁾. Ez az utóbbi kizárási ok még abban az esetben is fennáll, ha az igazgatótanács; előtti eljárásban a tanácstag személy szerint nem is *vett* részig mert mint tanácstagot az igazgatótanács állásfoglalása nemcsak befolyásolhatja, hanem köti is. Ez a kizárási ok a NMA. 25. — tr. bs-z. 339. — cikkének rendelkezéseiből is okszerűen következtethető.

A vizsgálóbizottsági eljárásban tehát az érdekelt állam saját ügyé-

¹⁾ A Vizsgálóbizottság tagjainak lajstromát a Bulletin Officielben közzéteszik.

²⁾ Jogilag nem mondható szabatosnak a Bulletin d'Informationban ezzel kapcsolatban közölt az az indokolás, hogy az igazgatótanács elsőfokú, a vizsgálóbizottság másodfokon dönt valamely panasz felett, amiért is a felsőfokú elintézésből az ügy elsőfokú határozathozatalában résztvett tag ki van zárva. Ez az indokolás azt a látszatot kelti, hogy a vizsgálóbizottság fellebbviteli fóruma az igazgatótanácsnak, ami pedig az intézmény téves értelmezésére és helyiérték következtetésekre szolgálhat okul. (1920. szeptember 8-i I. szám).

nek érdemi elintézéséből teljesen ki van zárva, míg az igazgatótanács előtti nyomozó eljárásban aktíve is részt vehet, sőt saját ügyében szavazhat is. Ez utóbbi esetben tehát a pártatlanság igen gyakran nehéz kísértéseknek lehet kitéve.

c) A vizsgálóbizottság feladatköre.

A vizsgálóbizottság feladata — miként már elnevezése is mutatja — a panasz tárgyává tett vitás kérdésnek »beható« megvizsgálásából s a beszerzett adatok alapján összeállítandó jelentésnek a főtitkárral leendő közléséből áll.

Az adatgyűjtő tevékenység sikeres megoldása végett valamennyi tagállam köteles a panasz tárgyára vonatkozó összes adatait a vizsgálóbizottság rendelkezésére bocsátani s ezáltal a bizottságot feladatának elvégzésében hathatósan támogatni. E tekintetben a panasz által közvetlenül érdekelt vagy az azzal semminemű kapcsolatban sem álló tagállam között különbség nincs. (NMA. 27. — tr. bsz.¹ 341. — cikk). A felvilágosítások nyújtása mindazokra az adatokra kiterjed, amelyekre a bizottságnak szüksége van, amennyiben azok a közlésük végett megkeresett kormánykörök birtokában vannak. A szükséges felvilágosítást a tagállamok akár a vizsgálóbizottságnak a NMA. 11, — tr. bsz. 325. — cikke értelmében a N. M. Hivatal közvetítésével hozzájuk intézett megkeresésére, akár pedig ilyen megkeresés bevárása nélkül, sua sponte is megadhatják¹).

A N. M. Sz. közgyűlései előtt²) ismételten felmerült az a kérdés, hogy a vizsgálóbizottság feladatának teljesítése közben fogantatható helyszíni szemléket s gyűjthet-e a tagállamok területén adatokat. Az erre adandó válasznál utalnunk kell a N. M. Sz. jogi jellegének fejtegetéseinél elmondottakra³), amelyek szerint a Munkaügyi Szervezet a tagállamok szuverenitásának teljes épségben tartásával hat vissza a hazai szociálpolitikai törvényalkotásokra. A vizsgálóbizottság pedig a Szervezet e jogi karakterisztikumával a gyakorlati életben sem helyezkedhetik szembe s így az állami szuverenitás sérelme nélkül az egyes országokon — tehát tagállamokon — belül, azok hozzájárulása nélkül helyszíni vizsgálati cselekményeket vagy

¹) A 341. cikk szövegezése ezt az álláspontot támogatja. Ezzel ellentétben az E c k a r d t—K u l l i g. id. Kommentar (75. 1. B. I. jegyzet) a tagállamoknak csupán ez utóbb említett kötelezettségét igyekszik a szövegből, ezt azonban imperatív jelleggel kiolvasni.

²) Ld. a Rapport du Directeur 1921. 223., 224. és 253. 1.

³) A III. fejezet 2, cikkében,

szemléket nem foganatosíthat. A tagállamok földrajzi határai tehát határt szabnak a bizottság fizikai tevékenységének is¹⁾.

A vizsgálóbizottság a rendelkezésére bocsátott adatok alapján megvizsgált panaszról *jelentést* készít, amely lényegileg két részből áll: a vizsgálati eredményeket feltüntető ténybeli megállapításokból és a panasz tárgyának elintézésésképpen előterjesztendő javaslatból. Talán feleslegesnek is látszik a NMA. 28. (tr. bsz. 342.) cikkének az a követelménye, hogy a panasz »behatóan«, tehát minden lényeges panaszpontra kiterjedően megvizsgálendő, mert ilyen alapos vizsgálat hiánya az egész ténykedés objektivitása iránt kétséget támaszthat. A javaslatnak pedig magában kell foglalnia a panasz elintézését célzó intézkedéseket, »megjelölve egyúttal a javasolt intézkedések határidejét is«. A határidőket mindenkor az eset körülményei szerint állapítják meg.

A 28. cikk második bekezdése általánosságban meg is jelöli a szükséges intézkedéseket, amelyeket valamely vétkesnek talált kormánnyal szemben helyénvalónak tart, ezek azonban csakis »gazdasági jellegűek« lehetnek. Így azok köréből a politikai vagy éppen a háborús intézkedéseket már elvileg kizárják. A vétkes kormánnyal szemben a többi kormányok gazdasági blokádot (*blocus pacifique* — *Friedensblockade*), bojkottot alkalmazhatnak, az illető állam munkásait a munkapiacról kizárhatják, megszakíthatják vele szemben a kereskedelmi összeköttetéseket, kiviteli és átmenő forgalmi tilalmakat állíthatnak fel, felfüggeszthetik vele szemben kölcsöntartozásaiknak vagy azok kamatjainak fizetését stb. Mindezek mellett az egyes nemzetközi munkaügyi egyezményekben még ezektől eltérő különös rendszabályok alkalmazása is felvehető²⁾.

¹⁾ A N. M. Sz.-nek e téren követett gyakorlata is teljesen elismeri a mondott elvet. Így 1921-ben a spanyol ipari szervezetek a spanyol kormány ellen a szabad szervezkedési jog megsértése miatt panaszt nyújtottak be, amelyben kérték, hogy a vizsgálatot a helyszínen foganatosítsák. Az igazgatótanács azonban a spanyol kormány beleegyezésének hiányában a kérelmet elutasította. — Viszont ugyanezen időben Magyarországon a magyar kormány meghívására folytatott vizsgálatot, azonban az ügy politikai háttérére való tekintettel, a bizottságot csupán nyomozó jogkörrel ruházta fel. — 1922-ben a bolgár kormány meghívására Bulgáriában a munkások szolgálati kötelességeit vizsgálta meg.

²⁾ Justin G o d a r t: *Les clauses du Travail dans le traité de Versailles et les décisions de la conférence de Washington, Paris, 1920.*, 174. és 175. lap. — A N. M. Sz. a NMA. 28. és 32. (tr. bsz. 342. és 346.) cikkeiben megjelölt kényszerrendszabályok alapján vett részt az ú. n. Nemzetközi Blokádbizottságban, amely a N. Sz.-nek első közgyűlési határozata folytán hivatva volt az EO. 16. cikkében foglalt büntető rendszabályok alkalmazhatóságát a tagállamokkal szemben megvizsgálni. (Ld. a Bulletin d'Information 1921. évi márc. 9-i

A NMA. a 28. (tr. bsz. 342.) cikkben látszatra áttöri azt az általános jogi elvet, hogy a vizsgálóbizottságok célja csakis a tényállás kiderítése, amennyiben ezen túlmenően, még a »panasz elintézése céljából szükségesnek látszó« lépésekre vonatkozó *javaslatot* is tehetnek. További jogkörük azonban már nincs s ezért tevékenységük lényegileg nem lépi túl a »perenkívüli« elintézés korlátait.

A vizsgálóbizottság által így javasolt intézkedések végrehajtása azután a N. M. Sz. tagállamainak hatáskörébe tartozik, mert magának a Szervezetnek, mint nemzetközi intézménynek, amely a tagállamok szuverenitásának teljes épségben tartása mellett fejti ki nemzetközi szociálpolitikai összműködését, határozatai végrehajtására vonatkozó jogköre nincs. Ennek következtében a gazdasági kényszerintézkedések végrehajtása vagy végrehajtási módja is teljesen a tagállamok tetszésétől függvén, azok foganatba vétele vagy mikénti alkalmazása is független a N. M. Sz.-tól. Mindez az általános nemzetközi jog szabályaival is teljesen egybevág, az eltérés csupán abban jut kifejezésre, hogy a békeszerződések a gazdasági kényszerrendszabályok alkalmazásánál a tagállamok összműködését, egyöntetű eljárását is lehetővé teszik, ami kétségtelen fejlődést jelent az eddigi állapotokkal szemben¹⁾.

III. köt. 10. számát, 1—6. 1. és az 1921. szept. 21-i IV. köt. 13. számának 12—13. lapjait, valamint a Rapport du Directeur 1921. évi 77—80. lapjait). — AN. Sz.-nek V. közgyűlése a 16. cikkre vonatkozó (de eddig még életbe nem léptetett) módosításaiban a „kereskedelmi, pénzügyi és személyes érintkezés megszakítását“ mondja ki a vétkes állammal szemben. Ezek első kettője kétségkívül a 28. és 32. (342. és 346.) cikkek alapján is alkalmazást nyerhet.

^{A)} Mivel az államok gazdasági egymásra utaltságánál fogva minden állam ellen alkalmazott gazdasági rendszabály végeredményben az azt fogatosító államra s annak gazdasági életére is visszahat, a gyakorlatban az államok nem szívesen vagy legalább is nehéz elhatározás után nyúlnak ehhez az eszközhöz, kivéve ott, ahol politikai momentumok is közrehatnak azok foganatba vételénél. A gazdasági kényszerrendszabályok alkalmazása tehát nehézkes és igen sokszor problematikus is.

d) Szemléltető áttekintés

a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet vizsgálóbizottságáról.

B) I D Ő S Z A K I VAGY KISEGÍTŐ SZERVEK

1. A N e m z e t k ö z i Munkaügyi Szervezet vizsgálóbizottsága.

a) P a n a s z e l j á r á s :
megindulhat:

1. tagállamok (NMA. 25. — tr. bsz. 339. — cl. bek.),
2. munkaadó- és munkásszervezetek (NMA. 23— tr. bsz. 337. — c. 1. bek.),
3. egyes közgyűlési kiküldöttek (NMA. 25. (339.) 4. bek.) indítványára és
4. hivatalból (u. o.), — a N. M. Hív.«
nál, amely azt az igazgatótanács-
hoz teszi át. (3 tagú előkészítő
bizottság).

Az IGAZGATÓTANÁCS az a l a k i
k e l l é k e k e t megvizsgálja:
írásbeliség, b) munkaadó- vagy
munkásszerv, a benyújtó fél, c) a
NMA. 23. c-re hivatkozik, d) a
N. M. Sz. egyik tagja ellen irányul,
e) bepanaszolt tagállam által rati-
fikált egyezményre vonatkozik, f)
amelyet az utóbbi nem 'hajtott
végre. (Külön ügyr. 3. cikk).

Igazgatótanács j o g k ö r e :

1. a panaszt alaptalannak nyilvánítja,
2. bepanaszolt államot egyszerűen értesíti,
3. azt nyitkozaira hívja fel (NMA. 23. — tr. bsz. 337. — c).

H a a v á l a s z : :

- a) beérkezett — és kielégítő, az ügy befejeződött,
- b) nem érkezett be, vagy
- c) nem kielégítő: határidőt ad vagy újabb nyilatkozatot kér, v. közzétételre vonatkozó vitát kezd.

Igazgatótanács h a t á r o z a t a i :

1. eljárást megszüntetheti,
2. kiegészítő nyilatkozatot kérhet,

2- Az Á l l a n d ó N e m z e t k ö z i B í r ó s á g.

3. A N e m z e t e k S z ö v e t s é g é n e k f ő t i t k á r a

3. panaszt elfogadhatja s azt, vala-
mint az igazoló nyilatkozatot közzé
teheti (külön ügyr. 11. és 12. c),
4. Vizsgálóbizottságot küldhet ki.
(NMA. 25. — tr. bsz. 339. — c).

V i z s g á l ó b i z o t t s á g :

m e g a l a k u l á s a : tagállamok az
érdekképviselletekkel egyetértően
iparügyekben jártas 3 (1—1 munka-
adó-, munkás és semleges) tagot
neveznek ki (NMA. 26. — tr. bsz.
340. — c).

A z i g z a t ó t a n á c s a k i n e v e -

: felülvizsgálhatja,

a) Az igazgatótanácsról névjegyzék
készül, amelyből

a) N. Sz.-nek f ő t i t k á r a eseten-
kint 3 tagot (egyet elnöknek) ne-
vez ki. (u. o.).

Összeférhetetlen a vizsgálóbizottsági
tagsággal, aki:

1. az érdekelt állam delegáltja,
- 2- igazgatótanácsi tag. (U. o. 4. bek.).

c) V i z s g á l ó b i z o t t s á g
f e l a d a t k ö r e :

1. panasz kivizsgálása (NMA. 27. —
tr. bsz. 341. — c),
2. eredmény közzéadása a főtitkárral
(NMA. 29. — tr. bsz. 343. — c),

Vizsgálóbiz. helyszíni szemlélet csupán
tagállam hozzájárulásával fogana-
tosíthat.

J e l e n t é s é b e n :

1. ténybeli adatokat sorol fel,
2. javaslatot tesz az elintézésre.

Esetleges kényszerrendszabályokat csak
a tagállamok fogantatosíthatnak.
(NMA. 28. — tr. bsz. 342. — c).

2. Az Állandó Nemzetközi Bíróság¹⁾.

a) Az Állandó Nemzetközi Bíróság s a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Alapokmányának rendelkezései.

A Párizs-környéki békeszerződések a munkaügyi részekben lefektetett jogszabályok folytán keletkező *peres* és *perenküli* ügyek elintézésére a hágai Állandó Nemzetközi Bíróságot (Á. N. B.) is igénybe veszik. A NMA. 29—34., 37. és 40. (tr. bsz. 343—348., 351. és 354.) cikkei részben az igénybevétel eseteit (NMA. 29., 30., 34., 37., illetve 40.), részben pedig az Á. N. B.-nak az ilyen esetekben hozandó határozatait s azok jellegét (NMA. 32—34.), foglalják magukban. A NMA.-nak most hivatkozott s az Á. N. B.-gal kapcsolatos rendelkezései *speciális* jogszabályok az EO. 12—17. cikkeinek idevonatkozó

¹⁾ IRODALMI UTALÁSOK (az általános irodalmi részben foglaltakon kívül): A u d r y: La révision de la sentence arbitrale. 1924; Annuaire: — de l'Institut de droit International; B a u m g a r t e n Nándor: Nemzetközi Bírászkodás a hágai és párizsi egyezmények alapján. Külügyi Szemle, 1930. július; B a s d e v a n t, Gaston Jeze et N. Polit is: Les principes juridiques sur la compétence des juridictions internationales, Revue de droit public, 1927., 44.; B o r c h a r d: The diplomatic protection of citizens abroad or the law of international claims. New-York, 1922.; Cour permanente de justice internationale: Publications, Edition W. Sijthoff; E r i c h R.: Quelques observations sur le caractère juridique des avis consultatifs etc., Revue de D. I. et de l. c., 1928-; F a c h i r i A. P.: The Permanent Court of international justice: its constitution, procedure and work, 1925.; H a m m a r s k j ö l d A.: Le règlement de la Cour permanente de Justice internationale. Revue de D. I. et de l. c., 1922. — 125. 1.; U g y a n a z: Le règlement révisé de la C. p. de J. I., u. ott 1927. — 30. 1.; U g y a n a z: La C. P. de J. I. à la neuvième session de rassemblée de la S. d. N., u. ott 1928. — 666. 1.; U g y a n a z: Extension de l'arbitrage obligatoire et compétence obligatoire de la C. P. de J. I., Revue de D. I. et l. c., vol. IX.; J e s s u p P. H. C.: The Permanent court of International Justice, American Accession and Amendments to the Statute, 1929; K a u f m a n n P.: Die Fortbildung der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit seit dem Weltkrieg besonders durch den Locarno-pact, 1927-; d e L a p r a d e l l e e t N e g u l e s c o: Rapport sur la nature juridique des avis consultatifs de la C. P. de J. I. etc., Annuaire de l'Inst. de D. I., 1928. — 409. 1.; M a g y a r y Géza: Importance et caractère juridique de la C. P. de J. I., Scientia, 1928.; U g y a n a z: Kompetenzstreit in der internationalen Schiedsgerichtsbarkeit, Deutsche Juristenzeitung, 1928. febr. szám; P o l i t i s N.: Der Völkerbund und die gemischten Schiedsgerichte, Ostrecht, 1927. — 1234. 1.; U g y a n a z: Les nouvelles tendances du droit international, Paris, 1927; P o l g á r Imre: Az Á. N. B. véleményező hatásköre, Magyar Jogász-egyleti Értekezések, 1929-, — 135. 1.; S c h ä t z e l: Rechtskraft und Anfechtung von Entscheidungen internationaler Gerichte, Leipzig 1928.; S c h i n d l e r D.: Werdende Rechte, Betrachtungen über Streitigkeiten und Streiterledigung im Völkerrecht und Arbeitsrecht: in Festgabe für Fritz Fleiner, 1927.; S z e n t i s t v á n y B.: Az Á. N. B. véleményező hatásköre, Külügyi Szemle, 1930¹. — 157. 1.; T é n é k i d e s C. G.: La compétence de la Cour P. de J. I. en matière

és »generalis«-nak nevezhető szabályaival szemben¹⁾), amiért is a »jus specialis derogat juri generali« elvénél fogva prioritást élveznek ez utóbbiakkal szemben. Az EO.-ban foglalt megállapodások tehát nemzetközi szociálpolitikai és munkaügyekben csak annyiban hatályosak, amennyiben a NMA.-ban azoktól eltérő rendelkezéseket nem találunk.

a) Az Á. N. B. személyi hatásköre munkaügyekben.

Az Á, N, B. általános hatáskörét a statútum 34—38. cikkei szabályozzák, amelyek az EO. 14. cikkének szem előtt tartása mellett készültek. A 34. cikk rendelkezése szerint az Á. N. B.-ot kizárólag az államok vagy a N. Sz.-nek tagjai vehetik igénybe, magánszemélyek semmi körülmények között sem. Azok az államok, amelyek az EO. függelékében fel vannak sorolva, még abban az esetben is igénybe vehetik, ha az N. Sz.-nek nem tagjai s a N. Sz. tagjai még abban az esetben is, ha nem államok. Azok az államok, amelyek sem a N. Sz.-nek nem tagjai, sem pedig az EO. függelékében felsorolva nincsenek, csakis a Tanács hozzájárulása s az általa megállapított feltételek elfogadása esetében vehetik igénybe az Á. N. B.-t. A Tanácsnak kötelessége a fölött öröködni, hogy a feleket semminemű »egyenlőtlenség«-ből kifolyólag ne érje.

Ezzel szemben az Á. N. B. személyi hatásköre munkaügyekben kizárólag a *N. M. Sz. tagállamaira* terjed ki Ez részben a NMA. 29. (tr. bsz. 343.) cikkéből következtethető, részben pedig expressis verbis is kifejezésre jut a 30. ,(344.) cikkben. A tagállamok azután mindentovábbi korlátozás nélkül igénybe vehetik az Á. N. B.-ot.

Az NMA. most említett cikkei u. i. a tagállamok két csoportjára vonatkoznak a szerint,

1. hogy valamely már beállott jogsérelem orvoslása, avagy

1. csupán a jövőben beállható joghátrány elhárítása végett kívánják-e a Bíróság döntését.

ad 1. A NMA. 29. (tr. bsz. 343.) cikkének 2 bek. szerint u. i. azok

de la procédure consultative, Revue Générale de D. I. public, 1926; V er dross: Die Verbindlichkeit der Entscheidungen internat. Schiedsgerichte und Gerichte über ihre Zuständigkeit, Zeitschrift für öff. Recht, 1928. júl. szám.

¹⁾ Az EO. 12. és 15. cikkei szerint a N. Sz.-nek tagállamai vitás ügyek elintézését — szabad választásuk szerint — vagy Választottbírótság vagy a hágai Á. N. B. vagy a Tanács vizsgálata alá bocsáthatják s az említett testületek határozatai után 3 hónapnál előbb nem indíthatnak háborút.

Az EO. 13. cikke az Á. N. B. igénybevételénél a feltételes (1. bek.) s az abszolút obligatoriumról (2. bek.), míg az EO. 14. cikke a Tanácsnak az Á. N. B. felállítására vonatkozó kötelezettségéről szól.

Az EO. 16. cikke kényszerrendszabályokat foglal magában a renitens állammal szemben, végül az EO. 17. cikke a nem tagállamok közötti vitás kérdések eseteire vonatkozó eljárást tartalmazza.

a kormányok, amelyek a vizsgálóbizottság eljárása folytán *érdekelve* voltak s a vizsgálóbizottság jelentéséről a N. Sz.-nek főtitkára útján értesítést kaptak, az értesítés kézbesítésétől számított egy hónapon belül a főtitkárral közölni tartoznak, hogy

a) a jelentésben foglalt vizsgálóbizottsági javaslatokát elfogadják-e vagy sem,

b) amennyiben nem fogadnák el, óhajtják-e a vitás esetet az A. N. B. elé terjeszteni?

Mivel a kifejtettek alapján nem lehet kétséges, hogy panasz-eljárásnak csakis a tagállamok ellen lehet helye, a békeszerződés most hivatkozott helye is csak ezek kormányainak biztosítja azt a jogot, hogy a vizsgálóbizottság sérelmes javaslata ellen az Á. N. B.-ot/igénybe vehessék.

Itt kifejezetten is reá kell mutatnunk a vizsgálóbizottsági jelentés folytán érdekelt tagállamnak válaszadási kötelezettségére (NMA. 29. — tr. bsz. 343. — cikk 2. bek.), amellyel kapcsolatban kétségtelen, hogy amennyiben a vizsgálat folytán érintett tagállam a vizsgálóbizottság javaslatát elutasítja, *nem köteles* a vitás esetet az A. N. B. elé terjeszteni, mert ez irányban icsupán óhajtást fejezheti ki (»il, désire soumettre...«). A NMA.-ban nincs arra vonatkozó intézkedés, hogy mi történjék ilyen esetben, azonban a NMA. 30. (tr. bsz. 344.) cikkéből minden kétséget kizárólag levonható következtetés szerint ilyen esetben a renitens állammal szemben a többi tagállam fordulhat az A. N. B.-hoz¹⁾ vagy ellene a NMA. 33. (tr. bsz. 347.) cikk alapján a vizsgálóbizottsági jelentésben javasolt gazdasági kényszerrendszabályokat foganatosíthatja.

ad 2. A NMA. 30. és 31. (tn.bsz. 344. és 345.) cikkei különben kifejezetten is alátámasztják az A. N. B. igénybevételének jogát minden ilyen esetben. Az előbbi cikk u. i. kimondja, hogy amennyiben valamely tagállam bármely egyezmény vagy javaslat tekintetében; nem teszi meg a 19. (333.) cikkben megjelölt intézkedéseket, *a többi tagállamnak* jogában áll az ügyet az A. N. B. elé terjeszteni. Ez a jog a tagállamokat az eljárás későbbi szakában, tehát a panasz-eljárási vizsgálóbizottsági befejezése után is megilleti. A 31. (345.) cikk is

¹⁾ Ezzel ellentétben Dr. Eckardt —K u l l i g véleménye: „Das internat Arbeitsrecht im Friedensvertrage“ id. m. 78. l. amely szerint ilyen esetben a további eljárás megszűnik („das Verfahren verläuft im Sande“), ami azonban — szerintünk — a renitens államnak igen kényelmes kibúvási módot biztosítana kötelezettség-ei alól. Ez ellenkezik a békeszerződések munkaügyi részeiben lefektetett elvekkel is és végül a munkaügyi egyezmények végrehajtását is illuzoriussá tenné.

»panaszáról tesz említést, noha a tagállamok ilyen újabb panasz mellőzésével a vizsgálóbizottság által a jelentésben már javasolt gazdasági intézkedéseket is foganatosíthatják.

Mindkét cikk, a NMA. 29. és 30. (tr. bsz. 343. és 344.) is teljesen összhangban áll az Á. N. B. statútumának 34. cikkével, amely a *ielperességet* kizárólag az államoknak (illetve a N. Sz.-ének tagjai számára) biztosítja.

b) Az A. N. B. különleges tárgyi hatásköre nemzetközi munkaügyekben.

Az Á. N. B. általános tárgyi hatásköre az EO. 14. cikke értelmében csakis az »elébe terjesztett« ügyekre terjed ki. Tehát mindkét érdekelt fél kongruens akarata szükséges, ami in concreto egy Á. N. B.-i szerződés megkötésében jut kifejezésre. Ilyen általános szerződést csakis a N. Sz. tagjai vagy az EO. függelékében megjelölt tagállamok köthetnek egymással, míg a többi államok csupán speciális esetekre korlátozott szerződést köthetnek. Az Á. N. B. tehát egyoldalú indítványra vagy kérelemre nem indíthatja meg az eljárást, ami a bíraskodás kötelező hatályának a biztosítóka. Ez alól egyedül a 36. cikk első bekezdése szerint lehet kivétel, amikor hatályban levő szerződések és egyezmények alapján kikötött hatáskör esetében csupán egyik fél kérelmére is helye lehet az A. N. B. igénybe vételének.

E korlátozásokon belül az Eo. 14. cikke »minden nemzetközi jellegű vitás esetet« az Á. N. B. tárgyi hatáskörébe utal. A megszorítási tehát csakis a nemzetközi jellegben van, amiért is a belső állami rend keretébe ütköző ügyek nem vihetők az Á. N. B. elé. A 36. cikk is ilyen értelemben utal minden ügyet — toutes affaires — ennek a bíróságnak a hatáskörébe, feltételezve természetesen az ügyek nemzetközi jellegét. Itt azután nemcsak jogkérdések, hanem minden, az állami érdeket érintő kérdés is értendő. A 36. cikk még külön is felsorolja azokat az eseteket, amikor az Á. N. B. hatásköre általánosságban is kiköthető. Ezek az esetek:

- a) valamely szerződés interpretációja (t. i. nemzetközi szerződésé);
- b) a nemzetközi jog minden kérdése;
- e) minden olyan eset fennállásának megállapítása, amely valamely nemzetközi kötelezettség megsértését jelentené;
- d) ilyen sérelem esetében a reparáció módja és terjedelme.

A 37. cikk azt az interpretációt foglalja magában, hogy amennyiben valamely hatályban levő szerződés szövege szerint a N. Sz. által felállítandó bíróságról van szó, ez alatt mindenkor az Á. N. B. értendő.

A 36. cikk utolsó bekezdése értelmében az "Á. N. B. saját hatáskörét is eldönti. Ilyen döntésnek azonban csupán hatásköri kifogás esetén van helye.

A mondottakkal szemben az Á. N. B.-nak kikötött hatásköre aminek következtében csakis erre irányuló megállapodás esetében jár-

hat el, a NMA.-ban nem érvényesül annyira szigorúan, mint a nemzetközi jogi élet általános vonatkozásaiban. Mert *nemzetközi szociálpolitikai vonatkozásban* a nemzetközi munkaügyi egyezmények végrehajtása körül a N. M. Sz.-ben helyet foglaló valamennyi tagállam érdekelve van s mivel ez az érdekeltség vita esetében megnyugtató megoldást keres, a NMA. rendelkezései az A. N. B. igénybevételének lehetőségeit a cél — az egyöntetű végrehajtás biztosítása — érdekében függetlenítik az érdekelt tagállamok esetenkénti megállapodásaitól. Az A. N. B. igénybevétele munkaügyekben a NMA. rendelkezéseiből önként folyik, amiért is megállapíthatjuk, hogy *az A. N. B. nemzetközi munkaügyi bírászkodása a N. M. Sz.-ben tömörült államoknak olyan kollektív bírósági szerződésen alapuló funkciója, amelyet a most említett államok a békeszerződések munkaügyi részei vagy a nemzetközi munkaügyi egyezmények végrehajtása körül jelleműlt vitás ügyeik elbírálása végett kötöttek.*

Az A. N. B.-nak ez a tevékenysége kétféle, ú. m. *peres és perenkívüli.*

A) *Peres* ügyekben a következő esetekben vehető igénybe:

1. A NMA. 29. (tr. bsz. 343.) cikke szerint, amikor is az A. N. B. mint a vizsgálóbizottság javaslatának felülvizsgálati hatósága szerepel;

2. ugyanezen cikk szerint a vizsgálat folytán vétkesnek talált tagállammai szemben a *többi* tagállam kollektív vagy külön fellépése esetén (ld. előbb);

a NMA. 30. (tr. bsz. 344.) cikke szerint minden olyan esetben[^] amikor valamely tagállam a NMA. 19. (333.) cikk 5—7. bekezdésében felsorolt kötelezettségeinek nem tesz eleget, tehát:

3. a javaslatot vagy egyezménytervezetet nem terjeszti illetékes hatósága elé;

4. javaslat esetében a főtitkárt a tett intézkedésről nem értesíti;

5. az egyezménytervezet alakoszerű megerősítése esetében az értesítést elmulasztja, továbbá

6. az egyezmény hatályba lépésére vonatkozó intézkedéseket nem teszi meg; végül

a NMA, 37. (tr. bsz. 351.) cikke szerint:

1. egyrészt a NMA. rendelkezéseinek — tehát a békeszerződések munkaügyi részeinek —;

8. másrészt a tagállamok között a NMA. értelmében kötött egyezmények értelmezésére vonatkozó minden *vitás* esetben.

B) Az A. N. B. a békeszerződések munkaügyi részeivel kap-

csoiatban *perenkívüli* tevékenységet is kifejthet, amennyiben a NMA. 37. — tr. bsz. 351. — cikke szerint nemcsak ítéletet hozhat, hanem *véleményt* is adhat:

a NMA.-nak, tehát a békeszerződések munkaügyi részeinek, valamint a tagállamok között a NMA. értelmében kötött egyezményeknek *értelmezésére* vonatkozó minden kérdésben. Úgyszintén elbírálja az ezek alapján netalán keletkező összes vitás ügyeket is.

Az Á. N. B. tehát az egyedüli törvényes és autoritativ értelmezője a NMA.-nak s az ezekben foglalt rendelkezések alapján létrejött nemzetközi munkaügyi egyezményeknek. A NMA. 37. (351.) cikk rendelkezése szerint a tagállamok minden ilyen értelmű interpretációt az Á. N. B.-tól *kötelesek* beszerezni, amiből az Á. N. B.-nak az a további kötelezettsége is megállapítható, hogy véleményét ilyen esetben meg nem tagadhatja.

Minden ilyen esetben a N. M. Sz. igazgatótanácsa a N. Sz.-nek Tanácsához fordul, amely az EO. 14. cikke alapján az Á. N. B.-ot ítélethozatalra vagy véleményadásra kéri fel¹⁾.

¹⁾ Az Á. N. B. az EO. 14. és a NMA. 37. cikkei alapján adott *véleményt* (B. 18. szám alati) abban a kérdésben, hogy Danzig szabad város különleges nemzetközi jogállása folytán tagja lehet-e az A. N. M. Sz.-nek.

Az Á. N. B. 1930. évi augusztus 4—7. napjain megtartott ülésében tárgyalta az ügyet, amelyen Danzig szabad város szenátusának kiküldöttje és a lengyel kormány képviselője is résztvettek. A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal Thomas igazgató és Moreilet képviselték. A felvételi kérelmet Danzig-szenátusa 1929. nov. 5-én intézte a Szervezethez, amelyet a N. M. Sz. igazgatótanácsa lengyel tag-jának kérelmére az igazgatótanács 1930. febr. 3-i ülésének napirendjére tűztek. Az ülés a kérdésben nem határozott, hanem jogi véleményeket kért be a lengyel kormány képviselőjétől s a N. M. Hivatal igazgatójától, amelyeket a következő ülésen ismertettek. Ezen az ülésen a lengyel kormány indítványára elhatározták, hogy a kérdésben a NMA. 37. (tr. bsz. 351.) cikke értelmében *v é l e m é n y t* kérnek az Á. N. B.-tól. Az ügy ilyen elintézéséhez május 15-én tartott ülésében a N. Sz.-nek tanácsa is hozzájárult.

Az Á. N. B. a kérdést abból a szempontból vizsgálta, hogy *ö s s z e - e g y e z t e t h e t ő - e D a n z i g k ü l ö n l e g e s j o g á l l á s á v a l N . M . S z . - i t a g s á g a ?*

Véleményében az Á. N. B. mindenképp Danzignak erre a különleges nemzetközi jogállására mutat rá, amely a versailles-i békeszerz. 102—104. c-ben olyképpen nyert szabályozást, hogy a Szövetséges és Társult Hatalmak Danzigot szabad városnak nyilvánították s a N. Sz.-nek oltalma alá helyezték; alkotmányának kidolgozására főbiztost rendeltek s az alkotmány megtartásait is a N. Sz. kezekedik. A Szövetséges és Társult Hatalmak arra is kötelezték magukat, hogy a lengyel kormány és Danzig szabad város között megállapodást fognak létesíteni, amelynek értelmében Danzig város külügyeinek az intézését a lengyel kormány fogja biztosítani. Ez a megállapodás, amely „Párizsi szerződés“ nevet visel, 1920. nov. 11-én jött létre s lényegileg Danzig város függetlenségének bizonyos irányú korlátozását jelenti.

Ez a jog tehát sem a N. M. Sz. közgyűlését vagy igazgatótanácsát, sem pedig a N. M. Hivatalt vagy annak igazgatóját nem illeti meg, ami

Danzig szabad városa tehát egyrészt a N. Sz.-vel került közelebbi vonatkozásba, amikor ennek védelme alá helyeztetett s alkotmányának rendezése is onnan indul ki, másrészt Lengyelországgal, amennyiben külügyeinek intézését a lengyel kormány vette át. Ennek következtében Danzig 1920-ban alkotmányt kapott s a N. Szenek igazgatótanácsa kijelentette, hogy kötelességének tartja Danzig részére olyan kormányzatot biztosítani, amely ott a rendet, biztonságot s a belbékét fenntartja s a várost minden külső támadástól megvédi.

Az Á. N. B. véleménye szerint ezek a rendelkezések nem akadályozzák Danzig városát abban az elhatározásában, hogy az Állandó N. M. Sz.-nek tagja lehessen.

Ellenben korlátot szab ennek az akaratelhatározásnak Danzig és Lengyelország egymással szembeni kölcsönös viszonya. A lengyel kormánynak u. i. nem áll jogában Danzigra bizonyos irányú politikát ráerőszakolni s akarata ellenére külpolitikai ügyeiben intézkedni. Ezzel szemben viszont Danzig sem ragaszkodhatik olyan külpolitikai intézkedések foganatosításához, amelyek Lengyelország külpolitikájával ellentétesek. Mert ha ez volna a helyzet, úgy Lengyelország Danzig város akaratának lenne alárendelve, amiként azt a főbiztos 1921. dec. 17-i határozatában kifejtette. Ez pedig a versailles-i szerződésnek nem állott szándékában.

A főbiztosnak egyéb rendelkezései, valamint Danzig város és Lengyelország közti megállapodások Danzignak a nemzetközi konferenciákon való részvételét s azt az eljárási módot is szabályozták, ahogyan Danzig s egy idegen állam közti iratváltás lebonyolódik. Amennyiben Danzig a lengyel kormány beleegyezésével valamely nemzetközi egyezményhez hozzájárul, a lengyel kormány hozzájárulása egyben azt is tisztázza, hogy Danzignak jogában áll-e ezzel az idegen állammal közvetlen írásbeli kapcsolatokat felvenni. Ezeknek a viszonyoknak rendezésekor azonban egyik fél sem gondolt a N. M. Sz.-re s így azok erre az esetre nem is nyerhetnek alkalmazást.

A N. M. Sz. alkotmányát vizsgálva megállapítható, hogy a közgyűlési delegátusok kinevezése, azok közgyűlési szavazati joga, majd az elfogadott egyezménytervezetek- és javaslatokkal kapcsolatban a tagállamoknak az a kötelessége, hogy az elfogadott egyezménytervezeteket illetékes hely elé terjesztik, majd ratifikálnak, a panaszjog stb. mind olyan momentumok, amelyek Danzig különleges alkotmánya folytán a Szervezetbe való felvételét s az ottani akadálytalan működését kizárják, mert Danzig városa nem kötelezheti a lengyel kormányt a Szervezeti tagságából eredő olyan rendszabályok foganatba vételére, amelyek esetleg magának Lengyelországnak az érdekeit sérthetik. Igaz ugyan, hogy a Szervezet tagságával járó kötelezettségek egy része belügyi rendelkezés, viszont azonban egy másik részük külügyi vonatkozású, amelyeket Danzig városa önmaga nem foganatosíthat a lengyel kormány hozzájárulása nélkül. Ettől viszont nem lehetne kívánni olyan intézkedések foganatba vételét, amelyek a lengyel állam életbevágó érdekeivel ellentétben állanak.

Mivel a N. M. Sz.-ben nem található olyan rendelkezést, amely a tagállamot az abban megállapított kötelezettségei alól mentesítené, sem pedig olyant, amely őt passzivitásra jogosítaná fel abban az esetben, ha aktív közreműködésére a Szervezet egy másik tagjának hozzájárulását be nem szerzi, ----- az Á. N. B. annak a véleményének adott kifejezést, hogy Danzig szabad város mindaddig nem vehet részt a N. M. Szervezet munkáiban, amíg erre vonatkozó-

azonban nem zárja ki azt, hogy ezek a szervek *nem hivatalos* formában interpretálhassák a békeszerződések munkaügyi részeinek rendelkezéseit, valamint az ezek alapján létrejött nemzetközi munkaügyi egyezményeket is¹⁾.

A N. M. Hivatal igazgatója az 1921. évi harmadik (genfi) konferencia elé terjesztett jelentésében (57., 115—120., 161—168., 1.) azt az óhaját fejezte ki, hogy az igazgatótanácsot célszerűségi okokból intepretációs joggal kellene felruházni. Ez az óhaj az igazgatótanácsnak 1921. október 9-i ülésén, az első konferenciának a nyolcórás munkaidőről hozott egyezménytervezetével kapcsolatban konkrét formában is felmerült. Az igazgatótanács azonban — igen helyesen — nemlegesen döntött ebben a kérdésben s egyben kimondta, hogy az igazgatótanácsnak még ideiglenesen sem áll jogában a nemzetközi munkaügyi egyezményeket értelmezni.

E határozat kritikájánál meg kell állapítanunk, hogy bármely jogmagyarázat akkor a legmegnyugtatóbb, ha az a jogalkotásra hivatott tényezőtől, a jelen esetben tehát magától a N. M. Sz.-től indul ki. Azonban itt is figyelembe veendő lenne, hogy az ilyen interpretáció csakis a nemzetközi munkaügyi egyezményekre terjedhetne ki, mert a NMA. a N. M. Sz.-től idegen tényezőktől eredt, s végeredményben is csupán a N. M. Sz. közgyűlésének, mint az egyezmények jogalkotó szervének lehetne ezt a jogot megadni. A konferencia azonban e funkciója közben igen könnyen ellentétbe kerülhetne az Á. N. B.-nak a NMA.-ról, tehát a békeszerződések munkaügyi részeiről adott véleményeivel, ami pedig jogbizonytalanságot eredményezne. A célszerűségi szempont tehát éppen a mellett szól, hogy az Á. N. B.-nak Jogkörében, miután az a politikai áramlatoknak jobban kitett közgyűlésnél

lag a lengyel kormány hozzájárulását és azt a kijelentését be nem szerzi, hogy nem fogja kifogásolni Danzignak a Szervezet tagságával összefüggő ténykedéseit.

Amennyiben ez a megállapodás létrejön, semmi akadályja sincs többé annak, hogy Danzig a Szervezet tagjai közé beléphessen.

Az Á. N. B. ezt a véleményét hat szavazattal hozta meg négy szavazat ellenében. Anzilotti elnök és helyettese, Huber, külön véleményt jelentettek be. (Ld. a Bulletin Officiel 1930. szept. 30-i sz. 87. s köv. 1.; Dr. Viktor B ö h m e r t „Die Rechtsgrundlagen der Beziehungen zwischen Danzig und Polen“ c. cikkét, Zeitschrift für Völkerrecht XV. évf. 749—751. 1.; Dr. B a u m - g a r t e n „Das Gutachten des Haager Gerichtshofes über Danzigs Beitritt zur Internationalen Arbeitsorganisation“ c. cikkét, u. annak XVI. évf. 275—284. 1. — Az avis teljes szövege megjelent az Internat. Rundschau der Arbeit 1930. évi nov. számában, 1070—1078. 1.).

¹⁾ Ld. az igazgatónak az 1921. évi konferenciához intézett jelentésében, Genf, 1921. 56. 1. 93. sz

mégis csak megnyugtatóbb *bírói* testület, továbbra is meg kell hagyni a NMA. rendelkezései folytán keletkezett nemzetközi munkaügyi egyezményeknek értelmezési jogát. Mivel a tágabb perspektívájú NMA. értelmezése, amely mint a törvényhozó szándékát kereső *jogi* tevékenység igyekszik a jogszabályok valódi értelmét felderíteni, az Á. N. B. *jogi* testületének a kezeibe van letéve, semmi ok sincsen a technikailag ezek alapján létrejött s így a NMA. szociálpolitikai célkitűzéseivel szoros összhangban álló nemzetközi munkaügyi egyezményeket ennek jogköréből kivonni.

Mindez azonban nem érintheti az igazgatótanácsnak a NMA. 23. (tr. bsz. 337.) cikkén alapuló azt a jogát, hogy a munkaadó- vagy munkásszervezetek részéről beérkezett konkrét panaszok tekintetében *állást foglaljon* s legyenek alapján a panaszt vagy egyszerűen félre tegye, vagy pedig a további eljárásra alkalmasnak minősítse. Ez a tevékenysége u. i. sem a NMA., sem pedig a munkaügyi egyezmény »értelmezésének« fogalma alá nem vonható, noha a nemzetközi munkaügyi egyezmény »nem kellő módon« történt végrehajtásának elbírálásánál a NMA.-ban foglalt szociálpolitikai rendelkezések »értelmezése is szóba kerülhet.

Az Á. N. B.-nak ezzel a véleményező jogkörrel történt felruházása általános *elvi ükökből* joggal hívhatja ki a kritikát maga ellen, miként erre *Magyary* az EO. 14. cikkével kapcsolatban igen helyesen reámutat. »Nagyon meggondolandó u. i. — írja — az A. N. B.-ot, mint véleményező szervezet a legkülönbözőbb olyan kérdéseknél is igénybe venni, amelyeknek a jogszolgáltatáshoz semmi közük sincs«¹⁾. Az Á. N. B.-nak u. i. már összeállításánál fogva is bizonyos politikai színezete van és nem az államok egyenlőségének elvén épül fel. Egy ilyen bíróság a legkülönbözőbb politikai befolyásoknak lehet kitéve minden olyan esetben, amikor, mint pl. Danzig N. M. Sz.-i tagságának konkrét esetében is, a Párizs-környéki békeszerződések valamely részének, vagy az ezek alapján létrejött nemzetközi munkaügyi egyezményeknek interpretációjáról van szó.

c) Az Á. N. B. statútumai, szervezete és munkaügyi külön tanácsa.

Az EO, 14. §-a szerint a N. Sz.-nek Tanácsa dolgozza ki az Á. N. B. tervezetét²⁾. A Tanács e feladatának megfelelően, azt a közgyűlés elé terjesztette, amely 1920. december 13-án tartott ülésében

¹⁾ „Die internationale Schiedsgerichtsbarkeit im Völkerbunde“ id. m. 145. 1.

²⁾ „A Tanács Á. N. B. felállítására vonatkozó tervezetet fog készíteni és azt elfogadás végett a Szövetség tagjai elé terjeszti . . .“ (EO. 14. cikkének bevezető sorai).

a 64. cikkből álló statútumot el is fogadta s így de jure ettől a naptól kezdve áll fenn az Á. N. B.

Magyarországon az 1926:1. t.-c.-be iktatott ez a szabályzat három fejezetre oszlik. Az első (2—23. cikkek) az A. N. B. szervezetét, a második (34—38. cikkek) illetékességét, a harmadik pedig (39—64. c) az eljárási rendelkezéseket tartalmazza.

A N. Sz.-nek 1929. szeptember 14-én tartott közgyűlése a Tanács javaslatára e statútumokat még négy cikkel egészítette ki, amelyek az Á. N. B. véleménynyilvánítására vonatkozó eljárási szabályokat s az egyes államok bíráinak az Á. N. B. tanácsába való bevonását szabályozzák (IV. fej. — 65—68. cikkek).

Az Á. N. B. szervezetére vonatkozó szabályok közül a bírósági tagok számát, az egyes államoknak a Bíróság szervezetében való részvételét, a bírák megválasztásának módozatait s a bírói tisztség betöltéséhez szükséges kellékeket megállapító rendelkezések a fontosabbak. Ezek szerint az Á. N. B.-nak 15 tagja van: 11 rendes és 4 pótbíró. Számukat azonban a tanács előterjesztésére a közgyűlés 15-re, illetőleg 6-ra felemlheti. A bírákat a N. Sz.-nek közgyűlése és tanácsa egymástól függetlenül választja annak a jegyzéknek alapján, amelyet a N. Sz. főtitkára az Állandó Választott Bg. (Cour P. D'A.) nemzeti csoportjaitól beérkezett ajánlások figyelembe vételével összeállít. Ezekre az ajánlásokra szabály, hogy minden nemzeti csoport (állam) 4—4 személyt hozhat javaslatba, akik közül legfeljebb két ajánlott lehet a saját nemzetbeli. A szabályzat kívánatosnak jelenti ki, hogy az ajánlások megtétele előtt az ajánló nemzeti csoportok saját legfelsőbb bíróságukat, az egyetemek fakultásait és az Akadémiákat valamint a jogtudományt művelő nemzetközi Akadémiák országos osztályait meghallgassák. A N. Sz.-nek és a tanácsnak a választást fogadtató tagjai legyenek figyelemmel arra, hogy »a Bíróság működésében részvételre hivatott személyek ne csak egyénenként feleljenek meg a kívánt feltételeknek, hanem összeségükben is biztosítsák a civilizáció nagy alakzatainak és a világ fő jogi rendszereinek képviselését«. Megválasztottaknak azok tekintendők, akik a közgyűlés és a tanács szavazatainak abszolút többségét egyaránt elnyerték.

Megbízásuk 9 évre szól. Az Á. N. B. három évre elnököt és alelnököt választ¹⁾ és minden év június 15-én rendes ülészsakra jön

¹⁾ A N. Sz.-nek 1930. szeptemberi közgyűlésén a következőket választotta meg- az Á. N. B. tagjaivá: elnök: A da t ci (Japán), tagok: Anzilotti (Olaszország), Altamira (Spanyolország), de Bustamante y Sirvén (Kuba), van Eysinga (Hollandia), Fromageot (Franciaország), de Guerrero (San Salvador), Sir Cecil Hurst (Anglia), Kellog (É. A. E. A.), Demetre Negulescu (Románia), Rófiin—Jacquemyns (Belgium), gróf Rostworowsky (Lengyelország), Schücking Walter (Németország), Vang«Chung-Hui ((Kína). Urrutia (Kolumbia); póttagok; Rafael Erich (Finnország), José Caeiro de Mattá (Portugália), Miieta Novakovic (Jugoszlávia), Redlich (Ausztria).

Adatait az 1931. január hó végén tartott alakuló ülésen választották meg elnöknek. Vele először került egy Európán kívüli állam reprezentánsa ebbe a díszes pozícióba. Az Á. N. B. eddigi elnökei; Bernax4 CG. L. o d e r (Hol-

össze Hágában, de az elnök indokolt esetben bármikor rendkívüli ülészakot hívhat egybe.

Az Á. N. B. *illetékességére* vonatkozó rendelkezésekből megállapítható, hogy az Á. N. B.-ot feltétlenül igénybe vehetik a N. Sz.-nek tagjai¹⁾, illetve azok az államok, amelyeket az EO. függeléke felsorol. Azokat a feltételeket, amelyek mellett az Á. N. B. más államoknak is rendelkezésére áll, az érvényben levő szerződések különös rendelkezéseinek fenntartásával a Tanács állapítja meg. A Szabályzat ide vonatkozó 35. cikke alapján a kérdéses feltételeket a Tanács 1922. május 17-én hozott határozatával már megállapította. E határozat szerint az Á. N. B. nem tagállamok előtt is nyitva áll, ha ezek megelőzőleg a Bg.-nál nyilatkozatot tesznek le aziránt, hogy magukat a Bg. ítékezésének alávetik s a hozandó ítéleteket végrehajtják. E nyilatkozat vagy egyes esetre szólhat vagy általános érvényű lehet. Ez utóbbi esetben a statútum 36. cikkében jelzett esetekben minden további nélkül alávetik magukat az Á. N. B. ítékezésének.

A tárgyaló bíróság *összeállítására* vonatkozólag:

1. általános szabály, hogy az Á. N. B. *teljes ülésben* hozza meg határozatait az összes tagok (11) részvételével, azonban szükség esetén az ítélező tanács 9 tagból is állhat;

2. a szabályzat 26—28. cikkeiben megjelölt esetekben 5—8 tagbó álló *tanácsülésben* dönt, nevezetesen:

a) a NMA.-ban (tehát a békeszerződések munkaügyi részeiben) említett ügyek tekintetében (statútum 26. cikke); és

b) a békeszerződések (trianoni, versailles-i, st.-germaini) XII. részeibe felvett közlekedés és átmenő forgalom, vasutak, vízi utak, kikötők eseteiben (stat. 27. cikk).

E különleges tanácsok megbízatása három évi időtartamra szól és csakis a konkrét jogvitában érdekelt felek kérelmére vehetők igénybe.

Az egyes tanácsokat, amelyek 5—5 rendes és 2—2 póttagból állnak, az Á. N. B. rendes ülészakának a végén teljes ülésében abszolút

landia) 1922—1924-ig, Hans Max H u b e r (Svájc) 1925—1927-ig- és Dionisio A n z i l o t t i (Olaszország) 1928—1930-ig viselték méltóságukat.

¹⁾ *Az 1029. XXXVIII. tc.* „Magyarországnak az Á. N. B. kötelező igénybevételét kimondó okmányhoz való hozzájárulásáról“ jóváhagyta a m. kir. kormánynak azt az intézkedését, hogy az Á. N. B. kötelező igénybevételét kimondó okmányt 1928. szept. 14-én Genfben aláírta. Ennek következtében a nevezett Bg. ítélezését a Szabályzat 36. cikke második bek.-nek megfelelően jog-érvényesen s minden külön egyezmény nélkül a N. Sz.-nek tagjaival vagy oly államokkal szemben, amelyek ugyanezt a kötelezettséget vállalták, tehát a viszonyosság kikötése ellenében, a nyilatkozatra vonatkozó megerősítő okirat letételétől számított 5 évre Magyarország nevében kötelezőnek ismerte el. Ezzel Magyarország is hozzájárult az obligatoriumhoz,

szótöbbséggel alakítja meg. A rendes és helyettes tanácsstagok megválasztásánál, — amennyire lehetséges — figyelemmel kell lenni a stat. 9. cikkében megkívánt s itt az egyes ügykörökbe vágó speciális szakképzettségre is. A pótbírák az ülésen való megjelenésben akadályozott rendes tagokat helyettesítik. A most említett különleges tanácsok hivatalviselésének periódusa csak a választástól számított második év végén kezdődik.

Az egyes különleges tanácsok elnökeit az Á. N. B. teljes ülésében választja meg. Az Á. N. B. elnöke egyben hivatalból is elnöke annak a tanácsnak, amelynek tagjául megválasztották, míg az Á. N. B. helyettes elnöke csakis abban a speciális tanácsban elnökölhet, amelynek választott tagja, de amelyhez az elnök nem tartozik. (Szabályzat 14. cikke)¹⁾

Az ügyfélegyenlőség elvét valamint a bíróság objektivitását kívánja szolgálni a statútumok 26. cikkében foglalt az a rendelkezés, hogy amennyiben a Mlön tanácsban csupán a felek egyikének van saját állampolgárságú bírója, az elnök az egyik bírót arra kéri fel, hogy helyét a másik fél által választott bírónak engedje át.

A munkaügyekben eljáró külön tanácsban *hivatalból* még négy *szakülnök* is résztvesz »a vitás érdekek képviselőjében«, akiknek felszólalási joguk van, azonban nem szavazhatnak²⁾.

A szakülnököket az Á. N. B. rendelkezésére álló s a statútumok 26. §-a alapján összeállított »munkaügyi ülnökök — assesseurs pour litiges de travail-, jegyzékéből a külön tanács esetről-esetre jelöli ki. Ezt a jegyzéket felerészben a N. Sz.-nek minden egyes tagja által javaslatba hozott két-két személy, felerészben pedig a N. M. Sz. igazgatótanácsa által kijelölt ugyanannyi számú személy nevéből kell összeállítani.

A statútum 26. cikke az igazgatótanács kiválasztási jogát annyiban korlátozza, hogy a NMA. 26. (tr. bsz. 340.) cikke alapján előírt jegyzékből³⁾ felerészben a munkaadók, felerészben pedig a munkások képviselőit kell szakülnökökként kijelölnie.

Ha a felek a speciális munkaügyi illetve közlekedésügyi tanács igénybevételére vonatkozólag nem terjesztenek elő indítványt, az

¹⁾ Jelenleg-, 1931. jan. 1-től 1933. december 31-ig“ a speciális munkaügyi tanács a következő tagokból áll: elnök: Altamira, tagok: Ke I I o g, Urrutia, Schücking és Wang Chun g—H u i, pótbírák; Cecil Hurst és Negulescu.

²⁾ Ezzel szemben a különleges közlekedési tanácsban a szakülnökök csakis a felek kifejezett kérelmére vesznek részt az üléseken,

³⁾ Ld. részletesen a vizsgálóbizottságnál,

A. N. B. teljes ülésében hozza meg határozatát. A szabályzat 28. cikkének rendelkezése szerint ezek a speciális tanácsok a felek indítványára Hágán kívül is ülésezhetnek.

Az A- N. B. a folyamatban lévő konkrét ügyekben is állandó kapcsolatot tart fenn a Nemzetközi Munkaügyi Hivatallal, amennyiben igazgatójával a benyújtott periratokat közölni tartozik. Viszont a N. M. Hivatalnak jogában áll a szükséges tájékoztatást a per bármely stádiumában az A. N. B.-nak megadnia. (Stat. 26. c.)¹⁾

3. Az A. N. B. — végül — a felek indítványára a gyors elintézést igénylő ügyekben a statútum 29. cikke értelmében *háromtagú* tanácsban is dönthet, amikor is rövidített eljárás alapján hozza meg határozatait.

Az érdekelt felek sem a teljes ülésbe, sem a tanácsülésbe behívott tagok kijelölésére befolyást nem gyakorolhatnak s ellenük érdekeltségi kifogást nem is érvényesíthetnek. A bíróság e tekintetben tehát teljesen független a felekkel szemben, akik a bíróság megalkotására csakis a bírák választása útján és alkalmával gyakorolhatnak befolyást. Ez alól a saját állampolgárságú bírónak behívása az egyetlen kivétel.

Az A. N. B. perrendtartását, tehát a követendő *alaki jogszabályokat* a statútum III. része (39—64. §) foglalja magában, míg az A. N. B. ügyrendjét a stat. 30. cikke alapján a Bíróság maga állapítja meg²⁾.

d) Az A. N. B. munkaügyi külön tanácsában hozott határozatok jellege.

A statútum 38. cikke az A. N. B. által alkalmazandó *anyagijogszabályokat* a következőleg sorolja fel:

1. általános vagy különös nemzetközi egyezmények,
2. nemzetközi egyezmények,
3. civilizált nemzetek általános jogelvei,
4. bírói joggyakorlat s a legkiválóbb publicisták tanai.
5. A felek megegyezése esetén a bíróság *ex aequo et bono* is eldöntheti a felmerült jogesetet.

¹⁾ A NMA. 40. (tr. bsz. 354.) cikke az Á. N. B. megalakulásáig mindazokat a vitás ügyeket, amelyeket a NMA. értelmében e bíróság elé kellett terjeszteni, a N. Sz.»nek tanácsa részéről kijelölt három személyből álló bíróság elé utalta.

²⁾ A statútumoknak, valamint az ügyrendnek a munkaügyi külön tanácsra vonatkozó rendelkezéseit ld. a Ili/e. függelékben.

A most felsorolt anyagi jogszabályok figyelembe vételével a munkaügyekben megalakított külön tanácsának, vagy amennyiben annak igénybevételét a felek nem kívánták, az Á. N. B. teljes ülésének nemzetközi szociálpolitikai *peres ügyekben* hozott határozatai a szerini alakulnak, hogy a vitás esetet 1. a NMA. 29. vagy 2. annak 30-ik (tr. bsz. 343., vagy 344.) cikke alapján terjesztették-e a Bíróság elé.

ad 1. Amennyiben u. i. a N. M. Sz.-en belül megalakult vizsgálóbizottság megállapításának vagy javaslatának felülvizsgálásáról van szó, úgy az Á. N. B. a NMA. 32. (tr. bsz. 348.) cikke értelmében azt

helybenhagyja,
megváltoztatja,
vagy érvénytelennek nyilvánítja.

Határozatában — minden egyes esetben — megjelölheti azokat az esetleges gazdasági intézkedéseket, amelyeket helyénvalóknak s a vétkes kormánnyal szemben a többi kormány részéről alkalmazhatónak tart. Ez utóbbi rendelkezés teljesen megegyezik azzal, amelyet a NMA. 28. (tr. bsz. 342.) cikk 2. bek.-ben a vizsgálóbizottság jelentésével kapcsolatban statuál.

Az Á. N. B. Így meghozott határozatának végrehajtására vonatkozó határidőt is megállapítja.

E helyen szükségesnek látszik annak a körülménynek a hangsúlyozása, hogy amikor az Á. N. B. a NMA. 29. (tr. bsz. 343.) cikket alapján a 32. (346.) cikkben felsorolt határozatokat hozza, mint a N. M. Sz. vizsgálóbizottságainak felülvizsgálati *hatósága*, nem pedig mint fellebbezési vagy felülvizsgálati *bíróság* jár el. A vizsgálóbizottságok u. i., miként ezt fentebb hangsúlyoztuk, a viszályban álló felek közti perenkívüli kiegyenlítés, elintézés szervei, tehát nem bíróságok, csupán nemzetközi közigazgatási hatóságok, amiért is ilyen esetekben az “Á. N. B. szintén mint legfelsőbb nemzetközi közigazgatási hatóság ítélkezik¹⁾).

ad 2. Kétségtelen, hogy a felsorolt esetekben az Á. N. B. határozatai mind olyan jellegűek, amelyeket a felülvizsgálati hatóságok hoznak. Ezzel szemben a 30. (344.) cikk esetében — amennyiben nem a már meghozott vizsgálóbizottsági javaslat felülvizgálatáról

¹⁾ A jogi életben igen gyakran találkozunk hasonló jelenséggel. Így pl. Magyarországon a háborút követő években a lakásügyi hatóságok intézkedései ellen a bíróságokhoz lehetett felülvizgálatért fordulni, az országgy. képviselőválasztások elleni petíciók egy ideig a m. kir. Kúria, majd újabban a m. kir. Köz. igazgatási Bíróság hatáskörébe tartoznak. A megrevizionált aktus egyik esetben sem bírósági tevékenység.

van szó — az Á. N. B. a vitás kérdést érdemileg eldönti¹⁾). Határozatában itt is gazdasági intézkedések foganatba vételének terhével kötelezi a vétkes kormányt annak végrehajtására.

Az Á. N. B. határozatában így megjelölt gazdasági intézkedések *büntető* jellegűek és lényegileg azonosak a vizsgálóbizottsági jelentésben is javasolható intézkedésekkel. A vétkesnek talált államot azok foganatba vétele folytán érzékeny anyagi, sőt — esetleg — erkölcsi károsodás is érheti. Ezek a gazdasági kényszerrendszabályok taxatív fel sem sorolhatók és alkalmazásuk, illetve foganatba vételük kilátásba helyezése a morális kényszer jellegét viseli magán.

Az Á. N. B. minden döntése, amelyet a 29. és a 30. (343. és a 344.) cikkek értelmében eléje terjesztett panaszok vagy vitás kérdések tárgyában hoz, a 31. (345.) cikk értelmében²⁾ végérvényes és fellebbezéssel nem támadható meg, mert fellebbviteli bíróság nincs. Ez a rendelkezés a dolog természete szerint a státúumokkal is meg egyezik (60. cikk). Aligha lehet kétséges, hogy a két általános *per-orvoslatnak* nemzetközi munkaügyekben hozott határozatok esetében is helye lehet, még pedig:

a) interpretációs eljárásnak az ítélet értelme és célja felől — sur le sens et la portée de l'arrêt — 60. cikk), és

b) perújításnak — revízió — a 61. cikk szerint.

Az előbbi esetben a felek bármelyikének kérelmére a bíróság határozatot hoz, az utóbbi esetben pedig a felek olyan új tényállítások alapján élhetnek revízióval, amelyek a bíróság előtt az ítélethozatalt megelőzően ismeretlenek voltak s a fél sem ismerhette azokat. Az előbbi benyújtási határideje nincs korlátozva, az utóbbié az új tény tudomásra jutásától számított hat hónap. Az ítélet meghozatalától eltelt 10 év után perújítás többé nem adható be.

A perújítás esetén követendő eljárást az ügyrend 66. cikke szabályozza, amelynek lényege az, hogy amennyiben teljes ülésen hozott ítélet ellen nyújtották be a perújítási kérelmet, úgy az Á. N. B. teljes ülése, amennyiben pedig valamely speciális tanács ítélete ellen, úgy a vonatkozó tanács határoz a revíziós kérelem érdemében.

¹⁾ Az Á. N. B. étben az esetben elsősorban is azt a kérdést fogja tisztázni, hogy a panaszolt állam megtartotta-e a 19. (333.) cikk 5. bek.-ben megállapított határidőket, vagy milyen okok idézték elő azoknak esetleges elhalasztását; ezután, hogy miért maradt el a főtitkár kötelező értesítése, vagy az egyezmény intézkedéseinek végrehajtása?

²⁾ A 31. (345.) cikkben foglalt rendelkezéseket technikailag a 32. (346) cikk után kellett volna felvenni, mert tartalmilag az ebben szabályozott esetekre is vonatkoznak.

A most tárgyalt peres esetekben a bíróság mint határozó szerv jár el s mindenkor ítélet — arrêt-t —, perenkívüli eljárás, tehát a békeszerződés vagy az egyezmények értelmezésére vonatkozó kérdés esetében, amikor tehát mint véleményező szerv működik, véleményt — avis consultatif-t — hoz.

Az Á. N. B. nemzetközi munkaügyi kérdésekben 1933. márciusáig *ítéletet* még nem hozott, ellenben hat ízben kérték ki erre vonatkozó *véleményét*, amelyeknek lényege a következő:

B. 1. A holland munkásdelegátusok kérdésével kapcsolatban: a kormányok a közgyűlési érdekeltségi képviselőket mindenkor hazájuk legszámtovább munkaadó- és munkásszervezeteinek előzetes meghallgatás?, után s e szervezetek tagjaiból tartoznak kijelölni; »a legszámtovább szervezet« nem jelenti minden körülmények között a legnagyobb taglétszámú szervezetet is (1922. július 31.).

B. 2. A N. M. Sz. hatásköre a mezőgazdaságban foglalkoztatott munkások munkaviszonyainak rendezésére is kiterjed, (1922. aug. 12.),

B. 3. ezzel szemben nem tartozik hatáskörébe azoknak a javaslatoknak vizsgálata, amelyek a mezőgazdasági termelő eszközök szervezését és kialakulását segítik elő, valamint »hasonló más kérdések« vizsgálata és megoldása sem. (1922. aug. 12.).

B. 13. Az üzemtulajdonos személyes munkájának szabályozása is a N. M. Sz. hatáskörébe tartozik. (1926. július 23.).

B. 18. Danzig szabad város, különleges nemzetközi jogállása folytán e. i. szerint csakis a lengyel kormány hozzájárulásával lehet a N. M. Sz. tagja. (1930. aug. 7.).

;B. 0. A nők éjjeli munkatilalmát szabályozó, az első — washingtoni — konferencián hozott egyezmény rendelkezései azóftira a nőkre is vonatkoznak, akik vezető állást töltenek be vagy felügyelői hatáskörük van s foglalkozásuk keretén belül kézimunkát rendszerint nem végeznek¹⁾. (1932. nov. 15.).

¹⁾ Az egyes a v i s -k részletes ismertetését ld.: B. erre a IV. fej. 1 a)-, B. 2- és B. 3-ra a VII. fej. 3. és 4. cikkében; B. 13-ra a VII. fej. 3. cikkben; B. 18-ra (előbb) az V. fej. 2. cikkében s végül a nők éjjeli munkatilalmának kiterjesztésére vonatkozólag“ a II. kötet, V. fej. 1. e) cikkében.

Az 1926. május haváig hozott Á. N. B.-i ítéletek és vélemények részletes kritikáját ld. V e r z i j l J. H. W. utrechti professzornak a Zeitschrift für Völkerrecht XIII. évf.-ban megjelent cikkében „Die Rechtsprechung des Ständigen internat. Gerichtshofes, 1922 bis Mai 1926. 489-543. 1.

e) Az Á. N. B. külön tanácsa által hozott határozatok végrehajtása, a végrehajtás megszüntetése.

Az Á. N. B. speciális tanácsának, valamint plénumának munká-
ügyekben, a NMA. (békeszerződések XIII., ill. XII.) részei alapján
hozott határozatait a N. M. Sz.-be tömörült tagállamok hajtják végre
olyképpen, hogy amennyiben valamely vétkesnek talált tagállam a
megszabott határidőn belül nem vetné magát alá azoknak az intéz-
kedéseknek, amelyeket a vizsgálóbizottság jelentése vagy az A- N. B.
határozata tartalmaz, ellene mindazokat a gazdasági intézkedéseket
foganatosíthatják, amelyeket az említett jelentés vagy határozat tar-
talmaz. A békeszerződés szövegezése »pourra appliquer« nem hagy
fenn kétséget aziránt, hogy a tagállamoknak csupán joguk, nern
pedig egyúttal kötelességük is a gazdasági kényszerrendszabályok
alkalmazása¹⁾.

Az Á. N. B.-nak határozatában helyénvalónak talált gazdasági
kényszerintézkedések, a bírói határozatok végrehajtható jellegéből ki-
folyólag, minden további határozat vagy intézkedés bevárása nélkül
végrehajthatók a kötelezettség teljesítésére megszabott határidő el-
telte után. Ezzel szemben a vizsgálóbizottság jelentésében javasolt
gazdasági intézkedések, amelyek alkalmazását a NMA. 28. (tr. bsz.
342.) cikkének szövegezése szerint a vizsgálóbizottság »indokoltnak
látná«, természetüket tekintve csupán javaslatok, amelyek végrehajt-
hatókká csak akkor válnak, ha egy bíróság ezeket határozattá emeli²⁾.

A vétkesnek talált állam kormánya azonban bármikor közbe-
léphet a N. M, Sz. igazgatótanácsánál az ellene foganatba tett gaz-
dasági intézkedések *megszüntetése* érdekében. A 34. (348.) cikk u. i.
megadja azt a jogot a vétkesnek talált állam kormányának, hogy az
igazgatótanácsot értesítheti olyan esetekben, amikor a vizsgálóbizottság
részéről ajánlott vagy az Á. N. B. határozatában foglalt javaslatok
megvalósítására vonatkozó intézkedéseket az ellene folyamatban levő

¹⁾ Ezzel szemben az EO. 16. cikke a szerződésszegő állammal szemben
a N. Sz.-nek többi tagállamait az ott felsorolt összeköttetések megszakítására
k ö t e l e z i .

²⁾ Azonos: E c k a r d t—K u t t i g: „Das internat. Arbeitsrecht im
Friedensvertrage“ id. m. 83. 1. 2. jegyzet.

Érdekességénél fogva említésre méltó M a g y a r y «nak a felfogása,
amelyben semmiképpen sem tudja akceptálni a nemzetközi ítéletek nemzetközi
végrehajtásának az eszméjét. Szerinte u. i. a nemzetközi bírói döntések tekinté-
lyének saját erkölcsi erejükben s annak tudatában kell rejlenie, hogy „mellőzé-
sük az erkölcsi kiközösítést vonja maga után“ — (Deutsche Juristen Zeitung,
1925. évf. 1143.): Jelenleg ezt az ideális magaslaton álló nézetet — sajnos —
csak mint a jövő fejlődés célkitűzését tekinthetjük.

végrehajtási stádiumban fogantba tette. Ilyenkor állításai valódiságának megállapítására a N. Sz.-nek főtitkára útján vizsgálóbizottság kiküldését is kérheti. A pártatlanság követelménye, hogy ilyen esetben a régi vizsgálóbizottság tagjai ne működhessenek közre az eset újabb kivizsgálásában.

Ilyenkor a vizsgálóbizottsági eljárásra s az Á. N. B.-ra vonatkozó NMA. 26—29., 31. és 32. (tr. bsz. 340—343., 345. és 346.) cikkek rendelkezéseit kell alkalmazni. Ha a megindult eljárás eredményeképpen a vizsgálóbizottság Jelentése vagy az Á. N. B. határozata a vétkes kormány javára szól, a többi kormány köteles a fogantba vett gazdasági rendelkezéseket nyomban beszüntetni. A nemzetközi végrehajtás ilyen esetben megszűnik.

* * *

A Párizs-környéki békeszerződések — csekély számú — megnyugvást keltő intézkedései közé kell sorolnunk, hogy az Á. N. B.-of a nemzetközi szociálpolitikai kérdésekben felmerülő vitás ügyek végső elintézésébe bevonja. Noha az A. N. B.-nak is megvannak a maga szervezeti hibái (korlátolt hatásköre, véleményezési jogköre, összeállítása), amelyeket a további jogfejlődés fog kiküszöbölni, mégis a nemzetközi összeütközések és viszályok békés elintézését s a minden érdeket kiegyenlítő jog uralmát és feltétel nélküli tiszteletét minden irányban — tehát a N. M. A.-nak rendelkezései szempontjából is — ez idő szerint a leghatásosabban tudja biztosítani¹⁾.

¹⁾ A békeszerződések a hágai Á. N. B. (Cour permanente de justice internationale) mellett a Hágai Állandó Választottbíró ságot (Cour permanente d'arbitrage) is fenntartották, amely a második hágai békekonferencián (1907. jún. 15—okt. 18) elfogadott egyezményt aláíró hatalmak által kijelölt 4—4, nemzetközi jogi kérdésekben elismert szaktekintélyű bírónak névjegy z é k é b ő l áll. A szerződő hatalmak vitás ügyeik elintézésére e jegyzékből választják ki bíróikat, azonban más egyéneket is kijelölhetnek (55-cikk). Segítségét bármelyik állam igénybe veheti. Tagjait az érdekelt államok választják, tehát saját állampolgáraikat is delegálhatják. Az államok a bírák kijelölésénél teljesen egyenjogúak, amennyiben a nagy vagy ai kis államok egyenlő számú bírót jelölhetnek a bírói lajstromba leendő felvételre.

Amerikában már a háború előtt, az 1907. évi középeurópai békekongresszuson elfogadott washingtoni, dec. 20-i egyezmény alapjárt megalakították Costa-Rica, Guatemala, Honduras, Nicaragua és S. Salvador a „Corte permanente de justicia centro americana“«t, amely állandó jellegű nemzetközi választottbíró ság. Székhelye: Cartago (Costa-Ricában).

*B) összesítő kimutatás
az Á. N. B. szervezetéről és tevékenységéről nemzetközi
munkaügyekben s a munkaügyi külön tanácsokról.*

a) Az Á. N. B. személyi hatásköre munkaügyekben.

Kiterjed: a N. M. Sz. tagállamaira (NMA. 29., 30. — tr. bsz. 343-, 344. — c).

Igénybe vehetik: a vizsgálóbizottsági javaslattal meg nem elégedő tagállamok (de erre nem kötelesek: NMA. 29. — tr. bsz. 343. — c.) és a többi tagállamok.

b) T á r g y i h a t á s k ö r .

P e r e s ü g y e k b e n :

1. vizsgálóbizottsági határozat felülvizsgálata (NMA. 29. — tr. bsz. 343. — c),
1. vétkes tagállammal szemben a többi állam által folyamatba tett eljárás lefolytatása (u. o.)₇
3. tagállam elleni eljárás, ha az egyezménytervezetet vagy javaslatot nem terjeszti ill. hatósága elé (NMA. 19. tr. bsz. 333. — c. 5—7. bek.),
4. tagállam ell. eljárás, ha javaslatnál a főtítkárt a tett intézkedésekről nem értesíti, vagy
5. egyezménytervezetnél u. ezt elmulasztja (u. o.), vagy
6. az egyezmény hatályba lépésére vonatkozó intézkedéseket nem teszi meg (u. o.).
7. A NMA. rendtkezéseinek s
8. a tagállamok között a NMA. értelmében kötött egyezményeknek értelmezésére vonatkozó vitás esetek (NMA. 37. — tr. bsz. 351. — cikk).

P e r e n k í v ü l i ü g y e k b e n :

Véleményt ad a nemzetközi munkaügyi egyezmények értelmezéséről (u. o.).

Tagállamok a hivatalos interpretáció tekintetében az Á. N. B.-hoz vannak utalva (u. o.).

c) Az Á. N. B. statútumai, szervezete és munkaügyi külön tanácsai.

Statútumai: eredetileg 64 cikkből állottak (N. Sz. közgyűlése 1920. dec. 13-án fogadta el), 1929. szept. 14-től: 68 cikkből áll.

A tárgyaló bíróság összeállítása:

1. teljes ülés (11 vagy 9 bíróval),
 2. külön tanács; munka- és közlekedésügyekben (5 rendes., 2 pót-bíró és — ex off o — 4 műszaki szakértő — stat. 26. cikk),
 3. gyorsított tanács (3 bíróval) sürgős ügyekben sommás eljárás alapján —, stat. 29. c.).
- d) Munkaügyi külön tanácsok határozatainak jellege.
1. vizsg. bizottsági határozat felülvizsgálata esetén mint legfelsőbb nemzetközi közigazgatási hatóság (NMA. 32. — tr. bsz. 346. — c): helybenhagyó, megváltoztató vagy érvénytelenné nyilvánító határozatot hoz,
 2. vitás kérdésekben (NMA. 30. — tr. bsz. 344. — c.) büntető jellegű ítéletet hoz s gazdasági kényszerrendszabályokat alkalmazhat. ítéletei végérvényesek. Perorvoslat: interpretációs eljárás és perújítás (stat. 60. és 61. α). A NMA. keretében eddig 6 véleményt adott.

e) A külön tanács határozatainak végrehajtása és a végre h. felfüggesztése. A határozatokat a tagállamok hajtják végre, de az érintett állam megszüntetheti, ha a javasolt intézkedéseket időközben végrehajtja. (NMA. 34. — tr. bsz. 348. — a).

3. A Nemzetek Szövetségének főtitkára.

a) A főtitkár ügyköre a Nemzetközi Munkaügyi Szervezettel kapcsolatban.

A békeszerződések megalkotói a N. M. Sz.-nek és a N. Sz.-nek szoros kapcsolatát — angol javaslatra — a NMA.-ban ismételtén ki-domborították azzal a nyilvánvaló célzattal, hogy a békeszerződések által létesített két nagy nemzetközi Szervezet között a gyakorlatban minél intenzívebb összeköttetés létesüljön¹⁾. Ezt a kapcsolatot általánosságban a NMA. 12. — tr. bsz. 326. — cikke szabályozza, amelynek értelmében a N. M. Hivatal igazgatója a N. Sz. főtitkárának támogatását minden olyan kérdésben igénybe veheti, amelyben az szükséges lehet. Ennek az *általános* igénybevételnek minden olyan esetben helye lehet, amikor a N. M. Sz. egyetemes érdekei vagy az Organizáció bármely szervének (tehát bizottságának is) eredményes munkássága azt megkívánja. Tehát nem csupán az anyagi eszközöknek a NMA, 13. — tr. bsz. 327. — cikke értelmében történő rendelkezésre bocsátása, hanem a főtitkárnak minden olyan tevékenysége is ide tartozik, amelyre az N. M. Sz.-nek már nincs hatásköre, mert túlhaladja a szociálpolitikai jogalkotás területét s átme-gy az általános nemzetközi jog terére. Ide tartozik a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciák által elfogadott egyezménytervezeteknek és javaslatoknak szétküldése a tagállamoknak (NMA. 19. — tr. bsz. 333. — cikk 4. bek.), tehát a N. M. Sz. s a tagállamok közti érintkezés közvetítése. Ennek fordítottja, amikor a tagállamok a főtitkár útján értesítik a N. M. Sz.-et arról, hogy a Szervezet közgyűlése által elfogadott jogalkotásokat illetékes hatóságuk (törvényhozó szervük) elé terjesztették (NMA. 19. — tr. bsz. 333. — cikk 5. és 6. bek.) törvénybeiktatás vagy más intézkedés megtétele céljából. E diplomáciai közvetítő tevékenységen kívül a N. Sz.-nek főtitkára iktatja be azokat a nemzetközi munkaügyi egyezményeket, amelyek megkötéséről a N. M. Sz. tagállamai őt értesítik²⁾.

Mindezekon felül a főtitkárnak a N. M. Sz. vizsgálóbizottságával összefüggő tevékenysége is van.

A panasz eljárás kivizsgálásáról készült jelentést a vizsgálóbizottság u. i. a N. Sz. főtitkárához terjeszti be, aki azt a panaszban ér-

¹⁾ Ld. Procès-verbeaux, Conférence de la Paix, Paris 1919., 61. 1.

²⁾ Ld. részletesen a következő fejezetben.

dekelt valamennyi kormánnyal¹⁾ közli s egyben a jelentés közzétételéről is gondoskodik. A vizsgálati eredmény közzététele a gyakorlatban hatékony eszköznek bizonyult azokkal az államokkal szemben, amelyeket a ratifikált egyezmények végrehajtása körül bármilyen mulasztás terhel.

A főtitkár feladata továbbá az érdekelt tagállamok kormányai részéről beérkező nyilatkozatoknak átvétele is, amelyekben azok állást foglalnak a vizsgálóbizottsági jelentésben foglalt javaslatokkal szemben s esetleg az egész vitás ügyet a N. Sz.-nek Állandó Nemzetközi Bírósága elé kívánják terjeszteni. (NMA. 29. — tr. bsz. 343. — cikk). Az érdekelt tagállamok kormányai ezt a nyilatkozatot, amelyben a jogorvoslat bejelentését vagy az attól történő elállást határozottan kifejezésre kell juttatniuk, a publikáció kézhezvételétől számított egy hónapon belül kötelesek megtenni (u. a. cikk 2. bekezdése). Ellenben nem kötelesek a javaslatban foglalt kény szerrendszabályok visszautasítása esetében az Á. N. B.-hoz fordulni, aminek következtében a vizsgálóbizottsági eljárás konkrét eredmény nélkül is végződik.

A N. M. Sz. igazgatójának a közgyűlés elé terjesztett évi jelentései ismételen is meglehangú szavakkal mutattak rá arra a jó viszonyra, amely a két világszervezet együttműködését jellemzi²⁾. Kétségtelen, hogy ennek a megértő és végeredményben egy eél felé törekvő közös munkának ilyen harmonikus kialakulásában nem csekély része van a N. Sz. főtitkárának is, aki ez utóbbi Szervezet egész ténykedését irányítja.

b) A főtitkár szerepe a nemzetközi egyezmények beiktatásánál.

A beiktatás joghatálya.

A N. Sz.-nek főtitkárára igen jelentős feladatok hárulnak a N. M. Sz. közgyűlésén elfogadott javaslatokkal és egyezménytervezetekkel kapcsolatban. E szerepkör általánosságban két csoportra osztható, ú. m. a merőben *technikai*, inkább közvetítő tevékenységre s a *konstitutív* joghatállyal összekötött egyezmény-beiktatási ténykedésre. *A közvetítő tevékenység* a következőkben részletezhető: α.) A közgyűlésen elfogadott javaslat, vagy egyezménytervezet egyik példányát a közgyűlési elnök s a N. M. Hivatal igazgatója alá-

¹⁾ Mindenkor a panaszos s a bepanaszolt állam értendő, tekintet nélkül arra, hogy valamely tagállam, érdekképviselő vagy közgyűlési tag saját személyében tette-e az eljárást folyamatba, vagy az hivatalból indult meg.

²⁾ Ld. többek között az igazgatónak a XIV. konferencia elé terjesztett jelentésében, 50. 1. 46. pont. (Bericht des Direktors, Genf, 1930.)

írásukkal hitelesítik s ezt a példányt a N. Sz.-nek főtitkáránál letétbe helyezik,

β) aki annak egy-egy hiteles másolatát minden tagállamnak megküldi (NMA. 19. — tr. bsz. 333. — cikk 4. bek.).

Tekintve a tagállamoknak a 11. (325.) cikkben biztosított azt a jogát, hogy a N. M. Hivatal igazgatójával közvetlenül is érintkezhetnek, feleslegesnek tűnhetik fel a főtitkárnak e helyen közbeiktatott szerepe. Mivel azonban a tagállamoknak valamely javaslatra tett intézkedéseikről vagy valamely egyezménytervezet elfogadásáról a főtitkárt értesíteniök kell, indokolt, hogy ezek a közgyűlési határozatok az ő közvetítésével jussanak el a tagállamokhoz.

Az elfogadott egyezmények alakszerű megerősítésének közlése után:

γ) a főtitkár megteszi az egyezmény rendelkezéseinek hatályba léptetéséhez szükséges intézkedéseket.

A főtitkár feladata a beérkezett értesítések természete szerint különböző. A javaslatról beérkezett értesítéseket a N. M. Hivatal igazgatójának továbbítja, az egyezményekről beérkezett közléseket megvizsgálja s amennyiben azok alakszerűsége a 19. (333.) cikk 7. bekezdésének, illetve a nemzetközi szerződések szokásos kellékeinek megfelel, azok beiktatása iránt intézkedik.

Felmerülhet az a kérdés, hogy a tagállamok az elfogadott javaslatokról szóló értesítéseket miért nem közlik közvetlenül a N. M. Hivatallal és miért kell e tekintetben a főtitkár közvetítését igénybe venni?

Az EO. 18. cikke szerint u. i. »minden nemzetközi szerződést vagy megállapodást, amelyet a Szövetség bármely 'tagja... létesít, haladéktalanul be kell iktatni a titkárságnál... « Ezzel az általános rendelkezéssel szemben a NMA. 19. (tr. bsz. 333.) cikkének 6. bek. a nemzetközi szociálpolitikai tartalmú *javaslatok*-ra vonatkozólag csupán ezeknek az illetékes hatósághoz történt betérjesztéséről kívánja meg a főtitkár értesítését. A NMA.-nak sem ez, sem bármelyik más rendelkezése ennél tovább nem megy, tehát a főtitkár beiktatási kötelezettségéről sem rendelkezik¹⁾. A javaslatok természete különben is lehetlenné tenne *egy* ilyen rendelkezést, mert azok pusztán szociálpolitikai »irányelveket« tartalmaznak, tehát szószerinti szövegezésükben soha sem lesznek nemzetközi szerződések vagy megállapodások,

¹⁾ Itt az alábbi konstitutív erejű, nem pedig a tisztán adminisztratív beiktatás értendő.

mert az egyes országok törvényhozási jogalkotásaiban feloldódnak. A NMA. 19. (tr. bsz. 333.) cikkének 6. bek. szerinti bejelentési kötelezettség tehát a főtítkárságnál egyesíti a javaslatok »illetékes hatóság« elé terjesztésének a nyilvántartását. A főtítkár közvetítő tevékenysége ennek következtében e tagállamok nyilvántartásának vezetésében, valamint e bejelentések alapján a N. M. Hivatal igazgatójához eljuttatott értesítésben keresendő.

A NMA. hivatkozott cikke nem kívánta a nemzetközi munkaügyi javaslatoknak s így végeredményben a Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákon létrejött nemzetközi jogalkotásoknak nyilvántartását a főtítkár kezéből kivenni s ha ezeknek eredeti szövegét nála helyezi el (NMA. 19. cikk 4. bek.), mindenképpen következetes eljárás, hogy a javaslatok további sorsának a nyilvántartását is ő intézze.

A főtítkár *konstitutív joghatálya* feladatköre pedig a nemzetközi munkaügyi egyezmények beiktatásában áll. E tekintetben köteles beiktatni: egyrészt minden olyan egyezményt, amely a 19. (333.) cikkben meghatározott módon megerősített (NMA. 20. tr. bsz. 334. cikk), másrészt a Szervezet tagállamai között megkötött minden olyan szociálpolitikai tartalmú egyezményt, amelynek tervezete a Szervezet közgyűlésén a kétharmad szótöbbséget nem nyerte el (21—335. cikk). Ez a kötelezettsége a Szervezet tagállamai között, vagy ezek és a Szervezeten kívül álló államok között létrejött szociálpolitikai tartalmú nemzetközi szerződésekkel szemben is, az EO. 18. cikkéből kifolyóan fennáll.

Ez a joghatály kiterjed végül a Párizs-környéki békeszerződések munkaügyi részeinek módosítására vonatkozó, a NMA. 36. (tr. bsz. 350.) cikke alapján létrejött nemzetközi megállapodásokra is.

A főtítkárnak ez a beiktatási kötelezettsége, amennyiben a NMA. 19. (tr. bsz. 333.) cikk 7. bekezdésének, valamint a 36. (tr. bsz. 350.) cikkben megjelölt feltételek teljesedésbe mentek, *jeltétlen*. Tehát az egyezmény vagy megállapodás beiktatását nem utasíthatja vissza s a beiktatás ellen a tagállamok nem tiltakozhatnak.

A beiktatás konstitutív joghatálya — részben az EO. 18., részben pedig a NMA. 20. (tr. bsz. 334.) cikke szerint — abban áll, hogy a titkárságnál történt beiktatás előtt a nemzetközi egyezménynek kötelező ereje nincs s hogy az egyezmény a beiktatás után is csak azokat a tagokat kötelezi, amelyek azt megerősítették¹⁾.

¹⁾ A 14. konferencia határozatából kifolyólag az egyezmények a főtítkári beiktatás után egy évvel lépnek hatályba. (Compte rendu provisoire 12. szám, XXI., XXII., XXVI. és XXIX—XXXIII. 1. és 15. számának 302., 304—305. 1.).

A nemzetközi szerződések beiktatásáról rendelkező, az EO. 18. s a NMA. 20. és 21. (tr. bsz. 334., 335.) cikkeinek behatóbb vizsgálatánál látszólag ellentétes, lényegileg azonban csupán hiányosnak mondható rendelkezésekkel találkozunk, amelyek a nemzetközi szerződések és megállapodások beiktatásából folyó főtitkári kötelezettség azonosága alapján a dolog természete szerint egyik vagy másik rendelkezésből kölcsönösen kiegyenlíthetők, illetve kiegészíthetők.

Az EO. 18. cikke u. i. minden olyan »nemzetközi szerződésre vagy megállapodás«-ra vonatkozik, amelyet politikai, gazdasági, büntetőjogi, közigazgatási stb. viszonyaik rendezése végett kötnek az államok, vagy rövidebben, mindazokra a szerződések- és megállapodásokra, amelyek nem szociálpolitikai tartalmúak, mert ezekről a NMA. 20. és 21. (tr. bsz. 334. és 335.) cikkei rendelkeznek. Mindkét tartalmú szerződésben vagy megállapodásban azok nemzetközi jellege a közös karakterisztikum s ezért a dolog természetéből következően az egyik beiktatására, regisztrálására vonatkozó rendelkezések — mutandum mutandis — a másokra is vonatkoztathatók.

aa) Az EO 18. cikke szerint a megkötött nemzetközi szerződéseket vagy megállapodásokat azok létesítése után »haladéktalanul« be kell iktatni. A 20. és 21. (334. és 335.) cikkeiben a beiktatásra vonatkozó időpont nincs megjelölve. Nem lehet azonban kétséges, hogy az EO. 18. cikkében megjelölt időpont mind a két, tartalmilag ugyan különböző kategóriájú, de végeredményben azonos jellegű nemzetközi szerződés csoportra egyaránt vonatkozhat.

bb) A NMA. 19. — tr. bsz. 333. — cikkének 7. bekezdése a tagállamok köteletségévé teszi, hogy az elfogadott egyezmények alakoszerű megerősítését a főtitkárral azok beiktatása végett közöljék. Az EO. 18. cikke nem jelöli meg azt a módot, amellyel a megkötött nemzetközi szerződés vagy megállapodás a titkárság tudomására jut, ami azonban korántsem jelenti a titkárságra háramló azt az esetleges kötelezettséget, hogy nyilván kell tartania a bárhol megkötött egyezményeket, hogy azután azokat beiktathassa, igen helyesen mutatnak rá Schücking és Wehberg arra, hogy e cikk elméleti és gyakorlati helyes értelmezése szerint maguknak a tagállamoknak a kötelezése megkötött nemzetközi egyezményeik beiktatása iránt a titkárságnál intézkedni. (Die Satzung des Völkerbundes, 1924. 641, 1.)

Ezzel a határozattal szemben immár túlhaladott álláspontot képvisel Guerre au javaslat, aki bizonyos országok részére a 19. (333.) cikk 3. bekezdésnek megfelelő időpontokat kíván biztosítani a beiktatott egyezmények hatályba lépésének kezdő időpontjára vonatkozólag. (Schücking und Wehberg: Die Satzung des Völkerbundes, 1924. 357—360. 1.)

ce) A szociálpolitikai tartalmú és alakszerűen is megerősített nemzetközi egyezmények bejelentésének kötelezettségét meg nem tartó tagállammal szemben a NMA. 30. (tr. bsz. 344.) cikke szerint az A. N. B. döntése is igénybe vehető. A többi nemzetközi egyezményre vonatkozólag a bejelentési kötelezettség a békeszerződések alapján ki nem kényszeríthető.

ad) Az EO, 18. cikke kötelezőleg írja elő a beiktatott szerződéseknek a titkárság részéről leendő »közvetítését«. Ezzel a rendelkezéssel a NMA. szóban levő cikkeiben nem találkozunk.

A békeszerződések megalkotói az EO.-ba foglalt s a kötelező publikációra vonatkozó rendelkezéssel a titkos szerződések rendszerét akarták megszüntetni. Ezáltal vélték »a szervezett népeknek egymás-közi érintkezésében a nyílt, igazságos és becsületos nemzetközi összeköttetések« fenntartását biztosítani, ahogyan azt az EO. bevezető soraiiban elgondolták. Ezzel szemben a szociálpolitikai tartalmú egyezményeknél egyrészt az N. M. Sz. közgyűlésének nyilvánossága miatt, másrésztől azért is, mert ezen a téren a titkos szerződések kötésének veszélye alig fenyeget, lemondtak ezek kötelező közvetítéséről. Ezek dacára a beiktatott egyezményeket a N. M. Sz. hivatalos lapjában, a Bulletin Officielben mindenkor közléteszik.

ce) A NMA. 19. (tr. bsz. 333.) cikkének 7. bekezdése szerint azokat az egyezményeket kell a főtitrárnak beiktatás végett bejelenteni, amelyek »a hatóság vagy hatóságok hozzájárulását megnyerték s alakszerűleg is megerősítették. Ezzel szemben az EO. 18. cikkének szövegezése szerint a »létrejött« (conclu, entered) nemzetközi szerződéseköt iktatja be a titkárság. Aligha lehet kétséges, hogy az EO. is ugyanazt a fogalmat fedi mint a 19. (333.) cikk szövegrésze, mert a törvényes hatóság részéről el nem fogadott és alakszerűleg meg nem erősített nemzetközi egyezmények beiktatásának, nyilvántartásának és publikálásának semmi értelme sem volna. Ezt az álláspontot még jobban megvilágítja az EO. 18. cikkének második bekezdése, amely szerint a megállapodás vagy szerződés kötelező ereje a beiktatástól kezdődik. A nemzetközi szerződés jog kialakult kellékeitől alakilag és tartalmilag elütő s a nemzetközi jogszokásoktól eltérő módon nemzetközi megállapodás létre sem jöhet s így természetsszerűleg ahhoz semminemű joghatály nem is fűződhetik.

Ez okból nem lehet helytálló az a nézet sem, hogy az EO. hivatkozott cikkének szövegezése a nem ratifikált egyezmények beiktatását is megengedi¹⁾.

¹⁾ Ld. R. T e l t s i k : Die Ratifizierung: von Übereinkommen der IAK. c. cikkét az Internationale Rundschau der Arbeit 1929. évi januári számában, 10. 1.

ff) Az EO. 18. cikkének alkalmazása a gyakorlatban tagadhatatlanul nehézségekbe ütközik, amennyiben a beiktatandó nemzetközi egyezményeket és megállapodásokat sem tartalmuk, sem természetük vagy jellegük szerint nem határozza meg. Ezzel szemben a NMA. szerint beiktatandó nemzetközi egyezmények tartalma kétséget kizáróan meg van állapítva. Az EO.-ban rejlő hiányt a N. Sz.-nek második közgyűlésén azzal a javaslattal kívánták áthidalni, hogy a tisztán technikai természetű vagy közigazgatási jellegű egyezményeket, amelyeknek semminemű politikai kihatásuk nincs, ne iktassa be a titkárság. A javaslat feletti határozathozatalt elhalasztották, hogy erre vonatkozólag további adatokat gyűjtsenek.

Amiként ebből a javaslatból is kivehető, a N. Sz.-nek tagállamai az EO. 18. cikkét részben megszorítólag, részben kiterjesztőleg értelmezik s így bejelentési kötelezettségüket saját államérdekük szerint interpretálják.

c) A főtitkár ügykörének szemléltető táblázata¹⁾.

a) A Nemzetközi Munkaügyi Szervezettel kapcsolatban:

1. A költségeket rendelkezésre bocsátja (NMA. 13. — tr. bsz. 327. — cikk),
2. a közgyűlésen elfogadott egyezménytervezeteket és javaslatokat szétküldi a tagállamoknak (NMA. 19. — tr. bsz. 333. — c. 6. bek.),
3. a tagállamoktól beérkezett jelentéseket; a javaslatoknak ül. hatóság elé terjesztéséről, valamint a
4. nemzetközi egyezmények ratifikálásáról átveszi (NMA. 19. — tr. bsz. 333. — c. 8. bek.), ez utóbbiakat beiktatja.
5. Vizsgálóbizottság jelentéseit a tagállamokkal közli és publikálja,
6. átveszi a tagállamok nyilatkozatait a vizsg.-bizottság jelentéseiről (NMA. 29. — tr. bsz. 343. — c).

b) A nemzetközi egyezmények beiktatásánál

1. adminisztratív (közvetítő) tevékenység:
 - a) közgyűlésen elfogadott egyezménytervezeteket és javaslatokat megőrzésre átveszi,
 - b) azok hiteles másolatait tagállamoknak megküldi,
 - g) az elfogadott egyezmények hatályba lépéséhez szükséges intézkedéseket megteszi;
2. konstitutív joghatály: szabályszerűen létrejött és ratifikált munkaügyi egyezményeknél, közgyűlésen kisebbségben maradt, de tagállamok között megkötött — más szociálpolitikai tartalmú egyezményeknél; végül a NMA. rendelkezéseinek módosításánál: beiktatási kötelezettsége feltétlen; joghatálya; beiktatás előtt nem köteleznek s azután is csak azokat az államokat kötelezik, amelyek azokat megerősítették.

¹⁾ A Nemzetek Szövetségének megalakulásától kezdve 1932. év nyaráig az angol Sir Eric Drummond volt a főtitkára, akinek helyét lemondása folytán a N. Sz. 1932. évi decemberi közgyűlésének határozata értelmében a francia Avenol, az eddigi helyettes főtitkár foglalta el. Avenol a háború alatt s a későbbi években a londoni francia nagykövetség pénzügyi tanácsadója volt, 1923-ban hívták meg a N. Sz.-hez helyettes főtitkárrá, ahol a francia Monnet utódja lett, (Külügyi Szemle, 1932. évf. 221, L és 1933. évf. 62. I.).

III. RÉSZ.

**A NEMZETKÖZI MUNKAÜGYI SZERVEZET
JOGALKOTÁSAINAK JELLEGE,
HATÁSKÖRE ÉS KAPCSOLATA
A NEMZETEK SZÖVETSÉGÉVEL.**

VI. FEJEZET.

A nemzetközi szociálpolitikai jogalkotások jogi jellege.

1. A nemzetközi munkaügyi egyezménytervezetek és javaslatok jogi jellege.

A Párizs-környéki békeszerződések az eddigi szociálpolitikai *jog*-fejlődést teljesen új irányba terelték s az ezirányú jogalkotást a N. M. Sz. közgyűlésére ruházták. Ezért a közgyűlés határozó funkciójának elvitathatatlanul a leglényegesebbike az, amely a javaslatok és az egyezménytervezetek meghozatalában jut kifejezésre.

Ezek a javaslatok és egyezménytervezetek, ahogyan a NMA. 19. tr. bsz. 333. cikkében szabályozást nyertek, a nemzetközi jogban eddig teljesen ismeretlen formában jelentkeznek, hogy azután esetleg az egyes államok szociálpolitikai vagy csupán ilyen jellegű törvényalkotásainak meghozatalánál éreztessék hatásukat vagy pedig az egyes államok között ilyen tartalmú nemzetközi egyezmények megkötésére szolgáljanak alapul. A N. M. Sz.-nek a közgyűlésen megnyilvánuló ez az akaratelhatározása tehát szociálpolitikai törvény, rendelet, esetleg más formában jelentkező szabályozási javaslat vagy pedig nemzetközi szerződéstervezet alakjában kerül az egyes tagállamok elé.

Megjelenési formájuk sajátossága nem annyira a most vázolt momentumokban, mint inkább abban domborodik ki, hogy a békeszerződések erre a nemzetközi szociálpolitikai előkészítő törvény- vagy szerződésjavaslat-alkotásra egy, a nemzetközi jogban addig ismeretlen s permanensnek mondható szervet, a közgyűlést állították be, amely a Szervezetet alkotó tagállamoknak szociálpolitikai téren megnyilvánuló kongruens akaratát juttatja a javaslatokban s az egyezménytervezetekben kifejezésre.

a) A nemzetközi munkaügyi egyezménytervezetek és javaslatok lényege.

A NMA. teljesen a közgyűlés belátására bízta, hogy határozatát, amennyiben a napirend valamelyik pontjára vonatkozó indítvány elfogadása mellett döntött, *milyen alakban* szövegezi meg. E tekintetben két irányban határozhat, amennyiben vagy

a javaslat (recommandation) formáját választhatja, amelyet a N. M. Sz. a tagállamok elé terjeszt a nemzeti törvényhozás útján vagy más módon (esetleg közigazgatási úton) való megfontolás céljára, vagy pedig

a nemzetközi egyezménytervezet (convention) alakját, amely a közgyűlés által történt elfogadás után a tagállamok részéről még külön megerősítésre is szorul, hogy abból de lege lata is nemzetközi egyezmény létesüljön¹⁾.

A javaslatok alapján tehát a tagállamok törvényhozásaik útján csupán bizonyos szociálpolitikailag követendő irányelveket állapítanak meg, amelyeknek végrehajtása tekintetében teljesen szabad kezük van. A javaslatok így végeredményben elősegítői lehetnek a tagállamok közti tartalmilag egységes, azonban a részletekben korántsem azonos munkajog kialakulásának. A N. M. Sz. szemszögéből tekintve, a javaslat csupán tapogatózás a szociálpolitika bizonyos terén, amely az egyezmény útján történő szabályozásra még nem eléggé érett, azonban ilyen szabályozásra már kiszemeltetett.

¹⁾ A közgyűlési határozatnak ez a szabályozása élénk vita után kialakul 1 kompromisszum eredménye. Az a n g o l o k csupán egyezménytervezeteket kívántak a NMA. vonatkozó cikkébe felvenni a tagoknak azzal a kötelezettségével, hogy a ratifikálást sürgetni fogják. Ezzel szemben az a m e r i k a i a k szükségesnek tartották a javaslatok formáját is, amelyeknek a közvéleményre gyakorolt morális hatását elvitatni nem lehet. Noha az angol delegátus (Barnes) álláspontját Franciaország képviselője (Jouhaux) is támogatta, a Szociálpolitikai Bizottság mégis felvette a javaslat formáját is, hogy az amerikai delegáció szavazatát ebben a kérdésben elnyerje. A javaslati forma szabályozása és felvétele a békeszerződésekbe tárgyilagos vizsgálat mellett csak helyeselhető, mert számos olyan szociálpolitikai kérdés merül fel, amelyek szabályozásának szükségességére egy, az országok partikuláris érdekein felülálló nemzetközi organizáció — a N. M. Sz. közgyűlése — reá kell mutasson a nélkül azonban, hogy azoknak teljesen egyöntetű, nemzetközi egyezmények útján leendő szabályozása lehetséges volna.

E cikk 9- bekezdésében egy még további engedményt tettek az amerikai-aknak, amikor is kimondták, hogy bizonyos Szövetséges Államoknak szabadságában áll az egyezménytervezetet egyszerűen javaslatnak tekinteni (ld. később).

Ezek dacára az Északamerikai Egyesült Államok mai napig sem léptek be a N. M. Sz.-be.

Ezzel szemben a nemzetközi munkaügyi egyezménytervezetek az egyes tagállamok részéről valamely szociálpolitikai kérdésnek már a részletekbe menő és egyöntetű nemzetközi szabályozását hivatottak szolgálni.

Azokban az esetekben tehát, amikor a tagállamok belátására kívánják bízni a szabályozandó szociálpolitikai kérdés mikénti megoldását és csupán általános nemzetközi jogszabályokat állítanak be követendő elvként, javaslatok formájában hoznak határozatot. Míg ezzel szemben az egyezménytervezet határozati formája követendő akkor, amikor az egyes tagállamok részéről valamely kérdésnek a részletekbe menő egyöntetű, nemzetközi jogi szabályozása szükséges és az egyezmény végrehajtásának ellenőrzése lehetséges. A szabályozandó kérdés tartalmának, fajsúlyának fokozatbeli különbsége mellett, egyik vagy másik határozati-forma megválasztásánál tehát az a cél is irányadó, amelyet a közgyűlés a probléma megoldásának jogi szabályozásánál elérni akar.

b) A nemzetközi szociálpolitikai jogalkotások keletkezése; szerkesztésüknél követett irányelvek.

a) A javaslat vagy egyezménytervezet elfogadásához a NMA. 19. tr. bsz. 333. cikkének 2. bekezdése szerint a végleges szavazásnál a közgyűlésen jelenlevő kiküldöttek szavazatának kétharmad többsége szükséges. Az eddigi nemzetközi szerződésjogtól a lényeges eltérés tehát abban rejlik, hogy azok keletkezésénél nem csupán a kormányok képviselői, hanem a N. M. Sz. tagállamainak munkaadó- és munkásdelegátusai is résztvesznek, akik kormányaik utasításához nincsenek kötve, sőt államaik kormánykiküldöttjeivel ellentétesen is szavazhatnak. Sőt a vállalkozó- és munkásdelegátusok szavazata irányítóan és elhatározólag is befolyásolhat valamely javaslatot vagy egyezménytervezetet, mert a közgyűlési szavazatok fele az ő kezükben van.

A közgyűlésen kétharmad szótöbbséggel elfogadott egyezménytervezet vagy javaslat joghatálya valamennyi, az N. M. Sz.-ben résztvevő tagállamra kiterjed, tehát azokra a tagállamokra is, amelyek a szavazásban nem vettek részt, sőt azokra is, amelyek a közgyűlésen a határozat ellen szavaztak.

Amennyiben azonban valamely egyezménytervezet vagy javaslat a végleges szavazás alkalmával nem nyerte volna el a közgyűlési kiküldöttek szavazatainak kétharmad többségét, a N. M. Sz. egyes tagjainak a NMA. 21. (tr. bsz. 335.) cikkének rendelkezése szerint akkor is jogukban áll egymás között ilyen tartalmú nemzetközi egyez-

ményt kötniök. A NMA.-nak e rendelkezése tehát érintetlenül hagyja a tagállamoknak az állami szuverenitásból folyó akaratelhatározását szociálpolitikai tárgyú szerződések megkötését illetően, amint hogy nem kívánja a N. M. Sz. kizárólagosságát sem kimondani ilyen természetű nemzetközi szerződések létrehozásánál.

β) Az iparilag kevésbé fejlett országokat a NMA. 19. (tr. bsz. 333.) cjk 3. bekezdése kedvezőbb és kivételes elbánásban részesíti, amikor kimondja, hogy a javaslatok vagy az általános érvényű egyezménytervezetek megszerkesztésénél az ilyen országoknak, valamint azoknak is, amelyekben az éghajlatviszonyok vagy más különös körülmények folytán »az ipari viszonyok jelentékeny eltérést mutatnak«, a közgyűlés olyan eltérő rendelkezéseket ajánl, amelyek az illető országok különleges viszonyaihoz képest megfelelőknek látszanak. Így pl. hosszabb határidőt állapíthat meg egyik vagy másik intézkedés (munkaidő megrövidítés) bevezetésére, a gyermek- vagy fiatalok munkások életkorát az éghajlatnak megfelelően szabályozhatja stb.

A 19. (333.) cikk értelmezésére vonatkozólag azonban az utolsó bekezdés alapelvül kívánja leszegezni, hogy valamely javaslatnak vagy egyezménytervezetnek a közgyűlés által történt elfogadása nem jelentheti a tagállam törvényhozása által munkásvédelmi téren hozott intézkedéseknek korlátozását. A nemzetközi munkaügyi egyezménytervezeteknek és javaslatoknak tehát a tagállamokban már érvényes szociálpolitikai intézkedésekkel szemben megszorító hatálya nincs.

Az ismertetett irányelveket, valamint a törvényes védelmet csak a békekonferencia vette fel a szerződések szövegebe. Az »irányelvek« a Szövetségközi Bizottság javaslatában nem is fordultak elő, míg az utóbbit az eredeti javaslatához fűzött jegyzőkönyvből vették át. Az előbbieket figyelembe vételét gyakorlati szempontok, míg az »alapelv-felállítását« a N. M. Sz.-nek az a célja indokolja, hogy a meglévő munkásvédelmi intézkedéseket tovább fejleszteni igyekeznek s nem elsorvasztani a már meglévőket.

c) A tagok kötelezettségei az egyezménytervezetekkel és javaslatokkal szemben.

A tagállamok a 19. (333.) cikk 5. bekezdése szerint kötelesek a közgyűlés berekesztése után »legkésőbb« egy éven belül vagy ha ebben rendkívüli körülmények gátolják, a gátló akadály megszűnte után, de minden esetre 18 hónapon belül a javaslatot vagy egyezménytervezetet »törvénybeiktatás vagy más intézkedés céljából az illetékes

hatóságok elé terjeszteni¹⁾ A tagállamoknak ez a kötelezettsége természetesen a N. M. Sz.-tel, nem pedig az egyes (illetve a többi) tagállamokkal szemben áll fenn s az előterjesztés elmaradása esetére a NMA. semminemű megtorló intézkedésekről nem gondoskodik, e miatt még — a legenyhébb fokú — panasz eljárásnak sincs helye.

Az »illetékes hatóság« elé terjesztéstől eltekintve, a további eljárás már semminemű határidőhöz nincs kötve, amiért is az egyezménytervezetben foglalt rendelkezések életbe léptetéséig olyan hosszú idő is eltelhet, hogy az alatt a gazdasági és szociális viszonyok az érdekelt államban lényeges változáson mehetnek keresztül. Az egyezmények u. i. a NMA. 20. (tr. bsz. 334.) cikke szerint csakis az ezeket megerősítő tagállamokat kötelezik s így ez utóbbiak minden olyan esetben halogatni fogják a megkötött egyezmények ratifikálását, amikor az abban foglalt intézkedések gazdasági és szociális hatásai kétségesek.

Az egyes tagállamokban a további eljárás a nemzetközi szociálpolitikai jogalkotásokkal szemben az illető ország törvényhozási be rendezkedésének különbözősége szerint változik. Ahol parlamentáris törvényhozás van, ez elé, ahol ilyen nincs, a kompetens törvényhozási szerv elé terjesztendőek mindazok az egyezménytervezetek, amelyek ratifikálásra szorulnak. Minden más egyezménytervezet s javaslat pedig az elé a hatóság elé terjesztendő, amely a megfelelő intézkedés megtételére rendelet, határozat stb. formájában a kérdéses ország alkotmánya szerint hivatott. Mindkét esetben azonban a kormány szabad elhatározásától függ, hogy melyik módszert követi s hogy a javaslatot vagy egyezménytervezetet elfogadja-e vagy sem. Ez irányban a kormányképviselőnek a N. M. Sz. közgyűlésén leadott szavazatától függetlenül s azzal ellentétesen is eljárhat.

A NMA. szerinti »illetékes hatóság« alatt az a törvényhozási testület vagy egyébként törvényerejű rendelkezések kibocsátására feljogosított központi szerv értendő, amelynek a kérdéses időpontban hatásköre van a hazai szociálpolitikai jogalkotások megváltoztatására. Amennyiben pedig valamelyik tagállam felfogása szerint a javaslat vagy egyezmény-

¹⁾ Az első washingtoni konferencián hozott javaslatokra és egyezménytervezetekre vonatkozó határidők kezdő pontját 1920. január 26. napjában határozták meg, amikor is a Párizsban székelő igazgatótanács közgyűlési felhatalmazás alapján az első konferenciát befejezettek nyilvánította. Ennek a határnapnak a megjelölése azért vált szükségessé, mert a versailles-i szerződés a washingtoni konferencia befejezésekor még nem lépett hatályba.

tervezet nem igényel törvényhozási, hanem csupán közigazgatási rendelkezést, az »illetékes hatóság« is ennek megfelelően más lesz¹⁾.

A javaslatnak vagy egyezménytervezetnek az »illetékes hatóság«-éle történt terjesztése után a tagállam kötelezettsége még nem ért véget. Amennyiben u. i.

elfogadott javaslatról van szó, úgy a tagállamok a N. Sz.-nek főtitkárát a megtörtént intézkedésről értesítik. A tagállam ez irányú kötelezettségének teljesítésénél semminemű alakszerűséghez nincs kötve. Ha azonban olyan

egyezménytervezetről van szó, amely az illetékes hatóság vagy hatóságok hozzájárulását megnyerte, a tagállam az egyezménynek rendszerint az államfő részéről történt »alakszerű megerősítését« közli a főtitkárral a ratifikációs okmányok, tehát egy formális okiratnak a megküldésével. A tagállam további kötelezettsége ez esetben még az egyezmény rendelkezéseinek hatályba léptetéséhez szükséges intézkedések megtételére is kiterjed. (Közzététel, végrehajtási utasítások, stb). A főtitkárhoz juttatandó értesítésre, illetve közlésre vonatkozólag a békeszerződések határidőt nem állapítanak meg¹⁾.

Ha valamely javaslat megvalósítása nem tesz szükségessé semminemű törvényhozási cselekményt vagy más intézkedést, vagy pedig az egyezménytervezet nem nyeri meg az illetékes hatóság hozzájárulását, a tagot semminemű további kötelezettség, tehát a főtitkárhoz elküldendő értesítés kötelezettsége sem terheli. Ez esetben tehát kötelezettsége a javaslatnak, vagy egyezménytervezetnek »az illetékes hatóság«-éle terjesztésével befejeződött.

A most c) alatt tárgyalt kötelezettségek ez idő szerint valamennyi tagállamra vonatkozólag egyformán kötelezők. Az Északamerikai Egyesült Államok delegátusai azonban, akik a béketárgyalások előkészítő munkálataiban résztvettek, kijelentették, hogy a 19. (333.) cikk 5—7. bekezdéseiben foglalt s az egyezménytervezetekre vonatkozó kötelezettségek országuk szövetséges államalakulati alkotmányával ellenteknek, mert a munkaügyre vonatkozó nemzetközi egyezmények megkötésének joga az egyes államok kormányainak van fenntartva.

A Szociálpolitikai Bizottság e bejelentésre, nem akarva a köz-

¹⁾ V. ö. Rapport du Directeur, Genf, 1921., 54—56. 1., valamint e közgyűlésről készült vorl. Verhandlungsbericht 351. 1., végül a Bulletin d'Informationban leközölt angol alsóházi vitát (III. kötet, 1921. jún. 15-i 23. s a IV. kötet 1921. aug. 3-i 5. számát).

²⁾ A dolog természetéből következik, hogy a megtett intézkedésről, illetve a megtörtént ratifikációról a főtitkárnak m i e l ő b b értesülnie kell. A N. M. Sz. igazgatótanácsa és közgyűlése is a N. Sz.-nek főtitkára útján szerez mind ezekről tudomást,

gyűlési határozatok jelentőségét még jobban lecsökkenteni, viszont azonban az iparilag annyira jelentős Északamerikai Egyesült Államoknak a N. M. Sz.-ben való részvételét is biztosítani óhajtván, a következő *kivételes* rendelkezést vette fel a 19. (333.) cikk 9. bekezdéseként: »Ha olyan szövetséges államról van szó, amelyben az egyezménykötési jog munkaügyekben bizonyos korlátozásoknak van alávetve, a kormánynak szabadságában áll, hogy azt az egyezménytervezetet, amelyre ezek a korlátozások vonatkoznak, egyszerűen javaslatnak tekintse. Ebben az esetben a jelen cikknek a javaslatokra vonatkozó intézkedései nyernek alkalmazást«.

Mivel az Északamerikai Egyesült Államok sem a N. M. Sz.-be, sem a N. Sz.-be nem léptek be s a jelenlegi tagállamok egyikének sincs hasonló alkotmánya, a most közölt rendelkezésnek ez ido szerint semmi gyakorlati jelentősége sincs.

A tagállamok kötelezettsége az elfogadott egyezmények végrehajtási stádiumára is vonatkozik, amennyiben a NMA. 22. (tr. bsz. 336.) cikke érteimében a N. M. Hivatalnak (tehát már nem a N. Sz. főtitkárának), évenként jelentést terjesztenek elő mindazokról az intézkedésekről, amelyeket a maguk részéről azok végrehajtása tekintetében tettek. Az évi jelentésből állapítja meg azután a N. M. Hivatal, hogy a tagállamok mennyiben tesznek eleget az egyezményben vállalt kötelezettségeiknek s a jelentések egybevetéséből gyakorlatilag hasznos következtetéseket vonhat le, a nélkül azonban, hogy az egyes tagállamoknak e tekintetben utasításokat adhatna. Az igazgató a közgyűlés legközelebbi ülészakájában ezekből a jelentésekből készített összefoglalást terjeszt elő, amikor is azok, illetve a tett végrehajtási intézkedések bírálatába is belebocsátkozhatnak s a közgyűlés tagjai az igazgató jelentése kapcsán megindult vitában azokhoz hozzászólhatnak.

A 22. (336.) cikk rendelkezése szerint a tagállamoknak évi jelentéseiket az igazgatótanács részéről kívánt alakban és részletezett tartalommal kell megszerkeszteniük, hogy a N. M. Hivatalnak a 10. (324.) cikk első bekezdésében megjelölt feladatkörét ezáltal is megkönnyítsék. Az igazgatótanács már 1921-ben jóváhagyta a N. M. Hivatal részéről a jelentések alakszerűségére vonatkozó előterjesztést.

A tagállamoknak ez a jelentéstételi kötelezettsége csupán a 19. (333.) cikk értelmében ratifikált egyezmények végrehajtására áll fenn, tehát a végleges közgyűlési szavazásnál az előírt kétharmad többséget el nem nyert egyezménytervezetekre egymás között kötött *külön* nemzetközi egyezmények végrehajtásánál az nem kötelező. Elmarad ez a bejelentés természetesen abban az esetben is, ha az egyezménytervezet ratifikálása nem történt meg.

Abban az esetben, ha az elfogadott egyezmény végrehajtása nincs kellő módon biztosítva vagy a valóságnak meg nem felelő jelentés terjesztetett elő, vagy azt az érdekelt állam elő sem terjesztette, illetve az igazgatótanács az előterjesztett jelentést kielégítőnek nem tartja, a 23. (337.) s köv. cikkekben meghatározott panaszeljárásnak van helye.

A N. M Sz.-be *újonnan belépő tagállamok* kötelességei a már elfogadott javaslatokkal és egyezménytervezetekkel szemben ugyanazok, mint a régebbi tagállamoké, amennyiben kötelességük belépésük után azokat törvénybeiktatás vagy más intézkedés céljából »az illetékes hatóságok« elé terjeszteni s annak eredményéhez képest a 19. (333.) cikk 6. és 7. bekezdéseiben megjelölt eljárást követni. E cikk 5. bekezdésében meghatározott 12, illetve 18 hónapi határidő belépésük napjával veszi kezdetét¹).

Így azután elhatározásuktól függ, hogy a már meghozott javaslatok és egyezménytervezetek közül melyiket kívánják magukra nézve kötelezőnek elismerni.

2. A nemzetközi munkaügyi egyezmények viszonya az általános nemzetközi szerződésjoghoz.

A nemzetközi munkaügyi egyezményekre vonatkozó eddigi fejtegetésekből általánosságban az is megállapítható, hogy azok mind lényegileg, mind pedig formailag lényegesen eltérnek a nemzetközi jognak az általános nemzetközi szerződésekre vonatkozó s a nemzetközi szokásjog által szankcionált szabályaitól. A különbségek elsősorban formaiak, azonban éppen olyan szembeötlő azoknak tartalmi különbözősége az általános nemzetközi szerződésektől.

A nemzetközi munkaügyi egyezmény u. L két vagy több állam között az állami szociálpolitikai felségjogokra vonatkozólag a Párizs-környéki békeszerződések NMA.-ban meghatározott elvek alapján létrejött együttes akaratelhatározás.

A lényegbeli eltérés tehát egyrészt az egyezmények szociálpolitikai tartalmában, másrészt abban rejlik, hogy az államok közötti akaratelhatározásnak a NMA.-ban, tehát a békeszerződések munkaügyi részeiben meghatározott elvek alapján kell létrejönnie. Az előbbiek a tartalmi, az utóbbiak a formai különbségeket foglalják magukban.

A *tartalmi* eltérések e helyen bővebb magyarázatra nem szorulnak. Annál lényegesebbek azonban a szociálpolitikai egyezményeknek az általános nemzetközi szerződésjog eddigi *formáitól* való eltérései s

¹ Ld. a Bulletin d'Information III. kötetének 1921. január 5-i 1. számát Albánia Bulgária, Costa-Rica, Finnország- és Luxemburg- felvételére vonatkozó-

ha nem lehet kétséges, hogy a békeszerződések egészen új irányt szabtak a nemzetközi szociálpolitikai jogfejlődésnek, úgy abban is bizonyosak lehetünk, hogy a nemzetközi munkaügyi egyezmények is teljesen új irányt jelentenek a nemzetközi szerződésjog terén.

Az eltérés a békeszerződések alkotta nemzetközi egyezmények s az eddigi nemzetközi szerződések között főleg három irányban:

azok keletkezési módjában,

ratifikációjában és

a végrehajtásra vonatkozó intézkedésekben domborodik ki.

Lássuk ezeket egyenkint.

a) A nemzetközi szerződések s a munkaügyi egyezmények keletkezési módja.

1. A nemzetközi szerződések kötésének *kezdeményezési joga* a dolog természete szerint a szuverén, illetve korlátozott mértékben a félszuverén államokat is megilleti. A békeszerződések a kezdeményezést kiveszik a szociálpolitikai tartalmú nemzetközi egyezményekre és javaslatokra vonatkozólag a tagállamok kezéből s azt a N. M. Sz.-re ruházzák. Ennek oka a Munkaügyi Organizáció világszervezetében keresendő, amely a maga hatalmas, a föld csaknem valamennyi államára kiterjedő átfogó képességénél fogva igen alkalmas azoknak a szociálpolitikai problémáknak megjelölésére, amelyek egyetemes, tehát nemzetközi úton történő szabályozást igényelnek. A tagállamok ugyan nincsenek elzárva e tekintetben az iniciatívától, amennyiben a közgyűlés tárgysorozatába a szabályozást intéző kérdéseket felvételhetik, azonban a gyakorlat az elvi jelentőségű szociálpolitikai problémák megoldásának kezdeményezését csaknem teljes 100 százalékban a N. M. Sz.-re toltá át.

2. Az általános nemzetközi szerződések megkötésére kizárólag a nemzetközt képviselői jogkörrel felruházott meghatalmazottak jogosultak, akik a másik vagy a többi szerződést kötni szándékozó állam azonos jogosultsággal felruházott delegátusaival megtartott konferencián dolgozzák ki a szerződéstervezetet. Ezzel szemben a munkaügyi egyezménytervezetek létrehozásában a kormányképviselők mellett a munkaadó- és munkásképviselek, tehát társadalmi szervek hivatalosan szintén résztvesznek. Mégis abban a tényben, hogy e két utóbb említett érdekképviselők meghatalmazottai csupán együttesen képviselnek a közgyűlésen annyi szavazatot, amennyit a kormányképviselők kitesz, igazolva látjuk a békeszerződések megalkotóinak azt a szándékát, hogy nem kívántak az általános nemzetközi szerződés-

jognak eddig követett gyakorlatától mereven eltérni¹⁾). A nemzetközi szerződéskötési jog a N. M. Sz.-ben is végeredményben az állami szuverenitás folyamánya marad, mert habár a nemzetközi szociálpolitikai jogalkotás munkájában az érdekeltségi képviselők is résztvesznek, sőt a közgyűlésen kormányuk delegátusaival ellentétesen is szavazhatnak, a gyakorlatban az állami akaratelhatározást a kormányképviselek egyöntetű eljárása esetén nem majorizálhatják. Az egyes kormányok befolyását pedig az érdekképviselői delegátusok kijelölésénél a NMA. biztosítja.

Az eddigi, esetenkénti nemzetközi konferenciák helyébe a N. M. Sz. évenkénti közgyűlése lépett, amely a nemzetközi jog által a szociálpolitikai tartalmú egyezménytervezetek alkotására felállított állandó jellegű kollektív szerv. Tagjai nem »meghatalmazottak« az általános nemzetközi jog értelmében, hanem a N. M. Sz. közgyűlésébe kiküldött képviselők, akik a békeszerződések munkaügyi részében meghatározott elvek alapján megjelenésre és szavazásra jogosultak. A közgyűlési kiküldöttek nem is maguk dolgozzák ki a megköendő egyezménytervezetet, csupán annak létrehozását segítik elő a közgyűlésen jelenlevő tagok kétharmad majoritásával.

Viszont az általános nemzetközi jogszerződés szabályait és szokásait a NMA. 21. (tr. bsz. 335.) cikkében kifejezetten is fenntartotta a közgyűlésen kétharmad szótöbbséget el nem ért szociálpolitikai tartalmú egyezménytervezeteknél. A most hivatkozott rendelkezés szerint u. i. a N. M. Sz. tagállamainak jogában áll olyan egyezménytervezetre vonatkozólag, amely a közgyűlésen a megkívánt kétharmad szótöbbséget nem nyerte el, egymás között külön egyezményt kötni.

Így azután a nemzetközi munkaügyi egyezmények létrejöttének módja tekintetében háromféle megkülönböztetést tehetünk, ú. m:

a) a Szervezet közgyűlésén kétharmad szótöbbséget elért,

a) a közgyűlési szavazás alkalmával kisebbségben maradt, de a tagállamok között külön megkötött, végül

b) ilyen kisebbségben maradt s egy tagállam s a N. M. Sz.-en kívül álló állam között megkötött egyezmények között.

A negyedik kategória lenne a N. M. Sz. kötelékébe nem tartozó államok között megkötött szociálpolitikai tartalmú, azonban már *álta-*

¹⁾ Ezzel ellentétes dr. Ernest M a h a i m liittichi professornak, a belga kormányának a N. M. Sz.»ben már évek óta képviselője s az igazgatótanács volt elnökének álláspontja, akinek nézete szerint a Békeszerződések Szociálpolitikai Bizottságát az a szándék vezette, hogy diplomaták, vagy még pontosabban külügyminiszterek nélkül tárgyaljanak. (Internationale Rundschau der Arbeit, 1930. évi jan. szám, 3. 1.)

tános nemzetközi egyezmények csoportja, amely éppen ezért az előbbi felsorolásba fel sem vehető.

A felsorolásban említett nemzetközi munkaügyi egyezmények közös vonása, hogy azok valamennyien tárgyai voltak a Szervezet közgyűlésének, tehát azok megkötésére az impulzust a N. M. Sz. adta. Az a) és b) alattiak a NMA. 20. és 21. (tr. bsz. 334. és 335.) cikkeinek rendelkezései, a c) alattiak pedig az EO. 18. cikke értelmében jelentendők be a főtitkárnak beiktatás végett.

Mivel a most említett munkaügyi egyezmény kategóriák csupán keletkezési módjuk tekintetében különböznek egymástól, az a) és b) alattiak valóságos, vagy helyesebben »tiszta« nemzetközi munkaügyi egyezmények, a c) alattiakat pedig helyénvaló lenne a »vegyes« nemzetközi egyezmény kifejezéssel felruházni, mert a N. M. Sz.-ben helyet foglaló tagállamra az egyezmény keletkezésére vonatkozó s a Szervezettől kapott impulzus aligha lesz elvitatható, míg a Szervezeten kívül álló államról ez nem állítható, erre vonatkozólag az így megkötött szociálpolitikai tartalmú egyezmény már valóságos nemzetközi egyezmény lesz. Ezekben tehát mindkét elem feltalálható.

Ilyen megkülönböztetésnek az általános nemzetközi szerződések között helye nem lehet.

3. Az általános nemzetközi szerződésjogban követett gyakorlat szerint, amennyiben a meghatalmazottak valamely szerződés-tervezet pontjaiban megállapodtak, azokat rendszerint »parafálták«, vagyis rövidített névalírással látták el. A teljes szerződés-tervezetet pedig illetékes minisztériumuk jóváhagyásának beérkezése után aláírták. Most az egyezménytervezetknél a közgyűlési delegátusok parafálása és névalírása elmarad, azt a közgyűlési szavazás helyettesíti.

A békeszerződések által alkotott erre az új helyzetre való tekintettel a francia kormány, a belga kormány által támogatva, 1920-ban arra az álláspontra helyezkedett, hogy az ilyen, az eddigi nemzetközi szerződésjogtól eltérő formájú egyezménytervezet ratifikálásra nem alkalmas okmány. Ez okból még a kormányok meghatalmazottjai között egy külön formális nemzetközi szerződés-javaslat kötendő, amely azután ratifikálható. A francia-belga állásponttal szemben azonban a washingtoni első konferencián résztvett valamennyi többi állam s a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal igazgatója is annak a nézetének adott kifejezést, hogy a Szervezet közgyűlésén kétharmad szótöbbséggel és szabályszerűen létrejött egyezménytervezet minden további formalitás nélkül alkalmas a ratifikációra¹⁾.

¹⁾ Ld. a Bulletin d' Information 1920. nov. 10-i számában a francia Külügyi Hivatalnak, valamint a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal igazgatójának a N. Sz. főtitkárához intézett átiratát, azután a Rapport du Directeur 1921. 54—56. 1., végül a Bulletin d'Information HI. kötetének 1921. június 15-éi 23. számát.

Ha tekintetbe vesszük azokat az új irányokat, amelyeket a NMA, a nemzetközi szerződésjog terén teremteni akart és teremlett is, a Szervezet tagállamainak többsége nem is helyezkedhetett volna más álláspontra a most ismertettnél, amely az új rendelkezések szellemének teljesen megfelelt. Az az állam, amelynek képviselői a közgyűlésen valamely egyezménytervezet elfogadása ellen adták le szavazatukat, aligha írta alá egy azonos tartalmú szerződés-javaslatot. Tehát külön kellene választani az egyezménytervezet *mellett* és az *ellene* szavazó államokat, ami pedig a 19. (333.) cikk rendelkezéseivel homlokegyenest ellenkeznek. A francia-belga javaslat által támogatott újabb szerződéstervezetet — továbbá — kormányaik nevében természetesen csak a kormány megbízottak írják alá, a munkaadók és munkások képviselői annak aláírásánál nem vennének részt, ami a NMA.-ban biztosított s minden delegátus részére nyújtott egyenlő jogokkal s végeredményben az e részben lefektetett egyenlőség elvével állna ellentétben. Végül nem egyeztetendő össze a 19. (333.) cikknek azzal a rendelkezésével sem, hogy minden egyezménytervezet a tagállam részéről törvénybeiktatás vagy más intézkedés végett az illetékes hatóság elé terjesztendő.

Az »egyezménytervezet« kifejezés annak idején sok vitára adott alkalmat. A Párizs-környéki békeszerződések Szociálpolitikai Bizottságának jelentéseiből (1919) u. i. megállapítható, hogy az angol delegáció csupán az »egyezmény« kifejezést ajánlotta, míg ezzel szemben *Robinson*, az Északamerikai Egyesült Államok második delegátusa s a szintén amerikai *Sir Malcolm Delevigne*, az albizottság elnöke az »egyezménytervezet« kitételt hozták javaslatba, hogy ezáltal a tervezett akaratnyilvánítást összhangba hozzák az Uniónak, mint szövetséges államnak jogi jellegével. A cél mindenestre az volt, hogy a konferenciától átveendő kötelezettségeket némileg enyhítsék és letompítsák. Így azután a Szociálpolitikai Bizottság is ezt a javaslatot terjesztette elő a békekonferenciának.

Mahaim szerint: a N. M. Sz. által alkotott egyezménytervezet tényleg nem egyéb, mint egy aláírt (?) vagy kidolgozott szerződés, amely ratifikációra vár; az aláírást itt a szavazás pótolja«. (Id. értekezés, 3. 1.).

Ezzel szemben helyesebb az egyezménytervezetben olyan szociálpolitikai tartalmú nemzetközi szerződés-javaslatot (és nem szerződést) látni, amelyet a N. M. Sz. közgyűlése elfogadott, de amelynek ratifikációja még nem történt meg. A ratifikáció után pedig már — de jure is — helyesen jelölhető meg a »nemzetközi munkaügyi egyezmény« kifejezéssel, amint ahogy a NMA. is ezt a kifejezést használja

a 19. (333.) cikk 7. bek.-ben s a 20. (334.), 22. (336.), 23. (337.), 25. (339.) és 35. (349.) cikkekben.

Mindezek alapján tehát jogászilag is helyes és tartalmilag valamint etimológiailag is teljesen fedi a szándékolt fogalmat az »egyezménytervezet« kifejezés.

4. Az általános nemzetközi szerződésjog szerint a nemzetközi szerződések csakis a szerződést létesítő államokat kötelezik. Az állami szuverenitás e tekintetében a szerződéskötési akaratban nyervén kifejezést, a megkötött szerződés természetszerűleg nem kötelezhet olyan államot, amelynek ilyen szándéka nem volt vagy pláne a megkötött szerződéssel ellentétes álláspontot foglalt el.

A békeszerződések ezt az elvet lényegesen áttörik, amennyiben az összes tagállamok kötelesek a közgyűlésen elfogadott javaslatokat és egyezménytervezeteket a 19. (333.) cikk 5. bekezdése értelmében az ott megjelölt határidők alatt törvény beiktatás vagy más intézkedés céljából illetékes hatóságaik elé terjeszteni. Ez a kötelezettség feltétlen, tehát nemcsak azt a tagállamot kötelezi, amelyik a javaslatot vagy egyezménytervezetet elfogadta, hanem azt is, amely nem szavazott vagy ellene szavazott, sőt a közgyűlésen nem is volt jelen. Tovább azonban nem megy a békeszerződés, amennyiben a javaslatok és egyezménytervezetek elfogadását vagy elutasítását teljesen az illetékes hazai törvényhozások belátására bízza s e tekintetben a tagállamokat semminemű további kötelezettség nem terheli.

Végeredményben az állami szuverenitás csakis a most vázolt előterjesztési kötelezettség által korlátozódik, ami azonban így is lényeges eltérés az eddigi állapottól, amikor a nemzetközi szerződéskötésben részt nem vevő államokat e tekintetben — a dolog természete szerint — semminemű hasonló kötelezettség nem terhelte, sőt ilyen kötelezettségtől még azok a szerződést kötni szándékozó államok is mentesültek, amelyek a szerződés megkötésének végső fázisáig valamely okból el nem juthattak.

5. De még azok az államok is, amelyek egy bizonyos szerződésjavaslat szövegében megállapodtak, nem voltak kötelesek azt teljeseri változatlan tartalommal alkotmányos fórumaik elé terjeszteni. E tekintetben a kormányok módosításokat, kihagyásokat vagy toldásokat indíthattak, vagy feltételeket hozhattak javaslatba. A NMA. 19. (333.) cikke e tekintetben a közgyűlés által elfogadott egyezménytervezet szövegén semminemű változtatást, módosítást nem engedélyez s így a tagállamok kormányai *saját szuverén államukat illetőleg* ahhoz teljes egészében kötve vannak. Az alkotmányos hazai törvényhozások tehát

a tagállamra vonatkozólag a közgyűlési szöveget vagy teljes egészében elfogadják, vagy teljes egészében elvetik minden feltétel és módosítás nélkül.

Lényegileg nem változtat ezen az állapoton a tagállamoknak a NMA. 35. (tr. bsz. 349.) cikkének rendelkezéseiből folyó az a joga sem, hogy mindazon *gyarmatokra, birtokokra és fennhatóságuk alatt álló olyan területekre vonatkozóan, amelyeknek nincs teljes önkormányzatuk*, a helyi viszonyoknak megfelelő módosításokat maguk is megtehetik. A tagállam tartozik a szándékolt módosítást a N. M. Hivatalnak mindenkor bejelenteni, de ez nem érinti azt a kötelezettségét, hogy az egyezménytervezet szövegét változtatás nélkül kell elfogadnia.

6. A nemzetközi munkaügyi egyezményeknél az első konferencia által elfogadott és egészen 1929-ig csaknem teljesen változatlanul fennmaradt tipikus záradékolással találkozunk, amelynek a szövegbe történt felvétele éppen a munkaügyi egyezmények speciális természetéből folyik. A 12-ik konferenciáig u. i. minden egyezménytervezet a következő rendelkezéseket tartalmazta:

a) az egyezmény formai ratifikációja a NMA. rendelkezései értelmében a N. Sz. főtítkárnak beiktatása végett bejelentendő; ez a rendelkezés a NMA. 20. (tr. bsz. 334.) cikkére tekintettel, amely a bejelentést amúgy is imperative előírja, teljesen felesleges óvatosságnak látszik;

b) a tagállamoknak az a jogosultsága, hogy gyarmataikon stb. módosításokat léptethetnek életbe, a NMA. 35. (349.) cikkében szintén *expressis verbis* kifejezésre jut s mint felesleges szövegrész 1928. óta elmarad;

c) a főtítkárnak az a kötelezettsége, hogy két (esetleg több) tagállam megtörtént ratifikációját a N. M. Sz. többi tagállamaival közölje;

d) az egyezmény hatálya annak főtítkári beiktatásával kezdődik s csak azokat a tagállamokat kötelezi, amelyek ratifikációjukat a főtítkárnak bejelentették;

e) esetleg annak a végső időpontnak a megjelölése, ameddig a tagállam az egyezmény végrehajtási intézkedéseit foganatba venni tartozik;

f) az egyezmény felmondására vonatkozó tíz- vagy ötéves terminus (amely 1929-ben módosult, ld. alább);

g) az egyezmény tíz évenkénti felülvizsgálatára és esetleges módosítására vonatkozó intézkedés (részletesen alább), végül;

h) annak kifejezése, hogy az egyezmény francia és angol szövege egyaránt hiteles szöveg.

Ezzel szemben az általános nemzetközi szerződéseknél rendszerint csupán azzal, a rendelkezéssel találkozunk, hogy a ratifikációs okmányok kicserélésével a szerződés hatályba lép s esetleg még azzal, hogy milyen nyelvű szerződéses szöveg tekintessék hitelesnek. A gyarmatokra, birtokokra s a fennhatóság alatt álló nem teljes önkormányzatú területekre vonatkozó rendelkezéseket a szövegrészben, nem pedig a záradékban szokták elhelyezni.

7. Az általános nemzetközi szerződésjog szabályai szerint nemzetközi szerződést kötni szándékozó államok nem voltak terminushoz kötve a szerződés-javaslatnak az illetékes fórum elé terjesztésénél, míg a szociálpolitikai tartalmú egyezménytervezeteket a Szervezetben résztvevő tagállamoknak a közgyűlés berekesztésétől számított 12, illetve 18 hónapon belül a már említett hatóságok elé kell terjeszteniük.

Az eddig vázolt eltérések indokai az új Munkaügyi Szervezet nemzetközi jellegében keresendők, amelyen a kormányok napi politikájának hatása vagy egyáltalán nem, vagy csak alig érezhető. Igen helyesen mutat rá *Teltsik*¹⁾, hogy a N. iM. Sz. jóval inkább függ az egyes államok és emberek gazdasági, szociális és politikai egymásra utaltságától, mint a napi politikától.

És valóban. Ha az Organizáció eddigi másfél évtizedes érdemi munkásságának indító motívumait és eredményeit figyelemmel kísérjük, igazat kell adnunk *Teltsik* megállapításainak.

b) A munkaügyi egyezmények s az általános nemzetközi szerződések ratifikációja.

1. Az általános nemzetközi szerződésjog szerint a végleges szerződéskötési akaratelhatározás — az államszerződések lezárásának joga — a nemzetközi képviseleti jogkörrel felruházott szervek hatáskörébe tartozik. Ilyenek az államfő, a külügyi szolgálatot teljesítő központi hatóság s a diplomáciai ügyvivők.

A NMA. ezzel szemben a végleges szerződéskötési akaratelhatározásba egy további faktort is belevon, amit általánosságban »az illetékes hatóság« kifejezéssel jelöl meg. Ez alatt parlamentáris országokban a parlament s ott, ahol ilyen nincs, a törvényhozásra ille-

¹⁾ „Die Ratifizierung von Übereinkommen der IAK“, Az Internaf. Rundschau der Arbeit 1929. évi januári számában 3. 1.

tékes orgánum vagy orgánumok értendők. A gyakorlatban a törvényhozási berendezkedés különbözősége szerint azután ennek megfelelően fog kialakulni a végleges szerződéskötési akaratelhatározás, törvény, parlamenti határozat, rendelet vagy államtanácsi rendelet-törvény vagy határozat formájában.

A parlamentek, államtanácsok vagy más, a hazai törvények szerint illetékes törvényhozási szervek, amikor az egyezménytervezetek elfogadása vagy visszautasítása tekintetében a NMA. 19. (tr. bsz. 333.) cikkének 5. bekezdésében meghatározott feladatukat végzik, kizárólag *állami funkciói* teljesítenek. Ennek hangsúlyozása főleg annak a — szerintünk téves — nézetnek kiküszöbölése végett szükséges, amely a N. M. Sz.-nek a hazai törvényhozással történő és most ismertetett együttműködésében *egy* egységes *nemzetközi* törvényhozó orgánumot lát¹⁾. E tekintetben a NMA. 19. cikkére történő utalás sem lehet helytálló, mert ebből, a N. M. Sz.-ből s az egyes államok törvényhozásra hivatott szerveiből előálló egységes nemzetközi jogalkotó szerv léte, fennállása nem következethető. A nemzeti parlamenteknek ez a tevékenysége minden állam külön alkotmánya és hazai törvényei szerint intézendő s így semminemű nemzetközi jogszabálynak vagy eljárásjognak nincs alávetve. Semmi ok sincs tehát arra, hogy a hazai törvényhozási szerveknek e, csupán tartalmilag nemzetközi anyagi jogra vonatkozó tevékenységében lényegileg is a nemzetközi törvényhozás egyik szervezeti megnyilvánulását lássuk.

Ezt a következtetést egyébként a békeszerződések munkaügyi részeinek előkészítő tárgyalásaiból is levonhatjuk.

A Szövetséges és Társult Hatalmak Nemzetközi Szociálpolitikai Bizottságában u. i. az olasz delegáció azt a javaslatot terjesztette elő, hogy a konferenciákon a delegátusok kétharmada részéről elfogadott egyezménytervezeteknek egy év letelte után legyen kötelező szankciója a tagállamokkal szemben, amennyiben azok ellen a tagállamok kormányai az A. N. B. vagy a N. Sz. előtt nem emelnének kifogást. Miután ezt a javaslatot számos delegáció ellenezte, azt visszavonták s helyette egyszerű határozat formájában, 8—5 szavazatarányban, a békeszerződések munkaügyi részeinek végére, a francia delegáció részéről előterjesztett következő javaslatot iktatták be:

»A Bizottság véleménye az, hogy — amennyiben sikerülni fog a Magas Szerződő Felek nézeteit összeegyeztetni — ruháztassák fel a N. M. Sz. közgyűlése a N. Sz.-nek irányítása mellett

¹⁾ Stein: Festgabe für A. Manes, in Anlehnung an die Ideen von Kelsen (Allgemeine Staatslehre, 174. l.) és Verdross: Verfassung der Völkerrechtsgemeinschaft, 46—49, 1,

azzal a jogkörrel, hogy később meghatározandó részletesebb feltételek mellett nemzetközileg kötelező erővel *határozatokat* hozhasson.«

Ezt a határozatot azután *Vandervelde*, a békekonferencia 1919. évi április 14-i ülésén olyképpen kommentálta, hogy az olasz delegáció javaslata egy szuperparlamentet eredményezett volna, már pedig a békekonferencia a szuverenitásnak semminemű olyan korlátozását nem kívánta, amelyhez a nemzetek hozzájárulásukat megtagadták volna. Mivel tehát a cél: a szuverén államok kímélete volt, a most közölt határozatot fogadta el.¹⁾

Mindebből nyilvánvaló, hogy maguk a békeszerződések megalkotói, a Szövetséges és Társult Hatalmak *sem szándékoztak a N. Sí. Sz.-et a szó jogi értelmében vett törvényhozó hatalommal felruházni.*

2. Az általános nemzetközi szerződésjogban kifejlődött gyakorlat értelmében az államszerződések végleges formai megkötéséhez — némely kivételes esettől eltekintve²⁾ — általában az államfőnek kifejezett és ünnepélyes formában nyilvánított beleegyező nyilatkozata szükséges. Csupán az államfőnek ratifikációja után nyerik el az államszerződések a nemzetközi jogilag kötelező joghatályt. A NMA. nem tesz említést a ratifikáló orgánusról s így e tekintetben nincs is okunk feltételezni, hogy az eddigi államközi gyakorlaton változtatni kívánt volna. Azonban a lényeges különbség a már ratifikált szociálpolitikai tartalmú egyezmények joghatályában jut kifejezésre, amely nem a szerződés aláírásától, illetve annak ratifikálásától, hanem a ratifikált egyezménynek a főtítkárnál történt beiktatásától kezdődik³⁾.

3. Az általános nemzetközi szerződések kicserélésével a nemzetközi szerződés az általános államjogi gyakorlat szerint végleg megkötöttnek tekintett. A ratifikációs okmányok megtörtént kicseréléséről a szerződést kötött államok jegyzőkönyvei vettek fel. Kollektív

¹⁾ Ld. részletesebben Ernest M a h a i m -nek „Rechtsfragen internationaler arbeitsrechtlicher Übereinkommen“ c. cikkét az Internationale Rundschau der Arbeit 1930. januári számában a 7. s 8. 1.

²⁾ így pl. Svájcban a Szövetségtanács jogkörébe tartozik a ratifikáció, míg az Északamerikai Egyesült Államokban az elnök előbb a szenátus jóváhagyását tartozik kikérni.

³⁾ A mondott alapelv lényegén mit sem változtat a a körülmény, hogy némelyik egyezménytervezetben a konferencia még hosszabb határidőt szabott a hatályba lépésre (így pl. az 1931. évi XV. konferencián a kőszénbányák munkaidejének korlátozásáról elfogadott XXXI. egyezménytervezet kimondja, hogy az minden tagállamban csupán a ratifikálás beiktatása után hat hónappal lép hatályba), mert ez az időköz is a beiktatás tényétől számít. (Az egyezménytervezet szövege ld. II. kötet függelékében),

szerződéseknél pedig a szerződéstköző államok a kicserélés helyett ratifikációs okmányait helyezték letétbe annak az államnak külügyminisztériumában, amelynek területén a konferenciát megtartották. A nemzetközi munkaügyi egyezmények ratifikációs okmányai nem kerülnek kicserélés alá, mert még abban az esetben is a N. Sz.-nek főtítkárával közlik azt, ha nem csupán a 19. (333.) cikkben megjelölt eljárás szerint történt az egyezménytervezet elfogadása, hanem valamely kétharmad közgyűlési szavazattöbbséget el nem ért egyezménytervezetre vonatkozólag két vagy több állam kötött egymással nemzetközi szerződést, így a békeszerződések munkaügyi részei e tekintetben is teljesen új eljárást vezettek be.

4. A ratifikációs okmányok formája és tartalma is lényeges eltérést mutat az eddigi gyakorlattól. A nemzetközi szociálpolitikai tartalma ratifikációk formai külsőségeiben ugyan megtartották a nemzetközi szerződések eddigi alakjait, amennyiben a bevezetés (a szerződéskötés motívumai), a szerződésszöveg és a tipikus ratifikációs záradék itt is feltalálható, azonban a bevezetés és a záradék szövegei a szokásos szövegtől az N. M. Sz. által alkotott új helyzetnek megfelelő eltéréseket tartalmaznak. Anglia, Franciaország, Svédország és Japán ratifikációs okmányaiból hiányzik az egyezmény szövege, Finnország a szociális ügyek minisztere által ellenjegyzett elnöki rendelet formájában közli a ratifikációs okmányt; gyakran több ratifikált egyezményt egy okiratba foglalnak. Ausztriában az államfő aláírása mellett a szociális ügyek minisztere vagy a külügyminiszter is ellenjegyzzi a munkaügyi egyezmények ratifikációját, Svájcban azonfelül a szövetségi kancellár is.

5. Az egyezmények megtörtént ratifikációjának a főtítkárhoz teendő bejelentésénél az egyezmény szövegében tartalmi módosítások *nem* tehetők. Az általános nemzetközi szerződésjogban a ratifikációs okmányok kicserélésekor a tartalom tekintetében még mindig indítványozhatók módosítások, amelyeket azután a másik állam (vagy államok) új ajánlatnak tekint. Ezt a lehetőséget a békeszerződések a munkaügyi egyezményekre vonatkozólag megszüntették. A tagállamok ipari vagy éghajlati, esetleg más lényeges viszonyainak megfelelő módosítás az egyezménytervezet tárgyalása folyamán érvényesíthető. A ratifikált egyezmények kicserélése helyébe pedig azoknak a főtítkárhoz történő bejelentése lép s ennek folytán a többi államnak nem is áll módjában a bejelentett egyezmény szövegével szemben állást foglalnia.

6. A nemzetközi munkaügyi egyezmények hatályát a N. M. Sz. keletkezését követő első években a tagállamok bizonyos feltételek be-

következésétől is függővé tették. Tehát a nemzetközi munkaügyi egyezmények ratifikálása, az általános nemzetközi szerződésekkel egyezően a »clausula si omnes« vagy más korlátozással is lehetséges volt. Amennyiben azonban valamennyi állam csak ilyen megszorítás mellett ratifikálna, úgy a ratifikálások beláthatatlan hosszú időt vennének igénybe, sőt esetleg lehetetlenné is válnának. Az ilyen *feltételes ratifikációnak* a joghatályossága felől a NMA. 37. (tr. bsz. 351.) cikke értelmében az A. N. B. véleménye lett volna kikérendő. Csak ezután állapíthatta volna meg a NMA. 20. (tr. bsz. 334.) cikke értelmében a főtitkár a szabályszerű megerősítés tényét és iktathatta volna be az egyezményt¹⁾.

A gyakorlat azonban ezeket a nehézségeket az 1921. évben tartott harmadik konferencia óta kiküszöbölte, amennyiben az egyezménytervezet szövege olyan intézkedést tartalmaz a hatályba lépésre vonatkozólag, hogy ez két tagállam ratifikációja után bekövetkezik, amit a főtitkár a Szervezet összes tagjainak tudomására hoz. Ez az eljárás kiküszöbölte azt a jogbizonytalanságot, ami a nemzetközi szociálpolitika továbbfejlődésére erről az oldalról bénítólag hatott.

c) A nemzetközi munkaügyi egyezmények s az általános nemzetközi szerződések végrehajtása.

1. A N. M. Sz.-be tartozó tagállamok az általuk ratifikált s a N. Sz.-nek főtitkára által beiktatott nemzetközi munkaügyi egyezmények végrehajtásáért a békeszerződések rendelkezései szerint a *Nemzetek Szövetségének* felelősek. Ez a fokozottnak mondható felelősség az általános nemzetközi szerződésjogban teljesen ismeretlen, amint-hogy nemzetközi szervezetben nem álló államok között elvileg az eí sem képzelhető.

2. A munkaügyi egyezményeknek most tárgyalt csoportja az egyes államok részéről csupán az egyezményben megállapított s attól a naptól számított — jelenleg — öt vagy tíz év elteltével mondható fel. amelyen az egyezmény először hatályba lépett. Az 1929. évi 12-ik konferencia azután, mivel az öt éves felmondási terminusok számos egyezménynél — így különösen az 1920-i genuai konferencián meghozottaknál — már elteltek, a felmondási határidőkre vonatkozólag bizonyos rendszert állapított meg, amikor kimondotta, hogy azt a tagállamot, amely az egyezményben meghatározott felmondási időben

¹⁾ V. ö. az igazgatónak az 1921. évi genfi konferencián telt nyilatkozatával, ahol minden kétséget kizárólag az ilyen feltételek vagy kikötések megengedhetősége ellen foglalt állást. (Vorl. Verhandlungsbericht von Washington, 176. l.: Hudson véleménye; végül Procès-verbeaux 82. l. X

e jogával nem *élt*, további 5 vagy 10 évig köti az egyezmény, s ez csakis az így meghatározott időköz vagy időközök eltelte után mondható fel. A *gyakorlatban* tehát a felmondási idő az első 10 vagy 5 éves időköz utolsó éve, vagy a reákövetkező első év, tehát összesen két év, amiért is a felmondás 10 éves hatályossági időnél a második¹, stb. spácium 2—9. éveiben, 5 évnél pedig annak 2—4. éveiben nem érvényesíthető. Végeredményben tehát a tíz évre kötött nemzetközi munkaügyi egyezmények minden újabb periódus *nyolc-*, az ötéves joghatály úak pedig minden újabb időköz *három* évének eltelte után mondhatók fel, amit pl. az 1931. évi XV. konferencián a kőszénbányák munkaidejének korlátozásáról elfogadott XXXI. egyezménytervezet 20. c-nek 2. bek. kifejezetten is kimond. Ezzel az eljárással elejét vették annak, hogy a már lejárt egyezményeket bármely tagállam tetszésétől függő időben felmondhassa. Így a felmondás kérdését elvileg egységesen rendezték.

A nemzetközi munkaügyi egyezményekre vonatkozóan más felmondást a NMA. vonatkozó rendelkezései nem ismernek. Így tehát azok nem mondhatók fel a vállalt kötelezettségétől esetleg szabadulni kívánó érdekelt állam részéről még az ú. n. »rebus sic stantibus« esetében sem, amelyet hallgatólagosan minden nemzetközi szerződés felmondási okául tekintenek, de nem mondható fel a többi állam vagy államok részéről sem, ha egyik tagállam, vagy a tagállamok többsége vállalt kötelezettségét nem teljesíti. Az általános nemzetközi szerződésjog elismert felmondási okai és jogai tehát a békeszerződések alkotta nemzetközi szociálpolitikai tartalmú egyezmények terén ismeretlenek. A körülmények és viszonyok lényeges változása (»rebus sic stantibus«), gazdasági vagy más lehetetlenülés esetében az érdekelt tagállam a ratifikált egyezmény módosítása vagy esetleg teljes törlése iránt tehet javaslatot az igazgatótanács útján a közgyűlésnek s amennyiben a közgyűlésen a kétharmad szótöbbség elérhető, az indítvány vagy javaslat is keresztülvihető lesz. Az eddigi gyakorlattól merőben eltérő az az intézkedés, amellyel már az egyezménytervezetben köteleességévé teszik az igazgatótanácsnak, hogy legalább minden tíz éves időközben tegyen jelentést a közgyűlésnek nemcsak az egyezménynek a tagállamok részéről történt végrehajtásáról, hanem arról is, hogy az egyezmény teljes vagy részleges módosításának szüksége fennforog-e s foglalkozzék-e ezzel a kérdéssel a közgyűlés¹)

¹) Az 1929. évi XII. konferenciának erre vonatkozó — s az addig követt eljárással szemben módosító — határozata, amelyet azóta az egyezmények szövegébe szószerint is bevesznek, a következő:

A XV. konferencia ezenfelül a köszénbányai munkaidő korlátozásáról elfogadott egyezménytervezetében még közelebbről is meg-

„A N. M. Sz. igazgatótanácsa tartozik a jelen egyezmény hatályba lépésétől számított minden tíz éves időköz elteltével a konferenciának ez egyezmény végrehajtásáról jelentését beterjeszteni s egyben azirányban is határozatot hozni, hogy az egyezmény teljes vagy részleges módosítása a konferencia napirendjére tűzessék-e“.

A konferenciát e határozatának meghozatalában az a szükségesség vezelte, hogy a washingtoni konferencián elfogadott egyezménytervezetek közül öt 1921. június 13-án, egyik pedig u. azon év július 14-én lépett életbe s így a kérdést 1931-ig rendezni kellett.

Az eltérés a washingtoni konferencia óta mindaddig követett eljárással szemben két irányú, nevezetesen, hogy az egyezménytervezetek szövegébe az eddigi „revízió vagy megváltoztatás“ „... la question de la revision ou de la modification...“ kifejezések helyébe „általános vagy részleges módosítás“ kifejezéseket tettek s az eddigi tíz évenkénti felülvizsgálat idejének helyébe az egyezménytervezet felmondási időszakának megfelelő időt vettek be. Így a módosítás kérdését junktimba hozták a felmondási határidőnek u. ezen a konferencián elfogadott módosításával.

Az ekként szabályozott kérdés azonban újabb nehézséget rejt magában. Nevezetesen azt, hogy a már módosítandó egyezmények mellett s azokkal egy időben még a régi is hatályban marad s így ugyanarról a szociálpolitikai kérdéstről két azonos, bár szövegében több-kevesebb eltérést mutató egyezmény is fenn fog állni. Ez mindenesetre következtelenségre mutat s a végrehajtásban is nehézségeket fog támasztani, amit M a h a i m professzor i n e l e g a n t i a j u r i s -nak nevez (Internat. Rundschau der Arbeit id. tanulmány, 1930. Jan. szám, 23. lap).

A XII. konferencia azután a régi egyezményt bizonyos feltételek esetén hatálytalanítani igyekezett a következő határozatával:

„Amennyiben a Nemzetközi Munkaügyi Konferencia olyan új egyezményt fogad el, amely ugyanazon egyezmény teljes vagy részleges módosítása következtében keletkezett, ezen új és módosított egyezménynek valamely tagállam részéről történt ratifikálása magában foglalja a régi egyezmény szabályszerű felmondását is, a felmondási határidőre tekintet nélkül, feltéve, hogy az új egyezmény hatályba lépett. Az új és módosított egyezmény hatályba lépésének napjától kezdve ez az egyezmény (t. i. a régi) ratifikálás céljából a tagállamoknak nem áll rendelkezésükre.

Ez az egyezmény (a régi) azonban eddigi alakjában és szövegében marad hatályban mindazon tagállamokkal szemben, amelyek azt ratifikálták s az új módosított egyezményt nem ratifikálták“.

Az egyik egyezményről a másikra történő átmenet szabályozása a közgyűlésnek tehát csak részben sikerült, mert mégis csak hatályban marad ugyanazon időben két, sőt a decenniumonként eszközendő módosítások esetén idők folyamán három, vagy esetleg még több egyezmény ugyanarról a problémáról, ami az egyöntetű szabályozás rovására megy. A régi egyezmény egyszerű hatálytalanításával u. i. esetleg a meglevőnél kedvezőtlenebb helyzet állhatna elő, amennyiben a tagállamok a módosított egyezményt esetleg nem ratifikálnák. Viszont a módosítást a régi egyezmény szankciójánál fogva automaticé életbe léptetni: a tagállamok szuverenitásába ütköző cselekedet lenne, ami a N. M. Sz. jogi jellegével sem fér össze. A közgyűlésnek tehát nem volt más választása, mint elfogadni a több szövegezésű egyezmények állapotát, amelynek káros következményei az idők folyamán mindenesetre jelentkezni fognak. Így e kérdés végleges rendezése a jövő feladatai közé tartozik.

határozta az esetleg módosítandó speciális problémákat (munkaidő, többletmunka, munkabér) s az ezek megváltoztatására vonatkozó előterjesztés határidejét három évben határozta meg. Azonfelül az általános módosítás tíz éves idejét is fenntartotta (21. cikk).

A nemzetközi munkaügyi egyezmények módosítása tehát a gyakorlatban vagy a közgyűlés által eleve meghatározott kérdésekre vonatkozik vagy pedig a tagállamok ezirányú s az igazgatótanács által is akceptált kívánságait igyekszik honorálni.

3. Amennyiben a nemzetközi munkaügyi egyezményt ratifikáló valamely tagállam az egyezményben vállalt kötelezettségét nem teljesíti, úgy passzivitásának nem az a következménye lesz, hogy a többi tagállam visszaléphet szerződéses kötelezettségétől, ahogyan ez az általános nemzetközi szerződésjogban szokásos, hanem az, hogy ellene panaszjárásnak van helye.

4. A nemzetközi munkaügyi egyezményekre vonatkozóan is azonban el kell ismernünk a következő szerződést megszüntető okokat:

a) valamely tagállamnak a kilépése vagy kizárása a N. M. Sz.-ből megszünteti a kilépett vagy kizárt tagállam vállalt egyezményes kötelezettségét,

b) amennyiben nem kifejezetten háború esetére kötettek, a hadviselő államok szerződéses kötelezettsége a háború tartamára megszűnik,

c) nem csupán elvileg, hanem az egyezmények kifejezett rendelkezései szerint is el kell ismernünk valamely tagállamnak az önfenntartásra alapított azt a jogát, hogy bizonyos előre nem látott s állami létét, illetve biztonságát veszélyeztető események bekövetkezése esetén — vis major — szerződéses kötelezettségeit megszüntesse¹⁾,

d) a tagállam megszűnése vagy teljes felosztása esetén.

Míg a dolog természete szerint az a) alatti ok az eddigi nemzetközi szerződések megszüntetésére okul nem szolgálhatott, addig a többiek eddig is ismeretesek voltak.

5. Az általános nemzetközi szerződések végrehajtásának biztosítékai változatosak és jelenleg főleg a következőket alkalmazzák:

az állami bevételek elzálogosítása,

az idegen államterület zálogszerű megszállása s a közigazgatás átvétele a megszálló hatalom részéről,

az idegen államterületnek kizárólag katonai megszállása a közigazgatás átvétele nélkül,

katonai vagy pénzügyi szervek részéről történő ellenőrzés²⁾.

¹⁾ Ld. a XV. konferencián hozott és már ismételt is említett kőszénbányai munkaidő korlátozására vonatkozó egyezménytervezet 16. cikkét.

²⁾ L i s z t—F l e i s c h m a n n szerint. Id. munka 269—270. 1.

À békeszerződések NMA.-ban kizárólag »gazdasági intézkedések-jöhetnek a nemzetközi szociálpolitikai tartalmú egyezmények végrehajtásának biztosítékai gyanánt számításba. Tehát katonai, politikai vagy közigazgatási természetű biztosítékok nem alkalmazhatók.

6. Az az eljárás, amellyel a N. Sz. a N. M. Sz.-ben helyet foglaló tagállamokat szerződéses kötelezettségeik teljesítésére szoríthatja, csupán a NMA.-ban szigorúan meghatározott formalitások betartásával történhetik. (Panasz eljárás, vizsgálóbizottság, Ä. N. B.). Ezzel szemben az általános nemzetközi jogban a szerződésszegés folytán közvetlenül érdekelt állam saját belátásától függ az a *mód*, amellyel a szerződés respektálását a szerződésszegő állammal szemben elérni igyekeznek.

Ez utóbbi esetben tehát a szerződésszegés által közvetlenül érintett állam lép aktivitásba a szerződésszegővel szemben, míg a nemzetközi szociálpolitikai egyezményeknél a N. Sz.-nek vizsgálóbizottsága vagy az érdekelt állam kívánsága esetén az A. N. B. állapítja meg a szerződésszegés tényét és hozza javaslatba a szükséges intézkedéseket.

7. E két utóbb említett — 5. és 6. — pontban foglalt megállapítások után a nemzetközi munkaügyi egyezmények *jogi természetűi* is megállapíthatjuk. Így elsősorban azt, hogy a nemzetközi munkaügyi egyezmények nem az államok között létrejött többoldalú szerződések, hanem a ratifikáló állam s a N. M. Sz. közötti egyoldalú kötelezettség, aminthogy a NMA. 20. (tr. bsz. 334.) cikke szerint minden megerősített egyezmény csak azt a tagállamot kötelezi, amely azt ratifikálta. Ez igen szemléltető módon bizonyítható abból a körülményből, amely az egyezmények szövegében azok hatályba lépésére vonatkozólag foglaltatik, nevezetesen, hogy a szociálpolitikai egyezmények kötelező ereje csak a szövegben felsorolt két-három állam ratifikációja után lép életbe. Feltéve már most azt az esetet, hogy *csak* a szövegben így megnevezett első állam ratifikálna, ez a ratifikáció köti az illető államot, azonban nem a Szervezetben helyet foglaló többi tagállammal szemben, amelyek nem is ratifikáltak, hanem a N. M. Sz.-tel szemben.

A következtetést tovább folytatva, joggal merülhet fel az a kérdés, hogy milyen célból vették át a tagállamok a Szervezettel szemben ezt a kötelezettséget? A N. M. Sz. célja s ezen belül a tagállamok szerepe megfelel a feltett kérdésre, mert a tagállamok közös célja nem más, mint szociálpolitikai céljaik egyöntetű megvalósítására egységes N. M. Sz.-ben tömörülni. Ez okból összpontosul az egyezmények végrehajtásának ellenőrzése az említett Szervezet kezében (NMA. 22. — tr. bsz. 336. — cikk) s ezért ruházták fel magát a Szervezetet a szankciók alkalmazásával és nem bízták ez utóbbit a tagállamok tetszésére.

Mindezek dacára azonban tagadhatatlan, hogy a tagállamok a nemzetközi munkaügyi egyezményekben nem csupán a N. M. vSz.-tel szemben, hanem egymás között is bizonyos fokú kötelezettségeket vállalnak s ez indokolja a 25. (339.) cikknek azt a rendelkezését, amely valamely tagállamnak panaszjogot biztosít a másik tagállammal szemben valamely ratifikált egyezménynek nem kellő módon történő végrehajtása esetén. Az egységes tartalmú egyezmények egységes vagy legalább is egyöntetű eljárást tesznek szükségessé a tagállamok részéről s ennek meghiúsítása vagy szabotálása esetleg a másik tagállam érdekébe ütközhetik. A tagállamoknak ez a kötelezettsége a másik tagállammal szemben azonban kevésbé lényeges, mondhatni másodlagos, azzal a hangsúlyozott és prioritásos kötelezettséggel szemben, ami a tagállamokat a nemzetközi munkaügyi egyezmények útján a N. M. Sz.-tel szemben köti.

Az általános nemzetközi szerződésekben vállalt kötelezettség ezzel szemben egyedül a szerződéstköző állammal, illetve államokkal szemben áll fenn.

A kifejtettek alapján megállapítható és egyben elfogadhatjuk *Olivetti* olasz munkaadó-delegátus véleményét¹⁾, hogy a nemzetközi munkaügyi egyezmények jogi hatálya a következő tényezőkből vezethető le:

a) a N. M. Sz. közgyűlésének valamely egyezménytervezetet elfogadó határozatából, amely irányt szab a tagállamok szociálpolitikai kérdéseire vonatkozó egyöntetű szabályozásnak és

b) a tagállamok ratifikálásából, amely a tagállamoknak azt a kötelezettségét foglalja magában, hogy a közgyűlés által elfogadott határozatokat »norma agendi«-ként alkalmazzák.

* * *

A békeszerződések NMA.-ának a nemzetközi szociálpolitikai tartalmú egyezményekkel foglalkozó rendelkezéseiről megállapítható, hogy azok az új nemzetközi szociálpolitikának pillérei, amelyeken az egész N. M. Sz. felépítése alapszik. Ebben a körülményben domborodik ki a nemzetközi munkaügyi egyezmények *általános* jelentősége.

Már azokból a lényeges és szembeötlő különbségekből is, amelyekre a nemzetközi munkaügyi egyezmények és az általános nemzetközi szerződések összehasonlító méltatásánál reámutatni igyekeztünk, megállapítható, hogy a nemzetközi munkaügyi egyezmények a múlttal szemben szembeötlő haladást jelentenek a nemzetközi szerző-

¹⁾ Auszug aus dem Verhandlung-sbericht — Zwölfte Tagung Genf, 1929-, 24. lap.

désjog terén. A továbbfejlődés főleg abban domborodik ki, hogy a szociálpolitikai tartalmú egyezményekre vonatkozó iniciatívát, azok megindítását és az egyes tagállamokban azok *elfogadását* vagy *elutasítását* a kormányoktól bizonyos fokban függetlenítik. A nemzetközi munkaügyi egyezményeknek ez elvitathatatlanul egyik leglényesebb, *politikai* szempontból mérlegelendő jelentőségük.

De nem kevésbé lényeges azoknak *jogi* jelentősége sem. Azáltal, hogy a nemzetközi munkaügyi egyezményekben jut formailag kifejezésre a N. M. Sz. jogalkotó tevékenysége, amely megindítója a tagállamok szociálpolitikai törvényalkotásainak, *a nemzetközi szociálpolitikának élő jogforrásai lettek.*

A békeszerződések által életre kelt szociálpolitikai tartalmú nemzetközi egyezmények a mellett annyira lényeges eltérést mutatnak az általános nemzetközi szerződésjognak az államok kölcsönös érintkezése s a nemzetközi jog alapján addig kifejlődött gyakorlatától, hogy egy merőben új *nemzetközi szerződésjoggal* állunk szemben. Ezért az általános nemzetközi szerződésektől való megkülönböztethetőség okából helyénvalónak látszik, ha ezeket *szociálpolitikai tartalmú nemzetközi munkaügyi egyezményeknek* vagy röviden a »*nemzetközín* szó hozzátoldásával vagy annak elhagyásával *munkaügyi egyezményeknek* nevezzük.

3. Eljárási szabályok az egyezménytervezetek és javaslatok meghozatalánál s azok módosításánál.

Az egyezménytervezetek és a javaslatok rendkívül nagy jogi jelentősége, valamint a végrehajtásukhoz fűződő nemzetközi szociálpolitikai érdekek egyaránt megkövetelik azok alapos előkészítését és tárgyalását. Részben a kellő előkészület, illetve az alapos tárgyalás nélküli határozathozatal remediumaként, részben pedig azért is, hogy az egyezménytervezetek végrehajtását azok gondos és szabatos szervezésével, valamint tartalmi rendelkezéseivel a közgyűlés is megkönnyítse, már az 1924. évi VI. Nemzetközi Munkaügyi Konferencián egy különleges szabályozásra gondoltak, amikor ideiglenesen a *másodszori olvasás* rendszerét vezették be. Az eljárás lényege abból állott, hogy a konferencia által elfogadott, ú. n. »előzetes egyezménytervezet« feletti végleges szavazás csak a következő évben megtartott közgyűlésen történt meg s ezáltal a közbeeső egy év alatt a kormányok esetleges módosító indítványaitak előterjeszthették.

A másodszori olvasás elve azonban a gyakorlatban már a legelső évben csődöt mondott, mert az 1924. évi konferencián elfogadott

két előzetes egyezménytervezetre (a péküzemek éjjeli munkájára s az üvegyárak heti munkaszünetére) vonatkozólag olyan nagy számban érkeztek be az egymással ellentétes módosító indítványok, hogy az 1925. évi VII. konferenciának az előző évi tárgyalási anyagot csaknem teljes egészében meg kellett ismételnie¹⁾. Ezért csaknem egyhangúlag az a kívánság merült fel a VII. konferencián, hogy a másodszori olvasás sikertelen kísérlete helyett egy célszerűbb megoldási módot kell bevezetni s erre vonatkozólag az igazgatótanács terjeszsen elő megfelelő javaslatot.

a) Az eljárás lényege új egyezménytervezet esetében.

A fenti közgyűlési határozat alapján már 1925. decemberében összeül Brüsszelben *Mahaim* professor elnökle mellett az ügyrendi Bizottság, amely a másodszori olvasás rendszere helyett az *ismételt* (kétszeres) *tárgyalás* bevezetését javasolta minden olyan esetben, amikor a konferencia napirendjén valamely egyezménytervezet vagy javaslat tárgyalása szerepel.

Az új rendszer megegyezik az előbbivel annyiban, hogy a konferenciák napirendjébe felvett egyezménytervezetekkel és javaslatokkal kapcsolatos kérdések most is két egymásután következő konferenciát foglalkoztatnak, azonban eltér attól abban a lényeges körülményben, hogy az első tárgyalás alkalmával a konferencia a napirendi kérdést csak *általánosságban* tárgyalja le (tehát még ideiglenesen sem szövegezi meg az egyezménytervezetet) s azután a N. M. Hivatal a kormányok állásfoglalását kérdőívek útján bekéri.

Az Ügyrendi Bizottság fenti javaslatát az 1926. évi VIII. konferenciának e probléma letárgyalására összeállított 36 tagú speciális bizottsága azzal a változtatással fogadta el, hogy a kormányokhoz ki-

¹⁾ A „másodszori olvasás“ elvét az 1925. évi VII. konferencián a munkásdelegátusok az üzemi balesetbiztosításra vonatkozó egyezménytervezet tárgyalásánál kijátszották. Az egyezménytervezetnek a plénumban elfogadott szövege u. i. a munkásságra vonatkozólag kedvezőbb rendelkezéseket tartalmazott a bizottsági szövegben foglaltaknál s ezért a munkásság, a következő évi konferencia esetleges módosításaitól tartva, keresztül vitte, hogy a másodszori olvasás s az egyezménytervezet feletti újabb szavazás ugyanazon a konferencián folyjék le, ami a munkaadóképviselők tiltakozása dacára meg is történt s az egyezménytervezetet néhány bizottsági módosítással el is fogadták. (Ld. a II. kötet III. fejezetének a hetedik konferenciára vonatkozó ismertetését). Így a célt, a határozati javaslat további megfontolását megkerülték, ami a közgyűlési ügyrend módosítására s a másodszori olvasás rendszerének mielőbbi kiküszöbölésére kétségtelen impulzust adott.

küldendő kérdőívek lényegesebb pontjait maga a konferencia (s nem a N. M. Hivatal) fogja megjelölni. Az így módosított javaslatot azután a VIII. konferencia egyhangúlag elfogadta.

A kétszeri tárgyalásnak a konferenciákon ma is követett rendszere így a közgyűlési ügyrendbe is belekerült (6. cikk 4—16. pontjai) s lényege a következő:

1. az igazgatótanács a konferencia napirendjére tűz egy kérdést,
2. a N. M. Hivatal erre a közgyűlésre beterjeszti a napirenden szereplő kérdésekre vonatkozó, az egyes országok törvényes rendelkezéseit és joggyakorlatát részletesen felölelő s az egyes kormányokkal már a konferencia megnyitása előtt közölt *előzetes jelentését*, valamint a *kérlőív-tervezetet* is (6. c. 4. pont),
3. a konferencia a kérdés lényeges tartalmát *általánosságban* le-tárgyalja s határozatot hoz arról, hogy a probléma alkalmas-e egyez-ménytervezet vagy javaslat útján történő szabályozásra (5. p.).
4. A közgyűlés, amennyiben határozatával a szabályozás mellett foglalt állást, a kormányokhoz leendő elküldés céljából, a N. M. Hi-vatal jelentéséből levont összefoglaló következtetések alapján, lehe-tőleg pontosan, — »aussi précise que possible« — összeállítja a *kérlőponlokai* (5. p.).
5. s azután a NMA. 16. (tr. bsz. 330.) c. 3. bek.-nek megfelelően legalább kétharmad szótöbbséggel hozott határozattal a kérdést a következő konferencia napirendjére tűzi (5. p.).

Az *első tárgyalás* lefolyása után, de a közgyűlés befejezését kö-vető egy hónapon belül az egyezménytervezet vagy javaslat tárgyaúl szolgáló probléma a N. M. Hivatal által végleg megszövegezett kérdőív alakjában nyilatkozattétel végett az egyes kormányokhoz kerül (6. pont) s az innen beérkező válaszok alapján a N. M. Hivatal elkészíti *végleges jelentését*. Ennek kapcsán közzéteszi az egyezménytervezet vagy'javaslat *első* szövegezését is. Mindezt a legközelebbi konferenciát megelőző három hónap előtti időben a N. M. Hivatal újból kiküldi a kormányoknak (7. pont).

A legközelebbi konferencia, amelynek napirendjére *ismételt*, tehát másodszori *tárgyalásra* az így előkészített egyezménytervezetet vagy javaslatot kitérték, a NMA. 19. (tr. bsz. 333.) cikke alapján azután esetleges bizottsági tárgyalás és szerkesztő bizottsági módosítás igény-bevételével, az egyes szabályozandó kérdések *részletes tárgyalása* után, az egyezménytervezet és javaslat minden egyes rendelkezése feletti külön-külön szavazással dönt a felvetett kérdésekben (8—12. p.).

Az esetleges módosítások újból a szerkesztő bizottság elé kerülnek, amely azután az egyezménytervezetet vagy javaslatot végső fogalmazásban a delegátusok között szétosztja. Ezen a szövegen további módosítások nem történhetnek. A szétosztás *után* a titkársághoz benyújtott módosító indítványokat azonban az elnökség a konferencia elé terjesztheti. (13. és 14. pont). Ezek esetleges letárgyalása után a konferencia megkezdi a *szavazást* az egyezménytervezet vagy javaslat minden egyes cikkére vonatkozólag külön-külön. (15. pont.) Ha valamely egyezménytervezet a szavazásnál nem nyerné el a szükséges kétharmad szótöbbséget, hanem csupán egyszerű szótöbbséget kapott, a konferencia nyomban határoz abban a kérdésben is, hogy az egyezménytervezetet visszautalják-e a szerkesztő bizottsághoz, hogy azt javaslattá átformálják. Amennyiben ezt a konferencia elhatározza, az átalakított javaslatot még az ülészak vége előtt a konferencia elé terjesztik jóváhagyás végett (16. pont)¹⁾.

b) Eljárás az egyezménytervezetek módosításánál.

Az 1919. évi első (washingtoni), valamint az 1920. évi második (génauai) Nemzetközi Munkaügyi Konferencián hozott egyezménytervezetek alkalmazhatóságának felülvizsgálatára vonatkozó tízéves határidő, a »Hajótörés következtében beállott munkanélküliség kártalanítás«-át szabályozó VIII. egyezménytervezet kivételével, a többi kilenc egyezménytervezetre vonatkozóan az 1931. év végével lejárt. Így az igazgatótanács az 1931. évi XV-ik konferencia előtt mindezeket átvizsgálva, csupán egynek, az első konferencián hozott »A nők éjjeli munkája«-ra vonatkozó IV. egyezménytervezet részbeni módosítását tartotta szükségesnek a konferencia napirendjére felvenni. A javasolt módosítás azonban nem sikerült, amit részben az ügyrendi szabályok hiányosságának tudtak be²⁾.

A következő, 1932. évben megtartott XVI. genfi konferencia napirendjére egy egyezménytervezet részleges módosítására vonatkozó indítványt újból felvett az igazgatótanács. A csupán három évvel azelőtt megtartott XII. konferencia u. i. »A hajók berakodásánál és kiürítésénél alkalmazott munkások baleset elleni védelmé«-ről egyezményter-

¹⁾ Ld. részletesen: a VI., VII. és VIII. konferenciákról a N. M. Hivatal kiadásában megjelent „Auszug aus dem Verhandlungsbericht“ c. kivonatos jegyzőkönyveket; az Internationale Rundschau der Arbeit 1926. szept.-i füzetében megjelent „Die 8-te Tagung der IAK.“ c. ismertetést (819—834. l.) s a N. M. H. kiadásában 1932-ben megjelent: „Statuts et règlements“ c. közgyűlési *ügy.** rendet.

²⁾ A kilenc egyezménytervezet hatályba lépésének ideje 1921. jún.—nov.-i időre esett, inig a névszerint is felemlített VIII-é 1923. márc. 16-án volt. Szó szerinti szövegüket Id. a II. kötet függelékében.

vezetet (XXVIII.) fogadott el, amelynek végrehajtása körül az eltelt aránylag rövid időköz dacára nehézségek mutatkoztak. Ezeknek áthidalására a XVI. konferencia elé került a módosító indítvány, amelynek akadálytalan elfogadása érdekében az igazgatótanács 1932. április 6-i ülésén, a konferencia pedig április 194 ülésén az egyezmények teljes vagy részleges módosítása esetén követendő új ügyrendi szabályokkal egészítette ki az eddigieket. A XVI. konferencián az említett módosítás egyhangúlag ment keresztül¹⁾.

a) Ha az *igazgatótanács* a konferencia napirendjébe valamely egyezmény teljes vagy részleges módosítását fel akarja venni, előbb a N. M. Hivataltól a szóban levő egyezmény törvényhozási és végrehajtási intézkedéseire vonatkozó összes adatokat beszerzi, tekintet nélkül arra, hogy ratifikálták-e az egyezményt valamely tagállamban vagy, sem. Ez adatok alapján a N. M. Hivatal egy jelentés-tervezetet szerkeszt, amelyei a tagállamok kormányainak s az igazgatótanács tagjainak is megküldenek. Ennek megtörténte után, de legalább három hónappal később, valamint a tagállamok válaszai alapján az igazgatótanács megszövegezi a jelentést s egyben dönt abban a kérdésben is, hogy felvehető-e a módosítás a konferencia napirendjére. Nemleges határozat esetén a jelentést csupán a konferenciával közlik, míg a napirendre tűzést kimondó határozat esetén azt a tagállamok kormányainak küldik meg s egyben véleményüket is kikérik azokra a pontokra vonatkozólag, amelyek az igazgatótanács figyelmét megragadták.

Az igazgatótanács a jelentés elküldését követő négy hónap, elteltével, miután a kormányok válaszait is figyelembe vette, megszerkeszti végleges jelentését és pontosan meghatározza azokat a kérdéseket, amelyeket a konferencia napirendjére felvesz. (Igazgatótanácsi ügyrend 7/a cikk.)

b) A *közgyűlés* pedig valamely egyezmény teljes vagy részleges módosítása esetében ügyrendjének 6. cikkében (4—13. és 16. pontok) foglalt rendelkezésektől eltérőleg a következő eljárási szabályokat alkalmazza.

Általános elv, hogy a konferencia csakis olyan módosító indítványokkal foglalkozhatik, amelyek az igazgatótanács jelentésén alapszanak s amelyeket ez a közgyűlés napirendjére szabályszerűen kitűzött. A konferencia tehát egy már előzetesen elfogadott egyezménynek kizárólag azt a pontját vagy pontjait módosíthatja, amelyet vagy

¹⁾ Ld. részletesen a II. kötet V. fejezetében, a XV. s a XVI. konferencia ismertetésénél.

amelyeket az igazgatótanács az ülészak napirendjébe felvett. E módosító indítványok keretein belül azonban a konferencia teljes ülésében az egyezmény teljes vagy részleges módosításának általános alapelveit megjelölheti¹⁾).

A közgyűlés azután vagy teljes ülésében vitatja meg a javasolt módosításokat, vagy bizottság elé utalja azokat. Mindkét esetben szakaszonként külön-külön folyik a végleges vita s amennyiben a bizottságtól jelentés érkezett be, úgy annak alapul vétele mellett. Ez utóbbi esetben a vitát a bizottsági jelentés szétosztását követő napnál előbb megkezdeni nem lehet s amíg a tárgyalás a módosítás kérdésében be nem fejeződik, a konferencia más indítvánnyal nem foglalkozhatik.

A megváltoztatott szövegrészek a konferencia által elfogadott formában a szerkesztő-bizottság elé kerülnek, amely az eredeti s a módosítandó szövegeket egybekapcsolja s megállapítja a végleges szöveget, amelyet a konferencia tagjai között szétosztanak. (Közgyűlési ügyrend 6/a cikk.)

Ezek alapján az egyezménytervezetek módosítása körül követendő egyöntetű eljárást mind az igazgatótanács, mind pedig a konferencia a célnak megfelelő módon lerögzítette.

*) „ . . . un débat sur les principes généraux de In. revisiontotale on partielle etc.“ (Közgy. ügyr. 6/a. cikk, 2. pont).

VII. FEJEZET.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet s a Nemzetek Szövetsége. — A N. M. Sz. szabályozott és problematikus hatásköre.

1. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet kapcsolata a Nemzetek Szövetségével.

A NMA., amely/ a világháború után kialakult új N. M. Sz. létesítésével, hatáskörének meghatározásával és eljárási módjaival, valamint célkitűzésével foglalkozik, mind formailag, mind pedig lényegileg a legszorosabb összefüggésben áll a Párizs-környéki békeszerződések I. részével, amely tudvalevőleg a N.Sz.-nek EO.-t foglalja magában. A *format kapcsolat* mindjárt abban a körülményben is kifejezésre jut, hogy a trianoni szerződés 364. cikkének második bek. (s a többi békeszerződésnek megfelelő szakasza) szerint; e két világszervezetet tárgyaló részekre vonatkozó szerződéses rendelkezéseknél eltérés esetén a francia és angol szövegek egyaránt azonos erejűek¹⁾, míg a békeszerződés összes többi rendelkezésénél ilyen esetben kizárólag a francia szöveg az irányadó. Ez a körülmény már egymagában is bizonyítja, hogy a békeszerződések megalkotói azonos elgondolásból indultak ki, mikor e két rész fontosságát így *formailag* is kifejezésre juttatták a béke-

¹⁾ E rendelkezések dacára sem fordítottak kellő gondot a békeszerződések jelzett két szövegrészének azonosságára.

A munka szervezésének bevezető soraiban mindjárt két ilyen eltérő szövegezést találunk.

1. A francia szövegben „l e s p e n s i o n s de vieillesse et d'invalidité“ kifejezést találunk, míg az angol szöveg „p r o v i s i o n for old age and injury“»ről beszél. Az előbbi tehát inkább a „járadékinak, míg az angol kifejezés a „segélyezésinek, „ollátás“-nak felölne meg, ami többel jolont, mint az aggkori- és rokkantbiztosítás.

2. A francia szövegből hiányzik az angol részben előforduló „including“ (the establishment of a maximum working day) szónak megfelelő kifejezés.

szerződések többi rendelkezéseivel szemben. Még nagyobb azonban *lényegbeli összefüggésük*.

1. Az EO.-nak bevezető sorai szerint a Magas Szerződő Felek a nemzetközi békét és biztonságot akarják a háborúk elkerülésével megvalósítani, még pedig nyílt, igazságos és becsületes nemzetközi öszszekötetések fenntartásával, a nemzetközi jog szabályainak a kormányzatban való elismerésével, az igazság uralmának és a szerződéses kötelezettségeknek tiszteletben tartásával. Ugyanezt, tehát az általános béke megvalósításának célját ismétlik a békeszerződések a NMA. bevezető soraiban is azzal a dolog természetében rejlő eltéréssel, hogy az ilyen béke felépülését nem csupán az EO.-ban ismertetett módon, hanem a szociális igazságosság talaján képzelik el.

2. Az EO. 23. cikke kötelességévé teszi a N. Sz. tagjainak »a már fennálló s a jövőben kötendő nemzetközi egyezmények határozataival egybehangzóan s azok fenntartása mellett« olyan irányú szociális és gazdasági, valamint kereskedelmi törvényalkotást, amellyel

»a) arra törekszenek, hogy férfiak, asszonyok és gyermekek részére méltányos és emberies munkafeltételeket biztosítsanak és tartssanak fenn mind saját országaikban, mind pedig azokban az országokban, amelyekre kereskedelmi vagy ipari öszszeköttetésük kiterjed és ebből a célból szükséges nemzetközi szervezeteket létesítsenek és tartssanak fenn;

b) kötelezik magukat, hogy az igazgatásuk alá bocsátott területek bennszülött lakosságával szemben igazságos bánásmódról fognak gondoskodni;

c) megbízzák a Szövetséget a leány- és gyermekkereskedelemben, valamint az ópiummal és más ártalmas szerekkel való kereskedésre vonatkozó egyezmények végrehajtásának legfőbb ellenőrzésével;

d) arra törekszenek, hogy nemzetközi rendszabályokat fogantossítsanak a betegségek elhárítására és legyőzésére¹⁾.

A N. Sz.-nek tagjai tehát már az EO.-ban kötelezettséget vállaltak a szociális, emberbaráti s a gazdasági feladatok megoldására és ezekben a kérdésekben való együttműködésre. A N. M. Sz. csírái már e cikkben is bennfoglaltaknak.

E cikk alapján történt Magyarország és Ausztria gazdasági újjáépítése, az 1927. évi genfi Világgazdasági Konferencia összehívása, az észtországi s a danzigi kölcsön lebonyolítása, a görög és bolgár menekültek, hadifoglyok ügyeinek napirendre hozatala stb. A szociális

¹⁾ A d) és e) pontok nem szociálpolitikai tartalmúak.

intézkedéseikéi pedig, amelyeket a NMA. a N. M. Sz. útján igyekeznek megvalósítani, még ezeknél is humánusabb rendelkezéseket foglalnak magukban.

3. A NMA. 1. (tr. bsz. 315.) c-nek második bek. értelmében a N. Sz.-nek tagjai egyúttal a N. M. Sz.-nek is a tagjai. Ezzel szemben azonban ez utóbbinak tagsága nem vonja maga után eo ipso a N. Sz.-nek tagságát is, miként azt például Németország eseténél is láttuk, amelyet már 1919. május 27-én meghívtak a washingtoni nemzetközi munkaügyi konferenciára, tehát olyan időben, amikor a versailles-i békeszerződés még nem volt aláírva (ez csak egy hónappal később, 1919. június 28-án következett be) s így tagsága a N. Sz.-ben még csak szóba sem kerülhetett. A washingtoni konferenciának 1919. okt. 30-i határozata értelmében Németország nyomban tagja is lett a N. M. Sz.-nek, míg a N. Sz.-be csupán hét évvel később, 1926. szeptember 8-án vétetett fel¹⁾).

4. A N. M. Sz. a N. Sz.-hez hasonlóan három főszervből, Egyetemes Értekezletből, Igazgatótanácsból s a N. M.-Hivatalból áll, ami a N. Sz.-nél a Közgyűlésnek, a Tanácsnak és a Titkárságnak felel meg. (EO. 2. cikk).

5. A N. M. Sz. egyetemes értekezleteit, közgyűléseit (NMA. 2. — tr. bsz. 316. — c. 1. bek.) rendszerint a N. Sz.-nek székhelyén tartja (NMA. 5. — tr. bsz. 319. — c), amely az EO. 7. cikkének első bek. szerint: Genf.

6. A NMA. 2. (316.) cikkének második bek. szerint alakult N. M. Hivatal a 6. (320.) cikk szerint:

- a) a N. Sz. szervezetének alkotó része
- b) és a Szövetség székhelyén állíttatik fel.

7. Amennyiben vita merül fel abban a kérdésben, hogy a tagállamok közül melyek a legnagyobb ipari jelentőségűek, úgy e kérdésben a NMA. 7. (321.) cikkének negyedik bek. szerint a N. Sz.-nek Tanácsa határoz. (EO, 5. cikk. 2. bek.).

Ennek a kérdésnek a jelentősége a NMA. 7. (321.) cikkének 2. és 3. bek. szerint választandó igazgatótanácsi kormányképviselők kijelölésénél lép előtérbe.

8. A NMA. 13. (327.) c-nek 2. bek. szerint a N. M. Hivatal a közgyűlés és az igazgatótanács üléseinek minden olyan költségeit, amelyeket

¹⁾ Németország felvételéről a N. Sz.-be Id. a Zeitschrift für Völkerrecht XIV. köt, 292. s kö v. 1., — valamint előbb a III. fejezet 1. cikkében is.

nem a tagállam visel, a N. Sz.-nek főtitkára (EO. 6. cikk) a N. Sz. általános költségvetésének terhére az igazgatónak megtéríti.

A N. M. Hivatal igazgatója a N. Sz. főtitkárának felelős mindazoknak az összegeknek szabályszerű felhasználásáért, amelyeket neki e 13. (327.) cikk rendelkezéseihez képest kiutalnak.

9. A N. M. Hivatal a NMA. 12. (326.) cikke szerint a N. Sz. főtitkárságának támogatását általánosságban mindazokban a kérdésekben igénybe veheti, amelyekben ez a támogatás szükséges lehet.

Még külön is részletezve:

10. A közgyűlések által elfogadott javaslatok és egyezménytervezetek hiteles példányait a N. Sz.-nek főtitkáránál helyezik letétbe, aki ezeknek egy-egy hiteles másolatát minden tagállamnak megküldi (NMA. 19. — 333. — cikk 6. bek.); őt értesítik a tagállamok a javaslatnak törvénybe-iktatás vagy más intézkedés céljából az illetékes hatóság elé történt terjesztéséről (u. o. 8. bek.); a ratifikált egyezményeket a főtitkár beiktatja (NMA. 20. — 334. — cikk); hasonló célból közlik a N. M. Sz. tagállamai a főtitkárrel az egymással kötött szociálpolitikai tartalmi! nemzetközi egyezményeket (21. — 355. — cikk).

11. $\chi\Lambda\zeta$ N. Sz.-nek főtitkára résztvesz a vizsgálóbizottság megalakításában (NMA. 26. — 340. — c), azt megkeresésre kiküldi (34. — 348. — a), s a vizsgálóbizottság jelentését az érdekelt kormányokkal közli, amelyek érdemleges válaszukat szintén a főtitkárhoz juttatják el (29. — 343. — cikk).

12. Az EO. 14. cikke alapján szervezett Á. N. B. igénybe vehető a NMA. 29—34. (343—348.) s a 37. (351.) cikkek értelmében, amikor is munkaügyi külön tanácsaiban határozhat az elébe terjesztett ügyekben.

13. A NMA. bizonyos módosításai csupán akkor válnak a 36. (350.) cikk szerint hatályossá, amikor a N. M. Sz. közgyűlésén 2/3 szótöbbséggel elfogadott módosítást azok az államok, amelyeknek képviselői a N, Sz. Tanácsát alkotják (EO. 4 cikk), valamennyien és a N. M. Sz.-et alkotó tagállamok háromnegyedrésze ratifikálja¹⁾.

14.. A NMA. 41. (tr. bsz. 355.) cikkének első bekezdése szerint »a bérmunkások testi, erkölcsi és szellemi jóléte nemzetközi szempontból a legnagyobb jelentőségű (lévén), ennek a magasztos célnak előmozdítása érdekében az I. címben megállapított és a N. Sz.-vel kapcsolatba hozott állandó Szervezetet létesítették« (a Magas Szerződő Felek).

¹⁾ V. ö. az igazgatótanácsi tagsági helyek szaporításával kapcsolatban a IV. fej. 2. c) cikkében kifejtettekkel.

15. A Párizs-környéki békeszerződéseknek mindkét része, mind a NMA., mind pedig a N. Sz.-nek EO.-a önálló nemzetközi egyezmény, amelyeknek az egyezményekhez csatlakozó semleges államok is részei, nem csupán a háborúban résztvett hatalmak¹⁾).

16. Mindkét világorganizáció már a versailles-i békeszerződéssel létesült, a később keletkezett békeszerződések azok keletkezésére »viszszaható erőt nem gyakorolhattak«²⁾, »azok még egyszer nem létesülhettek«. A későbbi békeszerződéseket aláíró legyőzött államokra vonatkozólag csupán a két organizációba való »felvételnek egyik lehetősége állott elő«. (Irk. id. m. 26. 1.).

A N. M. Sz. Így expressis verbis is összefüggésbe került a N, Sz.-vel.

A N. M. Sz. igazgatótanácsa 1921. július havában megtartott ülésében a N. Sz.-hez való szerves kapcsolatát még a következően szabályozta:

a) A N. Sz.-nek *közgyűlésébe* a N. M. Sz. képviselőjében ennek igazgatótanácsa négy tagot küld ki (2 kormányképviselőt, 1 munkaadós 1 munkásdelegátust); továbbá külön felkérésre a N. Sz. közgyűlése által alakított pénzügyi Ellenőrző Bizottságba a N. M. Hivatal igazgatóját. E bizottság 3—8 tagját a N. Sz.-nek tanácsa jelöli ki; feladata a N. Sz.-nek pénzügyi gazdálkodását részletesen megvizsgálni s erről a közgyűlésnek jelentést tenni. A közgyűlés elnökének meghívására s beleegyezésével azonfelül az igazgatótanács egyik tagját a közgyűlés N. Sz.-nek gazdasági ügyeit érintő kérdéseknél is meghallgathatja.

b) A N, Sz. *Tanácsának* napirendjét az igazgató is megkapja. A Tanács az igazgató javaslatára őt a N. M. Hivatal jogkörébe tartozó kérdésekben meghallgathatja. A Tanácsnak ilyen tárgyú tanácskozásain az igazgató is résztvehet³⁾.

c) A N. M. Sz. a N. Sz.-nek közgyűlésein és tanácsulésein való részvételén kívül annak még a következő *bizottságaiban* is helyet foglal:

1. a Gazdasági Válságbizottságban, valamint ennek
 - a) az Idegen üzemek és munkások jogállását szabályozó —,
 - b) a Munkanélküliség problémájával foglalkozó albizottságaiban,

¹⁾ A Törökországgal 1923. júl. 24-én megkötött lausarne-i békeszerződésbe sem ia N. Sz.-nek EO.-a, sem a NMA. nem vétetett fel.

²⁾ Ld. I r k: Uj Nemzetközi Jogának II. kötetét, 25. s köv. 1.

³⁾ Ld. a „Bulletin d'Information“ 1921. júl. 27. számának IV. kötetét, az igazgatótanács 8. üléséről szóló jelentést s az igazgatónak a harmadik (genfi) konferencia elé terjesztett jelentését, 1921. okl. (36., 39:—44. 1.).

2. a Nemzetközi Gazdasági Konferencia Bizottságában,
 - a) Hygiéniai főbizottságban, illetve ennek:
 - a) Beteg- és Rokkantbiztosítási,
 - b) Egészségügyi,
 - c) Rákkutatási és
 - d) Szociális gyógyszerészeti albizottságaiban.
4. A nők-, gyermekek- és fiatakorúak védelmére alakult fő-
s annak:
 - a) Gyermekvédelmi-, valamint
 - b) a Nő- s a Gyermekkereskedelem Megakadályozására Alakult albizottságaiban.
5. Az Állandó Mandátumbizottságban, illetve ennek:
 - a) Rabszolgakereskedelem Elleni- és
Forgalmi albizottságaiban.
6. A Fegyverkezés Korlátozására Alakult (Leszerelési),
7. a Naptárreform előkészítésével foglalkozó, végül
8. a Nemzetközi Szellemi Együtműködés bizottságaiban.

»A N. M. Sz.-nek ez az összekapcsolása a N. Sz.-vel az előbbi által megvalósítani kívánt gondolat szempontjából feltétlenül előnyös volna, írja *Pap Dezső*, ha maga a N. Sz. szilárdabban volna megalapozva... főképpen azért, mert a N Sz.-nek politikai súlya és ereje igen jó szolgálatokat tehet a N. M. Sz. által elérni óhajtott célok érdekében is... Azonban mindazon repesztő és bomlasztó erő, amely a szellemből (t. i. a N. Sz -bői) származik, létében fenyegeti a N. Sz.-vel együtt magát a N. M. Sz.-et is«¹⁾.

A N. M. Sz.-nek a N. Sz.-vel ismételtlen is kimutatott összefüggése után nem minden alap nélküli annak a kérdésnek a feltevése, hogy *a békeszerződések a NM A.-t miért nem tárgyalják egyszerre a N.Ss.-nek EO.-jával, vagy legalább is miért nem csatolták a békeszerződések I. részéhez?*

Már az *Eckardt—Kuttig* által kiadott kommentárban is²⁾ felvetődött e kérdés jogossága a nélkül, hogy erre a mondott helyen megnyugtató feletet kapnánk. A szerzők a békeszerződések megalkotóinak azzal a szándékával igyekeznek e kérdést indokolni, hogy mielőtt Németországot a N. Sz.-be felvették volna, módot kívántak neki nyúj-

¹⁾ A Magyar Békeszerződés és a becikkelyező törvény szövege és magyarázata; Ordo kiadás, 1921. 268. 1., a XIII. részhez írt magyarázó jegyzet.

²⁾ Dr. Paul E c k a r d t und Ewald K u H i g: Das internat. Arbeitsrecht im Friedensvertrage, Berlin, 1922., Franz Vahlen kiadás, 16. 1.

tani arra, hogy a N. M. Sz.-ben résztvehessen, ami tudvalevőleg a washingtoni konferenciára történt meghívásra vezetett. A két rész elkülönítése tehát e tényre, illetve Wilson elnöknek ezzel kapcsolatos fellépésére vezethető vissza, amellyel Németországot a N. M. Sz.-be történő aktív részvételre már 1919-ben bevonni szándékozott. Az angol előzetes javaslatban ilyen elkülönítést nem is találunk. (Ld. Procès verbeaux, 27. 1. 118.).

A NMA.-nak az I. résszel való egyesítése ellen több indokot lehet felhozni. Jgy mindenekelőtt a győztes hatalmaknak azt a törekvését, hogy elsősorban is egy saját elgondolásuk szerint alakítandó N. Sz.-t hozzanak létre, amely háborús hódításaikat biztosítja. Ez a törekvés egy politikai célból alakult egoisztikus érdekszövetség kreálásához, a mai N. Sz.-hez vezetett, amelynek célja így bajosan lett volna Összhangzásba hozható a tisztán altruisztikus célból létesített s »a szociális igazságosság alapján« felépülni kívánó N. M. Sz.-tel.

A két szervezet alkotmányának jellege is teljesen különbözik egymástól. Míg a N. Sz.-ben a győztes nagyhatalmak akaratervényesülésének kellett kifejezésre jutnia s így az oligarchikusnak mondható, addig a N. M. Sz. eléggé demokratikus módon van felépítve, amelyben az akaratkiképzés nem pusztán néhány állam delegátusának, hanem az összes, a szervezetben résztvevő tagok, hivatalos megbízottak, munkaadó és munkás érdekképviselők egyetemes értekezletének, a közgyűlésnek a joga.

Végül mindkét organizáció habár nagyjában hasonló világszervezet is, lényegileg mégis csak eltérő két külön konstrukció s így nehezen lett volna az I. résszel már technikai okokból is egyszerre tárgyalható.

Ami pedig azt a további kérdést illeti, hogy miért nem csatolták a NMA.-t szorosan az EO.-hoz (I. Részhez), a békeszerződések céljával magyarázható. A »győztes« hatalmaknak inkább állott érdekükben a legyőzött államok területi, katonai, hadihajózási, légügyi, pénzügyi, gazdasági viszonyait a győző jogán és hatalmi szavával elrendezni, mint az őket csak másodsorban érdeklő szociális kérdések terén nemzetközi jogi szervezetet létesíteni. Viszont azonban az egész világ munkásszervezeteinek a háború alatti ismételt sürgetésére (1914. őszén az amerikai ipari szervezetek, 1916. júliusában a leedszi szövetségközi munkáskonferencia, a Bernben 1917. októberében összeült központi és semleges Hatalmak Konferenciája, végül 1919. február 5—8-ig tartó újabbi berni ipari konferencia, amelyen már az összes hadviselt és semleges államok képviselői résztvettek, kö-

vetélték a szociálpolitikai intézkedéseknek a békeszerződésbe leendő felvételét) az entente hatalmak sem térhettek ki a munka nemzetközi szabályozása elöl s a békeszerződések említett lényeges és a győztes szemszögéből nézve elsőrendűen fontos intézkedései után a nemzetközi munkaügyek szabályozását a NMA. azonos szövegével valamennyi békeszerződésbe felvették.

Nem kevésbé érdekes annak a kérdésnek eldöntése, hogy miért vétetett fel a »Munkaügy«, egy kizárólag szociális feladatok megoldását tárgyaló rész a győzők és legyőzöttek rideg jogviszonyait magában foglaló békeszerződésekbe?

Elteltekve attól a politikai nyomástól, amelyet a háborúban szintén kimerült antant hatalmakra az egész világon szervezeten fellépett munkásság nem csekély mértékben gyakorolt, a N. Sz.-nek a N, Sz.-vel összhangzásba hozott s előbb vázolt szervezeti összefüggése szükségszerűen vont maga után a munkaüggyel foglalkozó rész beiktatását a békeszerződésekbe, ha már a N. Sz.-nek EO.-a i:s felvétetett azokba¹).

Mindezekon felül még az a jelentős szerep is figyelembe veendő, amely a N. Sz.-nek a békeszerződések végrehajtásánál jut s ami igen szembeötlően lép előtérbe a mandátumok kérdésénél (EO. 22. cikk), a határrendező bizottságok összeállításánál (tr. bsz. 29. cikk), a kisebbségeknek a tr. bsz. 60. cikk 1. bekezdésén alapuló védelménél s az ennek következtében felmerülő vitás kérdések eldöntésénél (60. cikk 3. bek), a leszereléssel kapcsolatos investigációnál (tr. bsz. 143. cikk), a nemzetközi egyezmények fennállása kérdésében hozandó határozatoknál (u. o. 224. c), a NMA. már ismertetett vonatkozásainál gtb., stb. De azonkívül is igen számos esetben került kapcsolatba a békeszerződésekkel s az azokat diktáló Szövetséges és Társult Hatalmakkal. Igen helyesen mutatott rá erre a szoros viszonyra Harding, Wilson utóda az Egyesült Államok elnöki székében, amikor 1921. április 12-én a kongresszushoz intézett üzenetében hangsúlyozza azt, hogy mennyire kétségessé vált a N. Sz.-nek legfőbb célja azáltal, hogy a békeszerződésekhez hozzá láncolták s ezáltal a háború győzteseinek kikényszerítő eszközévé vált¹). Ha már most a N. Sz.-et az érdekek ezer szála fűzi a békeszerződések egyes rendelkezéseihez s így parancsoló kényszerűség s a győztes államok érdeke követ-

¹) Ezt az indokolást Pap Dezsőnél is megtaláljuk a nélkül azonban, hogy megnyugtató feleletet kapnánk a felvetett kérdésre. (A Magyar Békeszerződés „Ordo“ kiadása, 1921., 268. l.).

²) Ld. részletesen a Deutsche Allgemeine Zeitung 1921. április 13-i 171. számában.

keztében annak EO.-t fel kellett venni az egyes békeszerződésekbe, a N. Sz.-vel szintén szorosan összefüggő N. M. Sz. már a két világ-organizáció fajsúlyának elgondolásbeli azonossága folytán sem maradhatott ki abból.

2. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet jogi jellege.

Annál a számos és közvetlen szoros kapcsolatnál fogva, amelybe a N. M. Sz. a Párizs-környéki békeszerződések rendelkezései folytán a N. Sz.-vel került, jogi jellege is könnyebben meghatározható, mintha e kapcsolattól elvonatkoztatva igyekeznénk jogi sajátosságainak képét megrajzolni¹⁾.

A N. Sz., miként arra ismételtelen is reámutattunk, a N. M. Sz. útján gyakorolja egyik lényeges, nevezetesen a tagállamok szociálpolitikájára vonatkozó feladatkörét, ami már egymagában is bizonyítja, hogy a N. M. Sz. egyik kiegészítő, sőt bizonyos tekintetben alkotó részé a nagy nemzetközi világszervezetnek. Ez okból, mint a N. Sz. mellett működő Szervezetnek szintén államközi, tehát nemzetközi jogi jellege van.

Ha a N. M. Sz. jogi jellegét fenti, *általános* jellemző vonása után *szűkebb értelemben* is vizsgálni akarjuk, úgy e Szervezetnek szorosabb értelemben vett céljából s a cél megvalósítási módjából kell kiindulnunk, hogy a kérdést így a nemzetközi jog s a tagállamok szuverenitása szempontjából megvilágítva, arra megfelelőhessünk.

A N. M. Sz. gyakorlati célja a már kifejtett célmeghatározás alapján (I. fej.) a nemzetközi szociálpolitikai feladatok megoldása a békeszerződések »munkaügyi« Részében meghatározott módon és eszközökkel. Tehát mindenekelőtt *állandó* szervezet saját alkotmánnyal és szabatosan meghatározott jogkörrel. A nemzetközi szociálpolitikai feladatok megoldása végett a tagállamok részvételét veszi igénybe, mert s N. M. Sz. akaratnyilvánítása a tagok képviselőiből alakult közgyűlésen (Egyetemes Értekezleten) hozott egyezménytervezet vagy javaslat formájában jut kifejezésre.

A Szervezetet alkotó tagoknak közgyűlési megjelenési kötelezettsége azonban ki nem kényszeríthető s az erre irányuló számos kísérlet dacára²⁾ mai napig sem mondatott ki kötelezőleg, tehát csupán egy

¹⁾ A N. Sz.-nek jogi jellegére vonatkozólag ld. többek között Schücking—Wehberg ^Kommentar zum Friedensvertrage, 1924“. 103. s köv. 1.; Liszt—Fleischmann ^Völkerrecht¹ (392. s köv. 1., 12. kiadás, Berlin, Springer 1925.); Irk ~nek: Az államok szuverenitása és a Nemzetek Szövetsége c. cikkét (Jogtudományi Közlöny 1925. évi 16. és 17. sz.); valamint a Nemzetek Szövetsége c. munkáját (28. s köv. 1., Danubia, Pécs, 1926. II. kiad.).

²⁾ Ld. a IV. fej. I.a) cikkében.

morális szankció, amiért is a távolmaradásnak semminemű jogkövetkezménye sincs (ld. a NMA. I. Címének bev. sorait, majd a 3. (317.) cikk 8. bekezdését, végül a 41. (355.) cikk bef. sorait). Lényegileg ugyanezzé] a morális szankcióval találkozunk a javaslatoknak az illetékes törvényhozás részéről történő hozzájárulásánál is, amit ha nem sikerül kieszközölni, a tagállamot »semmilyen további kötelezettség nem terheli« (NMA. 19. (333.) cikk 8. bek.).

Feltéve már most, hogy a tagállamok a közgyűlésre nem küldnék ki delegátusait s így a N. M. Sz. parlamentje nem működhetnék vagy egyik tagállam törvényhozása sem járulna hozzá az eléje terjesztett egyezménytervezetekhez, a N. M. Sz. tevékenysége megbénulna a tagállamok tetszésétől függő időtartamig a nélkül, hogy akár egyik, akár a másik irányban bármilyen eszköz is rendelkezésére állana a megbénított szerv vagy akaratnyilvánítás kikényszerítésére. Ez irányban a Szervezet imperiummal nem is rendelkezik, az államok szuverenitását a szociálpolitikai jogalkotás terén maguknak teljes mértékben fenntartották. A tagállamoknak ez a szándéka már a békeszerződések előkészítő munkálatai közben is kifejezésre jutott, amikor is a Szövetséges és Társult Hatalmak Szociálpolitikai Bizottsága elutasította azt a javaslatot, hogy a tagállamok kormányai kötelesek a konferencián kétharmad szótöbbséggel hozott, sőt egy másik javaslat szerint valamennyi egyezménytervezetet ratifikálni¹⁾ s így az elfogadásra vonatkozó kényszert — az állami szuverenitás épségben tartására való tekintettel — kizárták.

Az elmondottakból nem lehet kétséges az alapító tagállamoknak a N. Sz.-be beállított olyan nemzetközi organizáció létesítésére irányuló szándéka, amelynek célja az államok közti kölesönös vonatkozások és érintkezési pontok közül a szociálpolitikai feladatok megoldása. Ezt a célt pedig az eddigi kizárólagos állami akaratnyilvánítással szemben a N. M. Sz. útján megnyilvánuló kezdeményezéssel, azonban az állami szuverenitás érintetlenül hagyása mellett, sőt annak segítségével igyekeznek megvalósítani.

A N. M. Sz. létesítésével a szociálpolitikai tartalmú nemzetközi egyezmények alkotásának kezdeményezése — az esetek túlnyomó részében — kiesett az érdekelt államok hatásköréből s azt a Szervezet vette át. Tévedés lenne azonban figyelmen kívül hagyni a tagállamoknak mint szuverén jogközösségnek azt a jogát, hogy a N. M. Sz. által nem szabályozott szociálpolitikai kérdésben egymás között vagy harmadik állammal ilyen tartalmú nemzetközi egyezményt köthessenek,

¹⁾ V. ö. a II. fejezet B) cikkében elmondottakkal.

noha a világháború óta ilyen esetekkel alig találkozunk, mert ettől az időtől kezdve a nemzetközi szociálpolitikai tartalmú egyezményekre vonatkozó jogalkotás túlnyomó részben — csaknem 99 százalékban — a N. M. Sz. tevékenysége, ami a nemzetközi munkaügyi egyezmények útján indul meg.

A nemzetközi szociálpolitikai egyezmények jogalkotásának körforgását azonban a tagállamok is megindíthatják, amelyek közvetlenül, vagy delegátusaik útján közvetve juttathatják el a szabályozásra szoruló szociális problémákat a N. M. Sz. közgyűlése, igazgatótanácsa, vagy hivatala elé. Ugyanez a jog az egyes érdekképviseltek kiküldöttjeit is megilleti..

A Szervezet közgyűlése azután az elfogadott egyezménytervezetben vagy javaslatban az őt alkotó tagállamok összeségének akarati nyilvánulását juttatja kifejezésre, amiért is adva van annak a lehetősége, hogy a nemzetközi szociálpolitikai tartalmú egyezmények és javaslatok között összhangot teremtsen s azokat tartalmilag — sőt az egyezményeket szövegileg is — egységesíthesse. Végeredményben tehát a N. M. Sz. elősegítője a tagállamok közötti egységes tartalmú szociálpolitikai egyezmények megkötésének.

A N. M. Sz. ezeknek az egyezményeknek megkötését a békeszerződések munkaügyi részeiben szabályozott alkotmányával meg is könnyíti, mert szakítva az eddigi joggyakorlattal, amikor minden egyes államnak a vele szerződésre lépő valamennyi állammal külön meg kellett állapodnia, csupán a tagállamok illetékes szervei útján megtörtént ratifikációt s ennek a N. Sz. főtitkáránál történő bejelentését már magában is elégségesnek tartja arra, hogy a nemzetközi egyezmény hatálya a ratifikáló tagállamra kiterjedjen¹⁾.

Ennél jóval tovább megy s ezért a kifejtettek alapján nem is oszthatjuk teljes mértékben *Mahaim* lüttichi professzornak s a N. M. Sz. igazgatótanácsi elnökének a N. M. Sz. jogi természetéről vallott azt a felfogását, amely a Szervezetben főleg abból a célból alakult *állam-szövetséget* lát, hogy a szociálpolitikai kérdésekről hozott nemzetközi egyezmények kötését megkönnyítse, azokra alkalmat nyújtson s azokat hatályba léptesse; e cél elérése végett, valamint a nemzetközi munkaügyi egyezmények különleges szankcióinál is a tagállamok, bár korlátolt mértékben, szuverenitásuk egy részéről lemondanak²⁾.

¹⁾ V. ö. a N. Sz. főtitkárának ügyköréről és szerepéről (az V. fej. 3. cikkében), valamint a nemzetközi munkaügyi egyezmény ratifikációjáról (az előző fej.-ben) közöltekkel.

²⁾ Ld. „Rechtsfragen internationaler arbeitsrechtlicher Übereinkommen“ c. cikkét az Internationale Rundschau der Arbeit 1930. jan.4 számában, 1—26. 1.

A N. M. Sz. szorosabb értelemben véve nem államszövetség, ennek igen sok kelléke benne fel nem található, noha a N. M. Hivatal legújabb kiadványaiban gyakran használja ezt a kifejezést, de még csak nem is szövetség a szó nemzetközi jogi értelmében, hanem a tagállamoknak pusztán a fent vázolt szociálpolitikai célok elérése végett alakult együttműködése vagy speciális államközi kapcsolata, ami azonban már egymagában véve is lényeges haladás a múlttal szemben.

Mindezeken felül a N. M. Sz. még abban is nagyfokú haladást jelent az eddigi nemzetközi szokásjoggal szemben, hogy az eddigi szociálpolitikai nemzetközi egyezmények (itt különösen a berni Nemzetközi Munkahivatal kezdeményezésére létrejött ilyen egyezményeket kell szem előtt tartanunk) kizárólag az érdekelt kormányok alkotásai voltak, míg ezzel szemben az új nemzetközi Organizációban a kormányképviselők mellett az ezekben a kérdésekben elsősorban is érdekelt munkaadók és munkások is résztvesznek delegátusaik útján.

Ennek szükségessége és célravezetősége a Szervezetnek tizenöt-éves múltja alatt teljes mértékben beigazolódott. A nemzetközi szabályozással közvetlenül érdekelt munkások és munkaadók részvétele u. i. biztosíték arra, hogy a szabályozás nem fog légüres térben mozogni, hanem tényleg az eleven élet szociálpolitikai szükségességének reális szabályozása lesz, amikor is a konferenciákon nem kell a megfogalmazandó szövegek sok kibúvóra alkalmat adó »diplomáciai nyelven« tépelődni, minden egyes újabb kérdésnél a kormány utasítását újból és ismételten kikérni s az egyezménytervezet parafálásánál még külön »fenntartásokkal« élni, hanem a résztvevő tagállamok teljes szólásszabadsággal szabályozhatják a tárgyalás alatt levő kérdést. A nemzetközi szociálpolitikai törvényalkotásban így a társadalmi szervek képvisellete is résztvesz, egyúttal azonban a vázolt módszer folytán a demokrácia is bevonult a nemzetközi életbe a szociálpolitikai szabályozás terén és eddig kifogás nélkül állotta meg a helyét. Mindkettő annyira jelentős lépés és előrehaladás a múlttal szemben, hogy mellettük szó nélkül elsiklani nem lehet és nem szabad!

Mindez azonban nem megsértése az állami méltóságnak, felelőségnek és felségjognak még akkor sem, ha a N. M. Sz. közgyűlése által elfogadott egyezménytervezetet valamely tagállam vonakodnék ratifikálni s a Szervezet vele szemben a békeszerződések munkaügyi részeiben meghatározott kényszerrendszabályokat alkalmazná. (Panasz-eljárás, vizsgálat, bírósági eljárás). Tagadhatatlan u. i., hogy a tagállamok, főleg a szociálpolitikai tartalmú nemzetközi egyezmények meghozatala, végrehajtása és szankciója terén szuverenitásukat a N.

M. Sz. javára bizonyos mértékben korlátozták, azonban ezáltal sem formailag, sem lényegileg nem szándékoztak a nemzeti törvényhozásban rejlő — és itt speciálisan a szociálpolitikai jogalkotásokban jelentkező — jogforrást olyan új nemzetközi jogforrással pótolni, amelyben a nemzeti, a hazai jogforrás feloldódnék. Ez okból tehát aligha lehet indokolt a N. M. Sz.-ben a nemzetközi jogi értelemben vett magasabb nemzetközi szuverenitásnak megtestesítőjét, tehát szövetséges államot vagy államszövetséget látni.

Így a N. M. Sz. szociálpolitikai szuperszuverenitásáról szó sem lehet, az nem a hazai törvényhozások felett álló hatalmi szervezet, hanem éppen a tagállamok szuverenitásának teljes épségben tartásával hat vissza azok szociálpolitikai törvényalkotásaira¹⁾.

3. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet személyi hatásköre.

A Párizs-környéki békeszerződésekben a békeművek megalkotói a szociálpolitikai törvényhozás személyi és anyagi vonatkozású irányelveit is igyekeztek körvonalazni egyrészt azért, hogy magának a N. M. Sz.-nek *hatáskörét* elhatárolják, másrészt, hogy a Szervezet részére bizonyos programot adjanak. A NMA. (tr. bsz. XIII. rész) I. címe és 41. (tr. bsz. 355.) cikke kizárólag a N. M. Sz. *személyi (alanyi)* hatáskörét, míg e rendelkezésekkel együtt az EO. 23. s a NMA. 38. (tr. bsz. 352.) cikkéhez fűzött függelék, az 1919. évi első washingtoni Nemzetközi Munkaügyi Értekezlet napirendjéről, a Szervezet *tárgyi (anyagi)* vonatkozású hatáskörét foglalja magában a nélkül azonban, hogy ez utóbbi vonatkozású rendelkezések a részletekre kiterjedő anyagi munkajogot alkottak volna.

Mivel ezek a cikkek valamennyi Párizs-környéki békeszerződésben bennfoglaltatnak s így nemzetközi szerződések formájában jelentkező

¹⁾ Ernest M a h a i m: már id. cikke; van E y s i n g^a: „Le droit de le Société des Nations et les constitutions nationales“ c. cikke a Revue de droit internait, et de législation comparée 3. sorozat 1. kötetében, 1920. 127. s köv. 1.; J. B a s d e v a r i t: „La conclusion et la rédaction de traités et des instruments diplomatiques autres que les traités“ c. cikke a Recueil des cours de l'Académie et la Haye, 1926. évf. 597. s köv. 1.; U. o. A. R a p i s a r d t—Mir a belli: „Théorie générales, des Unions internationales“ c. cikke, 1925-II. kötet, 371. s köv. 1.; H. van Z a n t e n: L'influence de la Partie XIII. du Traité de Versailles sur le développement du droit international public et sur le droit interne des Etats (L'organisation permanente du Travail), Leyden, 1927. Auszug aus dem Verhandlungsbbericht, 12. Tagung, Genf, 1029., 2. sz. 22—24. 1. és 20. sz. 3—5. 1., Bulletin Officiel I. kötet, 46-, 52—53., 56—58. és 96. 1.

normák, már mondott céljuknál és jelentőségüknel fogva *konstitutív* erejűek.

A N. M. Sz. személyi és tárgyi hatáskörét ismertető rendelkezések között a lényeges eltérés az, hogy míg a N. M. Sz. tárgyi hatásköre nincs szigorúan elhatárolva s a továbbfejlődés lehetőségét a dolog természete szerint nem zárja el, sőt arra módot és alkalmat nyújt (pl. a NMA. 41. (tr. bsz. 355.) cikkében), addig ez a hatáskör személyi tekintetben már jóval korlátozottabb s a békeszerződések szövegezése folytán annyira elhatárolt, hogy újabb kategóriák felvétele (pl. mezőgazdasági munkásoké) csak bírói döntés alapján, az Á. N. B. igénybevitelével vált lehetségessé.

A NMA.-nak rendelkezései *személyi* vonatkozásban kizárólag olyan egyénekre terjednek ki, akik egymással valamilyen *munkaviszony-bein* állnak vagy állottak. (NMA. — tr. bsz XIII. rész — I. Cím). Ez a munkaviszony a nemzetközi szociálpolitikai szabályozás szempontjából hármas vonatkozást: 1. munkaadót, 2. munkást és 3. munkát tételez fel,

ad. 1. *A munkaadókat* (vállalkozókat) a NMA. nem említi meg a szociálpolitikai szabályozás körébe vonandó csoportoknál s ezért első megítélésre elfogadhatónak is látszott a munkásszervezetek képviselői részéről az 1924. és 1925. évi VI. és VII. Nemzetközi Munkaügyi Konferencián¹⁾, a péküzemek éjjeli munkatilalmának szabályozásával kapcsolatban hangoztatott az a felfogás, hogy a N. M. Sz. egész szellemével áll ellentétben a munkaadók munkaviszonyainak szabályozása.

A VII. konferencia azonban ezek dacára a munkaadókra is kiterjesztette az említett XX. egyezménytervezet rendelkezéseit²⁾. A munkáskiküldöttek azonban továbbra is kitartottak álláspontjuk mellett s a 30. igazgatótanácsi ülésen az Á. N. B. véleményének kikérését indítványozták. Az elfogadott indítvány folytán a Nemzetek Szövetségének tanácsa az EO. 14. §-a alapján az Á. N. B. *véleményét*, kérte ki a következő kérdésben:

»Kiterjed-e a N. M. Sz. hatásköre olyan szabályozás kidolgozására és előterjesztésére, amely bizonyos bérmunkások védelmének biztosítása céljából ezzel egyidejűleg s ezt kiegészítőleg az üzemtulajdonos részéről személyesen teljesített munkára is vonatkozik?«

¹⁾ Ld. a II. kötet I. fejt. 6. és III. fejt. 1. cikkében.

²⁾ Szó szerinti szövegét ld. a II. kötet I. függelékében.

Az Á. N. B. 1926. július 23-án meghozott, a feltett kérdést a legnagyobb részletességgel felölelő B. 13. számú auí's-jában a következőket fejti ki.

a) *Előzmények.* A péküzemek éjjeli munkatilalmát szabályozó egyezménytervezet előtanulmányai során a N. M. Hivatal részéről előterjesztett tervezetjavaslat a munkatilalmat az üzemtulajdonosokra is ki akarta terjeszteni. Ezzel szemben a konferencia javaslati bizottsága — a munkásképviselek indítványára — kivette a munkaadókat a javasolt tilalom alól, azonban a konferencia plénuma a N. M. Hivatal által javasolt formában annak hatályát az üzemtulajdonosokra is kiterjesztette. Ezek után került az Á. N. B. abba a helyzetbe, hogy e kérdésben állást foglaljon.

b) *A kérdés lényege* ennek szövegéből megállapíthatólag az, hogy a N. M. Sz. elsősorban is a pékmunkások munkaviszonyait kívánta szabályozni s ezzel kapcsolatban, tehát csak másodsorban, mintegy mellékesen (accessoirement) érinti a szabályozás a munkaadó személyesen teljesített munkáját is. A kérdés célja ezek alapján annak eldöntése, hogy a N. M. Sz. az üzemtulajdonosoknak ezt a munkáját, mint kisegítő rendelkezést bizonyos bérmunkás csoportok védelme érdekében, szabályozása körébe vonhatja-e? A péküzemek munkája jelen esetben csak példaképpen állott az Á. N. B. előtt s ezért a lényeg bírálatába nem is bocsátkozott.

c) *Az eldöntendő jogkérdésre adandó felelet indokolt* a NMA. szövegének rendelkezéseiben kell keresni, amely a világbékét »a szociális igazságosság« alapjaira kívánja helyezni. »A munkaviszonyok, amelyek az emberek nagy tömegét annyi igazságtalansággal, nyomorral és nélkülözéssel sújtják«, sürgősen feljavítandók azokon a módokon, amelyekre a NMA. I. címe részletesen is rámutat. Mindezeknek a megvalósítása pedig a N. M. Sz. feladata, amelynek munkájában (közgyűlés, igazgatótanács) a munkaadók is résztvesznek s így kétségtelen, hogy az I. Címbe javasolt intézkedések reájuk is vonatkoznak. A N. M. Sz.-nek azonban nincs a tagállamokra kiterjedő törvényhozó jogköre, mert ezeknek az egyezménytervezetekkel és javaslatokkal szemben követendő magatartása állami szuverenitásuk tiszteletben tartásával történik. A tagállamok kormányai a közgyűlés bármely napirendre tűzött pontja ellen tiltakozhatnak s az igazgatótanács is elutasíthatja bármely kérdésnek a napirendre tűzését. Mindezek az alkotmányjogi rendelkezések biztosítékot nyújtanak abban az irányban is, hogy a N. M. Sz. hatásköre jogtalanul ki ne terjesztessék s az érdemi munka csupán a Szervezet feladatkörére korlátozódjék.

d) A N. M. Sz. hatásköre azonban, szociálpolitikai céljai elérése érdekében s ezekre korlátozva, igen tágkörű, amiként ez a NMA. rendelkezéseiből megállapítható. *A szerződő felek akarata* kétségkívül arra irányult, hogy emberies munkaviszonyokat teremtsenek s a bérmunkások védelmét feljavítsák. E célok elérése érdekében szükséges szabályozás azonban az üzemtulajdonos személyére is kiterjedhet, mert ezzel ellentétes, tiltó rendelkezéssel a NMA.-ban sehol sem találkozzunk. Sőt az eddigi gyakorlat, a szokásjog már eddig ismételtelen —

és másodfokban — érintette is a munkaadó személyét, így a heti 24 órás munkaszünet szabályozásánál, a fehér (sárga) foszforgyufa gyártási tilalmánál, a fiatalok és a női munkások ipari üzemi alkalmazásánál s az ólomfehér használatának tilalmánál¹⁾.

E kérdések nemzetközi szabályozása elsősorban a munkások érdekében történt, azonban annak hatálya alól az üzemszünet s a tilalmak folytán az üzemtulajdonosok sem vonhatják ki magukat.

Viszont annak a további kérdésnek az eldöntése, hogy az üzemtulajdonos személyes munkája szabályozás esetében mint főfontosságú avagy csupán mint »másodlagos jelentőségű, kiegészítő munkaveendő-e tekintetbe, esetről-esetre s az összes körülmények figyelembe vétele mellett döntendő el s kétség esetében a NMA. 37. (tr. bsz. 351.) cikke értelmében az Á. N. B. elé terjesztendő.

Mindezek alapján az Á. N. B. véleménye szerint a N. M. Sz. hatásköre a mondott korlátozással az üzemtulajdonos részéről személyesen teljesített munka szabályozására is kiterjed²⁾.

A N. M. Sz. hatásköre tehát a munkaadók személyes munkaviszonyai tekintetében azokra az esetekre korlátozódik, amelyeknél az üzemtulajdonos személyesen teljesített munkája csak mellékesen s ekkor is csupán bizonyos munkáscsoportok védelmével kapcsolatban érinti a szabályozandó kérdést.

Kétségtelen, hogy mindkét esetben a lényeg nem annyira a munkaadón, mint inkább az általa végzett munkán van.

ad. 2. A NMA. rendelkezései elsősorban is a munkások védelmét célozzák. Így a bevezetésben (I. Cím) felsorolt munkaviszonyok reformjait ezek érdekében sürgetik s a 41. (tr. bsz. 355.) cikkben a N. M. Sz. célját összegezve »a bérmunkások testi, erkölcsi és szellemi jólétének« előmozdítását állítják oda követendő vezérelvül. Végül »a Szerződő felek azt a nézetet vallják«, hogyha e célok elérésére megjelölt irányelveket, módokat és eszközöket az ipari közületek elfogadják s a gyakorlatban is megfelelően alkalmazzák, »a világ bérmunkásainak maradandó jótéteményeket fognak biztosítani« (NMA. 41. tr. bsz. 355. cikk befejező sorai).

A nemzetközi szociálpolitikai szabályozás szempontjából tehát csupán a bérmunkások s a valóban szánalmas munkaviszonyok között élő, gyakran ellenszolgáltatás nélkül dolgozó bennszült vagy gyarmati kényszermunkások jöhetnek tekintetbe. A bérmunkások körébe azonban nem csupán a fizikai, hanem a szellemi munkát végző alkalmazottak is bele tartoznak.

¹⁾ Hasonló elbírálás alá eshetik az üzemi munkaszünet kérdése pl. a lolyton égő kemencékkel dolgozó gyáripárban is.

²⁾ Az ítéletet szösz szerint közli az Internat. Rundschau der Arbeit 1926. szept. füzet (835—846. 1.).

f.) A fenti szabályozás szempontjából a *fizikai munkások* csoportjába tartoznak:

az ipari — a nem ipari — (színházakban, mulatókban stb.) s *a kereskedelmi üzemekben* alkalmazott s testi (fizikai) munkát végző bérmunkások.

A *mezőgazdasági munkásokat* a NMA. (a békeszerződések munkaügyi részei) kifejezetten nem említi fel s ezért már a béketárgyalások során tisztázni kívánta a magyar béke delegáció elnöke, néhai *Apponui Albert gróf* 1920. február 12-én Clemenceauhoz, a békekonferencia elnökéhez intézett levelében azt a kérdést, hogy a N. M. Sz. a maga szociális áldásaiban csupán az ipari munkásokat, vagy a mezőgazdaságban alkalmazottakat is részesíteni kívánja-e¹⁾. *Clemen** 1920. május 6-án kelt válaszelevelé értelmében a Munkaügyi Szervezet hatásköre az összes munkásokra, tehát a mezőgazdaságban foglalkoztatottakra is kiterjed.

A kérdés felvetése, miként a következmények mutatták, ismételt bizonyítéka a kiváló magyar államférfiú gyakorlati politikai éleslátásának, mert a NMA. 41. (tr. bsz. 355.) cikke kizárólag az »ipari szervezetek«-et említi meg s ez okból az 1921. évi harmadik konferenciát, valamint az Á. N. B.-ot is foglalkoztatta.

A harmadik konferencia napirendjén u. i. számos, a mezőgazdasági alkalmazottakat érdeklő kérdés (a munkaidő megállapítása, a munkanélküliség leküzdése, nők és gyermekek védelme, mezőgazdasági szakoktatás, betegség, baleset, rokkantság és aggkor elleni biztosítás, stb., stb.) szerepelt, ami ellen a Svájci Földművelésügyi Szövetség közbelépésére a Svájci Szövetség tanács tiltakozását jelentette be a nélkül azonban, hogy tiltakozását a NMA. 16. (trianoni 330.) cikkére alapította volna.

A konferencia napirendjének most vázolt része azonban a francia szenátus és képviselőház tiltakozását is kiváltotta. Mindkét ház mezőgazdasági bizottsága felhívta a kormányt, hogy a konferenciára kiküldendő közgyűlési delegátusok emeljék fel tiltakozó szavukat a Munkaügyi Szervezet mezőgazdasági szociálpolitikai hatásköre ellen. A francia kormány erre bejelentette tiltakozását s *Briand* külügyminiszter 1921. május 13-i levelében a NMA. 16. (ír. bsz. 330.) cikke alapján a mezőgazdasági munkaidő meghatározásának kérdését a napirendről törölni kérte. A konferencia erre a pontra vonatkozólag ilyen

¹⁾ Ld. a N. M. Hivatal kiadásában megjelenő „Bulletin Officiel”-t, Vol. I. 1919-4920., 334. I

értelemben is határozott, azonban a mezőgazdasággal foglalkozó többi kérdés a NMA. 16. cikkében megkívánt kétharmad szótöbbséget elnyervén, napirenden maradt.

A N. M. Sz.-nek a mezőgazdasági munkásokra vonatkozó hatásköri kérdése hivatalosan először az 1922. évi 18. igazgatótanácsi ülésen merült fel, amikor is Franciaország akkori képviselője, Leon *Bourgeois* kormánya nevében azt indítványozta, hogy az igazgatótanács kérje ki e kérdésben az EO. 14. cikke alapján a hágai Á. N. B. véleményét. Az igazgatótanács az indítványt elfogadta¹⁾.

Az Á. N. B. 1922. július 3-tól 10-ig tartó ülésein tárgyalta a kérdést, amelyen M. A. *Laprallelle*, a párizsi egyetemen a nemzetközi jog professzora, az Institut de Droit International tagja s egykori h. elnöke fejtette ki a francia kormánynak azt az álláspontját, hogy a N. M. Sz.-nek a mezőgazdasági munkaviszonyok kérdéseiben már csak azért sincs hatásköre, mert a békeszerződések a mezőgazdasági munkásokat a munkaügyi részben sehol fel nem említik s így azok a Szervezetben nincsenek is képviselve. Ezt az álláspontot képviselte Magyarország megjelent képviselője²⁾, Mayer Károly földművelésügyi államtitkár is, aki főleg azzal érvelt, hogy mivel a NMA. 7. (tr. bsz. 321.) cikke szerint az igazgatótanács összeállításánál a »legnagyobb ipari jelentőségű« államok vetettéit figyelembe, a békeszerződések alkotói a mezőgazdaságot nem is akarták a Szervezet hatáskörébe belevonni³⁾.

A felvetett jogkérdést azonban nyilván Albert *Thomas-nák*, a N. M. Sz. néhai igazgatójának felszólalása döntötte el, aki azt fejtette, hogy a »munkás« szó fogalmilag mezőgazdasági munkást is jelent, aminthogy az angol »industrial« s a francia »industrie« kifejezések alatt mezőgazdaságot is értenek. De hivatkozott *Appowji* Albert grófnak a békekonferencia elnökéhez intézett 1920. február 124 levelére is, aki, mint egy elsősorban agrárállam képviselője, helyesen értelmezte a békeszerződést, amikor meggyőződést akart szerezni arról, hogy az ipari munkásság mellett vájjon a mezőgazdasági munkásság érdekei is megfelelő védelemben részesülnek-e a N. M. Sz.-ben.

Így azután az Á. N. B. 1922. augusztus 12-én hozott B. 2. számú

1) Bulletin Officiel, Vol. V., 1922., 439—442. 1.

2) Noha Magyarországot a N. Sz.-nelc közgyűlése csupán 1922. szept. 18-án vette fel tagjai sorába, az Á. N. B. most ismertett üléseire mégis meghívást kapott.

3) Bulletin Officiel, Vol. V. 1922., 160. 1. — Az egész kérdés ismertetéséről ld. G o m b ó István: „Magyarország és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet“ c. cikkét a Külügyi Szemle 1930. évi 1. számának 61—63. 1.

avis-jában kimondó lia, hogy a *N. M. Sz. hatásköre a mezőgazdaságban alkalmazott munkások munkaviszonyainak államközi szabályozására is kiterjed*. A vélemény indokolása szerint a békeszerződések »Munkaügyi« részei a munka állandó szervezését tüzték ki célul s ezért nyilván nem akarták a munka fogalmából a világ legősibb és legjelentősebb foglalkozását, a mezőgazdaságot kirekeszteni¹⁾.

Ettől az időtől kezdve a mezőgazdasági munkaviszonyokra vonatkozó kérdések előmunkálatait a *N. M. Sz. igazgatótanácsának* s a római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet választmányának 6—6 tagjából alakult bizottság intézi, amely a mondott vonatkozásban a *N. M. Hivatalnak* s a közgyűlésnek is segítségére van²⁾.

¹⁾ Ld. a *Bulletin Officiel*, Vol. VI. 1922. évi 343—356. 1.

Már *M a h a i m* is rámutat a *Revue de droit international et de législation comparée* 1922. évf. 503. lapján arra a körülményre, hogy a legkisebb kétség sem férhetett a békeszerződések XIII. részeinek tervezői között ahhoz, ami a békekonferencia illetékes bizottságának is fedte a szándékát, hogy a nemzetközi szabályozás körébe a mezőgazdasági munkát is be kell vonni, amiért is az Állandó Nemzetközi Bíróság⁴ esetleges nemleges avis-ja méltán keltett volna csatlakozást a békeszerződések alkotói között. Az *Á. N. B.* mindezek dacára avis-jának meghozatalánál és annak indokolásában nem nyúlt vissza a békeszerződések keletkezésének történetére, hanem interpretációját, — miként azt *V e r z i j l* utrechti professzor is kifejti a *Zeitschrift für Völkerrecht* XIII. kötetében „Die Rechtssprechung des Ständigen Internationalen Gerichtshofes 1922 bis Mai 1926.“ cím alatt megjelent ismertetésében — kizárólag grammatikai-logikai okokra alapította (519—520. 1.). Ezt azonban *Verzijl* nem tartotta elegendőnek, aminthogy az *Á. N. B.* tanácsában résztvevő francia bíró sem találta az avis-t a békeszerződések vonatkozó helyén előforduló „industrie“ kifejezéssel összhangban állónak. Éppen ezért, miként minden szerződés értelmezésénél, úgy itt is vissza kellett volna térni a felek szerződéses akaratára.

Ez a nézet azonban két irányban is megtámadható. Egyrészt azzal a tényvel, hogy a békeszerződések „Munkaügyi“ részeinek megalkotói csupán a Szövetséges és Társult Hatalmak voltak, tehát a szerződések csak egyik szerződő fél tevékenységének, illetve akarathatározatának eredményei, másrészt azzal, hogy a *N. M. A. 1.* (tr. bsz. 315.) cikke alapján bármely állam bejelentheti csatlakozását a *N. M. Sz.*-hez, s ezzel szemben az eredeti tagállamok szerződéses akaratát nem lehet irányadó.

Verzijl szerint azonban egyik ellenérv sem találó, mert a jelen esetben az államok között olyan szervezet alkotmányáról („ . . . Satzung eines zwischenstaatlichen Verbandes“) van szó, amelynek eredetig tagsága egybeesett az ententahatalmak csoportjával, míg a később csatlakozott államok „önként“ („freiwillig“) léptek be abba a szervezetbe, amelynek szabályai történelmileg meghatározott tartalommal és tendenciával bírtak.

Verzijl felfogásával szemben történelmi tény, hogy a volt Központi Hatalmak akarathatározása a *NMA.* megalkotásánál sem érvényesülhetett és így ez a rész sem fedi „a felek szerződéses akaratát“, továbbá a *N. M. Sz.*-hez történt csatlakozásuk is nélkülözi az „önkéntes“-ség jellegét. Ennél fogva csak helyeselhetjük az *Á. N. B.*-nak azt az eljárását, hogy a felek szerződéses akarathatározását véleménye meghozatalánál figyelmen kívül hagyta.

²⁾ Ld. *G u e r r e a u M.* *L'organisation permanente du Travail. Sa compétence en matière agricole.* Extrait de la *Revue générale de Droit International public*, mai-aout, 1922. Paris,

A kereskedelmi tengerészek és hajómunkások munkaviszonyai is a N. M. Sz. hatáskörébe tartoznak. Itt is felmerült az aggály, hogy bevonhatók-e a hajózással összefüggő kérdések a Szervezet munkakörébe. Ezt a kérdést az igazgatótanács 1920-ban úgy oldotta meg, hogy egy Paritásos Tengerészeti Bizottságot állított be az ezzel kapcsolatos kérdések előkészítésére s a kereskedelmi tengerészek munkaviszonyait a rendes konferenciáktól elkülönítve tartott speciális tengerészeti konferencián tárgyalják (1920. Genua¹ 1926. és 1929. Genf)¹). A delegátusok kérdésénél itt is ki akarták kérni az Á. N. B. döntését; arra vonatkozólag, hogy a munkaadók- és munkásoknak a NMA. 3. (fr. bsz. 317.) cikke szerint kiküldendő delegátusai minden iparág vagy csak az érdekelt munkaág legszármottevőbb szervezeteiből neveztesse-nek-e ki. Az erre irányuló indítványt azonban azzal az indokolással vetették el, hogy az egységes munkaügyi Szervezet felbomlását jelentené, ha a két különböző konferenciából azt a következtetést vonnák le, hogy az egyik lényegileg különböző a másiktól s rájuk különleges szabályzatok lennének irányadók. Ezért megértéssel kell a kérdést kezelni s az érdekelt munkaágból is kell szakértőket és delegátusokat bevonni a tanácskozásokba. Az ezzel ellenkező s így különleges összeállítás alig lenne összhangzásba hozható az állandó képviselőlet lehetőségével.

A N. M. Sz. szabályozási körébe vonta az EO. 23. cikkében foglalt rendelkezések következményeképpen a *bennszülöttek vagy gyarmati (színesbőrű) munkások* munkaviszonyainak szabályozását is. A N. Sz.-nek 1927. évi hetedik közgyűlése u. i. fenti rendelkezés folytán »rab-szolgaellenes egyezménytervezetet« fogadott el, amelynek 5. cikke a kényszer vagy köteles munka igénybevételét a bennszülött gyarmati lakossággal szemben csupán közcélokra és ellenszolgáltatás mellett engedi meg. E munkaviszonyok szabályozása a N. M. Sz. hatáskörébe tartozott s e feladatnak az 1930. évben megtartott XIV. Nemzetközi Munkaügyi Konferencia elismerésre méltó módon meg is felelt²).

A most felsorolt kategóriákon belül végül a *fiatalkorú és női* munkások s ez utóbbiaknak a nemi különbségeken alapuló védelme szintén a szociálpolitika feladata kell legyen.

b) *A szellemi munkások* szociális érdekeinek védelmét az 1921. évben Genfben megtartott harmadik Nemzetközi Munkaügyi Konferencia vonta be a N. M. Sz. feladatai közé, amikor is *Godari* Jusitfi francia kormányképviselő indítványára határozatilag kimondotta, hogy

¹) A második, nyolcadik és tizenharmadik konferencia.

²) Ld. részletesen a II. kötet III. fejj. 8. cikkében,

a N. M. Sz. az alkalmazott szellemi munkások szervezkedési törekvéseit elismeri és feladatai közé sorozza a munkások e kategóriájának támogatását is. Egyben megkereste az igazgatótanácsot, hogy állítson fel egy bizottságot, amely a szellemi munkások kérdéseivel foglalkozzék s az egyes országok szellemi munkás organizációinak képviselőiből alakuljon meg.

Ennek alapján meg is alakult 1923-ban a Szellemi Munkások Nemzetközi Szövetsége (Confédération Internationale des Travailleurs Intellectuels) Párizsban, amelynek Tanácskozó Bizottsága 1928. okt. 22. és 23. napjain megtartott első ülésében a hírlapírók, mérnökök és műszaki alkalmazottak, színészek és feltalálók alkalmaztatási viszonyából felmerült kérdésekkel foglalkozott. Az említett szövetségben külön nemzetközi érdekképviselője van a felsoroltakon kívül az orvosoknak, orvosnőknek, fogorvosoknak, vállalati ügyészeknek, gyógyszerészeknek, magántársulati alkalmazottaknak (külön a nőalkalmazottaknak), zenészeknek, mechanikai (gép) zenészeknek, kritikusoknak, színházi személyzetnek, betegápolónőknek, stb. A Szellemi Munkások Szövetsége ez ideig főleg speciális nemzetközi egyezmények (konvenciók) s az egyes országok törvényhozása útján igyekezett tagjainak szociális érdekeit megvédeni. A N. M. Sz. közgyűlése eddig az alkalmazott szellemi munkásokra vonatkozóan még egyetlen egyezménytervezetet vagy javaslatot sem hozott; s a N. M. Hivatal egyelőre még a szabályozás előfeltételeinek problémáit vizsgálja.

Külön is hangsúlyozandó, hogy a szellemi munkások csupán alkalmazotti minőségben tartoznak a N. M. Sz. szociális intézkedéseinek körébe. Ellenben nem tartoznak oda az állami tisztviselők és más nyilvános korporációk tisztviselői, mert a közalkalmazottak ellátása a hazai törvényhozás feladatkörébe tartozik.

A munkaviszonyban álló személyek védelme azonban nem terjedhet pusztán a munkaidő tartamára, hanem annak befejezése utáni időben is a szociális gondoskodás körében kell állania az arra rászoruló egyéneknek. A N. M. Sz. ez irányban a bérszerződés megszűnté utáni időpontban a tengerészek hazaszállításáról, majd a különféle szociális biztosítások (baleset, betegség, rokkantság, öregség, munkanélküliség, elhalálozás) tárgyában elfogadott (vagy részben még előkészítés alatt álló) egyezménytervezetekkel és javaslatokkal siet a bérmunkások segítségére. A szociálpolitika u. i. — miként arra a neve is utal — nem kizárólag munkajogi viszonyokat szabályoz, hanem elsősorban is szociális kérdéseket igyekszik megoldani. Így azután tevékenységének körébe vonja a bérmunkásokkal kapcsolatos problémákat is, többek kö-

zött a munkások kivándorlását¹), a munkanélküliséget s ennek leküzdését, a munkaközvetítést, stb., stb.

ad 3. *A munka s a munkaviszonyok szociális irányú szabályozása* a N. M. Sz. tárgyi hatáskörébe tartozik. (Részletesen a következő¹ cikkben).

A N. M. Sz. hatásköre az államok szempontjából tekintve kétféle[^] közvetlen ez a hatáskör az Organizációt alkotó tagállamokkal és közvetett a tagállamok gyarmatállamaival, birtokaival és fennhatóságuk alá tartozó területekkel szemben²), mert a tagállamok a NMA. 35. (tr. bsz. 349.) cikkében kötelezettséget vállaltak aziránt, hogy az általuk ratifikált munkaügyi egyezményeket a most felsorolt nem teljes önkormányzatú területeiken is életbe léptetik. A NMA. 35. cikke erre vonatkozólag mégis két engedményt tesz a tagállamok e kötelezettségével szemben, még pedig:

1. ha az egyezmény a helyi viszonyok miatt keresztülvihetetlen, úgy annak életbeléptetése teljesen elmaradhat,

2. a tagállam az egyezményt a helyi viszonyoknak megfelelő módosításokkal léptetheti életbe.

Viszont azonban a tagállamok kötelesek a nem teljes önkormányzatú területeikre vonatkozó elhatározásukat a N. M. Hivatallal közölni.

4. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet tárgyi hatásköre.

A Párizs-környéki békeszerződéseket aláíró hatalmak elé az EO. 23. cikke, a NMA. I. címe, 38. (352.) cikkéhez kapcsolódó függeléke s a 41. (355.) cikke — ez utóbbinak főleg első két bekezdése — szociálpolitikai célokat tűz ki s egyben e célok megvalósítására fontosaknak talált elveket és módszereket is ismerteti. Ezek a felsorolások csupán

¹) A N. M. Sz. igazgatótanácsában már 1922-ben felmerült az a gyakorlat által ma már megoldottnak tekintendő kérdés, hogy a munkát kereső kivándorlók, illetve az ilyen tengeri utasok védelme a Szervezet hatáskörébe tartozik-e. Az 1926. évben megtartott nyolcadik konferencia ebben a kérdésben egy egyezménytervezetet s egy javaslatot fogadott el, s ez az eljárása a N. M. Sz. hatáskörére vonatkozó és már ismertett rendelkezésekkel, valamint a munkások vándorlásának szociális jelentőségével teljes összhangzásban áll.

²) Részletes felsorolásukat Manfred L a n g h a u s—R a t z e b u r g- igyekszik a Zeitschrift für Völkerrecht XIV. kötetének „Die rechtliche Einteilung des politischen Machtbereichs der grossen Mächte“ c. (363. s köv. 1.), majd u. annak XV. kötetében a „Zweite Übersicht über die Machtbereiche der grossen Mächte“ c. cikkeiben (703—713. 1.) adni.

általánosságban, mintegy zsinórmértékül közölt irányelvek és már annai a formánál fogva, ahogyan a békeszerződésekben megjelennek, sem lehetnek kizárólagosak olyan értelemben, hogy a szerződő felek más hasonló módon és eszközökkel ne törekedhettek az általános békének »a szociális igazságosság« talaján felépülő megvalósítására,

A NMA. most hivatkozott rendelkezései mindazoknak a munkaviszonyoknak szociális alapokon történő megjavítását, továbbfejlesztését célozzák, amelyek az alkalmazottat az üzemtulajdonossal hosszabb-rövidebb ideig egybefűzik. Tehát nem csupán magát a nyers fizikai vagy szellemi *munkát*, hanem annak valamennyi kísérő körülményét (bérszerződést, higiéniai kérdéseket, a munkaviszonyból eredő biztosítások különböző fajait, iparfelügyeletet, stb., stb.) *tárgyi* hatáskörébe vonja, hogy mindezeket szociális tartalommal telítve, a *munkaviszonyban* álló személyek s ezek között is elsősorban a *munkásság* anyagi, szellemi és erkölcsi jólétét előmozdíthassa¹⁾.

Az EO.-nak s a NMA.-nak e cél elérésére vonatkozó rendelkezései a következőkben csoportosíthatók:

a) Már az *EO. 23. cikke* is »méltányos és emberies munkafeltételeket« kíván férfiak, asszonyok és gyermekek részére, a gyarmatok bennszülött lakosságával szemben »igazságos bánásmódra« kívánja kötelezni a N. Sz. tagjait, megbízza a N. Sz.-ét a leány- és gyermekkereskedelem ellenőrzésével mindazokban az országokban, ahol ez közérdekből szükséges és végül a betegségek elhárítására és legyőzésére nemzetközi rendszabályokat kíván fogantatni.

A N. Sz. tagjai mindezeknek az intézkedéseknek megtételére »a már fennálló vagy a jövőben kötetendő nemzetközi egyezmények határozataival egybehangozóan és azok fenntartása mellett« kötelezve vannak.

¹⁾ Sajátságos, hogy míg a békeszerződések munkaügyi részei a „munkáról“, a „munkaviszonyokról“, „munkásokról“ stb. stb., szóval a munkával összefüggő jelenségekről és az azokkal kapcsolatban álló személyekről a legrészletesebben tárgyalnak, addig a „munka“ lényegét nem definiálják s így e tekintetben a közgazdaságtan nem mindenkor egyező meghatározásaira vagyunk utalva. Szerintünk talán legmegfelelőbb lenne, ha a munka alatt — kizárólag tárgykörünket tekintve — a termelés céljára beállított minden szellemi vagy fizikai erő kifejtést értenénk, amely — a békeszerződések hivatkozott részei szempontjából — ab ovo figyelmen kívül hagyja a gépek vagy a mechanikai berendezések s az állatok által végzett, valamint az improduktív erő kifejtést. A mondott meghatározáson belül is eminenter a mások érdekében végzett, tehát nem a saját célra teljesített munka értendő a nevezett helyeken. E tekintetben téves értelmezésre adhat okot a „bérmunka“ elnevezés, mert a munkáért járó ellenszolgáltatás e helyen közömbös, miután egyes munkanemeknél, így a tengerentúli gyarmatállamok és mandátumterületek ú. n. „kényszermunká“-inál azokat ellenszolgáltatás nélkül végzik a bennszülöttek.

Ez tehát nemcsak újabb megerősítése a már megkötött azonos célú nemzetközi egyezményeknek, hanem olyan program felállítására, amelynek szem előtt tartása a N. Sz. minden egyes tagjának kötelessége is.

b) Az EO. 23. cikkének a) pontjában általánosságban megjelölt »emberies munkafeltételek« specializálásával találkozunk a NMA. I. címének taxációjában, amelyeket itt »az emberek nagy tömegét annyi igazságtalansággal, nyomorral és nélkülözéssel« sújtó munkaviszonyoknak mintegy remediumaként sorolnak fel azzal, hogy ezek sürgős alkalmazása esetén az egészségtelen munkaviszonyokból keletkező nagy elégedetlenség a világ békéjét és összhangját nem fogja veszélyeztetni. Ilyen remediumként a békeszerződés példaként a munkaidő (munkanap, munkahét) s a munkaközvetítés szabályozását, a munkanélküliség leküzdését, tisztességes megélhetést biztosító munkabérek szolgáltatását¹⁾, a munkások üzemi betegsége és balesete elleni, úgyszintén a gyermekek, fiataikorú, női és külföldi munkások védelmét, az aggkori és rokkant segélyezést, a foglalkozás szerinti szervezkedési szabadság elvének elismerését, a szakoktatás s a műszaki oktatás szervezését említi fel, amelyek még »egyéb idevágó intézkedésekkel« is kiegészíthetők.

A munkának ez a megszervezése a NMA. I. Címének bevezető sorai szerint szükségesnek mutatkozik azért, hogy a szociális igazságosság emberies munkaviszonyok létesítése által minden országban elérhető s ezen keresztül a N. Sz. által is célul kitűzött »általános béke« megvalósítható legyen. Ezeknek a feladatoknak teljesítése, >a világ békéjének állandó biztosítása« végett a Magas Szerződő Felek felállították a N. M. Sz.-et.

c) De a »szociális igazságosság talaja«, amelyen a Szövetséges és Társult Hatalmak szerint a világbékének fel kell épülnie (NMA. I. Cím bevezető sorai), még további programot is felölel, amely a NMA. 41. (tr. bsz. 355.) befejező cikkében foglaltatik és mintegy szoros folytatása a NMA. I. Címében felsoroltaknak. A Magas Szerződő Felek megítélése szerint különösen kiemelkedő és sürgősen fontosnak látszó *módszereket és elveket* a békeszerződés most hivatkozott cikke kilenc pontban sorolja fel a nélkül azonban, hogy azokat »kimerítőnek és végleseknek« tekintené.

³⁾ A N. M. Sz. e két utóbbi feladatköre a munkanélküliség leküzdése s a tisztességes munkabérek biztosítása alapján foglalkozott a világgazdasági válság leküzdésének problémájával. (Ld. részletesen a II. kötet V. fejezetében a XVI. konferencia c) cikkében).

a) A Szövetségi Bizottság elnökének, aki egyben az amerikai Munkásszövetség elnöki tisztét is viselte, *Gompers Sámuelnek* indítványára a taxációba elsőnek vették fel a Szövetséges és Társult Hatalmak azt az elvet, hogy »a munka nem tekinthető csupán árucikknek.« Az elv kimondásának történeti háttéréül az Egyesült Államoknak egy sokat emlegetett pere szolgált, amelyben az eldöntendő jogkérdés az volt, hogy árucikk-e a munka. Az amerikai munkásszövetséget, az »American Federation of Labour«-t u. i. egy trustellenes törvény megsértése miatt perbe fogták. Ez a törvény a szövetséges államok között megtiltotta a monopol-árúknak a forgalmát. A Federation ellen emelt vád úgy szólt, hogy az a »munka«-áruccikat monopolizálta. A nagy port felvert ügygel kapcsolatban a kongresszus is határozatot hozott arról, hogy a munka nem árucikk s ezért a trustellenes törvény az ipari szervezetekre nem is alkalmazható. Az American Federation of Labour azonban ezzel sem elégedett meg, ennek az elvnek az elismertetését most már nemzetközi úton is szankcionálni akarta s ezért elnöke útján a fentemlített javaslatot tette a békeszerződések előkészítésével megbízott Szövetségi Bizottságban, amely az angol »merely — csupán, kizárólag« szó hozzátoldásával a NMA.-ba (41. cikk 2. és 3. bek., ez utóbbi 1. alpontjába) fel is vététt¹⁾.

Az így szankcionált elv kétségkívül homlokegyenest ellenkezik a szabadkereskedelem »laisser faire — laisser aller« felfogás mentalitásától, amely főleg Angliában olyan sokáig tartotta magát és tagadhatatlanul mély szociális felfogásról tanúskodik. Azonban ne feledjük, hogy ennek a nemes gondolatnak a való életbe történő átültetése — legalább még egyelőre — az anyagi vállalkozói nyereség rideg kalkulációin hajótörést szenved. Sajnos, általánosan megállapítható, hogy a munka a békeszerződések szociálpolitikai részében leszegett elv dacára árucikk maradt, amelynek értékét nem az élet, sem a kultúra szükségletei, hanem — ha valaha, úgy most a növekvő munkanélküliség idejében — a kereslet s a kínálat rideg és lelketlen üzleti elvei szabják meg. Az éhező munkás az állandóan apadó munkalehetőségek mellett még örül, ha olyan éhbérért, amelynek nagyságát a munkaadó az ipari, mezőgazdasági dekonjunktúrához mér-

¹⁾ Ld. M a h a i m Ernest: L'organisation du Travail de la Société de Nations et la Conférence de Washington. (Bruxelles, 1920., 26. 1.) A cikk szövegében előforduló, különben itt lényegtelen „csupán — simplement — merely“ szc a békekonferencián Borden kanadai miniszternek az Északamerikai Unió bizottsági tagjainak Párizsból, a Szövetség-közi Bizottság üléseiről történt elutazása után tett indítványára vététt fel a NMA.-ba.

ten a minimumra leszorítja, munkába állhat s így magát és családját a további nélkülözésektől megmentheti. A most tárgyalt nemes elvnek lelkeket átformáló hatása tehát csődöt mondott.

Ezt a kétségkívül szociális felfogásról tanúskodó elvet a békét diktáló hatalmak annyira fontosnak tartották, hogy a NMA. 41. (tr. bsz. 355.) cikk taxációjának élén újból megismétlik azzal a hozzáadással, hogy a munka még »kereskedelmi cikk«-nek sem tekinthető.

Ha a NMA. 41. cikkében foglalt és most taglalt két megállapítást a NMA, I. Címében foglaltakkal is egybevetjük, el kell ismernünk a szociális felfogás hatalmas előretörését a multak elmaradottságával szemben. Noha már régebben is teljes joggal beszéltek világpolitikáról, világ gazdaságról, világforgalomról, ezek ellenére az egész világot felölelő *nemzetközi szociálpolitikáról* alig hallottunk s ha szórványosan meg is pendítették ezt a gondolatot, a föld összes népeire kiterjedő nemzetközi Szervezetről még egyáltalán nem volt szó. A most tárgyalt gondolat egy szociális elv nemzetközi elismerését kívánta keresztül vinni s az egyes nemzetekkel a N. M. Sz. révén elfogadtatni. A lelkek szociális irányú átalakítása azonban csak kis mértékben sikerült, a most tárgyalt téren pedig a bizonytalan jövőre vár a feladat, hogy a békeszerződések szociálpolitikai elveinek átütő erejét igazolja.

β) A »szociális igazságosság« elérhetésének egy további eszköze a NMA. programja szerint a *munkások és munkaadók szabadszervezkedési joga »minden törvényes célra«*. Ez a rendelkezés tulajdonképpen a nyugateurópai államokban már addig is elismert és törvényesen szabályozott állapotok szankcióját jelenti: Angliában az 1371. évi Trade Union Act és az 1875. évi Conspiracy Act, Franciaországban az 1884. évi március 21-i szakegyesületi törvény, Belgiumban az 1866. május 31-i, Hollandiában az 1872. április 12-i, Ausztriában az 1870. évi április 7-i törvény, Németországban pedig az 1869. évi június 21-i ú. n. iparrendtartás (Gewerbeordnung) rendelkeznek a szervezkedési szabadságról. Az Északamerikai Egyesült Államokban a szakszervezkedés szabadsága az 1879. évi alkotmánytörvény óta elismertett¹⁾. Hazánkban a kérdés még jogi szabályozást nem nyert.

A szabályozást igénylő kérdések közé a *külföldi munkások szervezkedési szabadsága*, ezek jogviszonyainak, valamint szociális helyzetének rendezése szintén felveendő lett volna. Az utóbbi években

¹⁾ A NMA. 41. (tr. bsz. 355.) cikkébe felvett munkásvédelmi problémákkal kapcsolatos történeti áttekintés e cikk keretében csupán az első (washingtoni) konferencia előtti szabályozást öleli fel, míg az egyes államoknak későbbi jogalkotásait a II. kötetben az egyes Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákkal kapcsolatban ismertetjük.

világszerte jelentkező munkanélküliség egyik levezetője a hitelügyletek nemzetközi szabályozása, a termelés fokozása, az államok védővámpolitikájának enyhítése, a közmunkák fokozása mellett a *munkás-vándorlások szabályozása* lehetne¹⁾. Ez utóbbi kérdésnek megnyugtató rendezése u. i. nemcsak a be- és kivándorló munkásságnak egzisztenciális érdeke, hanem a befogadó állam munkásszükséglete s így befogadóképessége szempontjából sem lehet közömbös.

A kérdés fontosságát mi sem jellemzi jobban, minthogy az 1919. évi washingtoni nemzetközi munkaügyi konferencia egy nemzetközi kivándorló bizottságot állított fel, amely először Genfben 1921-ben ülésezett s határozatairól az 1921. évi genfi nemzetközi munkaügyi konferenciának jelentést is tett²⁾.

γ) *A tisztességes életmódot biztosító munkabér-ről*, akárcsak az előbbi pontban felállított szabadszervezkedési jogról, sem tartalmaz részletesebb intézkedést a NMA. hivatkozott cikke, pedig ha arra gondolunk, hogy az ipari sztrájkoknak indító motívuma csaknem 100 százalékban a munkabér kérdése, úgy nyomban előttünk áll a kérdés fontossága. A munkabér viszont a vállalat prosperitásának függvénye, amiért is abban a súlyos gazdasági krízisben, amely főleg a volt Központi Hatalmak államaiban a háború óta csaknem állandósult s 1929. óta immár az egész világra kiterjedt, az ipari vállalatok éppen csak tengődnek s így problematikus, hogy munkásaiknak »tisztességes életmódot biztosító munkabért« mikor fognak adhatni.

A minimális munkabérek törvényes szabályozását 1919. előtt egyik országban sem találjuk meg, noha ez irányú törekvésekkel találkozunk. Angliában 1919-ben a képviselőház elé terjesztettek egy ilyen irányú törvényjavaslatot a nyolc órás munkanap törvényjavaslatával egyidejűleg.

δ) A bér munkások a Párizs-környéki békék megalkotása előtt már évtizedekkel hangsúlyozták *a 8 órás munkanap és a 48 órás munkahét behozatalának szükségességét* a felnőtt férfimunkások részére. A nők és a fiatalok ez irányú védelméről külön kívántak gondoskodni.

A munkaidőnek ilyen mértékű törvényes megállapításával a békeszerződések keletkezése előtt csakis Angliában és Franciaországban találkozunk és ezekben az országokban is csupán a szénbányákra vonatkozóan; az Északamerikai Unióban az 1916-ban létrejött tarifaegyezményben fogadták el a 8 órás munkanap elvét; Nyugatnémetország

¹⁾ Ld. részletesen a II. kötet I. fejezetében a washingtoni konferenciával kapcsolatos ismertetésnél.

²⁾ Ld. u. o.

szénbányáinak nagy részében pedig a szokás fogadtatta el azt. Sőt a vasnagyiparban is többé-kevésbé ez volt a helyzet, míg a többi iparnál hosszabb-rövidebb munkaidőkkel találkozunk.

A háború folyamán megtartott leedszi konferencia még 10 órás munkanapot állított fel követelésül, a háború további folyamán azonban a 8 órás munkanap követelése mind inkább előtérbe nyomult s a háború befejeztével a volt Központi Hatalmak azt el is fogadták. Az antanthatalmak közül Franciaországban a nyolcórás munkanap bevezetésére nyújtanak be törvényjavaslatot, amelyet a parlament mindkét háza már 1919. áprilisában el is fogadott, Angliában pedig a házi munkások, tengerészek és földmunkások kivételével minden iparágra vonatkozólag a 48 órás munkahetet akarják életbe léptetni, ennek törvényes szabályozása azonban még mindig késik.

ℓ) A 48 órás munkahét a 24 órás, lehetőleg vasárnapi munkaszünet megvalósításának lehetőségét is magában foglalja, noha azt a veszélyt rejt magában, hogy a hat munkanapon jobban igénybe veszi a munkást. Ennek elkerülése végett foglalták egybe a 8 órás munkanap és a 48 órás munkahét követelését (nem vagylagos kívánság formájában!), amelyhez szorosan hozzákapcsolódik a 24 órás munkaszünet megtartása is. A német javaslat, amelyet ez irányban előterjesztettek, 32 órás, a leedszi és a berni konferenciák pedig heti 36 órás munkaszünetet óhajtottak bevezetni. A főbb ipari államokban azután a békeszerződéseknek megfelelően életbe is lépett a heti 24 órás munkaszünet,

Angliában a gyári üzemekben már 1878. óta vasárnapi munkaszünet van. 1887-ben és 1901-ben azután törvényes rendelkezésekkel kibővítik a vasárnapi munkaszünetet. *Franciaországban* az 1906. július 13.-i törvény, *Németországban* a már említett (β) 1869. évi iparrendtartás 105. §-a (a-i pontjaiban) biztosítja azt, sőt az újabb törvényhozás a kereskedelemre is kiterjeszti. *Belgiumban* az 1905. júl. 17.-i, *Olaszországban* az 1907. júl. 7-i, *Ausztriában* az 1895. jan. 16-i és az 1905. júl. 18-i törvények léptették életbe a vasárnapi munkaszünetet. *Hazánkban* a kötelező vasárnapi munkaszünetet az 1891. évi XIII. t.-c. az ipari és kereskedelmi alkalmazottakra, valamint a bányamunkásokra is kimondta.

Ezektől a törvényes intézkedésektől eltekintve a vasárnapi munkaszünet nem volt általánosnak mondható, mert az főleg nőkre és fiatalokúra. Braziliában és Japánban pedig csak a 15 éven aluli munkásokra vonatkozott.

e) *gyermekmunka megszüntetése s a mindkét nembeli fiatal*

korúak és — hozzátehetjük — a nők *munkájának védelme* a hadviselő, a háború veszteségei folytán lecsökkent, szenvedések, nélkülözések folytán legyengült lakosságú államoknak, győzőknek és legyőzötteknek egyaránt érdeke volt a jövő generációk életképességének elérése., fokozása végett. Megkönnyítette az ezirányú szabályozást az a körülmény, hogy az ipari államok legtöbbszörében már meghatározták azt a minimális korhatárt, amelyen alul a fiatalok nem foglalkoztathatók ipari üzemekben. Az éghajlati viszonyok természetesen nagyban befolyásolják ezt a korhatárt.

A jelentősebb államokban 12—14 évek között, Spanyolországban Romániában és Indiában 12 évben, az E. A. Egyesült Államok hét államában és Kanadának némely részében 14 évben állapították meg a korhatárt, A német javaslat s a leedszi program 14 évben, a berni ipari szervezeti határozatok 15 évben kívánták azt megállapítani. *Magyarországon* a régi ipartörvény (1884:XVII. t.-c. 64. §-a) szerint: »Oly tanoncok, akik életük 14. évét nem töltötték be, naponként legfeljebb 10 órai, akik a 14. évet már elérték, legfeljebb 12 órai munkára kötelezhetők, az iskolában töltött időt is beleértve«. Mindkét esetben azonban délelőtt és délután is fél-fél órai, délben pedig egy órai szünet tartandó. A törvény 115. §-a szerint a 12—14 éves életkornak a gyárakban csupán 8 óra hosszát foglalkoztathatók, a 14—16 évesek naponként csak 10 órai munkaidőre alkalmazhatók. E tekintetben még tovább megy »az iparban, valamint némely más vállalatban foglalkoztatott gyermekek, fiatalok és nők védelméről« szülő 1928. évi V. t.-c. (új ipartörvény), amely a 14. életévet be nem töltött gyermekek ipari alkalmazását eltiltja s csak átmenetileg (az elemi népiskolai oktatásnak a 14. éves korig leendő kiterjesztéséig) engedi meg foglalkoztatásukat (4. §). A gyermekek és fiatalok (14—18 éves) rendszeres foglalkoztatása nem érintheti ezeknek iskolai oktatási kötelességét (5. §); stb.¹⁾

Az egyes államok az egészségre ártalmas üzemekben, valamint a bányászatban a már ismerteknél is alacsonyabb korhatárokat állapították meg.

Már az 1913. évben Bernben megtartott munkásvédelmi konferencián megegyeztek a résztvevő államok a fiatalok munkások éjjeli munkájának eltiltására és maximális munkaidőjére vonatkozó nemzetközi egyezmények iránti javaslatokban, ezeket azonban az események túlhaladták. Így a fiatalok munkájának korlátozása már kellő előkészület után került be a békeszerződésekbe.

¹⁾ Magyarország idevonatkozó jogalkotásainak részletes ismertetését *Iá.* a II. kötet VIII. fejezetében.

η) Régóta hangoztatott követelés volt a munkásszervezetek részéről annak az elvnek elismerése, hogy *a férfiak és nők egyenlő értékű munkáért egyenlő munkabért is kapjanak*. Indoka főleg abban rejlett, hogy az olcsóbb női munka ne nyomhassa le a férfi munka értékét. Törvényhozásilag 1919-ig egyedül Ausztráliában szabályozták.

b) *A külföldi munkások védelme* bizonyos mértékben a szabad-szervezkedés jogával is összefügg. A háború előtti Németország ezt az elvet már a gyakorlatban is követte annyiban, hogy a munkásbiztosítás terén a külföldiek — kevés kivétellel — a belföldiekkel egyenlő elbánásban részesültek. Ez a rendelkezés elsősorban azoknak az államoknak siet a segítségére, amelyekből tekintélyes számú munkás vándorol külföldre.

E védelem azonban csak *az országban »jogosan tartózkodó« külföldi munkásokra* vonatkozhatik. Az egyes hadviselt államok nyomban a háború után, hogy saját munkanélküli munkásaik számának növekedését megakadályozzák, távoltartják országaiktól a külföldi munkásokat; így pl. a beutazási engedélyek munkavállalás céljából nem használhatók fel. Gyakori eset az is, hogy munkavállalás ürügye alatt férköznek be a munkások közé a politikai téveszmék »apostolai«, akiktől a tartózkodási engedély megvonása, sőt az ország területéről való kitiltás az illető ország vitális érdekeinek követelménye.

Ezek tehát védelemben, sőt *»méltányos gazdasági elbánásban«* nem részesíthetők.

x) A NMA. 41. (355.) cikk 9. pontjának megfelelő *iparfelügyeletet* a legtöbb ipari állam, így Németország is csaknem e ponttal azonos módon, már a világháború előtt megszervezte. A német 1878. július 17-i iparrendtartás, valamint az ezt kiegészítő 1891. június 1-i törvény részletesen intézkedik az iparfelügyeletről, amelyben a nők is résztvesznek.

Az elsőbbség azonban e téren is, miként a munkásvédelem legtöbb terén, Angliát illeti, ahol már 1833-ban megtaláljuk az iparfelügyelők intézményét. Franciaországban 1874-ben. Svájcban 1877-ben, Ausztriában 1883-ban, Oroszországban 1884-ben, Olaszországban 1886-ban, Belgiumban 1889-ben, míg hazánkban 1891-ben állítják fel az iparfelügyeletet, habár nálunk szerény keretek között már 1883-ban kísérleteznek vele.

A Párizs-környéki békeszerződések az iparfelügyelet megszervezését a nemzetközi szerződések erejénél fogva minden tagállamnak kötelességévé teszik. Ennek jelentősége pedig a nemzetközi szociálpolitikai egyezmények végrehajtásánál domborodik ki. Ha a tagállam-

mok kellő biztosítékot is nyújtanak arra, hogy az egyezményeket azok szellemében végrehajtják, a nemzetközi szociálpolitika sikeres működésének előfeltétele is adva van. A nemzetközi egyezmények értéke így végeredményben azok kellő végrehajtásában rejlik, ami pedig állami szervek útján történő s a nemzetközi szerződések szellemében tevékenykedő iparfelügyeletet feltételezi¹⁾.

A NMA. 41. (355.) cikkének utolsó bekezdése újból hangsúlyozza az iparfelügyelet szükségességét annak ismételt felemlítése mellett, »hogy ezek az elvek alkalmasak a N. Sz. politikájának irányítására.«, ha azokat a Szövetség tagjai sorába tartozó ipari közületek (ipari tag-államok) elfogadják és alkalmazzák.

A programm még így sem kimerítő és végleges, amiként azt e cikk hivatkozott helye megállapítja, mindazonáltal a Szerződő Felek alkalmasoknak tartják azt a N. Sz. politikájának irányítására. A különböző Nemzetközi Munkaügyi Értekezletek ismételten foglalkoztak e programtól eltérő kérdésekkel²⁾, sőt — miként láttuk — az 1921. évi harmadik konferenciával kapcsolatban az Á. N. B. a N. M. Sz. hatáskörébe tartozónak jelentette ki a mezőgazdasági munkások munkaviszonyainak rendezését is.

E kérdéssel összefüggően azonban egy másik *véleményt* is nyilvánított az Á. N. B., amely a N. M. Sz. *tárgyi* hatáskörét megszorítólag értelmezte. Az 1922. augusztus 12-én hozott B. 3. sz. *avis* szerint u. i. *nem tartozik* a N. M. Sz. feladatai közé azoknak az indítványoknak és javaslatoknak vizsgálata, amelyek a mezőgazdasági termelő eszközök szervezését és kialakulását (fejlődését) segítik elő, úgyszintén nincs hatásköre »más hasonló kérdések« megvizsgálására és megoldására sem.

Az Á. N. B. véleménye szerint a feltett kérdésre adott feleletet kizárólag a NMA. rendelkezéseiből, tehát a N. M. Sz. keletkezésének

¹⁾ A munkásság szervezetei ismételten hangoztatták, hogy a N. M. Hivatalnak nem csupán a hozott javaslatoknak és egyezménytervezeteknek végrehajtását kell figyelemmel kísérnie, hanem azt is, hogy a tagállamok a békeszerződések munkaügyi részeiben lefektetett alapelveket tiszteletben tartják-e. Így 1920-ban azt panaszolták, hogy Spanyolország nem respektálja a munkások szervezkedési jogát. A N. M. Hivatal ez irányban kérdést is intézett a spanyol kormányhoz, amely kétségbe is vonta a Munkaügyi Szervezetnek ezt a jogát. E mellett azonban érdemileg is megválaszolta a kérdést s a választ az Igazgatótanács — noha ez ügyben érdemi határozatot nem hozott — közzétette. A NMA. 41. (355.) cikke 9. pontjának értelméből megállapítható, hogy a N. M. Sz.-nek erre az intervencióra joga nem volt s mind ezzel, mind pedig a közzététellel túllépte hatáskörét

²⁾ Ld. e munka II. kötetében az egyes konferenciák ismertetésénél,

és céljainak törvényes okiratából kell levonni, már pedig e szerint a termelő eszközök megszervezése és feljavítása nem tartozik a N. M. Sz. hatáskörébe.

Az Á. N. B. szerint azonban e megállapításból még nem következik az is, hogy a N. M. Sz.-nek teljesen figyelmen kívül kellene hagynia a munkásság jóléte érdekében elfogadtatott intézkedéseknek a termeléssel kapcsolatos hatásait. Noha a N. M. Sz.-nek a NMA.-ban meghatározott jogköre csak »többé-kevésbé« hathat ki a termelésre, mégis a N. M. Sz. éppen a békeszerződések rendelkezései szerint olykor abba a helyzetbe kerülhet, hogy egy bizonyos nézőpontból meg kell vizsgálnia a termelés eszközeit és módszereit, avagy a javasolt intézkedéseknek a termelésre gyakorolt hatásait¹⁾.

A NMA. 41. (355.) cikkének vizsgálatánál előtérbe lép az a kérdés, hogy miért nem kapcsolták ezt a vele tartalmilag szorosan összefüggő, bevezető I. Címhez, miután mindkettő olyan programot igyekszik nyújtani a N. M. Sz. részére, amelynek segítségével »a világ bér munkásainak maradandó jótéteményeket« lehet biztosítani.

A Szövetségi Bizottság jelentéséből kiolvasható az a szükségesség, hogy a N. M. Sz. alkotmányára vonatkozó szakaszok után még bizonyos irányelvek véteessenek fel a békeszerződésekbe, amelyeket a Szervezet munkálatainál szem előtt kell tartani. A javaslatokat az angol, francia, belga és olasz delegátusok tették.

Ezért a NMA. 41. (355.) cikke bevezetésében megismétli az I. Cím kezdő soraiban lefektetett azt az elvet, hogy a bér munkások testi, erkölcsi és szellemi jóléte s így végeredményben a munkaviszonyok megjavítása nemzetközi szempontból a legnagyobb jelentőségű.

Ezeket a munkaviszonyokat azonban nem lehet teljes egyöntetűséggel megvalósítani, mert az éghajlat, az erkölcs, a szokások, a gazdasági célszerűség és az ipari hagyományok különbözősége megnehezítik az azonos szabályozást.

Így már a NMA. 19. (tr. bsz. 333.) cikkének 3. bekezdése és a NMA. 35. (tr. bsz. 349.) cikke is tekintettel van az éghajlati, erkölcsi és gazdasági viszonyokra²⁾.

²⁾ A B. 3. részleges ismertetését ld. az Internationale Rundschau der Arbeit 1926. szept. számban „Ständiger Internationaler Gerichtshof“ c. cikkben a 833—834. l.; kritikáját J. H. M. V e r ζ i j 1: Die Rechtssprechung des ständigen internat. Gerichtshofes c. cikkében a Zeitschrift für Völkerrecht XIII. kötetében 489-543. l.

²⁾ J. T. S h o t w e l dr. „Labour Provisions in the Peace Treaty“ c. cikkében (megjelenít a „The Monthly Labour Review of the Bureau of Labour Statistics. United States Department of Labour“ c. folyóirat 1919. augusztusi számában) részletesen kifejti, hogy ezek a megkülönböztetések J a p á n «ra való tekintettel vétettek fel a hivatkozott cikkekre.

d) A N. M. Sz. hatáskörébe vágó programot ad végül a NMA. 38. (tr. bsz. 352.) cikkéhez csatolt függelék is, amely az 1919. évi Nemzetközi Munkaügyi Konferencia első ülészakájának napirendjét tartalmazza.

Λ most hivatkozott cikk bevezető sorai szerint u. i. »az Értekezlet első ülészakát 1919. október havában tartja. Az ülészak helyét és napirendjét az idecsatolt Függelék határozza meg«.

Az 1919. október 29-től egy teljes hónapon át, november 29-ig tartott első — washingtoni — nemzetközi munkaügyi értekezlet programjával a békeszerződések a következő kérdéseket tűzték ki:

a) A 8 órás munkanap és a 48 órás munkahét elvének alkalmazása;

b) a munkanélküliség meggátlása és következményeinek elhárítása;

c) a nők foglalkoztatásának kérdése szülés előtt és után;

d) továbbá a nők és

a gyermekek foglalkoztatása az éjjeli munkánál s az egészségre ártalmas üzemeknél, a gyermekeknél az alkalmazás legalacsonyabb korhatára, végül

e) az iparban alkalmazott nők éjjeli munkájának, valamint a fehér foszfor használatának tilalma.

Ezek közül a 8 órás munkanap vagy a 48 órás munkahét s a gyermekmunkásokra vonatkozó korlátozás a NMA. 41. (tr. bsz. 355.) cikkében is szerepel.

Noha a békeszerződéseknek most részletesen tárgyalt szakaszai a követendő szociálpolitikai feladatok megoldására részletes programot is adnak, ez a program, miként azt a NMA. 41. (tr. bsz. 355.) cikke is hangsúlyozza, nem kimerítő és végleges¹⁾. Es tényleg az 1933. év végéig megtartott 17. nemzetközi munkaügyi konferencia több lényeges, mindazonáltal e feladatkörbe vágó olyan kérdésben hozott már határozatot, amely a most taglalt cikkek felsorolásában nem foglaltatik benn. Mindamellet a békeszerződések hivatkozott szakaszai nagy általánosságban a szociálpolitikai törvényhozásnak egész területét meghatározzák és nagyban megkönnyítik a N. M. Sz. hatáskörének elhatárolását

Tágabb értelemben tehát a N. M. Sz.-nek hatásköre van a munkaviszonyokat érintő minden olyan kérdés megoldására, amelyeknek a

¹⁾ E program egyes részleteinek gyakorlati megoldását Id. a II. kötet I. részében az egyes Nemzetközi Munkaügyi Konferenciákon hozott egyezmény-tervezetekkel és javaslatokkal kapcsolatban.

tagállamok által történendő közös szabályozását »a szociális igazságosságra alapított »általános béke« megvalósítása szükségessé teszi. *Szűkebb értelemben* pedig hatáskörébe tartozik minden olyan munkaviszonyból származó szociális kérdés megoldása¹ amelyek a Szervezet céljával Összeegyeztethetők s a békeszerződések most tárgyalt cikkeivel összhangzásba hozhatók.

A N. M. Sz.-nek a M. Sz.-vel való szoros kapcsolata következtében gyakran megtörténik, hogy a N. M. Sz. olyan kérdések megoldásában is résztvesz, amelyek elintézése szorosan véve a N. Sz.-nek hatáskörébe tartozik. Így a N. M. Hivatal a N. Sz. 1930. évi XI. közgyűlésének megkeresésére részveit a büntető intézetek szociális, gazdasági és higiéniai követelményeinek egységesítését előkészítő munkálatokban, amennyiben a *rabmimkák* kapcsolatos munkaviszonyokról, a szabadlábra helyezettlek segélyezéséről stb. szociálpolitikailag megindokolt emlékiratot szerkesztett¹); résztvett továbbá a Világ gazdasági Konferencián s a higiénia a leszerelés, az átmenő forgalom szabályozásának kérdéseiben egybehívott nemzetközi konferenciákon is stb. A N. M. Sz.-nek azonban ilyen esetekben hatásköri összeütközések elkerülése végett csupán *informatív* szerepre szabad szorítkoznia.

A N. M. Sz. végül a NMA.-ban megjelölt szociálpolitikai céljainak minél átfogóbb megvalósítása végett állandó érintkezést tart fenn a különböző nemzetközi szociálpolitikai és karitatív egyesületekkel s ez irányú tudományos testületekkel és intézményekkel is²).

¹) Az emlékiratot a N. Sz. az 1931. évi közgyűlés elé terjesztett jelentésében közzétette (Völkerbundsdrucksache, A. 25~a) s a kérdés végleges rendezését 13. közgyűlésében hozott határozatával a berni ^Büntető és Fogitázbizottság¹, az ú. η. Berni Bizottság elé utalta. (Ld. részletesen az Internationales Jahrbuch der Sozialpolitik 1932. és 1933. köteteiben a 40. és 419. s köv. 1. — A Vaemorandum teljes szövegét a már utalt helyen felül az Internat. Rundschau der Arbeit 1932. évf. ápr. és máj. havi füzetei is közlik „Probleme der Gefangenearbeit“ c. alatt, a 318. fii. 417. s köv. 1.).

²) így elsősorban a Szociális Előhaladás Nemzetközi Egyesületével, a Vörös Kereszt Egyesületek Ligájával, (Párizs, 1919.), a Nemzetközi Vöröskereszt Bizottsággal (Genf, 1863.), a Gyermeksegélyezés Nemzetközi Egyesületével, az Alkoholizmus Leküzdésére Alakult Nemzetközi Irodával, a Szociális Munkák Nemzetközi Irodájával, stb. (Internat. Jahrbuch der Sozialpolitik, 1932- és 1933. évf. 90. ill. 29. s köv. 1.),

5. A Nemzetközi Munkügyi Szervezet hatáskör-kibővítésének problémája.

(A szociális és gazdasági kérdések kölcsönhatása.)

A N. M. Sz. közgyűlésein, valamint igazgatótanácsi ülésein ismételen felmerült az a kérdés, hogy meddig terjedhet és hol natárolódik el a Szervezet hatásköre. E tekintetben, miként az ülészakok lefolyásáról kiadott hivatalos értesítésekből megállapítható, két ellentétes vélemény igyekezett saját álláspontját elfogadtatni; az egyik a munkaadóké, akik a N. M. Sz.-nek a NMA.-ban lefektetett hatáskörét megszükitőleg s a másik a munkásoké, akik ezt a hatáskört kiterjesztőleg igyekeztek értelmezni. Így a munkásdelegátusok a gazdasági s a szociális kérdések között fennálló szoros kapcsolat következtében már az 1919. évi washingtoni konferencián azt a kívánságukat fejezték ki, hogy a jelentős gazdasági kérdéseket is vonják be a N. M. Sz. munkájába. Ugyanez a gondolat irányította *Pirellit* is 1920-ban az igazgatótanácsban előterjesztett indítványa megtételénél, amelyben azt javasolta, hogy a N. M. Hivatal folytasson le vizsgálatot az ipari munkatermelésről s ennek keretében a munkaviszonyokat és a megélhetési kiadásokat, tehát a kérdés gazdasági vonatkozásait is vegye tekintetbe.

A N. M. Hivatal is ilyen értelemben folytatott tanulmányokat a munkanélküliség okaira s a konjunktúra ingadozásaira vonatkozólag, valamint ez okból működött együtt a N. Sz.-nek gazdasági és pénzügyi bizottságaival és vett részt a Világ gazdasági Konferencián is.

Ezzel szemben azonban, így szól az ellentetés, a gazdasági kérdéseknek a szociális problémákkal összefüggő ilyen — felületesnek mondható — szemlélete nem elégséges. Tartson a N. M. Hivatal az összes felvetett szociális kérdésekkel kapcsolatban alapos vizsgálatot s keresse a végleges megoldást minden esetben a gazdasági okok és következmények figyelembe vétele mellett.

A felvetett probléma megoldása késik, az egyes konferenciákon ismételen tárgváltak s a sajtóban is élénk vitára szolgáltatott okot, amiről az *Internat. Rundschau der Arbeit* 1929. évi februári és augusztusi számai is tanúskodhatnak. Az előbbiben *Curcin*, a N. M. Sz. igazgatótanácsi tagja s Jugoszlávia munkaadó delegátusa (114. s köv. 1.), az utóbbiban *J. Oadageest*, az igazgatótanács volt munkásképviseelője igyekeztek e kérdésben vallott ellentétes álláspontjukat érveikkel alátámasztani (701. s köv. 1.).

A nézeteltérések főleg két pontban csúcsosodtak ki.

a) Milyen mértékben foglalkozhatik a N. M. Hivatal feladatkörének teljesítése közben gazdasági és politikai kérdésekkel és

h) meddig mehet el e téren a N. M. Hivatal vizsgálatai során?

A két kérdés részben összefügg egymással.

I. A NMA. bevezetésének s 10. (324.) cikkének szövege és értelmezése szerint a N. M. Hivatal hatáskörébe tartozik a munkaviszonyoknak (munkaidő, munkanap, munkahét, munkaközvetítés, munkanélküliség), a munkásvédelemnek (munkabérek, betegség, baleset, rokkantsági, aggkori biztosítás, gyermekek, fiatalkorú és női munkások védelme stb.), valamint a munkarendszereknek és azoknak a kérdéseknek tanulmányozása, amelyeket nemzetközi egyezmények kötése céljából a közgyűlés elé kívánnak terjeszteni. A szociális kérdések túlnyomó többségében azok technikai és tisztán emberies része mellett még egy másik, egy gazdasági rész is van. Ugyanígy állunk a gazdaság-tudomány körébe tartozó kérdések szemléleténél is, mert ezek is kettős: gazdasági és szociális kihatásúak. A szociális és gazdasági problémáknak e szoros összefüggése nagyon is szembeötlő pl. a termelési költségnek, tehát egy kiváltképpen gazdasági kérdésnek vizsgálatánál, amelynek mikénti kialakulását a munkabérek nagysága, a díjazott szabadságidő, a szociális biztosítás szabályozottságának lényege, a munkanélküliség stb., tehát főleg szociális jelenségek befolyásolják.

A szociális kérdések gazdasági vonatkozásainak vizsgálata azonban a N. M. Sz. figyelmét elkerülte, holott e gazdasági kérdések éppen komplikáltságuk következtében beható és hosszantartó tudományos vizsgálatot, valamint gyakorlati ismereteket követelnek. Ezeknek figyelmen kívül hagyása veszélyezteti a problémák megoldásának állandóságát s ennek következtében káros kihatásai lehetnek a munkásságra olyan kérdéseknél, amelyeknél elsősorban az ő érdekeiket tartják szem előtt. Ha e két tényező egymásra gyakorolt automatikus kölcsönhatását nem veszik figyelembe, a munka és a tőke kölcsönhatása folytán előálló egyensúlyi helyzet felbomlik, aminek következménye súlyos gazdasági viszonyokban s nagyfokú munkanélküliségben fog jelentkezni.

Mindezekből levonható az a következtetés, hogy a gazdasági béke a szociális és politikai békének fontos és — mondhatni — egyik leglényegesebb előfeltétele, amiért is, ha szociális reformokat akarunk megvalósítani, úgy elsősorban is azok előfeltételeit kell megismernünk s előállható következményeit mérlegelnünk. A N. M. Sz. tehát nem zárkozhatik el e kérdések vizsgálata elől. Ezt célozta az igazgatótanácsban előterjesztett az az indítvány, hogy állítsanak fel egy bizottságot, amely a N. M. Hivatal által megoldandó szociális kérdéseknek gazdasági oldalát is letárgyalná s egyben összműködést

teremtene a N. Sz.-nek gazdasági szerveivel is¹⁾). A kérdést a XI. konferencián is megvitták s főleg a munkaadó delegátusok foglalkoztak beható részletességgel e tárggyal.

Az a körülmény, hogy a N. M. Sz. a gazdasági vonatkozások alapos figyelembe vétele nélkül nyúlt a szociális problémák megoldásához, már is káros következményeket vont maga után, amennyiben a nyolc órás munkanapra vonatkozó egyezményt, amely pedig sarkköve a N. M. Sz.-nek, eddig alig néhány állam ratifikálta. Még Anglia is, jól ismerve az egyezményben lefektetett elv káros közgazdasági következményeit, mivel munkanélküli segélyben öt év alatt egy milliárd font sterlinget, kb. 20 milliárd pengót fizetett ki s 1930. évi költségvetésébe csaknem 60 milliárd fontot, tehát 12 millió fonttal többet állított be, mint 1929-ben, a ratifikálás helyett revíziós javaslatot terjesztett elő²⁾). A nyolc órás munkanapnak gazdaságilag elsősorban a termelési költségekre van kihatása, így áremelkedést eredményezhet, amiért is, hogy a különböző szociális intézkedéseknek hatásait kellőleg mérlegelni lehessen, azokat elsősorban is gazdasági kérdéseikkel és törvényekkel való összefüggésükben kell megvizsgálnunk, hogy azután mindkettő összhangzásba hozható legyen a gyakorlati élet követelményeivel. Tehát ha a munkabér kérdését tesszük vizsgálódásunk tárgyává, akkor a munkát s ennek a munkapiacra való hatását sem zárhatjuk ki vizsgálatunk köréből, valamint az ár- és bérelméleteket sem.

Mindezek alapján a N. M. Hivatalnak jelentéseit mindenkor a szociális kérdések gazdasági részének vizsgálatával és ismertetésével kellene kezdenie, a nélkül azonban, hogy a közgazdaság autoritásába és birodalmába beavatkoznék. De még tovább menve, a N. M. Sz.-nek a lehetőség szerint minden olyan kérdést érintenie kellene, amelynek szociális oldala is van s amellyel a N. Sz.-nek gazdasági szervei már foglalkoztak. Így pl. a két szervezetnek közösen kellene a termeléssel összefüggő problémák, a köszénkérdés, a dumping, a cukorkérdés, a gazdasági rend és a világbéke kérdéseinek megoldásán fáradoznia, tehát ezirányú új hatáskörrel kellene a Szervezetet felruházni.

II A felvetett probléma ellenzői ezzel szemben azt vitatják, hogy a békeszerződések munkaügyi részei nem kívánták a N. M. Sz.-et

¹⁾ Az indítványt csak csekély szótöbbséggel fogadták el.

²⁾ 1921-ben 9,701.027, 1928-ban 38,256-114, 1929-ben pedig 47,470.605 fontot tett ki Anglia munkanélküli segélye. (Magyarország 1929. évi nov. 19-i 263. (2626.) száma, 5. l.)

A szövegben jelzett egymilliárd font sterling az Angliában is fokozottan érzett gazdasági pangás 1922—1927. éveire esik.

ilyen tevékenységgel felruházni. A szociális kérdéseknek — szerintük — nincs gazdasági oldaluk s a gazdaságtudomány elvont tételeinek gyakorlati alkalmazása csaknem tönkretette az emberi munkakerőt. Ha a nagyipar keletkezése óta annak felismerése, hogy a szociális szempontok a gazdaságtudománytól elválaszthatatlanok, tudatossá vált volna, vagy pedig ha egyik a másikra automatikusan befolyást gyakorolt volna, úgy nem kellett volna a munkástörvényhozásért ilyen sokáig harcolni.

De felesleges is a javasolt értelemben kibővíteni a N. M. Sz. hatáskörét, mert a kormányok minden esetben megkapják a közgyűlések tárgysorozatának kérdő íveit, delegáltjaikkal megbeszélik nemcsak a napirendet, hanem állásfoglalásukat is s ehhez a megbeszéléshez gazdasági szakértőket is bevonnak. Így tehát a szociális kérdések gazdasági hatásait mindenkor mérlelik.

A kérdőíveknek ez a vizsgálata azonban minden ország részéről saját nemzeti álláspontja szerint történik, ami — természetszerűleg — országonként változó. Mi legyen tehát a gazdasági okok s azok kihatásainak eldöntésénél a zsinórmérték? Az iparilag jelentős nagy államok, mint pl. Anglia vagy Németország stb., avagy az illető állam szempontjai?

A N. M. Sz. hatáskörének gazdasági irányzatú kibővítése ellen azt is felhozzák, hogy Angliában a nyolcórás munkanapról szóló egyezménytervezet ratifikációjának elmaradása nem csupán gazdasági, hanem politikai okokra is visszavezethető. Noha Anglia ezt az egyezményt de jure nem is ratifikálta, a gyakorlatban mégis régen bevezette a nyolcórás munkanapot.

Az ipar belátta, hogy a nemzeti és nemzetközi szociális törvényhozásban hatalmas erőforrás van, amelynek munkaadó és munkás egyaránt hasznát látja. Egyik országban sem nőttek oly nagyra a szociális terhek, hogy a termelést károsan befolyásolták volna. Sőt ellenkezőleg, növelték a munkásság munkabírását, fokozták egészségét, gyarapították szellemi fejlődését, mert e hatás nélkül nem lehetett volna a modern gépekre a szükséges gondot fordítani, továbbá lényegesen megjavították a munka fejarányát s csökkentették a baleseteket.

Mindezekből a körülményekből azt a végső következtetést vonják le a hatáskör kibővítésének ellenzői, hogy a nemzetközi szociálpolitikai törvényhozás eredményes munkájának nem előfeltétele a N. M. Sz. hatáskörének kibővítése, hanem a munkaadókat kell rábírn

hogy a szociális előrehaladás *követelményeit* az ú. n. »egészségügyi kordon«¹⁾ túlmenőleg is alkalmazzák.

De a N. M. Sz. hatáskörének ilyen irányú kibővítése ellenkezik a NMA. rendelkezéseivel is, amelyeknek intézkedéseit a N. M. Sz. létesítésével kapcsolatban azért hozták, hogy a szociális téren hátramaradt nemzeteket e téren hozandó alkotásokkal előbbre vigyék. Ha a nemzetközi szociálpolitikát a legkevésbé előrehaladott országok viszonyaihoz mérnék, úgy e téren a többi, előrehaladottabb ország is visszaesnék arra a mértékre, ami pedig a NMA. bevezetésében foglalt célkitűzéssel ellenkeznék.

III. Vitán felül áll, hogy a szociális kérdések szoros összefüggésben állnak a gazdasági, sőt legtöbbször a politikai kérdésekkel is. Amikor tehát a N. M. Sz. — feladatköréhez híven — valamely szociális probléma megoldásához hozzákezd, nem hagyhatja figyelmen kívül azokat a kezdő okokat, amelyek — legyenek azok gazdaságiak vagy politikaiak — a probléma keletkezésének ható okai között szerepelnek. Ez okok egymásra való kölcsönhatása ma már elvitathatatlan s a szociális kérdéseknek amazok nélküli megoldási kísérlete olyan munka lenne, mint azé az orvosé, aki egy mérges kelevényt tapasszal akarna gyógyítani. A szociális problémák gazdasági okainak vizsgálata tehát elengedhetetlen kötelessége a N. M. Sz.-nek, hacsak nem akarja fél munkával a felvetett problémát csupán ideig-óráig tartó látszat-megoldáshoz vezetni.

Ugyanebből az elgondolásból a megoldandó kérdés várható gazdasági eredményeit is vizsgálat tárgyává kell tenni. Mert ha valamely szociális problémának gazdasági kezdő oka is van, aminthogy az ilyen okra mindenkor visszavezethető, úgy a kérdés várható gazdasági eredménye is kihat a kezdő okra, egyik vagy másik irányban gazdasági téren is érezteti következményeit. A tőke és munka egyensúlyának kérdése tolja előtérbe a szociális problémák beállható gazdasági következményeivel való foglalkozást. A két tényező — gazdasági és szociális — annyira egybeforr; hogy hasztalan fáradság lenne azok elválasztó határvonalait kutatni.

Ezzel a faktummal számolnia kell a N. M. Sz.-nek is, amikor szociálpolitikai kérdésekben vizsgálatokat folytat. Az igazgatótanács nem is kívánta korlátozni a N. M. Hivatal hatáskörét s a szociálpolitikai vizsgálatok módját és terjedelmét, csupán annyit tartott fenn

¹⁾ A kifejezést először mrs. Bondfield, Anglia volt népjóléti minisztere, a szociális törvényhozásnak az alsó munkásrétegek védelmére szolgáló legelembb intézkedéseire megjelölésére használta..

magának, hogy fontos speciális nyomozásoknál az igazgatótanács jóváhagyását is ki kell kérni. A jóváhagyás kikérésekor az igazgatónak a vizsgálat lefolytatásának tervét s egy költségvetéselőirányzatot is be kell mutatnia¹⁾).

Az igazgatótanács, ha a szociális problémák kérdését a NMA. szellemében akarja megoldáshoz juttatni, nem is hozhatott volna más határozatot.

Ezek dacára a probléma állandó vita tárgya, főleg a munkás-delegátusok kivethető politikummal tárgyalják a kérdést, amiért is a végleges megoldás elérése érdekében az Á. N. B. véleményét is ki kellene kérni, amiként ez a mezőgazdaságban alkalmazott egyénekkel kapcsolatban a N. M. Sz. illetékességi kérdésénél meg is történt. Az Á. N. B. döntése mindenesetre megnyugtatólag fejezhetné be a N. M. Sz. további sikeres munkájának előfeltételét képező — végeredményben hatásköri kérdésnek — sokat vitatott problémáját.

¹⁾ Ld. a Bulletin Officiel 1921. május 4-é 17. számában az igazgatótanács 7. üléséről szóló tudósítást és a Bericht des Direktors an die Hauptversammlung in Genf, 1921. — 216. és 249—259. lapjait.

I. FÜGGELÉK.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Alapokmányának (NMA.)
szövege.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Alapokmányának (NMA.) szövege.

A trianoni békeszerződés XIII. része.

Az 1921. évi XXXIII. t. c.-be iktatott hivatalos magyar fordítás
alapján

átdolgozva.

A munka.

I. CÍM.

A munka megszervezése.

Minthogy a N. Sz. az általános béke megvalósítását *tűzte* ki céljául és ezt a békét csak úgy lehet elérni, ha a szociális igazságra alapítják;

minthogy vannak munkaviszonyok, amelyek az emberek nagy tömegét annyi igazságtalansággal, nyomorral és nélkülözéssel sújtják, hogy az ebből keletkező nagy elégedetlenség a világ békéjét és összhangját veszélyezteti s e viszonyok javítása sürgősen szükséges: például a munkaidő szabályozásával, ideértve a munkanap és a munkahét leghosszabb tartamának megállapítását, a munkaközvetítés szabályozásával, a munkanélküliség leküzdésével, a tisztességes megélhetést biztosító munkabérek szolgáltatásával, a munkásoknak mindennemű valamint foglalkozásukkal járó betegségek és a munkából eredő balesetek elleni védelmével, a gyermekek, fiatalok és a nők védelmével, agykori- és rokkantségélyezéssel, az idegen országokban dolgozó munkások érdekeinek védelmével, a szakszervezkedési szabadság elvének elismerésével, a szakoktatás és műszaki oktatás szervezésével és egyéb idevágó intézkedésekkel;

minthogy bármelyik nemzet vonakodása valóban emberies munkaviszonyok létesítésétől megbénítja más nemzetek olyan irányú törekvéseit, hogy a munkások sorsát saját országaikban javítsák:

a Magas Szerződő Felek az igazságosság és az emberiség érzésétől, valamint attól a vágytól indítva, hogy a világ békéjét állandóan biztosítsák, a következőkben állapodnak meg:

I. FEJEZET.

Szervezet.

1. (315.) cikk.

A bevezetésben megjelölt feladatok megvalósítására állandó szervezetet állítanak fel.

A N. Sz.-nek eredeti tagjai ennek a szervezetnek is eredeti tagjai s jövőben a N. Sz.-nek tagságával együtt jár a szóbanforgó szervezet tagsága is.

2. (310.) cikk.

Az állandó szervezet áll:

1. a tagok képviselőinek Egyetemes Értekezletéből;
2. a Nemzetközi Munkaügyi Hivatalból, amely a 7. (321.) cikkben említett Igazgatótanács ellenőrzése alatt áll.

3. (317.) cikk.

A tagok képviselőinek Egyetemes Értekezlete időről-időre a szükséghez képest, de évenként legalább egyszer ül össze. Az Egyetemes Értekezlet mindegyik tag négy-négy képviselőjéből alakul, akik közül kettő kormánykiküldött, a másik kettő közül az egyik az illető tag munkaadójának, a másik pedig munkásainak képviselője.

Bármelyik kiküldött szaktanácsadókat hozhat magával, de az ülés szak ugyanazon tárgyára vonatkozóan legfeljebb kettőt. Ha az Értekezletén a nőket különösen érdeklő kérdés fordul elő, legalább az egyik szaktanácsadónak nőnek kell lennie.

A tagok kötelezik magukat, hogy azokat a kiküldötteket és szaktanácsadókat, akik nem kormánykiküldöttek, országuk munkaadójának és munkásainak a körülményekhez képest legszámottevőbb szervezeteivel egyetértően nevezik ki, feltéve, hogy vannak ilyen szervezetek.

Szaktanácsadók csak úgy szólalhatnak fel, ha a kiküldött, aki mellé be vannak osztva, őket arra felhívja és az Értekezlet elnöke külön felhatalmazást ad; szavazati joguk nincs.

A kiküldöttek jogában áll helyettesül egyik szaktanácsadóját az elnökhöz intézett írásbeli meghatalmazással kijelölni és a szaktanácsadónak helyettesi minőségben felszólalási és szavazati joga van,

A kiküldötteknek és szaktanácsadóiknak neveit az illető tagok Kormányai a N. M. Hivatalnak bejelentik.

Az Értekezlet a kiküldöttek és szaktanácsadók megbízólevelét megvizsgálja és a jelenlevő kiküldöttek kétharmad részének szavazatával jogában áll bármely kiküldöttet vagy szaktanácsadót visszautasítani, ha kinevezését nem találja a jelen cikk rendelkezéseivel megegyezőnek.

4. (318.) cikk.

Mindegyik kiküldött önállóan gyakorolja szavazati jogát az Értekezlet elé terjesztett minden kérdésben.

Ha valamelyik tag a nem kormánykiküldöttek közül az egyiket, noha erre joga van, nem nevezné ki, a másik nem kormánykiküldöttnek joga van ugyan a tanácskozásban résztvenni, de szavazati joga nincs.

Ha az Értekezlet a 3. (317.) cikk rendelkezéséhez képest valamely tag kiküldöttjét visszautasítja, a jelen cikk rendelkezéseit olyképpen kell alkalmazni, mintha az illető kiküldöttet ki sem nevezték volna.

5. (319.) cikk.

Az Értekezlet üléseit a N. Sz.-nek székhelyén vagy bármely más oly helyen tartja, amelyet az Értekezlet a megelőző ülészakon a jelenlevő kiküldöttek kétharmad részének szavazatával kijelölt.

6. (320.) cikk.

A N. M. Hivatal, mint a N. Sz. szervezetének alkotó része, a Szövetség székhelyén állítatik fel.

7. (321.) cikk.

A N. M. Hivatal huszonnégytagú igazgatótanács vezetése alatt áll, amelynek tagjait az alábbi rendelkezések szerint kell kijelölni.

A N. M. Hivatal igazgatótanácsa a következőképen alakul:

tizenkét kormányképviselő;

a munkaadókat az Értekezleten képviselő kiküldöttek részéről választott hat személy;

a munkásokat az Értekezleten képviselő kiküldöttek részéről választott hat személy.

A tizenkét kormányképviselőből nyolcat azok a tagok neveznek ki, amelyeknek legnagyobb ipari jelentőségük van és négyet azok a tagok, amelyeket az Értekezleten erre a célra az előbb említett nyolc tag kiküldötteinek kizárásával, a kormány kiküldöttek neveznek meg.

Ha vitás az a kérdés, hogy a tagok közül melyeknek van legnagyobb ipari jelentőségük, a N. Sz.-nek Tanácsa határoz.

Az igazgatótanács tagjainak megbízatása három esztendőre szól. Megüresedett helyek miként való betöltéséről és más hasonló kérdésekről az igazgatótanács határozhat az Értekezlet jóváhagyásával.

Az igazgatótanács tagjai sorából időről-időre elnököt választ, megállapítja a tanácskozás rendjét és meghatározza üléseinek idejét. Rendkívüli ülészakot kell egybehívni, valahányszor az Igazgatótanácsnak legalább tíz tagja erre vonatkozó írásbeli indítványt terjeszt elő.

8. (322.) cikk.

A N. M. Hivatal élére az igazgatótanács igazgatót nevez ki, aki az igazgatótanácstól kapja utasításait és mind a helyes ügymenetért, mind pedig a reábízott egyéb teendők végrehajtásáért felelős.

Az igazgató vagy helyettese az igazgatótanács valamennyi ülésén köteles résztvenni.

9. (323.) cikk.

A N. M. Hivatal személyzetét az igazgató jelöli ki különféle állampolgárságú egyének közül, amennyire ez a Hivatal minél sikeresebb működésének érdekével összhangba hozható. A személyzet egy része nőkből áll.

10. (324.) cikk.

A N. M. Hivatal működésének körébe tartozik mindazoknak a felvilágosításoknak összegyűjtése és megadása, amelyek a munkáviszonyok és munkarendszer nemzetközi szabályozására és főleg azoknak a kérdéseknek tanulmányozására vonatkoznak, amelyeket nemzetközi egyezmények kötése céljából az Értekezlet elé kívánnak terjeszteni, úgyszintén az Értekezlet részéről elrendelt mindennemű különleges vizsgálatok lefolytatása.

Kötelessége az értekezleti ülések tárgysorozatának előkészítése.

A békeszerződés jelen részének értelmében teljesíti a nemzetközi vitás kérdésekben reá háruló kötelességeket.

Francia, angol és más olyan nyelveken, amelyeket az igazgatótanács megfelelőnek ítél, időszaki folyóiratot szerkeszt és ad ki, amely a nemzetközi érdekű ipari és munkáskérdések tanulmányozásával foglalkozik.

Általában véve a N. M. Hivatalt a jelen cikkben megjelölt hatáskörön kívül mindaz a hatalom és jogosultság megilleti, amelyet az Értekezlet reá ruház.

11 (325.) cikk.

A tagok oly minisztériumai, amelyek ipari és munkáskérdésekkel foglalkoznak, az igazgatóval a N. M. Hivatal igazgatótanácsában levő kormányképviselőjük útján, vagy ilyen képviselő hiányában a kormányuk részéről erre a célra kijelöli és megfelelően képesített tisztviselő útján közvetlenül érintkezhetnek.

12. (326.) cikk.

A N. M. Hivatal a N. Sz. Főtitkárságának támogatását mindazokban a kérdésekben igénybeveheti, amelyekben ez a támogatás szükséges lehet,

13. (327.) cikk.

Mindegyik tag maga fedezi kiküldötteinek és szaktanácsadóinak, valamint az Értekezlet és az igazgatótanács ülésein résztvevő képviselőinek utazási és tartózkodási költségeit.

A N. M. Hivatal, valamint a Közgyűlés és az igazgatótanács üléseinek minden egyéb költségeit a N. Sz.-nek Főtitkára a N. Sz. általános költségvetésének terhére az igazgatónak megtéríti.

Az igazgató a N. Sz. főtitkárának felelős mindazoknak az összegeknek szabályszerű felhasználásáért, amelyeket neki a jelen cikk rendelkezéseihez képest kiutaltak.

II. FEJEZET.

Eljárás.

14. (328.) cikk.

Az Értekezlet minden ülészakának napirendjét az igazgatótanács állapítja meg, figyelembe véve mindazokat az indítványokat, amelyeket a tagok valamelyikének Kormánya, vagy a 3. (317.) cikk szerint elismert valamely szervezet a napirendre *nézve* előterjesztett.

15. (329.) cikk.

Az igazgató az Értekezlet titkáráként működik és minden ülészak napirendjét négy hónappal annak megnyitása előtt a tagok mindegyikének és ezek közvetítésével a nem kormánykiküldötteknek is, ha már ki vannak jelölve, megküldi.

16. (330.) cikk.

Bármelyik tag Kormánya tiltakozhat az ellen, hogy a megjelölt kérdések közül egyet vagy többet a napirendbe felvegyenek. Az ilyen tiltakozás indokait az igazgatóhoz intézett magyarázó emlékiratban kell kifejteni, aki azt az Állandó Szervezet tagjaival közli.

A kérdések, amelyek ellen tiltakozást jelentettek be, napirenden maradnak, ha az Értekezlet a jelenlevő kiküldöttek szavazatának kétharmad többségével úgy határoz.

Minden kérdést, amelyre nézve (az előző bekezdésben említett esetet kivéve) a Közgyűlés a jelenlevő kiküldötteknek ugyancsak kétharmad többségével úgy határoz, hogy az a Közgyűlésen tárgyalandó, a következő ülészak napirendjére ki kell tűzni.

17. (331.) cikk.

A Közgyűlés maga határozza meg tanácskozási rendjét és választja meg elnökét; kiküldhet bizottságokat, hogy azok bizonyos kérdéseket tanulmányozás és jelentés tárgyává tegyenek.

A Közgyűlésen jelenlevő kiküldöttek minden ügyben egyszerű szótöbbséggel határoznak, kivéve azokat az eseteket, melyekben a jelen Szerződés e részének más cikkei kifejezetten nagyobb többséget kívánnak.

Ha a leadott szavazatok száma kisebb a Közgyűlésen jelenlevő kiküldöttek felénél, a szavazás érvénytelen.

18. (332.) cikk.

A Közgyűlés a részéről kiküldött bármely bizottsághoz műszaki szakértőket is beoszthat, akik szavazati jog nélkül vesznek részt a tanácskozásokon.

19. (333.) cikk.

Ha a Közgyűlés a napirend valamelyik pontjára vonatkozó indítvány elfogadása mellett dönt, el kell határoznia azt is, hogy az elfogadott indítványt minő alakban kell szövegeznie, nevezetesen:

a) *javaslat* alakjában-e, amelyet a tagok elé terjesztenek a nemzeti törvényhozás útján vagy más módon való megvalósítás megfontolásának céljára, vagy pedig

b) a tagok részéről való megerősítés céljára nemzetközi *egyezménytervezet* alakjában.

Akár javaslat, akár egyezménytervezet esetében ennek elfogadásához a végleges szavazásnál a közgyűlésen jelenlevő kiküldöttek szavazatának kétharmad többsége szükséges.

Bármely javaslat vagy általános érvényű egyezménytervezet szerkesztésénél az Értekezlet kellő figyelembe veszi azokat az országokat is, amelyekben az éghajlatviszonyok, az ipari szervezetnek hiányos fejlettsége vagy más különös körülmények folytán az ipari viszonyok jelentékeny eltérést mutatnak és olyan eltérő rendelkezéseket ajánl, amelyek az illető országok különleges viszonyaihoz képest megfelelőeknek látszanak.

A javaslat vagy egyezménytervezet egyik példányát az Értekezlet elnöke és az igazgató aláírásukkal hitelesítik és ezt a példányt a Nemzetek Szövetsége főtitkáránál kell letétbe helyezni. A főtitkár a javaslat vagy egyezménytervezet egy-egy hiteles másolatát minden tagnak megküldi.

Minden tag kötelezi magát, hogy az Értekezlet ülészakának berekesztése után legkésőbb egy éven belül, vagy ha ez rendkívüli körülmények folytán lehetetlen, mihelyt lehetséges, de minden esetre tizennyolc hónapon belül az Értekezlet ülészakának berekesztése után, a javaslatot vagy egyezménytervezetet törvénybeiktatás vagy más intézkedés céljából az illetékes hatóságok elé terjeszti.

Ha javaslatról van szó, a tagok a főtitkárt a tett intézkedésekről értesítik.

Ha egyezménytervezetről van szó, az illető tag, ha az illetékes hatóság vagy hatóságok hozzájárulását megnyerte, az egyezmény alakoszerű megerősítését közli a főtitkárral és megteszi a szükséges intézkedéseket, hogy az illető egyezmény intézkedéseit hatályba léptesse.

Ha valamely javaslat megvalósítása nem tesz szükségessé törvényhozási cselekményt vagy más intézkedést, vagy ha valamely egyezménytervezet nem nyeri meg az illetékes hatóság vagy hatóságok hozzájárulását, a tagot semmiféle további kötelezettség nem terheli.

Ha olyan szövetséges államról van szó, amelyben az egyezménykötési jog munkásügyekben bizonyos korlátozásoknak van alávetve, kormányának szabadságában áll, hogy azt az egyezménytervezetet, amelyre ezek a korlátozások vonatkoznak, egyszerűen javaslatnak tekintse. Ebben az esetben a jelen cikknek a javaslatokra vonatkozó intézkedései nyerne alkalmazást.

A fenti cikk értelmezésénél a következő alapelv irányadó: Semmi esetre sem kívánható vagy követelhető a tagok egyikétől sem, hogy valamely javaslatnak vagy egyezménytervezetnek az Értekezleten történt elfogadása következtében csökkentse a saját törvényhozásában a szóbanforgó munkásoknak már nyújtott védelmet.

20. (334.) cikk.

Az említeti módon megerősített minden egyezményt a N. Sz.-nek főtitkára beiktatja, de az egyezmény csak azokat a tagokat kötelezi, amelyek azt megerősítették.

21. (335.) cikk.

Ha valamely egyezménytervezet a végső szavazás alkalmával nem is nyerte el az Értekezletén a jelenlevő kiküldöttek szavazatának kétharmad többségét, azért az Állandó Szervezet egyes tagjainak jogukban áll, hogy egymás között ilyen tartalmú egyezményt kössenek.

Minden ily módon kötött egyezményt az érdekelt Kormányok a N. Sz.-nek főtitkárával közölnek, aki azt beiktatja.

22. (336.) cikk.

Minden tag kötelezi magát, hogy a N. M. Hivatalnak évi jelentést terjeszt elő azokról az intézkedésekről, amelyeket a maga részéről elfogadott egyezmények végrehajtása tárgyában tett. Ezeket a jelentéseket az igazgatótanács részéről kívánt alakban és részletes tartalommal kell szerkeszteni. Az igazgató az Értekezlet legközelebbi ülészakájában ezekből a jelentésekből készített összefoglalást terjeszt elő.

23. (337.) cikk.

A N. M. Hivatalhoz munkaadók vagy munkások szakszervezete részéről intézett olyan panaszt, hogy valamelyik tag valamely elfogadott egyezmény végrehajtását bárminő tekintetben nem biztosította kellő módon, az igazgatótanács az illető Kormányhoz átteheti és a Kormányt felszólíthatja, hogy az ügyben megfelelő nyilatkozatot tegyen.

24. (338.) cikk.

Ha az illető Kormánytól megfelelő határidőn belül nyilatkozat nem érkezik, vagy ha a beérkezett nyilatkozatot az igazgatótanács kielégítőnek nem tartja, az utóbbinak joga van a benyújtott panaszt és az arra vonatkozó esetleges nyilatkozatot nyilvánosságra hozni,

25. (339.) cikk.

Minden tag panaszt tehet a N. M. Hivatalnál bármely más tag ellen, amely nézete szerint a mindkét tag részéről az előző cikkeknek megfelelően megerősített valamely egyezmény végrehajtását kellő módon nem biztosítja.

Az igazgatótanács, mielőtt az alábbiak szerint a vizsgálóbizottsághoz fordulna, a 23. (337.) cikkben körülírt módon érintkezésbe léphet a kérdéses kormánnyal, ha ezt célszerűnek tartja.

Ha az igazgatótanács nem tartja szükségesnek, hogy a panaszt a kérdéses kormánnyal közölje, vagy ha a megtörtént közlés után megfelelő határidőn belül nem érkezett be olyan válasz, amelyet az igazgatótanács kielégítőnek tart, az igazgatótanács a felvetett panasznak megvizsgálása és megfelelő jelentéstétel végett vizsgálóbizottság kiküldését határozhatja el.

Ugyanezt az eljárást az igazgatótanács akár hivatalból, akár az értekezlet valamelyik kiküldöttjének panaszára folyamatba teheti.

Ha a 24. (338.) vagy a 25. (339.) cikkek alapján felmerülő kérdés az igazgatótanács elé kerül, az illető kormánynak, amennyiben az igazgatótanácsban még nincs képviselője, jogában áll, hogy az igazgatótanácsnak erre az ügyre vonatkozó tárgyalásain való részvétel céljából képviselőt küldjön ki. Az ügy tárgyalásának időpontjáról a kérdéses kormányt idejekorán megfelelően értesíteni kell.

26. (340.) cikk.

A vizsgálóbizottságot a következő rendelkezéseknek megfelelő módon kell megalakítani:

Minden tag a jelen szerződés életbelépése után féléven belül ipari ügyekben jártas három személyt nevez meg és pedig egyet a munkaadók, egyet a munkások képviselőjeként, a harmadikat pedig a munkások és a munkaadóktól független egyének köréből. Mindezeket a személyeket lajstromba veszik s ebből a lajstromból kell a vizsgálóbizottság tagjait kiválasztani.

Az igazgatótanács az így megnevezett személyek alkalmasságát megvizsgálhatja és a jelenlevő képviselők szavazatainak kétharmadrészével visszautasíthatja azoknak kinevezését, akiknek alkalmasságát nem találja a jelen cikk rendelkezéseivel egybehangzónak.

Az igazgatótanács felhívására a Nemzetek Szövetségének főtitkára a vizsgálóbizottság tagjául három személyt nevez ki és pedig a lajstrom három csoportjának mindegyikéből egyet-egyet és e három személy egyikét a bizottság elnökeül jelöli ki. E három személy közül egyik sem lehet olyan személy, akit a lajstromba a panasz folytán közvetlenül érdekelt valamelyik tag jelölt ki.

27. (341.) cikk.

Valamennyi tag kötelezi magát, hogy abban az esetben, ha valamely panaszt a 25. (339.) cikk alapján a vizsgálóbizottság elé utasítanak a bizottságnak megadja mindazokat a felvilágosításokat, amelyek a panasz tárgyára nézve az ő rendelkezésére állnak, akár érdekelve van közvetlenül a panasznál, akár nincs.

28. (342.) cikk.

A vizsgálóbizottság a panasz beható megvizsgálása után jelentést készít, amely magában foglalja mindazokra a ténykedésekre vonatkozó megállapításait, amelyek a felek között fennforgó vitás eset elbírálásánál lényegesek és egyúttal javaslatot tartalmaz azokra a lépésekre nézve, amelyek a panasz elintézése céljából szükségeseknek látszanak, megjelölve egyúttal a javasolt intézkedések határidejét is.

A jelentésnek egyúttal meg kell jelölnie azokat az esetleges gazdasági intézkedéseket is, amelyeket valamely vétkesnek talált kormány-nal szemben helyénvalóknak tart és amelyekre nézve indokoltnak látná, hogy azokat a többi kormányok alkalmazásba vegyék.

29. (343.) cikk.

A N. Sz.-nek főtitkára a vizsgálóbizottság jelentését a j)anasiban érdekelt valamennyi kormánnyal közli és annak közzétételéről gondoskodik.

Az érdekelt kormányok mindegyike köteles a N. Sz.-nek főtitkárával egy hónapon belül közölni, hogy a bizottsági jelentésben foglalt javaslatokat elfogadja-e vagy sem és amennyiben el nem fogadja, vajjon óhajtja-e a vitás esetet a N. Sz.-nek A. N. B.-a elé terjeszteni.

30. (344.) cikk.

Abban az esetben, ha valamely tag bármely javaslat vagy egyezménytervezet tekintetében a 19. (333.) cikknek megfelelő intézkedéseket nem teszi meg, a többi tag bármelyikének jogában áll az ügyet az A. N. B. elé terjeszteni.

31. (345.) cikk.

Az A. N. B. döntése a 29. (343.) és a 30. (344.) cikkek értelmében eleje terjesztett panaszok vagy vitás kérdések tárgyában végérvényes.

32. (346.) cikk.

Az Á. N. B. a vizsgálóbizottság bármely megállapítását vagy javaslatát helybenhagyhatja, megváltoztathatja vagy érvénytelennek nyilváníthatja és határozatában megjelölheti azokat az esetleges gazdasági intézkedéseket is, amelyeket helyénvalóknak tart és amelyekre nézve indokoltnak látja, hogy azokat valamely vétkesnek talált kormánnyal szemben a többi kormány alkalmazásba vegyen.

33. (347.) cikk.

Ha valamely tag a megszabott határidőn belül nem veti magát alá azoknak a javaslatoknak, amelyeket az eset körülményeihez képest a vizsgálóbizottság jelentése vagy az A. N. B. határozata tartalmaz,

a többi tag közül bármelyik az előbb említett tag ellenében azokat a gazdasági intézkedéseket alkalmazhatja, amelyeknek alkalmazását a bizottság jelentése vagy a bíróság határozata erre az esetre helyénvalóknak tartott.

34. (348.) cikk.

A vétkes kormány bármikor értesítheti az igazgatótanácsot, hogy megtette a szükséges intézkedéseket arra nézve, hogy az eset körülményeihez képest vagy a vizsgálóbizottság részéről ajánlott vagy az A. N. B. határozatában foglalt javaslatok megvalósuljanak és kérheti az igazgatótanácsot, hogy a N. Sz.-nek főtitkára útján küldjön ki vizsgálóbizottságot állításai valóságának megállapítására. Ebben az esetben a 2G. (340.), 27. (341.), 28. (342.), 29. (343.), 31. (345.) és 32. (346.) cikkek rendelkezéseit kell alkalmazni s ha a vizsgálóbizottság fflentése vagy az A. N. B. döntése a vétkes kormány javára szól, a többi kormány köteles azokat a gazdasági rendelkezéseket, amelyeket a vétkes kormánnyal szemben alkalmaztak, azonnal beszüntetni.

III. FEJEZET.

Általános szabályok.

35. (349.) cikk.

A tagok kötelezik magukat, hogy azokat az egyezményeket, amelyeket megerősítettek, a jelen Szerződés e részének rendelkezései szerint mindazokra a gyarmataikra, birtokaikra és fennhatóságuk alá tartozó területekre is életbeléptetik, amelyeknek nincs teljes önkormányzatuk, de:

?. kivéve azokat az eseteket, amikor az egyezmény a helyi viszonyok miatt keresztülvihetetlen és

2 fenntartva azokat a módosításokat, amelyek az egyezménynek a helyi viszonyokkal való összeegyeztetéséhez szükségesek.

Ehhez képest minden tag köteles a N. M. Hivatallal közölni mindazokra a gyarmataira, birtokaira és fennhatósága alá tartozó területeire vonatkozó elhatározását, amelyeknek nincs teljes önkormányzatuk.

36. (350.) cikk.

A jelen Szerződés e részének oly módosításai, amelyeket a Közgyűlés a jelenlevő kiküldöttek szavazatainak kétharmad többségével elfogadott, akkor válnak jogerősekké, amikor azokat az Államok, amelyeknek képviselői a Nemzetek Szövetségének Tanácsát alkotják és a tagok háromnegyedrésze megerősítették.

37. (351.) cikk.

A jelen Szerződés e részének, valamint a tagok között a jelen Szerződés e részének értelmében kötött későbbi egyezményeknek értel-

mezésére vonatkozó minden kérdést vagy vitát elbírálás végett az Á. N. B. elé kell terjeszteni.

IV. FEJEZET.

Átmeneti rendelkezések.

38. (352.) cikk.

Az Értekezlet első ülészakát 1919. október havában tartja. Az ülészak helyei és napirendjét az idecsatolt Függelék határozza meg.

Az első ülészak egybehívására és szervezésére vonatkozó intézkedéseket az említett Függelékben ebből a célból kijelölt Kormány teszi meg. Ezt a kormányt az Értekezlet elé terjesztendő okmányok előkészítésében az a Nemzetközi Bizottság támogatja, amely a Függelékben előírt módon megalakul.

Az első és minden további ülészak költségeit — a kiküldöttek és a szaktanácsadók költségeinek kivételével — addig, amíg a szükséges hitel a N. Sz. költségvetésének terhére felvehető, az egyes tagok között abban az arányban kell felosztani, amely szerint ezek az Egyesületes Postaegyesületi Nemzetközi Iroda költségeihez hozzájárulnak.

39. (353.) cikk.

A N. Sz.-nek megalakulásáig mindazokat a közleményeket, amelyeket az előző cikkek szerint a Szövetség főtítkárához kellene intézni, a N. M. Hivatal igazgatója veszi át, aki azokat a Szövetség főtítkárához juttatja.

40. (354.) cikk.

Az Á. N. B. megalakulásáig mindazokat a vitás ügyeket, amelyeket a jelen Szerződés e részének értelmében eléje kellene terjeszteni, a N. Sz.-nek Tanácsa részéről kijelölt három személyből álló bíróság elé kell utalni.

FÜGGELÉK.

A Munkaügyi Évi Értekezlet első ülészaka 1919-ben.

Az Értekezlet helye: Washington.

Az Északamerikai Egyesült Államok Kormánya felkéri, hogy az Értekezletet hívja össze.

A Nemzetközi Szervezőbizottság hét tagból áll, akiket az Északamerikai Egyesült Államok, Nagybritannia, Franciaország, Olaszország, Japán, Belgium és Svájc Kormányai jelölnek ki. A Bizottság, ha szükségesnek látja, más tagokat is felhívhat, hogy a Szervezőbizottságba képviselőt küldjenek.

A napirend a következő:

1. A 8 órás munkanap vagy a 48 órás munkahét elvének alkalmazása.
2. A munkanélküliség meggátlására és következményeinek elhárítására vonatkozó kérdések.
3. A nők alkalmazása:
 - a) szülés előtt és után (beleértve az anyasági segély kérdését);
 - b) éjjeli munkára;
 - c) az egészségre ártalmas üzemekben.
4. Gyermek alkalmazása:
 - a) az alkalmazás legalacsonyabb korhatára;
 - b) éjjeli munkára;
 - c) az egészségre ártalmas üzemekben.
5. Az iparban alkalmazott nők éjjeli munkájának tilalma iránt és a gyufagyártásban a fehér foszfor használatának tilalma iránt 1906-ban Bernben alkotott egyezmények kiterjesztése és végrehajtása.

II. CÍM.

Általános elvek. 41. (355.) cikk.

A Magas Szerződő Felek elismervén azt, hogy a bérmunkások testi, erkölcsi és szellemi jóléte nemzetközi szempontból legnagyobb jelentőségű, ennek a magasztos célnak előmozdítása érdekében az I. címben megállapított és a N. Sz.-vel kapcsolatba hozott állandó szervezetet létesítették.

Elismerik, hogy az éghajlatnak, az erkölcsöknek és a szokásoknak, valamint a gazdasági célszerűségnek és az ipari hagyományoknak különbözősége megnehezítik a munkaviszonyok teljes egyöntetűségének közvetlen megvalósítását. De abban a meggyőződésben, hogy a munka nem tekinthető csupán árucikknek, azt tartják, hogy vannak a munkaviszonyok szabályozásának oly módszerei és elvéig amelyeknek alkalmazására minden ipari szervezetnek törekednie kellene, amennyire ezt sajátos körülményeik megengedik.

Ezek közül a módszerek és elvek közül a Magas Szerződő Felek előtt kiváltképpen a következők látszanak különösen és sürgősen fontosaknak:

1. A fentemlített vezérelv, hogy a munka nem tekinthető csupán árunak vagy kereskedelmi cikknek.
2. A szabadszervezkedés joga minden törvényes célra mind a munkások, mind a munkaadók részéről.
3. A munkások díjazása olyan munkabérrel, amely abban az időben és abban az országban, amelyben élnek, számukra tisztességes életmódot biztosít.

4. A nyolc órás munkanap vagy a negyvennyolc órás munkahét elfogadása mint elérendő zsinórmérték mindenütt, ahol még nincs elérve.

5. Hetenkint legalább huszonnégyórás munkaszünet, amely, amennyire csak lehetséges, a vasárnapot magában foglalja.

A gyermekmunka megszüntetése és mindkét nembeli fiatalok munkájának olyan korlátozása, amely nevelésük folytatását és kellő testi fejlődésüket lehetővé teszi.

7. Az az elv, hogy férfiak és nők egyenlő értékű munkáért egyenlő munkabért kapjanak.

8. A munkaviszonyokra alkotott jogszabályok minden országban méltányos gazdasági elbánásban részesítsenek az országban jogosan tartózkodó minden munkást.

9. Abból a célból, hogy a munkásvédelmi törvények és szabályok alkalmazása biztosíttassék, minden államban felügyelet rendszerezéséről kell gondoskodni, amelyben nők is résztvesznek.

A nélkül, hogy ezeket a módszereket és elveket kimerítőknek vagy véglegeseknek tekintenék, a Magas Szerződő Felek azt a nemzetet vallják, hogy ezek az elvek alkalmasak a N. Sz. politikájának irányítására és hogyha azokat a Szövetség tagjainak sorába tartozó ipari közületek elfogadják és a gyakorlatban megfelelő felügyeleti rendszer mellett sértetlenül érvényben tartják, a világ bér munkásainak maradandó jótéteményeket fognak biztosítani.

II. F Ü G -

*A Nemzetközi Munkaügyi Szer-
s a Párizs-környéki békeszerződések munka-*

	I. Fejezet													II. Fe-						
	S z e r v e z e t													E l -						
Nemzetközi Munka- ügyi Szervezet Alapokmánya (NMA)	I. C I M (Bevezetés)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Trianon XIII. Rész		315	316	317	318	319	320	321	322	323	324	325	326	327	328	329	330	331	332	333
Versailles XIII. Rész		387	388	389	390	391	392	393	394	395	396	397	398	399	400	401	402	403	404	405
St. Germain XIII. Rész		332	333	334	335	336	337	338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350
Neuilly XII. Rész		249	250	251	252	253	254	255	256	257	258	259	260	261	262	263	264	265	266	267
Sèvres XII Rész	n e m r a t i f i k á l t á k																			

Jegyzet: A Lausanne-ban 1923. július 24-én kötött békeszerződésbe nincs felvéve.

G E L É K.

vezet Alapokmánya (NMA.)
 ügyi részeinek táblázatos feltüntetése.

j e z e t														III. Fejezet			IV. Fejezet			Függelék	Általános elvek	Szociális biztosítás		
j á r á s														Általános szabályok			Átmeneti rendelk.							
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	Az első Munkaügyi Konferencia 1919-ben	II. C I M	41	
334	335	336	337	338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354			355	258
406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425	426			427	312
351	352	353	354	355	356	357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371			372	272
268	269	270	271	272	273	274	275	276	277	278	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288			289	203

Ügyrendek.

- III/a. *A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Közgyűlési Ügyrendje.*
- III/b. *A konferencia bizottságainak ügyrendje.*
- III/c. *A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet igazgatótanácsi ügyrendje*
- 111/d. *Panasz esetében követendő eljárási szabályok.*
- III/e. *A hágai Állandó Nemzetközi Bíróság munkaügyi külön tanácsaira vonatkozó statútumok és ügyrendi részek.*

III/a. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet közgyűléseinek ügyrendje¹⁾.

Elfogadta a konferencia első ülészsaka 1919. november 21-én, módosította:

a konferencia negyedik ülészsaka 1922. november 3-án; hetedik ülészsaka 1925. június 9-én; nyolcadik ülészsaka 1926. július 3-án; tizedik ülészsaka 1927. május 30-án és június 8-án; tizenegyedik ülészsaka 1928. június 8-án; tizenkettedik ülészsaka 1929. június 17-én; tizennegyedik ülészsaka 1930. június 16-án és 20-án; tizenötödik ülészsaka 1931. június 15-én; tizenhatodik ülészsaka 1932. április 1.9-én és tizenhetedik ülészsaka 1933. június 27-én.

1. cikk.

A konferencia összetétele.

1. A konferencia azokból a delegátusokból alakul meg, akiket a N. M. Sz. tagjai szabályszerűen kineveznek.

NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikk 2. bek.

2. Minden képviselő műszaki tanácsadót is vihet magával, akiknek száma azonban az ülészsak tárgysorozatának minden pontjára vonatkozólag legfeljebb kettőt tehet ki.

3. A delegátusok s a műszaki tanácsadók ülőhelyeinek az ülés-teremben történő kijelölése az igazgatótanács feladatkörébe tartozik.

2. cikk.

Az ideiglenes iroda.

A konferenciát a N. M. Hivatal igazgatótanácsának elnöke nyitja meg, akit e munkájában az igazgatótanács hivatalának tagjai támogatnak. Ez az ideiglenes iroda a konferencia elnökének beiktatásáig működik.

¹⁾ Szerző fordítása a N. M. Hivatalnak „Statuts et règlements — Constitution and rules“ c. 1932-ben megjelent hivatalos francia és angol, valamint „Satzungen und Geschäftsordnungen“ c. 1933. évi német kiadásaiból.

3. cikk.

A meghatalmazások igazolása.

NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikk 6. és 7. bek.

1. A képviselők s a műszaki tanácsadók meghatalmazásait a konferencia üléseinek megnyitására kijelölt időpont előtt legalább tizenöt nappal keli a N. M. Hivatalnál benyújtani.

2. Az igazgatótanács elnöke a meghatalmazásokról összefoglaló jelentést szerkeszt. Ezt a jelentést a megnyitó ülés előtti napon a meghatalmazásokkal együtt a képviselők elé terjesztik megvizsgálás végett. A jelentést az első ülés tárgyalási jegyzőkönyvének függeléké-képpen közléteszik.

A delegátusok s a műszaki tanácsadók kijelölésére vonatkozó esetleges kifogásokat a konferencia irodájában kell benyújtani, amely azokat azután a 7. cikk C) fejezetében említett igazolóbizottsághoz utalja.

4. Minden kifogás semmis, amely a konferencia ülészakának megnyitása után három napon belül, a megnyitás napját nem számítva, nem érkezik meg a konferencia irodájába. Azokra a meghatalmazásokra vonatkozólag, amelyeket rendkívüli körülmények folytán nem terjesztettek be kellő időben s ezért a második bekezdésben említett összefoglaló jelentésben sem voltak felhasználhatók, ez a három napos határidő a képviselők s a műszaki tanácsadók neveinek az ülészak előzetes tárgyalási jelentésében foglalt közzétételével veszi kezdetét.

5. Amennyiben azonban olyan kifogásról van szó, amely egy távol fekvő ország képviseletére vonatkozik s ennek folytán egy feltehető késedelmes iratváltás lehetősége is fennforog, a kifogást a végleges jelentés megszerkesztésének napjáig is be lehet nyújtani.

6. Egyébként nem fogadhatók el azok a kifogások, melyek névtelenül érkeznek be, vagy azok, amelyeket a közgyűlés által előzőleg már megvitatott eseményekkel vagy adatokkal indokoltak, úgyszintén azok sem, amelyek alaptalanságát vagy tarthatatlanságát azonos tényállás vagy adatok alapján lefolyt vita és határozat következtében a közgyűlés már kimondotta.

NMA. 4. (tr. bsz. 318.) cikk 3. bek.

7. Az a képviselő vagy műszaki tanácsadó, akinek meghatalmazását kifogásolják, mindaddig ugyanazon jogok élvezetében marad, mint a többi képviselő vagy műszaki tanácsadó, amíg kiküldetése felől végérvényesen határoznak.

4. cikk.

A végleges iroda.

NMA. 17. (tr. bsz. 331.) cikk 1. bek.)

1. A végleges iroda egy elnökből és három helyettes elnökből alakul meg, akiknek különböző állampolgárságúaknak kell lenniük

s akiket a konferencia választ meg. Ezeknek a funkcióknak ellátására nők is választhatók.

2. A kormányok, a munkaadók s a munkások hármass csoportja mindegyik saját köréből hozza javaslatba a három helyettes elnök egyikét, akiket azután a konferencia választ meg.

H. A helyettes elnökök rangsora ülésről-ülésre változik. A csoportok a következő sorrendben változtatják rangjukat: kormánycsoport, munkaadócsoport, munkáscsoport, kezdve annál a csoportnál, amelyet a konferencia ötödik ülészakán sorshúzás útján kijelölt.

4. Ha valamely csoport ugyanolyan állampolgárságú helyettes elnököt hoz javaslatba, mint amilyent a rangban előtte álló csoport javasolt, úgy az előbbi javaslat hatálytalan.

5. cikk.

A titkárság.

1. A konferencia titkárságának munkálatait a N. M. Hivatal tisztviselői végzik, akiket mindezek elvégzésére a nevezett hivatal igazgatótanácsa jelöl ki.

2. A konferencia főtitkára a N. M. Hivatal igazgatója, aki a titkárság ügymenetéért is felelős. Ebben a munkájában őt a N. M. Hivatal igazgatótanácsa által kinevezett egy vagy több, melléje rendelt titkár támogathatja.

NMA. 10. (tr. bsz 324.) cikk 5. bek.

3. A konferencia titkársága különösen az okiratok, jelentések és határozatok átvételét, kinyomatását, szétosztását és fordítását végzi; lefordítja az üléseken tartott beszédeket, sztenografálja a tanácskozáásokat, az ülésekről készült gyorsírói jelentéseket kinyomatja és szétosztja, kezeli a konferencia irattárát, közzéteszi az ülések végleges tárgyalási jelentéseit s általában elvégzi mindazt a különleges munkát, amelyet a konferencia ráruházni jónak látott.

6. cikk.

Eljárás

NMA. 17. (tr. bsz 331.) cikk,

k konferencia eljárása a következő:

NMA. 16. (tr. bsz. 330.) cikk 1. és 2. bek.

1. Amennyiben a N. M. Sz. egyik tagjának kormánya kifogást emelt a tárgysorozatba felvett valamely napirendi pont ellen, úgy a konferencia, az igazgatótanács által e tárgyban összeállított jelentés megvizsgálása után a versailles-i szerződés 402. (NMA. 16., trianoni 330.) cikkének rendelkezése alapján határoz e kérdésben.

2. A konferencia a jelen ügyrend 7. cikkének *B*) fejezete értelmében megalakítja a javasiati bizottságot

3. A ülészek folyamán az erre illetékes bizottság által megjelölt időben a konferencia tárgyalás alá veszi a N. M. Hivatal igazgatójának azt a jelentését, amelyet ez, az előbbi konferenciák ülészekain hozott határozatok végrehajtására vonatkozó intézkedésekről, valamint az elért eredményekről előterjeszt.

4. Amennyiben valamely kérdést a konferencia napirendjére tűztek, a N. M. Hivatal ez elé juttatja az egyes országok törvényhozási intézkedéseit és gyakorlatát feltüntető előzetes jelentését. Ez a jelentés a lehető legkimerítőbb módon jelölje meg azokat a pontokat, amelyekre a kormányok véleményét kikérik. Az igazgatótanácsnak vagy az igazgatótanács részéről erre a célra összeállított bizottságnak jóváhagyása után azt a N. M. Hivatal a kormányokkal a konferencia megnyitása előtt közli.

5. A konferencia ezt a jelentést általánosságban teljes ülésében vagy bizottságilag letárgyalja. Amennyiben határozata úgy szól, hogy a kérdés valamely egyezménytervezet vagy javaslat tárgyául elfogadható, úgy határozatok vagy a jelentés összefoglaló következtetései elfogadásával megállapítja azokat a kérdőpontokat, amelyek a kormányokhoz intézendők. A konferencia azután a vers. szerződés 402. (NMA. 16., tr. bsz. 330.) cikkének 3. bek. értelmében a felől határoz, hogy a kérdést a következő konferencia napirendjére tűzze-e.

6. A N. M. Hivatal a konferencia által megállapított adatok alapján összeállítja a kérdőívet, amelyet a konferencia befejezése után egy hónapon belül juttat el a kormányokhoz.

A N. M. Hivatal azután a kormányok válaszai alapján elkészíti a végleges jelentést, mely esetleg egy előzetes egyezménytervezetet vagy javaslattervezetet is magában foglal. Ezt a jelentést a N. M. Hivatal terjeszti a kormányok elé, amelyekhez a konferencia következő ülészekának megnyitása előtt lehetőleg három hónappal kell beérkeznie.

8. A konferencia határoz abban a kérdésben, hogy a N. M. Hivatal által kidolgozott előzetes egyezménytervezetet vagy javaslatot a tárgyalás alapjául elfogadja-e. Azután azt is meghatározza, hogy ezeket az előzetes egyezménytervezeteket vagy javaslatokat a konferencia teljes ülésén kívánja-e megvizsgálni vagy azokat jelentéstétel végett valamely bizottsághoz utalja. A konferenciának jogában áll határozatának meghozatala előtt teljes ülésében azokat az általános alapelveket is meghatározni, amelyeket az előzetes egyezménytervezeteknek vagy javaslatoknak tartalmazniuk keli.

9. Amennyiben az előzetes egyezménytervezet vagy javaslattervezet teljes ülésben tárgyalás alá kerül, az egyezménytervezet vagy javaslat minden egyes rendelkezését a konferencia elé keli terjeszteni elfogadás végett. A tárgyalás folyama alatt s az egyezménytervezet és javaslat minden egyes rendelkezése feletti határozathozatalig a konferencia csakis e rendelkezések módosítására vagy az ügyrendre vonatkozó indítványokat teheti vizsgálat tárgyává.

10. Amennyiben az előzetes egyezménytervezetet vagy a javaslat tervezetét valamely bizottsághoz utalják, a konferenciának a bizottsági

jelentés tudomásul vétele után az egyezménytervezetet vagy javaslatot az előző bekezdésben említett rendelkezések figyelembe vételével cikkenként külön kell tárgyalás alá vennie. Ennek a tárgyalásnak legkésőbbben a jelentésnek a delegátusok részére történt kiosztását követő napon kell megtörténnie.

II. A konferenciának jogában áll valamely előzetes egyezménytervezet vagy javaslattervezet cikkeinek tárgyalása folyamán egy vagy több cikket valamely bizottság elé utalnia.

NMA. 19 (tr. bsz. 333.) cikk 1. bek.

12. Amennyiben a konferencia valamely bizottsági jelentésbe foglalt előzetes egyezménytervezetet visszautasít, a konferencia bármelyik tagja azonnali határozathozatalra kérheti fel a konferenciát arra vonatkozólag, hogy az egyezménytervezetet visszautalják-e a bizottsághoz annak a lehetőségnek a megvizsgálása végett, hogy azt javaslattá változtassák. Ha a konferencia a bizottsághoz leendő visszaküldés mellett határoz, úgy ennek, az ülészak berekesztése előtt., új jelentést kell jóváhagyás végett a konferencia elé terjesztenie.

13. Az egyezménytervezetet vagy javaslatot úgy, amiként azt a konferencia elfogadta, a szöveg végleges megállapítása végett a szerkesztő bizottsághoz utalják s az így megszerkesztett szöveget azután a delegátusok között szétosztják.

14. Ezen a szövegen további módosítás nem történhetik. Mind* azonáltal jogában áll az elnöknek, a három helyettes elnök hozzájárulásával azokat a módosító javaslatokat a konferencia elé terjeszteni, amelyek a szerkesztő bizottság által átvizsgált szöveg szétosztásának napja után a titkársághoz beérkeztek.

15. A szerkesztő bizottság által kidolgozott szöveg átvétele után s adott esetben az előző bekezdésben említett módosító javaslatok le-tárgyalása után a konferencia a versailles-i szerződés 405. (NMA. 19. tr. bsz. 333.) cikkében foglalt rendelkezésnek megfelelően az egyez-ménytervezet vagy javaslat elfogadása feletti végleges szavazáshoz kezd.

18. Amennyiben az egyezménytervezet a végleges szavazásnál nem nyeri el az elfogadáshoz szükséges kétharmad szótöbbséget, hanem csupán egyszerű szótöbbséget kapott, a konferencia nyomban el-határozza hogy az egyezménytervezetet visszautalja-e a szerkesztő bizottsághoz, vagy azt javaslattá átformálja. Ha a konferencia a szer-kesztő bizottsághoz leendő visszautalást határozza el, úgy az egyez-ménytervezetben foglalt rendelkezéseket az ülészak vége előtt javaslat formájában terjesztik jóváhagyás végett a konferencia elé.

17. A hivatalos angol és francia szövegek elfogadása után jo-gában áll a N. M. Hivatal igazgatójának az érdekelt kormányok kí-vánságára az egyezménytervezetekről és javaslatokról hivatalos for-dításokat készíttetni s azokat a N. Sz. főtitkáránál letétbe helyezni. Az érdekelt kormányoknak jogukban áll az egyezménytervezeteknek és javaslatoknak e fordításait a saját országukban leendő végre-hajtásnál irányadóul figyelembe venni.

6. a) cikk.

A konferencia munkarendje valamely egyezmény módosítása esetében.

Ha a konferencia napirendjén egy már előzetesen elfogadott egyezmény teljes vagy részleges módosítása szerepel, akkor a konferencia a 6. cikk 4—13. és 16. pontjainak rendelkezéseitől eltérőleg a következő szabályokat alkalmazza:

1. A N. M. Hivatal a konferencia elé módosító indítványokat terjeszt az igazgatótanács olyan jelentése alapján, amely egy korábban elfogadott egyezmény teljes vagy részleges, illetve annak vagy azoknak a kérdéseknek módosítását javasolja, amelyeknek megváltoztatása a konferencia napirendjén szerepel. A vers. békeszerződés 400. (NMA 14., tr. bsz. 328.) cikke szerint s az említett szerződés 402. (NMA. 16., tr. bsz. 330.) cikk 3. bek.-nek megfelelőleg a konferencia által előzetesen már elfogadott egyezménynek kizárólag azt a pontját vagy pontjait módosíthatja, amelyet vagy amelyeket az igazgatótanács az ülészak napirendjébe felvett.

2. A konferencia határoz a felől, hogy tárgyalási alapként elfogadja-e a M. M Hivatal által előkészített módosító indítványokat s hogy ezeket a konferencia teljes ülésében vizsgálja-e meg vagy pedig egy bizottsághoz utalja át jelentéstétel végett. Határozathozatal előtt a konferencia teljes ülése a tervezett teljes vagy részleges módosítás általános alapelveit is megjelölheti olyan mértékben, ahogyan a napirend ezt a teljes vagy részleges módosítást megengedi.

3. Ha a módosító indítványokat teljes ülésben vitatják meg, úgy azok mindegyikét szakaszonként terjesztik a konferencia elé elfogadás végett. A vita alatt és a módosításra vonatkozó minden egyes indítvány feletti határozathozatalig a konferencia csakis ez indítványok módosítására vonatkozó, vagy az ezzel kapcsolatos ügyrendi javaslatokkal foglalkozhatnak.

4. Ha a módosító indítványokat egy bizottsághoz utalták át, a konferencia, miután tudomásul vette a bizottság jelentését, az előző bekezdésben foglalt rendelkezéseknek megfelelően szakaszonként vitatja meg a módosító indítványokat. Ezt a vitát a jelentésnek a delegátusok között történt szétosztását követő napnál előbb nem lehet megkezdeni.

5. A módosító indítványok vitája közben is átutalhatja a konferencia ez indítványok egyikét vagy összeségét valamely bizottsághoz.

6. A módosítások, valamint a megváltoztatott szövegrészek, amelyek értelemszerűleg a módosítandó egyezménynek olyan rendelkezéseire is vonatkozhatnak, amelyek nem kerültek módosítás alá, úgy, ahogyan azokat a konferencia elfogadta, a szerkesztő bizottság elé kerülnek, amely azokat a megvizsgált egyezmény nem módosított rendelkezéseivel együtt egybekapcsolja s így az egyezmény végleges szövegét új alakjában megállapítja. Az így elkészített szöveget szétosztják a közgyűlési kiküldöttek között

7. cikk.

Bizottságok.

A) Valamennyi bizottságra érvényes közös határozatok.

1. A konferenciának jogában áll a versailles-i szerződés 403. (NMA. 17., tr. bsz. 331.) cikke értelmében minden olyan kérdésre vonatkozólag, amelyet szükségesnek tart, bizottságot alakítania.

2. A bizottságok eljárását, a jelen cikk C) és D) fejezeteiben foglaltakét kivéve, a konferencia bizottságainak ügyrendje szabályozza.

3. A bizottságok ülései elvileg ne essenek össze a konferencia teljes üléseivel.

4. A vers békeszerződés 401. (NMA. 18., tr. bsz. 332.) cikke alapján a konferencia valamennyi bizottságához, a C) és D) fejezetben foglaltak kivételével, műszaki tanácsadókat rendelhet ki, akik a tanácskozásokban résztvesznek, azonban szavazati joguk nincs.

B) Javaslati bizottság.

1. Miként azt a 6. cikk jelzi, a konferencia irodájának megalakítása után mielőbb megválasztja a javaslati bizottságot. Ezt a bizottságot a csoportok választják s tizenkét kormányképviselőből, hat munkaadó- és hat munkásképviseelőből alakul meg; e három csoport egyikében sem lehet egy országnak egynél több tagja.

2. A bizottságnak főfeladata a konferencia munkaprogramját a hozott határozatok figyelembe vételével irányítani, a teljes ülések idejét s minden ülés napirendjét megállapítani, valamint azt a határozati anyagot is kijelölni, amelyet a konferenciák egyes ülésein megvitatnak.

8. Ez a bizottság irányítja az alább következő rendelkezéseknek megfelelően a többi bizottság összeállítását is.

C) Meghatalmazásokat igazoló bizottság.

1. A delegátusok s a műszaki tanácsadók meghatalmazásainak megvizsgálására alakult bizottságot a konferencia választja meg és egy kormány-, egy munkaadó- s egy munkásképviseelőből alakul meg, akiknek neveit a javaslati bizottság terjeszti a konferencia elé.

2. A meghatalmazásokat igazoló bizottság megvizsgálja, hogy a közgyűlési képviselők vagy a műszaki tanácsadók megbízásai ellen beérkezett kifogások a 3. cikk értelmében helyállók-e. Ha a bizottság egyhangúlag úgy határoz, hogy a kifogás helytálló, úgy határozata végérvényes. Ha a meghatalmazásokat igazoló bizottság véleménye nem egyhangú, úgy a kifogás elfogadhatóságának kérdésében a konferencia a bizottság tárgyalási jegyzőkönyvei, valamint a többségi s a kisebbségi véleményeket is feltüntető jelentés alapján minden újabb vita mellőzésével határoz.

B. Ha ϵ közgyűlési képviselők vagy a műszaki tanácsadók megbízásai ellen beérkezett kifogások elfogadhatóságát a meghatalmazásokat igazoló bizottság megállapította, megvizsgálja a kifogások indokait s mielőbb a konferencia elé terjeszti mindazokat az eseteket

felőlelő jelentését, amelyek az igazgatótanács elnökének a 3. cikk alapján készült előterjesztésébe felvételtek, úgyszintén azokról az egyes kifogásokról is, amelyeknek elfogadhatóságát elismerte.

D) Szerkesztő bizottság.

1. A javaslati bizottság egy, legkevesebb három személyből álló szerkesztő bizottságot alakít, amelynek tagjai között sem a konferencia képviselői, sem annak műszaki tanácsadói nem foglalhatnak helyet. A különleges szerkesztő bizottság, amelyet minden egyes bizottság a konferencia bizottságaira vonatkozó ügyrend 4. cikkének 1. bek. értelmében a konferencia bizottságai mellé beállít, a konferenciának az egyezménytervezetek és javaslatok kidolgozására alakított ahhoz a bizottságához kapcsolódik, amely jelentését a konferencia elé juttatja.

2. A konferencia szerkesztő bizottságának feladata a konferencia által elfogadott határozatokat egyezménytervezet vagy javaslat formájába önteni. Biztosítja minden egyes egyezménytervezet vagy javaslat francia és angol szövegeinek azonosságát, amelyeknek lefordítását a titkárság végzi.

E) Határozati bizottság.

1. A konferencia kormány megbízottakból, munkaadó- s munkás-képviselőkből egyenlő létszámmal egy bizottságot választ, amely a napirendi kérdésekkel kapcsolatban nem álló határozati javaslatokat vizsgálja meg.

2. A bizottság megvizsgálja a határozati javaslatok elfogadhatóságát az előterjesztés időpontjának betartása, a sürgősség s a konferencia illetékessége szempontjából és azok célszerűségével kapcsolatban is állást foglal.

3. A határozati javaslatok szerzőinek felszólalása után a bizottság a javaslatok lényege és alakszerűsége tekintetében olyképen határoz, ahogyan azt a legmegfelelőbbnek tartja.

4. A bizottság különös feladata, hogy alkalmas szövegszerkesztés által elkülönítse egymástól azokat a határozati javaslatokat, amelyek a konferencia formális határozata után bizonyos jogi következményeket vonnak maguk után, azoktól a javaslatoktól, amelyek a nélkül, hogy jogi következményeik lennének, az igazgatótanács, a kormányok vagy más szervek elé tartoznak.

5. A bizottság jelentését a konferencia elé terjeszti.

C. A konferencia ügyrendjének 13. cikke értelmében minden olyan határozatot, amelynek elfogadása kiadásokat vonhat maga után, állásfoglalás végett előbb az igazgatótanácshoz kell átutalnia.

F) A többi bizottság.

1. Amennyiben a C) és D) fejezetekben felsoroltakon kívül még más bizottság megalakítása is határozatba menne, a javaslati bizottság az illető bizottságot alkotó személyek számának meghatározása után minden csoportot felhív, hogy nyújtson be hozzá egy névjegyzéket,

amelyen a rangsort is feltüntető sorrendben több név legyen felsorolva, mint ahány hely a kérdéses bizottságban az illető csoport rendelkezésére áll.

2. A javaslati bizottság azután átvizsgálja a három csoport részéről beérkezett névjegyzékeket s amennyiben a bizottság összeállításában olyan módosítást tartana kívánatosnak, amely a bizottság feladatának inkább megfelelő volna vagy az egyes állampolgárok részéről betöltendő helyek megnyugtatóbb elosztását biztosíthatná, törekedjék a bizottság a javaslati bizottságban képviselt tagok hozzájárulásával e változások végrehajtását fogantatosítani.

Ha a közgyűlési kiküldöttet a saját csoportja egyik bizottságba sem jelölte, úgy az illető a javaslati bizottsághoz folyamodhatik. Ennek módjában áll részére egy vagy több bizottságban helyet juttatnia s ennek következtében e bizottságok taglétszámát fel is emelheti.

8. cikk.

Részvételi jog a konferencia ülésein.

1. A konferencia ülései nyilvánosak, amennyiben ennek ellenkezőjét kifejezetten el nem határozták.

2. A nyilvános üléseken a konferencia titkársága a különösen kitüntetendő látogatók s a sajtó részére helyeket tart fenn,

3. A delegátusok s a műszaki tanácsadók kivételével az ülésterem belső részébe kizárólag a következők jogosultak belépni:

a) azok a miniszterek és államtitkárok, akiknek ügykörébe a konferencia tárgyalási anyaga tartozik, akkor is, ha nem kiküldöttek, vagy műszaki tanácsadók;

b) minden delegációból egy titkár és egy tolmács;

c) az igazgatótanács képviselői abban az esetben is, ha a konferenciának sem delegátusai, sem műszaki tanácsadói;

d) a N. M. Hivatal igazgatója s ennek a hivatalnak mindazon tisztviselői, akiket a konferencia titkárságába beosztottak;

e) a munkaadó- és munkáscsoportok titkársjai;

f) a N. M. Sz. tagjai által kijelölt azok a személyek, akik adott esetben» a műszaki tanácsadóknak a saját delegációjukban megüresedett helyeit fogják betölteni.

9. cikk.

Az elnök ügyköre.

1. Az elnök nyitja meg és zárja be az üléseket. A napirend megkezdése előtt a konferenciát érintő ügyekről előterjesztést tesz.

2. Vezeti a tanácskozásokat s a körülmények által nyújtott eszközökkel őrködik a rend fenntartása s az ügyrend megtartása felett, megadja vagy megvonja a szót, elrendeli a javaslatok felett a szavazást s kihirdeti a szavazás eredményét.

3. Az elnök sem a tanácskozásokban, sem a szavazásban nem vehet részt. Amennyiben saját személyében is delegátus, úgy a 18. cikk rendelkezései értelmében maga helyett helyettes képviselőt jelölhet ki.

4. A helyettes elnökök rangsoruk szerint elnökölnek azokon az üléseken vagy az ülések azon részein, amelyeken az elnök az elnök ^lésben akadályozva van.

5. A helyettes elnökök jogai és kötelességei az elnök jogkörének betöltésénél az elnökével azonosak.

10. cikk.

A felszólalás joga.

1. A konferencia egyetlen delegátusa sem szólalhat fel, mielőtt erre az engedélyt az elnöktől nem kérte és nem kapta meg.

2. A felszólalást a jelentkezés sorrendjében engedélyezik,

3. Egyetlen képviselőnek sem szabad a konferencia külön engedélye nélkül ugyanahhoz a határozati javaslatához, módosító javaslatához, vagy indítványhoz egyszernél többször hozzászólnia; mindazonáltal a határozati javaslat, a módosító javaslat vagy indítvány benyújtója kétszer is felszólalhat, amennyiben a jelen ügyrend 14. cikke értelmében a vita lezárása el nem határozottatott volna.

4. Az elnök a felszólalótól, ha ez a tárgytól eltér, a szót meg is vonhatja.

5. A delegátus ügyrendi kérdésben bármikor felszólalhat, az elnöknek a felvetett kérdésben az ügyrendnek megfelelő válaszát nyomban meg kell adnia.

6. A konferencia beleegyezése nélkül egyetlen felszólalásnak sem szabad 15 percnél tovább tartania; ebben a tolmácsolásra szükséges idő nincs benne.

7. Tilos a közbeszólás s a hangos társalgás.

8. Miniszterek vagy államtitkárok, akiknek a konferencia tárgyalási anyaga ügykörükbe tartozik, amennyiben nem delegátusok, vagy műszaki tanácsadók, úgyszintén az igazgatótanácsnak mindazon tagjai, akik nem delegátusok, sem pedig műszaki tanácsadók, valamint a N. M. Hivatal igazgatója vagy helyettese akkor szólalhatnak fel, ha az elnök őket erre felhívja.

11 cikk.

Nyelvek.

1. x\ konferencia hivatalos nyelve a francia és az angol.

2. A francia nyelven tartott felszólalásokat a konferencia titkárságához tartozó tolmács angol nyelven és vice versa röviden öszszefoglalja.

3. Minden delegátusnak jogában áll anyanyelvén is felszólalnia; azonban a saját delegációja köteles arról is gondoskodni, hogy be-

széde rövid fordításban a két hivatalos nyelv egyikére saját tolmácsa útján lefordíttassék, amennyiben a konferencia titkársága a konferenciának a hivatalos nyelvek részére alkalmazott tolmácsai közül egyet sem tud rendelkezésre bocsátani. Ezt a kivonatos fordítást azután a titkársághoz tartozó egyik tolmács a másik hivatalos nyelven elismétli.

4. Az iratok lefordítása és szétosztása a titkárság feladata. Az iratoknak spanyol nyelvre történő lefordításánál, illetve ezeknek szétosztásánál a washingtoni konferencia eljárását kell követni.

12. cikk.

Határozati javaslatok, módosító s egyéb indítványok.

1. Minden közgyűlési kiküldöttnek jogában áll az alábbi feltételek mellett határozati javaslatokat, módosító vagy egyéb indítványokat előterjeszteni.

2. A napirend valamely pontjára vonatkozó határozati javaslatot csak abban az esetben szabad a konferencia elé vinni, ha szövegét legalább két nappal előbb betérjesztették a konferencia titkárságához. Az ilyen határozati javaslatot legkésőbb a benyújtást követő napon szét kell osztania a titkárságnak.

3. A határozatra vonatkozó módosító indítványokat előzetes értesítés nélkül is elő lehet terjeszteni. Minden módosító indítvány szövegét írásban kell a konferencia titkárához benyújtani, mielőtt az tárgyalás alá kerülne. Amennyiben valamely határozati javaslatához módosító indítványt nyújtottak be, újabb indítvány mindaddig nem terjeszthető elő, amíg az elsőt el nem intézték, még abban az esetben sem, ha a második módosító indítvány csupán az elsőnek megváltoztatását célozza. A módosító indítványok elfogadása tárgyában az eredeti határozati javaslat felett történő szavazás előtt határozni.

4. A delegátus az általa betérjesztett módosító indítványt mindaddig visszavonhatja, amíg egy újabb, az övére vonatkozó módosító indítványt el nem fogadtak, vagy felette a vitát meg nem kezdték.

5. Az ügyrendre vonatkozó indítványokat a konferencia titkárságának sem előzetesen bejelenteni, sem azok szövegét átnyújtani nem kell. Ilyen »ügyrendi indítványok« a következők: a tárgyalás alatt levő kérdés elutasítására, a kérdésnek egy későbbi időpontban leendő tárgyalására, az ülés felfüggesztésére, egy részletkérdés tárgyalásának elhalasztására s a napirendi áttérésre vonatkozó indítvány.

6. A határozati javaslatokat, eredeti és módosító indítványokat csak akkor szabad tárgyalás alá bocsátani, ha azokat támogatják.

7. Az alább következő kivételtől eltekintve, egyetlen olyan határozati javaslatot sem szabad a konferencia ülése alatt előterjeszteni, amely nem vonatkozik a napirend valamely pontjára, hacsak szövegét a konferencia megnyitása előtt legalább hét nappal nem közölték a N. M. Hivatal igazgatójával. A N. M. Hivatal minden így előterjesztett határozati javaslatot legkésőbb a konferencia megnyitásának napján szétoszt a képviselők között és felülvizsgálat végett a fenti E) szakasz 7. pontjának megfelelően a határozati bizottságnak is megküldi.

8. Az elnöknek azonban az előbbi rendelkezésekre való tekintet nélkül jogában áll a konferencia irodájának jóváhagyásával, valamint szándékának huszonnégy órával előbb történt bejelentése után a sürgős vagy tisztán formai jelentőségű határozati javaslatokat a konferencia elé vinni. Ezeket a határozati javaslatokat a fenti E) szakasz 7. pontjának megfelelően szintén megküldik a határozati bizottságnak.

13. cikk.

Kiadásokkal járó határozatok.

Minden olyan határozati javaslatot vagy indítványt, amely kiadásokat vonhat maga után, előbb az igazgatótanács elé kell terjeszteni, amely véleményei gazdasági bizottsága útján a konferencia elé juttatja. Az igazgatótanács véleményét a határozati javaslat vagy indítvány tárgyalása előtt legalább huszonnégy órával a képviselők tudomására kell hozni.

14. cikk.

A tárgyalás befejezése.

1. Minden képviselő indítványozhatja akár valamely különleges javaslat, akár a tárgyalás alatt álló módosító indítvány, akár pedig valamely általános kérdés felett folyó vita befejezését.

2. Amennyiben a vita lezárására irányuló ezt az indítványt legalább harminc képviselő támogatja, az elnök tartozik annak eleget tenni. Mielőtt azonban a kérdést szavazás alá bocsátaná, fel kell olvastatnia azoknak a szónokoknak a névsorát, akik a vita lezárására tett indítvány előterjesztése előtt szólásra jelentkeztek.

3. Az elnök tartozik minden csoportnak, amely saját elnöke útján megfelelő indítványt terjeszt elő, alkalmat adni arra, hogy a csoport részéről kijelölt szónok a tárgyalás alá kerülő kérdéshez hozzászólhasson, tekintet nélkül arra, hogy ezt megelőzőleg e csoport egyik szónoka már felszólalt-e vagy sem.

4. Amennyiben a vita befejezése ellen kérnek szót, azt azzal a feltétellel kell megadni, hogy egyik szónok sem beszélhet öt percnél hosszabb ideig.

5. Az előbbi rendelkezésektől eltekintve senki se szólhat többé a tárgyhoz, mielőtt a vita befejezésére vonatkozó indítványt elfogadták.

15. cikk.

A szavazás.

NMA. 17. (tr. bsz. 331.) cikk 2. és 3. bek.

1. A konferencia vagy kézfelemeléssel vagy névszerinti szavazással szavaz.

2. Minden olyan esetben kézfelemeléssel kell szavazni, amikor a jelen ügyrend a névszerinti szavazást nem kívánja meg.

3. A kézfelemeléséi történt szavazás eredményét a titkárság állapítja meg s az elnök hirdeti ki.

4. Amennyiben az eredmény kétséges, az elnöknek jogában áll a névszerinti szavazást elrendelni.

5. Névszerinti szavazásnak van helye minden olyan esetben, amikor a versailles-i (trianoni) békeszerződés XIII. részének rendelkezése szerint a szavazatok kétharmad többsége szükséges.

6. Ezenfelül névszerinti szavazás rendelhető el minden olyan esetben, amikor legalább húsz képviselő ilyen értelmű írásbeli kérést terjeszt az elnök elé.

7. Névszerinti szavazásnál a képviselőket egyenkint és az egyes delegációknak a N. M. Sz. szerinti francia alfabetikus sorrendjében hívják fel a szavazásra.

8. A szavazás eredményét a titkárság állapítja meg s az elnök hirdeti ki.

9. A névszerinti szavazásban résztvettek neveit az ülés gyorsírási jegyzőkönyvében feltüntetik.

10. A jelen fejezet negyedik bekezdésében említett eset kivételével tilos az elnöknek saját elhatározásából névszerinti szavazást elrendelni.

16. cikk.

Határozatképesség.

NMA. 17. (tr. bsz. 331.) cikk 3. bek.

1. A versailles-i szerződés 403. (NMA. 17. tr. bsz. 331.) cikke értelmében érvénytelen az a szavazás, amelynél a pro és kontra leadott szavazatok száma kevesebb a konferencia ülészakára bejelentett és szavazatra jogosult képviselők felénél. (NMA. 4. tr. bsz. 318. cikk 2. bek.) Ezt a számot a 3. cikk második bekezdése alapján megszerkesztendő összefoglaló jelentés előterjesztésekor állapítják meg¹⁾. Amennyiben valamely képviselőt véglegesen nem igazoltnak jelentenek ki, úgy a határozatképesség szükségeselt számát a következő üléseken megfelelően módosítani kell.

2. Amennyiben a kézfelemeléssel történt szavazásnál a határozatképesség nem volt elérhető, az elnök nyomban névszerinti szavazást rendelhet el. Viszont köteles azt elrendelni, ha a névszerinti szavazást ugyanazon csoportnak tíz olyan tagja kívánja, akik abban a pillanatban, amikor a szavazást kérik, jelen vannak.

17. cikk.

A többség.

A névszerinti szavazás eredményének megállapításánál a „pro és kontra” szavazatokat olyképpen számolják össze, hogy a konferencia elé terjesztett indítvány elfogadása esetről-esetre a leadott szavazatok felének vagy kétharmadának nagyobb részét foglalja okvetlenül magában.

¹⁾ Ez az ú. n. „quorum” v. ö. a határozatképesség kérdése.

18. cikk
A helyettesek.

NMA. 3. (tr. bsz. 317.) cikk 5. bek.

1. A versailles-i szerződés 389. (NMA. 3. tr. bsz. 317.) cikke értelmében minden képviselő jogosult az elnökhöz intézett írásbeli bejelentésében műszaki tanácsadónak egyikét helyetteséül megnevezni. Ezt a bejelentést az ülés előtt kell az elnökhöz intézni, hacsak az ülés folyamán valamely új tárgysorozati pont nem kerül megvitatás alá. A bejelentésnek pontosan meg kell jelölnie azt az ülést vagy üléseket, amelyre vagy amelyekre a helyettesítés vonatkozik.

2. A helyettesek a tanácskozásokon s a szavazásokon ugyanazon feltételek mellett vesznek részt, mint a képviselők.

19. cikk.
Gyorsírástól jegyzőkönyv.

1. A titkárság minden egyes ülés befejezése után egy gyorsírással készült jegyzőkönyv kinyomtatása iránt intézkedik. Ehhez a jegyzőkönyvhöz az ülésen jelen volt képviselők névsorát, valamint az elfogadott határozatok szövegét s a szavazások eredményét is hozzáfűzik.

2. Minden képviselő kívánhatja, hogy a jegyzőkönyvnek abba a részébe, amely az ő beszédét tartalmazza, végleges kinyomtatás előtt betekintést nyerhessen. Az olyan beszédeket vagy beszédtöredékeket, amelyeket nem a gyűlésen mondtak el, nem hozzák nyilvánosságra.

3. A kijavításra irányuló javaslatokat, hogy azok figyelembe vehetők legyenek, az ülést követő estéig keli a titkársághoz eljuttatni.

4. A gyorsírással készült jegyzőkönyveket a konferencia elnöke és főtitkára írják alá.

20. cikk.

A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal igazgatótanácsának megválasztása.

1. A konferencia minden harmadik évben az ülészak folyamán a versailles-i szerződés 393. (NMA. 7. tr. bsz. 321.) cikke értelmében megválasztja a N. M. Hivatal igazgatótanácsának tagjait.

2. Ebből a célból valamennyi tagállam kormányképviselője összeül, annak a nyolc tagnak kivételével, akik a hivatkozott cikk értelmében az iparilag legjelentősebb államokat képviselik, hogy négy tagállamot válasszon, amelyeknek kormányai az igazgatótanácsba egy-egy tagot jelölhetnek.

5. A munkaadók képviselői, valamint a munkások képviselői külön-külön ülnek össze, hogy hat-hat tagjukat az igazgatótanácsba beválasszák. Ezek a választások személy szerint történnek.

4. Amennyiben az igazgatótanácsban a munkaadók s a munkások képviselőinek a helyei ürülnek meg s ezek betöltéséről a tanács a

vers. szerződés 393. (NMA. 7. tr. bsz. 321.) cikkének rendelkezései értelmében nem gondoskodott, úgy az érdekelt csoporthoz tartozó képviselők a konferencia következő ülészakán ülnek össze, hogy igazgatótanácsi képviselőket kiegészítsék.

5. Amennyiben pedig a megürült helyek betöltéséről az igazgatótanács a vers. békeszerződés 393. (NMA. 7.) cikkének rendelkezései alapján gondoskodott, úgy a tanács részéről erre vonatkozólag hozott határozatok jóváhagyás végett a konferencia elé terjesztendők.

6. Ha a konferencia ezeket a határozatokat nem hagyja jóvá, úgy a jelen cikk 2. és 3. bek. értelmében haladéktalanul új választásokat kell megejteni.

21. cikk.

A csoportok ügyrendje.

1. Minden csoport hivatalos gyűlésre ül össze, hogy a konferencia ügyrendje értelmében a következő munkálatokat fogantossza:

- a) egy helyettes elnök kijelölését (4.cikk);
- b) a javaslati bizottság tagjainak kijelölését (7. cikk B.);
- c) egyéb bizottságok tagjainak kijelölését (7. cikk F.);
- d) az igazgatótanács megválasztását (20. cikk);

e) minden egyéb, a javaslati bizottság vagy a konferencia által a csoportokhoz utalt ügy elintézését.

2. E hivatalos gyűlések közül az első, mihelyt lehetséges, a konferencia összeülése után nyomban megtartandó. A csoport kívánságára ezen az első ülésen a titkárságnak egy képviselője is résztvesz, hogy a követendő eljárásról felvilágosítást nyújtson; a csoportok ezen az első ülésen elnököt, helyettes elnököt és titkárt választanak. Az elnök s a helyettes elnök a csoport delegátusai és műszaki tanácsadói közül választandók, míg a titkár a csoporton kívül állóból is megválasztható.

3. Minden csoport titkára a legrövidebb idő alatt közli a konferencia irodájával a hivatalos üléseken hozott határozatokat.

4. Nem hivatalos ülésre minden csoport bármikor összeülhet, hogy nem hivatalos kérdéseket megbeszéljen és szabályozzon.

5. A hivatalos üléseken csakis a képviselőknek van szavazati joguk. Annak a képviselőnek azonban, aki az ülésen nem tud megjelenni, jogában áll az elnökhöz intézett írásbeli bejelentéssel műszaki tanácsadóinak egyikét helyetteséül megnevezni; a 18. cikk megfelelően alkalmazandó.

6. A bizottságok megalakításánál a kormányképviselek csoportja a következőképpen jár el.

Mihelyt a javaslati bizottság az egyes bizottságokhoz tartozó tagok száma tekintetében állást foglalt, a kormányok delegátusai a csoport titkárának írásban bejelentik, hogy kormányaik, a tárgyalandó kérdések értékelésének sorrendje szerint, mely bizottságokban kívánják magukat képviseltetni.

Erre a titkár minden bizottság részére egy névsort állít össze, s itt mindazokat a kormányokat felsorolja, amelyek abban magukat

képviseltetni kívánják, egyben az elsőbbségi kívánságaik szerinti sorrendet is feltünteti. Ezt a névjegyzéket a csoport tagjainak kikézbessíteti.

A csoport mindenekelőtt azt a bizottságot alakítja meg, amelynek tagjai közt a legtöbben kívánnak résztvenni. Ennek megalakítása után a csoport, ugyanezen elvek alapján, a többi bizottságot is megalakítja.

22. cikk.

Választási eljárás.

1. A konferencia elnöke vagy az általa kijelölt személy vezeti a konferencia helyettes elnökeinek választását, a bizottsági és az igazgatótanácsi tagok választási eljárását, adott időben összehívja a szavazatra jogosult képviselőket, gondoskodik a szavazás szabályszerű lefolyásáról, a konferencia elé tartozó jelentéseket előterjeszti s kihirdeti a szavazások eredményét.

2. Azok az ülések, amelyeken az igazgatótanács tagjai kerülnek választás alá, legalább huszonnégy órával előbb bejelentendők.

III/b. A konferencia bizottságainak ügyrendje.

(Elfogadta a Közgyűlés, 1933. június 27-én.)

1. cikk.

Hatáskör.

Az alábbi ügyrendf a konferencia által beállított valamennyi bizottságra vonatkozik, kivéve:

a) a meghatalmazásokat igazoló bizottságot, úgyszintén a szerkesztő bizottságot, amelyekről a konferencia ügyrendjének 7 C) és D) cikkei intézkednek.

A konferencia ügyrendjének 7. B. cikkében szabályozott javaslati bizottsággal kapcsolatban nem vonatkozik:

1. a 3. cikk 1. bekezdésében foglalt következő kitételekre: »és a javaslati bizottság hozzájárulásával«;
2. a 9., 11. és 14. cikkekre.

2. cikk.

Iroda.

1. Minden bizottság első ülését a konferencia titkárságának egyik tisztviselője nyitja meg, akit a főtitkár jelöl ki erre a célra. Ez a tisztviselő vezeti a bizottság munkálatait az elnökválasztás befejezéséig.

2. Minden bizottság az egyes csoportok mindegyikéből egy elnököt és két helyettes elnököt választ.

3. Minden bizottság ezután tagjai közül egy vagy több előadót választ, akiknek feladata a tárgyalások eredményeit a bizottság nevében a konferencia tudomására hozni. Az előadók jelentéseiket a bizottság jóváhagyásának kikérése előtt a bizottság irodájának bemutatják.

4. Elnökül, helyettes elnökökül és előadókul a delegátusok s a műszaki tanácsadók egyaránt megválaszthatók.

3. cikk.

Az elnök kötelességei.

1. Az elnök nyitja meg és zárja be az ülepeket. A két helyettes elnök megkérdezése s a javaslati bizottság hozzájárulása után megállapítja az ülések napját és óráját. A napirend megkezdése előtt a bizottság elé terjeszti az esetleg beérkezett jelentéseket. Vezeti a tár-

gyalásokat, örködik a rend fenntartása s az ügyrend megtartása felett, az ügyrend értelmében megadja vagy megvonja a szót, az indítványok felett a szavazást elrendeli és kihirdeti a szavazás eredményét.

2. A vitában s a szavazásokban résztvehet akkor is, ha helyét a bizottságban egy helyettes foglalja el. Döntő szavazata nincs.

3. Azokat az üléseket vagy az ülések egyes részeit, amelyeken az elnök akadályoztatása miatt nem jelenhetik meg, a helyettes elnökök felváltva vezetik.

4. cikk.

Szerkesztő bizottság s az albizottságok.

1. Minden bizottság, amelyhez a konferencia a közgyűlési ügyrend 6. cikkének 8. bek. értelmében valamely előzetes egyezménytervezetet vagy javaslattervezetet tárgyalásra átutalt, első üléseinek egyikén egy kormányképviselőből, egy munkaadó- s egy munkásdelegátusból, egy bizottsági előadóból s a konferencia jogtanácsosaiból álló különleges szerkesztő bizottságot alakít. A különleges szerkesztő bizottság lehetőleg olyan tagokból álljon, akik mindkét hivatalos nyelvben jártasak. A különleges szerkesztő bizottság a konferencia titkárságához beosztott tisztviselőket is igénybe veheti, akiket mint szakértőket, a napirend szóban levő tárgyára vonatkozólag minden bizottsághoz beosztanak. A különleges szerkesztő bizottságot a konferencia szerkesztő bizottsága mellé állítják be minden olyan egyezménytervezet vagy javaslat ügyében, amelyet a bizottság a konferencia elé terjeszt.

2. Minden bizottság, mindhárom csoport előzetes beleegyezésével, albizottságokat is alakíthat.

3. A bizottság elnöke jogosult a különleges szerkesztő bizottság s valamely bizottság által alakított albizottság ülésein is megjelenni.

5. cikk.

Helyettesek.

Minden csoport meghatározza azokat a feltételeket, amelyek alapján a bizottságokban helyet foglaló tagjai magukat helyettesíthetik.

6. cikk.

Titkárság.

A főtitkár minden bizottság részére a titkárság egyik tisztviselőjét titkári minőségben kijelöli. Ennek kötelessége a bizottság vagy ennek elnöke részéről kapott összes utasításokat is végrehajtani.

7. cikk.

Nyelvek.

1. A bizottságok hivatalos nyelve a francia s az angol.

2 A konferencia titkárságának tolmácsa a francia nyelven tartott beszédeket kivonatossan angol nyelvre, az angol beszédeket pedig franciára fordítja le.

3. (Azonos a közgyűlési ügyrend 11. cikkének 3. bek.-vel).

4. Amennyiben egy bizottság tagjainak legalább egyötöde, akik annak munkájában rendes vagy helyettes tagként tényleg résztvesznek, egyénileg és írásban kijelentik, hogy a bizottság munkájában a hivatalos nyelven nehéz résztvenniök s az általuk ismert nyelvre pótlólagos tolmácsolást kérnek, úgy a bizottságnak eleget kell tennie e kérésnek, feltéve, hogy a konferencia titkárságának módjában áll a szükséges tolmácsokat rendelkezésre bocsátania.

5. Ha valamely bizottság azon tagjainak a száma, akik az előző szakaszban meghatározott feltételek szerint egy nem hivatalos nyelven tolmácsolást kérnek, kevesebb mint a tagok egyötöde, úgy az említett bizottságra tartozik annak eldöntése, hogy kivételesen helyet ad-e ennek a kérésnek, feltéve, hogy a konferencia titkársága abban a helyzetben van, hogy a szükséges tolmácsokat rendelkezésre bocsáthatja.

8. cikk.

A felszólalás joga.

1. A bizottságban senki sem szólalhat fel, mielőtt erre az engedélyt az elnöktől nem kérte, aki a felszólalást a jelentkezés sorrendjében, engedélyezi.

2. Az elnök megvonhatja a szót a felszólalótól, ha ez a tárgytól eltér.

3. A konferencia főtitkára s helyettesei a bizottságokban, az al-bizottságokban s a különleges szerkesztő bizottságban az elnök jóváhagyásával felszólalhatnak.

4. A bizottság kifejezett beleegyezése nélkül a beszédidő nem tarthat a tolmácsolásra szánt időn kívül 10 percnél tovább.

9. cikk.

Határozatok, módosító- és egyéb indítványok.

1. A bizottság minden tagjának jogában áll az alábbi feltételek mellett határozati javaslatokat, módosító- és egyéb indítványokat előterjeszteni.

2. A határozati javaslatokat és indítványokat írásban s a két hivatalos nyelv egyikén kell benyújtani. Szövegük a bizottság titkárságához 17 óra előtt betérjesztendő, hogy a javaslat vagy indítvány a következő délelőtti ülésen, illetve 11 óra előtt, hogy a javaslat vagy indítvány ugyanazon nap délutáni ülésén tárgyalható legyen.

3. A javaslatok s az indítványok szövegét a másik hivatalos nyelvre lefordítják s tárgyalás előtt a bizottság valamennyi jelenlevő tagja között szétosztják,

4. A fenti módon előterjesztett indítvány módosítások elvileg a bizottság ugyanazon ülésében tárgyalás alá is bocsáthatók. Az ilyen módosító indítványokat írásban s a két hivatalos nyelv egyikén kell benyújtani.

5. amennyiben valamely indítvánnyal vagy határozati javaslattal kapcsolatban több javaslatot nyújtottak be, az elnök határozza meg az alábbi rendelkezések figyelembe vételével a tárgyalás s a szavazás sorrendjét:

a) valamennyi indítványt, módosító indítványt vagy határozati javaslatot szavazás alá kell bocsátani;

b) az elnök határozza meg, hogy valamennyi módosító Indítvány felett külön-külön szavaznak-e vagy a szavazás folyamán egyiket a másikkal szembe állítja. Mindazonáltal valamely indítvány vagy javaslat csak akkor különíttessék el, ha felette, a módosító indítvány szembeállítás után, már a szavazás megtörtént;

amennyiben valamely indítvány vagy határozati javaslat a szavazás folyamán módosult, úgy a módosított alak végleges szavazás végett a bizottság elé terjesztendő.

6. A módosító indítványt az indítványozó mindaddig visszavonhatja, amíg az indítványához kapcsolódó módosító indítvány felett tárgyalás megkezdődik vagy ezt elfogadják. Az így visszavont indítványokat előzetes bejelentés nélkül is magáévá teheti bárki, aki a bizottsági tárgyalásokon részvételre jogosított.

7. (Azonos a közgyűlési ügyrend 12. cikkének 6. bekezdésével.)

8. Nem szükséges az előzetes bejelentés vagy a szövegnek a bizottság titkárságához leendő benyújtása a következő természetű indítványoknál: (Azonos a közgyűlési ügyrend 12. cikknek 5. pontjában foglalt felsorolással, a következő toldattal): az elnökhöz, titkársághoz vagy a konferencia jogtanácsosaihoz intézett kérdésekre vonatkozó indítvány.

C. A bizottság bármelyik tagja bármikor kifogásolhatja, hogy az ügyrendet nem tartják meg, amikor is az elnöknek nyomban nyilatkoznia kell.

10. cikk

A tárgyalás befejezése.

1. Bármelyik bizottsági tag indítványozhatja akár valamely magában álló indítvány, akár pedig a tárgyalás alatt álló napirendi pont feletti vita befejezését.

2. Az elnök a végindítvány felett elrendeli a szavazást, ha azt az ülésen jelenlevő bizottsági tagoknak legalább egyötöde támogatja. A szavazás előtt felolvastatja a szólásra jelentkezők névjegyzékét, akiknek még az esetben is jogukban áll felszólalni, ha a vita befejezése már határozatba ment.

3. Amennyiben valaki a vita befejezése ellen kíván felszólalni, úgy részére a felszólalás engedélyezhető, azonban minden csoportból csakis egy szónoknak. A vita befejezését kimondó határozat után mindegyik olyan csoportból, amelyből az előbbi rendelkezés szerint felszólaló nem jelentkezett, egy szónok felszólalhat.

11. cikk.

Részvételi jog a bizottság munkálataiban¹⁾.

A bizottság tagjain kívül bármelyik közgyűlési kiküldöttnek vagy műszaki tanácsadónak, aki attól a delegátustól, aki mellé beosztott, megfelelő írásbeli meghatalmazást kapott, jogában áll az üléseken részt venni; ezeket a bizottsági tagok összes jogai megilletik, azonban szavazati joguk nincs.

12. cikk.

A szavazás.

1. A szavazás a bizottsági ülésen jelenlevő tagok egyszerű szó-többségével történik.

2. A bizottság vagy kézfelemeléssel vagy névszerinti szavazással szavaz.

3. Amennyiben a kézfelemeléssel megejtett szavazás kétséges, az elnöknek kötelessége a névszerinti szavazást elrendelni.

4. Névszerinti szavazás rendelendő el akkor is, ha azt az ülésen jelenlevő tagoknak legalább egyötöde kéri.

5. A szavazás eredményét a titkárság állapítja meg s az elnök hirdeti ki.

6. Szavazategyenlőség esetében a határozati javaslatok, indítványok és a módosító indítványok nincsenek elfogadva.

13. cikk.

Határozatképesség.

1. Érvénytelen a szavazás, ha a pro és kontra leadott szavazatok száma kevesebb, mint a bizottság összes tagjainak kétharmad része.

2. Ha a kézfelemeléssel történt szavazás alkalmával határozatképesség nem jött létre, az elnök nyomban áttérhet a névszerinti szavazásra. Ezzel szemben köteles a névszerinti szavazást elrendelni, ha azt az ülésen jelenlevő bizottsági tagoknak legalább egyötöde kéri.

14. cikk.

Tárgyalási jegyzőkönyvek).*

1. Gyorsírástól jegyzőkönyv nem készül. Azonban, amennyire lehetséges, a bizottság titkársága minden ülésről egy tárgyalási ismertetést készít, amelyet megsokszoroznak s szétosztanak a tagok között. Ez a tárgyalási ismertetés lényegében röviden összefoglalja a vitát. Főleg a bizottság határozatainak lerögzítését célozza.

2. A tárgyalási ismertetésekre vonatkozó javításokat 24 órán belül kell a bizottság titkárságának tudomására hozni, hogy a szétosztás fennakadást ne szenvedjen. A javításokat tartalmazó tárgyalási ismertetés egy példányát a N. M. Hivatal őrzi.

*) Az 1. cikk értelmében ez e cikk a javaslati bizottságra nem vonatkozik.

III/c. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet igazgatótanácsi ügyrendje ^{*}).

*Elfogadta az igazgatótanács 1920. március 23-án tartott ülése,
módosította az igazgatótanács:*

1922. október 13-i, 1923. február 2-i, április 12-i és október 18-i,
1924. június 13-i, 1925. január 10-i, április 4-i és október 15-i, 1928.
április 27-i és 28-i, 1930. június 5-i, 1931. április 21-i és 22-i, ok-
tóber 17-i és 1932. április 6-i ülése.

1. cikk.
Az iroda.

NMA. 7. (tr. bsz. 321.) cikk, 6. bek.

1. Az igazgatótanács irodájának élén az elnök áll, akit a kormánycsoportból választanak, továbbá a három csoport mindegyikéből választott három alelnök. Az iroda elnökségébe csakis az igazgatótanács rendes tagjai választhatók.

2. Az elnököt s a helyettes elnököket az igazgatótanács őszi ülés-
szakán választják. Hivatalos ténykedésük ennek az ülés-
szaknak végén kezdődik s ε következő év ugyanazon ülés-
szakának végén fejeződik be.

3. Annak a kormánynak a delegátusa, amelyből egy ízben már elnököt választottak, mindaddig nem választható meg az elnöki tisztségre, amíg a választás időpontjában az igazgatótanácsban képviselt valamennyi többi kormány képviselője az elnökséget még nem töltötte be attól az időponttól kezdve, amelyben az elnökséget az első helyen említett kormánynak képviselője legutoljára viselte. Amennyire ezzel az elvvel összeegyeztethető s a tisztségek szétosztásának mértéke szerint az elnököt a következő sorrendben választják:

1. azoknak az európai országoknak képviselői közül, amelyek iparilag a legjelentősebbek;
2. azoknak az Európán-kívüli országoknak képviselői közül, amelyek iparilag a legjelentősebbek;
1. a konferencia által kiválasztott országok képviselői közül.

¹⁾ Szerző fordítása a hivatalos francia és angol szövegeikből. (Ld. a közgyűlési ügyrend jegyzetét).

4. A kormánycsoport helyettes elnökét az elnökválasztás elvei szerint választják meg.

5. Aki az irodának elhalt vagy lemondott tagja helyett látja el ügykörét, az elődje hivatali idejének leteltéig marad meg tisztjében.

6. A N. M. Hivatal igazgatója az igazgatótanács részére titkárságot állít fel.

2. cikk.

Az elnök ügyköre.

1. Az elnök nyitja meg és zárja be az üléseket. A napirend megkezdése előtt előterjeszti az igazgatótanácsnak az esetleg beérkezett jelentéseket. Vezeti a tárgyalásokat, felügyel a rendre s az ügyrend megtartására, megadja vagy megvonja a szót, szavaztat az indítványok felett s kihirdeti a szavazás eredményét.

2. Az ügyek tárgyalásaiban s a szavazásokban résztvehet. Döntő szavazata nincs.

3. Az elnök távollétében az ülést a nem kormánycsoportozó két helyettes elnök közül váltakozó sorrendben az egyik vezeti.

4. Az igazgató részére a vers. békeszerződés XIII. részében fenntartott jogkört nem érintve, az elnöknek örködni kell a felett, hogy az említett XIII. részben foglalt rendelkezéseket megtartsák s az igazgatótanács rendelkezéseit végrehajtsák.

5. Ebből a célból az ülészek közötti időben mindazokkal a jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezik, amelyeket az igazgatótanács a nyomozások előzetes jóváhagyása, vagy a gyűlésekre, konferenciákra és a kongresszusokra kiküldendő hivatalos képviselőkre vonatkozó ügyiratok aláírása, illetve láttamozása végett reáruházni szükségesnek tartott.

6. Az igazgató az elnököt hetenkint előterjesztendő jelentésében a N. M. Hivatal tevékenységében előforduló minden fontosabb eseményről értesíti. Az igazgatónak kötelessége az elnöknek minden olyan eseményről haladéktalanul jelentést tenni, amelyek beavatkozását szükségessé tehetik, hogy ügykörének korlátain belül mindenemű esetleges intézkedést megtehessen. Az elnök belátása szerint megtárgyalja a helyettes elnökökkel az eléje terjesztett összes kérdéseket.

7. A hivatal különböző ügyköreinek munkájáról állandóan tájékozva kell lennie s ha szükségesnek tartja, a Pénzügyi Bizottságot egybehívja.

3. cikk.

Póttagok.

1. Az igazgatótanácsban képviselt minden egyes kormányának jogában áll rendes képviselője mellé *egy idegen* állampolgárságú póttagot is kijelölni. Ezt a póttagot vagy a rendes tag kormánya vagy maga a rendes tag nevezi ki, ha kormányától erre vonatkozó kellő felhatalmazással rendelkezik.

2. A munkaadó- s a munkáscsoportok mindegyike hat póttagot jelölhet ki, akiknek úti- és napiköltségét a N. M. Hivatal viseli. Ezeknek a póttagoknak kinevezési módja és körülménye a munkaadó- s munkáscsoportok szabad elhatározásától függ.

3. A póttagok az igazgatótanács ülésein résztvehetnek s az elnök előzetes írásbeli engedélye után fel is szólalhatnak.

4. Szavazati joguk nincs.

5. A rendes tagnak és esetleges helyettesének távollétében a póttag a rendes tagnak összes jogait gyakorolja.

6. Mindegyik póttag köteles az elnöknek írásbeli meghatalmazását bemutatni.

4. c i k k.

Helyettesek.

1. Az igazgatótanácsban képviselt kormányok rendes képviselőik mellett ugyanolyan állampolgárságú helyetiest is kinevezhetnek, aki az előbbit távolléte vagy akadályoztatása esetén helyettesíti.

2. A helyettesnek jogában áll a rendes tag kíséretében is az igazgatótanácson résztvenni, azonban ott felszólalási joga nincs.

3. A rendes tag távollétében a helyettes annak összes jogait gyakorolja.

4. A helyettesek kinevezésének módja teljesen a munkaadó- s a munkáscsoportok szabad elhatározásától függ.

5. Mindegyik helyettes köteles az elnöknek írásbeli okirat formájában kiállított meghatalmazását bemutatni.

5. c i k k.

A megürült helyek betöltése.

NMA. 7. (tr. bsz. 321.) cikk 5. bek.

1. Ha a kormányképviselő halála vagy lemondása folytán helye megürül, úgy az a személy foglalja el helyét, akit a kormány ennek a helynek betöltésére kijelöl.

2. Ha egy nem kormányképviselő halála vagy lemondása folytán ürül meg egy hely, a betöltés módja az érdekelt csoport elhatározásától függ.

6. c i k k.

Részvétel az üléseken.

1. Az ülések általában nyilvánosak. Bármelyik kormányképviselőnek, avagy a munkaadó- illetve munkáscsoport többségének indítványára az igazgatótanács zárt ülésben tárgyal.

2. Az igazgató s a N. M. Hivatal mindazon tagjai, akiktől az igazgatótanács titkársága megalakul, résztvesznek az üléseken.

3. Azok a tagok, akik sem franciául, sem angolul nem beszélnek, jogosultak a támogatásuk végett saját felelősségükre és költségükre alkalmazott tolmácsokat az igazgatótanács tárgyalótermébe magukkal vinni.

7. cikk.

Napirend.

1. Minden ülészak napirendjét az igazgatóval egyetértően az elnök állapítja meg.

2. Minden olyan kérdést, amelynek napirendre tűzését az igazgatótanács valamelyik ülészakán elhatározta, felvesznek a következő ülészak tárgysorozatába.

3. Az igazgatótanács tagjai részére a napirendet olyan időben kell kikézbesíteni, hogy azt az ülészak megnyitása előtt legalább 14 nappal kézhez kapják. Sürgős kérdések az igazgatótanácsi iroda tagjainak hozzájárulásával pótlólag is felvehetők az ülészak tárgysorozatába.

NMA. 14. (tr. bsz. 328.) cikk.

4. Ha az igazgatótanács elé első ízben kerül az az indítvány, hogy valamely kérdés a konferencia tárgysorozatába felvétessék, úgy, amennyiben a jelenlevő tagok között egyhangúság el nem érhető, határozdt csupán a következő ülészakon hozható.

5. Ha a közgyűlés napirendjére tűzendő valamely kérdéssel kapcsolatban az egyes országok törvényalkotásainak előzetes ismerete szükséges, a N. M. Hivatal tartozik az e tárgyra vonatkozó hatályos törvények s azok végrehajtási módjainak kivonatos ismertetését az igazgatótanács elé terjeszteni.

7. a) cikk.

Valamely egyezmény teljes vagy részleges módosításának a konferencia napirendjébe való felvétele esetében követendő eljárás.

1. Midőn az igazgatótanácsnak valamely egyezményben foglalt rendelkezés következtében a konferencia elé jelentést kell beterveznie az említett egyezmény alkalmazhatóságáról és döntenie kell a felől, hogy annak teljes vagy részleges módosítását felvegye-e a konferencia napirendjébe, a N. M. Hivatal az igazgatótanács elé terjeszti az egyes államoknak a szóban levő egyezmény törvényhozási és végrehajtási intézkedéseiről rendelkezésére álló összes értesüléseit, akár ratifikálták az egyezményt, akár nem. A N. M. Hivatalnak ezt a jelentés-tervezetét állásfoglalás végett a Szervezet összes tagállamainak megküldik.

2. Három hónappal azután, hogy a N. M. Hivatal a kormányoknak s az igazgatótanács tagjainak az 1. pontban említett jelentését elküldötte, az igazgatótanács megszövegezi a jelentést s megvizsgálja, hogy felvehető-e az egyezmény teljes vagy részleges módosítása a konferencia napirendjébe.

3. Ha az igazgatótanács úgy találja, hogy az egyezmény teljes vagy részleges módosítását a konferencia napirendjébe nem veheti fel, úgy a N. M. Hivatal a konferencia elé terjeszti említett jelentését.

4. Ha az igazgatótanács úgy találja, hogy az egyezmény teljes vagy részleges módosítását a napirendbe felveheti, úgy a N. M. Hivatal említett jelentését a tagállamok kormányainak küldi meg

s véleményüket kikéri azokra a pontokra vonatkozólag, amelyek az igazgatótanács figyelmét különösen megragadták.

5. Végül az igazgatótanács négy hónappal azután, hogy a kormányoknak a jelentést elküldötték, a kormányok válaszai alapján megszerkeszti a végleges jelentést s egyben pontosan megjelöli azokat a kérdéseket; amelyeket a konferencia napirendjébe felvesz.

8. cikk.

Jegyzőkönyvek, gyorsírási áttételek és közlések.

1. Az igazgatótanács üléseiről gyorsírásos jegyzőkönyvet vesznek fel, amely nem kerül nyilvánosságra vagy szétosztásra.

2. Erről a titkár minden ülés után áttételt készít, amit nem hoznak nyilvánosságra. Ezt az áttételt a következő üléskezdetén jóváhagyás végett az igazgatótanács elé terjesztik.

3. Ha az igazgatótanács a jegyzőkönyvet jóváhagyta, azt a N. M. Hivatal kinyomatja s a tagállamok között szétosztja. Ezek nyilvánosságra is hozhatók, azonban a 6. cikk. 1. bek. szerinti zártülések szóbeli tárgyalásait, amelyek elkülönítve és bizalmasan kerülnek sajtó alá, semmi esetre sem szabad nyilvánosságra hozni.

4. A N. M. Hivatal által az igazgatótanács napirendi kérdéseire vonatkozó előkészítő iratokat minden üléskezdetén megnyitása előtt szétosztják a tanácsstagok között. Ezeket mindaddig nem szabad nyilvánosságra hozni, amíg az igazgatótanács le nem tárgyalta őket. A jegyzőkönyv mellékleteiképpen szerepelnek. A zárt ülések jegyzőkönyveihez csatolt okiratok bizalmasok s azokat nem szabad közzétenni. A szerző által »bizalmas« jelzéssel ellátott iratok, amelyeket a N. M. Hivatalhoz nyújtanak be s a N. M. Hivatal, mint bizalmasakat oszt szét a tanácsstagok között, a sajtóval nem közölhetők. Az igazgatótanács jogában áll az igazgatótanács részére előkészített többi okmányt a sajtóval közölni, miközben megjelöli azt a határidőt, amelynek eltelte előtt azokat sem közölni, sem felhasználni nem szabad. Az igazgató törekedjék ezt az időt úgy megszabni, hogy az említett iratok mindaddig ne kerülhessenek nyilvánosságra, amíg az igazgatótanács tagjai azok birtokába nem jutottak.

5. Az ülések befejezése után nyomban az igazgató által megfogalmazott s az igazgatótanács iroda tagjainak jóváhagyásával ellátott rövid tudósítás küldendő a sajtónak. A N. M. Hivatal hivatalos kiadványai között egy, a kormányok s a nyilvános hatóságok részére szánt tárgyalási értesítő is közzéteendő, amelynek legalább is az elfogadott határozatok szó szerinti szövegét valamint arról is kétségtelen adatokat kell tartalmaznia, hogy ezeket a határozatokat milyen körülmények között fogadták el.

8. a) cikk.

Javaslatok, indítványok és módosító indítványok.

1. Az igazgatótanácsnak minden rendes tagja, helyettes- vagy olyan póttagja, aki a rendes tag helyét betölti, az alábbi feltételek

mellett javaslatokat, indítványokat vagy módosító indítványokat terjeszthet be.

2. Minden javaslat, indítvány, vagy módosító indítvány szövegét az elnöknél írásban kell benyújtani. A szöveget lehetőleg a szavazás előtt kell szétosztani. A szöveget mindenkor szét kell osztani, ha az igazgatótanács hat tagja azt kívánja.

3. (Azonos a közgyűlési bizottságok ügyrendje 9. c-nek 5. pontjával azzal az eltéréssel, hogy a *c*) bek.-ben »a bizottság« szavak helyébe »az igazgatótanács« szavak teendők).

4. Minden tagnak jogában áll *az általa előterjesztett* módosító indítványt mindaddig visszavonni, amíg a hozzá kapcsolódó módosító indítvány felett a tárgyalás meg nem kezdődik vagy azt el nem fogadják.

5. Az olyan módosító indítványt, amelyet benyújtója visszavont, egy másik tag magáévá teheti. Ez esetben a vitát felette meg kell nyitni s a szavazást el kell rendelni.

6. Az ügyrendre vonatkozó indítványokat nem kell az elnöknél írásban benyújtani, vagy szétosztani. Ilyenek főleg: (azonos a közgy. ügyrend 12. c-nek 5. p.-ban felsoroltakkal).

7. (Azonos a közgyűlési ügyrend 12. c-nek G. pontjával).

9. cikk.

A szavazás.

1. A szavazás kézfelemeléssel történik, hacsak az ügyrend titkos szavazást nem rendel.

2. Titkos szavazást kell elrendelni az elnök vagy a N. M. Hivatal igazgatójának megválasztásakor és minden olyan esetben, ha tíz jelenlevő tag erre vonatkozó megfelelő indítványt terjeszt elő.

9. a) cikk.

Szavazási eljárás a konferencia napirendjének megállapításánál.

1. Az igazgatótanács mindjárt az első szavazással eldönti, hogy az összes indítványozott kérdéseket felveszi-e a napirendbe vagy azokat külön választja. Ha úgy határoz, hogy az összes indítványozott kérdéseket felveszi, úgy a konferencia napirendjét már az első szavazással megállapították. Ha ellenben a kérdések különválasztása mellett dönt, úgy a következők értelmében jár el:

2. Az igazgatótanács minden tagja szavazólapot kap, amelyen az összes indítványozott kérdéseket felsorolják és minden szavazót felhívják, hogy töröljön egy kérdést a szavazó lapján. Azok a szavazólapok, amelyeken egy kérdést sem törölnek, vagy amelyeken egy kérdésnél többet törölnek, érvénytelenek.

3. A szavazólapok többségén 'kihagyott kérdést mellőzöttnek tekintik. Két tárgysorozati pontra vonatkozó egyenlő számú törlés esetében e két kérdés kiválasztása felett szavaznak; ha a szavazategyenlőség továbbra is fennáll, úgy sorshúzással határozzák meg, hogy a két kérdés közül melyiket hagyják el. Ha egyenlő számú szavazatokkal két kérdésnél többet kívánnak törölni, úgy e tárgysorozat! pontok

felett a 2. pontban meghatározott törlési eljárás alkalmazásával szavaznak. További szavazategyenlőség esetében pedig sorshúzással döntenek.

4. A szavazást ugyanezzel az eljárással mindaddig ismétlik, amíg csak egy kérdés marad fenn.

5. Ezt a fennmaradt kérdést szavazásra bocsátják s ha az a szavazatok többségét elnyeri, felveszik a napirendre. Ha a többséget nem nyeri el, az előzőleg elhagyott kérdéseket bocsátják szavazásba a kiesés fordított sorrendjében. Elkezdik tehát az utoljára mellőzött kérdésnél és mindaddig folytatják, amíg az egyik többséget kap, amelyet azután a napirendre felvesznek.

6. Az igazgatótanács, ha szükségesnek tartja, még további kérdéseket is felvehet a napirendbe. Ha a többség ezt elhatározza, akkor a szavazást a napirendbe felveendő és szavazásra még nem bocsátott kérdések felett újból a kiesések fordított sorrendjében folytatják.

7. A 6 pontban meghatározott eljárást minden kérdésnek napirendre tűzésénél megismétlik.

10. cikk.

Határozatképesség.

A szavazás csak abban az esetben érvényes, ha az ülésen legalább tizenöt tag jelen van.

11. cikk.

Ülésszakok.

1. Az igazgatótanács legalább minden három hónapban rendes ülészakra ül össze.

2. A versailles-i szerződés 393. (NMA. 7., tr. bsz. 321.) cikkének utolsó bekezdésében foglalt rendelkezést nem érintve, az elnöknek, amennyiben azt szükségesnek tartja, jogában áll rendkívüli ülészakot összehívni; erre azonban köteles, ha ugyanannak a csoportnak legalább háa tagja által aláírt, erre vonatkozó megfelelő indítvány érkezik hozzá.

S. Az igazgatótanács mindegyik ülészakán megállapítja a következő ülészak napirendjét. Ha időközben a meghatározott időpont megváltoztatása válik szükségessé, azt az elnök a két helyettes elnök meghallgatása után elrendelheti.

12. cikk.

Az összejövétel helye.

Az igazgatótanács a N. M. Hivatalban tartja üléseit, hacsak kifejezetten más határozatot nem hoz.

13. cikk.

Pénzügyi Bizottság.

1. Egy tizenhárom tagból álló Pénzügyi Bizottság alakul, amely az elnökből, négy kormányképviselőből, négy munkaadó- és négy munkásdelegátusból fog állni.

2. Kötelessége a N. M. Hivatal számadásait és költségvetését megvizsgálni s mindazoknak a feladatoknak megfelelni, amelyeket a Tanács mindezekről eltérőleg ráruházott.

3. Az igazgatótanács mindaddig nem hoz a kiadásokkal kapcsolatos javaslatok felett határozatot, amíg ezt a javaslatot a Pénzügyi Bizottság előzetesen meg nem vizsgálta. A Pénzügyi Bizottság jelentést terjeszt elő, amelyben az előrelátható kiadásokat hozzávetőlegesen megállapítja s a kiadások fedezésére szükséges javaslatait is megteszi.

III/d. Panasz esetében követendő eljárási szabályok.

(NMA. 23., 24., 25. — tr. bsz. 337., 338., 339. — cikk, 4. és 5. bek.)
Elfogadta az igazgatótanács 1932. ápr. 3-án tartott ülésében.

1. cikk.

Általános rendelkezések.

1. A N. M. Hivatalhoz a versailles-i békeszerződés 409. (NMA. 23. tr. bsz. 337.) cikke értelmében beérkezett panaszokkal kapcsolatos valamennyi eljárás rendszerint mindaddig bizalmas, amíg az igazgatótanács végleges döntését meghozza.

2. Ezekre a rendszabályokra vonatkozó vitát az igazgatótanács zárt ülésben folytatja le.

2. cikk.

1. A békeszerződés 409. (NMA. 23., tr. bsz. 337.) cikke értelmében a N. M. Hivatal igazgatója a panaszt kézhezvétele és elismerésig után nyomban megküldi az igazgatótanács tagjainak, hogy azt a legközelebbi ülésen vizsgálják meg.

2. Az említett ülés előtt a N. M. Hivatal igazgatója az igazgatótanácsnak egyben azokat a rendelkezésére álló felvilágosításokat is megküldi, amelyek a panasz megengedhetőségére vonatkoznak, a nélkül azonban, hogy azok beszerzésére külön lépéseket tenne.

3. Az igazgatótanács, mialatt a panasszal foglalkozik, a kormány-, a munkaadó- és a munkáscsoportból egy háromtagú bizottságot küld ki, hogy ez az igazgatótanácsnak, határozatai meghozatala előtt, javaslatokat terjesszen elő azokra a lépésekre vonatkozólag, amelyek az eljárás egyes szakaszaiban alkalmazandók. A panasz folytán érdekelt államok képviselői vagy hozzátartozói ebben a bizottságban nem vehetnek részt, úgyszintén azok a személyek sem, akik a panaszos szak egyesületben valamely tisztséget viselnek.

3. cikk.

A panaszok elfogadhatóságának alaki kellékei.

1. Az igazgatótanács annak az ülésnek folyamán, amelyen a panasszal foglalkozik, a panaszok elfogadhatóságának alaki kellékeire

vonatkozólag meghallgatja a 2. cikk 3. bek. szerint megalakult bizottságot.

2. A panasz elfogadhatóságához a következő alaki kellékek megtartása szükséges:

- a) a panaszt írásban kell a N. M. Hivatalhoz benyújtani;
- a) a panasznak valamely munkaadó- vagy munkás szakegyesülettől kell kiindulnia;
- b) annak kifejezetten hivatkoznia kell a vers. békeszerződés 409. (NMA. 23., tr. bsz. 337.) vagy egy másik békeszerződés megfelelő cikkére;
- c) a N. M. Sz. egy tagállamára kell vonatkoznia;
- e) a bepanaszolt tagállam által ratifikált egyezményhez kell kapcsolódnia;
- f) végül a panasznak azt is kifejezésre kell juttatnia, hogy a bepanaszolt tagállam a panasz benyújtásának határnapjáig az említett egyezmény végrehajtását megnyugtató módon nem biztosította,

4. cikk.

A panasz elfogadhatóságának anyagi kellékei.

1. Miután az igazgatótanács a panaszt alakszerűsége szempontjából elfogadhatónak találta, a 2. cikk 3. bek. szerint megalakult bizottság meghallgatása után legelőször a panasz elfogadhatóságának anyagi kellékeit vizsgálja meg.

Az igazgatótanács e vizsgálat folyamán a következő határozatokat hozhatja:

- a) a panaszt alaptalannak nyilvánítja, vagy
- b) a panaszt megküldi a bepanaszolt kormányynak a nélkül, hogy ezt a kormányt bármilyen válasznyilatkozatra felhívna, vagy
- c) további felvilágosításokat kérhet, vagy
- d) a panaszt átteheti a bepanaszolt kormányhoz, felszólítva őt, hogy annak lényegére vonatkozólag a neki legmegfelelőbb módon nyilatkozzék.

3. Az elfogadott határozatról a N. M. Hivatal minden esetben azt az érdekelt szakegyesületet is értesíti, amely a panaszt benyújtotta.

4. A 2. cikk a) és b) pontjai esetében az eljárás befejeződött.

5. A 2. cikk c) pontja esetében minden határozathozatalt mindaddig felfüggesztenek, amíg a további értesítések beérkeznek.

5. cikk.

1. Ha az igazgatótanács úgy határoz, hogy a panaszt a bepanaszolt kormányhoz átteszi, ez utóbbit felszólítja, hogy a vers. békeszerződés 409. (23., ill. 337.) cikke alapján az ügy érdemére vonatkozólag nyilatkozzék s a kormányynak a 410. (24., ill. 333.) cikk érteiméber. megfelelő határidőt is engedélyez.

2. Ha a bepanaszolt kormányynak e határidő tekintetében kifogásai merülnek fel, kérheti, hogy egy megbízottat nevezhessen meg, akit az igazgatótanács erről mielőbb meghallgat.

6. cikk.

Ha a határidő leteltéig az igazgatótanács semmiféle választ nem kapott, úgy a 2. cikk 3. bek. szerint megalakult bizottság meghallgatása után:

- a) meghosszabbíthatja a határidőt, vagy
- a) a vers. szerz. 410. (NMA. 24., tr. bsz. 338.) cikkének alkalmazása végett a vita megkezdését határozhatja el.

7. cikk.

1. Ha az igazgatótanács a 2. cikk 3. bek. szerint megalakult bizottság jelentése után a nyilatkozatot kielégítőnek tartja, az egész eljárást befejezettek nyilvánítja.

2. A N. M. Hivatal a panasszal kapcsolatban hozott határozatról írásban értesíti a bepanaszolt kormányt s a panaszt benyújtó szakegyesületet.

8. cikk.

Ha az igazgatótanács a 2. cikk 3. bek. szerint megalakult bizottság jelentése alapján a beérkezett nyilatkozatot nem tartja kielégítőnek, úgy:

- a) kiegészítő nyilatkozatot kérhet be s e nyilatkozat beérkeztéig minden határozathozatalt felfüggeszthet, vagy
- b) a vers. békeszerz. 410. (24., ill. 338.) cikkének alkalmazása végett a vita megkezdését határozhatja el.

9. cikk.

1. Amidőn az igazgatótanács a fenti 6. és 8. cikkeknek megfelelően a 410. (24., ill. 338.) cikk alkalmazása céljából a vita megkezdését határozza el, mindennek előtt meghatározza a tanácskozások megkezdésének időpontját.

2. Ezután felszólítja a bepanaszolt kormányt, hogy a 411. (25., ill. 339.) cikk 5. bek.-nek megfelelően, a tanácskozásokon való részvétel céljából nevezzen ki egy meghatalmazottat.

3. Ez a meghatalmazott éppen úgy felszólalhat, mint az igazgatótanács tagjai, azonban szavazati joga nincs.

10. cikk.

1. Ha a bepanaszolt kormány a panasszal kapcsolatos tanácskozásokon leendő részvétel végett nem küld ki meghatalmazottat, úgy tekintik, hogy lemondott a 411. (25., ill. 339.) cikk 5. bek.-ben részére biztosított jogáról.

11. cikk.

1. Miután az igazgatótanács a 2. cikk 3. bek. szerint megalakult bizottság jelentése alapján az ügyet letárgyalta:

- a) az eljárás megszüntetését jelentheti ki, vagy

b) további nyilatkozatokat kérhet be s e nyilatkozatok beérkeztéig mindennemű újabb határozatot felfüggeszthet, vagy

c) a jogalapot illetőleg a panasz elfogadását jelentheti ki és elhatározhatja annak, valamint az esetleges nyilatkozatnak nyilvánosságra hozatalát.

2. A N. M. Hivatal minden esetben értesíti a határozatról a bepanaszolt kormányt és a panaszt benyújtó szakegyesületet.

12. cikk.

A határozat.

1. Ha az igazgatótanács a panasznak s az esetleges beérkezett nyilatkozatnak nyilvánosságra hozatalát határozza el, meghatározza a közleménynek alakját s az idejét.

2. A N. M. Hivatal írásban értesíti az igazgatótanácsnak ezzel kapcsolatos határozatáról a bepanaszolt kormányt és a panaszt benyújtó szakegyesületeket.

13. cikk.

Amennyiben az igazgatótanács elé a békeszerződés 409. (NMA. 23., ír. bsz. 337.) cikkére alapított panasz érkezik be, jogában áll a békeszerződés 411. (NMA. 25., tr. bsz. 339.) cikkének 4. bek. értelmében a bepanaszolt kormány ellen, amellyel szemben valamely egyezmény ki nem elégítő végrehajtását panaszolják, bármikor a 411. (25., 339.) cikkben meghatározott panaszeljárást lefolytatnia.